



# Kur'an'dan Öğütler

-1-



بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ



© Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 789

Halk Kitapları : 182

Yayına Hazırlayanlar : Dr. Yaşar YİĞİT - Dr. Muhlis AKAR

Dr. Seyid Ali TOPAL - Prof. Dr. İlhan YILDIZ

Dr. Abdurrahman CANDAN - Dr. Burhan ERKUŞ

Dr. Bünyamin OKUMUŞ - Dr. Hamdi TEKELİ

Dr. Ömer MENEKŞE - Dr. Sadık ERASLAN

Sabri AKPOLAT

Tashih-Redaksiyon : Dr. Ömer MENEKŞE - İsmail DERİN

Grafik Tasarım : Aral Ajans

Dizgi : Mustafa ÇELİKTAŞ

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı : 03.04.2008/33

2016-06-Y-0003-789

ISBN : 978-975-19-4755-0 (tk.)

ISBN : 978-975-19-4756-7 (1.c)

Sertifika No : 12930

7. Baskı, 2016 Ankara

Baskı : Salmat Basım Yayın

0312. 341 10 24

İletişim : Dini Yayımlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayımlar Daire Başkanlığı

Tel. : (0312) 295 72 93-94

Faks : (0312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü

Tel. : (0312) 295 71 53 – 295 71 56

Faks : (0312) 285 18 54

e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

# KUR'AN'DAN ÖĞÜTLER

I





## MÜELLİFLER

Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ  
Dr. Muhlis AKAR  
Dr. Yaşar YİĞİT  
Dr. Seyid Ali TOPAL  
Dr. Yüksel SALMAN  
Dr. Abdurrahman CANDAN  
Dr. Ahmet GELİŞGEN  
Dr. Bahattin AKBAŞ  
Dr. Burhan ERKUŞ  
Dr. Bünyamin OKUMUŞ  
Dr. Ercan ESER  
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ  
Dr. Fatih YÜCEL  
Dr. Hamdi TEKELİ  
Dr. Mehmet CANBOLAT  
Dr. Mustafa KAHRAMAN  
Doç. Dr. Ömer YILMAZ  
Dr. Sabri TÜRKMEN  
Dr. Zafer KOÇ  
Davut KAYA  
Hanif BURUN  
İdris BOZKURT  
Mahmut DEMİR  
Medet COŞKUN  
Mehmet KAPUKAYA  
Mustafa GÜNEY  
Mustafa KILIÇ  
Nevzat OKUMUŞ  
Nevzat Sabri AKIN  
Ömer ÖNEN  
Rüstem BEŞLER  
Sabri AKPOLAT  
Tahir TURAL  
Dr. Yaşar Seracettin BAYTAR  
Dr. Ömer MENEKŞE  
Yunus AKKAYA

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi  
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi  
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi  
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi  
Dini Yayınlar Dairesi Başkanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı  
Derleme ve Yayın Şb. Müdürü  
Yönetimi Geliştirme Şb.Md.



# İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	12
ABDEST VE GUSLÜN HİKMET VE FAZİLETİ.....	14
ADALET; VAZGEÇEMEYECEĞİMİZ TEMEL DEĞER .....	17
AHİRETİ UNUTANLAR AHİRETE UNUTULURLAR .....	20
AHİRETE YAPILACAK MAZERET VE PİŞMANLIK GEÇERLİ DEĞİLDİR .....	22
AKIL VE DİĞER BİLGİ ARAÇLARI, AMACINA UYGUN OLARAK KULLANILMALIDIR .....	25
AKRABAYA YARDIM ETMEK HAKTIR .....	27
ALLAH, AÇIĞA VURDUKLARIMIZI DA GİZLEDİKLERİMİZİ DE BİLİR .....	29
ALLAH, ANA-BABAYA BİR ÖMÜR BOYU İYİLİĞİ EMREDİYOR .....	31
ALLAH; ADALETİ, İYİLİK YAPMAYI, YAKINLARA YARDIM ETMEYİ EMREDER; HAYÂSIZLIĞI, FENALIK VE AZGINLIĞI DA YASAKLAR .....	33
ALLAH, ADALETLİ DAVRANMAMIZI VE DOĞRU ŞAHİTLİK YAPMAMIZI EMREDER .....	35
ALLAH, AKRABALIK BAĞLARINI KORUMAMIZI EMREDER.....	37
ALLAH, BİZE ŞAH DAMARINDAN DAHA YAKINDIR .....	39
ALLAH, BİZE YAKINDIR .....	42
ALLAH, DİLEDİĞİNE BOL, DİLEDİĞİNE AZ RİZİK VERİR .....	44
ALLAH, HAKLARI ZAYİ ETMEZ .....	46
ALLAH, HER TÜRLÜ KÖTÜLÜĞÜ VE AHLAKSIZLIĞI YASAKLAR .....	48
ALLAH, HER Yerde BİZİMLE BERABERDİR .....	50
ALLAH, HER ZAMAN DOĞRU OLMAMIZI İSTER .....	52
ALLAH, İBADETLERDE SAMİMİYET İSTER .....	54
ALLAH, İÇİMİZDEN GEÇENİ BİLİR .....	56
ALLAH, İMAN EDENLERİN DOSTUDUR .....	58
ALLAH, KALPLERDE GİZLENENİ HAKKIyla BİLENDİR .....	60
ALLAH KATINDA DİN İSLAM'DIR .....	62
ALLAH, KİMSEYE ZULMETMEZ .....	64
ALLAH, KOMŞULARLA YARDIMLAŞMAYI EMREDER .....	66
ALLAH, KULUNU PİŞMANLIK DUYMASIN DİYE UYARIYOR .....	68
ALLAH, MÜ'MİNLERİN VELİSİDİR .....	70
ALLAH RİZASI .....	72
ALLAH, SUÇLULARA MÜHLET VERİR .....	75

ALLAH, TÖVBELERİ KABUL EDER.....	77
ALLAH'A İMAN ETMEK PEYGAMBERLER ARASINDA AYRIM YAPMAMAYI GEREKTİRİR .....	79
ALLAH'A O'NUN EN GÜZEL İSİMLERİ İLE YAKARIŞTA BULUNALIM.....	81
ALLAH'A ŞÜKRETMEK GEREKİR .....	83
ALLAH'A VERDİĞİMİZ AHDİ BOZMAYALIM .....	85
ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMELİYİZ.....	87
ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA KULLUK ETMENİN MÜKÂFATI .....	89
ALLAH'I ZİKİRDEN ALIKOYAN ŞFYLER .....	91
ALLAH'I ZİKREDELİM Kİ HUZUR BULALIM.....	93
ALLAH'IN BAĞIŞ VE MÜKÂFATINI KAZANACAK OLANLAR .....	95
ALLAH'IN DOĞRU YOLA İLETTİKLERİ HİDAYET ÜZEREDİR.....	97
ALLAH'IN HELAL DEDİĞİNE HARAM DEMEMELİYİZ.....	99
ALLAH'IN HELAL KILDİĞİNİ HARAM SAYAMAYIZ .....	101
ALLAH'IN İZİN VERDİĞİ KİMSEDEN BAŞKASININ ŞEFAATİ YARAR SAĞLAMAZ .....	103
ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİDİNİZİ KESMEYİN .....	105
ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ.....	107
ALLAH'IN VARLIĞININ KEVNÎ DELİLLERİ.....	109
ALLAHTAN SALİH/HAYIRLI EVLAT İSTEMEK .....	111
ALLAHTAN BAŞKA İLAH YOKTUR.....	114
ALLAHTAN BAŞKASINA KULLUK ETMEYİN .....	116
AMEL DEFTERİNİN VERİLİSİ.....	118
ANNE VE BABAYA İYİLİK ETMEK .....	120
ANLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİMİZE RİAYET ETMEK İMANIN GÖSTERGESİDİR .....	123
ANLAŞMAZLIĞA DÜŞEN EŞLERİ BİR ARAYA GETIRELİM .....	126
ANNE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLAR .....	128
ANNE VE BABAYA İYİ DAVRANMAK.....	130
ARZU VE İSTEKLERİN PUTLAŞTIRILMASI .....	132
ASKERLİK VATAN BORCUMUZDUR .....	134
AŞIRI HARÇAYANLAR ŞEYTANA KARDEŞ OLURLAR.....	136
ÂYETÜ'L-KÜRSİ.....	138
AZAPTAN KURTARACAK TİCARET.....	140
BAKARA SURESİNİN SON ÂYETLERİNİ (AMENERRASÜLÜ) YENİDEN OKUMAK .....	142

BAŞIMIZA GELENLER KENDİ YAPTIKLARIMIZ SEBEBIYLEDİR.....	144
BAŞKALARININ KUTSALLARINA SÖVMEMELİYİZ .....	146
BAŞKALARIyla ALAY ETMEK GÜNAHTIR .....	148
BAZISI KEVSER ŞARABINA, BAZISI DÜNYA HAZİNELERİNE MEFTUN NESİLLER .....	150
BENİ HEDEFLERİMЕ ULAŞMADA BAŞARILI KIL.....	152
BİLİNMEYEN ŞEYİN PEŞİNÉ DÜŞMEK SORUMLULUK DOĞURUR .....	154
BİR FİKİR VEYA DÜŞÜNCEYİ KÖRÜ KÖRÜNE TAKLIT ETMEK .....	156
BİZ KENDİMİZİ DEĞİŞTİRMEDİKÇE ALLAH BİZİ DEĞİŞTİRMEZ .....	158
BOLLUKTA VE DARLIKTA İNFAK, TAKVA ÖLÇÜTÜDÜR .....	160
BORÇ VERİRKEN DİKKAT ETMEMİZ GEREKEN HUSUSLAR .....	163
BOŞANMA: AİLEDE EŞLERİN YOL AYRILIĞI .....	165
BÜTÜN CANLILARIN RİZKI ALLAH'A AİTTİR.....	167
BÜYÜCÜNÜN AHİRET'TEN NASİBİ YOKTUR.....	169
BÜYÜK FELAKETİN ÇOCUKLARI: NUH KAVMİ (İSYAN VE TUFAN) .....	171
CAMİ VE MESCİTLERİMİZ .....	174
CEHENNEM AZABINDAN SAKINALIM .....	176
CEHENNEM İNSANLAR VE CİNLERLE DOLDURULACAKTIR .....	178
CENNEDİ EHLİ VE ORADA SUNULAN NİMETLER .....	180
CENNEDİN BİR BEDELİ VARDIR.....	182
CİMRİLİK EDİP VERMEDİĞİMİZ ŞEYLER KİYAMET GÜNÜNDE	
BOYNUMUZA DOLANACAKTIR .....	184
CUMA: HAFTALIK İBADETİMİZ.....	186
ÇOCUKLARIMIZLA İMTİHAN EDİLİYORUZ .....	188
ÇOKLUKLA ÖVÜNMEK FAYDA GETİRMEZ .....	190
DİN SAMİMİYETTİR.....	192
DİNDE AYRILIĞA DÜŞMEYİNİZ .....	194
DİNDE ZORLAMA YOKTUR .....	196
DİNİ ALAYA ALANLARLA BİRLİKTE OTURULMAZ .....	198
DİNİ TEBLİĞDE ACELECİ DAVRANMANIN YANLIŞLIĞI .....	200
DİNİ TEBLİĞDE SAMİMİ OLUNMALIDIR .....	202
DİNİMİZ HAKKINDA AYRILIĞA DÜŞMEYELİM .....	204
DİNİMİZ KOLAYLIK DİNİDİR.....	206
DİRİLİŞ MUTLAKA GERÇEKLEŞECEKTİR .....	208
DUANIZ OLMASA RABBİM SİZE NE DİYE DEĞER VERSİN .....	210
DÜNYA HAYATI GEÇİCIDİR .....	212
DÜNYA HAYATI İSTEYENE VERİLİR .....	214
DÜNYA VE AHİRET HAYATIMIZI SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE BİNA ETMELİYİZ .....	216

DÜNYA İLE AHİRET ARASINDA DENGE KURMALIYIZ .....	218
DÜNYA İNSANLIĞIN ORTAK MALIDİR .....	220
EHL-İ BEYTİ VE YAKINLARIMIZI SEVMEK .....	222
EMROLUNDUĞUN GİBİ DOSDOĞRU OL .....	224
EN DEĞERLİ VARLIK İNSANDIR.....	226
EN GÜZEL NİMETLER İNANANLAR İÇİNDİR.....	228
EŞLER ARASINDA SEVGİ.....	230
FAİZ İNSANLARI MUTSUZ EDER.....	232
FARKLILIKLAR RABBİMİZİN VARLIĞININ DELİLİDİR.....	234
FAYDA VE ZARAR VERME .....	236
FAYDA VERİYORSA ÖĞÜT VER.....	238
FEDAKÂRLIK RABBİMİZİN ÖVGÜSÜNÜ CELBEDER.....	240
FİRAVUN'UN AKİBETİ .....	243
FİTNENİN ENGELLENMESİ İÇİN ÇABA SARF ETMEK ERDEMİDİR .....	246
GAYB BİLGİSİ YALNIZ ALLAH'A AİTTİR .....	248
GAYBIN BİLGİSİ ALLAH KATINDADIR.....	250
GERÇEKLERİ GİZLEMEK.....	252
GERÇEK MÜ'MİNLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ.....	254
GİZLİ KONUŞMA.....	256
GÖKLERDE VE YERDEKİ HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER.....	258
GÖZLER ONU İDRAK EDEMEZ .....	260
GÖZLERİMİZİ AYDINLATACAK EŞLER VE ÇOCUKLAR!.....	262
GÜNAH GİZLİYKEN DE GÜNAHTIR .....	264
GÜNAHLARDAN ARINMAYI İSTİYOR MUYUZ? .....	266
GÜZEL SÖZ VE BAĞIŞLAMA SADAKADIR.....	268
GÜZEL VE ÇIRKİN SÖZÜN MİSALİ.....	270
HAC: EVRENSEL BULUŞMA .....	272
HAK İLE BATIL BİR OLUR MU? .....	274
HAKK'A GÖTÜREN İLİM .....	276
HAKK'IN YOLUNDAN BAŞKASINA UYMAK AYRILIK GETİRİR.....	278
HAYÂ FITRAT GEREĞİDİR .....	280
HAYÂSIZLIĞIN YAYILMASINI İSTEMEK AZABI GEREKTİRİR.....	282
HAYAT VE ÖLÜMÜN YARATILIŞ HİKMETİ .....	284
HAYAT YALNIZ DÜNYADAN İBARET DEĞİLDİR .....	286
HAYRA KOŞMAK.....	288
HAYIRDA YARIŞMAK .....	290
HZ. DAVUD (A.S)'A VERİLEN MÜLK VE SALTANAT.....	292

HZ. EYYÜB VE SABİR .....	295
HZ. HARUN (A.S): KARDEŞ PEYGAMBER .....	298
HZ. İBRAHİM İLE RABBİ HAKKINDA TARTIŞANIN DURUMU .....	301
HZ. İBRAHİM: ALLAH'A İMAN VE TESLİMİYET ÖRNEĞİ .....	303
HZ. İBRAHİM'İN KONUKLARI VE BEKLENMEDİK BİR MÜJDE .....	305
HZ. İBRAHİM VE ATEŞLE İMTİHANI .....	307
HZ. İLYAS (A.S) VE TEVHİD ÇAĞRISI .....	309
HZ. İSA VE RUHBANLIK OLAYI .....	311
HZ. İSMAİL (A.S): TESLİMİYET ABİDESİ .....	313
HZ. LÛT VE KAVMİ .....	316
HZ. MERYEM: İFFET ABİDESİ .....	318
HZ. MERYEM VE OĞLU İSA MESİH .....	320
HZ. MERYEM VE BEŞİKTE KONUŞAN BEBEK İSA .....	323
HZ. MUHAMMED (S.A.S): RAHMET PEYGAMBERİ .....	326
HZ. MUHAMMED (S.A.S)'İN MESAJI EVRENSELDİR .....	329
HZ. MUHAMMED'İN VERDİĞİ ÖĞÜTLER TÜM İNSANLIĞADIR .....	331
HZ. MUSA'NIN KURTULUŞ MUCİZESİ .....	333
HZ. MUSA'NIN ASASI YILANA DÖNUŞÜYOR, FIRAVUN DENİZDE BOĞULUYOR .....	335
HZ. NUH (A.S) İLE KAVMİ .....	338
HZ. PEYGAMBER, AZİZ DOSTU İLE MAĞARADA .....	340
HZ. SALİH (A.S) VE SEMUD KAVMİNİN AKİBETİ .....	344
HZ. YAKUP (A.S): TEVEKKÜL ÖRNEĞİ .....	345
HZ. YUNUS (A.S): BALİĞİN KARNINDAKİ PEYGAMBER .....	347
HZ. YUSUF (A.S) KİSSASI VE ALINACAK DERSLER .....	350
HEDEFİMİZ ALLAH RİZASINI KAZANMAK OLMALI .....	352
HELAL KAZANÇ .....	354
HEM MÜJDECİ HEM DE UYARICI PEYGAMBER .....	356
HER EVİN KAPISI ÖZEL BİR DÜNYAYA AÇILIR .....	358
HER FIRAVUN'UN BİR MUSA'SI VARDIR! .....	360
HER ŞEY ALLAH'IN BÜYÜKLÜĞÜNÜN DELİLİDİR .....	363
HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI BULACAKTIR .....	365
HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI GÖRECEKTİR .....	367
HESAP GÜNÜ: KİMSENİN KİMSEYE FAYDASININ OLMAYACAĞI GÜN .....	369
HESAP GÜNÜNE HAZIR MIYIZ? .....	371
HESAP GÜNÜNDE HERKES YAPTIĞINDAN SORUMLUDUR .....	374
HiÇBİR KİMSE BAŞKASININ GÜNAHINI YÜKLENMEZ .....	376
HUZUR MEKÂNları CAMİLERİMİZİN İHYA VE İMARI MÜMİNLERİN VAZİFESİDİR .....	378

PEYGAMBERİMİZ İNSANLARI SEVERDİ .....	380
İBADETLER NEZİH VE ZARİF KIYAFETLERLE EDA EDİLMELİDİR .....	382
İBADETTE İHLÂS ÇOK ÖNEMLİDİR.....	384
İFTİRA, İNSAN ONURUNA KARŞI SAYGISIZLIKTIR.....	386
İLAHÎ HAKİKAT NASIL ANLATILIR.....	388
İLAHÎ RAHMET, HER ŞEYİ KUŞATMAKTADIR.....	390
İMAN KÜFÜR MÜCADELESİ .....	393
İMAN AKIL İLİŞKİSİ.....	396
İMAN: EN BÜYÜK NİMET .....	399
İMAN ETMEK İNSANIN HAYRINADIR.....	401
İMAN GÖNÜL FERAHLığı, İMANSIZLIK İSE STRES VE SIKINTIDIR.....	403
İMAN KABİLİYETİMİZ FITRIDİR .....	405
İMAN VE SALİH AMEL .....	407
İNANANLARIN AHİRETTEKİ MÜKÂFATI .....	409
İNANÇSIZIN SONU .....	411
İNANDIĞIMIZ GİBİ YAŞAYALIM .....	414
İNANMAYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMU .....	416
İNKÂRCILAR AHİRETE YALNIZ VE ÇARESİZDİR.....	418
İNKÂRCILARIN ÂHİRETTEKİ PERİŞANLIĞI .....	420

## ÖN SÖZ

Yüce Yaratıcının varlığını ve birliğini tanitan, tefekkür, bilgi ve davranış arasında bağ kurarak bizlere tutarlı bir hayat çizgisi getiren, inanma ve yararlı iş yapmayı kalıcı mutluluğun ve kurtuluşun anahtarını kılan Yüce Kitabımız Kur'an, sonsuz manevi bir hazinedir.

Kur'an, insanlığın ulkunda bir ışık gibi yanın ve her dönemde insanların yollarını, kalplerini ve gönüllerini aydınlatan bir meşaledir.

Kur'an, ortaya koyduğu delillerle, açtığı ufuklarla, birbirini tamamlayan ve tutarlı bilgilerle hayatı içine alan canlı bir kitaptır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert, aile ve toplum planında pek çok ahlakî ve sosyal problemleri çözebilecek, ortaya çıkan sorunların hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilahî ölçülerini içeren bir kitaptır.

Kur'an, insanlığı aydınlatmaya başladığı günden beri ışığından hiçbir şey kaybetmemiş, taşıdığı değer ve anlamlar, getirdiği ahlak ve erdem ilkeleri hep taze ve yeni olarak kalmıştır.

Kur'an, bize kendimizi hikmet aynasında görmemiz ve Rabbimizi tanımadız için rehberlik eden, var oluşun ve hayatın anlamını gösteren aklın ve gönlün şifa kaynağı, ilim ve irfan menbâsı, dünya ve ahiret mutluluğunun kılavuzu ve yol haritasıdır. O, okunmak, anlaşılmak ve getirdiği evrensel mesaj özümsenmek, içselleştirilmek için gönderilmiştir.

Bu itibarla sadece okumayı öğrenmekle ve okumakla yetinilmeyip içeriğinin de bilinmesi, Kur'an'ın ne anlattığının kavranılması, hatta onun kendi hayatımıza da yansıtılması gereklidir.

Zira sevgili Peygamberimizin yüce Allah'tan getirdiği ilâhî davet, yolmuzu aydınlatan evrensel mesajı anlamamıza, kavramamıza, insanlığa sunduğu ilâhî hakikatleri hayatımıza yansıtmağıza, kendimizi hikmet aynasında görmemize vesile olacaktır. İşte bu mülahazalarla, özellikle vaaz ve irşat hizmetlerinde bulunan din görevlilerimizin pratik olarak başvurabilecekleri, belli konulardaki ayetleri içeren bir eserin hazırlanmasının faydalı olacağı düşünülmüş ve elinizdeki "Kur'an'dan Öğütler" adlı bu eser, bu düşüncenin eseri olmuştur.

Eser hazırlanırken, günün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Kur'an-ı Kerim'deki her cüzden yaklaşık 10-15 kadar konu başlığı olabilecek serlevha ayetler seçilmiştir. Ayet metinleri yazılarak kitaptan yararlanacaklara kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Konular yazılırken sade bir dille yazılmaya, ilmî terim ve ifadelerden kaçınılmaya çalışılmıştır. Eser, bir meal ve tefsir çalışması olmayıp, ayet-i kerimeler ışığında oluşturulmuş sohbetlerden ibarettir.

Eseri ilginize sunarken, yüce dinimizin irşat hizmetlerine katkı sağlamasını, başta din görevlilerimiz olmak üzere tüm okuyucularımıza faydalı olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

## ABDEST VE GUSLÜN HİKMET VE FAZİLETİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَارْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهِرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمْسُتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَمَمُّوْا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلِكُنْ يُرِيدُ لِطَهِيرَكُمْ وَلِتُبْتَمِّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklerle kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (Teyemmüm edin). Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat o sizi tertemiz yapmak ve üzerindeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz." (Maide, 5/6)

Dinimizin emir ve yasakları incelendiğinde, hepsinde birey ve toplumun maddi ve manevi yararının gözetildiği görülmektedir. Bu nedenledir ki dinimiz, birey ve toplum olarak bizim için son derece önemli olan temizliğe büyük bir önem vermiştir. Dinimize göre beden, elbise, mesken ve çevre temizliği gibi maddi temizlikten ayrı olarak bir de hükmî temizlik kavramı vardır. Bu tür temizlik, kişinin durumuna göre abdest ya da gusûl ile sağlanır. Abdest ve gusûl başlı başına mad-

\* Yunus AKKAYA

di temizlik özelliği de taşıyip sağlık açısından bir dizi faydalar içermekle birlikte esasen bir hükmî temizlik işlemi ve arınma yoludur. Su bulunmaması durumunda abdest ve guslün bu işlevi teyemmüm ile yerine getirilir.

Abdest, -okuduğumuz ayette de belirtildiği üzere- ibadet niyetiyle yüzü ve dirseklerle kadar kolları yıkamak, başı mesh etmek, ayakları topuklara kadar yıkamaktan ibarettir. Gusûl (boy abdesti) "ağız ve burun içi dahil olmak üzere- bütün vücutun temiz su ile yıkanması" demektir. Teyemmüm ise, büyük (cünüplük hâli) veya küçük kirliliği (abdestsizlik hâli) gidermek niyetiyle ellerin içini toprak cinsinden temiz bir şeye vurup önce yüze surmek, sonra tekrar vurup her elin içiyle karşı kolu mesh etmektir. (Bu konularla ilgili bilgilerin detayı ilmihal kitaplarından öğrenilebilir.)

Yüce dinimizin ortaya koyduğu genel anlamdaki temizlik anlayışı ile ibadet anlamındaki temizlik anlayışı birbirini tamamlamaktadır. İbadet için gerekli olan temizlik aynı zamanda fertlerin günlük hayatlarındaki temizlik eğitimi niteliğini taşımaktadır.

İbadet; kulun uyanık, hazırlıklı, şuurlu, ruh ve beden bakımından temiz olmasına gerektir. Allah'ın huzuruna çıkmadan önce abdest alma, gerektiğinde gusûl etme emri de bu amacın önemli vasıtalarındandır. Bu yönyle abdest Allah Teala ile iletişime geçme hazırlığıdır. Günde beş defa namaz kilmak veya diğer bazı ibadetler için abdest almanın anlamı, Allah emrettiği için ve onun huzuruna çıkmak amacıyla temizlenmektir. Bu yönyle abdest, Allah'a yönelik için gerekli olan bir zihinsel hazırlık evresidir. Gerçek anlamda Allah'ı hatırlama ve ona olan görevimizi yerine getirmenin bilinç uyanıklığına ulaşmadır.

Abdest ve gusûl, insan sağlığına önemli ölçüde yararlar sağlamaktadır. Örneğin abdest, vücutumuzun kir ve mikroplarla en fazla temasla bulunduğu azalarımızın temizlenmesini sağlayan bir uygulamadır. Öte yandan kan dolaşımını sağlayan damarların tabii esnekliklerini korur ve damar sertliklerinin önlenmesine yardımcı olur. Vücutun temel korunma sistemi olan lenf dolaşımını sağlayan beyaz kan hücrelerini dokulara ulaştıran lenf damarlarının düzenli çalışmasına katkıda bulunur. Özellikle beyinde kan dolaşımının güçlenmesi bakımından abdest çok faydalıdır. Diğer taraftan bedende oluşan statik elektriğin fazlasının atılması da abdestin rolü büyüktür. Gusûl, cünüplük hâlinin vücutta yol açtığı yorgunluk ve gevşekliği giderir; bedende yeni bir denge kurar, kişinin bedenen, zihnen ve ruhen toparlanması ve zindeleşmesini sağlar, kişiyi ibadet atmosferine hazırlar.

Abdest ve gusûl, aynı zamanda günahlardan arınma vesilesidir. Nitekim bu hususta sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuşlardır:

*“Bir Müslüman (veya mümin) abdest aldığı zaman, yüzünü yıkarken gözleriyle işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son daması) ile dökülür gider. Ellerini yıkadığında elleri ile işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son daması) ile dökülür (öyle ki kişi bütün günahlardan annir ve tertemiz olur). Ayaklarını yıkadığında da, ayaklarıyla işlediği günahları abdest suyu (veya suyun son damaları) ile akıp gider. Nihayet o Müslüman günahlarından tamamıyla arınmış olur.”* (Müslim, “Tahâret”, 32; Tirmizî, “Tahâret”, 2)

Bu müjde niteliğindeki ifadelerin gusül için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Yüce Allah abdesti, guslü veya teyemmümü farz kilmakla insanlara güçlük çkarmak değil, onları temizlemek ve onlara nimetini tamamlamak istemiştir. Bunlar, insanların gücünün üstünde olan işler degildir. Dinde insanların yapamayacağı hiçbir yükümlülük yoktur. İstisnâ durumlarda ise özel kolaylıklar (ruhsat) getirilmiştir. Abdest ve gusül bedeni mikroplardan koruyucu bir temizlik olduğu gibi manevî olarak da insani Allah'a yaklaştırır ve onun ibadet için kendisini hazır hissetmesini sağlayan bir iç temizliğidir. Teyemmüm de bir manevî temizlidir. Hz. Peygamber, “Temizlik, imanın yansıdır” buyurarak genel anlamıyla temizlik yanında gusül, abdest ve teyemmümün dindeki önemine işaret etmişlerdir (Müslim, “Tahâret”, 1; Tirmizî, “Da'avât”, 86).

## ADALET; VAZGEÇEMEYECEĞİMİZ TEMEL DEĞER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُوْنُوا قَوَامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ اللَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ  
وَالْأَقْرَبَيْنِ إِنْ يَكُنْ عَنِّيْا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَبَعَّوُ الْهَوَىَ أَنْ تَعْدِلُوَا وَإِنْ تَلُوَا أَوْ  
تُعْرِضُوَا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettiğiniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır (Onları sizden çok kayırır). Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsİNize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçekleş) çarpitırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

Ayet, adaletin sağlanmasında uyulması gereken temel esaslara vurgu yapmaktadır. İnsanlığın ortak değeri olarak nitelendirebileceğimiz adalete, dinimizde de büyük değer verilmiş, bu ayette olduğu gibi değişik vesilelerle adaletin ayakta tutulması emredilmiştir. Adalet, kanun önünde herkesin eşitliği, kültür, bilgi ve statü farklılıklarından dolayı insanlara başka başka davranışımaması demektir. Öz bir ifadeyle adalet, insan niteliğine haiz herkese aynı derecede akraba, aynı derecede de yabancıdır. Onun merkezinde, sadece hak ve hakkaniyet vardır. Yüce dinimiz İslam'ın adalet anlayışı bu ve benzeri ayetlere göre şekillenmiştir. Bu anlamda İslam, istek ve heveslere yer vermemiş, sevgi ve nefretlere uymamış, akrabalık ve yakınlık bağlarına göre ayarlanmamış, zengin-fakir ayrimı gözetmemiş, kuvvetli ve zayıf ayrimı yapmamış, objektif kriterlere dayalı bir adalet anlayışı getirmiştir. Nitekim

\* Dr. YaşaR YİĞİT

yukarıdaki ayette, bir taraftan müminler adaletin tahakkukuna katkıya davet edilirken, diğer taraftan da böylesi bir görevin ifasında göz önünde bulundurulması gereken kırmızı çizgilere dikkat çekilmektedir. Şöyled ki, davacı ile davalının, mağdur ile haksızlık yapanın etnik kökeni, inancı, siyasal düşüncesi, toplumsal statüsü, yakınlığı veya uzaklığı, adaletin gerçekleşmesinde etkin ve belirleyici ölçütler değildir. İslam'ın adalet anlayışında haksızlık yapan, başkalarını mağdur eden, canımızdan çok sevdiğimiz evladımız, anne-babamız dahi olsa, imanımızın gereği adaletin gerçekleşmesine katkı sağlarız. Bu katkı, yakınlarımızın aleyhine olsa da aynı tavrı sergileriz. Söz konusu tutumun, sıradan bir davranış ya da refleks olmayıp imanımızın bir gereği olduğuna gönülden inanırız.

Sevgili Peygamberimiz, birçok hadisinde adaletin ve adil davranışmanın önemini dile getirmiştir. Bir hadisinde; *“Verdiği hükümlerde, ailesinin ve halkın yönetiminde adaletli davranışan yöneticiler, kiyamet gününde Allah Teâlâ'nın yanında nurdan yüksek koltuklar üzerinde otururlar.”* (Müslim, “İmâre”, 18) buyurarak, adil davranışın Allah katındaki mükâfatını ifade etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s) sadece sözde değil uygulamada da çok güzel örnekler sergilemiştir. Bu örneklerden biri şöyledir: Mekke'nin fethi esnasında, soylu bir kadın hırsızlık yapmış ve cezaya mahkûm olmuştu. Bu kadının affedilmesi için yakınları, Peygamber (s.a.s)'in sevdığı bir kişi olan Üsame b. Zeyd'i aracı kıldılar. Üsame, Hz. Peygamber ile konuştu ve şu cevabı aldı: *“Üsame! Seni Allah'ın koymuş olduğu herhangi bir cezanın uygulanması için aracılık yapar görmeyeyim.”* Resûlullah (s.a.s), sonra bir konuşma yaparak şunları söyledi: *“Şüphesiz sizden önceki milletlerin mahvolmasının başlıca sebeplerinden birisi, içlerinden asıl (soylu) bir kişi hırsızlık yaptığında onu (cezadan) affetmeleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise, ona ceza uygulamalıdır. Allah'a yemin olsun ki, eğer hırsızlık yapan Muhammed'in kızı Fâtima dahi olsa, onu da cezalandırırdım.”* (Buhârî, “Hudûd”, 11; Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 4)

Hz. Peygamberin bu tavrı, adaletin temininde önemli bir etken olan hukuk/kanun önünde herkesin eşitliği ilkesini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse; Kur'an-ı Kerim'e göre adaletin ölçüsü hakkaniyetir. Bir hak konusunda huküm verilirken, hakanın kendi lehine hükmedilmesi hâlinde bundan memnun olan, fakat aleyhine hükmedilmesi durumunda bu hükmü tanımayan insanlar için *“îşte bunlar zalimlerdir”* (Nur, 24/48-51) denilmiştir. Bu itibarla kişisel menfaat temini, akrabalık, düşmanlık gibi hissi durumlar, taraflardan birinin soylu veya alt tabakadan olması, bedenî veya ruhî bakımından kusurlu bulunması gibi ahlakî ilkeleri ilgilendirmeyen sebepler bir hakanın ihlalini, örtbas edilmesini ve so-

nuç olarak adalet ilkesinden sapmayı mazur gösteremez (Maide, 5/8; Nisa, 4/3; Âl-i İmrân, 3/75). Zira “Eğer hak onların keyfi arzularına uysayıdı göklerin, yerin ve bunlarda bulunanların düzeni bozulurdu.” (Mü'minun, 23/71) buyurularak, adaletin objektif esaslara oturtulmaması durumunda karşı kalınacak tehlikeye işaret edilmiştir.

## AHİRETİ UNUTANLAR AHİRETTÉ UNUTULURLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهُوَا وَلَعِبًا وَغَرَّهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنْسِيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ  
هَذَا وَمَا كَانُوا بِإِيمَانِنَا يَجْحَدُونَ

"Onlar dinlerini oyun ve eğlence edinmişler ve dünya hayatı da kendilerini aldatmıştı. İşte onlar bu günlerine kavuşacaklarını nasıl unuttular ve âyetlerimizi nasıl inkâr edip durdularsa, biz de onları bugün öyle unuturuz." (A'râf, 7/51)

Yüce Rabbimiz, yeryüzünü sayısız nimetleriyle donatıp istifademize sunarken bizleri başıboş bırakmamış (Kiyâme, 75/36), göklerin ve dağların yüklenmekten çekindikleri çok önemli bir emaneti taşımakla sorumlu kâmiîstir (Ahzâb, 33/72). Yüce Yaraticımızın bizlere teklif ettiği bu önemli sorumluluk, O'nu tanıma, bilme ve O'na kulluk etme sorumluluğudur (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlâmız, engin rahmetinin ge-reği olarak kendini tanıyalabileceğimiz ve kulluguğumuza doğru bir şekilde yerine getirebilmemiz için de rehberliklerine muhtaç olduğumuz peygamberler ve kitaplar göndermiştir (Âl-i İmrân, 3/164). Bizlere sorumluluklarını hatırlatan peygamberleri ve onların getirdikleri ilahî mesajları ciddiye alıp, kısacık hayatımıza onların rehberliğinde değerlendirdiğimiz takdirde hem bu dünyada hem de ahirette mutlu oluruz. Aksi takdirde, telâfisi mümkün olmayan pişmanlıklar yaşarız.

Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimedede, böyle bir pişmanlığın içerisindeki düşecek olan inançsız insanların durumu dikkatimize sunulmaktadır. Dünyadayken hayatı ve dini konuları ciddiye almayıp, bunları birer oyun ve eğlenceden ibaret gören, dünyanının aldatıcılığına kapılarak, asıl sorumlu oldukları konulara kulak tıkayıp

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ahireti ve Allah'a hesap vermeyi unutanlar, ilahî rahmetin tecelli edeceği gün unutmuş muamelesi göreceklerdir. Yüce Kitabımızın bildirdiğine göre; nefsanî arzulannın peşine takılmanın bir sonucu olarak, insanî duyguları körelen, hak ve hakikati görme ve anlama yeteneğini kaybeden bu insanların, hayatı, sadece dünyayla sınırlı zannedip (Câsiye, 45/23, 24), yeniden dirilişi ve hesap vermeyi unutmalarının cezası cehennemde unutulmak olacaktır (Câsiye, 45/34). Kur'an-ı Kerim, Allah'ın gönderdiği ilahî mesajlara ve sorumlu oldukları konulara duyarsız kalanların, aslında daha dünyadayken stres ve sıkıntıya terk edileceğini, ahirette ise, kör olarak haşr edileceklerini ve kendilerine gelen ayetleri unutmaları sebebiyle de yardıma ve hatırlanmaya en çok ihtiyaçları oldukları o günde unutulmuş muamelesi göreceklerini bildirmektedir (Tâ-hâ, 20/124-126).

Yüce Kitabımız, ibadet etmek ve emirlerini yerine getirmek suretiyle Rabbimizi andığımız takdirde, O'nun da bizi anıp hatırlayacağını haber vermektedir (Bakara, 2/152). Yüce Rabbimiz, şirk dışında işlenmiş başka günahları dilediği kimseler için affedebileceği (Nîsa, 4/48) müjdesini vermekle beraber, gözlerini hakikate kapatan, hakkın sesini dinlemeye tahammûl edemeyen, ayetlerini yalan söylep elçilerini ve getirdikleri ilahî mesajları alaya alan, ahireti inkâr eden ve bu sebeple de yaptıkları tüm amelleri boşça çikan kimseleri ahirette en çok zarara uğrayanlar olarak nitelendirmektedir (Kehf, 18/100-106).

Bu itibarla yaşadığımız hayatın bir imtihandan ibaret olduğunu ve bu imtihanda başarılı olabilmenin yolunun da yüce Mevla'mızın ilahî mesajlarını ciddiye alarak, sorumlu bir hayat sürdürmekten geçtiğini unutmamalıyız.

## AHİRETTE YAPILACAK MAZERET VE PİŞMANLIK GEÇERLİ DEĞİLDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فِيْسَ الْقَرَارُ  
 قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ

"O grup da, 'Hayır, size rahat ve huzur olmasın. Bu cehennemi bizim önlüğümüze siz sürdünüz. Orası ne kötü durak yeridir!' der. Şöylederler: 'Ey Rabbimiz! Bunu bizim önlüğümüze kim sürdüyse cehennemde onun azabını bir kat daha artır.' " (Sâd, 38/60-61)

Ölüm, içinde yaşadığımız şu hayat için bir son, ebedî hayat olan ahiret için ise bir başlangıçtır. Ölümeye ve sonrasında ahirete göçeceğimize inancımız olmasına rağmen çoğu kez o ölüme adım adım, an be an yaklaştığımızın şuurundan gaflete düşenlerimiz olmaktadır.

Ahiret hayatının inanmayanlar için dehşet verici korkuları ve azapları, inananlar için ise ümitleri ve nimetleri bize hiç uzak görünmesin. Çünkü hepimiz için hayat takviminin son yaprağı her an son bulabilir, hayat filmimiz bir anda bitebilir.

Televizyonda seyrediyoruz ve görüyoruz ki, her bir filmin bir başlangıcı ve bir de bitisi vardır. İşte hayatımız da böyle bir filmi andırmaktadır. Hem de aktörlüğünü bizzat kendimiz yapıyoruz, melekler de kayıt işini gerçekleştirmektedir. Bu kaydın yarın kiyamette bizlere takdim edileceğini ve kendi hayat filmimizi seyredeceğimizi Yüce Rabbimiz şöyle haber veriyor:

"İşte kitabımız, size karşı gerçek söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduğumuzu kaydediyorduk." (Câsiye, 45/29)

---

\* Dr. Zafer KOÇ

Şu gerçeğe inanmaktayız ki, dünya hayatımızın tamamı, hiçbir eksik ve atlama olmadan Allah'ın melekleri tarafından kayda geçirilmektedir. Bu gerçek, ayette şöyle bildirilmektedir:

*“Andolsun, insani biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir.”* (Kaf, 50/16-17)

Bugün, geçmişte neler yaptığımızı tam olarak her şeyiyle hatırlayamamaktayız. Bu yüzden hayat filmimiz çok hassas bir şekilde kaydedilmektedir ve bu film yarın bize izlettirilecektir. Ta ki dünyada yaptıklarımızı inkâr etmeye ve kötülüklerle mazeret bulmaya imkân kalmasın. İşte bu gerçek, ayette şöyle ifade ediliyor:

*“Her insanın amelini boynuna yükledik. Kiyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. ‘Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter’, denilecektir.”* (İsrâ, 17/13-14)

O ahiret sahnesini şöyle bir gözümüzün önünde canlandıralım ve insanların hangi durumda olacaklarını düşünmeye çalışalım.

Bir yanda büyük pişmanlık duyan ve dehşetten çıldıracak vaziyete gelenler olacak, bir yanda da mutluluk yurduna ulaşmaktan dolayı sevinç duyanlar olacaktır. Pişman olanlar; “Keşke toprak olsaydık!” (Nebe, 78/40) diye yalvaracaklar. “Ateşin karşısında durdurulup da, ‘Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak’ dedikleri vakit (hallerini) bir görsen!” (En’âm, 6/27). “Yüzlerinin ateşe bir yandan bir yana döndürüleceği gün, ‘Keşke Allah'a ve Resul'e itaat edeydik’, diyecekler.” (Ahzâb, 33/66) “Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım, der.” (Fecr, 89/24) “Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi.” (Hakka, 69/26-27) şeklinde pişmanlıklarını söyleyecekler ve yeniden dünyaya gönderilmelerini isteyecekler. Ancak bu tür mazeretlerin hiçbir fayda vermeyecek ve hiçbir kimse yeniden dünyaya gönderilmeyecek.

Dünya hayatında yapılan onca kötülükler bir bir ortaya dökülüp kişiye bunların hesabı sorulduğunda günahkâr insan şu talepte bulunacak:

*“Suçlular Rablerinin huzurunda boyunlarını büküp, ‘Rabbimiz! (Gerçeği) gördük ve isittik. Artık şimdî bizi (dünyaya) döndür ki, salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız’, dedikleri vakit (onları) bir görsen!”* (Secde, 32/12)

Bir başka ayette bu pişmanlık ve yalvariş şöyle dile getirilir:

*“Onlar cehennemde: ‘Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim’, diye bağırlırlar. (Allah, onlara söyle der:) ‘Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyancı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.’*” (Fâtır, 35/37)

Gördüğünüz gibi ahiretteki pişmanlık fayda sağlamayacaktır. Çünkü yüce Allah, iyi ve tüm güzellikleri insanlara öğreten peygamberleri ve beraberlerinde kitapları insanlara göndermiştir. Böylece neyin iyi, neyin de kötü olduğunu haber vererek ahirette bazı insanlara mazeret bulma imkânını bırakmamıştır. Nitekim bu durum ayette şöyle dile getirilmektedir:

*"İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapılan açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size sizinzen, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınızda dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet geldi. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir', derler."* (Zümer, 39/71)

Şunu asla unutmayalım ki, ölümden sonra tekrar diriltileceğiz ve bu dünya hayatımızın hesabını vereceğiz. Bu, imanın şartlarından biridir ve her Müslüman buna inanmalıdır. Ahirette pişman olmak istemiyorsak, yüce kitabımız Kur'an'ın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiyelerini daima yerine getirelim. Aksi takdirde, ahirette pişmanlık hiçbir fayda sağlamayacaktır.

## AKIL VE DİĞER BİLGİ ARAÇLARI, AMACINA UYGUN OLARAK KULLANILMALIDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ ذَرَانَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْأَنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ  
بِهَا وَلَهُمْ أَذْنُونَ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ مِنْ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Kur'an-ı Kerim'de insanoğlunun akıl sahibi, düşünen ve bilen bir varlık olduğuna atıfta bulunularak onun bu yönünün harekete geçirilmesi, yararlı ve verimli kılınması üzerinde önemle durulmuştur. Birçok ayette; insanın zihni melekelerini doğru ve verimli bir şekilde kullanmasının gerekliliği sıklıkla vurgulanmış; onun gönül dünyasına hitap edilerek kendisini kuşatan bütün varlıklar üzerinde; hatta insanlığın var oluşundan âkibetinin ne olacağına kadar her şey üzerinde düşünüp taşınmaya ve bunlardan önemli dersler çökarmaya çağrılmıştır.

Mealini verdigimiz ayette de; Allah'ın insanoğluna gerçekleri, iyilik ve güzellikleri görme, işitme, onları anlayıp kavrama yeteneklerini vermiş olduğu hatırlatılmaktadır. Ancak ayette, insanlardan bazlarının bu yeteneklerini yaratılış amacına uygun bir şekilde ve doğru olarak kullanmadıkları bu sebeple de kendilerini cehenneme götürürecek yanlış inanışlara saplanarak kötü davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Ayrıca, başta ayetin ilk muhatabı olan müşrikler olmak üzere tevhit inancına sırt çeviren ve kendilerine bahsedilen nimetlere nankörlük eden bütün küfür ehli tehdit edilerek işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılacakları uyarısında bulunulmaktadır.

\* İdris BOZKURT

Şöyled ki; insanlardan ve onlar gibi sorumluluk sahibi olan cinlerden birçoklarının yükümlülüklerine temel teşkil edecek olan akıl ve diğer bilgi araçlarını doğru ve yerinde kullanmamaları sebebiyle cezayı hak ettikleri bildirilmektedir. Allah (c.c) ayette; onlardan “Cehennem için var edildikleri” şeklinde bahsetmektedir. Çünkü hazırlanmış olan bütün imkân ve şartlar, kendi lehlerine olmasına rağmen onların bu fırsatı değerlendirdip karşılığında mükâfat olarak cennete girmek yerine; insanlardan ve cinlerden pek çoğunun iradelerini ve seçimlerini ters istikamette kullanıp cehennemi hak edecekleri bir gerçektir. Yoksa Allah'ın kimseye bir kasti ve düşmanlığı söz konusu değildir. Nitekim başka bir ayette “(Ey kâfirler!) Bu, sizin ellerinizin önceden yaptığıın karşılığıdır. Yoksa Allah kullanna zulmedici değildir.” (Enfâl, 8/51) buyurulmaktadır.

Ayrıca ilgili ayette; söz konusu yeteneklerini doğru kullanmayanlar hayvan sürülerine benzetilmiş, hatta onlardan daha düşük seviyede, daha bedbaht oldukları bildirilmiştir. Çünkü hayvanların insanlar gibi duyu organları olmakla birlikte, bu organlarla algıladıkları verileri kullanarak bunlardan bilgi ve fikir üretme, hükümler çıkarma, bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenlere ulaşma gibi aklî ve zihinsel faaliyetler göstermek ve sonuça zihnini doğru bilgi ve inançlarla, hayatını güzel davranışlarla süslemek imkânları bulunmaktadır. İnsanoğlu, bu imkânlarına sahip olarak yaratılması sebebiyle, onları doğru ve yerinde kullanmayanlar için âyette “hayvanlardan daha aşağı seviyedirler” şeklinde niteleme bulunmaktadır.

O halde bizlere düşen şey; varlığın ve hayatın görünür taraflarını aşip bütünündeki hikmetleri kavrayarak buradan din ve dünya hayatımız için hayırlı sonuçlar elde etmek; kalbimizi güzel duygular ve düşüncelerle donatıp bu sayede kûfürden, nifaktan, bâtil inanç ve hurafelerden arındırarak doğru bir imana ulaşmaktır. Hayatımızı iyi ve yararlı davranışlarla güzelleştirerek fâni ve sıradan varlıklara kul olma anlayışından kendimizi koruyalım. Yalnız Allah'a kul olalım ve yalnız O'nun yardımına güvenelim (Fâtiha, 1/5); insanın hayatını lekeleyen, Allah ve insanlar katında itibarını düşüren her türlü kötü ve çirkin işlerden uzak duralım. Evrenin düzeni ve işleyışı gibi insanlar arası ilişkilerin de Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda olmaya bağlı bulunduğuunu unutmayalım (Kur'an Yolu, 2/493-495). Bu güzel meziyetlerin tamamı, Allah'ın bizlere ihsanı olan aklımızı ve diğer bilgi araçlarımızı doğru ve yerinde kullanmamızla gerçekleşecektir.

## AKRABAYA YARDIM ETMEK HAKTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَاتِّدَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَدِّرْ تَبْدِيرًا

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver..." (İsrâ, 17/26)

Gittikçe kendini yalnızlaşmaya doğru iten insanoğlu, karşılaştığı problemlerin üstesinden gelememekte, bunların altında ezilip kalmaktadır. Ancak İslam'ın tesis ettiği sosyal yardımlaşma müessesesi insanı bu yalnızlıktan kurtarmakta ve sağıkhı bir cemiyetin bireyi hâline getirmektedir. İslam toplumunda fertlerin özellikle de yakın akrabaların birbirlerini gözetip ihtiyaçlarını karşılamaları bu bakımdan önem arz etmektedir. Öyle ki yapılan her türlü yardımın yakın akrabalardan başlayarak, muhtaç kimselere doğru ulaştırılması emredilen bir husustur.

Hayatını kazanabilen insan maddi ihtiyaçlarını karşılamak için belki başkalarına ihtiyaç duymayabilir. Ancak değişik şartlarda yaşamak zorunda olan insan, bir gün hayatını kazanamaz ve aile bireylerine bakamaz hâle gelebilir. İşte bu durumlarda insanın ilk başvurabileceği kişiler yakın akrabalandır. Konumuzu teşkil eden ayette, yakın akrabaya, düşküne ve yolcuya hakkını vermekten söz edilmektedir. Çünkü onlara yardım etmek, bir minnet değil haktır. Burada özellikle yakın akrabaya yardım etmenin anılması ise, sîla-ı rahmi (akrabalık bağlarını) korumak için muhtaç olan akrabaya yardım etmeyi telkin etmek amacıyladır.

Bu bakımdan akrabaların ihtiyaçlarını yerine getirmek, onlara yardım etmek o kadar önem arz etmektedir ki Cenab-ı Hak, sadece ibadet etmenin iyilik olmadığını, helalinden mal kazanıp onu seve yakınlığı bulunan akrabalara, yoksullara ve yolda kalmışlara harcamada bulunmanın esas iyilik olduğunu haber vermektedir (Bakara, 2/177).

Akrabalarımızdan kötülük görmüş olsak bile hiçbir zaman onlara yardım etmekten kaçınmamalıyız. Zira ayette, faziletli ve servet sahibi kimselerin akrabaya, yoksullara mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmemeleri emredilmektedir (Nûr,

---

\* Dr. Ercan ESER

24/22). Yine Peygamberimizin hadislerinde en faziletli sadakanın düşmanlık yapan akrabalara verilen sadaka olduğu (Ahmed b. Hanbel, "Müsned", 3/402), yoksula verilen sadakanın bir sadaka yerine geçeceği, akrabaya verilen sadakanın ise iki sadaka yerine geçeceği (Tirmizi, "Zekât", 26) ifade edilmektedir.

Akrabaya yardımda bulunmak, ihsan olarak değerlendirilmiştir. İhsanda özellikle akrabaya yardımın öne çıkarılışı, onun önemini ortaya çıkarmakta ve pekiştirmektedir. Akrabaya yardım etme hakkı o kadar önemle vurgulanmıştır ki herhangi birimize ölüm gelip yaklaştığında eğer bir hayır, yani ölümden sonra mal bırakacak isek yakın akrabamız için meşru bir şekilde haksızlıktan uzak bir tarzda vasiyet yapmamız emredilmiştir (Bakara, 2/180). Her ne kadar varis olan akraba bundan istisna edilmiş ise de varis olmayan akraba hakkında bu hükmü devam etmektedir. Çünkü mal paylaşımı sırasında mirasçı olmayan akrabalar ile (mirasçı olmayan) yetim ve fakirlerin hazır bulunmalari hâlinde bu maldan bir şey verilmesinin emredilişi (Nisâ, 4/8) bu emrin vacip anlamına geldiğinin delilidir.

Yüce Allah, akrabalara yardım etmemizi emrederken (Nahl, 16/90) onlara muhtaç oldukları hususlarda hediye vermemizi, ikramda bulunmamızı ve iyilik yaparak yakınlarla ilişkileri sürdürmemizi bizden istemektedir. Yine Cenab-ı Hak, akrabaya hakkını vermenin Allah'ın rızasını kazanmayı dileyenler için daha hayırlı olduğunu ve o kimselerin kurtuluşa erenlerden olacağını bildirmektedir (Rûm, 30/38).

Kısacası akrabalarımızdan muhtaç olanlara yardım elimizi uzatmıyorsak, diniminin önemli gördüğü bir sorumluluğu yerine getirmeyerek kusur işlemiştir. Zira akrabayı görüp gözetmenin, onlara göz kulak olmanın, muhtaç iseler ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmanın İslam'ın önem verdiği hususlar olduğunu unutmamalıyız. Hatta akrabayla olan ilgisini, yardımını ve desteğini kesen kimsenin cennete giremeyeceği ikazının hadiste belirtildiğini (Buhâri, "Edeb" 11; Müslim, "Birr" 18, 19) ve bunun büyük günah olduğunu da aklimızdan çıkarmamalıyız.

## ALLAH, AÇIĞA VURDUKLARIMIZI DA GİZLEDİKLERİMİZİ DE BİLİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلَمُونَ

"Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli tutuklarını da bilir, açığa vurduklarını da." (Bakara, 2/77)

Rabbimiz Allah her şeye gücü yeten ve tüm eksikliklerden uzak yüce bir yaratıcıdır. O bütün mükemmel vasıfları zatında barındırır. Her şeye gücü yeten ve her canlıya rızkını veren O'dur. Rabbimiz, biz kullarını her an gözetlemekte ve kullarının yaptıklarından enince ayrıntısına kadar her şeyden haberdar olmaktadır. Açıkلامasını yaptığımız ayet-i kerimede de Rabbimiz, içi dışı farklı olan ve ağızlarıyla inandık deyip kalben inanmayan münafiqlara seslenmektedir. Buna göre sözlerimizi gizlesek de açıklasak da Allah hepsinden haberdardır.

Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde bu konuya farklı şekillerde vurgu yapmıştır. Yüce Yaraticımızın bu konuya bu kadar çok yer vermesinin sebeplerinden biri, biz kullarının gönüllerine "Allah'ın bizi her an gördüğü" inancını yerlestirmektir. Böylece, bütün düşünce, inanç ve davranışlarımızda O'na layık bir kul olmamız mümkün olacaktır.

Rabbimiz öyle bir yaratıcıdır ki, O bizim gönlümüzün özünü bilir. Öyle ya yaratın yarattığı kullarının içini hiç bilmez mi? Lokman suresinde bu konu bir örnekle şöyle anlatılmıştır:

(Lokman öğütlerine şöyle devam etti:)

"Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde, yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çırınır getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (Lokmân, 31/16)

Böylesine yüce bir Yaraticının huzurunda bizler nasıl günah işleyebilir ve başka-

\* Dr. Fatih YÜCEL

larının haklarına tecavüz edebiliriz? Mademki O, bulunduğumuz yer neresi olursa olsun bizimle beraber, mademki “Dört kişinin fisiltı ile konuştuğu yerde beşincileri O'dur” (Mücadele, 58/7), öyleyse gizli-açık konuştuğumuz her söyle dikkat etmeli ve hesabını veremeyeceğimiz söz ve hareketlerden uzak durmaya çalışmalıyız. Bir ayet-i kerimede;

*“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.”* (Kâf, 50/16) buyrulmaktadır. O bize bizden daha yakındır. Öyleyse biz unutsak da, Allah her an bizimle beraberdir.

Bize düşen görev, O'nun bizi her yerde gördüğüne içtenlikle inanarak sorumluluklarını yerine getirmektir. Bizi gören birileri varken haramlardan uzak duruyor ama yalnız başımıza olduğumuz zaman bu haramları işleyebiliyorsak bu ayetleri gönlümüze bir daha okumalı ve kendimize şöyle seslenmeliyiz: Ey Nefsim! Sen Allah'ın her an seni gördüğünü ve nerede olursa olsun yaptıklarından hesaba çekeceğini bilmez misin?

O halde bizler, Allah'ın bizi her an gördüğüne ve gizli açık söylediğimizi bildiğine inanmış kimseler olarak önce söz ve davranışlarımızda dürüst olmaya çalışmalı, nerede olursak olalım hakkaniyetten ve adaletten asla ayrılmamalıyız. Rabbimizle irtibatımızı sağlayan ibadetlerimizle, insanlar arası ilişkilerimizde adalet, cömertlik, nezaket, tevazu ve hoşgörü gibi karşımızdaki insanlara huzur veren güzel ahlakımız ve herkesin güvenini kazanan dürüstlüğümüzle herkese örnek olmalıyız. Ancak bu seviyeyi yakaladığımızda gerçek anlamda imanın ve kulluğun tadına varabiliriz.

## ALLAH, ANA-BABAYA BİR ÖMÜR BOYU İYİLİĞİ EMREDİYOR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقَضَى رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغُنَّ عِنْدَكُمْ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ  
كِلَّاهُمَا فَلَا تُقْلِلْ لَهُمَا وَفْلَ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranışınızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakin onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Yüce Rabbimiz bu ayet-i kerime ile yalnız kendine kulluk etmemizi, O'na şirk koşmamamızı ve ana-babamıza iyilik etmemizi emretmektedir. Yani yüce Allah kendine kulluktan sonra ana-baba hukukunu dile getirip onlara itaatı ve görüp gözetmeyi bizlere emrediyor. Bir başka ayet-i kerimedede de aynı şekilde;

"Biz insanlara ana-babalarına iyilik etmelerini vasiyet ettik." (Lokman, 31/14) buyurmaktadır.

Rabbimizin bu konudaki emirleri gayet açık olarak önmüzde bulunmaktadır. Şüphesiz her bir mümin bu emirlerden nasibi kadarını alacaktır. Anneye, babaya, akrabaya, komşuya gösterilen veya gösterilmesi istenen bu saygı ve sevgi, İslam'dan başka hiçbir dinde ve düşünce sisteminde bu kadar öne çıkarılmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s), şefkat timsali annelerimiz için;

"Ayağına sarıl, cennet oradadır" (Nesaî, "Cihad", 6) buyurmuş, ayrıca baba haklarını dile getirirken de "Bir evlat babasını köle olarak bulsa, onu satın alıp hürriyete kavuştursa, yine de onun hakkını tam olarak ödeyemez" (Müslim, "İtk", 25) ikazını yapmıştır. O halde ana-babamızı her zaman başımızın üzerinde taşımayı şeref bilmeliyiz. Yaşlılıklarında onların kadrini daha da iyi takdir etmeli, başımızdan atmak,

\*Dr. Seyid Ali TOPAL

hizmetlerinden kaçınarak, huzurevlerine göndermek gibi bir yanlışla asla düşmemeliyiz. Çünkü bu onlara en büyük işkence, yıkım ve zulüm, hatta sağ iken mezara koymaya benzeyen bir harekettir.

Bizim toplumumuzun bünyesine uymayan ve asla olmaması gereken bu tür tutum ve davranışların varlığı maalesef çevremizde duyulmaya başlamıştır. Anne-babayı aileden dışlayan batı toplumları geçmişle gelecek arasındaki kültür köprüsünü yıktıkları için bu günkü kargaşa düşmüşlerdir. Bu gibi davranışlardan kaçınarak “Belirli bir yaştan sonra anne-baba ayak bağı oluyor” fikri yerine, bu konuda dinimizin görüş ve felsefesine kulak vermemiz, o mutluluk kaynağına yönelmemiz şüphesiz en yerinde hareket olacaktır. Mensubu olduğumuz yüce dinimizin ve kaynağını yine dinimizden alan örfümüzün ebeveyne muamelede izlediği yol bu sekildedir.

İnanç ve düşüncesi bu anlayışla yoğunlaşmış olan bizler için ana-babalarımıza davranışımız konusunda aslında başka herhangi bir şeye, senede bir gün hatırlamak için anneler veya babalar gününe de ihtiyaç yoktur.

Günümüzde, bir yıl boyunca kendisini türlü meşakkatlerle yetiştirdip büyütlen bir anne-babası olduğunu dahi hatırlayamayanlar için böyle özel günlerin ortaya konulması, unutulup, bir köşeye atılan ana-babaların gönüllerine acaba gerekli hisleri yaşatmaya yeterli olabiliyor mu?

Sadece bu günlere özel sevgi tezahürlerinin ortaya konulması kültürümüze ve insanımıza yakışan bir davranış türü olabilir mi? Ana-babalarımıza karşı görevlerimizi yapmış olmanın hazzını bu sayede ne kadar elde edebiliriz acaba?

Yüce Allah okuduğumuz bu ayette bizleri şu şekilde yönlendiriyor: “Rabbiniz, yalnız kendisine kulluk etmemizi ve ana-babaya iyilikte bulunmamızı buyurur. Şayet ikisinden biri veya her ikisi yanınızda iken ihtiyarlayacak olurlarsa, onlara ‘öf’ bile demeyiniz, onları azarlamayınız. İkisine de hep tatlı söz söyleyiniz. Yumuşaklık ve alçak gönüllülük onların üzerine kanatlarınızı geriniz.” Bu uyaridan sonra Rabbimiz ana-babalarımız için söyle etmemizi öğütlüyor:

*“Allah’ım, küçükken beni şefkatle yetiştirdikleri gibi sen de onlara şefkat ve merhametle muamelede bulun.”*

Göründüğü gibi, hayatlarını bize vakfeden, her hareketlerini bizim iyiliğimizi düşünerek yapan ana-babalarımıza karşı tavırlarımız yüce Yaraticının ayet-i kerimedede bizlere gösterdiği gibi olmalıdır. İncitip üzmek ve kırmak bize bir şey kazandırımayacağı gibi, Rabbimizin huzuruna, O'nun bu konudaki emir ve yasaklarını dinlemediş bir durumda çıkış hırsına uğrama bedbahthlarına düşebiliriz.

## ALLAH; ADALETİ, İYİLİK YAPMAYI, YAKINLARA YARDIM ETMEYİ EMREDER; HAYÂSIZLIĞI, FENALIK VE AZGINLIĞI DA YASAKLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَا عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ  
يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder, hayâsızlığı, fenalık ve azginlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl, 16/90)

Yüce Allah, bu ayet-i kerimedede toplumsal huzurun yapı taşlarından en önemlilerini sayarak bunları yerine getirmemizi emretmiştir. Her şeyi yerli yerine koyup, ölüçülü hareket etmek, hakkı yerine getirmek anlamına gelen adalet; zulmün, haksızlığın, dengesizliğin karşısıdır. Sahip olduğumuz konum her ne olursa olsun gücümüz nispetinde adaletli davranışmak, adaletin sağlanması için gayret etmekle mükellefiz. Örneğin ailede ebeveyn olarak çocuklar arasındaki adaleti sağlamakla yükümlüyüz. Ebeveyn olarak bir çocuğumuz için yaptığımızı digeri için de yapmaya çalışmalıyız. Bu aslı ihtiyaçların giderilmesi, eğitim, çeyiz, miras paylaşımı vb. konularda olabileceği gibi, sevgi ve ilgi gibi hâl ve tavırlarda da söz konusudur. Ailede sağlayacağımız adalet toplumun her alanına yansıyacaktır. Yine bir işyerinde işveren veya patron konumunda isek emrimizdeki kişilere karşı iş dağılımında ve ücretlerde adaletli davranışımız gerekmektedir. Zira çalışanın haklarının daha alının teri kurumadan verilmesi sevgili Peygamberimizin tavsiyesidir. Çalışanların yalnızca performanslarına göre değerlendirilmeye tabi tutulması, aynı işi yapanların aynı haklara sahip olması adaletin birer yansımasıdır.

\* Dr. Burhan ERKUS

Ayet-i kerimenin devamında iyilik yapmak emredilmiştir. Genel olarak iyilik, ihsan kişinin bir lütufta bulunması, bir işi en güzel şekilde yapması, Allah'a ihlaslа kulluk etmesi anlamlarında kullanılır. İhsan adaletin de üstünde bir derecedir. Nitikim ihsanda kişinin üstüne düşenden daha fazlasını yerine getirmesi söz konusudur. Bundan dolayıdır ki Hz. Ali, "İnsanlar işlerini ihsanla yapmalarına göre değer kazanır" demiştir. Birçok dini kaynakta ihsan, insanın hem Allah'a hem de yakın ve uzak çevresine, bütün insanlara hatta tabiatı karşı tutum, davranış ve yaklaşımında adalet ölçüsünün, farz ve vacip sınırlarının ötesine geçerek imkân ve kabiliyetine göre kulluğun, özverinin ve erdemin en yüksek seviyesine ulaşması anlamında yorumlanmıştır. Kısacası ihsan ve iyilik etmek hem aile içi ilişkilerde hem komşuluk akrabalık ilişkilerinde hem de toplumun diğer alanlarında çok gerekli bir ahlakîzelliktir.

Ayet-i kerimedede ihsandan sonra yakınlara yardım etmemiz emredilmektedir. Bu itibarla Peygamberimiz de "Sevabı en çabuk olan taat, yakın akrabaları gözetmektir." (İbn Mâce, "Zühd", 23) buyurmuştur. Fitre ve zekât verilirken, fakir olan yakınlardan başlanması prensibi de akrabalara karşı sorumluluğumuzun çok büyük olduğunu bir göstergesidir.

Yüce Rabbimiz ayet-i kerimenin diğer kısmında da bizleri hayâsızlıktan, fenalık- tan ve azgınlıktan nehyetmektedir. Ayet-i kerimenin ilk bölümünde toplumun gelişmesini, huzurunu, barışını sağlayan prensipler üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde ise toplumu mahveden, huzurunu kaçırın, çökerten kötülükler yasaklanmıştır. İnsanların işlerinde çalışan ve dürüst olması, başkalarının haklarına riayet etmesi, saygılı ve nazik olması, bencil olmaması, iftira, dedikodu ve yalana başvurmaması o toplumdan azgınlığı, hayâsızlığı ve fenâğı uzaklaştırır. Peygamberimizin Veda hutbesinde insanların kanlarının ve mallarının yanı sıra irzlarının da mukaddes olduğunu söylemesi bu kabilendir.

## ALLAH, ADALETLİ DAVRANMAMIZI VE DOĞRU ŞAHİTLİK YAPMAMIZI EMREDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُوْنُوا قَوَامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ اللَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالَّدِينِ  
وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَبَعَّوُ الْهُوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلُوا أَوْ  
تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettiğiniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsınız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

İnsan toplumsal bir varlık olması hasebiyle, bir diğeryle müşterek yaşamaya, alışveriş yapmaya, komşuluk ilişkilerinde bulunmaya bir anlamda mecburdur. Toplumsal ilişkilerdeki en önemli ilke ise adaletten ayrılmamaktır. Kelime itibarıyle adalet, düzeltmek, doğru yola yönelmek, eşit ve dengeli olmak, tartmak, hakkaniyete uygun bir iş yapmak anımlarına gelir. Bir başka deyişle, zulmün ziddi olarak adalet, bir şeyi ait olduğu yere koymak, hakkını vermek, eşit ve denk davranışmak gibi anımlara da gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de geçen "kist" kelimesi de adaletin anlamını ve mahiyetini tamamlayan kelimelerden biridir. Kist; kast, istikamet, vasat, nasip, hisse, mizan gibi pek çok manaya gelmektedir. Düzgün ve usulüne uygun olmayan şeye ise cevr (haksızlık, eziyet) adı verilmektedir.

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

O halde çok önemli bir kavramın anlamına uygun yaşamak hem dinin, hem ahlakin, hem de hukukun ve daha da önemlisi toplumsal yaşamın bir gereğidir. Çünkü din ve ahlakin içten, hukukun ise dıştan kontrol altına alamadığı insan, hayatı hem kendine, hem de çevresine zararlı ve yaşanmaz hâle getirmektedir. Herkese adalet, hakkaniyet, eşitlik prensipleri ölçüsünde davranışmak, İslam'ın temel prensibidir.

Doğrusu Müslümanların adaleti koruma bağlamında uç değil “vasat” ümmet oldukları, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

*“Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptı. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla gerisin geriye donecekleri ayırt edelim diye kible yaptı. Allah imanınızı boşça çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.”* (Bakara, 2/143)

Ayetteki “Orta ümmet” ifadesi ile adil, seçkin, her yönüyle dengeli, haktan asla ayrılmayan, önder, bütün toplumlarca hakem kabul edilecek bir ümmet kastedilmektedir. Yani İslam ümmeti adaletli bir toplumdur ve öyle olmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, adaletin sadece idareci kesimle ilgili olmanın çok ötesinde olup herkesi kapsadığıdır. Bir ev reisliğinden tutun da en küçük birimden en büyük birime kadar insan, maiyetindekilere tarafsız davranışmalı, onların hak ve hukukuna riayet etmelidir.

Netice itibariyle, başkalarının hak ve hürriyetlerine saygılı olmadı, ticarette, insanları idare etmede, sevgi ve dostlukta hep adil olmanın yollarını aramalıyız. Eğer toplumsal ilişkilerde bizim şahitliğimize ihtiyaç duyulmuş ise bundan kaçınmayıp hep doğruya söylemeliyiz. Yalan ve yalancı şahitlik yaparak hem idareyi aldatmak, hem de hakkı gasp edilen mazlumun aleyhine işleyecek bir duruma sebebiyet vermek bir Müslüman'a asla yakışmaz. Öyleyse adaletin yalnızca mahkemelerden dağıtımasını ve sadece buralardan beklenmesini yeterli göremeyiz. Adalet her yere hâkim olursa mahkemenin işleri kolaylaşır. Unutmayalım ki, mahkemedede doğru şahitlik yaparak adaletin tesisine yardımcı olmak da en önemli insanı ve İslami görevlimizden biridir.

## ALLAH, AKRABALIK BAĞLARINI KORUMAMIZI EMREDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيَثَاكِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَفْسِدُونَ فِي  
الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları (iman, akrabalık, beşeri ve ahlaki bütün ilişkileri) koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyan uğrayanların ta kendileridir." (Bakara, 2/27)

Toplumumuzu kaynaştıran, birlik ve beraberliğimizi borçlu olduğumuz pek çok değerimiz vardır. Bu değerlerin başında toplumun ihtiyaç duyduğu güzelliklerin oluşmasına zemin hazırlayan akrabalık bağı gelir. Bu duygunun kaynağı ilahıdır. Yakınlarımız yani akrabalarımız bizim için son derece önemli insanlardır. Akrabalık, ya kan bağı, ya evlilik ya da sütkardeşliği yoluyla oluşan önemli bir bağıdır. Bu bağları korumamız için Rabbimiz pek çok ayette bizi uyarmıştır. Akrabalık bağıının koparılması toplumun birlik ve beraberliğini zedeleyeceği gibi; bağlanması emredilen bu bağı koparmak da Allah'ın emirlerini dinlemeyip yoldan çıkan kimselerin vasfi olarak ifade edilmiştir.

Akraba bizim için neden önemlidir? Öncelikle akraba bize en yakın insanlar grubunu oluşturur. Ana-babamızdan ağabeyimize, kardeşimizden halamiza, teyzemizden dayımıza isimleri buraya siğamayacak kadar geniş bir halkadır akrabalarımız. Çoğu zaman dertlerimizi paylaştığımız, maddi-manevi sıkıntılara ortak ettiğimiz insanlar akrabalarımızdan başkası değildir. Anadan babadan daha iyi kadir kıymet bilen, sıkıntımızı kardeşlerimizden daha iyi göğüsleyen kaç tane insan bulabiliriz ki?

---

\* Dr. Fatih YÜCEL

Akrabalık toplumda var olan kini, düşmanlığı ve güvensizliği ortadan kaldırabilecek; kadirşinaslık, cömertlik ve fedakârlık gibi yüce duyguların en üst düzeyde hissedilmesini sağlayabilecek kutsal bir bağdır. Bize kan bağı ile bağlı olan yakınlarımız nasıl hürmete ve saygıya değer ise; evlilik ya da süt yoluyla edindiğimiz akrabalarımız da saygıya ve hürmete değerdirler. Anamız nasıl önemli ise eşimizin annesi ve sütannemiz de bir o kadar önemlidir. Dinimiz yakın akrabamızla evlenmeyi yasaklıken eşimizin annesi, kardeşi ve halası-teyzesi ile evlenmemizi de yasaklamıştır. Çünkü bu bağ kutsaldır. Her ne sebeple olursa olsun bu bağı zedeleyecek davranışlara dinimizde izin verilmemiştir, biz de izin vermemeliyiz. Sila-i rahim sadece bizimle iyi geçen akrabamızla iyi ilişkiye devam ettirmemiz değildir. Zaten atalarımız iyiliğe iyilik herkesin kârı demişlerdir. Önemli olan kötülüğe karşı iyi davranışabilmektir. Kötülüğe karşı iyi davranışabilmek de er kişinin vasfi olarak zikredilir. Peygamberimizin ifadesi ile sila-i rahim "Malda bereket, ömürde uzamadır" (Buharî, "Edeb", 12). Bizim için çok önemli olan bu bağı sağlamlaştırmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalıyız. Akrabalık bağlarının gereği olarak akrabalarımızla iyi ilişkiler içinde olmak ve onlara maddi-manevi destek sağlamak en temel görevimiz olmalıdır. Cuma günleri hutbenin bitiminde okunan ayet, akrabaya karşı ikinci görevimiz bizzat akrabaya vermek olduğunu ifade ediyor. Akrabaya vermek demek, sıkıntılı zamanlarda akrabanın maddi ve manevi sıkıntılarını gidermek demektir.

Diğer yandan akrabalık ilişkilerine önem vermek dinimizde önemli olmasına rağmen, bu ilişkiyi güçlendirmek için asla haksızlığa da sapmamalıyız. Bu konuda her yerde olduğu gibi adaletten ayrılmamalıyız. Çünkü Kur'an'da akrabalık gereklisiyle adaletten ayrılmak şiddetle yasaklanmıştır (Enâm, 6/152). Unutmamalıyız ki, her şey yerli yerince güzeldir. Dinimizin akrabaya karşı bize yüklediği görevleri yapmamız yeterlidir. Bunun dışında akrabayı kayırmak gibi, bir hak ihlaline neden olabilecek her türlü tavır ve davranıştan da sakınmalıyız.

## ALLAH, BİZE ŞAH DAMARINDAN DAHA YAKINDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسِّعُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Yakın" ve "uzak" ifadelerini duydugumuzda, hemen hepimizin belleğinde onlarla ilgili bir anlam canlanır. Bu tür ifadeler çoğunlukla zaman ve mekânlı ilgili kavramlar olarak zihin dünyamızı meşgul eder. Maddî olan ve bir mekânda yer tutan varlıklar, birbirlerine göre yakında veya uzakta bulunurlar. Masanın bize uzaklığını, yakınlığını gibi... Oysa insan zihninin tasavvur edebileceği her türlü maddî ve mekândan münezzeх olan yüce Rabbimiz, yarattığı varlıklara "habl-i verid-şah damarından" benzetmesiyle kendi nefislerinden daha yakın olduğunu ifade etmektedir. Habl-i verid; insanın beynine kan taşıyan ve hayatı önem taşıyan ana damarlardır. Onların işlevsiz hâle gelmesi hâlinde, beyin fonksiyonlarını tamamen kaybeder, hayat durur. Tabii ki bu mesaj, yakınlığın odağındaki varlık olan insanadır. Bu itibarla habl-i veridsiz yaşayamayan insanın, kendisini uzak hissettiği Rahman'dan yoksun olarak yaşaması da düşünülemez. Aynı şekilde, geçmiş ve gelecek gibi kavramlara yüklediğimiz anlamlarla ifade ettiğimiz zamandan da münezzeх olan Rabbimiz, her bir varlığa onun nefsinden daha yakındır. Bu itibarla yakın ve uzak kavramları, maddî ve manevî yönden bakış açımızın oturduğu zemine ve algı gücümüzeye göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Görülen o ki, Rahman ve Rahim olan Allah'ın, yarattıklarına yakınlığı ve mahlükatın ondan uzaklığını, zaman ve mekân ölçüleriley izah edilemez. Ayette yer alan "yakın olma", mesafe ve mekânlı bir ilgi kurulduğunda bizleri yaratan yüce Rabbimiz ile ilintilendirilmesi

\* Dr. Yaşar YİĞİT

imkânsızdır.

Allah'ın kuluna, onun hayatıyetinde çok önemli bir görevi yerine getiren şah damarından daha yakın oluşu, şüphesiz onun her türlü ihtiyaçlarını bizzat görmesi, hücrelerindeki her türlü icraati kudret ve ilmiyle yapması, insana kendi nefsinden daha merhametli olması gibi manalar taşırlı. Kulun Allah'a yaklaşması ise, onun razı olduğu bir kul olma vadisinde attığı adımlarla yakından ilgilidir. Şüphesiz imanımızdaki güç, amelimizdeki ihlas ve samimiyyet, bizleri Mevlamiza yakınlaştıran temel vasitalardır.

İnancımıza göre bizleri yoktan var eden yüce Rabbimiz, gizli-açık her türlü duyu ve eylemimizden haberdardır. O, bizim kalbimizin derinliklerinde, dua ve niyaz, sevgi ve nefret, kin ve haset adına gizlediklerimizi de açığa vurduğumuzu da çok iyi işitendir, bilendir. Varlıkta ve darlıktta, sevinçte ve kederde, gece ve gündüzde O'na yönelikimizden haberdardır. Açık bir ifadeyle O (c.c), bizi bizden iyi bilendir, bize bizden yakındır. O, Alîmdir, Basîrdir, Semîdir. Nitekim gönül dostu büyük âşık Yunus Emre;

“Sensin bize bizden yakın

Görünmezsin hicap nedir?” dizeleriyle, Rabbimizin bu yakınlığını dile getirmektedir.

Yüce Rabbimiz, kullarına olan yakınlığını bir başka ayette şu şekilde beyan ediyor:

*“Kullarım Beni sana soracak olursa, muhakkak ki Ben (onlara) pek yakınım. Bana dua ettiğim zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse, onlar da Benim çağrıma cevap versinler ve bana iman etsinler. Umulur ki doğru yolu bulmuş olurlar.”* (Bakara, 2/186)

Yüce Rabbimize olan yakınlığımızın artması için onun rızasına uygun bir yaşam tarzını seçmemiz gereklidir. Şüphesiz O'nun rızasının olduğu amellerde hem kendimize hem de topluma karşı bir fayda, maslahat söz konusudur. Peygamberimiz (s.a.s), bir hadislerinde şöyle buyurdular:

“Ey insanlar! Yüce Allah temizdir, temiz olandan başka bir şey kabul etmez. Allah'ın müminlere emrettiği şeyler, peygambere emretmiş olduklarıın aynısıdır. Nitekim Allah Teala (peygamberlere); ‘Ey peygamberler, temiz olanlardan yiycin de salih amel işleyin’ (Mü'minun, 23/51) emretmiş, müminlere de; ‘Ey iman edenler, size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiycin’ (Bakara, 2/172) diye emirde bulunmuştur. Sonra seferi uzatıp, saç başı dağınık, toz toprak içinde kalan ve elini semaya kaldırıp ‘Ey Rabbim, ey Rabbim’ diye dua eden bir yolcuyu zikredip, dedi ki: Bu yolcunun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve (netice itibariyle) haramla beslenmektedir. Peki, böyle bir kimseyin duasına nasıl icabet edilir? buyurdular.” (Muâlim, “Zekât,” 65)

Bu hadisten de anlaşılacağı üzere Yaratanımıza olan yakınlığımız, O'nun dualarımıza icabeti, kulluğumuzun rızasına uygunluğu, yediğimiz içtiğimiz, kazandığımızla yakından ilintilidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, insan aciz bir varlıktır. O zaman kendinin çok güçlü ve kudretli olduğunu düşünür. Ancak hayatında karşılaştığı çoğu olay onun o kadar da güçlü bir varlık olmadığı hissini adeta ona haykırır ve ona "sen muhtaç, aciz, sınırlı gücü ve kudreti olan bir varlıksın" der. İşte bu noktada insan kendisine her dem yakın olan bir varlığa inanma, ona yönelme ihtiyacı duyar. Kalabalıkların yalnızlığında, karanlıkların derinliğinde, çaresizliğin insanı mahkûm ettiği anlarda, gönlün ve zihnin açmazlarında, Rabbe dayanmaya, ona güvenmeye, kendini onun yanında hissetmeye muhtaç olur. İşte O Yaratan, insanı yalnız bırakmadığını, ona ondan daha yakın olduğunu bildiriyor. Bizler de bu inanç ve düşüncenle, asla yalnız olmadığını unutmayalım. Zira Rabbimiz bize şah damarımızdan daha yakındır.

## ALLAH, BİZE YAKINDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دُعَوةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلَيْسَتْ جِبُوْالِي وَلَيُؤْمِنُوا  
بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

"Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler."

(Bakara, 2/186)

İnsan, Allah'a yakın olması ve Rabbini hatırlardan çıkarmaması gerekirken, bazen şeytanın aldatması neticesinde Rabbi ile arasına duvarlar girer, ümitsizliğe kapılır, Rabbinin huzuruna varmaya, O'na el açıp yalvarmaya yüzünün olmadığını düşünür. Rabbinin artık onu affetmeyeceğini ve dualarına cevap vermeyeceğini düşünür. Bu, ne kadar da yanlış bir düşünüştür! Hâlbuki Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Biz ise ona (ölüm hâlindeki insana) sizden daha yakınız." (Vâkıâ 56/85)

"Çünkü Biz ona (insan) şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Allah, kişi ile kalbi arasına girer." (Enfâl, 8/24)

Kulluğa siğmayan davranışlarına rağmen, Rabbimiz yine kulunun dönüşünü bekliyor. O'na yakın olmak, O'na dost olmak için araya bir aracı sokmaya gerek yok. Yeter ki gönülden arzu edilsin ve niyetler samimi olsun. Rabbine direk ulaşmayıcağını, bunun için illa da aracıya gerek olduğunu söylemek, Allah ile kulları arasına set çekmektir. "Nasıl ki devlet başkanının huzuruna çıkmak için randevu alabilecek aracıya ihtiyaç varsa, aciz ve günahkâr bir kulun da Allah'a ulaşması için bir Allah dostuna ihtiyacı var" gibi bir mantıkla hareket etmek son derece yanlıştır. Bütün bunları yüce Allah reddediyor ve kullarına "yakınım" buyuruyor.

---

\* Mehmet KAPUKAYA

İslam inancı, “aracı olmadan Allah'a ulaşılamaz” gibi mesnetsiz bir görüşü kabul etmez. Yüce Allah'a dua eden kişi, duasının kabul edilmesi için acele etmeden ve O'nun kendine çok yakın olduğu bilinciyle dua etmelidir. Allah onların dualarını kabul edeceği en uygun zamanı onlardan iyi bilir. En önemli hususlardan birisi sağır birine iştittir gibi dua edilmemelidir.

Ebû Musâ (r.a) anlatıyor: “Peygamber (s.a.s) ile bir seferde idik. Tepeye çıkışınca yüksek sesle tekbir getirmeye başladık. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s);

*“Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır veya gaip birisine dua etmiyorsunuz”* (Buharî, “Da'avât”, 50, 67) buyurdu.

Bazen kul sözle değil, hâliyle kendini Allah'a arz eder, bu durum ihlas derecesine göre, bazen dualardan çok daha etkili olur.

“Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez” (Arâf, 7/55).

Bu konuyu Merhum Hamdi Yazır'ın nefis yorumu ile bitirelim:

“‘Ben yakınım’ buyurulup ‘kullarım bana yakındır’ buyurulmaması da gayet anlamlıdır. Çünkü kul, varlığı mümkün olduğundan, kul olması yönüyle yokluğun merkezinde ve faniliğin en aşağı noktasındadır. Bunun Hak Teâlâ'ya bizzat yaklaşması mümkün değildir. Bu bakımdan yakınlık kul tarafından değil, Allah tarafındandır. Dua eden kimsenin gönlü, Allah'tan başkasıyla meşgul olduğu müddetçe gerçekten dua etmiş olmaz. Allah'tan başka şeylerin hepsinden uzak olduğu vakit de Hakk'ın birliliğinin marifetine dalar. Bu makamda kaldıkça kendi hakkını düşünme ve insanlık nasibini talepten kaçınır, bütün vasıtalar kaldırılır ve o zaman Allah'ın yakınlığı hâsil olur. Çünkü kul, kendi arzusuna yönelik olduğu sürece Allah'a yaklaşamaz, o arzu engelleyici bir vasıta olur. Bu kaldırıldığı zaman ise; ‘*Ben isimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz ki Allah kullarını görür.*’ (Gâfir, 40/44) âyetindeki havale, tam bir samimiyetle ortaya çıkmış bulunur. Göz, Hakk'ın gözü olarak görür; kulak, Hakk'ın kulağı olarak işitter; kalp Hakk'ın aynası olarak bilir, duyar, ister. O zaman milyonlarca sebeplerin, asırlarca zamanların yapamadığı şeyler, Allah'ın dilemesi hükmüyle, ‘ol’ demekle oluverir.” (Hak Dini Kur'an Dili II, 11)

## ALLAH, DİLEDİĞİNE BOL, DİLEDİĞİNE AZ RİZİK VERİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ يَسْتَطُعُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَرِحْمًا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ

"Allah rızkı dilediğine bol verir, (dilediğine de) kısar. Onlar ise dünya hayatı ile sevinmektedirler. Hâlbuki dünya hayatı, ahiretin yanında çok az bir yararlanmadan ibarettir." (Ra'd, 13/26)

Hepimizi yoktan var eden yüce Allah, hayatımızı devam ettirebilmemiz için ihtiyacımız olan rızkı da yaratmıştır. "Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın" (Hûd, 11/6) buyuran Rabbimiz rızkı dağıtırken, herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Rızıklarını temin edemeyen nice varlıkların rızkını verdığını söyleyen Rahmân, bizim rızkımızın da kendisine ait olduğu garantisini açık bir şekilde vermektedir (Ankebüt, 29/60). Yine 'rızık endişesiyle çocukların canına kıymayın' uyarısında bulunan Rabbimiz, onların rızkinin kendine ait olduğunu hatırlatmaktadır (Enâm, 6/151). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de rızk konusunda Allah'a mutlaka güvenmemiz gerektiğini şu cümlelerle öğütlemektedir:

"Başlarınız hareket ettiği müddetçe (yani yaşadığınız sürece) rıziktan ümitsiz olmayın. Çünkü annesi doğurduğunda, çocuğunun üstünde hiçbir elbisesi yoktur. Sonra Allah onu rızıklandırdı." (İbn Mâce, "Zûhd" 14)

Rezzâk olan Allah bir taraftan rızk konusunda inanan inanmayan herkese teminat verirken, öte yandan bu rızkı kime ne kadar vereceğini ancak kendisinin bildiğini hatırlatmaktadır. Rızkin sahibi dilediğine bol bol vereceğini, dilediğinden de kısacağını söyleyken inançlı insanlar için bunda büyük ibretler olduğunu eklemektedir (Rûm, 30/37). Ancak bu noktada şu hususa dikkat etmeliyiz. Rızk konusunda Allah'a olan sonsuz güvenimiz, bizi çalışmadan tembel tembel oturmaya sevk etmemelidir. Burada Allah Resûlü'nün bize ışık tutacak bir öğündünü

\* Mahmut DEMİR

hatırlatmamız yerinde olacaktır. Şöyle buyuruyor rahmet Peygamberi:

*“Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tipki sabahleyin kursakları boş olarak çıkışın akşam dolu olarak dönen kuşları nızıklandırdığı gibi sizleri de nızıklandırdı.”* (Tirmizi, “Zühd”, 33)

Allah'ın dilediğine bol dilediğine az rızk vermesinin bizim için ibret verici birçok yönü vardır. Rızkı bol olanlarımızın verilecek daha çok hesabı olduğu gibi, ele aldığıımız âyette de ifade buyrulduğu gibi onları bekleyen bir “şımarma” tehlikesi de söz konusudur. Diğer taraftan sabredemeyip Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesme ihtimalinden dolayı da fakir olanımızı bekleyen bir tehlike vardır. Her iki durumun birer imtihan olmasının anlamı da budur. Hiç kuşkusuz her iki durumun da ilâhî hikmetleri vardır. Diğer yandan rızkin genişliği veya darlığının inançlı veya inançsız olmamızla da doğrudan bir alakası yoktur. Kârun'u hatırlayalım. Geçici dünya hayatını tercih edenler onun göz dolduran zenginliğini gördüklerinde ‘keşke Kârun'a verilen bize de verilmiş olsaydı!’ demişlerdi (Kasas, 28/79) ama aşırı zenginliğin şımartığı Kârun ilâhî gazaba uğradıktan sonra Allah'ın, kullarından dilediğine rızkını bol verdiğine de az verdieneni anlayabilmişlerdi (Kasas, 28/82).

Şu halde mümine de kâfire de rızkı veren Allah olduğuna göre bir kısım inkârcıların aşırı zenginlikleri bizleri aldatmamalıdır. *“İnkâr edenlerin diyar diyar gezip refah içinde dolaşması sakin seni aldatmasın”* (Âl-i İmrân, 3/196) buyuran Rabbimiz, elçisinin şahsında hepimizi, zenginliğin aldatıcı ve aynı zamanda göreceli cazibesi karşısında dimdik durmaya davet etmektedir. Her şeyden önce zenginliğin de fakirliğin de ilâhî imtihanın birer parçası olduğu inancını asla kaybetmemeliyiz. Sahip olduğumuz rızkı ahiret kazancına dönüştürmeye çalışmalı, onun bizi şımartmasına izin vermemeliyiz. Sahip olmadıklarımızdan ötürü de Rabbimize bağlılığını ve O'nun Rahmetine olan güvenimizi yitirmemeliyiz.

## ALLAH, HAKLARI ZAYİ ETMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةٌ يُضَاعِفُهَا وَيُؤْتَ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا

“Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir.” (Nisa, 4/40)

Gerek iyilik, gerekse kötülük hiçbir zaman karşısız bırakılmaz. Bizler bu dünyanın bir sınav yeri olduğunu, kişinin yaptıklarından hesaba çekileceğini, iyilik yapanların sevap alıp akabinde cennete; kötülük yapanların ise günah kazanıp sonunda cehenneme gideceğine inanırız. Bu, ilâhî adaletin bir gereğidir. Bir Müslüman için, ahiret gününe, ahiret gündünde meydana gelecek hesap, mizan, sırat, amel defteri, cennet, cehennem gibi olgulara inanmak imanın şartları arasında bulunmaktadır.

Nitekim yüce Allah'ın ilâhî bir mahkemenin kurulacağına dair vaadi, Kur'an-ı Kerim'de muhtelif ayetlerde şu şekilde haber verilmektedir:

“O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkışacaklardır. Artık kim zerre ağırlığında bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığında bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.” (Zılzâl, 99/6-8)

Yine bir diğer surede meydana gelecek manzara tasvir edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

“Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, esinden ve çocuklarından kaçacağı gününde kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün herkesin (başkasıyla ilgilenmeyi düşündürmeyecek şekilde) kendini mesgul edecek bir işi vardır.” (Abese, 80/33-37)

İlâhî mahkemenin kurulacağı, burada kimsenin itiraz hakkının olmayacağına dair bir ayet ise şu şekildedir:

“Her insanın ameli boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. ‘Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter’, denilecektir.” (İsrâ, 17/13-14)

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bütün bu ayetlerden çıkarılacak sonuç şudur: Herkes yaptığından karşılığını bulacak ve ona göre mekâni tayin edilecektir. Öyleyse amellerimizle baş başa kalacağımız kesin olan bu günde, kimsenin kimseye faydasının dokunamayacağı ve bizi savunacak birilerinin bulunmadığı idrakiyle yaşamaya çahşalım.

Belki bunlar ilk etapta bize hikmetini anlayamadığımız için bir an korkutucu gelebilir. Ancak işin aslı böyle değildir. Bir kez de bunun tam aksını farz edelim. Yani güçlü ve haksız olan kimsenin yaptığının yanına kâr kaldığı, adaletin tahakkuk etmediği bir hayat tasavvur edelim. Bu durumda mazlumların, mağdurların, haklı ama zayıfların, yetimlerin, boynu büükülerin hak ve hukuku ne olacak? Bu kişi dünyada nasıl teselli bulacak? O halde bir “hesap günü”nün varlığına inanmak, bize her şeyi daha düzgün, hakkaniyetli, ölçülü yapmamız gerektiğini hatırlatacaktır. Eğer bir yerde suyu getirenle testiyi kiran, çalışanla çalışmayan bir tutulur; iyilik yapanla, yapmayan fark etmez ise hayat çekilmez hâle gelecektir.

Şüphesiz iyilikle kötülük bir değildir. İşte Cenab-ı Hak da yukarıda metin ve meâlini verdiğimiz ayette, iyilik yapanların sevabının kat kat verileceğini, iyilerin ödüllendirip karşılığını bulacaklarını haber vermektedir. Bir başka ayette de aynı konuya degenilerek, “*Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. (Sonunda) kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırmak, iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırmak için 'Allah, kim ne yaparsa kaydeder.'*” (Necm, 53/31) buyrulmaktadır.

Çok az da olsa iyilik yapılmalı, basit gibi de gözükse gûnahtan kaçınılmalıdır. Günahın basit ve küçüklüğü değil, kime karşı işlendiğinin farkında olunmalıdır. Amel defterimizde ve kiyamet günü şartiya girecek hesabımızda bizim lehimize çikacak iş, söz ve eylemlere ağırlık verelim. Kimseye zerre miktarı kadar bile olsa haksızlık yapmayalım. Kimsenin hak ve hukukunu ihlal etmeyeelim. Allah hakkını ihmâl ederek ebedî âleme gitmeyeelim. Unutmayalım ki hesap çetin, yol uzundur. Bu safhada hatayı telafi etme imkânı da yoktur.

## ALLAH, HER TÜRLÜ KÖTÜLÜĞÜ VE AHLAKSIZLIĞI YASAKLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ إِنَّمَا حَرَمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمُ وَالْبَغْيُ إِعْبُرْ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا  
بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"De ki: Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırımı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır." (A'râf, 7/33)

Yüce Rabbimiz, bu ayette haram kıldığı şeylerin neler olduğunu özetle bildirmektedir. Buna göre başta fuhuş ve zinâ olmak üzere, gizli ve aşıkâr her türlü kötülüğü, ahlaksızlığı, başkalarının malına, canına, namus ve şerefine saldırmayı, kendisine ortak koşmayı ve nihayet hakkında herhangi bir doğru bilgi ve delile dayanmadığı halde "Allah, şunu helal kıldı, bunu haram kıldı" gibi sözler sarf etmeyi yasaklamıştır.

Yüce Rabbimiz, kendisini tanımayı ve bilmeyi yarattığı kullarına var oluş gayeri olarak belirlemiştir (Zâriyat, 51/56). Yüce Mevlâ'mızın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiye buyurdukları her türlü güzel amel ve ibadet, özünde bu gayenin gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Diğer bir ifadeyle, mükellefi olduğumuz veya yapmamız tavsiye edilen ibadetlerin asıl niteliği, Yaratıcımızla aramızdaki manevi irtibatın kurulmasını ve sürekli olmasını sağlamaktır. Yapmamız yasaklanan veya uzak durmamız emir ve tavsiye edilen her türlü haram fil ve davranış, esası itibariyle Rabbimizle aramızdaki manevi bağı ya zayıflatıcı veya koparıcı niteliktedir. Yukarıdaki ayette sıralanan haramların hepsinde bu ortak özelliğe rastlamak mümkündür. Açık veya gizli işlenen her türlü ahlaksız fil, dokunulmazlığı olan can, mal ve irza karşı yapılan her türlü tecavüz, Allah'tan başka umut bağlanılan, güvenilen

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ve sığınılan her türlü varlık ve yüce Yaratıcı hakkında söylenen her türlü yanlış ifade Allah ile kulları arasındaki irtibatı zayıflatarak zamanla tamamen koparmaktadır.

Rabbimizin en güzel kıvamda yaratarak bizlere emanet ettiği maddi bedenimi-zi sağlıklı tutmaya ve hastalanmaması için tedbirli davranışmaya özen gösterdiğimiz gibi manevi yapımızın sağlıklı olması ve günah mikroplarıyla hastalanmaması için de aynı hassasiyeti göstermemiz gereklidir. İmanın mahalli olan kalbin, işlenen her günahla yara aldığı ve eğer tövbe ile tedavi edilmezse zamanla katışarak manen ölebileceğini yüce Mevlamız ve sevgili Peygamberimiz haber vermektedir (Mutaffifin, 83/14; İbn Mâce, "Zûhd", 29).

İnsan olarak, ihmalkârlığımız sonucunda maddi anlamda hastalanmamız kaçınılmaz olduğu gibi; unutma, yanılma veya aldanma gibi sebeplerle Allah ile irtibatımızı zayıflatacak çeşitli günahlara bulaşmamız ve manen hastalanmamız da kaçınılmazdır. Nasıl ki, hastalandığımızda vücutumuzun tedavisiyle ilgilenip bir an önce sağlığımıza kavuşmanın gayreti içinde oluyorsak, aynı şekilde islediğimiz her günahın açtığı yaralarla inleyen kalbimizi tövbe ve pişmanlık gözyaşlarıyla tedavi etmeli, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine sığınmalıyız. Zira O, kendisine içtenlikle yönelen kulunu geri çevirmeyecek kadar şanı yüce olandır.

## ALLAH, HER YERDE BİZİMLE BERABERDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي  
الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعْكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللهُ  
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

“...Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarını hakkıyla görendir.”  
(Hadîd, 57/4)

Allah, her zaman ve her yerde kulu ile beraberdir. Onun yanında ve yakındır. Çünkü bütün zaman ve mekânlar, yer ve gök O'nundur. O'nun bulunmadığı hiçbir yer yoktur. O, kuluna insanın şah damarından daha yakındır. Kur'an'da da, “Biz ona şahdamarından daha yakınız.” (Kâf, 50/16) diye buyurulmaktadır.

Yüce Allah her yerde bizimle beraberdir. Nereye gidersek gidelim, O bizi görür, işitir, duamızı duyar ve bize cevap verir. Adını andığımızda bizi bilir. Biz de O'nu biliriz. Her an Allah ile beraber olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. O'nun adıyla girdigimiz yerde bir korkumuz olmaz. O'nun izniyle girdikten, adını andıktan ve koyduğu kurallara uyduktan sonra her yerde, kendimizi güven içinde ve evimizdeymiş gibi hissederiz. Bu durum, bizi O'na biraz daha yaklaştırmış ve sevdirmiştir. Bunun belirtisini de, kendi içimizde bir huzur ve mutluluk şeklinde duyuyoruz.

Kâinattaki bütün varlıklar, Allah'ın varlığını, birliğini, büyülüüğünü anlatan bir kitap gibidir. İnsan, bu kitabı dikkatlice okursa Allah'ı her yerde bulur. O'nun kudretini, azamet ve yüceliğini anlar. O, her yerde isim ve sıfatlarıyla güç ve kuvvetiyle

\* Ömer ÖNEN

hâzır ve nâzîrdir. İmanın en mükemmeli, nerede olursak olalım, Allah'ın bizimle beraber olduğunu bilmemizdir. Hiçbir şey O'nun bilgisinin dışında değildir.

Nereye gidersek gidelim belki insanlardan gizlenebiliriz. Ama Allah'tan gizlenecek, O'na gizli kalacak hiçbir yer yoktur. O, her şeyi görür, duyar ve bilir. Çünkü O her an bizimledir. İnsan, nerede ne söylese söylesin Allah konuşulanı duyar. Kur'an'da, "*Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O, olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O, olmasın. Bundan daha az, yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar O, mutlaka onlarla beraberdir.*" (Mücadele, 58/7) diye buyurulmaktadır.

Allah her şeye şahittir. Bu şahitlik, kullarının davranışlarını görmesi, bilmesi ve sözlerini duyması demektir. Allah her yaptığımdan ve hatta yapacaklarımızdan da haberdardır. İşte bu yakınlığı her an hissedebilmek ne kadar güzel bir duygudur ve düşüncedir. Böyle güzeldiğine sahip mümin, büyük bir bahtiyarlığa kavuşmuş demektir. Yüce Allah'ın kendisini gördüğünü, bildiğini ve her an yanında olduğunu bilen bir mümin, Allah'ın hoşuna gitmeyeceği hiçbir işi yapamaz. Böyle insanlardan oluşan toplumda huzur ve mutluluk olur. Allah'ın kendisiyle beraber olduğu, bütün hâl ve hareketlerinde onu gözetlediğine dair taşıdığı inanç, kulu kötülük işlemekten alkor. Çünkü bu şuur onun vicdanının derinliklerinde kök salmıştır. O bilir ki, zatını görmese de, sesini duymasa da her zaman Allah ile beraberdir.

Kulun, bütün hâllerini Allah'ın bildiği şuuruna sahip olması, hareketlerinden haberdar olduğunu bilmesi, her zaman kendini kontrol altında bulundurması demektir. Allah'ın bizim ile beraber olması, bir insan ile beraber olması gibi değildir. O zaman Allah, yaratılanlara benzetilmiş olur. İnsanın en temel meselesi Rabbini bilmek, O'nu bulmaktır. Allah insanı bunun için yaratmıştır. Var oluş sırrı budur. Allah'ı bulmak, O'nu şah damarından daha yakın hissetmek insanı huzura kavuşturacaktır. Allah ile birliktelik şuuru ve O'nun bize yakın olduğu bilinci; hiçbir davranışımızın O'na gizli olmadığını gösterir. Allah'ın bizimle beraber olması demek; nerede olursanız olun O sizinle beraberdir, size şah damarınızdan daha yakındır, dua ettiğinizde duanıza cevap verir, sizin tutan eliniz, yürüyen ayağınız, gören gözünüz olur, demektir. Allah'ın, kulları ile olan birlikteliği, yardım, başarı ve hidayet birlikteliğidir.

Allah, her an kullarını korur ve onları himaye eder. Allah'ın ilmi, bilgisi her şeyi kaplamıştır. O, nereye gidersek gidelim, bizimle beraberdir. Bu sebeple, yaptığımızdan anında haberdar olur. O, sadece mutlu olmamızı ister. İsterseniz kalbinizi bir yoklayın. Onun adını andıkça neler hissettiğimizi açıkça göreceğiz.

## ALLAH, HER ZAMAN DOĞRU OLMAMIZI İSTER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُوْنُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." (Tevbe, 9/119)

Doğruluk, insanın söz, fil ve niyetleriyle dürüst ve iyilikten yana olması anlamında kullanılan bir ahlakî kavramıdır. Yüce Mevlamız, kulluğumuzun bilincinde olmamızı ve doğruluktan ayrılmamamız istemektedir. Buna göre Rabbimizin emirlerine uyup sadıklarla, doğrularla beraber olmak dinimizin gereğidir. Doğru konuşup, doğru yaşamak ve doğru yaşayanlarla beraber olmak Müslümanların özeliliklerindendir.

Doğruluk hayatımızın bütün yönlerini kuşatmalı ve her anında bulunmalıdır. Öyle ki;

1. Niyetlerimizde doğru olmalıyız. Her şeyin başı niyet olduğu için, niyetimin doğru ve sadece Allah rızasına göre şekillenmesine dikkat etmeliyiz. İbadetlerimizde, sadakalarımızda, insanlarla ilişkilerimizde niyetimizin sadece Allah rızasını taşımıası gereklidir.

2. Konuşmalarımıza dikkat etmeli, bütün sözlerimizin doğru olmasına özen göstermeliyiz. İnsanlan memnun etmek, hak etmediğimiz bir kazancı elde etmek vb. nedenlerle hiçbir surette yalan konuşmamalıyız.

3. Davranışlarımızda doğru olmalıyız. İyi olduğuna inandığımız şeyler yapmak ve kötü olduğuna inandığımız şeylerden uzak durmak da davranışlarımızın doğruluğudur.

---

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

4. Verdiğimiz kararlara bağlı kalmada doğru olmaliyiz. Allah'ın rızasını kazanmak için bir karar verdigimizde onu uygulamak, bu kararımıza bağlı kalmak, ondan vazgeçmemek, farklı bir tavır sergilememek de doğruluktur. Mesela, namaz kılmanın bir kimsenin, namaza başlama kararı aldıktan sonra, namazları terk etmemesi ve bu kararında sebat etmesi bu anlamda bir kararlilik ve doğruluktur.

Buna göre doğruluk, niyetlerimizi, konuşmalarımızı, davranışlarımızı ve verdigimiz kararlara bağlılığını kapsamaktadır. Bu şekilde gerçekleşen bir doğruluk, erdem ve güzellik Allah'a kul olmanın da gereğidir. Ayrıca, dünya hayatında bize fayda sağlayacak en güzel şey doğruluktur. Çünkü doğruluk, bütün şartlarda güzel meyveler verir, bize ve insanlığa fayda sağlayacak sonuçlar doğurur.

Doğruluğumuzu sorgulamalı ve bu yönde kendimizi geliştirmeliyiz. Peygamber Efendimiz, "Sana şüphe veren şeyi terk et, emin olduğun şeye ulaşınca kadar git. Zira doğruluk kalbin mutmain olmasıdır, yalan ise insanın kalbinde kuşku uyanmasıdır." (Tirmizi, "Kiyâme", 61; Nesai, "Eşribe", 50) buyurmuştur. Bu hadis-i şerif, günahı alışkanlık hâline getirmemiş Müslümanın kalbinin, dinin hoş görmediği şeylerin yapılması hâlinde rahatsız olacağını beyan etmektedir. Böyle bir kalp Müslüman için yol gösterici olabilir. Çünkü Müslüman yalan konuştuğunda ve doğru olmayan bir davranış sergilediğinde kalbinde bir tereddüt, bir rahatsızlık hissi oluşur. Doğru olduğunda ise içinde bir güven ve hoşnuttuk ortaya çıkar.

Kur'an-ı Kerim'de doğruluğun iman ile birlikte zikredildiğini ve birçok ayette doğruluğa vurgu yapıldığını görüyoruz. Ayet-i kerimede bu anlamda "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür." (Hûd, 11/112) buyurulmuştur.

Doğruluk hayatımızda bir ilke olmalı, bütün davranışlarımıza şekil veren en belirgin özellik olmalıdır. Millî şairimiz M. Akif Ersoy şu beyitlerinde doğru sözlü olmamız gerektiğini ne güzel vurgulamıştır:

"Şudur benim hayatı en beğendiğim meslek;

Sözün odun gibi olsun/hakikat olsun tek..."

Doğru olanlar, Allah'ın koruması altındadırlar.

Allahu Teala, son ilahi kitabı insanların huzurunu sağlamak ve doğru yolda gitmelerini temin için göndermiştir. Aksi durum, şeytana ve onun isteklerine uyma olarak kabul edilir.

Ne mutlu, doğruluktan ayrılmayanlara... Allah doğrularla beraberdir.

## ALLAH, İBADETLERDE SAMİMIYET İSTER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدُ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ  
الِّدِينَ

"Kitab'ın indirilmesi mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır. (Ey Muhammed!) Şüphesiz biz o Kitab'ı sana hak olarak indirdik. Öyle ise sen de dini Allah'a has kılarak O'na kulluk et." (Zümer, 39/1-2)

Allah, hiçbir şeye muhtaç olmadan dilediği her şeyi, en doğru ve en iyi bir şekilde yapabilecek güç, bilgi ve hikmet sahibidir; geçmişteki kutsal kitapları indirdiği gibi Kur'an'ı da O indirmiştir. Yüce Allah dışında hiç kimse böyle bir kitabı indirmeye muktedir değildir. Kur'an'ın insanların durumuna göre, onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde peyderpey indirilmiş olması, Rabbimizin bizlere değer verdığının bir göstergesidir. Elimizde olan bu yüce kitabı indiren, Allah'tır ve O, Azizdir, Hakimdir.

Kur'an-ı Kerim, nazil olduğu dönemde onun Allah katından gönderilen hak kitabı olduğundan şüphe edenlere benzerini getirmeleri için birçok ayetle meydan okumuştur. Çeşitli üsluplarla inen bu ayetlerde, Kur'an'ın hepsi henüz inmediği halde insanlardan bazen Kur'an'ın bir benzerini, bazen on surenin benzerini, bazen de bir surenin benzerini getirmeleri istenir. Bu meydan okumanın, Arapçayı en güzel şekilde okuyanlara yöneltilmesi dikkat çekicidir. Ancak onlar Kur'an gibisini meydana getirmekten aciz kalmışlardır. Kur'an, bu şekilde mucizeliğini kabul ettirmiş, böyle bir kitabın beşer mahsulü ve Hz. Muhammed'in kendi sözleri olamayacağını kanıtlamıştır. Evet, okumuş olduğumuz bu kitap, hak olarak indirilmiştir. Kitabın kendisi de hak, indirilişi de haktır. Onda bulunan her şey gerektir ve doğrudur. Zira o, Allah'ın indirdiği, kendisinde sek ve şüphe duyulamayacak bir kitaptır.

---

\* Dr. Sabri TÜRKmen

Ayrıca Kur'an-ı Kerim bizler için büyük bir nimettir. Bu nimete karşılık ne kadar şükretsek yine azdır. Şükrümüzün bir gereği olarak Rabbimize ibadet etmeli ve ibadetlerimizde samimi olmalıyız. Zira ihlas/samimiyet olmadan, Rabbimizin rızasına ulaşmak mümkün değildir. İhlâs, Allah'ı bir kabul etmek, kalbi tüm samimiyetiyle O'na yöneltmek, dini, O'na has kilmak, gerek ibadetleri, gerekse diğer dinî ve ahlâkî tüm davranışları riyâ ve gösteriştan, çıkar kaygılarından uzak tutarak yalnızca Allah rızası için yapmak demektir. İçerisinde şüphe barındıran bir iman, insana yarar sağlamadığı gibi zarar verir. Yüce Allah'a inanıp O'nu birleyen bir kalp, O'na son derece saygılı olur, O'nun emirlerini yerine getirmekten zevk alır. Böyle bir kalbe sahip olan Müslüman, tüm davranışlarında Rabbini razi etmeyi hedefler. Rabbimizin rızasına nail olmak istiyorsak, amellerimizi, hayatın her döneminde, Rabbimizin buyruklarına göre yönlendirmek, ona göre kendimize çeki düzen vermek durumundayız. Allah katında makbul bir imana sahip olmanın yolu, bu istikamette davranışabilmektir. Nitekim bir hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır:

*“Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir, Allah için men ederse imanı olgunluğa ermiştir.”* (Ebû Dâvûd; Sünen, 1)

Hülasa, bizi yaratıp dünyaya gönderen Rabbimiz, biz kullarının ihtiyaçlarını karşılayınp doğru yolu gösteren, doğruluğunda şüphe edilmeyen Kur'an'ı göndermiş ve gönderdiği kitaba tabi olup, onu kendimize rehber edinmemizi istemiştir. O halde gönül huzuru ile Rabbimize yönelik O'na ibadet etmeli ve ondan yardım dilemeliyiz.

## ALLAH, İÇİMİZDEN GEÇENİ BİLİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدِّلُ مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبُكُمْ بِهِ اللَّهُ  
فَيَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَعْذِبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. İçinizdeki açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dileğini bağışlar, dileğine azap eder. Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/284)

Yüce Allah bilgisi ve ilmi sınırsız olandır. Bizler onun kulları olarak ancak bazı şeylerin bilebiliriz. Doğal olarak bizim bilgilerimiz sınırlıdır. Ancak yüce Rabbimizin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. O görünen görünmeyen her şeyi bilir. Hatta bizim zihnimizden geçirdiklerimizi, içimizden geçenleri de bilir. O bize bizden de yakın olandır. Göklerde ve yerde bulunan her şey yüce Rabbimize aittir. Varlık O'nundur, O'nun mülküdür. Bütün kâinatta Allah'ın ilminden, bilgisinden gizli hiçbir şey düşünülemez. Yüce Yaratan hepsini bilir. Bizler de bu varlığa dâhil olduğumuz için bizlerin de içimizde ve dışımızda olanı ve yaptıklarımızı bilir.

Bizler içimizde bulunanı açıklasak da, gizli tutsak da, hepsini bilmektedir. Allah'ın bilgisinden hiçbir şey, hatta içimizden, kalbimizden geçen şeyler dahi gizli kalmadığına göre duygular ve düşüncelerimizi daima kontrol etmeli, kötü, çirkin ve günah olan şeylerin içimizden geçirmemeye çalışmalıyız. Bizler Allah'ın kulları olarak düşüncelerimizi, içimizi, dışımızı Rabbimizin hoşnut olacağı şekilde saf ve temiz tutmanın gayretinde olmalıdır.

Biz insanlar yaptığımız davranışlardaki niyet ve kararlılığa göre iradeler olarak yaptığımız işlerimizden hesaba çekiliriz. Rabbimiz istemeden aklimiza gelen ve gerçekleştirmedigimiz düşüncelerden dolayı bizi hesaba çekmiyor. Bu elbette Rabbimizin yüceligidindendir. Eğer iyi bir şeye hazırlı bir davranışa niyet eder içimizden bunu

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

yapmayı geçirirsek Rabbimiz bunu yapamasak dahi bize sevap veriyor. Bu konuda Allah Resülü şöyle buyurmuştur:

*“Allah, ümmetimin içinden geçirdiklerini -söylemedikçe ve yapmadıkça- bağışlamıştır.”* (Müslim, “İmân”, 201-202)

*“Kulum iyi bir şeyi yapmaya niyetlendiği zaman ona bir sevap yazarım, onu yaptığı zaman ise ondan 700'e kadar katlayarak sevap yazarım. Kötü bir şey yapmaya niyetlenip de onu yapmadığı zaman günah yazmam, yaptığı takdirde ise bir günah yazarım.”* (Müslim, “İmân”, 204-207)

Sahâbe Resûlullah'a gelerek zihinlerinden, inançla ilgili olup açıklamaları mümkün olmayan bazı kötü düşüncelerin gelip geçtiğini söylediklerinde Allah'ın elçisi kendilerine şu cevabı vermiştir: “O imanın ta kendisidir” (Müslim, “İmân”, 209).

Biz kollar olarak her birimiz Allah'ın mağfiret ve affına muhtacız. O'nun ilahi affi ve bağışi olmadan gerçek kurtuluşa ermemiz mümkün değildir.

İnsanların hiçbir hâli Allah'tan gizli kalmaz. Kendi hür irademizle yaptığımız tercih ve seçimlerin hepsi hesap kapsamının içine girer. Allah bunların hesabını sorar ve bizleri sorumlu tutar. Ancak O rahmeti her şeyi kuşatan Rabbimiz, sorumluluk kesinleşikten sonra dilediğini bağışlar, mağfiret eder. İşte Rabbimiz bu ayette bağışlamayı azabin önüne almıştır. O'nun elbette bağışlaması umulur. Ancak bunlar O'nun istemesine ait işlemler ve hükümler olduğundan mağfiretin kime, adaletin kime nasip olacağını yine Allah'tan başka kimse bilmez. Bu gerçek karşısında insanlar haklarına düşen şeyin azap olmaması için, açık veya gizli her türlü fenaliktan sakınip kâmil imanla hayır ve hasenata sarılmalı, iyilikleri ve faziletleri alışkanlık hâline getirip güzel huylarla donanmalıdır. Kendilerinde çırkin şeyler huy, meleke ve ahlak olarak değil, hâl olarak dahi bulunmamalı, insanlar kendi içlerindeki her fenalığı söküp atmaya çalışmalıdır. Haset, kıskançlık, çekemezlik gibi kötü duygular ve düşüncelerden kendilerini arındırmalı, kardeşlik, cömertlik, ihsan, hayır ve iyilik hususunda yardımlaşma gibi güzelliklerin peşinde olmalıdır.

## ALLAH, İMAN EDENLERİN DOSTUDUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلَىٰ وُهُمُ الطَّاغُوتُ  
يُخْرِجُونَهُم مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.

Kâfirlerin velileri ise tâguttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar." (Bakara, 2/257)

Yüce Allah'ın insana en büyük nimet olarak bahsettiği akıl ve iradeyi düzgün kullanarak sahte tanrılar yerine Allah'a imanı tercih edenler O'nun manevî yakınları ve dostları olurlar. Tüm evrenin tek hâkimi olan Allah'a teslim olan, O'nu kendisine tek vekil ve tek dost edinen, O'na gönülden sevgi, itaat ve saygı dolu bir korku ile boyun eğen her insan, Allah'ın velayeti altında demektir. Allah, ne güzel veli ve ne de güzel dosttur.

Veli, velâyeti altındaki insanı korur, menfaatini gözetir ve onun yardımcısı olur. Yüce Allah bizler için hakiki dost olduğu gibi en güzel yardımcıdır. Bizim hâlimizi en iyi bilen O'dur. Ancak O'na ibadet eder, isteklerimizi O'ndan ister, O'na sığınırız. O'da bizim dualarımıza icabet eder. O'nun yüceliği ve kudreti her şeyi kuşatmıştır. Rabbimiz bize bizden daha yakındır. İçimizi, dışımızı bilir. Bu bakımdan biz müminler, gerçek dostun ancak yüce Allah olduğunu bilerek her hâlimizi gönül diliyle ancak O'na açarız. Bu gönülden yakarışımıza O icabet eder. Böylece mümin kullarını, karanlıklardan aydınlığa çikaran, işlerinde başarı, gönüllerine huzur bahşeden O'dur. Bizi devamlı koruyup gözeten, iki cihanda saadete erebilmemiz için bütün imkânları önmüze seren de O'dur.

Müminlerin gerçek dostu Allah'tır. Rabbimiz müminleri sever, amellerinin karşılığını tam olarak verir. O, müminleri, kötülüklerden korur ve yardım eder. Rabbimizin

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

sevgisi ve dostluğu, iman edip salih ameller işlemek, Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uymak, Allah ve yarattığı varlıkların haklarına saygı duymak suretiyle kazanılır. Bir mümin Allah'ın Kitabına ve Hz. Peygamberin sünnetine ne kadar uyar, günah ve haramlardan ne kadar sakınrsa o nispette Allah'ın dostluğununa erişir.

Allah'ın müminlerin dostu olması bizler için büyük bir şeref, güven kaynağı ve heyecan vesilesidir. Velisi Allah olan bir müminin elbette yolu aydınlık olur, yüce Allah, onu karanlıklardan çıkarır; nura ve aydınlığa kavuşturur. Bu itibarla Allah'ın onların velisi olması sebebiyle müminlerin kalbi huzurlu ve mutmain, zihni berrak ve akı karışıklıktan uzak olur. Sahte tanrıları velî edinenlerin durumu ise müminlerinkinin aksine; nur yerine zulmet, aydınlık yerine karanlık, huzur yerine huzursuzluk ve akıl karışıklığından ibaret olur.

Ancak Allah Teâlâ'nın dostluğunu kazanmak için O'na iman etmiş olmakla birlikte, Hz. Peygamberimizle buyurduklarına tabi olmak, bunları yerine getirmek için çalışıp çabalamak, gözümüzü ve gönlümüzü perdeleyen örtülerden siyrlırmak gereklidir. Bu örtüler, hakikati görmemize engel olan vefâsızlar gürûhudur. Bunlar ise hiçbir hak hukuk gözetmeden bireysel çıkarlarımızı her şeyin üstünde tutarak dünya malına düşkünlüktür, şandır, şöhrettir, şehvettir. Bizi tehlikeye düşüren bütün nefsanî istek ve arzulardır, tamahtır. Bu gibi tutkulara esir olmaktan kurtulalım ve yalancı perdelerden sıyrıralım; Hakikî Dost'a doğru yol alalım. Yüce Rabbimize gereği gibi iman edip kulluk görevlerimizi yerine getirerek O'na dost olabilmenin mutluluğunu yaşayalım.

## ALLAH, KALPLERDE GİZLENENİ HAKKIYLA BİLENDİR\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

الَّا إِنَّهُمْ يَشْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ إِلَّا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسْرُوْنَ وَمَا  
 يُعْلَمُ لِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

“İyi bilin ki onlar, O'ndan gizlenmek için, kalplerindeki düşmanlığı gizliyorlar. Yine iyi bilin ki, elbiselerine büründükleri zaman bile, Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.” (Hûd, 11/5)

Mealini verdiğimiz ayet-i kerimede müşriklerin Peygamber Efendimizden gizlenmeleri; O'nun Rabbinden getirdiklerine inanmadıkları ve kalplerindeki düşmanlığı gizledikleri anamlarını ihtiva etmektedir. Ancak ne kadar gizlerlerse gizlesinler, istedikleri elbiselerine bürünsünler bunun Rabbimiz tarafından bilineceği ayetin devamında çok vurgulu bir şekilde ortaya konularak şöyle buyurulmaktadır:

“O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.” Zira yüce Rabbimizin güzel isimlerinden biri de devamlı, eksiksiz ve her şeyin özünü bilen anlamına gelen “Alîm”dir. Bu güzel ismi gereğince “O, gayrı da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Teğabûn, 64/18) Hüküm ve hikmet sahibi olan Rabbimizden her nerede olursa olsun hiçbir şey gizli değildir.

“Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.” (Teğabûn, 64/4)

Su halde açıktan veya gizlice yaptıklarımız hatta kalbimizden geçirdiklerimiz dahi Rabbimiz tarafından bilinmektedir. Öyleyse bizim hem düşüncelerimizin hem de davranışımızın doğru, güzel ve hayır istikametinde olması gereklidir. Çünkü bunların hiç kimse görmüyor ve bilmiyor olsa da Rabbimiz bilmekte ve görmektedir. Elbette düşünce safhasında olup henüz filiyata geçmemiş düşüncelerimizden sorumlu olmayız. Ancak davranışlarımızın ortaya çıkışının öncesinde düşüncelerimizin

\* Medet COŞKUN

etkisinin olduğunu da inkâr edemeyiz. Kisaca iyi düşünen insan iyi işler yapar. Eğer iyilik yapmaya niyet eder de yapmazsa bu niyetimizden dolayı Allah katında tam bir iyilik sevabı kazanacağımız, eğer iyiliğe niyetlenir de yaparsak on katından yedi yüz katına kadar hatta daha fazla sevap kazanacağımız unutulmamalıdır (Buharı, "Rikâk", 31; Müslim, "İman", 59).

Burada önemli olan nokta; düşünce planında olan ama eyleme dönüştürmeyeip vazgeçtiğimiz kötülüklerden sorumlu olmadığı gibi, bu düşüncemizden vazgeçtiğimizde sevap kazanacağımız olgusudur. Düşündüğümüz ve yaptığımız her şeyin Rabbimiz tarafından bilindiğinin idrakinde olan biz Müslümanlar nerede olursak olalım kötülük yapmamıza imkân var mıdır? Çünkü bizler ne yaparsak yapalım Rabbimiz tarafından bilinmektedir:

*"Andolsun, insani biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir."* (Kâf, 50/16-17) bu yuran Rabbimiz, bizim her yaptığımızı hakkıyla bilmekte ve meleklerine kaydettirmektedir. Böyle sıkı bir kontrol altında olduğumuzu düşünerek her hâlimizle doğru ve dürüst davranışmalıyız.

*"İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın."* (Kâf, 50/18) ayetine kulak verip, her konuştuğumuz ve yaptığımızın kayda geçtiğini düşünerek bütün hayatımız boyunca Rabbimizin emirlerine uygun hareket etmeliyiz. Şöyledir düşünelim; ticaret yaparken yanımızda olmayan birine bir şey vermemiz gerektiğinde, kimsenin bulunmadığı bir ortamda onun hakkını tam olarak veriyor muyuz? Kimsenin bilemeyeceği, göremeyeceği bir yerde bir haramı işlemeyi veya birine bir kötülük yapmayı planladığımız zaman insanlar görmüyor ama ilmi her şeyi kuşatan Rabbim beni görüyor diye ürpererek hemen bu kötülükten vazgeçebiliyor muyuz? Yoksa nasıl olsa kimse görmüyor, öyleyse rahatlıkla bu haramı işleyebilirim mi diyoruz. Eğer kimse görmese de Rabbim beni görüyor ve yaptıklarımı biliyor diye o kötülükten uzaklaşabiliyorsak işte mesele halolmuş demektir. Yüce Rabbimizin her şeyi bildigine ve ahirette bu yaptığımız kötülüklerden hesaba çekileceğimize inandığımıza göre nasıl yanlışlık yapabiliriz?

Eğer tek başımıza kaldığımızda nasıl olsa kimse görmüyor diye haramları ve kötülükleri işleyebiliyorsak hemen bu yanlışlıktan vazgeçmeli ve yüce Rabbimizin şu uyarısına kulak vermeliyiz:

*"(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dir."* (Yunus, 10/61)

## ALLAH KATINDA DİN İSLAM'DIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ  
بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكُفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse, bilsin ki Allah hesabı çok çabuk görendir." (Âl-i İmran, 3/19)

Din akıl sahipleri insanları kendi tercihleriyle bizzat hayır olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur. Dini vahiy yoluyla bildiren Allah'tır; peygamberlerin görevleri tebliğ etmektir. Bütün gerçek dinler Allah'tan gelmiş ve safiyetlerini korudukları sürece yürürlükte kalmıştır. İlk insan olan Hz. Âdem (a.s) aynı zamanda ilk peygamberdir. İnsanlığın ilk dini de Hak dindir. Peygamberlerin getirdikleri dinler temel nitelikleri itibariyle aynıdır. Sadece yaşanan bölge ve döneme göre değişen bazı kurallar dışında temel inanç esaslarında ve genel prensiplerde değişme yoktur. Ancak İslam adı son peygamber sevgili Peygamberimizin tebliğ ettiği dine ad olarak verilmiştir: "Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim." (Mâide, 5/3)

Yüce Allah tarafından indirilen kutsal kitaplar aslında aynı esasları iktiva etmektedir. Sonraları insanlar bu esasları kendi çıkarları istikametinde yorumlamış ya da çıkarlarına uymayan bazı bölümleri ilahi kitaplardan çıkarmışlardır. Hatta insanlar, haddi aşmak, haksız kazanç elde etmek, birtakım imtiyaz ve haklar elde etmek için de yeni dinler icat edebilmişlerdir.

Sevgili Peygamberimiz peygamberlerin, onun getirdiği din de dinlerin sonuncusudur. Bu sebeple İslam en mükemmel dindir. Yahudilik dünya hayatına, Hiris-

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

tiyanlık da dünyadan uzaklaşıp manevî hayatı daha çok ağırlık verirken İslam her ikisi arasındaki dengeyi kurmuş ve korumuştur.

İslam'ı diğer dinlerden farklı kılan en önemli özellik, O'nun belirli bir topluma değil, bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahi mesaj oluşudur. Kur'an-ı Kerim, diğer kitapların da ihtiiva ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. İslam'da, hak dinin temel prensipleri kesin bir şekilde ortaya konmuş, zamanla ve mekâna göre değişebilecek hükümler din bilginlerinin içtihatlarına bırakılmıştır. Onun kiyamete kadar hak din olarak geçerliliğini sağlayan da bu niteliğidir.

İslam, madde-mana, dünya-ahiret dengeleri açısından en ölçülü ve kolayca yaşılanabilen bir dindir. Çeşitli emir ve hükümlerde kolaylığı öngörmesi açısından da en kolay olan bir dindir. Allah katında din İslam olduğuna göre, İslam'dan başka bir din aranamaz. Bu gerçek yüce Allah tarafından söyle beyan edilmiştir:

*“Allah katında din, şüphesiz İslam'dır.”* (Al-i İmrân, 3/19)

*“Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsran'a uğrayanlardan olacaktır.”* (Al-i İmrân, 3/85)

Allah tarafından indiği şekliyle varlığını muhafaza eden tek din, dinimiz İslam'dır. Bunda şüphe yoktur. Bununla birlikte, imtihan dünyasında, insanların farklı din ve anlayışlara mensup olmaları da mümkündür. Bu onların kendi tercihleridir. Kimseyi din tercihi konusunda zorlayamayız. Ancak, herkes tercih ve uygulamalarından dolayı hesaba çekilecektir.

Farklı dine mensup insanların din ve inanç hürriyetlerini özgürce yaşayabilemelesi önemlidir. İnsanların farklı dinden de olsa kavga ve şiddetten uzak, karşılıklı hak ve hukuka riayet edecek bir ortamda yaşama imkânlarını sürdürmesi önem taşır. Dinde zorlama yoktur. İnsanlar din hürriyetine sahiptir. Dinler, şiddet, kavga ve gerilim nedeni olmamalıdır. Allah katında hak din olan İslam'ın özü barıştır, huzurdur ve mutluluktur. İslam Dini bizim için gerçek huzur ve barış kaynağıdır.

## ALLAH, KİMSEYE ZULMETMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدِينَا كِتَابٌ يَنْطَقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyiz. Katımızda hakkı söyleyen bir kitap vardır. Onlar zulme, haksızlığa uğratılmazlar."  
(Mü'minûn, 23/62)

Yüce Allah bu dünyayı insanları sınamak için yaratmıştır. "Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır." (Câsiye, 45/22) İnsanlar kendi kazandıklarına göre, ahirette farklı şekillerde muamele görecelerdir (Hac, 22/10) Güzel mükâfatlara muhatap olabilmek için, insanın kendine zulmetmemesi gereklidir. Kişinin kendine zulmetmesi demek, Allah'ın çizdiği sınırları aşmak demektir (Talâk, 65/1). Bu sınırları kimileri çok fazla aşarak 'sirat-ı müstakim' diye ifade edilen Allah'ın yapılmasını istediği ibadet ve güzel davranışları terk eder ve kendilerine daha farklı yol ve ideolojiler edinirler. Bu şekilde sınır aşan insanlar, sadece ahirette değil, dünya hayatında da felaketlerle karşılaşabilirler. Yüce Allah, Kur'an'da bazı kavimlerin maruz kaldığı akibetlerden bahseder (Ankebüt, 29/40).

Kur'an'da Muhammed ümmetinin üç grupta olduğu, bunlardan kendilerine zulmedenlerin bir grup, iyiliklerde öncü olanların bir grup, ikisi arasındaki insanların ise vasat bir grup olduğu vurgulanmaktadır (Fâtır, 35/32). Burada kendimize sormamız gereken soru Kur'an'da ifade edilen bu üç gruptan bizim hangisine dahil olduğumuz sorusudur.

Allah'ın sınırlarını aşmak Türkçe'nin çarpıcı deyişiyle 'haddi aşmak', fitrat olarak insanın düşebileceği bir durumdur. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde 'İnsanlar hiç günah işlemeyecek olsa, Allah'ın, onların yerine günah işleyecek başka insanları getireceğini' söylemektedir (Tirmîzî, "Da'avât", 3539). Demek ki, hatalar insanın değişe de, her insanın mutlaka bir hata payı vardır. Hatta zaman zaman bazı peygamberler bile bu sınıra yaklaşıklarını düşünmüştür, Allah'tan af dilemişlerdir. Zünnûn ve Musa peygamberlerin bu doğrultuda Allah'a yakalanşları vardır. Sebe melikesi Belkis'in Kur'an'daki yakarışı da buna dahil edilebilir (Enbiyâ, 21/87; Kasas, 28/16; Neml, 27/44).

Allah sözünden dönmez (Rûm, 30/6). Allah söz verdiği gibi kendisine inanan ve rzası için yararlı işler yapanları cennetine sokacak, inanmayan insanları ise zulüm

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ve haksızlıklarının sonucu olarak, cehennem azabına çarptıracaktır. Fakat ölmeden önce tövbe etme şansı herkes için vardır.

Kişinin kendine zulmetmesi, çoğu zaman başkalarına da zulmetmesi sonucunu doğurur. Allah, mazlum insanlara, ilkinde olmasa bile, ikinci defa haklarının ihlali durumunda yardım elini uzatabağını beyan etmektedir (Hac, 22/60). Zulmedenler, bu hâldeyken azap onlara geldiğinde yaptıkları zulüm ve haksızlığı inkâr etmeye çalışacaklardır (Nahl, 16/28). Fakat hesap günü sorguda her şey açığa çıkacağı için onların yaptıkları haksızlığı gizleme ihtimalleri yoktur.

Yüce Allah, insanlara asla zulmedilmeyeceğini Kur'an'da çok çarpıcı tanımlamalarla ifade etmiştir. Bu ayetlerde Allah'ın, insanlara 'zerre kadar' (Nisâ, 4/40), 'hardal tanesi kadar' (Enbiyâ, 21/47), 'kil kadar bile' (Nisâ, 4/49) zulmetmeyeceği ifade edilmektedir. Hatta hesap sırasında insanların yapıp ettiği her şeyi apaçık bir kitap sayıp dökecek ve insanların itiraz hakkı kalmayacaktır (Kehf, 18/49).

Kur'an'ın ifade ettiğine göre, bazen insanoğlunun zulmü o derecede varır ki, bu zulümler nedeniyle karada ve denizde bozulmalar meydana gelir (Rûm, 30/41). Bu ayet ekosistemde bozulmaların olduğu, küresel ısınmanın arttığı, zararlı gazların atmosferde tehlike oluşturduğu ve kutuplardaki buzulların eridiği bir zamanda hayatın tam da orta yerine düşmektedir. Bu olaylar karşısında insanlığın kendisine zulmedişinin ne demek olduğunu acı bir tecrübe olarak yaşama fırsatı yakalamaktayız.

Bu doğal felaketlere, dünyamızda 1946'dan bu yana bölgesel ve iç savaşlarda 25 milyonun üzerinde insanın öldürülüğünü, 45 milyon insanın yaşadığı ortamı terk etmek zorunda kaldığını ve savaş mağduru milyonlarca insanın açlık, yoksulluk ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kaldığını da eklersek, insanın kendisine zulmetmenin ne demek olduğunu daha iyi anlarız.

Elbette bütün bu yanlışların dökümü Kur'an'da ifadesini bulan apaçık kitaba da yansiyacaktır. Yapılanların dünyevî anlamdaki kâr ve zarar hesaplarını aşan, ilâhî ödül ve ceza türünden karşılıkları da olacaktır. Sanılmasın ki, hiçbir günahı yokken ölüme terk edilen kız çocukların yaşadıkları acı boşça gidecek, kötülüklerin karşılığı olmayacağı olmayacağıdır. Allah adılsız. 'Allah âlemlere zulmetmez' (Âl-i İmrân, 3/108). Fakat cezayı hak edenlere de cezalarını verir (Zümer, 39/37).

Allah'ın vaat ettiği nimetler ile vaat ettiği cezalar arasında tercih yapma özgürlüğü ise insanın kendi elindedir. Allah vaadinden dönmeyeceğine göre, hazır fırsat varken bizim, günahlarımızdan dönerek Allah'tan af ve mağfiret dilememiz gerekmektedir.

Konumuzu sevgili Peygamberimizin ağızından bir duayla bitirelim:

*"Allah'im! Fakirlikten, azluktan, perişanlıktan sana sigınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sigınırım."* (Ebû Dâvûd, "Vitir", 1544) Âmin!

## ALLAH, KOMŞULARLA YARDIMLAŞMAYI EMREDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ  
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ  
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez." (Nisa, 4/36)

İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği, toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Bir başka ifadeyle insan toplumsal bir varaklıtir. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan tek varlık ise sadece Allah'tır. O nedenle herkes birbirine muhtaç olacak şekilde yaratılmıştır. Şüphesiz bir toplumda herkesin aynı düzeyde olması düşünülemez. İnsanlar pek çok açıdan farklı statüde bulunurlar. Maddî açıdan imkâni olanlara zekât, fitre, sadaka vb. ibadetlerin emredilmesinden, aslında toplumda fakir-zengin arası sevginin temini amaçlanmaktadır. Çünkü imtihan alanı olarak nitelendirilen bu dünya hayatında, hemen her an sıkıntı ve problemlerle karşı karşıya kalınabilekmekte, kimse bunun üstesinden tek başına kalkamamaktadır.

İşte bu noktada, farklı imkân ve yetenekleri bir arada barındıranların, birbirile riyle dayanışma ve yardımlaşması ortaya çıkmaktadır. Ailemiz ve akrabalarımızdan sonra problemlerimizin çözümünde yardımına başvuracağımız en yakın kimseler komşularımızdır. O sebeple yukarıda verilen âyette, yakın ve uzak komşuya iyilik yapılması emredilmektedir.

---

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Dinimiz İslam, böylece hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan komşuluğun önemi üzerinde özenle durmuş ve komşuluk ilişkilerine dair hayatı prensipler getirmiştir. Kur'an-ı Kerim, yüce Yaratan'a kullukla beraber başta ana-baba olmak üzere toplumun diğer kesimleriyle birlikte komşularımızla da iyi ilişkiler kurulmasını bir görev olarak vurgulamaktadır. Bu bakımdan komşuya iyilik etmek, sevinç ve üzüntüsünü paylaşmak, ondan gelebilecek bazı sıkıntılarla sabredemek, onları olgunlukla karşılamak dinimizin bir emridir.

İşin bir boyutu böyleyken, diğer taraftan komşuluk ilişkilerinde daha dikkatli davranışmak, birbirimizin hak ve hukukuna saygı göstermek oldukça önem arz etmektedir. Özellikle büyük şehirlerde bu daha da önemli olsa gerektir. Öyle ki apartmanlarda kişilerin birbirini tanımadığı, selamlamaların eskiye oranla azaldığı, üzüm ve mutluluk günlerindeki duyguların paylaşılmadığı görülmektedir. Hâlbuki üst kattaki bir komşunun cenazesinden, alt katta oturamın haberi olmuyorsa, bu bizi oturup düşünmeye sevk etmelidir. O nedenle yardımlaşmayı sadece madde ve parayla sınırlamak mümkün değildir. Yardımlaşma bazen de manevî olabilir. Aile görüşmeleri, tebrikleşme ve ziyaretleşmeler bu cümleden görülmelidir. Toplumsal yaşamın gereklerine riayet etme, ortak alanların temiz kullanılması gibi hususlar da komşuluk ilişkilerinde dikkatle üzerinde durulması gereken konular arasındadır.

Sözleri ve örnek yaşantısıyla bizlere hayat veren, insanlık ve kulluk bilincimizi güçlendiren sevgili Peygamberimizin komşulukla ilgili hadisleri büyük mesajlar taşımaktadır.

Netice itibariyle, son zamanlarda bizi biz yapan değerlerden uzaklaşmamızın sonucu birbirimizle olan ilişkilerimiz zayıflamakta, hatta kaybolma noktasına gelmektedir. Adeta insanlar kalabalıklar arasında yalnızlaşmaktadır. Nitekim Avrupa bunun sıkıntısını çekmekte ve yeniden komşuluk ilişkilerini tesis etmek için bazı faaliyetlerde bulunmaktadır. Orada baba, evladından; evlat, ailesinden; komşu komşusundan kaçmaya başlamıştır. Bireycilik ve kişisel menfaatler hâkim olmuştur. Bizim dinimizde, kültürümüzde, örf-âdetimizde böyle bir şey yoktur, olmamalıdır. İş ve dünyevîleşmenin getirdiği sıkıntıları biliyoruz. Ancak yine de ebeveyne, dostlara, komşulara zaman ayırmak gereği bilincinde olalım. Birbirimizin derdini dert edinelim. Yardımlaşalım, unutmayalım ki âhiret hayatında bizi yediklerimiz değil, yedirdiklerimiz kurtaracak, terazi kefesine bunlar konacaktır.

## ALLAH, KULUNU PIŞMANLIK DUYMASIN DİYE UYARIYOR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَبْيُوا إِلَى رِبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ وَأَتَيْعُوا أَحْسَنَ مَا  
أُثْرِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رِبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَعْثَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا  
حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَيْنِي  
لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنِّي لَكَرَّهَ فَاكُونَ مِنَ الْمُخْسِنِينَ بَلِي فَدْ  
جَاءَتِكَ أَيَّاتِي فَكَذَّبَتِ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ

"Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez. Farkında olmadan azap size ansızın gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi, 'Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay hâlime! Gerçekten ben alay edenlerden idim' demesin. Yahut, 'Allah beni doğru yola iletseydi, elbette O'na karşı gelmekten sakınanlardan olurdum' demesin. Yahut azabı gördüğünde,

'Keşke benim için dünyaya bir dönüş daha olsa da iyilik yapanlardan olsam' demesin. (Allah, şöyle diyecek:) 'Hayır, öyle değil! Âyetlerim sana geldi de sen onları yalanladın, büyülüklük tasladın ve inkârcılardan oldun.'"

(Zümer, 39/54-59)

Zaman, rakamlarla ifade edildiğinde sonsuz ve geniş sanılıyor. Ancak; ömür ve fânilik açısından geriye dönüp hissiyatımız ile baktığımızda oldukça kısa görülmektedir. Muhtelif haz ve duygularla insana sevdirilmiş olan dünya hayatının bazı tehlikeleri de vardır. Hayat devam edip dururken insanın sorumluluk duygusunu, yaratılış gayesini, yaratani ve onun buyruklarını unutup, zevk-ü sefa

\* Rüstem BEŞLER

peşine düşerek nefsinin esiri olması; daha kötüsü nefsini putlaştırması insanoğlunun düşebilecegi en büyük tehlikedir.

Bu durum; sabah erkenden çoluk çocuğunun rızkını temin için evden çıkan, yollara düşen birinin, kahvehaneye, oyun ve eğlenceye takılıp kalması gibidir. Öyle ki, gün geçer, akşam olur. Bu kişi işsiz ve aşsız olarak evine döner. Kendisi ve çoluk çocuğu açtır, sefildir. Gününu amaci dışında oyunla geçirdiğinden çoluk çocuğunun yüzüne bakacak yüzü yoktur. O saatten sonra tekrar sokağa çıksa ekmek parası kazanma şansı yok. O günü tekrar geri getirmesi mümkün değil. Yapabileceği tek bir şey var. O da pişmanlık, üzüntü, mahcubiyet, dövünmek, aile fertleri karşısında boynu büük ve ezik olarak kalmak. Kendisini uğurlayan ve yolunu gözleyenlerin karşısında küçük düşmek, sevgi, saygı ve itibarını yitirmek, ne kötü durum değil mi? Bütün bunlar oyun ve eğlenceye dalmanın bir günlük bilançosu. Şimdi koskoca bir ömrü heva ve hevesleri peşinde geçirmiş, yaratmasını ve yaratılış gayesini unutmuş, itaat yerine isyanı, iman yerine küfrü öne çıkarmış bir insanın Rabbi karşısındaki hálını düşünelim. Bir عمر boyu dünya tarlasından ahiret ağızı üretmesi gerekirken, bütün fırsları kaçıracak iyilik yerine kötülük, iman, teslimiyet ve ibadet yerine küfür, isyan ve günah üreten bir insanın hâli nice olur. Ebedî bir hayat nasıl olur da geçici bir hayat karşılığı kaybedilir. Geri dönüşü olmayan son yolculuğun gerçekliği, gözümüzün önünde cereyan eden milyarlarca "ayet" varken yüce Yaraticının varlığı nasıl unutulur. Elbette bu hâl çok büyük gaslet, ihmäl ve pişmanlık demektir.

En güzel huzur ve mutluluk reçetesи, Allah'ın gösterdiği yoldur. Bu reçeteyle uymayıp düzensiz, tertipsiz hayat süren, ahireti unutan ve sadece nefsine uyan kişi, doktorunun tüm uyarlarına karşın; içki, sigara, uyuşturucu kullanıp, kumar oynayıp ruhsal ve bedensel sağlığını kaybettikten ve kendini mahvettikten sonra çaresizlik ve acilar içinde feryat eden kimseye benzer. Ya da her türlü nasihate ve uyarılara rağmen hukuk ve kural tanımayan, toplum içinde haddini aşarak çevresine ve kendine zarar veren ve sonunda özgürlükleri elinden alıp hücreye girdiği zaman çaresizlik içinde "keşke yapmasaydım!" diye diye dizlerini döven kimse gibidir.

Günlük hayatımızda çokça şahit olduğumuz bu tür pişmanlıklardan daha büyük ve korkunç olan uhrevi pişmanlığı yaşamamak için; Allah'ın çağrısına iyi kulak vermek, insan-ı kamil olmaya çalışmak, iyi işler yaparak imanımızı korumak, nefsimizi putlaştırmamak, yaratulanlara karşı Yaratana' hüरmeten şefkat, sevgi ve merhametle muamele etmek, nefsimizin de Allah tarafından yaratılan milyarlarca yaratıktan biri olduğunu düşünerek inanan, seven, sevilen, saygılı ve saygın bir insan olmamız gereklidir.

Yüce Allah, yarattığı kulunu, işte bu ayetleri ile bariz bir şekilde uyarırken; yine rahmetiyle tecelli etmiş, dönüşü ve telafisi olmayan son yolculuğunu yapmadan önce kulun geleceği görerek kendine çeki düzen vermesine dikkat çekmiştir.

## ALLAH, MÜ'MİNLERİN VELİSİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّ الصَّالِحِينَ

“Çünkü benim velim, Kitab'ı (Kur'an') indiren Allah'tır. O, bütün salihlere velilik eder.” (A'râf, 7/196)

Dost, arkadaş, seven, yardım eden, koruyup gözeten, birinin işini üzerine alan, idare eden gibi anamlara gelen “velî” kavramı, Kur'an-ı Kerim'de hem Allah için hem de diğer varlıklar için kullanılmıştır:

“... Allah dost olarak yeter. Allah yardımcı olarak da yeter.” (Nisâ, 4/45),

“Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Hâlbuki gerçek dost Allah'tır...” (Şûra, 42/9),

“O, insanlar umutlarını kestikten sonra yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, dost olandır, övülmeye läyik olandır.” (Şûrâ, 42/28)

Allah (c.c)'in en güzel isimlerinden (Esmâ-i Hüsnâ) biri de “el-Veliy”dir. Bu kavram, insanın sıfatı olarak kullanıldığında ise, Allah'ın dostu ve sevgili kulu demektir.

Konumuzla ilgili ayette; hem Allah'ın biz kullarına dost olduğu, bizleri sevdığı ve her türlü kötülüklerden esirgediği hem de kulların Allah'a dost olmaları gerektiği ifade edilerek, Hz. Peygamberin şahsında bütün müminlerden, Allah'a inanç ve bağlılıklarını “Benim velîm...Allah'tır” sözleriyle ortaya koymaları istenmektedir. Ayrıca, müminlerin yüce Allah'a olan sevgi ve bağlılıklarıyla O'nun kendisine inanıp bağlanan iyi kullarına olan sevgisi, koruyuculuğu ve lütufkârlığı dile getirilmektedir. Buna göre Allah ile müminler arasında sıcak bir bağ vardır; müminler Allah'a gönülden inanıp bağlanmakta, O'nu dost bilmekte; Allah da onları sevmekte, yollarını aydınlatan kitabı göndermek suretiyle doğru yolu bulup o yolda yürümelerini sağlamaktadır (Kur'an Yolu, 2/506-507).

İlgili ayette “O, bütün salihlere velilik eder.” cümlesindeki “salihler” ifadesiyle müfessirler, Allah'a ortak koşmayan ve O'na isyan etmeyen; emir ve yasaklarına riayet eden kimselerin kastedildiğini söylemiştir. “O'nun bütün salihlere velilik etmesi”nin

\* İdris BOZKURT

anlamı, onları görüp gözetmesidir. Onlara yardım eder, isteklerini yerine getirir, çağ-ınlarını duyar ve ihtiyaçlarını giderir. İyi insanlara karşı kötülerin kurdugu tuzakları ortadan kaldırıp onları korur, demektir.

Allah (c.c), müminlerin velisidir. Bu sebeple Allah (c.c), velâyetini kollarına ulaş-tırmış adıma, onların dünya-ahiret saadetini temin etmek için koyduğu kuralları ve kulluk programını kendilerine duyurmak üzere kitaplar göndermiştir. Nasıl ki biz-ler velayetimiz altındaki kişilere, bir veli olarak arzu ve istediklerimizi bildiriyorsak, velimiz olan Allah da gönderdiği peygamberleri aracılığı ile bizlere, emir ve yasakla-rını bildirerek istediği mükemmelliğe ulaşmamızı istemektedir. İyileri dost edinen, onların velayetini üzerine alan Rabbimiz gönderdiği kitaplarla kullarının elinden tutar, onları doğruya, hakka, hidâyete sevk ederek tüm kötülüklerden, zulüm, zor-balık ve düşmanlıklardan korur. Bunun karşılığında müminler de Allah’ı severler. Allah sevgisi ise, O’nun yüceliğini ve nimetlerini düşünme neticesinde kişinin kal-binde meydana gelen çok özel bir duygunun tezahürüdür. Bu duyguya sahip olanlar Allah'a karşı saygılıdırlar, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınırlar. Allah yolunda ve din uğrunda gayret göstermekten, mallarını ve canlarını feda et-mekten kaçınmazlar. Kur'an-ı Kerim'in insanlığı ulaştırmak istediği hedeflerin başında Allah'ın birliği inancına ve Allah'ı her şeyden daha çok sevme duygusuna ulaştırmaktır. Nitekim Bakara suresinin 165. âyetinde “*İman edenler ise en çok Allah'ı severler*” buyrularak bu hedefe işaret edilmektedir.

İslam'da hakiki sevgi Allah sevgisidir. Çünkü mahlûkatin asıl varlığının sebebi, kendilerine lütfedilen iyilik ve ikramların, maddî ve mânevî nimetlerin sahibi de O'dur. En iyi, en güzel olan O'dur. Bütün iyilikler, güzellikler O'ndan gelir, bu se-beple sevilmeye en çok lâyik olan O'dur.

O halde, biz kulların yaratıcımız olan Rabbimizin velayetine layık olma adına O'nu her şeyden çok sevmeli, bütün ilişkilerimiz bu sevgiye, dolayısıyla Allah'ın hoşnutluğuna göre düzenlenmesi gerektiinden, bu ilişkilerimiz bilinçli ve iradeli olmalıdır. Bu sebepledir ki Rabbimize karşı üzerimize düşen kulluk görevlerimizi eksiksiz yapmaya gayret sarf etmeli, kulluk bilincimizi daima zinde tutmalıyız.

## ALLAH RIZASI\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

**يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبْلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلْمَاتِ إِلَى النُّورِ يَأْذِنُهُ  
وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ**

“Allah, onunla rızası peşinde olanları selamet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir.”  
(Maide, 5/16)

Dinimiz İslam’ın gayesi yeryüzünde yaşayan bütün insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Dareyn saadeti diyebileceğimiz bu mutluluğun yolu bireyin yaratıcısı ve yaratılanlar ile iletişiminde ortaya koyduğu tutum ve davranışılara ve bunların özünde bulunan niyetine bağlıdır. Yüce kitabımız Kur'an'ı örnek ahlakiyla hayatı taşıyan Peygamberimiz ortaya koyduğu mükemmel insan profili ile bizleri Allah katında değerli kilacak olan tutum ve davranışlar konusunda aydınlatmıştır. Ayrıca Allah katında makbul sayılan amellerde bulunması gereken öz (niyet) konusunda da dikkatimizi çekmiştir. Buna göre ortaya koyduğumuz bütün tutum ve davranışlarımız ancak Allah rızasına yönelik olursa Allah katında değer bulur. Özünde Allah rızası bulunmayan hiçbir ibadetimiz veya davranışımız Allah katında değer bulmaz.

Şurası bir gerçektir ki, dünya hayatında bizler için en büyük kazanç Allah rızasını elde edebilmektir. O'nun rızasını kazanabilmek demek iyi ve güzel olan her şeyi kazanmak demektir. Bu sebeple Allah rızasına nail olmak hepimizin gayesi olmalıdır. Çünkü Allah'ın kulundan razi olması, o kul için dünya ve âhirette en büyük bahtiyarlık ve en büyük nimettir. Bu nedenledir ki, bizler birbirimizin iyiliğine karşılık teşekkür mahiyetinde “Allah razi olsun” deriz. Bu cümle belki de birbirimize yaptığımız en güzel duadır.

\* Yunus AKKAYA

Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilmek öncelikle O'nun gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e teslim olmakla olur. Yine Rabbimizin gönderdiği son ilahi kitap olan Kur'an'a tabi olmak, onu okumak, anlamak ve içerdeği insanlara hayat veren ilahi hakikatlere gönül vermekle olur. Okuduğumuz ayet-i kerimedede de yüce Rabbimiz göndermiş olduğu Kur'an-ı Kerim ile rızasını arayanları mutluluk yollarına ulaştıracığını ve karanlıklardan aydınlığa çıkararak doğru yola sevk edeceğini haber vermektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, Allah'ın rızasına ulaşmak çok önemlidir. Ancak ona ulaşabilmek de Kur'an'a ve Hz. Peygambere tabi olmaktan geçmektektir.

Davranışlarımız ve ibadetlerimizde gerçek anlamda Allah rızasını yakalayabilmek kulluk sürecimizde erişebileceğimiz en önemli merhalelerden birisidir. Çünkü Allah rızası için yaptığımız davranışlar Allah'ın bizden hoşnut olması sonucunu doğurur. Allah'ın bizden hoşnut olması ise onun bizi sevmesi anlamına gelir ki bu durum hadis-i şerifte teşbihle ifade edildiği üzere Allah'ın bizim gören gözümüz, tutan elimiz ve yürüyen ayağımız olması yani her zaman ve her yerde bizi koruması kollaması ve bize yar ve yardımcı olması demektir. Bu ise bizim hem bu dünyada hem de ahirette huzuru ve mutluluğu yakalamamız anlamına gelmektedir.

Yüce Rabbimizin bizden yapmamızı veya yapmamamızı istediği hususlar zaten bizim kendimiz için iyi, güzel ve hayırlı olan şeylerdir. Allah rızasını kazanmak amacıyla yaptığımız her şeye mutlaka bireysel ve toplumsal hayatımıza katkı sağlayacak pek çok güzellik bulunmaktadır. Bir yoksulu doyurmak, bir yetimin başını okşamak, bir hastayı ziyaret etmek vb. güzel tutum ve davranışları sergilemek bireysel açıdan bizim ruhen çok farklı bir tatmin duygusu yaşamamızı sağlarken, toplumsal açıdan ise dinimizin önemle üzerinde durduğu sevgi, barış ve kardeşlik filizlerinin insanlar arasında yesermesine vesile olur. Ayrıca dinimiz tarafından yapılması yasaklanan şeylerden uzak durmak da bize Allah'ın rızasını kazandırır ve bütün bu yasaklar da bizim iyiliğimiz, huzur ve mutluluğumuz içindir.

Yüce Rabbimiz bizim herhangi bir davranışımızı niçin yaptığımızı ve kalbimizin derinliklerinde hangi niyeti taşıdığını bilir. Sunu unutmayalım ki, içinde Allah'ın rızası bulunmayan hiçbir davranış ve ibadet Rabbimizin katında değer bulmaz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bir hadislerinde bu durumu şöyle izah etmişlerdir:

*“Kiyamet gününde ilk defa bir şehit hakkında hüküm verilecek ve Allah ona ne yaptığıni sordduğunda;*

*- Senin uğrunda çarpıştım, şehit oldum diyecek.*

*Fakat Cenab-ı Hak ona;*

*- Yalan söyledin. Sana cesur adam desinler diye çarpıştin,  
buyuracak ve o adam yüzüstü sürüklenecek cehenneme atılacak.*

*Daha sonra ilim öğrenip öğreten ve Kur'an okuyan birisi getirilecek. Ona da ne yaptığı sorulacak.*

- İlim öğrendim ve öğrettim. Senin rızan için Kur'an okudum, diyecek. Allah Teala ona;
- Yalan söyledin. İlmi sana alım desinler diye öğrendin ve Kur'an'ı da güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim öyle de denildi, buyuracak. O da yüzüstü sürüklerek cehenneme atılacak.

*Sonra da zengin bir adam getirilecek. O da malını Allah rızası için harcadığını söyleyecek. Allah ona da;*

- Yalan söyledin. Malını cömert adam desinler diye sarf ettin diyecek ve o da diğerleri gibi cehenneme atılacak.” (Müslim, “İmâre”, 152; Nesâî, “Cihâd”, 22; Müsned, 2/322)

Rabbimiz bizleri bu duruma düşmekten korusun. Bizlere rızasına uygun düşen tutum ve davranışları yapmayı ve rızasını kazanmayı nasip eylesin. Şunu unutma-yalım ki, Allah rızası olmadan başarı olmaz, mutluluk olmaz ve Müslümanın en uzun yolculuğu olan cennete ulaşılmaz. Öyleyse her işimizde, her davranışımızda, konuşmamızda, oturmamızda, kalkmamızda, dostluğumuzda, arkadaşlığımızda, komşuluğumuzda sözün özü hayatımızın her anında Allah rızasını gözetmeliyiz.

## ALLAH, SUÇLULARA MÜHLET VERİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِأَيَّاتِنَا سَنَسْتَدِرُ جَهَنَّمَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأُمَّلَى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ

“Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, biz onları bilemeyecekleri bir yerden yavaş yavaş felakete götüreceğiz. Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir.” (A'râf, 7/182-183)

“Ayetleri yalanlayanlar”dan maksat başta Ebû Cehil ve arkadaşları olmak üzere Mekkeli müşrikler ve evrensel anlamda kiyamete kadar gelecek tüm inkârcılardır. Burada yalanlamayı, imanî anlamda inkâr etmenin yanında, âyetlerin getirdiği değerlere aldırış etmeyip onları etkisiz kilmaya çalışması ve insanın kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket etmesi şeklinde de düşünebiliriz. “Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir.” buyruğunun manası ise, “Ben, küfürlerinde devam etmelerine rağmen, onları dünyada bırakırım. Günahlarını sürdürüp gitmişler diye ömrülerini uzatırmam. Tövbe edip hakka dönsünler ve günahtan siyirlenmişler diye de isyanlarının cezasını hemen vermem. Çünkü onlar, benim elimden kurtulamaz ve beni aciz de bırakamazlar” şeklindedir.

Buna göre, Allah (c.c) âyetlerini yalanlayan inkârcıları bu kötü niyetleri ve davranışları sebebiyle hemen cezalandırmayıp belki bu davranışlardan pişmanlık duyarak tövbe etmelerine imkân tanımak için mühlet vermektedir. Bu kişilere verilen mühletin ve tanınan imkânların, eğer akıllarını başlarına almazlarsa, azgınlıkta daha da ileri giderek şırmarmalarına, günahlarını daha da artırmalarına devam ederlerse zamanla bu tutumun helaklerine sebep olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, İslam dini ve Müslümanlar için akla hayale gelmedik hile ve desiselere başvurarak birtakım tuzaqlar kurmaya ve onları çökertmeye çalışan inkârcıların bu planlarını boşá çikaran Allah'ın kusursuz, adaletli ve hikmetli planının olduğu da bildirilmektedir (Kur'an Yolu, 2/499).

\* İdris BOZKURT

Yüce Allah burada bir toplumun çöküşünün hem sebebini hem de biçimini gündeme getirmektedir. "Allah'ın âyetlerini yalanlamak ve onları yok saymak", helakin sebebi sayılırken. "Bilmedikleri noktalardan peyderpey helâke sürüklendirmeleri" de çöküşün biçimini açıklamaktadır. Ayrıca, bu ayette; helakin manevî bir sebebi olan inançsızlık ve ahlaksızlığın sosyal çöküşün temeli olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bazı insanlar, kendi zevk ve sefalarına dalmalarından ötürü bu gerçeğin farkında değildir. İnsan, bazen kendisine şu soruyu sorar: İnançsız, ahlaksız ve zalim kişiler, ihtişam ve keyif içerisinde bir hayat sürerlerken buna karşılık inançlı, ahlaklı, dürüst ve erdemli kişiler niçin sıkıntı içinde yaşamaktadırlar? Bu soruyu şu şekilde cevaplamamız mümkün değildir: İnsan mutlak surette çalışmasının karşılığını almaktadır. Ayrıca yüce Allah, sevdığı kullarının hata ve kusurlarının cezalarını bu dünyada vererek onları günahsız olarak katına kabul etmek isteyebilir, inkârcıların cezalarını ise ahirete erteleyebilir. Diğer taraftan inkârcıların cezalarının ertelenip kendilerine süre tanınması, onların ceza görmeyeceği anlamına gelmez. Çünkü bir müddet sonra Allah (c.c) şaşmaz planı gereği onları cezalandıracaktır. Konu ile ilgili olarak başka bir ayette söyle buyrulmaktadır:

*"Biz bir memleketi helâk etmek istedigimizde, onun refah içinde yaşayan şımarık elebaşlarına (itaati) emrederiz de onlar orada kötülük işlerler. Böylece o memleket hakkında hükmümüz gerçekleşir de oranın altını üstüne getiririz." (Isrâ, 17/16)*

O halde ilgili âyette, Allah (c.c) kâinata koyduğu kurallara karşı gelen kullarına bu kuru inatlarından dönmemeleri için nasıl mühlet tanıyorsa, bizler de sorumluluğumuz altındaki kişilerin hata ve kusurlarını telafi edecek kadar kendilerine fırsat tanımali; hemen onları cezalandırma yolunu seçmemeliyiz. Yanlış yolda olanlara pişman olup bu hatadan dönmemelerini temin edecek kadar mühlet vermeliyiz.

## ALLAH, TÖVBELERİ KABUL EDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ  
وَالْمُؤْمِنَاتُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

"Allah, münafık erkekler ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkekler ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mümin erkeklerin ve mümin kadınların da tövbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Ahzâb, 33/73)

Cenab-1 Hak, insanı yaratılmışların en şereflişi ve en mükemmelî olarak yaratmıştır. İnsana akıl gibi çok büyük bir nimet ve güç vererek, onu bütün diğer canlılara üstün ve hâkim kılmıştır. Akı sayesinde insan; kendisinden çok daha güçlü olan tabiat varlıklarına hükmedebilmektedir. Örneğin çok büyük gemiler inşa ederek denizlere hükmedebilmekte, çok büyük uçaklar ve uzay araçları yaparak göklere hâkim olabilmektedir. Barajlar yaparak azın nehirlere gem vurmakta, onları içmede, sulamada ve enerji üretiminde kullanmakta, rüzgârdan bile enerji elde ederek, onu kendisine faydalı hâle getirebilmektedir. Bu kadar büyük nimete sahip olan insanın sorumlulukları da büyük olacaktır. İşte bundan dolayı Allah, en büyük sorumluluğu da insana vermiştir. Göklerin, yerin ve dağların kaldırıramadığı emaneti insan yüklenmiştir (Ahzâb, 33/72).

İnsana yüklenen emanetin ne olduğu konusunda, İslam bilginleri tefsir kitaplarında çok geniş açıklamalar yapmışlardır. (Elmalılı Hamdi YAZIR, Hak Dini Kur'an Dili, VI, 3934, İstanbul, 1971; Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, IV, 406, Ankara, 2006) Biz bu büyük emaneti, özet olarak şöyle ifade etmek istiyoruz: Tevhidi, yani yaraticımızın birligini kabul etmek ve başka insanlara da anlatmak, Allah'ın bize gönderdiği Kur'an-ı

\* Mustafa KILIÇ

Kerim'de tebliğ edilen esasları yaşayarak, insanî ilişkilerimizde adaleti uygulamak ve yaratılmışların en üstünü olara bize verilen kulluk görevlerimizi ifa etmek.

Metnini ve mealini okuduğumuz ayet-i kerimede Rabbimiz; emanetin inanınanınanmayan bütün insanlara yüklenliğini haber vermiştir. İnanan ve kulluk görevlerini yerine getiren insanların, kul olarak işleyecekleri kusurların arkasından yapacakları tövbelerini kabul edeceğini, bunların Allah'ın bağışından ve merhametinden de bol bol faydalanaçklarını ancak kendisine şirk koşanların ve münafıklık yapanların ise hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarını bildirmiştir.

Ayetin müminlerle ilgili olan tövbe bölümü üzerinde biraz daha durmak istiyoruz. Bilindiği gibi insan hem günah hem de sevap işleyebilecek şekilde yaratılmıştır. İdeal olamı, bir Müslümanın bütün hayatında hiç günaha bulaşmadan yaşamasıdır. Ama ne yazık ki bunu hepimiz başaramıyoruz. Hayatımızda hayırlı işleri çokça işleddigimiz gibi, ara sıra da günaha bulaştığımız oluyor. İşte günah olan bir davranışta bulununca yapacağımız ilk iş, yine Allah'a yönelik, yaptığımız kötülükten dolayı af dilemek olmalıdır.

Biz af dileme yoluna yönelik, yaptığımız gınahtan pişman olur, tövbe eder ve bir daha aynı günahı işlememeye kesin karar verirsek, Rabbimiz de insallah tövbemizi kabul eder ve bizim günahımızı affeder. Çünkü Rabbimiz tövbe edip durumlarını düzeltenlerin kurtulacağını, kendisinin bizim tövbelerimizi kabul edeceğini, tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet eden olduğunu bize Kur'an-ı Kerim'de müjdelemiştir (Bakara, 2/160; Mâide, 5/39; Âraf, 7/153). Ancak tövbe ettik diye gevşemeyeceğiz, eski kötülükler ve zulümlere de dönmeyeceğiz. Çünkü Allah tövbeleri kabul edip affedebildiği gibi, kabul etmeyebilir ve cezayı hak edenleri, zalim olduklarından dolayı cezalandırabilir (Al-i İmrân, 3/128).

Allah katında kabule şayan olan tövbenin ölüm gelmezden önce gerçekleşmesi gereklidir. Yoksa kendisine ölüm gelip çatınca "İşte ben şimdi tövbe ettim" diyen kimse ile kâfir olarak ölenlerin tövbesi kabul olacak tövbelerden değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır (Nisa, 4/17-18). Allah bizi inkârdan korusun ve tövbeleri kabul edilmiş olan, sâlih Müslüman kullarından eylesin.

## ALLAH'A İMAN ETMEK PEYGAMBERLER ARASINDA AYRIM YAPMAMAYI GEREKTİRİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الَّذِينَ يَكُفِرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفْرِقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُقُولُونَ نُؤْمِنُ بِعَضٍ  
وَنَكْفُرُ بِعَضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا

لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

“Şüphesiz, Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrılmak isteyenler, '(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.” (Nisa, 4/150-151)

Yüce Allah, insanlık tarihi boyunca fert ve toplumları dinî ve ahlaki değerler konusunda aydınlatmak, emirlerini ve yasaklarını kullarına bildirmek üzere ilahî vahiy yoluyla peygamberler görevlendirmiştir. Bu nedenledir ki biz Müslümanlar, Hz. Âdem'den Resûl-i Ekrem'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere ve onların getirdikleri kitaplara inanırız. Hristiyanlar ve Yahudilerin de -vahye dayalı, ilâhî dinlerin mensupları oldukları için- böyle davranışları gerekirken Yahudiler Hz. İsa'yı ve Hz. Muhammed'i, Hristiyanlar da Hz. Muhammed'i inkâr etmişler, bunların peygamber olduklarına ve getirdikleri kitapların da Allah'tan geldiğine inanmamışlardır. Böylece peygamberlerin bir kısmına inanırken diğer kısmını inkâr ederek, iman bakımından Allah'ın peygamberlerinin arasını ayırmışlardır. Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimedede bu duruma işaret edilerek peygamberler arasında ayı-

\* Yunus AKKAYA

rim yapmanın bireyin inancını zedeleyeceği ve küfre düşmesine sebebiyet vereceği hakikati üzerinde durulmuştur.

Bakara suresinin 285. âyetinde biz müminlere Allah'ın elçilerine hiçbir ayrılm gözetmeden inanılması gerektiği vurgulanmıştır: "Allah'ın elçisi ve müminler, Rabbin den ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız' ve 'İşittik, itaat ettik, bağıslamamı dileriz Rabbimiz, gidiş sanadır' dediler." Bu âyet-i kerimedede ifade edildiği gibi Allah'a inanmış olmak; Allah'ı "tevhid" etmek,其实, iman esaslarına bir bütünlük dâhilinde inanılmasını gerektirir; yani Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere ve peygamberlerin haber verdiklerine bir ayırım yapmadan kabul etmeyi ve itaatı gerektirir.

Allah'a iman, Allah'ın seçtiği peygamberlere de hiçbir ayırım gözetmeden inanmayı gerektirir. Peygamberler de bizim gibi insan olmakla beraber, onlar Allah'ın seçkin kullandır. İnsan çalışıp çabalamakla, istemekle peygamber olamaz. Peygamberlik, Allah vergisidir. Bu itibarla peygamberlerin çağrısına kulak vermemiz aynı zamanda Allah'ın çağrısına kulak vermektir. Onlar insanlığı, küfrün karanlığından tevhidin aydınlığına çağrırmışlardır. İnsanları kin, intikam, düşmanlık, cehalet, fitne, zulüm ve haksızlıktan uzak durmaya, sevgi, barış, bilgi, adalet ve hakka çağrırmışlardır.

Peygamberlere iman, peygamberler arasında hiçbir ayırım yapmadan Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.s) ile sona eren peygamberleri ve peygamberlik kurumunu kabul etmeyi gerektirir. Zira ilahi vahye dayanan ilahi dinlerin hepsinde peygamberlik haktır; Allah'ın ilahi vahile seçmiş olduğu bütün peygamberler Allah'ın elçileridir, bunların getirdiği ve tebliğ ettiği iman ve inanç esasları aynıdır. Bu itibarla hak dinin adı İslam'dır; son peygamber Hz. Muhammed'le birlikte İslam binası tamamlanmıştır. Sevgili Peygamberimiz, "Biz peygamberler ana-baba bir kardeşler gibiyiz" (Buharı, "Enbiya", 48) buyurmuş ve güzel bir teşbih yaparak peygamberlere nispetle kendi durumunu Hz. Âdem ile başlayan peygamberler binasının eksik kalan son tuğla olarak nitelendirmiştir (Buharı, "Menakîb", 18).

Bu itibarla artık yeni bir peygamber, yeni bir ilahî kitap gelmeyecektir. İman esasları ve ibadetin kime niçin ve nasıl yapılacağı Hz. Muhammed şahsında insanlığa bildirilmiştir. Ona indirilen son ilahî kelâm Kur'an-ı Kerim'in ışığı ve aydınlığında insan aklının yeni ihtiyaçlara cevap bulmakta yetkin ve yeterli olduğu kabul edilmiştir. Yeter ki insan Allah'a imanla birlikte Allah'ın elçileri arasında hiçbir ayırım gözetmeden onların çağrısını anlayıp, ihtilaf, çekişme ve menfaat kavgasına düşmeden dünya ve ahiret saadetinin nasıl temin edilebileceği konusunda aklını kullanılsın (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, Diyanet İşleri Başkanlığı, c. I, s. 73).

## ALLAH'A O'NUN EN GÜZEL İSİMLERİ İLE YAKARIŞTA BULUNALIM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarptıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (A'râf, 7/180)

Esmâ-i Hüsnâ; yüce Rabbimizin en güzel ve en mükemmel olan niteliklerine, özelliklerine delâlet eden isimleri anlamına gelir. Bu anlamda gerek Kur'an-ı Kerim'de ve gerekse hadis-i şeriflerde Allah'a nispet edilen yüzlerce isim yer almaktadır. Esmâ-i Hüsnâ deyimi geniş anlamıyla bütün bu isimleri ve sıfatları içine almakla birlikte terim olarak daha ziyade Hz. Peygamber (s.a.s)'in "Allah'in doksan dokuz isminin bulunduğu, bunları ezberleyip benimseyen kimselerin cennete gireceğini müjdelediği" (Buhârî, "Da'avât", 68, "Tevhid", 12; Müslim, "Zikir", 5,6) hadisinde zikredilen; doksan dokuz ismi kapsadığı kabul edilmektedir. Ancak, Allah'a nispet edilen 99 ismin bir bir sayıldığı rivayetlerde ise birbirinden farklı isimler yer almaktadır. Örneğin; Tirmizî (Da'avât, 83) ve İbn Mâce'nin (Duâ, 10) rivayetlerinde doksan dokuz ismin verildiği listede birbirinden farklı isimler bulunmaktadır. Bu sebeple, bazı hadis bilginleri, zikredilen iki ayrı rivayetteki listenin hadisin asıldan olmadığını, râvinin kişisel tespite sonucu bu listeyi oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, bu rivayetlerde geçen isimlerin bazıları Kur'an-ı Kerim'de bulunmasından hareketle İbn Hacer el-Askalânî, Kur'an-ı Kerim'deki isimlerden yeni bir doksan dokuz esmâ-i hüsnâ listesi oluşturmuştur. (Bu listelerin tamamı için bk. Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i hüsnâ" mad., DÎA, XI/404-418.)

\* İdris BOZKURT

Mealini vermiş olduğumuz âyet-i kerimede; “En güzel isimler Allah'ındır.” Şu hâlde insan, bu isimlerle Allah'a yakarışta bulunmalı, yalnız Allah'a verilebilecek olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına vermemeli, yani başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıdır. Fakat insanlar arasında bu isimler hakkında inkâra sapanlar da maalesef mevcuttur. Ayette; bu şekilde tavır sergileyen kişiler kınanarak onların bu kötü niyetli tutumlarının cezasını görecekleri uyarısında bulunulmaktadır (Kur'an Yolu, 2/497).

Cenab-ı Hakk'ın bu en güzel isimleri arasında “rahîm, kerîm, latîf, raûf, azîz, celîl, melîk” gibi bazı isimler vardır ki bunların günümüzde insanlara da sıfat olarak verildiği görülmektedir. Bu itibarla bu isimlerin, insanlara iyi niyetli olarak verilmesi, ayetin uyarlarından istisna tutulur. Ancak Zat-ı ilahiye has “Allah, Rahman, Hâlik, Kuddüs, Rezzak, Muhyî, Mümit, Malikü'l-Mûlk, Zül-Celal-i ve'l-İkram gibi isimler Allah'tan başkasına ad olarak konulamaz. Bu sebeple, bu gibi isimlerin bir varlığa kullanılması başına “abd” kelimesiyle birlikte mümkün olabilir.

O halde biz insanlar, Allah'ın bu güzel isimleriyle Rabbimize yalvarmalı, O'na yakarışta bulunmalıyız. O'na dua ederken, bir derdimizi, bir sıkıntımızı arz edip O'ndan yardım talep ederken bu isimlerle çağırmalı, bu güzel isimlerle O'na iltica etmeliyiz. Yâni O'na hangi konuda dua edeceksek o konuya alâkahâ ismini dile getirerek dua etmeliyiz. Eğer Rabbimizden isteyeceğimiz şey, kusurlarımızın affi ise o zaman “ya Rahmân! ya Rahîm! Bizi affet, bizi bağışla” diye; eğer konu ayıplarımızın ve kusurlarımızın örtülmesi ise, “ya Gaffar! ya Settar!” diye, eğer konu rizik ise “ya Rezzak!” diye, eğer şifa konusu ise “ya Şafî!” diye, eğer bir tehlikeden korunma konusu ise “ya Hafîz!” gibi isimlerle O'na dua etmeli ve O'nu imdadımıza çağırmalıyız. Yalnız Allah'a has olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına asla vermemeli, başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıyız.

Esma-i Hüsnâ'da bulunan bütün güzel isimler arasında “ALLAH” lafz-ı celalının ise çok özel ve diğer isimleri de bünyesinde barındıran en kapsamlı olması nedeniyile ALLAH isminin diğer isimler arasında müstesna bir yeri bulunmaktadır. İşte bu nedenle yüce Allah'ın isimlerinden bizim talebimiz olanı ifade edeni hatırlayamadığımız zaman da ALLAH ismiyle dua edebiliriz.

## ALLAH'A ŞÜKRETMEK GEREKİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنْ تَكُفُّرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَلَيْهِ عِنْدُكُمْ وَلَا يَرْضُى لِعِبَادِهِ الْكُفْرُ وَإِنْ تَشْكُرُوا إِرْضَاهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُوا أَزِرَةً  
وَزَرَ أُخْرَى طَمَّ إِلَى رِبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيَنِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّلُورِ

“Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizdir. O da size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O göğüslerin gözünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir.”  
(Zümer, 39/7)

Allah'a şükretmek deyince anlamamız gereken şey; Allah'ın bize verdiği nimetlere karşı O'nu dilimizle övmek, kalbimize O'nun sevgisini yerleştirmek ve O'na boyun eğerek emirlerini yerine getirmektir.

Allah'a şükretmenin öneminin Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette vurgulanmasının sebebi, onun, iman ve tevhidin en önemli göstergesi olmasından dolayıdır. Yani Allah'a şükretmek O'na inandığımızı, güvendigimizi ve emirlerine itaat ettigimizi göstermektedir. Bu nedenle şeytan; azdırıp-saptıracağı kulların, Allah'a şükürden uzak kalacaklarını söylemiştir (Arâf, 7/16-17).

Her hususta olduğu gibi Allah'a şükretme konusunda da Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s), biz müminler için en güzel örnek olmuştur. Hz. Aişe (r.anha), kendisine; “Ey Allah'ın Peygamberi! Allah, işlenmiş ve işlenmesi muhtemel günahları bağışlamıştır. İbadet için neden bu kadar yoruluyorsun?” deyince, Peygamberimiz; -Ey Aişe! “Ben şükreden bir kul olmayıyorum mı?” diye cevap vermiştir. (Buhârî, “Teheccûd”, 16; “Tefsîr”, “Fetih”, 1; “Rikâk”, 20)

İnsan, Allah Teâlâ'nın yarattığı varlıkların içinde en seçkin olanıdır. Mevlamız insani en güzel sûrette yaratmış (Tin, 95/4), akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır.

\* Dr. Zafer KOÇ

Yer ve gökleri ve bunlarda olan her şeyi bize hizmet için var etmiş ve söylemeyecek kadar nimetler bahsetmiştir (İbrahim, 14/34). Allah, bizi başka hiçbir varlığa bahsetmediği halifelik görevi vererek yüceltmüştür (Fatır, 35/39). Allah'ın verdiği tüm bu nimetler, insanın diğer varlıklardan üstün olduğunu göstermektedir.

Allah'a şükretmemize sebep olan bu nimetler nelerdir diye düşünürsek, sunları görmemiz mümkündür:

-Allah insana göz, kulak, kalp ve duyu organları vermiştir (Nahl, 16/78).

-Peygamberler ve kitaplar göndererek bizlere mutluluk yolunu göstermiştir (Bakara, 2/151).

-Sayısız denecek kadar çeşitli gıdalar, beslenme ve barınma imkânlarını insanın hizmetine sunmuştur (Yasin, 36/34-35, 71-73).

-Yüce Allah, dinî emirlerde kolaylık prensibini koymuş, güç yetiremeyeceğimiz emirlerle bizi sorumlu tutmamıştır (Bakara, 2/185, 286).

-Tövbe etme, bağışlanma kapılarını bizim için ardına kadar açmıştır.

Bu kadar sınırsız nimetlere karşı elbette Allah'a şükretmemiz gereklidir. Sunu unutmuyalım ki, şükürün faydası dünya ve ahirette Allah'a değil; yine kendimize dönerektir. Zira şükrettikçe nimetler artacaktır. Allah'ın şükredilmeye ihtiyacı yoktur. Nitekim Rabbimiz; "Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir" (Neml, 27/40) buyurmaktadır.

İnsan, her zaman nimetlere kavuşamayabilir. Kimi zaman da bela ve sıkıntılarla maruz kalabilir. Her iki durumda da insan şükrederek ve sabrederek Allah'ın rızasını kazanabilir. Hz. Peygamber; "Müminin işi tuhaftır, her işi hayırdır. Bu, yalnız mümine özgü bir şeydir. Sevindirici bir işe karşılaşsa şükreder, o iş kendisi hakkında hayırlı olur. Üzücü bir işe karşılaşsa sabreder, kendisi için hayırlı olur." (Müslim, "Zühd", 64) buyurarak Müslümanlara sabrı ve şüküru tavsiye etmiştir.

Şükür, sadece Allah'a mı yapılır diye bir soru aklimiza gelebilir. Allah'tan başka elbette şükretmemiz gerekenlerin başında, bizim dünyaya gelmememize vesile olan anne-babalarımız gelmektedir. Rabbimiz, anne-babalarımıza teşekkür etmemizi, kendisine şükrettikten hemen sonra emretmiştir ki, bu durum anne-babaya şükretmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir (Lokman, 31/14). Sevgili Peygamberimizin, anne-babalarımıza karşı son derece saygılı ve hürmetli davranışımızı istediği tavsiyelerini bilmeyenimiz var mı?

Hatta tüm insanlara karşı bu teşekkürü esirgemememiz gerektiğini Peygamberimiz bizlerden istemiştir:

*"İnsanlara teşekkürde bulunmayan Allah'a da şükretmez."* (Tirmizi, "Birr", 35)

## ALLAH'A VERDİĞİMİZ AHDİ BOZMAYALIM\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

**أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمْ هُوَ أَعْمَطٌ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابُ الَّذِينَ  
يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيَالِقَ**

“Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, (inkâr eden) kör kimse gibi olur mu? (Fakat bunu) ancak akıl sahipleri anlar. Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır.” (Ra'd, 13/19-20)

Bu ayetlerde iki farklı insan tipi ile karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi, Allah'ın indirdiği hakikatlerin farkında olan ve O'nun indirdiği her şeyin “Gerçek” olduğunu bilen, diğeri de bu gerçekleri görmemek için gözünü ve gönlünü kapatmış ve böylece Hakk'a karşı duyarsız kalan kişidir. Rabbimizden bizlere Rahmet olarak indirilen Kur'an'ın “Hakk” olduğunu anlamamak, bilmemek “kör” olmakla eşdeğer tutulmuştur. Fakat bu, gözün değil; idrakin, kavrayışın veya anlamadan kaynağı olan kalbin körlüğüdür. Fiziksel olarak a'mâ olan birisi nasıl ki yolda yürürken her an bir çukura düşebilme, bir engele takılabilme tehlikesiyle karşı karşıya ise, Kur'an'a karşı duyarsız yaşayanlar da hem bu dünyada hem de ahirette büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Bizler Kur'an'ın Hak kitabı olduğunu benimsediğimize göre bu gruba girmiyoruz. Ancak 20. ayet, Kur'an'ın Allah'tan indirilen Hak bir kitabı olduğu inancını taşıyanları tanımlarken bizlere çok önemli olan dini-ahlakî bir sorumluluğumuzu hatırlatmaktadır. Bu da Allah'a verdiğimiz sözün gereğini yapıp, O'nunla yapmış olduğumuz bağlılık sözleşmesini bozmamaktır. Rabbimizin, Âdemogullarına “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna karşılık onların “evet, biz buna şahit olduk (kâlû-belâ)” şeklinde cevap verdiği bu sözleşme (mîsâk) (Âraf, 7/172), aslında Allah'ın varlığı ve O'nun ilâhlîliği fikrinin yaratılmıştan vicdanlarımıza yerleştirildiğini象征 olarak anlatmaktadır. Yani bizler doğduğumuzda Allah'ın varlığı fikrini kabul et-

\* Mahmut DEMİR

meye son derece müsait bir ruh yapısına sahip olmuş oluyoruz. Sahip olduğumuz akıl nedeniyle de içimizdeki bu inanç sorumluluğa dönüshüyor. İşte Ahid doğamızda mevcut olan bu inancımızdan kaynaklanan birtakım görev ve sorumluluklarımıza ifade etmektedir. Bunları kısaca Allah'ın tavsiyeleri, emirleri ve yasakları olarak izah edebiliriz. Esasen var oluşumuzun temelinde *mîsâk* ve *ahîd* kavramları yatkınlıkta. Zira her peygamber aslında Allah'ın insanoğluyla kâlû-belâ'da yaptığı sözleşmeyi ve Allah'ın ahdini yani emir ve yasaklarını yeniden hatırlatmaktadır.

Şu halde Kur'an'ın Allah'ın bir rahmeti olarak indirildiğinin bilincinde olan bizzeler son derece önemli bir yükümlülükle karşı karşıyayız. O da Allah'ın ahdinin gereği ne ise onu yapmaktadır. Diğer bir ifade ile emirlerini, tavsiyelerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak. Bu bizzat kendimizin verdiği bir sözdür. Aksi halde var oluşumuzun gerekçesine ihanet etmiş oluruz. Ahde vefa dendiği zaman önce-likle Allah'a verdiğimiz söz akla gelmelidir. Çünkü Allah'ın ahdine vefa olmadıkça insanlara verdiğimiz sözlere vefadan bahsedemeyiz. Kaldı ki insanlarla yaptığımız sözleşmelerin gereğini yapmamızı emreden yine Allah'tır (Mâide, 5/1). Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak toplumumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımıza Allah'a karşı sorumluluklarımızdan bağımsız değildir.

Yüce Rabbimiz, ahdini yerine getirdiğimiz takdirde O da bize verdiği (cennet) ahdini yerine getireceğini söylemektedir (Bakara, 2/40). Aksi halde bozgunculardan sayılacağımızı (Bakara 2/27) ve ahirette de hiçbir nasibimizin olmayacağı bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/77). Bu duruma düşmememiz için Rabbimizle yaptığımız bir sözleşmenin tarafı olduğumuzu unutmamalı, bu bilinçle üstlendiğimiz dinî-ahlakî yükümlülüklerimizin farkında olmalıyız. Netice olarak Allah'ın ahdinin, O'na kulluk dâhil, hayatımızın her tarafını kuşatan çok geniş bir sorumluluk alanı doğurduğunu bir an bile aklımızdan çıkarmamalıyız.

## ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMELİYİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ  
وَمَلَئِكَتُهُ لِيُخْرِجُكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

"Ey iman edenler! Allah'i çokça zikredin. Onu sabah akşam tesbih edin. O, sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah müminlere çok merhamet edendir."

(Ahzâb, 33/41-43)

Metnini ve mealini okuduğumuz bu âyet-i kerîmede Rabbimiz, biz iman edenlere kendisini çokça anmamızı, sabah akşam onu tesbih etmemizi emretmektedir. Bizler Rabbimizin bu emrini severek ve isteyerek yerine getirmeliyiz. Çünkü sahip olduğumuz bütün nimetler Allah'tan gelmektedir. Ayrıca Allah, gönderdiği ilahi emirler vasıtasyyla bizi karanlıktan aydınlığa çıkarmış, bize doğru yolu göstermiştir. Bütün bunlara rağmen yine de bizler zaman zaman kabahat işleyerek kulluk vazifemizi tam olarak yerine getirememiz. Bu durumda bile O bize merhamet eder ve bizi bağışlar. Çünkü O, müminlere karşı çok merhametlidir. Ayrıca sürekli olarak O'nun emrine itaat eden melekleri de, O'nun emrine uyarak bizim bağışlanmamızı O'ndan niyaz ederler.

Sabah akşam tesbih etmeyi üç şekilde anlayabiliriz. Birincisi; namaz vakti olarak sabah ve akşam namazlarının vakitleridir. Yani bu iki namaz vaktinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu namazlara dikkat etmemiz gerektiği açıklanmıştır. İkincisi; zaman olarak sabah ve akşam vakitleridir. Bu vakitler genellikle insanların uykuda olabilecekleri saatlerdir. Bu saatlerde uyanık olmaya ve bu zamanların bir kısmını Allah'i zikir ile geçirmeye işaret edilmiştir. Üçüncüsü ise günün bütün vakitleridir. Türkçemizde "gece-gündüz", "sabah-akşam", "olur-olmaz" zamanda gibi tabirler, bütün günü anlatmak için kullanılır. Buna benzer tabirler Arapçada da bulunmak-

\* Mustafa KILIÇ

tadır (Elmalı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, 1971, 6/3910). Bu duruma göre; yatağımıza yatmadan önce, yatağımdan kalkınca, bir işimize başlarken, o işimizi yapmaya devam ederken, işimizi bitirince, günün belirli zamanlarında Allah'ı anacağız, Bismillah, elhamdülillah, Lâ ilâhe illallâh, Allahu ekber, yâ Allah, sübhnallah... vb. zikirlerle; şu çiçeği Allah ne güzel yaratmış, bu kâinatın düzeni ne kadar mükemmel, bu yağmuru Allah nasıl yağıdırıyor, bu işi yapacağım ama Allah'ın rızasına aykırı bir şekilde yapmamaya dikkat edeyim gibi duyguya ve düşüncelerle hareket etmek de, bütün gün Allah'ı zikretmek anlamına gelir.

Rabbimiz yüce kitabımızın başka bazı ayetlerinde de; biz onu anarsak onun da bizi anacağını haber vermekte (Bakara, 2/152) ve içimizden yalvararak, O'ndan korkarak yüksek olmayan bir sesle sabah akşam zikretmemizi (Ârâf, 7/205), bütün benliğimizle ona yönelik adını anmamızı (Muzzemmil, 73/8-9) emretmektedir. Ayrıca göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde, bizim gibi akıl sahipleri için ibretler olduğunu, ayakta yken, otururken ve yan yatarken bile Allah'ı düşünüp anmamızı, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünmemizi ve “Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru” (Âl-i İmrân, 3/190-191) dememiz gerektiğini bize haber vermektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

*“Aziz ve celîl olan Allah şöyle buyuruyor: Kulum kendi hakkında benim nasıl hükm vereceğini zannederse, ben öyle hüküm veririm. Kulum beni anarken ben muhakkak onun yanında olurum. Eğer o beni gönlünde gizlice zikrederse, ben de onu nefsimde gizlice zikrederim. Eğer o beni bir cemaat içinde zikrederse, ben de onu daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım”* (Müslim, “Zikir Dua Tevbe ve İstigfar”, 48/1, III/2061).

Bu hadis-i şerifte bir benzetme yapıldığını elbette fark ediyoruz. Allah'ın bizim yanımızda olması, bizi zikretmesi, bize yaklaşması, bize koşarak gelmesi, O'nun kularına çok yakın olduğu, yaptıklarını bildiği ve dualarına icabet ettiği anlamına gelir.

Biz Rabbimize kalpten inanacağız, O'nu dilimizle ve kalbimizle zikredeceğiz, her işimizi yaparken O'nun bu konuda bize neleri emrettiğini, neleri yasaklılığını düşüneceğiz ve ona göre davranışacağız. O'nun rahmetine ve merhametine güveneceğiz, O bizi affedecek, cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecek diye güzel zanda bulunacağız. Yüce Rabbimiz de bizim bu güzel zannımızı değerlendirecek ve bizi cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecektir. Bizi bağışlamaya muktedir olan Rabbimizin cezalandırmaya da gücünün yettiğini hesaba katarak korku ile ümit arasında olacağız. Zaten bize yakışan da, korku ile ümit arasında olmaktadır.

## ALLAH'I GÖRÜYORMUŞCASINA KULLUK ETMENİN MÜKÂFATI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَلِّي مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرٌ إِنَّ رَبَّهُ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Hayır, öyle değil! Kim 'ihsan' derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir." (Bakara, 2/112)

İhsan, Allah'i görür gibi, kulluk etmektir. Zaten işin özü de kulluğu bu duyu ile yerine getirebilmektedir. İhsan kelime anlamında olduğu gibi, hem iyilik yapmak, hem de yaptığı işi Allah'ın kendini gördüğünün bilinciyle en iyi şekilde yapmaktadır. Cibrail (a.s) Peygamberimiz (s.a.s)'e ihsanı bu şekilde tarif etmiştir. En genel anlamıyla ihsan, "iyi niyet ve ihlâsla, bütün işlerin en hayırlısını ve en güzelini en iyi şekilde yapma" anlamında kullanılır.

Rabbini görüyormuşcasına samimi ve içten kulluk eden bir kimse, kulluğun zirvesindedir. Böyle bir kimse bütün gönlüyle Rabbine yönelmiş, özünü Rabbine teslim etmiş ve dinin özünü kavramıştır. Öyleyse bu kıvamından dolayı ona dünyada da, ölüdükten sonra da korku yoktur. Onun mükâfatı Rabbinin katındadır.

"Nerede olsanız, O sizinle beraberdir" (Hadîd, 57/4) âyeti gereği mümin, yaptığı her işin Allah tarafından görüldüğü düşüncesi ve bilinciyle hareket etmelidir. Rabbimizin bizi her an gördüğü düşüncesini içselleştirmek ruhumuza nakşedersek, ibadetlerimizde ve yaptığımız işlerde Rabbimiz bizi, her vesile ile en iyi şekilde yapma bilincine yönlendirir.

Pek çok ayet yaptığımız işin çok küçük bir şey dahi olsa karşılığının olacağını bizlere haber vermektedir. Hatta ölüdükten sonraki hesapta hiçbir şeyin eksik bırakılmadan en ince ayrıntısına kadar ortaya konduğu ayetlerde ifade edilmiştir. Öyleyse insan yaptığı her şeyin hesabını vereceği için vaktini Rabbinin hoşnutluğunu

\* Dr. Fatih YÜCEL

kazandıracak, kendine, ailesine ve toplumuna faydalı amellerle ve ibadetlerle geçir-melidir. Bunları yaparken de en iyi şekilde yapmalıdır. Çünkü Allah'ı görür gibi Allah'a kulluk etmek, bu güzel tablonun oluşmasını gerektirir. Aksi takdirde hayat, kıymeti bilinmeden geçirilmiş dakikalara, saatlere ve yıllara dönüşür.

Anlamını verdigimiz ayette “Allah'ı görüyormuş gibi ibadet” etmenin, “ibadeti en iyi ve en güzel şekilde yapma” mânâsına geldiği anlaşılmaktadır. İbadetin özü sadece Allah için yapmaktadır. Bu konuda başka bir unsurun devreye girmesi sami-miyetsizliği ifade eder. Öyleyse ihsan makamında kulluk eden kimse, ibadetlerini sadece Allah'ı hoşnut etmek için ve en iyi şekilde yapan kimsedir. Bir işi Allah için yapmak, samimiyet ve ihlâsi da beraberinde getirir. Rabbimiz “*Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan (muttakilerden) kabul eder* (Mâide, 5/27)” ve “*Sizin ancak takvanız O'na ulaşır* (Hac, 22/37)” derken takvanın özünü yine “samimiyet ve içtenlikle Allah'a kulluk” oluşturur. Öyleyse her şeyin başı samimiyyettir. Hem ihsânın, hem takvânın başı da ihlastır.

İbadetlerimizi ihlas ve samimiyyetle yerine getirdigimizde Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etme seviyesine gelmiş oluruz. Bu da bir mümin olarak hepimizin ulaşmayı arzu ettiği seviye olmalıdır. Hayatımızı değerlendirebilmek için ihsan seviyesinde kulluk etmemiz şarttır. İhsan için de ihlas ve samimiyyet olmazsa olmaz iki duygudur. Mü'minün suresinin ilk ayetleri “ihsanın” görüntüye yansyan şeklini haber veriyor:

“*Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı (huşu) içindedirler*” (Mü'minûn, 23/1-2). Âyet-i kerimedeki huşu kelimesi genellikle “derin saygı” olarak anlaşılmıştır. Derin saygı ise ancak samimi bir gönülle ve Allah'ın ken-dini her an gördüğü bilinci ile hareket edebilmekle mümkün olabilir.

## ALLAH'I ZİKİRDEN ALIKOYAN ŞEYLER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أُولَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ

الْخَاسِرُونَ

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alikoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyan uğrayanların ta kendileridir." (Münafikun, 63/9)

Yüce Allah, mallarımızın ve çocuklarımızın, Allah'ı zikretmekten bizi alikoymaması gerektiğini emretmektedir. Ancak bu ayetin daha kolay anlaşılması için öncelikle "zikirden maksat nedir?" sorusunun cevabını bulmamız gereklidir.

Allah'ı zikretmek demek yüce Allah'ı tekbir, tehlil, tesbih, tahnîd cümleleriyle anmaktadır. Allah'ı zikretmek, O'nun yüceliğini dile getirmek ve manevi olgunluğa ulaşmak amacıyla yapılır.

Zikir kelimesi türevleriyle birlikte, Kur'an'da üç yüze yakın yerde geçmektedir. Ayetlerde "Allah'ı zikir" emredilmiş (Bakara, 2/152), Allah'ı zikreden müminlerden övgüyle söz edilmiş ve kendilerine mağfîret ve büyük mükâfatlar verileceği müjdelenmiştir. (Ahzâb, 33/35).

Haz. Peygamber de zikrin en faziletisinin 'Lâ ilâhe illallâh' olduğunu (İbn Mâce, "Edeb", 25) söyleyerek tevhid kelimesi ile zikirde bulunmanın önemine dikkat çekmiştir.

Zikir genellikle dil, kalp ve beden ile yapılır. Dil ile zikir, Allah'ı güzel isimleriyle anmak, O'na hamdetmek, tesbihte bulunmak, dua etmek ve Kur'an okumaktır. Beden ile zikir, bütün organların Allah'ın emirlerine uyması ve yasaklarından kaçınması ile olur. Kalp ile zikre gelince dilimiz ve bedenimizle yapılan söz, fil ve davranışlarımızda canı gönülden O'na teslim olmaktadır (Dini Kavramlar Sözlüğü, s.715). İslam'ın dünya ve ahiret dengesine verdiği önemden dolayı bilimden sanata, yönetimden eğitime kısacası hayatımızın her sahasında yaptığımız icraatlarda "Masîva"yı

\* Dr. Hamdi TEKELİ

(Allah'tan gayri her şeyi) zihnimizden atarak Allah'a yaklaşma ve O'na yönelmiş olma hâlimizdir.

Kur'an'da yüce Allah müminlerin vasıflarından bahsederken, "Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz, bütün bunları boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" (Âl-i İmran, 3/191) diyerek Allah'ı her hâlimizde zikredebileceğimizi haber vermektedir.

Yüce Yaraticının bizlere bahsettiği akıl, irade ve düşünme gibi nimetler sayesinde Allah'ı ve O'nun muazzam eserini tanıyan bir insan O'nu nasıl zikretmek istemez? İnsanın, kendini ve bu muazzam kâinatı yaratani bilip, ona delalet eden nizamı ve tablolari görüp 'bunun karşısında onu unutması, zikretmemesi düşünülemez. Öyleyse insanı Allah Teala'yı zikretmekten ve O'na ibadet etmekten alikoyan başlıca sebepler arasında dünya ve dünya malına, eş ve çocuklara karşı aşırı düşkünlüğü sayabiliriz. Zira dünya malı ile eş ve çocuklar insanlar için bir imtihan vesilesidir. Bu imtihanda mal ve evladı ihmali etmemiz doğru değildir. Ancak, onlara gereken önem ve değeri verdikten sonra mal ve evladın bizi Allah'ı zikir ve ibadetten alikoymaması gereklidir. Çünkü yüce Allah dünya hayatında bazı şeylerin insanlara süslü gösterildiğini (Âl-i İmran, 3/14) bildirirken; dünyadan da nasibimizi unutmamamız gerektiğini (Kasas, 28/77) emretmiştir. Bu emir sadece insanlar için değil yerde ve gökte olan bütün varlıklar için geçerlidir. Zira yerde ve gökte olan bütün varlıklar kendi lisanslarıyla Allah'ı tespih eder (Haşr, 59/24; Cuma, 62/1; Teğabûn, 64/1). Ancak, bizler onların tespihlerini anlayamayız (İsrâ, 17/44).

Münafikun suresi 63/9.ayetin devamında mal ve evlat sevgisinde aşırı giderek Allah'ı zikretmekten kendilerini alikoyanlar hakkında, "Bunu yapanlar mutlaka hüsrrana uğramışlardır. Her birinize ölüm gelip: Rabbim! Ne olur bana biraz daha süre tanısan da gönüllü yardımında bulunsam ve iyi kişilerden olsam' diye yalvardıdan önce size verdiğimiz rızklardan başkaları için de harcayınız. Allah eceli gelince hiç kimsenin ölmünü ertelemez. Allah yapıp ettiklerinizden tamamen haberdardır." buyurulmaktadır.

Kur'an'da, dünyaya aşırı düşkünlük göstermemizin tehlikelerine ve dünya hayatımızın varlık sebebi olan sınavın gereği olarak da insana bazı şeylerin câzip gösterildiğine sık sık değinilir. Bu durumdan anlamamız gereken mesaj, ailemizle ilgilenmememiz, kazanç getiren işlerde çalışmamamız değil; insanların doğasının bir gereği olarak zaten gösterilmekte olan bu ilgi ve meşguliyetin, hayatın gerçek anlamını unutturacak ve Allah'a kul olma bilincini yitirmeye yol açacak bir sapmaya yol açmamasıdır (Kur'an Yolu, V/291).

İşte bu nedenle dünya ve ahiret dengesini göz önünde bulunduralım, mal ve evlat konusunda Allah'ı zikirden alikoyacak şeyler konusunda duyarlı olalım. Zira O'na ibadet ve hakkıyla kulluk yapmamız bağlamında Peygamber Efendimizin de pek çok tavsiyeleri vardır.

## ALLAH'I ZİKREDELİM Kİ HUZUR BULALIM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا يَذِكْرِ اللَّهُ تَطْمَئِنُ الْقُلُوبُ

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd, 13/28)

İnsan olarak bizleri derinden etkileyen en acı duygulardan biri yalnızlıktır. Yalnızlık biyolojik olarak tek başına kalmışlık değildir. Çoğu zaman kalabalıklar arasında da kendimizi yalnız hissettiğimiz anlar olmuştur. Bunun dışında rızık telaşı gibi ruhsal bunalıma girmemize yol açan veya bizi huzursuz eden başka sebepler de vardır. Kaynağı ne olursa olsun maddî sıkıntılar, kalbinde manevî bir boşluk olanlar için telafisi mümkün olmayan felaketlere yol açar. Bu sıkıntılarla göğüs gerebilmenin tek bir yolu vardır. O da kalbimizi manen doyuma ullaştırmaktır. Ele aldığımız âyet, bu doyuma nasıl ulaşabileceğimizi öğretiyor bizlere: Allah'ı zikrederek.

Inananlar olarak zor zamanlarımızda Hakk'ı hatırlımıza getirip O'nun gücünü hissetmek bize bir güven verir. Bu durumda yalnızlık duygusunu yendiğimiz gibi, krizden kurtulan ruhumuz ferahlar ve bir sükünet kaplar yüreğimizi. Çünkü O dilemedikçe, başımıza kötü bir şey gelmeyeceğini biliyoruz. Şu halde, O'nun varlığını hissetmemizin yolu zikirdir.

Zikir, kısaca Allah'ı anmak, hatırlamaktır. Ancak Allah'ı sadece darda kaldığımız zaman hatırlamamız doğru değildir. Maddî ve manevî hiçbir tasamızın olmadığı durumlarda da Rabbimizin nimetlerini anarak (zikrederek) O'na karşı şükran vazifemizi yerine getiririz. Şimdi bu noktada cevaplamamız gereken soru şudur: Nasıl zikredeceğiz? Zikrin, Allah'ı hatırlamanın yolu nedir?

Zikir faaliyetimizi hem bedenle hem de dille yaparız. Bu bakımından her gün beş vakit kıldığımız namaz da bir zikirdir. "Beni anmak için namaz kıl" (Tâhâ, 20/14)

---

\* Mahmut DEMİR

buyuran Allah, namazın temel gayesinin “zikir” yani Allah’ı hatırlamak olduğunu açıkça bildirmiştir. İnsanlığa Allah’ın varlığını ve gönderdiği hakikatleri hatırlattığı için “Zikir” adını da alan Kutsal Kitabımızı (Enbiya, 21/50; Hicr 15/9; Tekvîr, 81/27) her okuduğumuzda da bu vazifeyi yerine getirmiş oluruz. Bunun dışında istediğimiz zaman, sabah akşam (İnsan, 76/25) ayakta iken, otururken, yan yatarken (Âl-i İmran, 3/191) Allah’ı anabiliriz. Bu gibi durumlarda da “zikrin en faziletlisi *Lâ ilâhe illallah* cümlesi” (İbn Mâce, “Edeb”, 55) hadisinin ifade ettiği gibi içimizden tevhid kelimelerini okumamız güzel bir zikir olacaktır. Bunların dışında *Sübhanallah* (Tesbih), *Elhamdülillah* (Tahmid), Allahu ekber (Tekbir) gibi Rabbimizin varlığını, gücünü ve büyülüğünü hatırlatan cümleleri de fırsat buldukça tekrarlayıp üzerinde tefekkür ettiğimizde bu vazifeyi dilimizle de yerine getirmiş oluruz. Bunları ihmali etmediğimiz zaman gündelik yaşamın yol açtığı sıkıntılardan, streslerden uzaklaşır, huzur buluruz. Zira Allah’ı zikretmenin nihaî hedefi de huzurdur. Bu öyle bir huzurdur ki, onun etkisi, kul ile çevresi arasındaki ilişkilere de sirayet eder. Şöyledi ki; Yaratıcıyı andıkça O’na daha fazla yaklaşmış oluruz. Bu yakınlık arttıkça O’nunla adeta dost oluruz. Bu dostluk neticesinde çevremizdeki canlı cansız tüm varlıklara hatta kâinata karşı sevgi dolu bir kalple bakmaya başlarız. Kâinatın sahibi yüce Mevlâmiz (dostumuz) olduğuna göre, O’nun eseri olan her şey de bize sevimli gelir. İşte kalbin doyuma, huzura ulaştığı nokta burasıdır. Sevginin olmadığı yerde huzurdan, huzurun olmadığı yerde de sevgiden bahsedilebilir mi?

Son olarak şu hususa da degeinmekte yarar var: Yüce Rabbimizi hakkıyla anmamız için, her şeyden önce O’nu anmaktan alıkoyan engelleri ortadan kaldırırmalıyız. Allah, evlatlarımızın ve mallarımızın O’nu anmaktan alikoymaması konusunda biz inananları uyarmaktadır (Münâfikûn, 63/9). Aynı şekilde içki ve kumar gibi toplumsal zararları sayılamayacak kadar çok olan alışkanlıkların da esasen inananları Allah’ı anmaktan alikoymuşguna da işaret etmektedir (Mâide, 5/91).

Şu halde can ve rizik endişesinin, Allah’ı zikretmemimize engel olacak boyutlara ulaşmasına izin vermemeli, bunun yanında bizlere Rahmân’ın nimetlerini umutturan her türlü kötü alışkanlıklardan ve ortamlardan da uzak durmalıyız.

## ALLAH'IN BAĞIŞ VE MÜKÂFATINI KAZANACAK OLANLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ  
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ  
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجُهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ  
كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/35)

İslam dinini kabul eden, kendisini yalnız Allah'a teslim eden, yalnız O'na kul olan ve yalnız O'na ibadet eden insana Müslüman deriz. Hz. Peygamber'in Allah'tan vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği şeylere inanan kişiye ise mümin deriz. Daha geniş ifadeyle, mümin; 'Allah'ın varlığına ve birligine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret günde, kaza ve kadere, yani hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına ve ölümden sonra dirilmenin gerçek olduğuna inanan insandır.'

Bazen bu iki kelime eş anlamlı olarak da kullanılmakta, mümin ve Müslüman aynı anlamda gelmektedir. Bazen de Müslüman kelimesi; dinini çok iyi bir şekilde yaşayan, Allah'a candan teslim olan, ona samimiyetle bağlanan insan için kullanılmaktadır.

Yukarıda mealini verdigimiz ayette; Müslümanlar ve müminler zikredildikten sonra, on-

\* Mustafa KILIÇ

lardan itaatkâr olanları anılmıştır. Bizim; Allah'ın ve Peygamberin emirlerine karşı isyankar olmayıp, itaatkâr olmamız gerektiğine vurgu yapılmıştır. Birlikte yaşayan insanların arasında nizam ve intizam olmazsa anarşî ve kargaşa olur. Bozuk düzenin ise sonuça herkese zararı dokunur. Bundan dolayı biz, dinimizin emirlerine ve yasaklarına özenle itaat ederek huzur ve mutluluk içinde yaşarız.

Sözleriyle doğru olduğunu ikrar ettikleri halde; işlerinde, davranışlarında, alış-verişlerinde, komşuluk ilişkilerinde doğruluğu yaşamayan toplumlar, rahat yüzü görmezler. Bundan dolayı Rabbimiz bize, her alanda doğruluğu da emretmiştir. İçinde yaşadığımız dünyada, işlerimiz her zaman bizim istediğimiz gibi gitmez. Bazen maddi bazen de manevi sıkıntılarla karşı karşıya kalırız. Sıkıntıları aşmak için elbette gücümüz yettiğince gayret edeceğiz. Ama aşamadığımız zorluklar da olacaktır. İşte böylesi zor durumlarda hemen bu ayeti hatırlayacağız, çalışmaya devam edip sabredeceğiz ve Allah'ın sabreden kullarına vereceği karşılığı düşünerek, Allah'a sığınacağız.

Büyükler her zaman saygıya layıktır. Annemize-babamıza, dede ve ninemize, yaşlılara saygı göstermeliyiz. Biz başkalarına saygı gösterirsek, bize de saygı gösterenler bulunacaktır. İnsanlar konusunda böyle saygı kuralları varsa, bizi ve bütün âlemleri yaratıp yaşayan, bizi sayısız nimetleriyle nızkıllandıran, bizi Müslüman ve mümin olmakla şeref lendiren Allah'a daha derinden saygı duymamız gerekmeli mi? Elbette gerekir!

Allah insanların görünüşlerini ve kabiliyetlerini farklı yarattığı gibi nızkılarını da farklı düzenlemiştir. Kimisi zengin kimisi fakir, kimisi varlıklı kimisi yoksul. Ama bugün zengin olanın yarın fakir olmayacağı kim bilebilir? Ne oldum demeyelim, ne olacağız diyelim. Elimizdeki imkânları, Allah'ın bize verdiği emanetler olarak görelim. Kendimizi bekçi salvam. Elimizdeki nimetlerden muhtaç olanlara ikram edelim. Sadaka verenlerin elde edeceği karşılıklı düşünelim.

Oruç ibadetimiz; bizim isyankâr nefsimizi en iyi eğiten, onu susturan, itaat ettiren ve olgunlaştıran bir ibadettir. Ramazan ayında sağlığımız elverişli ise ve şartlarımız uygunsa orucumuzu tutalım. Zaman zaman nafile oruçlar da tutmaya gayret edelim.

İnsanları başka canlılardan ayıran en önemli kavramlardan birisi de namus kavramıdır. Cinsellik insanla birlikte var olan bir gerçek olup bu konudaki doğal arzuların tatmini de insanın tabiatı gereğidir. Ancak bunu Allah'ın helal kıldığı şekilde yani hem kendi onur ve iffetimizi hem de başkalarının onur ve iffetini koruyarak yerine getirmeli böylece ayette vurgu yapılan namuslu olmak konusunda kendimizi kontrol etmeliyiz.

Bütün bu saylıklarımızı yaparken, bize apaçık bir Kitap gönderen, bizi hidayete ulaştıran, bizi karanlıklardan aydınlığa çıkarılan ve bize yürüyeceğimiz yolu gösteren Allah'ı çokça hatırlayacağız, çokça zikredeceğiz. Böyle yaparsak Allah'ın bağışlamasına ve ahirette eş benzeri görülmemiş nimetlere kavuşacağız (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006, IV, 384) Bu ayette erkek ve kadınlar ayrı ayrı zikredilerek bize çok özel bir işaret verilmiştir: Müslümanlıkta kadın ile erkek eşittir. İnançta, amelde, erdemli davranışlarda, Allah'ın emirlerini uygulamada ve nimetlerini hak etmede eşit...

## ALLAH'IN DOĞRU YOLA İLETTİKLERİ HİDAYET ÜZEREDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلَيَاءَ مِنْ دُونِهِ...

"Allah, kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsınız..." (Isrâ, 17/97)

Hidayet kişinin Allah'a inanma, emir ve yasaklarını tam olarak yapabilme imkânına kavuşmasıdır. Böyle bir konumda bulunan kişi Kur'an'da belirtilen doğru yola ulaşmış demektir. Nitekim konumuzu belirleyen ayette de bu hususa vurgu yapılmaktadır. Allah'ın hidayet verdiği kimsenin doğru yolda olduğu, hidayetten uzaklaştırdığı kimsenin ise yardım edecek, kendisine arka çıkacak kimsesinin bulunmadığı anlatılmaktadır.

Bu âyetle Cenab-ı Hak, Peygamberimiz (s.a.s)'i teselli ederek, hidayeti değil de dalaleti ve küfrü tercih edenleri bildiğini ve onlar hakkında üzülmemesi gerektiğini de hatırlatmaktadır. Zira onlar kendi iradeleriyle kötü tercihte bulunup sapıklık ve dalalet üzere ısrar etmişlerdir. Bu bakımdan kendi irade ve istekleriyle hidayeti tercih edenleri Allah hidayete, küfrü ve dalaleti tercih edenleri ise küfre ve dalalete sürüklüyor. Bu durum yüce Allah'ın "Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsin." (Kehf, 18/17) âyetinde buyurduğu gibi mutlak yaratmasıyla ilgilidir. Yani Cenab-ı Hak hiç kimseyi iman ve küfre zorlamamaktadır. Bu konuda kişi kendi tercihini yaparken tamamen bağımsızdır. Esasen kişi, bu tercih hakkını hangi yönde kullanırsa onun hakkında Allah'ın takdiri o şekilde tecelli etmiş olacaktır. Bu da insanın herhangi bir hususta ilahi iradenin takdirinden bağımsız olmadığı anlamına gelir. İnsanın seçmesine ve özgür iradesine göre Allah onun hakkında ya hidayeti ya da küfrü yaratır.

\* Dr. Ercan ESER

Bizler Allah'ın külli iradesinin kuşattığı alanda kendi özgür irademizle yani bize tayin edilen özgürlük alanında irademizle hidayeti veya sapıklığı seçme konusunda muhayyer bırakılmışız. Ancak Allah'ın küfrü ve sapıklığı değil, hidayeti ve doğru yolu seçmemize razı olur. Bu husus ayette söylece açıklanmaktadır:

*“Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.”* (İnsan, 76/3);

*“Ve iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?”* (Beled, 90/10)

Ancak konumuzun başında zikrettiğimiz âyetin devamında sapıklığı tercih edenlerin kiyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü haşredilecekleri ve cehenneme atılacakları haber verilmektedir. Onlar dünya hayatında Cenab-ı Hakk'ın ayetlerini göremeyecek kadar kör, işitemeyecek kadar sağır, konuşamayacak kadar da dilsiz idiler. Bu bakımdan ahirette de hidayet ve kurtuluş yolunu gösterecek sözler söyleme imkânlarının kalmadığı ayette haber verilmektedir (bk. İsrâ, 17/72). Ayrıca, Cenab-ı Hakk'ın doğru yola lettiği kişinin doğru yol üzere olduğu, şaşırttığı kimsenin ise ondan başka dostlarının bulunmadığı ayette ifade edilmektedir (bk. Ârâf, 7/178).

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan, ilahî mesaja kulak verip aklını kullanarak vahyi anlarsa bu onu doğru yola götürür. O halde insanın iradesini kullanması önemli bir durumdur. Kişi iradesini kullanarak doğru veya sapık yolu seçmiş olur. Bu iradesini gösterince Cenab-ı Hak da onu ya hidayete ulaştırır veya sapıtır. Kur'an'da insana anlama kabiliyetinin verildiği, hakkı seçtiği takdirde faydasının kendisine ait olacağı, doğruya seçmemesi hâlinde de zararını yine kendisinin çekenceği, bu konuda bir zorlamanın söz konusu olmadığı beyan edilmektedir. (bk. En'âm 6/104). Yine Allah'ın, insanı iman etmeye zorlamadığı (Kehf, 18/29) Kur'an'ın, sadece doğrunun veya gerçegin ne olduğunu açıklayan bir öğüt olduğu, dileyen kişinin bu öğüte inanacağı bildirmektedir (İnsân, 76/29). Kisaca, kim Allah'a imana, Peygamberi tasdik etmeye ona gönderilenleri kabul etmeye yönelirse buna o kimseyi muvaffak kilar ve doğru yola erişir. Kim de bu hakikatlerden ve onlara imandan yüz çevirirse dalalete düşer. Artık onun için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı yoktur. O, Kiyamet gününde de azaba duçar olacaktır.

## ALLAH'IN HELAL DEDİĞİNE HARAM DEMEMELİYİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحرِّمُوا طَيَّابَاتٍ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْنَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِلِينَ  
وَكُلُّا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَأَنْقُوا اللَّهُ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiycin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Maide, 5/87-88)

Yüce Allah'ın kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslupla yasakladığı fillere haram denmektedir. Haramı belirleme yetkisi yalnız Allah'a aittir. O'nun dışında hiç kimse haramı belirleme yetkisi yoktur. Peygamberimizin bu konudaki hadisleri ise, Allah'ın iradesi ve hükmünü açıklamaktan ibarettir.

Kur'an ve Sünnet haramı belirlerken ayrıntıdan ziyade ana ilkeler ve genel kurallar ortaya koymuş, bu kuralların her devirde anlaşılıp uygulanabilir tarzda takdim edilmesini ise, o devrin yetkin ve ehil İslam âlimlerine bırakmıştır.

Dinen haram kılınan bir şeye kasıtlı olarak helal demek, kişiyi İslam dairesinin dışına çıkarır. Ayrıca bu durum, Allah adına yalan uydurmaktır. Yüce kitabımda konuya ilgili söyle buyurulmaktadır:

"Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, Allah'a karşı yalan uydurmak için: 'Şu helaldır!' 'Şu haramdır!' demeyin. Şüphesiz, Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa eremezler." (Nahl, 16/116)

Ayrıca, Allah'ın helal kıldığı bir şeyi, bir kimsenin, iyi niyetle de olsa haram kılma yetkisi olmadığı gibi, böyle bir davranış ve anlayış da dinen uygun görül-

\* Sabri AKPOLAT

memiştir. Peygamberimizin yaşadığı dönemde bazı Müslümanlar dünyadan el etek çekmek istemişler, özellikle yeme-içme, dinlenme, giyim-kuşam, evlenme ve evlilik hayatının gereklerini yerine getirme konularında mahrumiyeti yaşama biçimi hâline getirmeye yönelmişlerdir. Onların bu tutumları hem kendilerine hem de aile fertlerine zarar verdiği için, Peygamberimiz onları uyardı.

Bu itibarla İslam'da kesin bir delil ile yasaklanmayan ve insanın yararına olan her şey helâldir. Bu ilke, hiçbir sınır tanımaksızın her türlü davranıştı meşru sayma anlayışına düşülebilir, endişesiyle bazen ihtiyatla karşılaşmıştır. Ancak ihtiyatta ölçüyü kaçırma, kişilerin gereksiz yere dinin ölçülerini sınırlandırmalarına neden olmuştur. Ayette sözü edilen genişlik ve özgürlük, sınırın aşılmaması ve Allah'ın yasaklarından sakınma şartına bağlanmıştır. Bununla birlikte, helâllerin sınırını zorlayıp bazı haramları helâl hâline getirmemeye özen göstermeliyiz.

Halal olmak kaydıyla kazanca herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Kazancımız ne kadar olursa olsun her insanın harcayacağı miktar bellidir. O halde, nizik kaygısiyla harama meyletmemeliyiz. Bize düşen görev, kazanmak için çalışmak ve yüce Allah'ın bu konudaki takdirine razı olmaktır.

Şeyh Sadi 'Gülistan' adlı eserinde konuya ilgili söyle söylemektedir:

"Eğer Âdemoğlunun gönlü rızka olduğu kadar, nizki verene de bağlı olsayıdı, makam itibarıyle melekleri geçerdi."

"Allah, sen gizli ve kendini bilmez bir nutfe hâlindeyken dahi seni unutmadı. Sana ruh, akıl, idrak, güzellik, söz, tedbir, fikir ve zekâ verdi. Omuzlarına iki pazu yerleştirdi, eline on tane parmak dizdi. A himmetsiz! Şimdi mi rızkını unutacak sanıyorsun" (Şeyh Sadî, Gülistan, s. 248-249).

Yüce Allah, yaptığımız her şeyden haberdardır ve bizi yaptıklarımızdan dolayı hesaba çekenektir. Müslümanlar olarak buna gönülden inanırız. O halde, nizkimizi haram değil de, helal yollardan kazanmaya çalışmalıyız. Haram olan bir kazanç onu kazanan kul için nizik yapılmasına rağmen haram olan rızki, kulun kazanmasına ve yemesine yüce Allah'ın rızası yoktur.

## ALLAH'IN HELAL KILDİĞINI HARAM SAYAMAYIZ \*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لَمْ تُحَرِّمْ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

“Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah’ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Tahrim, 66/1)

Bu ayet, yüce kitabımız Kur'an'ın Tahrim suresinin ilk ayetidir. Sure adını ilk ayette geçen “Haram Kilma” ifadesinden almaktadır. Sözlükte yasak anlamına gelen haram, dinî bir terim olarak, kesin bir delille, açık bir şekilde yapılmaması istenen fildir.

Bu ayetteki sesleniş, özelde Peygamberimize olsa da genelde tüm inananlaradır. Bilhassa teşri açısından yani Allah adına hükmü koyma açısından baktığımız zaman “Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah’ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” hitabıyla yüce Allah Peygamberimizin şahsında hem O’nu hem de tüm inananları uyarmaktadır.

Haram kılma konusunda peygamberler tarihine baktığımız zaman peygamberliğin mahiyeti ve peygamberlerin getirdiği vahiplerin hakkıyla anlaşılmadığı dönemlerde bazı problemlerin olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.s)’den önceki peygamberlerden bilhassa Hz. İsa’nın tebliğ ettiği mesajın insanlar tarafından yeterince ve gereğince anlaşılmaması Hz. İsa’ya tanrılık yakıştırılmasına ve kendilerini toplumdan soyutlayan ruhanîler sınıfının oluşmasına sebep olmuştur. Kendilerini rûhânî olarak ilan eden insanların Tanrı adına otorite kullanır hâle gelmeleri yüce Allah tarafından Kur'an'da eleştirilen bir durumdur. Hz. Peygamberimiz de ümmetin benzer duruma düşmemesi için Müslümanlara uyarılar yapıyordu. Resûlullah (s.a.s)’ın peygamberlik görevinin tamamlanmasına doğru giden bir süreçte, bu âyetlerde Peygamberimizin beşerîlik yönü ön plana çıkmaktadır. Ayrıca

\* Dr. Hamdi TEKELİ

Hz. Peygamberin vahyin kontrolü dışında kalabilecek dinî nitelikte bir tasarrufunun olamayacağının özel olarak vurgulanması da ayrı bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kaynaklarda Osman b. Maz'ün hadisi diye meşhur olan rivayette de görüldüğü gibi zaman zaman aşırıya kaçan kişiler Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimizin müdahalesiyle karşılaşmış ve aşırılıktan vazgeçirilmişlerdir. Şöyled ki:

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet olunmuştur: "Bir kere (Ashab'dan) üç kişi Nebi (s.a.s)'in (bunların bilemedikleri gizli) ibadetini sormak (ve öğrenmek) üzere Peygamber'in kadınlarının evlerine gelmişlerdi. Bunlara Peygamber'in ibadeti (nin kemiyet ve keyfiyeti) haber verilince güya azımsayarak (bir ağızdan): Biz nerede, Resûlullah nerede? Muhakkak ki Allah Peygamber'inin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir" dediler. Sonra da şöyle aheddiler: İçlerinden birisi: Ben geceleri daima namaz kılacağım, dedi. Diğer de: Ben de her zaman (her gün) oruç tutacağım, dedi. Üçüncü birisi: Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Onlar bu söz üzerinde iken Resûlullah (s.a.s) bunların yanına gelerek:

-Siz söyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Fakat şunu biliniz ve iyi düşününüz ki: Ben sizin Allah'tan en çok korkanızın ve korunanızın bulunuyorum. Bununla beraber ben (gâh) oruç tutarım, (bazı günlerde) tutmam. (Gecenin bir kısmında) namaz kılارım. (Bir kısmında da) uyurum. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur) Her kim benim yolum (da gitmez de on)dan yüz çevirirse, benden değildir" buyurdu (Buhaarî , "Savm", 55; Müslim, "Siyâm", 182).

Genelden özele giderek Tahrim Suresi 66/1-5 ayetlerin anlaşılması için temel dinî eserlere baktığımızda pek çok rivayet görmekteyiz. Bunları özetleyecek olursak Peygamberimiz esasen helâl olan bir şeyi kendisine yasaklamıştı. Yüce Allah da, eşlerinin hâtırına veya onlar sebebiyle kendisini böyle bir mahrumiyete itmesinin doğru olmadığını bu ayet ile bildirerek, böyle bir karar yemin eşliğinde verilmiş olsa bile, üzerinde israr edilmesi uygun olmayan yeminlerden vazgeçip kefaret ödemeye tarzında şerî bir yol bulduğunu hatırlatmıştır. Ayrıca bu konuda Kur'an'dan anlayabileceğimiz öğütlerden biri Peygamberliğin önemi ve mahiyeti diğer ise aile sorumluluğunun önemidir.

Nitekim Resûlullah'ın yeme içme, aile hayatı gibi durumları onun beşerî yönüyle ilgili olduğu için kendisinden insan tabiatını aşması istenmemiştir; sadece, eşlerinin aklına ve gönlüne hitapla bulundukları konumu hatırlatılarak bu konudaki tercih yapmalarını istemesi uygun görülmektedir. (Geniş bilgi için bk. Elmalı, Hak Dini Kur'an Dili, VII/5104-5122; Kur'an Yolu, V/401-408)

## ALLAH'IN İZİN VERDİĞİ KİMSEDEN BAŞKASININ ŞEFAATİ YARAR SAĞLAMAZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذْنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُرِّغَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا

الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

"Allah katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaati yarar sağlamaz. (Şefaat için izin verilip de) kalplerinden korku giderilince birbirlerine, 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Gerceği' diye cevap verirler. O yücedir, büyktür." (Sebe', 34/23)

İnsanlar kulluk görevlerini yerine getirirken birtakım hatalar işleyebilir, bazı konularda eksiklikleri de olabilir. Amellerdeki eksiklikler insanları endişeye düşürür. Acaba öbür dünyada "halimiz nice olacak" diye korku ve endişeye kapılırlar.

Allah'ın kullan kusur ve kabahatleri Allah'a karşı işledikleri için, hem ondan af dilemeye utanırlar, hem de sadece ondan af dilemeyi yeterli görmezler. Bir yandan Allah'ın affına, rahmet ve merhametine sağlanırken, öte yandan da Allah katında kendilerini destekleyeceğ, kendilerine yardımcı olacak ve elinden tutacak birini ararlar. Rabbimizin katında önemli bir yere sahip olan birinin, kendilerine şefaat etmesini isterler.

Öyleyse şefaat nedir? Kimler şefaat eder, kimler şefaat edemez? Bu dünyada bir başkasını desteklemek üzere ona katılmak, yardımcı olmak ve aracılık yapmak, şefaat etmek olarak adlandırılmaktadır. Ahirette ise şefaat; günahkâr müminlerin affedilmesi ve günahı olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için, peygamberlerin, Allah'a yalvarmaları, dua etmeleri ve günahlarının bağışlanması istemeleri demektir.

Kiyamet gününde başta sevgili Peygamberimiz olmak üzere, peygamberler, melekler ve Allah'ın izin vereceği bazı insanlar; günahkâr müminlerin affedilmesini,

\* Mustafa KILIÇ

günahsızların derecelerinin yükseltilmesini Allah'tan dileyeceklerdir. Şefaat taleplerinin yerine getirilip getirilmemesi konusunda takdir yetkisi Allah'a aittir.

Allah'ın izin verdiği kimseler; dilekleri kişiler ve şefaatı hak eden insanlar için şefaat edeceklerdir. Ama Allah'ın izni olmadan hiçbir kimsenin şefaat etmesi veya Allah'ın razi olmadığı birine şefaatte bulunması mümkün değildir. Bu konuda yüce Kitabımızda pek çok ayet bulunmaktadır. Konumuzun başında sunduğumuz ayette; Allah'ın katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaatlerinin fayda sağlayacağı bildirilmektedir. Demek ki Allah'ın izin vermediği kimseler şefaat etmeye uğraşsalar bile, olumlu bir netice elde edemezler.

Kiyamet gününde belli bir dönemde hiçbir kimsenin şefaatı ve yardımı kabul edilmez. O günün hangi gün olduğunu ancak Allah bilir. Bu günü Rabbimiz bize这样 şekilde anlatmaktadır:

*“Öyle bir günden sakın ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez.”* (Bakara, 2/48)

Allah'ın izni olmaksızın hiç kimse şefaatçı olamaz (Yunus, 10/3). Ama onun izni olursa, şefaatçiler olur. Yani o kimselere izin verirse onlar şefaat ederler. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'in şu ayetleri ile bizlere bildirilmektedir:

*“Rahmân'ın katında söz almış olanlardan başkaları şefaat hakkına sahip olmayacaklardır.”* (Meryem, 19/87)

*“O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razi olduğu kimseden başkasının şefaatı fayda vermez.”* (Tâ-Hâ, 20/109)

*“Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatları; ancak Allah'ın izniyle, dileği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar.”* (Necm, 53/26)

Peygamberlerin sultani olan sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in bir de genel ve kapsamlı bir şefaatı olacaktır. Mahşer gününde bütün yaratıklar heyecan ve istirap içinde hesaplarının görülmесini beklerken, Efendimiz Allah'a dua edecek, hesap ve sorgunun bir an önce başlatılmasını niyaz edeceklerdir. İşte bütün insanlar için Allah'tan yardım eden bu niyaza "şefaat-i uzma (büyük şefaat)" adı verilir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in bu anlamdaki şefaat yetkisi Kur'an-ı Kerim'de "Makam-ı Mahmud (övülen makam)" adıyla anılır (Isrâ, 17/79).

Peygamberimiz (s.a.s) bizzat kendileri de bir hadislerinde ümmetinin günahkârlarına şefaat edeceklerini haber vermişlerdir (Tirmîzî, "Kiyamet," 11, İbn Mâce, "Zûhd", 37).

Nasıl olsa Peygamberimiz bizim için şefaat edecek diye güvenip dinimizin esaslarına karşı gevşeklik göstermeyeceğim. Peygamberimiz (s.a.s)'in şefaatine layık olmak için salih amel işlemeye devam edelim, davranışlarımıza daha çok dikkat edelim.

## ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİDİNİZİ KESMEYİN\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَأْيِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْيُسُ مِنْ رَوْحٍ  
اللَّهُ أَلَا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

"Ey oğullarım! Gidin, Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidińi kesmez." (Yusuf, 12/87)

Bu ayette, seçilmiş bir insanın, bir peygamberin inancı ve teslimiyeti "örnek bir davranış" olarak bizlere sunulmaktadır. Yakup Peygamber, oğullarının artık Yusuf'u bulmaktan ümitlerini kestikleri bir anda "Ey Oğullarım! Gidin, Yusuf'u ve kardeşini arayın..." tavsiyesinde bulunarak hem inananların ümitsizlige düşmemesi gerektiğini hem de kendisinin Allah'a olan sonsuz güvenini ifade etmektedir.

Allah'a sonsuz bir güven beslemek, her zaman ve mekânda O'nun yardımından, himayesinden emin olmak... İşte Yaratana bağlılığın zirve noktası budur. Zaten Allah'ın kudretine, merhametine ve yardımına güveni beraberinde getirmeyen bir iman kâmil bir iman olarak nitelendirilemez. Bu bakımdan Yakup Peygamber'in Rabbine olan güveni ve bağlılığı bizler için çok şey ifade eder. Zaten Yaratıcı, örnek alalım diye Kutsal Kitabımızda ona yer vermiştir. Şu halde yüreği iman ve ümit dolu Peygamberinin umutlarını boşça çıkarmayan merhametlilerin en merhametlisi niçin bizlerden rahmetini esirgesin. Yüce Yaratıcının rahmetinden nasip almamızın bir tek şartı samimi bir şekilde O'na inanıp teslim olmaktır. Bu inanç ve teslimiyet Allah'a tam bir güven duymamızı beraberinde getirir.

---

\* Mahmut DEMİR

Bizim O'na olan güvenimizin temel kaynağı Rahmet sıfatıdır. Bu rahmet bizim için bir huzur kaynağıdır. Zira âyette geçen "Ravh" kelimesi de aslında "üzüntü ve kederlerden uzak olma veya sıkıntı ve darlıktan sonra insanın kavuştuğu rahatlık" durumunu ifade ediyor (Bk. Yusuf, 12/21). Tıpkı susuzluk sıkıntısı yaşarken imdadımıza yetişen bir yağmurun veya yaşayacağından ümidiimi kesmeye başladığımız bir hastamızın son anda yüzünde beliren hayat emarelerinin yüreğimizde açtığı ferahlık gibi... Kutsal Kitabımızın ölü toprağa can veren ve ümitsiz bekleyişleri yaşama sevincine dönüştüren yağmuru "rahmet" olarak adlandırması (Neml, 27/63) ne kadar anlamlı değil mi?

Ümitsizlik duygusu bir anlamda çaresizliğimizi ve problemlerimizi, sıkıntılarımızı giderme noktasında içine düştüğümüz aczyietin bir ifadesidir. Yaşama sevincimizi ortadan kaldırın, bize eryüzünü dar eden bir duyu hâlidir ümitsizlik. Gün olur, yağmur yağmaz; bağımız, bahçemiz, hayvanlarımız susuz kalır ve ümitsiz bir bekleyiş içerisinde gireriz. Bazen, ölüm-kalım mücadelesi vermekte olan bir yakınımızın iyileşmesini beklerken tükenir ümitlerimiz. Ve bazen olur ki, tipki Yakup (a.s) gibi yillardır kaybettigimiz yavrumuzun gelişimi bekleriz çaresizlik içinde. Bu ve benzeri durumlarda ihtiyacımız olan tek şey ise bir umut ışığıdır. Sığınacak başka kapı, tutunacak başka bir dal kalmamıştır cunkü. İşte tam bu noktada devreye giren imanımız bizim için bir hayat ışığı olur adeta. Allah'ın yardımına ve merhametine olan sonsuz inancımızdan beslenen ümidiimiz ayakta tutar bizi. Bu ümit sayesinde hayata sarılırlar.

Bu ayetin bizlere hatırlattığı kesin gerçek Allah'ın rahmetinden ümidiini kesmemiz gerektigidir. O'nun rahmetine ve yardımına güvenimiz O'na olan inancımızın bir işaretti ise, rahmetinden ümit kesmemiz de nankörlüğümüzün bir işaretini sayılmaktadır. "Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırı da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir" (Hûd, 11/9) ayetinde rahmet, nimet anlamında karşımıza çıkmaktadır. Demek ki, Allah'ın bize verdiği tüm nimetler O'nun rahmetinin yansımاسından başka bir şey degildir.

## ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ أَيَّاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَىٰ جَمِيعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ

“Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir.” (Şûrâ, 42/29)

Bu âyette yüce Allah “Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir” ifadesiyle gökleri, yeri ve bu ikisi içindeki canlıları yaratmasını kendi varlığının delilleri olarak zikretmiştir. Demek ki yüce Allah'ın her şeyin yaratıcısı olması O'nun varlığının en önemli delilidir. Ayetteki “O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücү yetendir” ifadesiyle de Cenab-ı Hak, kainat ve canlılar üzerindeki mutlak gücünü ve tasarrufunu vurgulamaktadır. Her şey O'nun takdir ettiği doğal denge içerisinde işlemektedir. Öyle ki “Denizde yüce dağlar gibi gemilerin yürümesi O'nun varlığının delillerindendir.” (Şûrâ, 42/32) hâliyle bu âyetle belirtilmek istenen de tabiatta cari fizik kanunlarının da bir tesadüfün değil yüce Allah'ın yaratmasının ve kurduğu mükemmel nizamın, sünnetullahın bir gereği olduğunu göstermektedir.

Kur'an-ı Kerim, yüce Allah'ın insanı yaratmış olmasını ve kainatta kurduğu sarsılmaz düzeni, O'nun varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delil getirir. Allah'ın varlığı ve birligi hakkında Kur'an'da zikredilen bu deliller kadar, bizzat Kur'an'ın Allah tarafından vahyedilmiş olması hakikati de Allah'ın varlığı konusunda en büyük bir âyet ve delildir. Zira Kur'an bizi körük körüğe bir imana değil; kendi nefsimiz, kainat ve canlıların yaratılışı üzerinde tefekkür ederek, evrendeki bu ahengin ve doğal dengenin bir tesadüf eseri olamayacağını bilmeye ve bunun mutlaka yüce bir yaratıcının işi olduğunu inanmaya çağırır.

İnsan yaradılışı itibariyle inanmaya ve yönlendirilmeye müsait olduğundan Allah, insanları başıboş bırakmamış, peygamberleri vasıtasiyla tevhide ve hak dine davet etmiştir:

\* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

*"Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fitrata simsiki tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmeyler."* (Rûm, 30/30) İnsan, gerek kendi varlığı gerekse kâinat üzerinde teması ve tefekkürle özünde saklı olan bu imanı açığa çıkarabilir. Peygamber Efendimizin *"Her doğan fitrat üzere doğar"* (Buhârî, "Kader", 56/3) hadisi de fitratımızda var olan bu inanma duygusuna işaret etmektedir. Bu durum kendi benliğimizde Allah'ın varlığını tecrübe ettiğimiz fitri bir delildir. Bu hadiste belirtildiği üzere insanların fitrat itibarıyle Allah'ın varlığını ikrâr edebilen olması ve O'na yönelp ibadet etmeye ihtiyaç hissetmesi de Allah'ın varlığının ve yaratan olduğunu en önemli delillerindendir.

Kur'an, insanın kendi nefsini/varlığını enfüsi/öznel; insanın içinde yaşadığı dış dünyayı da âfâkî/objektif-bilimsel deliller olarak nitelendirerek, bunları hem Kur'an'ın Allah'tan vahyedilen hakikat oluşuna hem de Allah'ın varlığına delil olarak sunar: *"Onlara hem dış dünyada, hem de kendi içlerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun hakikat olduğunu anlasınlar. Rabbinin her şeye tanık olması yetmez mi?"* (Fussilet, 41/53) Dolayısıyla kendi yaratılışımızdan yola çıkarak ibret gözüyle bütün bir âlemi teması ve tefekkür ettiğimizde bu mükemmel yaratılışın ve kurulmuş olan harika nizamın Allah'ın varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delalet ettiğini kavramış oluruz. Böylece afakî ve enfüsi; yani bilimsel/objektif ve dinî/psikolojik deliller mutlak hakikat olan Allah'ın varlığının akla uygun olduğunu ve Allah'ın varlığı gerçeğinin açıkça bilindiğini ortaya koymaktadır; bizzat kâinatın ve insanın kendisi bu gerçeği ifade eden müşahhas delillerdir.

## ALLAH'IN VARLIĞININ KEVNÎ DELİLLERİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هُلْ  
تَرَى مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبُ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ وَلَقَدْ زَيَّنَا  
السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَغْتَدَنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

“O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyorum musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakişların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana donecektir. Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptıkt ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık.” (Mülk, 67/3-5)

Okuduğumuz ayet-i kerimede “yerler ve gökler”in yaratılışı ve bunların mükemmel şekilde işleyen sistemleri Allah’ın varlığının delillerinden olarak gösterilmektedir.

Kur'an'ın birçok ayetinde Rabbimiz varlığına dair bu kâinattan deliller getirmektedir. Mesela; “Sizi topraktan yaratması O'nun varlığının belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılmışınız.” (Rûm, 30/20)

“Deveye bakmıyorlar mı nasıl yaratılmıştır? Göge bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmişdir? Dağlara bakmıyorlar mı nasıl dikilmişlerdir? Yeryüzüne bakmıyorlar mı nasıl yayılmıştır?” (Çaşîye, 88/17-20)

“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun varlığının belgelerindendir. Doğrusu bunlarda, bilenler için dersler vardır. Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan nızık aramanız O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda kulak veren millet için dersler vardır. Size korku ve ümit veren şimşegi göstermesi, gökten su indirip ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır.” (Rûm, 30/20-24)

Bütün bu ayetler, Allah Teâlâ'nın varlığına dair kendimizi ikna edecek deliller üzerinde düşünmemizi istemektedir. Bu itibarla bizler de bu kâinata ve kâinatta

\* Tahir TURAL

var olan eşsiz nizama ve eşyaya bakarak yüce Allah'ın varlığına ve birliğine deliller getirmeliyiz. Aksi takdirde imanımız taklitten öteye geçemez. Bulduğumuz her delil, Rabbimizi iyi tanımadıkça ve O'na daha içtenlikle, saygı ve sevgiyle güzelce kulluk etmemize sebebiyet verecektir.

Şimdi yüce yaraticımızın Kur'an-ı Kerim'de, kendi varlığına delil olarak kullandığı tabiatattan delillere sonra da kâinatta onun varlık ve birliğine delalet eden diğer bazı aklı delillere kısaca bir göz atalım.

Zira bizlere Allah'ı en iyi tanıtacak olan, yine yüce Allah'ın kendisidir. Bu bakımından Kur'an-ı Kerim'e dönüyor ve ona kulak veriyoruz. "Allah her şeyin yaratıcısıdır" (Zuhraf, 39/62). Allah Teâlâ'nın varlığına en büyük delilimiz, Kur'an'ın kendisidir. Zira Kur'an, cümlelerden meydana gelmektedir. Kur'an'ın cümleleri de "ayet veya âyetler" olarak isimlendirilmektedir. Bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, "ayet" kelimesinin Arap lügatinde 'bir şeye delalet eden işaret ve alamet' anlamına gelmesidir. Bu cümlelerin her biri, Allah'ın varlığına delalet etmektedir. Çünkü Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini yapmaları için asırlardır inkâr edenlere karşı meydan okumaktadır. İnsanlık bu meydan okumaya karşı boyun eğmekten başka hiçbir şey yapamamıştır. O halde Kur'an bir mucize olarak Allah'ın varlığının ve Resûlü Muhammed (s.a.s)'in hak Peygamber olduğunun en büyük delilidir.

İkinci delilimiz de kâinatın kendisidir. Kâinata bakan bir kimse, bu âlemde yer alan her bir parçanın daha doğrusu hacmi olan her bir şeyin aynı zamanda bir mucize olduğunu ve insanın benzerini meydana getirmekten aciz kaldığını görür. Öyle ki, bu mahlûkatin her biri bizzat varlıklar ile mucizedir.

Kur'an cümleleri "âyetler" şeklinde isimlendirilmiştir. Bu kâinatta var olan mahlûkatin da her biri ayrı ayrı mucize olduğundan Kur'an-ı Kerim, bu mahlûkattan birçoğunu "âyetler" lafzi ile isimlendirmiştir. Çünkü kâinat, gökler, yeryüzü ve buralarda bulunan tüm yaratıklar, yani bütün bu "âyetler", kudretli bir yaraticının varlığına işaret eden alametlerdir. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardına gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde düşünen kimseler için âyetler vardır." (Bakara 2/164)

Aklını, mantığını ve muhakeme gücünü kullanan, gökleri, yıldızları, yeri, bitkileri, hayvanları, kısacası tüm kevnî delilleri düşünen insan, bütün bunları yaratın, onları yöneten bir yüce bir varlığın olduğunu anlar.

## ALLAH'TAN SALİH/HAYIRLI EVLAT İSTEMEK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ فَبَشِّرْنَاهُ بِغَلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنْيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا آبَتِ افْعُلْ مَا تُؤْمِنُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ

مِنَ الصَّابِرِينَ

"Ey Rabbim! Bana salihlerden (olacak bir çocuk) bağışla! Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, 'Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?', dedi. O da, 'Babacığım emrolundugun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın', dedi." (Sâffât, 37/100-102)

İnsan, yaratılmışlar arasında kıymet ve değeri en yüksek olan varlıktır. Allah onu en güzel surette yaratmış, akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır (İsrâ, 17/70). Allah'ın iradesini temsil etme görevi gibi üstün bir görevle de görevlendirilmiş, yerde ve göklerde bulunan her şey onun hizmetine verilmiştir (Bakara, 2/30).

İnsana verilen nimetler sayısız derecede çoktur. Hatta bu nimetleri saymak ve dökümünü yapmak mümkün değildir. Nitekim bu durum bir ayette şöyle ifade edilmiştir:

"Hâlbuki Allah'ın nimetini saysanız onu saymakla bitiremezsiniz..." (Nahl, 16/18)

Allah'ın bahsettiği her nimetin hayatımızda aynı bir yeri ve önemi vardır. İşte bu nimetlerin en önemlilerinden biri de sahip olduğumuz evlatlarımızdır.

Çocuklar, insan neslinin devamı demektir. Hangi insan neslinin devam etmesini istemez? Bu hiç mümkün müdür? Çünkü çocuk, bir milletin bekası, bir ailenin, bir ocağın devamıdır. Nitekim Hz. Zekeriyya da kendi neslinin devamı için Allah'tan

\* Dr. Zafer KOÇ

hayırı bir evlat istemiş ve kendisine Hz. Yahya bahşedilmiştir (Meryem, 19/5).

Anne ve babaya Allah'ın birer hediyesi olan çocuklar aile bahçemizin gülleridir. Tatlı kokular saçan, ruha huzur ve sefa veren cennet çiçekleridir. Millet denizinin en parlak incisi, dünya hayatının süsüdür. Rabbimiz, insanın bu dünyada hoşlandığı en önemli şeyleri sıralarken, çocukları da bunlardan biri olarak belirtir:

*“Kadınlar,oyer, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır.”* (Âl-i İmran, 3/14)

Bir başka ayette de malin ve çocukların birer imtihan vesilesi olduğu haber verilmektedir: *“Bilin ki mallarınız ve çoluk-çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.”* (Enfâl, 8/28)

Elbette kıymetli varlıkların düşmanı da çok olur. Eğer o güzel çocuklar, birer fazilet eri olarak yetiştirilmez, iman ve ahlak ile teçhiz edilmez, irfan ve İslam nuru ile beslenmez, Kur'an kalesinin içine girmezse düşmanın zehirli silahlarıyla vurulurlar ve helak olurlar. İmansız kalbin dümensiz kafasından çıkan zehirli fikirler, gençliğin beyğini bir akrep kiskacı gibi sıkar ve onu iyi ile kötüyü, hayır ile şerri düşünemez hâle getirir.

Furkân suresinde müminlerde olması gereken bazı özellikler sıralandıktan sonra onların söyle dua ettiğleri belirtilir:

*“Onlar, ‘Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarınuzu bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle’, diyenlerdir.”* (Furkan, 25/74)

Konumuzun başında yer verdigimiz ayette Hz. İbrahim'in, salih bir evlat vermesi için Allah'a yalvardığı belirtilmektedir. Nitekim Rabbimiz O'nun duasını kabul ederek uysal bir çocuk yani Hz. İsmail'i bahsetmiştir. İsmail öyle itaatkâr bir evlat olmuştur ki, babasının rüyada kendisini boğazladığını söylediğinde: *“Babacığım! emrolunduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.”* (Sâffât, 37/102) deme cesareti göstermiştir.

İşte Allah'tan böyle evlatlar nasip etmesi için dua etmeliyiz. Ancak yüce Allah'ın böyle evlatları nasip etmesi için, bizler de sorumluluklarını yerine getirmeliyiz. Yani sadece sözlü dua ile yetinmemeliyiz, onları en güzel bir şekilde yetiştirmek için çaba göstermeliyiz.

Sevgili Peygamberimiz; *“Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir başıta bulunmuş olamaz.”* (Tirmizî, “Birr”, 33) buyurmaktadır. Bir başka sözünde; *“Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin.”* (İbn Mâce, “Edeb”, 3) diyerek, evlatlarımıza karşı görevlerimizi belirtmiştir.

Bu nedenle çocuklarımızın inançlı, sağılıklı, manevî değerlerine bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dopdolu olarak yetiştirilmesinde birinci derecede anne-babalar

olarak bizler sorumluyuz. Anne-babaların çocukları ile ilgili dinî ve millî sorumluluklarını ihmâl etmeleri, ilerde onları ve hatta toplumu rahatsız edecek olayların meydana gelmesine sebep olur. Nitekim zaman zaman medyaya ve basına yansızan olaylar, sadece anne-babaları değil, hepimizi üzmemektedir. Bunun için öncelikle anne-babalar olarak bizler çocukların terbiyesine, eğitimine özen göstermeliyiz ve onların kötü alışkanlıklar edinmelerine engel olmalıyız.

Yüce Allah bizi şöyle uyarmaktadır:

*“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah’ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır.”* (Tahrîm, 66/6)

Hangimiz evlalarımızın ahirette cehenneme girmesine razı olur? Aksine hiçbir ana-baba bu gülerin solmasını istemez. Zira çocuklarımızı çok severiz, onların iyi olmalarını isteriz. Acı ve elem çekmelerini hiçbir zaman istemeyiz. Öyleyse bu dünyada evlatlarımıza çok iyi yetiştirmeliyiz, onların hem dünyasını, hem de ahiretini düşünmeliyiz.

Kuşkusuz evlatlarını iyi yetiştirdip terbiye edemeyen, onlara ahlak ve fazilet aşılamayan milletlerin istikbali, geceler gibi korkunç ve karanlık olur.

## ALLAH'TAN BAŞKA İLAH YOKTUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ  
وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَإِنَّى تُؤْفَكُونَ

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?" (Fâtır, 35/3)

Âyet-i kerimede insanlardan Allah'ın nimetlerini hatırlamaları istenerek göklerde ve yerde Allah'tan başka yaratıcı ve rızık veren olmadığı belirtilmiş ve Allah'tan başka hiçbir ilâhin olmadığı vurgulanmıştır. Burada belirtmek gereklidir ki Allah lafzı kendisine ibadet edilen yüce varlığın özel adıdır. İlâh kelimesi ise kendisi yaratıcı ve ibadet edilmeye layık olmadığı halde, insanların ya Allah'a yaklaşın diye ya da çeşitli amaçlarla edindikleri putlara verilen cins isimdir. Bu itibarla Arapçada Allah kelimesinin çoğulu olmadığı halde ilâh kelimesinin çoğulu vardır. İlâh kelimesi cins isim olduğu için, çok değişik varlıklara ad olarak kullanılmıştır. İşten insanların Allah'tan başka ilah edinmemeleri için Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayette, hatırlatma da bulunulmuştur: "Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dır." (Bakara, 2/163)

İnsanlık tarihinde insanlar, her şeyin yaratıcısı olan bir Allah'a inanma ve ibadeti sadece O'na yapma anlamına gelen tevhîd inancında zaman zaman sapkınlığa düşmüşlerdir. Allah ile kendileri arasında yeni ilahlar edinerek O'na ortak koşma yolunu seçmişler, araçlar edinerek Allah'a yaklaşmak istemişler ve bu araçlar vasi-tasıyla Allah'tan af ve mağfiret dilemişlerdir. Öyle ki bazen ay, güneş, yıldız gibi gök cisimlerini, bazen dağları, tepeleri, bazen atalarını dedelerini ilâh saymışlar, bazen de madenden, taştan, topraktan v.s. yaptıkları şeylere ilâh adını vermişler ve onlara tapmışlardır. İslam dini gelmeden önce de Arap yarımadasında da sayıları 400'e yaklaşan putlara tapılıyor ve onların her birine ilâh deniliyordu. O çağda yaşamış insan-

\* Mustafa KILIÇ

lar bir taraftan ilâhlarına tayıyorlar, öte yandan hiçbir fayda görmedikleri ilâhlarını yeri geldikçe ihtiyaçları için kullanıyorlardı. Böylece tevhîd inancından sapıp şirk ve küfre düşmüşlerdi.

Buna karşın İslam dini, insanları küfür ve şirkten kurtarmak için tevhîd inancını yeniden tesis etmiştir: İbadet, hiçbir aracı ve ortak koşmadan her şeyin yaratıcısı olan sadece yüce Allah'a yapılır. Günahlar için tövbe ancak O'na arz edilir; bağışlanma ve yardım ancak O'ndan dilenilir.

Allah'ın bir oluşu, zatında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde, rab oluşunda ve hâkimiyetinde, eşi benzeri olmayışi yönündendir. Hemen hepimizin ezbere bildiği ve namazlarımızda sık sık okuduğumuz İhlâs suresında; Allah'ın bir olduğu, hiçbir şeye muhtaç olmadığı, doğmadığı ve doğurmadığı, O'nun hiçbir denginin olmadığı ifade edilmektedir.

Aklımızı kullanıp kendi varlığımız ve kâinat üzerinde tefekkür ettığımızde Allah'tan başka ilâh olmasının muhalî/mıksız olduğu sonucuna varırız. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de zikredilen şu ayetlerde de bu mantık örgüsüne işaret edilmektedir:

*“Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsayı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah onların nitelêmelerinden uzaktır, yücedir.”* (Enbiyâ, 21/22)

*“Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka hiçbir ilâh yoktur. Öyle olsayı her ilâh kendi yarattığını alır götürür ve mutlaka birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı.”* (Mü'minûn, 23/91)

Dolayısıyla bu kâinatı ve harika nizamı ibret gözüyle seyrettiğimizde Allah'tan başka ilâh olamayacağı konusunda imanımız güçlenmiş olur. Nitekim basit bir dünya işini yaparken bile iki kişi karışırsa düzen bozulur, anlaşmazlıklar çıkar. Birisi şöyle yapalım derken öbürü böyle yapalım der. Eğer birden fazla yaratıcı olsayıdı, dünyanın düzeni kim bilir nasıl olurdu? Bunun imkânsızlığını aklimızla anlayabileceğimiz gibi ayetler de bize yol göstermekte ve açıklamalar getirmektedir

Allah'ın birliğini ve ondan başka ilâh olmadığını sadece dil ile söylememiz yeterli midir? Hayır değildir. Söylediğimizin gereklerini de yapmalıyız. Yüce Rabbimiz bu gerçeği söyle ifade etmektedir:

*“Allah, ‘Benden başka ilâh yoktur. Öyle ise bana karşı gelmekten sakın’ diye (insanları) uyarmaları için, emrini içeren vahiy ile melekleri, kullarından dileğine indirir.”* (Nahl, 16/2) Demek ki Allah vahiy meleklerini Peygamberlerine gönderirken, bize iki önemli esası öğretmek istiyor. Birincisi: “Allah'tan başka ilâh yoktur.” İkincisi ise: Allah'a karşı gelmekten sakınmak.”

Bunun için bize düşen görev, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hakkıyla iman etmek ve salih ameller işleyerek iki cihan mutluluğuna kavuşmaya gayret etmektir.

## ALLAH'TAN BAŞKASINA KULLUK ETMEYİN\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ إِنَّمَا لَكُمْ نِذِيرٌ مُّبِينٌ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ إِنَّمَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ

عَذَابَ يَوْمِ الْيَمِ

"Andolsun, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Onlara şöyle dedi: Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına ibadet ve kulluk etmeyin. Doğrusu ben sizin adınıza elem dolu bir günün azabından korkuyorum." (Hûd, 11/25-26)

Mealini verdiğimiz ayette belirtildiği gibi yüce Rabbimiz, Hz. Nûh'u kavmine Peygamber olarak göndermiştir. Hz. Nuh da kendinin, kavmi için bir nasihatçı ve açık bir uyarıcı olduğunu ilan etmiş, Allah'tan başka ilâh bulunmadığını, dolayısıyla O'ndan başkasına kulluk etmemeleri gerektiğini hatırlatmıştır. Nuh (a.s) Peygamberlik görevini eksiksiz olarak yerine getirmiş ama kavmi onu dinlememiş, yine eski azgınlıklarına devam etmiştir. Ancak Nuh (a.s), kendini dinlemedikleri takdirde büyük bir cezaya çarptırılacaklarından endişe ettiğini belirterek kavmini uyarmış, bütün bu gayrette rağmen toplumun ileri gelenleri Nuh (a.s)'un davetini kabul etmemiştir ve onu sapkınlıkla itham etmiştir (Araf, 7/60). Hatta tebliğ faaliyetine son vermediği takdirde "Ey Nuh! (Bu isten) vazgeçmezsen mutlaka taşlananlardan olacaksın" diye tehditte bulunmuştur (Şuarâ, 26/116). Sonunda Hz. Nûh, "...Rabbime, 'Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et' diye dua etti." (Kamer, 54/10)

"Ve Nûh söyle dedi: 'Ey Rabbim! Kavmim beni yalanladı. Artık onlarla benim aramda sen hükmet. Beni ve benimle birlikte olan müminleri kurtar.' Derken biz onu ve beraberindekileri dolu geminin içinde (taşışıp) kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk." (Şuarâ, 26/117-120)

Bütün peygamberler kavmini bir olan Allah'ı tanıtmaya ve O'na kulluk etmeye davet etmiş, bu davet esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmış, sıkıntıya maruz kalmışlardır. Diğer bütün peygamberlerin yaptığı gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s) de aynı şekilde kavmini Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir. Ayet-i kerimede "Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Şüphesiz, benden başka hiçbir ilah

\* Medet COŞKUN

yoktur. *Öyleyse bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir.*" (Enbiya, 21/25) buyurularak bütün peygamberlere emredilenin bir olan Allah'a iman ve O'na kulluk/ibadet etmek olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Yüce kitabımız Kur'an'da Rabbimiz kendisine kulluk/ibadet etmemiz gerektiğini açık bir şekilde belirterek şöyle buyurmaktadır:

*"Şüphesiz, Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse (yalnız) O'na kulluk edin. Bu, dosdoğru bir yoldur."* (Meryem, 19/36)

*"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."* (Hac, 22/77)

Şu halde yaratılış gayemiz "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyat, 51/56) ayetinde de açıkça belirtildiği gibi, yüce Rabbimize kullukta bulunmak ve O'nun emirlerini noksansız bir şekilde yerine getirmektir. İbadetlerimizi yaparken özellikle de namazlarımızı kılarken her rekatında okuduğumuz Fatiha süresinde; "(Allahım!) Yalnız Sana ibadet ederiz ve yalnız Senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5) diyerek kulluğumuzu hatırlamakta ve sadece O'na ibadet ettiğimizi ifade etmekteyiz. Böylece yüce Rabbimizden başkasına ibadet edilmeyeceğini, ibadete sadece O'nun layık olduğunu özellikle vurgulayarak "tevhid inancını" açıkça ortaya koymaktayız. Zaten yüce Rabbimiz de bize, yukarıda meallerini verdigimiz ayetlerde de açıkça belirtildiği gibi sadece kendine kulluk/ibadet etmemizi emretmektedir.

Biz insanları diğer yaratıklardan farklı kılan en önemli özellikimiz, akıl, irade ve bizi yaratan yüce Rabbimize karşı yerine getirdiğimiz ibadetlerimizdir. Eğer insanı özelliklerimizi doğru bir şekilde kullanıp iman ve bunun tabii sonucu olan ibadetlerimizi yapmazsa diğer yaratıklardan farkımız kalmaz. Hatta bununla da kalmayıp bizim düşümüzdeki diğer mahlûkattan daha da aşağı olacağımız Rabbimiz tarafından ayet-i kerimedede şöyle ifade edilmektedir:

*"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir."* (Arâf, 7/179)

Akıl ve irade sahibi olmayan varlıklardan farklı olduğumuzu ve gafillerden olmadığımızı ifade etmenin yolu Rabbimize olan imanımız ve ibadetlerimizdir. Şayet iman ve kulluğumuz olmasaydı yüce Mevla'mız katında ne değerimiz olurdu ki? Bu gerçeği Rabbimiz yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de açıkça ortaya koyarak şöyle buyurmaktadır:

*"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız (kulluk ve yalvarmanız) olmasa Rabbim size ne diye değer versin!..."* (Furkan, 25/77)

İşte bizler de Rabbimiz katında imanımız, ibadetlerimiz ve kulluğumuzla değerli olduğumuzu unutmamalı ve O'ndan başkasına kullukta bulunmamalıyız.

## AMEL DEFTERİNİN VERİLİSİ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

فَآمَّا مَنْ أُوتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُمُ افْرَوْا كِتَابِيَّةً إِلَىٰ طَنَتْ أَنَّىٰ مُلَاقِ حِسَابِيَّةَ فَهُوَ فِي  
 عِيشَةٍ رَاضِيَّةٍ فِي جَنَّةٍ عَالِيَّةٍ قُطْفُهَا دَانِيَّةٌ كُلُوا وَاشرَبُوا هَنِيَّةً بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَّةِ  
 وَآمَّا مَنْ أُوتَىٰ كِتَابَهُ بِشَمَائِلِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتْ كِتَابِيَّةَ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَّةَ يَا لَيْتَهَا  
 كَانَتِ الْقَاضِيَّةَ مَا أَغْنَىٰ عَنِي مَالِيَّهُ هَلَكَ عَنِي سُلْطَانِيَّهُ خُذُوهُ فَعُلُوُّهُ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُوُّهُ ثُمَّ  
 فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذَرَاعًا فَاسْكُوْهُ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَلَا يَحْضُّ عَلَىٰ

**طَعَامِ الْمِسْكِينِ**

"İşte o vakit, kitabı kendisine sağından verilen kimse der ki: 'Gelin, kitabı okuyun! Çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum.' Artık o, hoşnut bir hayat içindedir. Yüksek bir cennettedir. Onun meyveleri sarkar (kolaylıkla devşirilebilir). (Onlara şöyle denir:) 'Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyn, için.' Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: 'Keşke kitabımda bana verilmeseydi. Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi. Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Saltanatım da yok olup gitti.' (Allah, şöyle der:) 'Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu. Yoksulu doyurmağa teşvik etmiyordu.' (Hakka, 69/19-34)

Okuduğumuz ayet-i kerimelerde Allah Teâlâ amel defterlerinin sahiplerine verilişini ve onların da buna göre mutlu olacağını veya üzüntüye kapılacağını bildirmektedir.

Amel defteri, insanların dünyada kabul ettikleri inançlarla, yaptıkları işlerin kaydedildiği ve âhirette kendilerine takdim edileceği bildirilen deftere veya kitaba verilen addır.

Kur'an'da, insanların dünyada yaptıklarının, kiyamet günü açılmış bir kitapta kendisine gösterileceği ve her fertten kendi kitabının isteneceği hem bu surede hem de di-

\* Tahir TURAL

ğer bazı surelerde (Mesela İsrâ, 17/13-14) açıklanmaktadır. Bu nedenle “herkese kiyamete amel defterinin verileceğine” inanmak farzdır.

Amel defteri; Kirâmen katibin, hafaza, rakîb ve atîd isimleriyle anılan meleklerin yazdığı (Enbiya, 21/94; Kâf 50/18; Zuhurf, 43/80) insanın hak-batıl, doğru-yalan, iyi-kötü, bütün inanç, düşünce, söz ve eylemlerini içerecektir (Kehf, 18/49).

Amel defterleri cennetliklere sağdan, cehennemliklere soldan veya arkadan verilecektir. Defterleri sağdan verilenler, Kur'an'da "ashâbu'l-yemîn"; soldan veya arkadan verilenler "ashâbu's-şîmal" olarak zikredilir (Hakka, 69/19,25; İñşîkâk, 84/7,10).

Defterin sağdan verilmesi bir müjde, soldan veya arkadan verilmesi ise bir korku ve azap işaretidir. Kur'an'da sadece fertlerin değil, millet ve toplumların da "kitap" diye anılan amel defterlerinin bulunduğu ve hesap gününde her milletin kendi kitabını okumaya çağrınlacağı belirtilir (Câsiye, 45/28-29).

Mahşerde kişinin amel defterinin sağ tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun, dürüst ve erdemli bir hayat yaşadığımı, dolayısıyla sicilinin temiz olduğunu gösterir. Bu durumda olan kimse Allah'ın lütfıyla kurtuluşa erenlerden olduğunu anlar ve "Alın, kitabımı okuyun" diyerek mutluluğunu başkalarıyla paylaşmak ister.

20. ayette amel defteri sağından verilen kimsenin dünyada iken âhirete iman ettiğini ve ona göre hazırlık yaptığı söylemesi bizim için dikkate degerdir.

Kişinin amel defterinin sol tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun hareket etmediğini, dürüst ve erdemli bir hayat yaşamadığını, dolayısıyla sicilinin bozuk olduğunu gösterir. Bu durumda biri dünyada yaptıklarını amel defterinde görünce kendisinin cezalandırılacağını anlar, bu nedenle amel defterinin kendisine verilmesini ve içinde yazılmış olanları görmek istemez, örürken her şeyin bitmiş olmasını temenni eder. Böyle bir temenni orada bir işe yaramayacağı gibi, dünyada helal haram demeden birkirtmiş olduğu mali da kendisine verecek cezayı önlemeyecektir. Artık mal, mülk, saltanat, makam, güç vb. dünyaya ait ne varsa hepsi yok olup gitmiş, sadece insanın olumlu veya olumsuz inanç ve amelleri kalmıştır.

Amel defteri solundan verilen kimsenin hesabı görüldükten sonra Allah Tealâ görevli meleklerle o günahkârin ellerini boynuna bağlayıp cehenneme götürmelerini, sonra da zincire vurmalarını emreder.

Âhiret hayatı gayb âleminden olduğu için Allah orası ile ilgili bilgileri bizlere temsilî olarak anlatmaktadır. Ayrıca âyetlerde cehenneme götürülecek olan günahkârin zincire vurulmasının sebebi açıklanmaktadır ki o da Allah'a inanmaması ve yoksula yedirmeyi teşvik etmemesi, yani bencil duygularını aşarak başkalarının sıkıntılarını paylaşma olgunluğunu sergileyememesidir. Yoksulu gözetme konusundaki duyarlılığın, kişinin zincirlere vurulmasının ana sebeplerinden biri olarak Allah'a inançsızlığın hemen ardından zikredilmesi, İslam'ın paylaşmaya, sosyal adalete ve barışa verdiği önemi gösterir.

## ANNE VE BABAYA İYİLİK ETMEK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقَضَى رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغُنَّ عِنْدَكُمُ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ  
كِلَّاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفِّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranışınızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakin onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Cenab-ı Hak, kendisine inanmamızı emrettikten sonra anne ve babamıza karşı iyilikte bulunmamızı emretmektedir. Çünkü anne ve babamız dünyaya gelmemimize sebep olmuşlardır. Onlar bize iyiliğin ve kötüluğun neler olduğunu öğrettiler. Bizleri yanlış şeylerden uzak tutmaya çalıştılar. Özellikle annelerimiz, bizi büyütmek için geceleri o tatliliklerini terk edip, rüzgar esmesin diye adeta şefkat kanatlarını üzerimize gerdiler. Kendileri ihtiyaç duydukları şeyleri terk ederek biz evlatlarını düşündüler. Bu bakımından Kur'an-ı Kerim'de, anne babaya iyilik etmemiz önemle vurgulanmaktadır. Bu, yerine getirilmesi çok zor ve belki de tam olarak ifa edilemeyecek haklardan biridir. Zira Peygamberimiz de kişinin hürriyetini kaybetmiş babasını hürriyetine kavuşturarak yaptığı iyilik bile onun hakkını ödemeye tam olarak yetmeyeceğini haber vermiştir (Müslim, "Itk", 25). Çünkü kul haklarının en büyüğü, ana baba hakkıdır.

Anne babamıza yaptığımız iyilikler, sözlü ve fılı bütünü iyilikleri kapsar. Onların gönüllerini kazanmamızda söyleyeceğimiz sözlerin büyük önemi vardır. Zira maddi olarak tüm ihtiyaçlarını karşılama imkânına sahip olamazsa bile güler yüz ve tatlilikle onları memnun edebiliriz. Bu bakımından anne babalarımıza karşı hitaplarımıza çok dikkat etmeliyiz. Çünkü Allah, onları azarlamamamızı emrediyor. Şöyle bir düşünelim, bizden yaşça küçük olan birisi bizimle konuşurken laubali

\* Dr. Ercan ESER

davranır, dinlemez veya bize karşı sesini yükseltirse nasıl üzülürüz değil mi? İşte anne ve babamız da onlara karşı hoş olmayan hitaplarımızdan dolayı üzülürler. O bakımdan Cenab-ı Hak “*onlan azarlamayın ve her ikisine de güzel söz söyleyin*” diye buyurmuştur. Onlara anneciğim, babaciğim şeklinde gönüllerini okşayacak tarzda tatlı dil ile hitap etmemiz gönüllerini kazanmamıza sebep olur, onları sevindirir. Büyüklерden bir zata anne babaya karşı tatlı söz söylemenin nasıl olacağı sorulmuş o da suçu bir hizmetlinin efendisi karşısındaki konuşması gibi olmalıdır, demiştir. Bugün bizler genç, güçlü kuvvetli insanlarız. Unutmayalım ki anne babalarımız da bizim gibi güçlü kuvvetli idiler. Sahip olduğumuz bu imkânlar elimizden gidecek, yarın biz de onlar gibi yaşılanıp çocukların bakımına muhtaç hâle geleceğiz. O bakımdan anne babamıza karşı tevazu kanatlarını indirmeliyiz ve onlara merhamet etmeliyiz ki yann da çocuklarımız bizlere aynı şefkat ve merhamet kanatlarını indirsünler. Ayet-i kerimede adeta bir kuşun yavrusunu kanadının altına alarak onu tehlikelerden koruması gibi bizim de anne babamızı korumamız gerektiği emredilmektedir (İsrâ 17/24). Ancak bu, çok zor ve sabır isteyen bir iştir. Allah onlarla bizim sabrımızı denemektedir. Bu zoru başarak onların rızalarını kazandığımız zaman cennete girip nimetlerine kavuşacağımız muhakkaktır. Peygamberimiz de anne babası yanında olup da onlara iyilik ederek cenneti kazanamayan ve o nimetten mahrum olan kimseyi kinamiş ve ona yazıklar olsun diye acımıstır (Müslim, “Birr ve Sila”, 9-10).

Ayette de ifade edildiği gibi annemiz rahminde bizi taşırken birçok sıkıntılarla katlanmış ve meşakkatlerle bizi bu dünyaya getirmiş olduğundan dolayı (Lokmân, 31/14) olsa gerek ki anneye iyilik etmek babaya iyilik etmekten daha öncelikli olduğu Peygamberimizin hadisinde de yer almıştır (Müslim, “Birr ve Sila”, 2).

Anne babamıza iyilik yapmak onların rızasını almaya, dolayısıyla Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olur. Peygamberimiz, onların rızasını almakla dualarımızın kabul olacağını, birçok sıkıntılarımızın halolacağını haber vermektedir. Bununla ilgili rivayet edilen hadise göre üç kişi bir mağaraya sığınır. Sonra mağara girişine büyük bir kaya parçası düşerek kapatır ve içindekiler çaresizlik içerisinde kalırlar. Bu durumdan kurtulmak için her biri Allah'ın hoşuna gidebilecek iyiliklerini sayarak taşın kalkması için Allah'a yalvarırlar. Bunlardan biri de her gece anne babasına süt ikramında bulunduğunu, ancak uyurken onları uyandırmamak için bir gece sabaha kadar beklediğini, bu iyiliğinden dolayı mağaradan kurtulmasını ister. Bu vesileyle mağaranın ağızındaki kaya yükselmeye başlar (Buhâri, “Büyük” 98; Müslim, “Zikir”, 100).

Ana babamız için şöyle dua ederek “*Rabbimiz! Hesap görülecek günde beni, ana babamı ve inananları bağışla.*” (İbrahim, 14/41) mağfiret talebinde bulunmamız onlara yapacağımız iyilikler arasında değerlendirilmiştir. Esasen ana babamıza yap-

tiğimiz iyilik ve ihsan kendimize yapılan ihsandır. Anne babamıza yaptığımız iyiliklerin karşılığını fazlası ile dünyada çocuklarımızdan göreceğimiz gibi ahiretteki mükâfatı da sınırsız olacaktır.

Ana babamız, bizi Allah'a isyana teşvik etmedikçe, onların meşru olan emrine uymamız gereklidir. Ana baba, müşrik de olsalar bile onlara iyilik ve ikramda bulunmamız dinimizin emridir. Peygamberimiz, müşrik anneye sila-i rahimde bulunup ona iltifatlarda bulunmayı emretmiştir (Müslim, "Zekât", 50). Hayırlı evlat, ana babalarına sadece dünyada iken iyilik eden değil, onların ölümünden sonra da onların dostluğunu koruyup devam ettiren ve dostlarına saygı gösterendir. Nitekim Abdullah b Ömer de yolda gördüğü bir kişiye babasının dostu olduğu için bineğini ve sarığını vererek iltifat eder, kendisini kınayanlara ise o babamın dostudur, diye cevap verir (Müslim, "Birr ve Sila", 11-13).

Kısaca ayet-i kerimede ana babaya iyilik etmek Allah'a ibadet etmekle aynı derecede görülmekte, anne babalarımıza en güzel muamelede bulunmamız emredilmektedir.

## ANLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİMİZE RİAYET ETMEK İMANIN GÖSTERGESİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اؤْفُوا بِالْعُهُودِ...

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin..." (Mâide, 5/1)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, gerek insanın kendisini yaratan Allah'a verdiği sözde durması, gerekse başka insanlarla yaptığı sözleşmeler ve antlaşmalara bağlı kalması hususu üzerinde önemle durmuş ve değişik vesilelerle yapılan anlaşma veya verilen sözlere vefa gösterilmesini bütün Müslümanlardan istemiştir. Okuduğum ayet-i kerimede yerine getirilmesi istenen "akid" burada, hem Kur'an'ın getirdiği iman esaslarını, Allah'ın emir ve yasaklarını, uygulanması gereken kuralları, hem de genel anlamıyla kişilerin kendi aralarında yaptıkları sözleşmeleri ve verdikleri sözleri kapsamaktadır.

Cenâb-ı Allah'ın; "Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin" (Mâide, 5/1) emri yaptığımız bütün anlaşma ve sözleşmelerin gereğini yerine getirme hususuna dikkatimizi çekmektedir. Öncelikle şunu iyi bilmeliyiz ki, "iman" kul ile yüce Allah arasında yapılmış çok önemli bir akittir. Hepimiz kalbimizde taşıdığımız imanımızın bir gereği olarak kulluk görevlerimizi yerine getirmeliyiz. Bizler inanç ve ibadet boyutıyla kulluk görevlerimizi ne kadar mükemmel bir şekilde yerine getirirsek Allah katındaki değerimiz ve elde edeceğimiz mükâfat ve sevaplar o oranda artacaktır.

Bunun dışında gündelik hayatımızda pek çok anlaşma ve sözleşmeler yaparız. Hangi türden olursa olsun, Allah'ın emirlerine ters düşmediği sürece, yaptığımız bütün bu anlaşmalara vefa göstergemiz gerekir. Zira toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi yapılan anlaşmalara ve sözleşmelere uymakla mümkündür. Bunlar olmaksızın sosyal ve ticari hayatın hedeflendiği şekilde gelişmesi ve devam

---

\* Yunus AKKAYA

etmesi mümkün değildir. Sözümüzde durmamak, yaptığımız anlaşmaya riayet etmemek bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde güven kaybına neden olur. Güven kaybı ise bireysel ve toplumsal huzursuzlukların en önemli sebebidir. Bugün toplumuzda yaşayan insanların şikayetlerinin önemli bir bölümünü verilen sözlerde durulmaması, yapılan anlaşmalara uyulmaması ve sözleşmelerin gereğinin yerine getirilmemesi oluşturmaktadır.

Hz. Muhammed (s.a.s), daha peygamberlik öncesi dönemde yakın çevresi tarafından güvenilir ve sözünde durur bir kişi olmasıyla tanınmış ve peygamberliği süresince karşılaştığı bütün zorluklara rağmen yapılan anlaşma ve sözleşmelere uyma konusunda en güzel örnekleri ortaya koymuştur. İslamiyet'in amansız düşmanları olan Mekke putperestleriyle ilişkilerinde bile verilen sözünde durma ve ahde vefa konusunda titiz davranışmış, bu konuda çevresindeki müminlere iyi bir örnek olmak için büyük çaba sarf etmiştir.

Yapılan anlaşmayı bozmanın ve verilen sözden caymanın Müslüman'a yakışma yacagini gösteren bir olay Hudeybiye Anlaşması'nın yapıldığı sırada yaşanmıştır. Hudeybiye Anlaşması'nın şartlarından biri, Mekke'den Medine'ye iltica eden kişilerin iade edileceği şeklinde idi. Anlaşmanın henüz imzalandığı anlarda Kureş temsilcisi Süheyl bin Amr'in oğlu Ebu Cendel, ayaklarındaki zincirleri sürüyerek yavaş yavaş Peygamber Efendimizin yanına geldi. Ebu Cendel (r.a) Müslüman olduğu için müşriklerden çok işkence görmüştü. Bir fırsatını bularak ellerinden kaçmış ve kendini Müslümanların arasına atmıştı. Süheyl, anlaşma gereğince ilk iade edilecek kimsenin oğlu olduğunu söyledi ve elindeki sopayla Ebu Cendel'in yüzüne vurdu. Olan biteni üzüntüle takip eden Rahmet Peygamberi Efendimiz, Ebu Cendel'in anlaşma dışı bırakılmasını, onu kendisine bağışlamasını Süheyl'den rica etti. Ancak taş yürekli müşrik baba buna yanaşmıyordu. Ebu Cendel (r.a) de müşriklere teslim edilirken feryatlarla Müslümanlara yalvarıyor ve yardım istiyordu. Müslümanlar onun hâline dayanamayıp ağlamaya başladılar. Allah Resûlü Ebu Cendel'i teselli ederek;

*“Ey Ebu Cendel! Biraz daha sabret, katlan! Allah Teâlâ'dan bunun mükâfatını dile! Hiç şüphesiz yüce Allah sen ve yanında bulunan zayıf, kimsesiz Müslümanlar için bir genişlik ve çıkar yol yaratacaktır. Biz şu kavimle bir banş anlaşması yapmış ve bu yolda kendilerine Allah’ın ahdîyle söz vermiş bulunuyoruz. Onlar da bize Allah’ın ahdîyle söz verdiler. Sözümüze vefasızlık edemeyiz. Zira verdiği sözde durmamak bize yakışmaz!”* (İbn Hanbel, IV, 325; İbn Hişâm, III, 367) buyurdu.

Hayber savaşı sırasında, Yesâr adlı çobanın başından geçen şu olay da konumuzla ilgili önemli bir örnektir. Nakledildiğine göre, Yahudi ileri gelenlerinden birinin koyunlarını güderek geçimini sağlayan Yesar, Hayber Gazvesi'nin cereyan ettiği günlerde kale içinde adı sıkça geçen Allah Resûlü ile görüşebilmeyi çok arzulamış ve bir

sabah kaleden çıkış koyunlarını güderken onunla karşılaşmıştı. Efendimizle kısa bir sohbetten sonra Yesâr İslâm'ı kabul etti. Allah Resûlü onun ismini Eslem yaptı. Daha sonra çoban elindeki koyunları ne yapması gerektiğini Peygamber Efendimize sordu. O da;

“*Onlan geri çevir ve kovala! Şüphen olmasın ki hepsi de sahiplerine döneceklerdir*” buyurdu. Eslem bir avuç çakıl alarak koyunlara doğru attı ve; “Sâhibinize dönün! Vallahi bundan sonra ebediyen sizinle beraber olmayacağım” dedi. Koyunlar toplu olarak gittiler, sanki onları sevk eden birisi varmış gibi kaleye girdiler. Çoban da Müslümanlarla birlikte savaşmak için kaleye doğru ilerledi (İbn Hişâm, III, 397-398; İbn Hacer, I, 38-39).

Burada Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, koyunlara ganimet olarak el koymak yerine, sürüyü geri göndererek çobanın sahibine verdiği sözü tutmasına imkân sağlamıştır. Hadisenin savaşın uzadığı ve Müslümanlar arasında erzak sıkıntısının baş gösterdiği bir zamana tesadüf etmesi, Efendimizin sergilediği bu güzel davranışçı, yapılan anlaşmalarla bağlı kalmanın önemini daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

İman ile güvenilirlik arasında önemli bir bağ vardır. Mümin elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kişi demektir. Bizler de herkese güven vermemeliyiz.

## ANLAŞMAZLIĞA DÜŞEN EŞLERİ BİR ARAYA GETİRELİM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعُثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُونَ

اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

"Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/35)

Aile, dinen evlenmelerine engel bulunmayan bir kadın ve bir erkeğin evlenerek oluşturduğu sosyal bir müessesesidir. Başka bir ifade ile aile; en küçük bir topluluk, topluluk ise büyük bir ailedir. Yüce kitabımız Kur'an, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin sağlam temeller üzerine kurulmasını ve korunmasını istemektedir. Ailenin her bir bireyi hak ve sorumluluk sahibidir. Eşler, aralarında karşılıklı saygı ve sevgiyle ayrıca birbirlerinin hak ve sorumluluklarına riayet ederek yuvanın ahenk ve huzuruna yardımcı olurlar. Mutlu ve huzurlu bir aile için eşlerin karşılıklı anlayış ve uyum içinde olması gereklidir. Ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerde karşılıklı hak ve görevler belirlenmiştir. Erkeklerin kadınlar üzerinde meşru hakları olduğu gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır (Bakara, 2/228). Nisa süresinin 19'uncu ayet-i kerimesinde eşlerin iyi geçinmesi istenir:

"Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Açık bir hayâsızlık yapmış olmaları dışında, kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur." (Nisâ, 4/19)

Eşler birbirlerine karşı güzel davranışlara ve karşılıklı hukuka riayet etmeye azami gayret göstermelidirler. Bu konuda müminler için en güzel örnek sevgili Peygamberimizdir. O ömründe bir defa da olsa elini kaldırıp bir kadına vurmamış ve şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım" (İbn Mâce, "Nikâh", 50; Dârimî; "Nikah", 55)

\* N. Sabri AKIN

Ayrıca o, kadınlarını incitenlerin toplumda iyi kimseler olmadığını beyan buyurmuş, aile ilişkilerinin sevgiye dayanması gerektiğini belirterek kadınların haklarının gözetilmesini ve bu konuda Allah'tan korkulmasını istemiştir. Eşler arasında her şeye rağmen anlaşmazlıklar çıkabilir. Nisa süresinin 128'nci ayetinde geçimsizlik hâlinde ne yapılacağı şöyle beyan buyurulmaktadır:

*“Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranışlarından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kilinmiştir. Eğer iyilik eder ve Allah'a karşı gelmekten sakinirsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”*

Eşler arasında geçimsizlik üzâr, karı-kocanın arasının açılmasından endişe edilirse ailenin devamı için; “hakeme başvurma” yöntemi öngörülür. Şöyled ki, erkeğin veya hanımın, haklarını kötüye kullanarak ya da görevlerini yapmayarak eşini mağdur etmesi hâlinde, tarafların ailelerinden karşılıklı rıza gösterecekleri, bilgisine ve görgüsüne itimat edilen kişilerden oluşan hakemler vasıtasi ile anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulmaya çalışılır.

Gördüğü gibi ailede iki tarafın karşılıklı anlaşmazlıklarının, hukuk ihlâlleri ve geçimsizliklerinin çözüm yolu olarak “hakemlere götürülmesi”ni Kur'an-ı Kerim teklif etmektedir. Kendilerini daha iyi tanımları ve geçimsizlik sebeplerini daha iyi bilmeleri sebebiyle tayin edilecek iki hakemden biri kocanın, diğeri de hanımın ailesinden olmalıdır. Çünkü bunlar tarafların çocukluğunu, yetişme tarzlarını, isteklerini, beklenelerini bilirler. Kendilerinden bir parça olduklarından onları önemserler. Akraba içinde hakemlige uygun şahıslar bulunduğu müddetçe yabancılardan hakem tayin edilmesi uygun olmaz.

Hakem, her iki tarafın rıza ve onayı ile anlaşmazlık konusunu hükmeye bağlayan kişidir. Hakemlerin görevi, tarafların arasını düzeltmeye çalışmak, kusurlu olanı yola getirmek için yöntem belirlemek ve gereğini yapmaktadır. Eşlerin arasını bulmak isteyen hakemler tarafların fikirlerini alır, onları dinler, aralarındaki geçimsizliğin sebeplerini tespit eder ve onları gidermeye çalışır. Şayet haksızlık erkekte ise, hakem ona nasihat eder ve iyi geçimelerini söyler. Eğer kadın haksızsa, tayin edilen hakem kadına nasihat eder, Allah'ın emirlerini bildirir ve onu kocasıyla iyi geçimmeye çağırır. Âyetin açık ifadesine göre hakem tayin edecek olan merci, karı ve koca veya bunların aileleri değil, devletin ilgili kurumudur. Evlilik hukuk ve adabına riayet edilmemesi durumunda resmî kurum hakem tayin etmekle yükümlüdür, ancak bu yükümlülük karı kocanın da hakem tayinine engel teşkil etmez (Kur'an Yolu, c.II, s.47,48).

Hakemler gerçekten barıştmak isterler, eşler de barışmak isterlerse, Allah, karı-koca arasındaki dargınlığı giderir ve onlara huzur ve geçim verir. Şüphesiz ki yüce Allah, alımdır, karı-kocanın hâllerini çok iyi bilir ve O, her şeyden haberdardır.

## ANNE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أَفِ لَكُمَا أَتَعِدَا نِبَيًّا أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا<sup>١</sup>  
يَسْتَغْيِثَانِ اللَّهَ وَيُلَّكَ أَمِنٌ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

"Anne ve babasına; 'Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmiş iken, beni tekrar diriltilecek olmakla mı tehdit ediyorsunuz?' diyen kimseye onlar Allah'a sığınarak, 'Yazıklar olsun sana! İman et, Allah'ın vaadi gerçek'tir' diyorlar, o da, 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir' diyordu."

(Ahkâf, 46/17)

Ailenin temel unsuru anne-babadır. Bilindiği gibi korunması gereken beş şeyden biri de, neslin devamının sağlanmasıdır. Anne, hamilelik devresinde dokuz ay bezeninde yavrusunu şefkatle taşıır, o devrede pek çok güçlüğe karşılaşır, bütün bu güçlülere göğüs gererek çocuğunu dünyaya getirir. Çok zayıf bir o kadar da bakıma muhtaç olan bebeği için, uykusundan, yemesinden ve içmesinden feragat eder. Yemezler yedirirler, giymezler giydirirler. Çocuklarının bir yeri ağrısı, onlar daha fazla üzüntü çekerler. Kendi rahatlarından önce çocukların rahatını temin ederler. Aile içindeki bireylerin hak ve sorumlulukları karşılıklı olmakla birlikte çocukların ebeveyne karşı sorumluluklarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Anne-babalarımıza karşı en önemli görevlerimiz onlara iyi muamele etmek ve onlarla sevgi ve saygıya dayalı olarak güzel geçinmektir. Bizi dünyaya getirmeye sebep olan ebeveynin haram olmayan her türlü talebini yerine getirmenin Allah'ın rızasını kazanmamıza vesile olduğunu bilmemiz gereklidir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

---

\* Nevzat OKUMUŞ

*“Anne-babası veya her ikisinden birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet'e giremeyeip Cehennem'e giden kimseye yazıklar olsun”* (Müslim, “Birr”, 9).

2. Anne-babaya iyi davranışmak (Isrâ, 17/23-24). Peygamberimiz “kime iyilik yapayım?” diye üç defa soran bir kişiye her defasında da, “annene” cevabını verirken dördüncü defada, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir (Buhârî, “Edeb”, 2).

3. Günlük maddî-manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve gidermek. Anne baba muhtaç durumda iseler evladın onların ihtiyaçlarını karşılaması ahlaki olduğu kadar dinen hukuki bir sorumluktur (Bakara, 2/215). Nasıl ki biz küçükken her ihtiyacımızı karşılayan ebeveynimiz, muhtaç duruma geldiklerinde bizim de onlara aynı sevgiyi geri vermemiz bir erdemlik ifadesi, bir ahlak ve bir şükran borcumuzdur.

4. Saygılı davranışmaktadır. Bizim örf ve adetimize göre büyülere saygı, küçüklere karşı sevgi göstermek esastır. Peygamberimiz (s.a.s) anne-babaya saygısızlığı büyük günahlardan saymıştır:

*“Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi? diye sordu. ‘Evet, bildir, ey Allah’ın Resülü’ diyen ashab-ı kirâma bunların sırasıyla; ‘Allah’a ortak koşmak, anne-babaya karşı gelmek, haksız yere adam öldürmek ve yalan söylemek’ olduğunu belirtti”* (Buhârî, “Edeb”, 6).

6. Uygun olmayan söz söylememek ve onları incitecek her türlü ifadelerden mümkün mertebe uzak kalmaktır. Çünkü ebeveyne kötü davranış haram olduğu gibi, onlara kötü söz söylemesine sebep olmak da haramdır. Allah’ın, “Onlara öf dahi demeyin” emrine ilaveten Peygamberimiz (s.a.s); *“Bir kimsenin anne-babasına sövmesi büyük günahlardandır.”* Sahabe;

*“Bir kimse ebeveynine nasıl söver?”* deyince,

-Efendimiz (s.a.s); *“Biri başkasının annasına söver, o da tutar bunun ebeveynine söver”* diye cevap verdi. (Buhârî, “Edeb”, 4)

7. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek (İbrahim, 14/41).

## ANNE VE BABAYA İYİ DAVRANMAK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهُنَّ عَلَىٰ وَهُنِّ وَفَصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي  
 وَلِوَالِدَيْكُ إِلَيَّ الْمَصْبِيرُ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطْعِنُهُمَا  
 وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَنِيْكُمْ بِمَا  
 كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Insana da anne babasına iyi davranışmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttün kesilmesi de iki yıl içinde olmuştur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır. Eğer hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelerlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim."

(Lokman, 31/14-15)

Bu ayet-i kerimeler anne babaya iyilikten bahsetmektedir. Bu konu insanların dikkate alacağı en önemli hususlardan birisidir. Çünkü hem büyükleri yani anneyi babayı; hem de evlatları yakından ilgilendirmektedir. Bu öneminden dolayıdır ki Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde anne-baba hakkından, onlara iyilik yapmaktan bahsedilmektedir. İşte bunlardan birisi de konu başlığını teşkil eden Lokman süresinin 14. ve 15. ayetleridir.

Bu ayet-i kerimelerden anlaşıldığı gibi anneye babaya iyi davranışmak Allah'ın emridir. Tabii ki anne-baba her türlü iyiliğe layıktır. Çünkü onlar bizlerin yaratılmasına sebep olmuşlardır. Onlar olmasaydı biz de olmazdık. Elbette bizi Allah yarattı ama onlar sebebiyle vücut bulduk, dünyaya geldik. Allah bize rızık verdi ama onların elleriyle bize ulaştı. Onlar bizim için çalıştı; bizi yedirdi, içirdi, barındırdı, kolladı ve gözettiler. Allah bize nasıl karşılıksız nimet verdiyse onlar da karşılık bek-

\* Davut KAYA

lemeden bu hizmeti bize sundular. Sevgileri, ilgileri tamamen içten ve tabii olup, hiçbir etki ile bunu yapmadılar.

Bu nedenle onlara iyilik yapmalı, onları hiç kirmamalıyız. Onlara iyilik yapmak, sadece ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla onlara maddi yardımda bulunmak demek değildir. Evet, bu da çok önemli ama asıl onlara yapılacak iyilik, onların ihtiyaçlarını karşılamanın yanında onları hoşnut etmek, mutlu olmaları için çaba sarf etmektir. Hatta onlara yapılacak iyiliklerin isteyerek yapıldığını hissettirmek suretiyle gönüllerini ferahlatacak davranışlar sergilemektir. Onları kırmamak, bezginlik anlamları taşıyan hiçbir ifade kullanmamak ve davranış sergilememek gereklidir. Onlara "öf" demenin bile yasak olduğu, İsrâ süresinin 23. ayetinde açıklanmaktadır. Onları üzecek her türlü hareketten uzak durmak, haberleri olduğu halde üzülecekleri bilgileri gerektiğinde gizlemek, onların yanında edep kurallarına riyet etmek, onları söz ve sohbetin içinde tutmak da onları hoşnut etmenin bir başka yoludur. Bunlara da uyulmalıdır.

Anneye babaya iyilik yapmak bazı ayetlerde Allah'a kulluktan hemen sonra yer almaktadır. Bu durum, konunun ne kadar önemli olduğunu açık bir delilidir.

Ayetlerde ve hadislerde anne-babaya iyilik, birlikte emredilirse de anneye yapılacak iyilik, ona gösterilecek hassasiyet ayrıca vurgulanmaktadır. İşte bu ayette de aynı vurgu yapılmış, annenin durumu çocuk ile olan ilgisi ve yakınlığı açıkça ifade edilmiştir. Anne, sadece çocuk dünyaya geldiğinde değil, dünyaya gelmeden zorluklarla buluşmuştur. Hamileliğin ilk dönemi anne için zorlukların ilk başlangıcı olduğu gibi giderek zorlaşan bir süreç hâlinde devam etmektedir. Annenin çocuğunu taşıdığı, her geçen gün taşımının zorlaştığı; bu nedenle de bir sürü sıkıntı çektiği ayette açıkça zikredilmektedir.

Ayet-i kerimede Allah'a şükretmek ve anne babaya teşekkür etmek de emredilmektedir. Allah'a, bizi yarattığı, türlü türlü nimetler verdiği için şükretmemiz gerekir. Bizler yoktuk, O var etti; bizleri varlık âlemine O gönderdi. Bizim hayatı kalmamızı sağlayan, bizi rızıklandıran, O'dur. O'nun vermediğini kimse veremez, O'nun verdiğine kimse engel olamaz. O her şeye gücü yetendir. Anne ve babamıza da şükretmemiz gerekdir. Bizim dünyaya gelmemimize sebep oldukları, bizi kendi canları kadar korudukları; hiçbir fedakârlıktan çekinmeden hep bizim iyiliğimiz için çaba sarf ettiklerinden dolayı teşekkür etmeliyiz. Bu yalnızca sözde değil davranışlarla da gerçekleştirilmelidir.

Valideyne iyilik ve itaat her vesile ile emredilir. Ancak meşru ve makul olmayan durumlarda onlara itaat gerekmek. Konu başlığı olarak zikredilen ayetlerin ikincisinde bu durum dile getirilmiş; Allah'a ortak koşma gibi bir talebe karşı asla itaat edilemeyeceği açıklanmıştır.

Bu da gösteriyor ki anne ve babaya itaat, dînî ölçülere uyması ve aklın kabul etmesi hâlinde bir emirdir. Onlara iyi muamele etmek, incitmeden hizmet etmek, meşru ölçüler içinde onlarla münasebeti en iyi bir düzeye devam ettirmek gerekmektedir.

## ARZU VE İSTEKLERİN PUTLAŞTIRILMASI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا هُوَ يُهِيءُ وَأَضْلَلَ اللَّهَ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ  
غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

“Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola erişirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak misiniz?” (Câsiye, 45/23)

İnsanoğlu yaratılışı itibarıyla dünya nimetlerine meyyaldır. Onun dünyaya ve dünya nimetlerine meyli, yaşama arzusunun bir gereğidir. Bu itibarla insan, ölümü arzu etmez. Her insan gibi biz müminler de daha uzun ömürlü olmayı, daha sağılkı ve mutlu yaşamayı arzu ederiz. Ancak bu dünyadaki hayatımızın ölümle sınırlı olduğunu, ölümsüzlüğün ve ebediyetin ancak ahiret hayatında olduğunu bılırız ve buna inanırız. Ahiret hayatındaki ebedî mutluluğu kazanmamız için dünya hayatındaki arzu ve isteklerimizin meşru ölçüler dâhilinde sınırlandırılması gereklidir. Arzu ve isteklerin sınırsızlığı insana mutluluk değil, doyumsuzluk ve sonunda huzursuzluk getirir. Sevgili Peygamberimiz, “İnsanoğlunun bir vadi dolusu altını olsa bir ikincisini ister; onun (bu ihtirasını) ancak toprak (ölüm) doyurur. Allah, tövbe edenin tövbesini kabul eder” (Müslim, “Zekât”, 117; hadis no: 2464) buyurarak insanın arzu ve isteklerinin tükenmeyeceğine; bunun ancak ölümle son bulacağına işaret etmiştir. Bu bakımdan İslam dinine göre insan arzu ve ihtiraslarının mahkumu ve esiri olmamalıdır. Arzu ve isteklerini kontrol altında tutabilmelidir. Mutluluğun yolu da arzu ve isteklerin kontrol altına alınmasından geçer. “Kanaat tükenmez hazinedir” sözünde olduğu gibi insan, arzu ve isteklerini kontrol altına alarak arzu ettiğine erişemese de, bulunduğu hâl üzere mutluluğu yakalayabilir. Mutluluk, insanın insan olması itibarıyla sınırsız bir özgürlüğünün olmadığını bilmesine bağlıdır.

\* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Nefis ve heva yani arzu ve isteklerin bir disiplin altına alınmadığı, hiçbir değer tanımadan sorumsuzca yerine getirilmeye çalışıldığı durumda insan, tamamen bu duyguların ve isteklerin mahkumu olabilir. Kontrolsüz ve başıboş bir iştah mahkûmiyeti,其实te insanın özgür iradesini arzu ve heveslerine teslim etmesi anlamına gelir. İşte bu durumda insan, belki de hiç farkında olmadan, âyet-i kerimede ifade edildiği gibi “nefsinin arzusunu ilah edinen” birisi oluverir. Âyet-i kerimede nefsi arzularını ilah edinen kimsenin Allah’ı tevhîd etmek hususunda sapıklığa düşüğü ve buna bağlı olarak da kulaklarının ve kalbinin mühürlendiği, gözlerine de perde çekildiği belirtilmektedir. Zira Allah’ı tevhîd etmek, O’ndan başkasının ilahîğinin reddedilmesiyle, O’nun emir ve yasaklarını kendi arzu ve heveslerine tercih etmekle olur. Bir kimse, Allah’ın yegâne yaratıcı olduğunu kabul ettiği halde O’nun emir ve yasakları konusunda kayıtsız kalırsa bu durum o kimsenin, Allah’ın ilahîğini tasdik etmekte kusurlu olduğu anlamına gelir. Böyle bir kimse kendi heva ve hevesini “ilah” edinecek şekilde putlaştırsa, bununla, kendi sonunu hazırlayarak gerçeği anlamaya kulaklarını tıkamış, gözlerini ve kalbini kapatmış demektir. Artık onun zihnini hakikate açma konusunda Allah’tan başka hiçbir kimsenin faydası beklenemez. Bu durumda Allah’tan ona bir fayda hâsil olması için; Allah’ın onun anlayışını düzeltmesi, kalbini hakikate açması ve gözlerindeki perdeyi kaldırması için, o kimsenin heva ve arzularının mahkûmu olmaktan kendini kurtarmaya gayret etme iradesini göstermesi ve Allah'a yönelmesi gereklidir.

Öyleyse âyetteki “Hâlâ düşünüp ibret almayacak misiniz?!” ikazının dikkate alınması gereklidir. Bu itibarla biz müminler dahi, yaratılışı itibarıyla iyi ve kötüyü işlemeye yatkın ve muktedir olmamız hasebiyle, arzu ve isteklerimizi putlaştırma tehlikesine karşı uyanık olmalıyız. Her türlü istek ve iştahımızı bir disiplin içerisinde kontrol altında tutmalıyız. Bunun yolu, Allah'a yönelik, O'nun emir ve yasaklarına riayet etmek suretiyle O'ndan yardım dilemekten geçer. Âyet-i kerimede ifade edilen kulağın ve kalbin mühürlenmesinin, gözlere perde çekilmesinin kendi yapıp ettiklerimizle doğrudan ilgili olduğunu unutmamamız gereklidir. Arzu, heves ve ihtiraslarımızın Allah’ın emir ve yasaklarıyla sınırlı olduğunu bilmemiz ve bunlara riayet etmemiz gereklidir. Allah’ın bildirdiği helal ve haramlara, emir ve yasaklara bağlı kaldığımız ölçüde, hakikati anlama ve uygulama konusunda Allah’ın yardımını ve yaratmasını hak ederiz. Bunlara kayıtsız kaldığımız ölçüde de duyularımızın hakikati anlama ve uygulama konusunda körelir ve sonuçta duyarsız hâle gelebilirler.

## ASKERLİK VATAN BORCUMUZDUR\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِنَّ الَّذِينَ أَمْنُوا وَهَا جَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ أَوْفُوا وَنَصَرُوا  
 أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلَيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ أَمْنُوا وَلَمْ يُهَا جِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَآتَيْتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ  
 يُهَا جِرُوا وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيَانَقٌ وَاللَّهُ  
 بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla jihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.” (Enfâl, 8/72)

Peygamber (s.a.s)'in Medine-i Münevvere'ye hicretinden hemen sonra sağlam temellere dayanan bir devletin kurulmasını kabullenemeyen ve gün geçtikçe güçlenmesini hazmedemeyen Mekkeli müşrikler, Medine'ye taarruz etme kararı aldılar. Böylelikle, Hz. Peygamber (s.a.s)'in önderliğinde ensarla muhacirlerin oluşturduğu gücü yıkmayı ve Mekke'de bir türlü baş edemedikleri İslam dinini ve Müslümanları ortadan kaldırmayı hedefliyorlardı. Bu maksatla oluşturdukları güçlü ordularla Medine'ye yürüdüler. Bunun üzerine düşmandan gelecek saldırıyla karşı koymak, vatan topraklarını ve Medine'yi korumak için Peygamber Efendimizin komutasında maddi gücü zayıf ancak iman ve manevi gücü oldukça kuvvetli bir ordunun oluşturulması gerekiyordu.

---

\* Hanif BURUN

Yurtlarından göçe zorlanan ilk Müslümanların askeri birlikler kurarak düşmanla savaşmalarına ve kendilerini savunmalarına Allah (c.c) ilk kez şöyle izin veriyordu: "Saldırıya maruz kalıp zulme uğrayanlara savaş izni verildi" (Hac, 22/39). Bu ayet savaşı "meşru müdafaa" olarak gören bir ilkeydi. Kur'an bununla kalmadı. Sıcak bir savaş için de kurallar getirdi: "Sizinle savaşanlarla savaşın, ama asla aşırı gitmeyin. Zira Allah aşırı gidenleri sevmez" (Bakara, 2/190). Kur'an, bunun gibi onlarca ayetle savaşın da bir ahlaki olması gerektiğini ortaya koydu.

Esas itibarı ile İslam dini savaşı değil barış hedef almış ve tüm insanlık âleminin güven ve barış içinde yaşamalarını, mecbur kalmadıkça savaşa ve silaha başvurulmamasını istemiştir. Ancak düşman saldırısını önlemek, sulhu hâkim kılmak, barış ve huzur içinde yaşamak ve vatani savunmak için düzenli ordunun kurulması ve askerlik görevinin ifası dinî bir vecibe ve millî bir vazifedir.

Asker ise; vatani görevini severek yerine getiren, düşmana karşı yurdunu, ırz ve namusunu müdafaa eden, icabında bu uğurda canını feda etmeye hazır, göğsünde iman, elinde silah, vatan bekçiliğini yapan bir fedakârdır. Vatan uğruna yapılacak hiçbir gayret ve fedakârlık ne kadar büyük olursa olsun askerlik ile kıyaslanamaz. Çünkü askerlik toprak için kan ve can vergisidir. Bunun için askerlik çok mukaddes bir vazifedir. Dinimizde askerliğin manevi rütbesi çok yüksektir: Askerlik görevini yaparken ölüse şehit, kalırsa gazidir.

Esasen askerliğin ve düşmana karşı savaşın kiyamete kadar yeryüzünden kalkmayacağı ve vatani savunmak için güçlü ve uyanık olmak gereği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle her Müslüman fert bir askerdir. Zorunlu hâllerde erkek ve kadın her ferdin bu vazifeyi görmesi dinî bir vecibedir. Askere gitmemek için birtakım bahaneler uydurmak, kendisini hasta göstermeye çalışmak büyük günahdır. Zaten böyle adamlardan ne Allah razi olur, ne de Peygamber hoşnut olur. Severek, gülerek ve isteyerek vatana karşı görevini yerine getirmek için askere koşanların dünya ve ahirette mertebeleri yüce olacaktır.

## AŞIRI HARCAYANLAR ŞEYTANA KARDEŞ OLURLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

“Çünkü saçılıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir.” (Isrâ, 17/27)

İnsanoğlunun ihtiyaçları hiçbir zaman bitmez. İnsan bu ihtiyaçlarını karşılamak için her türlü yola başvurur. Elde ettiği serveti acıiksızın harcar. Harcamalarının doğru olup olmadığına da bakmaz. İnsanın bu zaafından dolayı, Rabbimiz, saçılıp savurmayı yasaklaşmış, saçılıp savuranları kınamış ve bu kimseleri şeytanın dostları olarak nitelemiştir. Kur'an-ı Kerim'de infak teşvik edilmekle birlikte, kişiyi muhtaç bırakacak ya da bakmakla yükümlü olduğu insanları mağdur edecek oranda harcama yapması da uygun görülmemiştir. Her imkâna sahip olduğu halde kişinin “Benim malim değil mi? Ben kazanmadım mı? İstediğim yere harcayabilirim” şeklindeki yaklaşımı da doğru değildir. Bu tür harcama da israf olarak adlandırılmaktadır. Çünkü israf, saçılıp savurmak, doğru olmayan yerlere harcama yapmak demektir.

Sacılıp savuranların şeytanın kardeşi dosto olmalarının nedeni, boş yere ve meşru olmayan şekilde başka bir ifadeyle günah yolda harcama yapmalarıdır. Çünkü şeytan Rabbine karşı nankörlükte bulunmuş, nimetin hakkını vermemiştir. Bir bakıma saçılıp savuranlar da nimetin hakkını ödemezler. Hak sahiplerine vermeleri gereken şeyleri esirgerler. Hâlbuki nimetin saçılıp savrulmadan hak sahiplerine ullaştırılması gereklidir. Hz. Ali, kişinin kendisine ve aile halkına israf etmeden, savurganlık yapmadan harcama yapmasını hayırlı iş olarak; gösteriş olsun diye yaptığı harcamasını ise şeytanın bir payı olarak görmüştür.

Allah'a isyan yolunda bulunan kişilerin şeytanlarla beraber olmaları başka bir ayet-i kerimede de şöyle yer almaktadır:

---

\* Dr. Ercan ESER

*“Kim, Rahman'ın zikrini görmezlikten gelirse biz onun başına bir şeytan saranız. Artık onun ayrılmaz dostudur.” (Zuhurf, 43/36)*

İnfakin ölçülü olmasına o kadar önem verilmiştir ki, kişinin kendi malından meşru olarak vasiyyete bulunması bile belirli bir oranla (üçte bir oraniyla) sınırlanmıştır. Bunun üzerindeki vasiyeti geçerli sayılmamıştır. Zaten Kur'an-ı Kerim, Rahman'ın mümin kullarının özelliklerinden bahsederken harcamalarında mutedil yani orta yollu olduklarını söyle belirtmiştir:

*“Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arasında dengeli bir harcamadır.” (Furkân, 25/67)*

Peygamberimiz (s.a.s)'in, iktisat edenin fakir düşmeyeceği, nafakada iktisath olmanın geçimin yarısı olduğu, şeklindeki tavsiyeleri (*Kenzü'l-Ummal fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl*, Müessesetü'r-Risale, 1985 Beyrut) harcamada orta yollu davranışın önemini vurgulamaktadır. Allah mülkü dileğine verir dileğinden alır. Bugün sahip olduğumuz mal varlığını aşırı savurganlık yaparak harcarsak yarın kaybederek muhtaç hâle düşebiliriz. Peygamberimiz zamanında beş yüz hurma ağacı olan bir sahibi ağaçların meyvesini toplamış, hepsini dağıtmış, evine hiçbir şey götürmemiştir. Bu nün üzerine Cenab-ı Hak söyle buyurdu:

*“Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma sonra kınanır ve çaresiz kalırsın.” (İsrâ, 17/29)*

İmkânlarımız ne kadar çok olursa olsun fert hayatı ve toplum hayatında aşırı harcama yapmamız yasaklanmıştır. İktisath yaşamak ise teşvik edilmiştir. Başka bir ifade ile imkânlarımızı faydasız yerbere sarf etmemiz, savurganlık olması nedeniyle yasaklanmıştır.

İnsanlık aşırı ve gereksiz harcamalarından dolayı birçok maddi sıkıntıya düşmektedir. Mesela aile geçimsizlikleri ve boşanmaların bir kısmına aşırı harcamaların sebep olduğu bilinmektedir. Yine devletlerin aşırı harcamalarının ve dolayısıyla gereksiz yere borçlanmalarının ekonomik krize yol açtığı görülmektedir. Ayrıca aşırı harcamaların hayat pahalılığı, çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok olmasına sebep olduğu da bir gerçektrir.

O halde; başkalarına baş eğmeden izzetle yaşayabilmek için iktisada riyet etmeli ve şeytanı bir fil olan savurganlıktan sakınmalıyız.

## ÂYETÜ'L-KÜRSÎ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَقُّ الْقَيُومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نُوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ  
 ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ  
 إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسَعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضُ وَلَا يُؤْدِهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uykı. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyktür." (Bakara, 2/255)

Âyetü'l-Kürsî olarak isimlendirilen bu ayet-i kerime, adeta yüce dinimiz İslam'ın özü ve özeti gibidir. Âyetü'l-Kürsi, yüce Rabbimizi bize en güzel şekilde tanitan bir ayet-i kerimedir. Bizler Allah'ın kulları olarak ona karşı görevlerimizi ancak onu tanyarak yapabiliriz. Kendisine ibadet ettiğimiz, her şeyin yaratıcısı ve yaşatıcısı Rabbimize layık insanlar olmanın yolu onu tanımlamaktan geçer.

Bu ayetin biz Müslümanların hayatında büyük bir yeri vardır. Yüce kitabımız Kur'an'ın asıl konusu olan Rabbimizi ve onun birlliğini anlatır. Ayette Tevhid inancının esasları açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Âyetü'l-Kürsî'nin tamamı on cümledir. Bu ayet bize şunları haber verir: Allah Teâlâ birdir. O daima diridir. Uyuklama ve dalgañlık gibi insana ait sıfatlardan uzak olup kâinatı kendi tasarrufunda bulundurur. O'nun izni olmadan kimse şefaat edemezektir. O'nun, bilgisi ezel ve ebedî kuşatır. Kudreti arz ve semaları kaplar. Zati

\* Dr. Bahattin AKBAS

çok yücedir. "Âyetü'l-Kürsî" hakkında sevgili Peygamberimizin hadisleri vardır. Hz. Peygamber, Übey b. Ka'b'a "Allah'ın kitabından hangi âyet en büyüğüdür" diye sorup "Âyetü'l-Kürsî'dir" cevabını alınca onu tebrik etmiştir (Müslim, "Müsâfirîn", 258. Ebû Dâvûd, "el-Huruf ve'l-Kîraa", 35; İbn Hanbel, V, 142 ).

Bir başka hadislerinde sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

*"Kur'an'ın en faziletti ayeti Bakara suresindeki Âyetü'l-Kürsîdir. Bu ayet bir evde okunduğu zaman şeytan oradan uzaklaşır."* (Tirmizi, "Fedâilü'l-Kur'an", 2)

Yine sevgili Peygamberimiz (s.a.s) özellikle farz namazların arkasından, akşam, sabah ve yatağa yatınca bu ayetin okunmasını tavsiye etmiştir (Tirmizî, "Fedâilü'l-Kur'an", 2, V, 158; Dârimî, "Fedâilü'l-Kur'an", 14).

Ayetü'l-Kürsî'nin sabah akşam dua olarak okunması da tavsiye edilmiştir. Ayet-i kerime şifa ve korunmaya da vesile kılınmıştır. Hz. Peygamber "yatağına girerken onu okuyan kimseyi Allah'ın koruyacağını ve şeytanın ona yaklaşamayacağını" bildirmiştir (Buhârî, "Vekâlet", 10). Bu âyetin içinde Allah'ın en yüce ismi bulunmaktadır (Müsned, VI, 461). İşte bu faziletleri sebebiyledir ki Âyetü'l-Kürsî'yi namazların sonunda okumaya çalışırız. Ayrıca namaz dışında da sıkça okumaya gayret ederiz.

Pek çok fazileti olan bu yüce ayeti okumak bizler için büyük bir mükâfat vesilesidir. Müslümanlar olarak "Âyetü'l-Kürsî'yi çokça okuyarak onu anlamaya ve üzerinde düşünmeye çalışalım. Yalnızca Allah'a ibadet ederek onun büyülüğünə ve yüceligine sıgnalımlım.

## AZAPTAN KURTARACAK TİCARET\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدْلُكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَيْمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَأْمُوْالَكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ يَغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدِينَ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَآخَرِي تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا فَعَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيْنَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيْوْنَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَامْتَنَّ طَائِفَةً مِنْ بَنَى اسْرَاءِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةً فَإِيْدُنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَاصْبِحُوا ظَاهِرِينَ

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır. (Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden irmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte bu büyük başarıdır. Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele! Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu İsa da havarilere, 'Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?' demişti. Havariler de, 'Biz Allah'ın yardımcılarıyız' demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir kesim inanmış, bir kesim de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler." (Saf, 61/10-14)

Kur'an'da yüce Allah bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması amacıyla bazen farklı üslup ve metotlar kullanarak insanların dikkatlerini çekmektedir. Bu konuda tercih edilen metotlardan biri de ticaret örneğidir. Bu ticaret örneklerini birlikte anlamaya çalışırsak; "Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır." (Saf, 61/10-11)

---

\* Dr. Hamdi TEKELİ

*“Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır.” (Tevbe, 9/11)*

*“Sevdığınız şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilsin.” (Âl-i İmran, 3/92) ayetiyle Allah yolunda feda edilen şeylerin en yücesinin insan canı ve mali olduğu belirtilmektedir. İnsanın en çok kıymet verdiği şey canı ve malıdır. Bu itibarla sağlık ve sıhhatlı olmak zenginliğin başı, servet ve mal sahibi olmak ise onun göstergesidir. İşte âyet-i kerimelerde bu iki kıymetli şeyi Allah uğrunda harcamamız istenmektedir. Bunun karşılığında Allah'ın vaat ettiği cennetin güzel bir ticaret ve kazanç olduğu vurgulanmaktadır.*

Sürenin başında kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hälliyle yüce Allah'ın her türlü noksantalıktan münezzeх oluşunun tesbihî ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılarak özü ve sözü bir olmayan insanlar ikaz edilmekte; Allah'a karşı zevâhîri kurtarma çabasının ne kadar faydasız olduğuna dikkat çekilmektedir. Sürenin sonunda ise kurtuluş yolunun samimi bir iman ve bu imana uygun davranışlar ile mümkün olacağı bildirilmektedir.

Sure bütünlüğü göz önüne alındığı zaman ayetlerde Hz. Muhammed'den önceki peygamber olan Hz. İsa'nın hayatından bir örnek verilerek Allah'ın dinine içtenlikle destek olanların fetihler ve zaferlerle, sonunda da en büyük başarı olan âhiret mutluluğuna erişmeye müjdelenmektedir.

*“Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele!” (Saf 61/13) hitabı savaşlarda Müslümanların morallerini yükseltici bir ifade olarak sık sık tekrar edilmiş; özellikle Osmanlı'da Mehteran takımıının, ordunun muzaffer olacağı inancını pekiştirmek üzere icrâ ettiği müzik arasında coşkulu biçimde seslendirilmiştir. Ayetteki “Allah'a yardım” ifadesi, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına uymak, dinine destek olmak demektir.*

(Saf, 61/14)'de geçen “Havariler” ise Hz. İsa'ya herkesten önce inanan ve yardımçı olan, onun Allah'ın kulu ve peygamberi olduğunu tasdik edenlerdir. Havariler, ilk zamanlarda büyük sıkıntırlara maruz kalsalar da sonunda inkârcılara karşı büyük bir üstünlük elde etmişlerdir.

“Allah Hz. Muhammed'i gönderip iman eden o kimseleri onaylayan bildirimlerde bulununca, özellikle Hz. İsa'nın Allah'ın kelimesi olduğunu haber verince, onların delilleri açık hâle geldi veya delillerinin üstünlüğü ortaya çıktı” gibi mânalarla da açıklanmıştır. Bu âyet bu tarihî gerçeğe gönderme yaparak Müslümanların bundan sonuçlar çıkarması istenmektedir (Kur'an Yolu, V/339-340).

Bununla birlikte, dünyadaki zafer ve üstünlüğü aşırı büyütmemeli, asıl güzel sonuç, kurtuluş ve başarının Allah'ın hoşnutluğunda ve âhiret mutluluğuna erişmeye olduğu gerçeğini unutmamalıyız.

## BAKARA SURESİNİN SON ÂYETLERİNİ (ÂMENE'R-RASÛLÜ) YENİDEN OKUMAK\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

اَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ اَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلِئَكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ  
 بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاطَّعْنَا غُفرانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ  
 نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذنَا اِنْ نَسِيْنَا اَوْ اَخْطَأْنَا رَبَّنَا  
 وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتُهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا يَهُ  
 وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلَنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: 'Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.' Yine; 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır' dediler. Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöylediyerek dua ediniz): 'Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanlışsa bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeylerin yükleme! Bizi affet. Bizi bağısla. Bize acı! Sen bizim Mevlâmîzsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.' "

(Bakara, 2/285-286)

Bakara suresinin son iki âyeti yüce Rabbimizin bizlere hediyesidir. "Âmenerrasûlü" diye başlayan bu âyetlerde önemli inanç konuları yer alır. Son âyette de kısa ve özlü dua örnekleri verilir. Bizim inancımıza göre her bir Peygamber, Allah'ın insanlar için seçtiği yüce önderlerdir. Bu âyette imanın temel maddeleri

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

kısaç ele alınır. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, hayatın sonunda O'na verilecek hesaba inanmak, imanın temel şartlarındandır. Bunları kabul ettikten sonra birer Müslüman olarak tutumumuz, Allah'in her emrine itaat etmek olmalıdır.

Bu ayetlerin içinde bulunduğu Bakara süresi, hicretin ilk yıllarında indi. Bu zaman dilimi içindeki müminler büyük ölçüde Allah'ın rızasına uygun bir hayat yaşıyorlardı. O'nun rızası için her şeylerini geride bırakarak Medine'ye hicret etmiş muhacirler ve onlara her şeyleriyle kucak açmış olan ensar vardı. Yüce Allah sûrenin sonunda bu müstesna kullarına bir ödül veriyor. Onların değerini ve kendi katındaki yerlerini bildiriyor. Böylece ilk Müslümanların yolunu izleyecek olan bizlere de dinî hayat dersi veriyor. Bizlerin Rabbimizle aramızdaki ilişkiye nasıl kurmamız gerektiğini gösteriyor. Allah bu şekilde iman eden ve iyi davranış sahibi mümin kullarını da ödüllendirir. Kulluk yolunda olan biz müminler birtakım iniş çıkışlar gösterebiliriz. İyi niyetli kulların istemeden, unutma ve yanlış sebebiyle meydana gelen kusurlarını yüce Mevlâ bağıslayacağını haber veriyor.

Mirac'ın bir önemli sonucu da Bakara sûresinin son iki âyetinin indirilmiş olmasıdır. Bu mübarek âyetlerde; ilâhî emirler karşısında mutlak itaat yönelen müminlerin inançlarındaki sadakatleri ifade edilmektedir. "Âmenerrasûl" ülkemizde yatsı namazlarından sonra mihrâbiye olarak okunur. Böylelikle her akşam Rabbimize olan inancımızı ve sadakatimizi tazelemiş oluruz. Mirac'da Peygamberimize vasıtaz olarak vahyolunan bu âyetler, Resûlullah'ın hadislerinde övülmüş, öğrenilmesi ve öğretilmesi istenmiştir. Her zaman ve özellikle yatmadan önce okunması tavsiye edilmiştir (Dârimî, Fedailü'l-Kur'an, 14). Bir hadiste de; "Bu âyetlerin geceleyin okunması kişiye yeter" buyurulmuştur (Buhâri, "Fedâilü'l-Kur'an", 10, 27, 34; Ebû Dâvûd, "Ramazan", 9; Tirmîzî, "Fedâilü'l-Kur'an", 4; İbn Mâce, "Îkâmet," 183).

Herkes kendisi evde yatmadan önce Âmenerrasûlü'yü okuyup, manasını düşünüp imanını kuvvetlendirmelidir. Allah'a bu iki ayetle yönelerken gündüz işlediği günahlara ve kusurlara karşı af dilemelidir. Hz. Ali "Akıllı olan Müslüman mutlaka Bakara suresinin son iki ayetini okuyarak uyarır" (Dârimî, "Fedailü'l Kur'an", 14) demiştir.

İbn Abbas (r.a)'tan rivayet edildiğine göre, bir defasında Cebrail (a.s) Nebî (s.a.s)'in yanında oturmaktakta iken, Hz. Peygamber yukarı taraftan kapı açılmasına benzer bir ses işitti ve başını kaldırdı. Cebrail: Bu, şimdîye kadar hiçbir şekilde açılmayıp sadece bugün açılan bir gök kapısıdır, dedi. Peşinden o kapidan bir melek indi. Bunun üzerine Cebrail: Bu, yeryüzüne inen bir melektir. Bugüne kadar hiç inmemiştir, dedi. Melek selâm verdi ve Peygamberimize şöyle dedi: Müjde! Senden önce hiçbir peygambere verilmeyen iki nur sana verildi. Biri Fâtîha sûresi, diğeri Bakara suresinin son âyetleri. Bunlardan okuyacağın her harfe karşılık sana sevap ve ecir verilir (Müslim, "Müsâfirîn", 254; Nesâî, "İftitâh", 25). Allah Resûlü (s.a.s) yatağa girmeden evvel çoğu zaman Bakara suresinin baş kısmı ve son üç âyetini (Âmenerrasûlü) okurdu (Dârimî, "Fedailü'l-Kur'an", 14).

## BAŞIMIZA GELENLER KENDİ YAPTIKLARIMIZ SEBEBİYLEDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَوَلَمَّا أَصَابَتُكُمْ مُصِيبَةً قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَهَا فُلْتُمْ أَنْتَ هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِنِي أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Onların (müzşiklerin) başına (Bedir'de) iki mislini getirdiğiniz bir musibet (Uhud'da) sizin başınıza geldiğinde, 'Bu nereden başımıza geldi?' dediniz, öyle mi? De ki: 'O (musibet), kendinizdendir.' Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Âl-i İmrân, 3/165)

Müslümanlar Bedir savaşında müşşiklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişlerdi. Çünkü yardımçıları uğrunda savastıkları Allah'tı ve O'nun elçisi olan Hz. Muhammed (s.a.s) de yanlarında idi. Aynı galibiyeti Uhud savaşında da umuyorlardı. Allah'ın elçisi onlara, sabrettikleri ve yanlış davranışlardan sakındıkları takdirde, Allah'ın kendilerine yardımını esirgemeyeceğini bildirmiştir. Görünüşte değişen bir şey yoktu. Yine Allah yolunda savaşa çıkmışlardı ve Allah Resûlü (s.a.s) yanında idi. Allah'ın izni ile karşısına çıkan düşmanı yenmek istiyorlardı. Ancak durum hiç de onların umdukları gibi olmamıştı. İslâm'ı ve Müslümanları yok etmek için Mekke'den gelmiş olan şirk ordusı karşısında içlerine sindiremeyecekleri ağır bir yenilgiye uğramışlardı. Bu yenilginin sebebi ne olabilirdi? Bedirde galip gelirken şimdi niye yenilmişlerdi? Evet değişen bir şey olmamıştı. Karşı taraf yine Allah'ın dininin azlı düşmanı olan müşşiklerdi, kendileri de Müslümandı; üstelik Allah Resûlü (s.a.s) yanlarından ayrılmamış onlarla beraber savaşmıştı. Müslümanların zihinlerini bu tür sorular meşgul ediyor ve kendi aralarında "Bu nereden başımıza geldi?" diyerek yenilginin sebebini soruyorlardı. Evet, nereden gelmişti bu başlarına?

\* Dr. Mehmet CANBULAT

İşte Cenab-ı Hak, “De ki: O (musibet), kendinizdendir” buyurarak yenilginin sebebi başka bir yerde değil, kendilerinde aramaları gerektigini bildiriyor. Aslında sorunun cevabı gayet açıktı, ancak, o hengâmede bunun cevabını bulmak zor ihti. Âyet-i kerimede yapılan bir yanlışlık dikkat çekiliyor, Müslümanlar uyarılıyor ve bununla âdetâ şöyle denilmek isteniyordu: Yenilginin sebebi sizsiniz. Bu felâket, düşmanlarınızın güçlü olmasından ya da sizin sayı bakımından az olmanız gibi bir sebeple başınıza gelmedi. Allah yardım vaadinden de dönmüş değildir. Nitekim savaşın başında siz galip durumda idiniz. Şöyledir bir düşünün, zafere ramak kalmıştı, ama ne olduysa iş birden tersine dönüverdi. Demek ki, bazlarının zannettiği gibi Allah vaadinden dönmüş değildir. O vaadini yerine getirmiş ve düşmana karşı size yardım etmiştir. Ancak, değişme sizde oldu. Şöyledir ki, Allah ve Resûlü'nün sabır ve takva tavsiyelerine aykırı hareket ettiniz. Okçularınız Hz. Peygamber'in ve kumandanlarının emirlerini dinlemeyip nöbet yerini terk ettiler ve ganimet toplamaya koştular. İşte yaşanan bütün bu olumsuzlukların ve felâketin asıl sebebi budur. Bunun içindir ki, felâketin sebebini başka yerlerde aramanız doğru değildir. Çünkü sabırsızlık gösterdiniz ve başınıza felâketin gelmesine sebep oldunuz.

Kuşkusuz, zafer Allah'tandır. Zafere ulaşımaya da yenilgiye uğratmaya da kadir olan Allah'tır. Müslümanların buna hatasına rağmen Allah dileseydi zaferi yine kendilerine nasip edebilirdi. Ancak bu O'nun kâinata koymuş olduğu tabii kanunlarına aykırı olurdu. Bu, peygamberlerin de dışına çıkamadıkları bir yasadır. Öyle ki, bu savaştan aldığı bir kılıç darbesi ile Allah Resûlü'nün yüzü yaralanmış, bu esnada atılan bir taş da dışının kırılmasına yol açmıştır. Ayrıca, Müslümanların bu tür yenilgileri tadarak bir daha böyle yanlışları yapmamaları için ders almaları gerekiyordu. Nitekim bundan sonraki savaşlarda aynı yanlışı tekrarlamadılar.

Âyet-i kerimede dikkat çeken diğer bir husus da, Müslümanlara Bedir savaşında elde ettikleri zaferin hatırlatılmasıdır. Böylece olaylara tek yönlü bakmalarının yanlış olacağı gerçeği dile getirilerek kendilerinden olayları karşılaştırmalı olarak düşünmeleri istenmekte ve sağlıklı bir muhakeme yapmaya çağrılmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Müslümanlar Bedir savaşında müşriklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişler, onlara büyük kayıplar verdirmişlerdi. Öyle ki, Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişiyi öldürmüştür, yetmiş kişiyi de esir almışlardır (Buhârî, "Megâzi", 10). Müslümanların şehit sayısı ise on dört idi. Müslümanlar Uhud savaşında yetmiş şehit vermişlerdi (Buhârî, "Megâzi", 26). Âyet-i kerimede bu hususa dikkat çekilmektedir.

## BAŞKALARININ KUTSALLARINA SÖVMEMELİYİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُبُوا اللَّهَ عَنْهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيَّنَا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَّا هُمْ

ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَسِّبُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta oldukları kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108)

Dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlerle mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olmayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan insanların birbirlerine saygı göstermesi ve birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur.

Aramızdaki farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil, insanlık aleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimimi, hepimiz için bir zarettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de;

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır" (Rûm, 30/22) buyurularak, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca "...Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol koyduk. Eğer Allah dileseydi elbette sizi tek bir ümmet yapardı..." (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

\* Sabri AKPOLAT

İslam tarihi, birlikte yaşama kültürü açısından takdire şayan örneklerle doludur. Bu örneklerin zemin bulmasında din özgürlüğünü düzenleyen (Kehf, 18/29; Bakara, 2/256) ve başkalarının kutsalına saygı gösterilmesini emreden ilahi mesajların katkısı inkâr edilemez. Dinimiz, başkalarının kutsalına sözlü veya fili her türlü saldırıyı yasaklar. Nitekim;

*“Onların, Allah’ı bırakıp tapındıklarına/kutsallarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah’a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta oldukları kendilerine bildirecektir.”* (En’âm, 6/108) âyeti, bu hususu gayet açık bir şekilde dile getirmektedir. Aynı şekilde Kutlu elçilerin son nefesi Peygamberimizin, farklı din mensuplarına inanç ve ibadet özgürlüğü tanımı hatta kendi mescidinde onların ibadetine izin vermesi [Hamidullah, M., *İslam'da Devlet İdaresi* (trc. Kemal Kuşçu), Ankara, ty., s.484], birlikte yaşama kültürünün dinî açıdan zemin bulmasında güzel örneklerdir.

İnsanlık adına geçmişten günümüze deðin bütün oluşumların odak ve ortak noktası olarak nitelendirebileceğimiz kültürün oluşmasında din/dinlerin inkâr edilemeyecek düzeyde katkısı vardır. Nitekim nice medeniyetlere beþiklik yapan ve bölgesel olsa da birlikte yaşama kültürü adına gurur tablolannın süslediği Anadolu'muzun kültürel kodlarında dinin katkısı olmadığı söylenebilir mi? İlahi mesajlardan ilham alarak yaratılan yaratandan ötürü hoş gören Yunusuyla, herkese kapısını ve gönlünü açan Mevlanaşıyla, aşk ve sevgiyi önceleyen Ahmet Yesevisiyle, eylem ve söylem bütünlüğünü öğretleyen Hacı Bektaş Velisiyle Anadolu'da gelişen dindarlık anlayışı ve hoşgörü kültürü de “öteki”lerle birlikte huzur ve barış içinde yaşabileceğini göstermiştir. Şüphesiz Anadolu'daki bu tablonun oluşmasında İslam dininin insana ve barış içinde birlikte yaşamaya verdiği değer, Müslümanlara kazandırdığı öz güven ve diğer din mensuplarına tanıdığı geniş özgürlük önemli bir paya sahiptir. Bu tarihsel birikim ve tecrübe, dinlerin, terör ve şiddetin, gerilimin, kavganın kaynağı ve sebebi olmaktan çıkarılıp ortak bir barış zemini tesis etmede kullanılması gereğini ortaya koymaktadır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü sınırsız değildir. Ayrıca bu özgürlük “baþkalarının kutsalına hakareti” de içermeyez. Dinimiz İslam'da Allah'a ve peygambere hakaret etmek söyle dursun “Bir tek Allah vardır ve tahrik sonucu ona küfredilmesin diye batıl putlara bile küfretmek caiz değildir.”

## BAŞKALARIYLA ALAY ETMEK GÜNAHTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيُلِّكُلُ هُمَرَةً لِمَرَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَدًا يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ كَلَّا لَيَبْدَدَ فِي الْحُطْمَةِ وَمَا  
أَدْرِيكَ مَا الْحُطْمَةُ نَارُ اللَّهِ الْمُوْقَلَةُ الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْعَدَةِ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَلَةٌ فِي عَمَدٍ مُمَلَّدَةٍ

“Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiley alay eden her kişinin vay hâline! O, malının, kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hayır! Andolsun ki o, Hutmâme'ye atılacaktır.

Hutame'nin ne olduğunu sen ne bileyceksin? O, Allah'ın, yüreklerle işleyen tutuşturulmuş ateşidir. Şüphesiz uzatılmış direkler arasında (bağlı oldukları hâlde) ateş onların üzerine kapatılacaktır.” (Hümeme, 104/1-9)

Alay etme duygusu insanlarda, kendini büyük görmeyle başlar; daha sonra karşısındaki insanı hiçe sayıp, ona tepeden bakmaya kadar gider. Kitabımız Kur'an-ı Kerim de müminlerin kardeş olduğunu beyan ederek bu kardeşliği ihlal edecek her türlü söz ve davranıştı yasaklamıştır. Alay eden kimsenin gururlanıp kibirlenmesi yanında, alay etme hareketiyle mümin kardeşini incitmesi ve rahatsız etmesi de söz konusudur. Kibirlenmek haram olduğu gibi mümine eziyet de haramdır. Her iki kötülüğün neticesi olarak İslam toplumunda kardeşlik bağlarının gevşemesi söz konusu olmaktadır. Zira alay ile beraber fertler arasına düşmanlık ve nefret duygusu girmekte, dolayısıyla zararı sadece iki kişiyle kalmayıp toplumsal bağların zayıflamasına da sebep olmaktadır.

Bu cümleden olmak üzere Hucurât süresindeki bir ayet durumu gayet güzel bir şekilde izah etmekte ve burada şöyle buyrulmaktadır:

“Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lâkaplarla çağırımayın. İmandan sonra

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

*fasılklik ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”*  
(Hucurât, 49/11)

Hatta söz ve davranışlarla başkasını incitmeyi sadece Müslüman olanlarla sınırlamak da mümkün değildir. Nitekim dinimizde korunması gereken beş temel esas olan din, can, akıl, nesil ve mal herkes için büyük önem arz etmekte ve bunlar dokunulmazlar arasında yer almaktadır. Yani İslam'da her ferdin haysiyet ve şerfinin dokunulmazlığı vardır. Ferdin manevî hayatının temelini oluşturan ırz, şeref, haysiyet, namus duyguları lekelenemez. Bu yüzden olsa gerek kitabımızda diğer dinlerin inanç ve mukaddes değerleriyle de alay edilmesi doğru bulunmamaktadır. Bu durum bir ayette şu şekilde bildirilmektedir:

*“Onların, Allah’ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Her ümmete yaptıklarını böyle süsledik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir.”* (En'am, 6/108)

Bilindiği gibi toplum hayatındaki ilişkiler samimiyet üzerine kurulur. Bu samimiyetin derecesini ölçen alet de kalptir. Hz. Peygamber (s.a.s); “*Allah sizin şeklinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize bakar.*” (Muslim, Birr, 32) buyurmuştur. İnsanlar, daima dış görünüşe vakıftırlar, kimsenin iç âlemini bilmek mümkün değildir. Allah katında tartılacak olan dış görünüş değil, kalplerin takvasıdır. Bu sebeple bir kimse önüne geleni horlayamaz, nazargâh-ı ilâhî olan kalbi kıracak şekilde karşısındakini alaya alarak küçük düşüremez.

Konumuzun başında yer alan surede de dünyada tek yüce değeri maldan ibaret sanıp, maliyla güçlü olduğunu zanneden ve bunun dışındaki değerlerle alay edenleri Kur'an-ı Kerim kinamakta ve şöyle buyurmaktadır:

*“Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çektiiren, kaş göz işaretiyile alay eden her kişinin vay hâline!”* (Hümeyeze, 104/1)

Netice olarak alay etmek, kitabımızın muhtelif ayetleriyle yasaklanan davranışlar arasında yer almaktadır. Öyleyse İslam'ın, kardeşlik bağlarını korumak için alay etmeyi kesinlikle yasakladığını bilelim ve ona göre davranışalım. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir müminin insanları alaya alması, eğlence ve nükte konusu yapması asla caiz değildir. Üstelik Allah katında kimin daha hayırlı olup olmadığını bilen de sadece O'dur.

# BAZISI KEVSER ŞARABINA, BAZISI DÜNYA HAZİNELERİNE MEFTUN NESİLLER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا أَخْرَىٰ

"Sonra bunların arkalarından başka nesiller yarattık." (Mü'minûn, 23/42)

Her canlinin, hatta her varlığın bir ömrü var şu fani dünyada. Yeryüzündeki herkesin oleeğini buyuruyor, yüce Allah. Bazıları servetleri kendilerini ölümsüz kılacak sansa da (Hümeye, 104/3), ölümsüz olabilmek mümkün değil, bu dünyada.

İnsanların bir ömrü olduğu gibi, milletlere de bir عمر biçilmiştir. Âd, Semûd, alt üst edilen şehirler: Sodom ve Gomore! İrem Bağları! Çöl patikalarındaki Ahkâf şehirleri! Şatafatlı saraylarında Firavun Ailesi! Hepsi de kalıntılarıyla hâlâ fisildiyor kulaklara, mazide yaşamış isyanları, itaatleri... Kur'an bu kalıntılarla, ibret almak için bakmamızı söylüyor (Hicr, 15/76-77; Muhammed, 47/10).

Ne olmuştu bu memleketlere? Kur'an cevap veriyor bize: 'Bir toplumu yok etmek istediğimizde zenginlik ve refahtan şırmış olanları iktidara getiririz, onlar orada her türlü kötülüğü işlerler. Böylece o memleket bir daha iflah olmaz. Artık oranın altını üstüne getirmiştir' (İsrâ, 17/16).

Helâk edilen bütün kavimlerde bu ilahî kanun işledi. Söz sahibi olanlar, çıkar sahipleri, peşlerine takılan kitleleri aldatıp kandırdılar, tarih boyunca. Kur'an'a göre, Firavun, Kârûn ve Hâmân örneğinde olduğu gibi siyasi ve ekonomik şımarıklılık, toplumun helakini belirleyen ana faktörler oldu.

Tarihin hangi dönemine bakarsak bakalım bu böyle! Bütün bu faktörlere rağmen, tarihte, kimileri, inançsızlığın içinden öyle bir sıynıldı ki, Allah'ın rahmeti onları çeveçvre kuşattı. Fakat kimileri de yanındaki peygambere rağmen hakikati göremedi. Hatırlayalım, gemisine, kurttan kuşa her çeşit hayvanı doldurarak tufanın sularında açılan Nuh'u... Fakat kurtaramadı kendi evladını (Kamer, 54/9). Hatırlayalım, bir avuç müminle sabaha karşı zalim kavminden kaçan Lût'u... O da kurtaramadı, aynı yastiğa baş koyduğu hanımını (Hicr, 15/59-60). Kur'an'ın tabiriyle Nuh'un oğlu da, Lût'un karısı da 'geriye kalanlardan oldu'. Yani geçmişin kültürüne, uygulamalarına ve dinine bağınazca takılıp kaldılar, onlar. Kisaca bu dünyadan öyle kavimler geçti ki! Şimdi onlar, 'dün hiç yaşamamış gibiler' (Ârâf, 7/92).

---

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Allah Kur'an'da insanları milletler ve kabileler hâlinde yaratmış olmasının sırrını, toplum hâlindeki insanların birbirini daha rahat tanımamasına bağlıyor. Toplum bir sosyalleşme zemini, insanın dünyayı tâmiyâcağı bir alan (Hucurât, 49/13)... İbadetlerimiz toplum içinde daha bir anlam kazanıyor. Allah, bir toplum kendisini değiştirmedikçe o topluma olan muamelesini de değiştirmiyor (Ra'd, 13/11). Değişmek için ne yapmalı, peki? Ne yapmalı iyiye, güzele doğru ilerlemek için? Toplumu ayakta tutan temel yapıtaşları ayledir, Efendimize göre. Allah'ın Resülü, her türlü degersiz hazinenin karşısına, değerli bir hazineyi, bir anne ve eş olarak kadını yerleştirmiş (Ebû Dâvûd, "Zekât", 1664). Değşim ancak kadınla,anneyle ve aileyle sağlanabiliyor, toplumda. Aile bütünlüğünü, kendisine sağlam bir temel yapan bir toplumun, muhteşem bir uygarlık olarak insanlığa damgasını vurmaması için bir sebep yok. Bir toplumun ayağa kalkabilmesi için formül Hadid suresında verilmiş: Allah bir uygarlık için gerekli üç şeyin: Kur'an'ın kendi tabirleriyle 'mizan', 'kitap' ve 'hadîd' olduğunu söylüyor, bize (Hadid, 57/25).

Mizan, terazi demek, insanlık tarihinde 'adaleti' ifade ediyor. Adalet toplum için ilk şart. Sonra 'kitap' geliyor. Bununla, ilahî vahiyle uyumlu kültür, bilgi ve teknik kastediliyor olmalı. Üçüncü kelime 'hadîd', 'demir' demek. Kur'an yorumcuları bu kelime hakkında çok şey söylemişler. Kılıç diyen var buna. Çünkü klasik dönem Kur'an yorumlarının yaşadığı ortaçağda, bir toplumu ayakta tutan şey savaş ekonomisi ve fetihlerdi. Demir, kılıç demekti ve kılıçla dolaylı olarak ganimet, yani para kastediliyordu, onlara göre. Kimi Kur'an yorumcuları ise lafi fazla dolaştırmadan, ilgili ayetteki demir kelimesinin, doğrudan para demek olduğunu söylemeye (Hadîd, 57/25).

Müslüman bir toplumun hayatında paranın ne ifade etmesi gerektiğini bize anlatan müthiş bir tarihî vesika var elimizde. Huneyn Savaşı'ndan sonra ganimet dağıtımında, Medineli bazı gençler, 'Hevazinlilerin kanları bizim kılıçlarımızdan damlarken, Peygamber Mekkelilere bolca ganimet veriyor' diye itiraz etmişlerdi. Oysa Peygamber, haksızlık yapar mıydı hiç? İslam'a kalplerini isındırmak için ilahî buyruk gereği, yeni Müslüman olanlara ganimetten biraz daha fazla verilmişti o kadar (Tevbe, 9/60). Efendimiz, Medineli Müslümanlara, 'Mekkeliler, buradan, yanlarında servetle gidiyor olabilir, ama siz evlerinize daha kıymetli bir şey götürüyorsunuz: Allah'ın Resûlü'н' demişti.

Allah'ın Resûlü sözlerini, "(Ey insanlar!) Çok yakında sizler, idarecilerin aslan payını pervasızca kendilerine ayırdıklarına şahit olacaksınız (...) Fakat ben, âhirette havuzun başında olacağım" diye bitirmiştir. Allah'ın Resûlü tek ganimetin küpler dolusu altın ve gümüş olmadığını, ahiretteki Kevser havuzu gerçekle anlatmıştır, ashabına. O, bir taraftan ganimet dağıtan bir lider olarak dünyevî otoritesine, diğer taraftan Kevser şarabını dağıtan bir elçi olarak uhrevî otoritesine dikkat çekiyordu. Kur'an, "En güzel örnek O'dur" demiyor muydu? Zaten (Ahzâb, 33/21).

## BENİ HEDEFLERİMƏ ULAŞMADA BAŞARILI KIL\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قُولِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرْ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ  
وَالِّدَّيْ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضِيهُ وَادْخُلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

"Süleyman, onun (karıncanın) bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: 'Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdığın nimetlere şükretmeye ve razi olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!' " (Neml, 27/19)

Yüce kitabımız Kur'an sahip olduğumuz bütün nimetlerin ve elde ettiğimiz tüm başarıların Allah'ın yardımı ve lütfıyla olduğuna inanmamızı öğütlediği gibi (Kasas, 28/77; Neml, 27/40); bunları sadece kendi çalışmamız veya bilgimizle elde ettiğimize inanmamızı ve bunu övünçle söylememizi de yermektedir (Kasas, 28/78).

Bu ayet, biz müminlerin sağlam bir imanla Allah'a yönelikmemiz gerektiğini, verdiği sayısız nimetlerden dolayı O'na şükredebilmemiz, razi olacağı salih amelleri isleyebilmemiz ve salih kulları arasına girebilmemiz için sadece bizim gayretimizin yeterli olamayacağını, bunları ancak Rabbimizin başarılı kılmasıyla elde edebileceğimizi vurgulamaktadır.

Zira sonucu belirleyen takdir, irade ve kuvvet yalnızca Allah'a ait olduğundan, ulaşılan her başarıyı Allah'tan bilmek gereklidir (Hüd, 11/88).

Başka hiçbir insana verilmeyen dünya nimetlerine mazhar olmuş bir peygamber olan Süleyman (a.s)'in, bütün bunlardan daha çok arzuladığı üç isteği, bu ayette bizlere de "örnek hedefler" olarak sunulmaktadır.

Nimet, Rabbimiz tarafından ihsan edilen ve bizlere dünya ve âhirette yararı dokunan maddî ve manevî tüm imkânlardır. Bunlar sayesinde varlığımızı sürdürmekte ve yerli yerince kullanarak ebedî hayatımıza kazanma imkânına da sahip olabilmekteyiz. Nimetler karşısında bize düşen görev, bu nimetleri veren Rabbimizi tanımadık, O'na ibadet ve itaat etmemiz, yani şükretmemiz, kadir/kiymetini bilmemiz ve nankörlük etmememizdir.

\* Mustafa GÜNEY

Süleyman (a.s)'in bu duasından, her türlü nimetin, makam ve mülkün Allah'a ait olduğunu, bunların biz insanlara sınav için geçici bir süre verildiğini ve bunları veren, hakiki nimet verici olan Allah'a bol bol şükretmemiz gerektiğini öğrenmekteyiz.

Anne-babamıza verilen nimetlerden bizler de yararlandığımız için onları da şükürümüze katmamız gereklidir.

Yüce Rabbimizin lütuf ve nimetlerini dile getirir ve O'nu översen dil ile nimet sahibinin Rabbimiz olduğuna inanırsak kalp ile şükretmiş oluruz. Verilen nimetleri O'nun çizdiği sınırlar dâhilinde, kendi cinsine göre ve yerli yerince kullanırsak da fili şükürde bulunmuş oluruz.

Bizi yüce Rabbimize yaklaştıracak, sevdiği ve razı olduğu salih/hayırlı amelleri işlememiz de ikinci gayemiz olmalıdır. İmanımızın gereği olarak ihlas ve iyi niyetle yaptığımız, Kur'an ve Sünnete uygun olan her türlü söz, filil ve davranışlarımız birer salih ameldir.

Yüce kitabımız Kur'an'da, peygamberlere (Bakara, 2/130) ve Rabbimizin isteklerine göre hayatını düzenlemeye başarısını göstermiş müminlere (Âl-i İmrân, 3/114) "sâlihler" denilmiştir.

"Sâlihler"den olabilmemizin iki temel şartı; iman edip sâlih ameller işlememiz (Ankebüt, 29/9) ve Rabbimize itaat etmemizdir (Nisâ, 4/69).

Bu dua ile bize gösterilen üçüncü ve son gaye de "Müslümanca yaşamamız, imanla ölmemiz ve salih kulların arasına katılmamız"dır.

Başka bir ayette; "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorسا öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölüń." (Âl-i İmran, 3/102) buyurulması,

Yakub (a.s)'un "Oğullarım! ...ancak Müslümanlar olarak ölüń" (Bakara, 2/132) diyerek vasiyyete bulunması,

Yusuf (a.s)'un "Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat!" (Yusuf, 12/101); diye yalvarması,

Süleyman (a.s)'in da "...Beni rahmetinle salih kullarının arasına kat." (Neml, 27/19) diyerek aynı duayı tekrarlaması, bizim de bu dünyadaki hedef ve gayemizin bu olması gerektiğini göstermektedir.

Öyleyse bütün gücümüzle kulluk görevlerimizi yerine getirmeye ve "Müslüman olarak ölmeye" çalışalım. Ancak bu ayette ve Peygamberimiz (s.a.s)'in bir hadislerinde de belirtildiği gibi, Rabbimizin rahmet ve merhametine muhtaç olduğumu zu, "Cenneti sadece amellerimizle değil, ancak O'nun fazlı ve rahmetiyle" (Buhârî, "Merdâ", 19) kazanabileceğimizi de asla unutmayalım.

## BİLİNMEYEN ŞEYİN PEŞİNE DÜŞMEK SORUMLULUK DOĞURUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًاً

"Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığı şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur." (İsrâ, 17/36)

İnsanoğlu, sorumlu bir varlıktır. Dünyaya başboş ve anlamsız olarak gönderilmemiş ve kendi hâline de terk edilmemiştir. Her yaptığı iyi fillerinden dolayı sevap kazanan, kötü davranışlarından dolayı hesaba çekilen bir varlhktır insan. En mükemmel şekilde yaratılmış, iyilikle kötülüklerin neler olduğu kendisine bildirilmiştir. İnsan bu bakımdan nelerin sorumluluk getireceğini ve nelerin de kendi aleyhine olabileceğini bilme imkânına sahiptir. Dolayısıyla bilmediğini iddia ederek yaptığı yanlış davranışlardan dolayı ahiret gününde hesaptan kurtulması mümkün değildir. O bakımdan ayette de işaret edildiği gibi bilmediği şeylerin peşine düşmemesi, onlara dayanarak hükmü vermemesi gereklidir. Kişinin davranışlarını gözetleyen, söyledişiçi bir sözü kaçırmadan kaydeden, işlediği fillerini yazan melekler bulunmaktadır.

"Bilmediğin şeyin ardına düşme" ayetinin anlamı çok genişir. Hem bireysel hem de toplumsal hayatı kışının "bilgi" yerine tahmin ve zanna uymamasını gerektirir. Bu emir, İslam hayatının ahlaklı, hukuki, siyasi ve idarî tüm yönlerini kapsar. İslam ahlaklı, şüpheden kaçınmayı ve araştırmaksızın hiçbir birey veya grubu suçlamamayı, hiç kimsenin aleyhinde yeterli araştırma yapılmaksızın işlem yapmamayı gerektirir. Ayette ifade edilen bilgi ise, kesin delil anlamına da gelmektedir. Buna göre kişinin kesin delil olmayan, tahmini ve dedikodu cinsinden haberlerin peşinden gitmesi, bilgi sahibi olmadan tahmine göre herhangi biri hakkında maddi veya manevi zarara yol açacak şekilde konuşması ve hareket etmesi yasaklanmaktadır.

Bilinmeyen şeyin peşine düşmek, inanç, hukuk ve ahlak gibi konuları kapsar.

\* Dr. Ercan ESER

Hukuk alanı, şahitlik eden kişinin duymadığı, görmediği, bilmemiş ve kalbinin tattırmadığı bir konuda yalan şahitlik etmemesi ve yalan söz söylememesi, ifsetli erkek ve kadınlar hakkında iftirada bulunmamasıdır. Ahlaki alan ise, tam bir bilgiye sahip olmadan biri hakkında konuşmaması, giybet etmemesi ve dedikodu yapmamasıdır. Bilgisizlik ise, kişinin, zan ve tahmini davranışların peşine düşmesine sebep olur. Hâlbuki Müslüman kişi kendisine ulaşan herhangi bir haberi tahlük eder, kesin bilgiye ulaşmadan öngörülü ve aklına geldiği gibi hareket edemez. Keyfi davranış olarak başkalarının hakkının zayı olmasına sebep olursa o haktan dolayı ahirette çok büyük sorumlulukla karşılaşacağını bilir (Hucurât, 42/6). Çünkü kulak, göz ve kalp bundan dolayı hesaba çekilecektir.

O halde tahmin ve kötü zanna dayanarak konuşmak, günlük yaşamda haksız yere başkalarını kötüləmek ilim ve gerçeğe aykırı davranışmaktadır. Konumuzu belirleyen ayette bilinmeyen şeyin arkasına düşmemekten maksat da delilsizce hüküm vermemektir.

Aynı şekilde bu yasak, zanna bağlı olarak başkalarını tenkit etmeyi, başkalarının gizliliklerini araştırmayı, bilimsel gerçekleri değiştirmeyi ve buna benzer hususları da kapsar. İnsanın bilmediği bir şeyi söylemesi yahut bilmediği bir şeye göre amelde bulunması, ya da bilmediği bir şeye dayanarak başkasını kötüləmesi uygun değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

*“Ey iman edenler, zandan çokça kaçının, çünkü zannın bir kısmı günahdır.”* (Hucurât, 49/12)

Kiyamet günü bütün organlar bundan mesul tutulacaktır. Cenab-ı Hak, kiyamet günü ağızları mühürleyecek, elleri ve ayakları konuşturacaktır. Onlar, dünyada sahiplerinin ne yaptıklarına şahitlikte bulunarak bir bir söyleyeceklerdir. El, ayak, göz, kulak sahibinin lehine ve aleyhine şahitlik yapacaktır (Yâsin, 36/65; Fussilet, 41/20; Nûr, 24/24). Peygamber (s.a.s) de şöyle buyurmuştur: “Zandan alabildiğine sakınınız. Çünkü zan sözün en yalan olanıdır.” (Buhârî, “Vesâyâ”, 8) Buna göre, her işittiğine inanması, her gördüğünü iyice araştırmadan sonuç çıkarmaması müminin değişimeyen prensibi olmalıdır. Çünkü kişinin her duyduğunu söylemesi ona günah olarak yazılır. Diğer bir hadiste de “Görmediği bir şeyi iki gözüyle görmüş gibi göstermek, iftiralann en büyüklerindendir.” (Buhârî, “Tabîr”, 45) buyrulmuştur.

Sonuç olarak, gözümüzün gördüğü, kulaklarımızın işittiği, kalbimizin bellediği şeylerin dışında hiçbir şey hakkında şahitlik etmemeliyiz; işitmeyeğimiz şeye işittim, bilmediğime bildim, görmedigime gördüm dememeliyiz. Çünkü tahmini konuşmalar çoğu kez bizi yanlıtblabilir.

## BİR FİKİR VEYA DÜŞÜNCEYİ KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT ETMEK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
إِنَّهُمْ أَلْفَوْا أَبَاءَهُمْ ضَالَّلِينَ فَهُمْ عَلَىٰ أَثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

"Çünkü onlar babalarını sapık kimseler olarak buldular. Kendileri de onların izinden koşa koşa gitmektedirler." (Sâffât, 37/69-70)

Bir düşünce veya bir fikri körü körüne kabul etmek, doğru ya da yanlışlığına bakmaksızın onu savunmak taassuptur. Buna göre kişinin, mensup olduğu düşünce veya ekolün doğru olduğuna inanması normal olmakla birlikte, kör bir tarafı girlikte bulunarak, doğruluğunu hiç araştırmadan karşısındaki diğer fikir veya düşünceyi inkâr etmesi kabul edilir bir davranış değildir. Böyle bir anlayış ancak taklitçilik olabilir.

İnsanda herhangi bir konuda oluşan aşırı sevgi ve bağlılık, ilimle ve bilgiyle desteklenirse, müsamahayı yani hoşgörülü bir anlayışı meydana getirir. Eğer sevgi ve bağlılık bilgi ile değil de cehaletle yapılsa, o konuda taassup oluşur. Bu tür davranışları sergilemek "Mutaassiplik" olarak isimlendirilir. Bu bakımdan mutaassip kelimesinin dindar anlamında telaffuz edilmesi yanlış bir kullanımıdır. Çünkü mutaassip olmak, olumlu ve güzel bir huy değildir.

Taassuba en çok karşı çıkan din İslam'dır. Hz. Peygamber (s.a.s) müşrikleri İslam'a davet ettiğinde onlar, yanlış-eksik yönleri olduğunu söyleyerek değil, körü körüne atalarının dinine sarıldıkları, hiçbir araştırma ve tartışmaya girmeden kendi dinlerini üstün gördükleri için İslamiyet'i kabul etmiyorlardı. Hak dini kabul ettirmeyen, ona karşı koyduran bu kör inada Kitabımız, "Cahiliye taassubu" (Fetih, 48/26) demektedir.

---

\* Dr. Zafer KOÇ

Bu bakımdaninandığımız dinî esaslara veya herhangi bir düşünceye körüköne değil, bilinçli olarak bağlı olmalıyız ve savunmaliyız. Neye, niçin ve nasılinandığımızın şuuruna ermeliyiz. İnandığımız değerlerin önce kendi vicdanımızda köklü bir şekilde yer etmesi gerekir ki, farklı bakış açılarına ve yorum zenginliklerine her zaman açık olabilelim.

Yüce dinimiz her zaman doğrunun peşinde olmamızı emrederek, kulaktan doldurma bilgileri olduğu gibi kabul etmemizi yasaklamaktadır. "Bin bilsen de yine bir bilene danış" atasözümüz, bu konuda bizlere önemli bir prensip sunmaktadır. Çünkü akıl, akıldan üstünür ve bizden daha iyi bilen biri olabilir. Bizler de bir konuyu çok iyi bildiğimizi zannetsek bile, yine de farklı düşüncelere daima müsamahalı olma alışkanlığını kazanmamız gereklidir.

Yüce Allah, sabit fikirli olan ve kendi bildiklerini en doğru bilgi olarak kabul eden, başkalarıyla konuşmaktan ve bilgi alışverişi yapmaktan kaçınan mutaassip insanları kör, sağır ve dilsiz insanlara benzetir. Bir ayette, bu kişiler hakkında şu açıklama yapılmıştır:

*"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Belki bunlar daha da aşağıdır. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir."* (Araf, 7/179)

Bu nedenle doğru olmayan şeyleri gözü kapalı olarak doğru saymak ne kadar yanlış ise; doğruluğu kesin delillerle ortaya konmamış, ancak mevcut gelenegin ve kültürün getirdiği yanlış olan şeyleri doğru saymak da o kadar yanlıştır. Bundan dolayı inkârcıların düştüğü hatalara düşmemek, inanç ve amelde gerçekten doğru olanla hareket edebilmek için; doğrularımızı dinin aslı olan Kur'an ve sünnetten almamız gereklidir. Geçmişten bizlere miras kalan bilgileri de daima Kur'an'ın sözgecinden geçirmeliyiz. Aksi takdirde farkında bile olmadan ömrümüzü hata üzerine bina etmiş oluruz.

## BİZ KENDİMİZİ DEĞİŞTİRMEDEKİÇE ALLAH BİZİ DEĞİŞTİRMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسْرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفِي بِاللَّيلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ لَهُ  
مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا  
مَا بِأَنفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقُوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

“İçinizden sözü gizleyen ile açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüz ortaya çıkan eşittir. İnsanı öňünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar. Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. Allah, bir kavme kötülük diledi mi, artık o geri çeviremez. Onlar için Allah'tan başka hiçbir yardımcı da yoktur.” (Ra'd, 13/10-11)

Bu ayetler, insan olarak sürekli bir şekilde ilâhi denetime tâbi olduğumuzu bildirerek bizleri şu düşünmeye sevk ediyor: Açıktan söylediklerimiz de içimizde gizli tutuklarımıza da, gün ışığında yaptıklarımız da gecenin karanlığına bürünerek işlediklerimiz de her an takip ediliyor, kayıt altına alınıyor. Yani hiçbir şey Allah'ın bilgisi dışında kalmıyor. Buna samimi olarak inanmalı ve bu inancı kendimiz için bir kontrol mekanizması gibi düşünmeliyiz. Ancak bu mekanizmanın sağlıklı işlemesi ve bizim adımıza yararlı neticeler doğurması için her yaptığımız davranışın hatta niyetlerimizin yüce Allah'ın bilgisi ve kontrolü altında olduğu inancını taşımali, bu gerçeği bir an olsun aklimızdan çıkarmamalıyız. Hem birey hem de toplum olarak yanlışlarımızı, hatalı davranışlarımızı zamanında fark edip kendimizi olumlu yönde değiştirememiz bu mekanizmayı kalbimizde, yüreğimizde hissetmemize bağlıdır.

\* Mahmut DEMİR

Ele aldığımız bu âyet-i kerimeler, yüce Rabbimizin değişmez bir yasasını da bizlere hatırlatmaktadır: "Bir millet kendini değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez." Bu ilâhi kanun her şeyden önce Allah'ın bize vereceği mükâfat veya cezaların davranışlarımıza göre değişeceği gerçekini hatırlatıyor. Dolayısıyla da bize çok önemli bir sorumluluk yükliyor: O da kendimizi sık sık kontrol edip gerektiğinde düşüncelerimizde ve hareketlerimizde birtakım değişiklikler yapmamız gerektiğidir. Şayet bu sorumluluğumuzu unutur da olduğumuz hâl üzerine kalmaya devam edersek, bunun sonucuna razıyz demektir.

Sözünü ettigimiz bu değişim, olumsuz yönde de olabilir. Yani, bir kimse kendinde bulunan güzel ahlak ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da bunun karşılığı olarak onlara verdiği hayırlı nimetleri değiştirmez (bk. Enfâl, 8/53). Dolayısıyla değişim iki yönlüdür. Olumlu veya olumsuz nasıl bir değişim edecek, yüce Allah'ın hakkımızdaki iradesi de o yönde tecelli edecktir. Bu noktada iyi hâlimizi muhafaza etmeli, istikametimizi korumaya çalışmalıyız.

Ayet-i kerimede beyan买的urulan değişim konusu sadece uhrevi endişelerimizi giderecek olan davranışlar değildir. Dünyamızı her açıdan mamur kılacağımız bütün faaliyetlerimiz de bu kapsamdadır. Bugün dünyada bilim ve teknolojiden kültür ve sanata kadar hemen her alanda büyük değişimlere tanık oluyoruz. İslam ümmeti olarak son dönemlerde dünyanın diğer medeniyetleri karşısında geri kalmışlığımızın ana nedeni, bilimde, teknolojide, ekonomide vb. alanlarda etrafımızda meydana gelen gelişmelere seyirci kalmış olmamızdır. Hâlbuki sahip olduğumuz kutsal değerlerimiz bu tür bir değişim mani değildir. Tam aksine kendimizi geliştirmemiz yönünde uyarılarda bulunmaktadır. Nitekim "boş zamanın" insanların sahip olup değerini bilemedikleri çok önemli bir nimet olduğunu (Buhârî, "Rikâk", 1) söyleyen sevgili Peygamberimiz, (s.a.s) "İki günü eşit olan zarardadır" (el-Hatîb el-Bağdâdî, İktidâ'u'l-İlmi'l-Amele, No:122) hadisiyle de kendini geliştirmeyenleri uyarmaktadır.

## BOLLUKTA VE DARLIKTA İNFAK, TAKVA ÖLÇÜTÜDÜR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَاءِ وَالْكَاتِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ

"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134)

Takva ehli müminlerin özelliklerinin sıralandığı âyetin bir bölümünü teşkil eden bu kısmında yüce Mevlamız, onların kendilerine lütfedilen nimetlerden, olumlu ve olumsuz her türlü şart altında muhtaç insanlara infakta bulunduklarını dile getirmektedir. Şüphesiz her ferdin, bir yönyle diğer fertlere muhtaç olduğu görülür. Kimi insanın malına, kimi insanın bilgisine, kimi insanın aklına toplumun diğer bireyleri muhtaçtır. Bu yönyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamlıyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır.

İnfakin, Dinimizde ne derece önemli olduğunu birçok âyet ve hadis dile getirmektedir. Bu konuda birkaç âyet ve hadis nakledeceğiz:

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çikardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü mali, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layiktir." (Bakara, 2/267)

"...Hayır olarak verdığınız ne varsa, karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız." (Bakara, 2/272)

\* Dr. Yaşaş YİĞİT

*“Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler.” (Bakara, 2/274)*

*“...Siz hayra ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.” (Sebe’, 34/39)*

*“Herhangi birinize ölüm gelip de; Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdığımız nızıktan harcayın.” (Münâfîkûn, 63/10)*

Peygamberimiz (s.a.s) de muhtaç kimselere vermeyi önermiş ve kendisinden bu konuda müminleri teşvik edici mahiyette birçok hadis nakledilmiştir:

*“Yanım hurma (tasadduk) etmek suretiyle de olsa, cehennemden korunmaya çalışınız.” (Buharı, “Edeb”, 34)*

*“Sadece şu iki kişiye gipta edilir. Bunlardan birincisi, Allah’ın kendisine verdiği mali Hak yolunda harcamayı başaran kimse, digeri de Allah’ın kendisine ilim ve hikmet ile yerli yerince hükümeden ve onu başkalarına öğreten kimse.” (Buharı, “İlim”, 15, “Zekât”, 5)*

*“Her Allah’ın günü iki melek iner. Bunlardan biri; Allah’ım! Malını verene yenisini ver! diye dua eder. Diğer de: Allah’ım! Cimrilik edenin malını yok et! diye beddua eder.” (Buharı, “Zekât”, 27)*

*“Kesenin ağını sikma! Allah da senin rızkını daraltır.” (Buharı, “Zekât”, 21) hadislerini örnek olarak zikredebiliriz.*

Bu ve benzeri pek çok hadisi ile Peygamberimiz (s.a.s), müminleri sahip oldukları mallardan Allah yolunda harcamaya teşvik etmiştir. O, sadece sözleriyle değil aynı zamanda her hususta olduğu gibi bu konuda yaşam biçiminde de müminlere örnek olmuştur.

Öz olarak ifade etmek gerekirse, Allah’ın Peygamberi hiçbir zaman mal biriktirme sevdasıyla yaşamamış, ömrünü bu yolda harcamamıştır. O’nun evinde bazen açlığını giderecek derecede herhangi bir yiyeceğin dahi bulunmadığı, açlık sebebiyle zaman zaman uyuyamadığını görürüz (Bk. Buharı, “Et’ime”, 23, “Rikâk”, 17; Müslim, “Zühd”, 22,28). Hatta müminlerin annelerinin bu durumdan bazı kere şikayet ettikleri de nakledilmektedir. O dileseydi, saraylarda yaşayabilirdi. İdaresinde bulunan kitle bunu seve seve yapmaya hazır ve muktedirdi. Ancak o, sade bir insan olarak yaşamayı tercih etti. Hz. Peygamber (s.a.s)’ı, Hz. Ebû Bekir’i, Hz. Ömer’i, Hz. Osman’ı, Hz. Ali’yi ve daha nice tarihe örnekliği ile damgasını vuran şahsiyetleri, örnek yapan anlayış bu noktada odaklanmaktadır.

İslam dininde, belli bir yeterliliğe ya da ekonomik Güce (nisap) ulaşan Müslüman, sahip olduğu malvarlığından belirli bir kısmını toplumun muhtaç veya hayat standartı düşük kesimlerine aktarmakla yükümlü tutulur. Ömrünü adeta mal bi-

riktirmeye adayan, kendinden başka hiçbir kimseyi düşünmeyen insanların, hayatlarını verimli ve Allah'ın istediği doğrultuda geçirdiklerini söyleyemeyiz. Zira insanları ölümsüzleştiren, eserleri ve işledikleri salih amellerdir. Çeşitli açmaz ve imkânsızlıklar sebebiyle hayatı küsmüş insanların problemlerini bir şekilde çözerek tekrar hayata döndürmek, herhalde en güzel eser ve amellerden birisidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, varlıkta ve darlıkta, Allah için infakta bulunmak, örnek ahlaka sahip müminlerin özelliğidir. Yüce Mevla, her insana şöyle ya da böyle bir nimet vermiştir. İman, ilim, mal, akıl, sevgi, huzur aklımıza gelen başlıca nimetlerdir. Takva ehli mümin, Allah'ın kendisine verdiği ilim nimetini, maddi ve manevi bütün olumsuzluklara rağmen toplumu aydınlatmada kullanır. Onun infakı, ilmini ona muhtaç insanların faydası doğrultusunda kullanması olacaktır. Müminin sevgisini, şefkatini, içinde bulunduğu huzursuzlukları, bunalımları bir tarafa bırakarak toplumda sevgi ve şefkat mahrumu insanlarla paylaşması da takva ölçütüdür. Bu bağlamda Peygamber (s.a.s)'in, "Güzel söz sadakadır" (Buharı, "Sulh", 11) hadisi ne kadar da anlamlıdır. Sadaka bugünkü anlaşıldığı gibi sadece mali ya da parasal yardım içermez. Nice yüklü paraların, malin tamir edemeyeceği kirik kalpleri, dünyası kararmış insanları, bir sevgi ve şefkat sözcüğü hayatı döndürebilmektedir. Yüce Rabbimiz bizi bu konumdaki müminlerden eylesin...

## BORÇ VERİRKEN DİKKAT ETMEMİZ GEREKEN HUSUSLAR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَتُم بِدَيْنِ إِلَيْ أَجْلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ

"Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın..." (Bakara, 2/282)

İnsanların birbirleriyle yardımlaşma yollarından biri de borç alıp vermedir. Dünya hâlidir, birtakım nedenlerle insanlar büyük maddi sıkıntı içeresine düşebilirler. Bu gibi darlık durumlarında birbirimize borç vermek büyük önem taşır. Borç alınan para, para ile diğer maddeler ise aynı ile ödenir. Borcun karşılığında fazla bir şey verilmez. Eğer borç karşılığında fazlalık istenirse bu faiz olur. Faiz ise dinimizde haram kılınmıştır.

Dinimizde borç vermek sevaptır. İslam borç vermeyi teşvik eder. Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

"Eğer siz Allah'a güzel bir borç verirseniz Allah onu size kat kat öder ve sizi bağışlar. Allah şükryn karşılığını verendir, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Teğabûn, 64/17)

Karşılıksız yardım güzel bir davranış olduğu gibi, ihtiyacı olanlara borç ve ödünç vermek faziletli bir davranıştır. Hatta borç vermek, sadaka vermekten daha güzel sayılmıştır. Hz. Peygamber bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Mirac gecesi Cennetin kapısı üzerinde, 'sadaka on misli sevapla karşılanır. Borç ise on sekiz misli sevap ile karşılanır' yazılı olduğunu gördüm. Cebrail'e, ödünç vermenin sadakadan üstün olmasının sebebi nedir, diye sordum. Cebrail; 'Çünkü dilenci, yanında olduğu halde dilenir. Hâlbuki borç isteyen kimse ancak muhtaç olduğu için borçlanır' diye cevap verdi." (İbn Mâce, "Sadakât", 19)

İnsanın meşru yoldan rizik temininde bulunması, özellikle aile reislerinin kendilerine bakmakla yükümlü olduğu yakınlarının riziklerini temin için çalışması

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

üzerlerine bir borçtur. Bununla beraber kazandıklarımızda fakirlerin ve muhtaçların da hakkının olduğunu bilmeliyiz. Zekât, sadaka ve gerektiğinde borç vererek fakir ve muhtaç duruma düşenlere yardımında bulunmalıyız.

Borç vermek suretiyle mümin kardeşimizin sıkıntısına çare olmak, İslam ahlakındandır. Özellikle günümüzde imkâni olanların darda olan mümin kardeşlerine yardımcı olması gereklidir. Bu şekilde onların sıkıntısının giderilmesine yardımcı olunur. Daha kötü hâllere düşmelerinin önüne geçilir. Dinimizin gerektirdiği kardeşlik ve dayanışma da bunu emreder. Borçlu olmak kolay bir şey değildir. Borç almaktan mümkün olabildiğince kaçmak gereklidir. Ancak borç almak kaçınılmaz hâle geldiyse; güzel bir lisanla talepte bulunmalıdır. Borç isteme hususunda aşırı ısrar uygun olmaz. Borç verenin de gönül rızası ile vermesi esastır. Durumu iyi olup imkâni olan mümin de gerçekten darda olan kardeşine yardımında bulunmaya çalışmalıdır. Zira Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'de güzel bir yolla borç verilmesini emreder (Bakara 2/245). Ancak imkâni olduğu halde borç vermek istemeyip yalan yere "borç verecek imkânım yok" demek de.gunahtır. Eğer vermeyecekse, "imkânım var; ama şu sebepten dolayı veremiyorum" diye bunu gelen insana güzelce arz etmesi uygun olur.

Borç alanlarımız da bu borçlarını çalışıp tasarruf ederek en kısa zamanda ödemeye gayret etmelidir. Verilen borçların zamanında geri ödenmesi gereklidir. Aksi davranışlar borç vereni sıkıntıya düşürebilir. Veya yaptığı iyiliğe kendisini pişman ettirebilir. Böylece bir hayra da mani olunmuş olur. Elbette bu da hoş bir şey değildir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da birbirimize borç verdığımızda bu borçları kayda geçirmemizi, yazmamızı hatta şahitler tutmamızı öğütlüyor. Bu durum elbette borç verenin ve alanın mağdur olmamasına yönelikdir. Dinimiz zarar vermeyi, zarara uğratılmayı asla hoş görmez. Ticari hayatın, insanlar arası münasebetlerin zarar görmeden devam etmesi onların haklarının zayı olmamasına bağlıdır. Bunun için borç ve alacakların yazımı ve tespiti gereklidir. Yardımlaşmada sadakat, vefa, verdiği sözde durmak önemlidir. Müslüman, kardeşinin hakkını muhafaza etmeye dikkat etmelidir.

Müminler olarak birbirimize borçlandığımızda vaatleşelim ve yazışalım. Çünkü söz unutulabilir. Borcun iade zamanı hususunda verilen sözlerde unutma meydana gelirse ya da şüphe arız olursa Müslümanların birbirine karşı güvenleri kırılır. Bu nedenle borcumuzu ve verdığımızı yazmalıyız. Borç alan da veren de yazmalıdır. Borç konusunda karşılıklı olarak yazılanların teyidi, şahitle tespiti daha sonra unutmanın, şüphe ve tereddütlerin, yanlış anlaşılmaların da önüne geçmeye vesile olacaktır. Yüce Rabbimiz borç verenin ve alanın bunu yazarak hatta şahitlerin şahadetiyle kayda geçirmelerine büyük önem vermiştir. Öyle ki Kur'an'ın en uzun ayeti borçlanma ile ilgili olan bu (Bakara, 2/282) ayet-i kerimedir.

## BOŞANMA: AİLEDE EŞLERİN YOL AYRILIĞI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاحْصُوَا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيهِنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ  
حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ طَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهُ يُحِدِّثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا

"Ey peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik hâlinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkışınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır." (Talak, 65/1)

Talâk (boşama), evliliğin devamı maksadıyla dinimizce tavsiye edilen tüm yolların denenmesine rağmen eşlerin yine de anlaşamadığı durumlarda ailede yol ayrılığı anlamındadır.

Talâk kelimesi; İslam hukukunda hem tek taraflı irade beyanı ile hem iki tarafın anlaşarak ailede eşlerin yollarının ayrılması ile hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşanma anımlarına gelmektedir.

Yukarıda okuduğumuz ayetten anlamamız gereken, aile kurumunun dinî, ahlakî ve hukukî temelini oluşturan nikâh akdinin ve evlilik birliğinin keyfi biçimde sona erdirilemeyeceği gerçeğidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse nasıl ki ailenen oluşumu safhasında kadın ve erkek ile ailelerinin insanlara özgü ve insan haysiyetine yakışır tarzda birbirleriyle tanışıp anlaşarak nikâhları yapılyorsa, nikâhin sona erdirilmesinin de belirli kuralları elbette olacaktır. İşte bu bağlamda ayet-i kerimeyi an-

\* Dr. Hamdi TEKELİ

lamaya çalıştığımız zaman yüce Allah ayete "Ey Peygamber" şeklinde başlamakla beraber sözün akışı ve özellikle kullanılan fiillerin çoğul olması, Resûlullah'ın şahsında müminlere hitap edildiğini, evlenme ve boşanmanın aynı zamanda sosyal bir konu olduğunu göstermektedir. Özel olarak Peygamber'e hitap edilmesi ise bu hükümlerin tebliğ edilmesi ve doğru uygulanmasının sağlanması ona verilen görevin ve genel olarak konunun önemine dikkat çekme amacıyla açıklanabilir. Bu üsluptan da anlaşıldığı üzere evlilik hakkındaki hükümler işlenirken iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması gibi bazı temel ilkelere vurgu yapılmakta, aile bütçesi konusunda ölçülü olmamız istenmektedir. Mâkul, meşru ve dengeli olmayan, sonunda bizleri Allah'a isyan noktasına götürün birtakım keyfi isteklerimizin bizleri perişan ederek ailelerimizin, toplumumuzun ve medeniyetlerin çökmesine yol açabileceği îma edilmektedir. Sonuç olarak kâinatta yaptığımız hiçbir şeyin yüce Rabbimizin gücü ve bilgisi dışında kalamayacağı hatırlatılmaktadır.

Evlilik birliğini sarsacak durumlarla karşılaşıldığında ve evliliği sonlandırmak kaçınılmaz hâle geldiğinde dikkat edilmesi ve uyulması istenen yahut tavsiye edilen hususlar geniş biçimde özellikle Bakara suresi 2/226-232'de anlatıldığı için konunun ayrıntılarına girmiyoruz. Bu sûrede ise ağırlıklı olarak evliliğin sona ermesinin sonuçları üzerinde durulmaktadır (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/307-319).

## BÜTÜN CANLILARIN RIZKI ALLAH'A AİTTİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا مِنْ دَآئِيٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقْرَرَهَا وَمُسْتَوْدِعَهَا كُلُّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (Öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de o bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır."

(Hûd, 11/6)

Yüce Rabbimiz bu ayette insanlar dâhil bütün canlıların rızklarının kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Yeryüzünde sürünen, hareket eden, yürüyen, sularda yüzen, gökyüzünde uçan veya başka şekillerde hareket eden büyük, küçük, görülebilen ve görülemeyen bütün canlıları yaratıp ve rızklarını veren Allah'tır. Allah'ın güzel isimlerinden biri de çok rızk veren anlamına gelen "Rezzak"tır. Rızk verenin kendisi olduğunu belirten yüce Rabbimiz, başka ayetlerde de buna vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah (rezzak) nzk verendir, güclüdür, çok kuvvetlidir." (Zâriyât, 51 /58)

"Nice canlılar vardır ki, rızklarını taşımazlar (iyiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırmır. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Ankebüt, 29/60)

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızk veren bir yaratıcı var mı?" (Fâtır, 35/3)

Yukarıda meallerini verdigimiz ayetlerden de anlaşıldığı üzere rızkı veren yüce Rabbimizdir. Ancak bu yaratılan rızku elde etmemiz bizim gayretimize bağlıdır. Yoksa bunu; nasıl olsa rızkım Allah'a aittir, benim çalışmama gerek yok, rızkım ayağuma gelecektir şeklinde anlamak yanlıştır. Bu yanlışlığın uzantılarını her ne kadar yaygın olmasa da toplumda zaman zaman görmekteyiz. Maalesef kimi insanlar Allah'a tevekkül ile rızk için gayret göstermeyi birbirine zıt gibi anlamaktadırlar. Oysaki

\* Medet COŞKUN

burada herhangi bir zıtlık bulunmadığı gibi tam tersine bu iki kavram arasında ince bir uyum vardır. O da; insanın rızkına ulaşmak için elinden gelen tüm gayreti göstermesi ama sonucu Allah'a bırakıp O'na tevekkül etmesidir. Rızki verenin Rabbimiz olması bizim çalışmadan, rızkimizin peşinde koşmadan rızkimizin ayağımıza geleceği anlamına gelmez. Tam tersine “*Insan için ancak çalıştığı vardır*” (Necm, 53/39) ayeti gereğince rızkimizi temin için çalışmamız, gayret göstermemiz yine yüce Rabbimizin emridir. Bizler var gücümüzle çalışıktan sonra sonucu Allah'a bırakır, O'na tevekkül ederiz. Canlı varlıklardan insan, rızkını kendi akıl ve iradesini kullanarak elde eder. İnsan dışındaki canlılar ise yine Allah tarafından kendilerine verilen içgüdü ile bu rızklarını ararlar ve Rabbimiz de onların rızıklarına ulaşmalarını kolaylaştırır.

Kişinin herhangi bir sebebe başvurmadan rızkinin ayağına gelmesini beklemesi dinimize göre doğru değildir. Bir kimsenin çalışmadan rızkinin ayağına gelmesini beklemesi miskinlik ve tembellikten başka bir şey değildir. Dinimize göre doğru olan davranış, insanın çalışarak bir iş için gerekli olan alt yapıyı yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül edip rızkinin ve kazancının artması için dua etmesidir. Yüce Allah, her canlı için yaratışına uygun rızk yaratmış ve canllara rızık elde etme yollarını öğretmiştir. Biz insanlar da Allah'ın bizler için var ettiği rızki kazanmak için yeryüzüne dağılıp çalışmak zorundayız. Yüce Rabbimiz, insanlara akıl ve irade, hayvanlara da içgüdü vermiştir. Bizler aklımızı ve irademizi kullanarak çalışıp kazanmak için rızkimizin peşinde koşarız. Zira Cenab-ı Hakk'ın koyduğu kanunlar bunu gerektirir. Bu anlayış doğrultusunda dikkat etmemiz gereken önemli bir nokta da gerek yaptığımız işte gerekse alışverişimizde kazancımızın helal yoldan olmasına dikkat etmektir. Nitekim Rabbimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Artık Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızklardan yiin.” (Nahl, 16/114)

“Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanzı, size verdigimiz rızkların iyİ ve temizlerinden yiin ve Allah'a şükredin.” (Bakara, 2/172)

Bu ayetleri aklımızdan çıkarmadan rızkimizi helal yollardan kazanmalı ve haramlara sapmamalıyız.

## BÜYÜCÜNÜN AHİRETTEN NASİBİ YOKTUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا  
يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَإْلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعْلَمُانِ مِنْ أَحَدٍ  
حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَرَوْجِهِ وَمَا  
هُمْ بِصَارِيْنَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا يَأْذِنُ اللَّهُ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضْرُبُهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ  
اشْتَرَيْهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"Süleyman'ın hükümlerinin hakkında şeytanların (ve şeytan tiybeti insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyük yaparak) küfre girmeden. Fakat şeytanlar, insanlara sıhri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleziz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme' demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sıhri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sıhirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keske bilselerdi." (Bakara, 2/102)

Dinimizde büyü ve sıhirle uğraşmak büyük günahlardandır. Tarih boyunca büyü ve sıhir insanların hep gündeminde olmuştur. Hepimize gizemli gelen bu konunun

\* Dr. Fatih YÜCEL

nasıl yapıldığı, insanlara tesirinin ne derece olduğu ve dinimizin bu konuya nasıl baktığı hep merak edilmiştir. Bu konu hâlâ da sırrını korumaktadır.

İnsanların kendilerine ait olmayan bir alana yani gayb bilgisine ulaşmak istemeleri, başka insanları buyrukları altına alma düşünceleri ve kısaca geleceklerini öğrenme hissi bu yollara zemin hazırlamıştır.

Büyü, aldatmak, göz boyamak, oyalamak, uzaklaşmak, gönlünü çalmak, batıl şeyi hak diye göstermek ve gizli işlem yapmak gibi anıtlara gelmektedir. Başka bir ifadeyle “tabiat üstü âlem ile bağ kurmak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanmak suretiyle bazı doğal nesneler kullanarak yapılan işler” olarak tarif edilmiştir.

Kâinatın tek sahibi, her şeye gücü yeten ve her şeye hükmeden âlemlerin Rabbi olan Allah'tır. Adından da anlaşılacağı gibi o her varlığı terbiye eden yani ona görevlerini öğretendir. Şimşek, gök gürültüsü, ari, inek, kuşlar ve taşlar hep O'nun emriyle hareket ederler. Ne güneş ne de başka bir varlık O'nun emrine karşı gelemez. O'na karşı gelen tek varlık yaptıklarından sorumlu olan insanlar ve cinlerdir.

Hem insanlar hem de cinler tarih boyunca semavatın gizli sırlarına vakıf olmak istemişler ve bu yolla diğer canlıları egemenlikleri altına almayı amaçlamışlardır. Bir zamanlar cinler korunan yerlerden bilgi çalmak için çabalarken, insanlar da hem cinlerden hem de başka varlıklardan istifade ederek menfaat sağlamışlar ve sağlamaya devam etmektedirler. Bu menfaat yollarından biri de büyüdür. Büyüde araç olarak ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller hatta adaların bile kullanıldığı bilinmektedir. Büyü, sonsuz güç sahibi Rabbimize karşı bir meydan okuymuştur. Ayrıca Allah'ın dışında bir güç ve gizli bir kudretin varlığını kabul etmektir. Bu ise tamamıyla şirketir. Bu yüzden bütün çeşitleriyle büyünüzde yasaklanmıştır.

Bakara suresindeki bu ayette karı-kocanın arasını açacak bilgilerin varlığından söz edilmektedir. Aynı zamanda bir kısım insanların bu işe uğraşarak kendilerini degersiz bir şeyle mahvettikleri ifade edilmektedir. Konu ile alakalı Felak ve Nâs surelerinde ise düğünlere üfleyenlerden ve insanların kalplerine vesvese verenlerden bahsedilmiştir. Büyü ve sihir ile alakalı verilen bu bilgilerin yanında bizim için en önemli bilgi, büyünün Allah'ın izni olmadan kimseye zarar veremeyeceğidir. Bu itibarla büyü ile uğraşan ve büyücüden medet uman insanlar, yaptıkları güzel işlerin boş gideceğini ve ahiretten nasiplerinin olmayacağıni bilmelidirler.

Büyünün Rabbimizin gücü karşısında hiçbir değeri yoktur. Öyleyse ne büyüden medet ummali, ne de büyü yapıldığı gereklisi ile böyle insanlara gitmeliyiz. Bizim tek sigınağımız Rabbimizdir. O bize yeter, O ne güzel bir dosttur. “Âyetül-Kürsi”, “Nâs”, “Felak” ve “Fatiha” surelerini bol bol okuyarak bu tür eylemlerden Rabbimize signalım.

## BÜYÜK FELAKETİN ÇOCUKLARI: NUH KAVMİ (İSYAN VE TUFAN)\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمَ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ

"Andolsun biz, Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten hâlâ sakınmaz misiniz?' dedi." (Mü'minûn, 23/23)

Nuh Peygamber bir köşede ağlamak, Rabbine dua ediyordu: "Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma" diye (Nuh, 71/26). Bu noktaya nasıl gelinmişti? Bir Peygamberin sabrını taşırımk nasıl mümkün olmuştu? Hâlbuki Nuh gece gündüz kavmine Allah'ı anlatmış, 'onlar azaba uğramasınlar' diye Allah'a el açıp yakarmıştı (Nuh, 71/5). Fakat yüce Allah, "Zulmeden kimseler hakkında bana hiç yalvarma! Şüphesiz onlar suda boğulacaklardır" (Mü'minûn, 23/27) diye emrettikten sonra Nuh Peygamberin "Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et" demekten başka çaresi kalmamıştı (Kamer, 54/10).

Nuh kavmi, Fırat ve Dicle arasındaki Mezopotamya'da Bakır Çağından Tunç Çağına geçildiği bir dönemde, tarım ekonomisine dayalı zenginliğin zirvesindeydi. Belki de Kur'an'ın, Nuh'un yaşıyla ilgili verdiği 'bin yıldan elli yıl eksik açıklaması' bu döneme bir gönderme yapmak için (Ankebütt, 29/14). Buna uygun olarak arkeologlar Nuh kavminin yaşadığı dönemin milattan önce dört bin beş yüz ile üç bin beş yüz yılları arasında olduğunu söylüyorlar.

Bereketli Hilâl denilen topraklarda hurma ağaçları, hububat ve bakliyatın her türlüşünü yetiştiren, ırmak ticareti ile dışarıdan metal ve taş ithal eden Nuh kavmi, şehirlerinde gösterişli tapınaklar yapıyor, tapınakların çevresinde tahlî ambarları inşa ediyordu. Tapınaklarda, putları Ved, Suvâ, Yagûs, Ya'ûk, Nesr'e kurbanlar kesiyorlar, bunlara saygı gösteriyorlardı. Bu putlardan bazıı erkek, bazıı kadın

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

bazısı da hayvan şeklinde yapılmıştı. Zenginlik ve refahın şımarttığı insanlar her türlü günahı, fütersuzca işliyorlardı. Nuh'un kavmi, torunları Ad ve Semûd'dan da azgınlıktır (Kamer, 54/52).

Şehirlerde dokumacılık ve zanaatkârlığın pek çok çeşidi ilerlemiştir. Tüccarlar, şehirlerin zenginlerine ürün yetiştiremez olmuşlardır. Zenginler, lüks ve eğlencede sınır tanıtmıyorlardı. Ne hazır ki, bunca zenginliğe ve israfa rağmen servet sahipleri fakirlere ve yoksullara yardım etmiyor, onları aşağılıyorlardı (Hûd, 11/29).

Bütün bu şımarıklıkların ve çarpıklıkların ortasında, Nuh Peygamber, gece gündüz kavmine Allah'ı anlatıyor, onlara, ilah edindikleri putların hiçbir faydasının olmayacağı söylüyor (Nuh, 71/5). Kavmi ona kızıyor, onu sapıklıkla (Ârâf, 7/60), delilikle (Kamer, 54/9), cinnet geçirmiş olmakla (Mü'minûn, 23/25) suçluyor, 'Sen melek değil, bizim gibi bir insansın' diyorlardı (Hûd, 11/27; Mü'minûn, 23/24). Onlar, canları fena hâlde sıkılmış bir vaziyette 'putlarımıza dokunma diyorlardı' (Nuh, 71/23). Ona inanan ve sayıları fazla olmayan gücsüz insanlardan da rahatsız oluyorlar, 'Şu toplumda ezilmiş, fakirlere de fazla yüz verme' diyerek tepki gösteriyorlardı (Hûd, 11/29). Nuh kavmi bununla da kalmayıp Allah'ın Peygamberine 'Seni taşlayarak öldürürüz' diye tehditler yağdırıyorlardı (Şuara, 26/116). Peygamberle küstahça alay etmeleri de cabasıydı (Hûd, 11/32).

Allah, Nuh Peygamber'e kavmi için üzülmemesini söylemiştir. Fakat Nuh bir peygamberdi. Onlara, içten içe ağlıyordu. Bir taraftan da Allah'ın yapmasını emrettiği gemiye inşa ediyordu (Mü'minûn, 23/27).

Geminin tahtaları, çivi ve halatlarla bağlanmıştır. İnsanları kurtuluşa erdirecek gemi, Mezopotamya'nın başına geleceklerin canlı bir tanığı olarak, omurgası, iskar-mozları, pruvası ve direkleriyle ortaya çıkmıştır. Tunç çağında çok hayvan ve bitki türünün evcilleştirildiği bir çağdı. Nuh Peygamber ilahî emir gereği bölgede yaşayan canlıları çifter çifter gemiye yükledi (Mü'minûn, 23/27). Nihayet inananlar gemiye bindiler. Ama Nuh Peygamber üzgündü. Bu sefer üzüntüsü hanımı ve çocuğu içindedi. Onlar da Nuh'u yalanlamışlardır (Tahrîm, 66/10). Nuh Peygamber baba şefkatıyla oğluna "Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin (gemiye), inkârcılarla birlikte olma" diye seslendi. Oğul, 'Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım' dedi. Nuh Peygamber 'Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, Allah'ın azabından korunacak hiç kimse yoktur' dedi. Derken aralarına dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu." (Hûd, 11/42-43)

Nuh Peygamber, nihayetinde bir babaydı, yüreği yanıyordu. Rabbine, 'Ne olursa olsun, o benim evladımdı' dedi. Özel bir af, bir mağfiret olamaz miydi onun için?' Yüce Allah 'Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir' diye buyurdu. Nuh'un oğlu bir peygamber çocuğu olsa da özel bir muamele yapılamazdı ona. Çünkü Nuh'un

oğlunun ameli güzel değildi (Hûd, 11/45-46). Nuh'un oğlu da diğer geride kalanlarla birlikte boğulup gitti (Şuara, 26/120).

Tufan günü sanki gök yarılmış, toprak patlamıştı. Yerin her yerinden kaynak suları fışkırmaktaydı (Hûd, 11/40). Sular deltada metrelerce yükselmiş, başta en gözde tanrıları Ved olmak üzere, Nuh kavminin bütün putlarını, tapınaklarını, tahlil ambarlarını, evlerini, meyhanelerini, inançsızlarla beraber yutmuştu.

Bütün Dicle ve Fırat deltaları sular altındaydı, şimdi. Her yeri moloz kaplamıştı. Selin getirdiği mil tabakası, sanki Tufandan önce yaşamışlarla Tufandan sonra yaşayınların arasına kalın bir duvar örmüştü.

Bütün bunlar olurken, Nuh'un Gemisi Tufanın sularını, köpük anaforlarıyla çal-kalıyordu. Müminler geminin küçük pencerelerinden suyun, mağrur kentleri yutuşunu, kibirli ve acımasız hemşehrilerinin yok oluşunu seyrediyorlardı. Nihayet gemi Cudi'ye oturdu (Hûd, 11/44). Müminler bereketli topraklara salımen ayak bastılar. Çünkü onlar Nuh'a inandılar, Allah'a iman ettiler (Hûd, 11/48). Ya ötekiler?

Nuh'a inanmayanlar, boğulduktan sonra bazalt, kireç taşı ve balçığın altında, inançsızlıklarıyla ve kibirleriyle kaybolup gittiler. Onlar kiyamete dek, insanlığa ibret levhası olmaya devam edecekler. Dahası can yakıcı bir azap onları bekliyor (Furkân, 25/37). Bize düşen, höyükleri açarak yaşılmış olayları aktaran Kur'an kıssalarından ibret alıp, hayırla yâd etmek bu büyük peygamber'i.

O halde 'Âlemlerin içinde selâm olsun Nuh'a!' (Sâffât, 37/79).

## CAMI VE MESCİTLERİMİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدُ اللَّهِ مَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَفَامَ الصَّلَاةَ وَأَتَى الزَّكُوَةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا  
اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâti veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler iman eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

"Mescit" kelimesi "Allah'a secde edilen yer" anlamında bir mekân ismidir. Namazın başka rükünleri de olmasına rağmen ibadet edilen yer, önemine binaen secdeye izafe edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) secdeyi, kulun Allah'a en yakın anı olarak vasıflandırmıştır (Nesâî, "Tatbik", 78). İçinde Allah'a ibadet edilen her yere mescit denilmiştir.

"Cami" terimi başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılmış olan "el-mescidü'l-cami (cemaati toplayan mescit)" tamlamasından kısالتarak alınmıştır. Ancak halk arasında mahallelerdeki küçük ibadet yerlerine mescit, daha büyük olanlarına ise cami denilmektedir.

Allah'a inananları, tevhid kubbesi altında ve Allah'ın birliği etrafında toplayan camilerimiz, aynı zamanda birlik ve beraberliğimizin olduğu, kardeşlik ruhunun olgunlaştiği ilim ve irfan yuvalarıdır. Dil, renk, ırk ve kültür farkı gözetilmeksızın milyonlarca insan, her gün camilere girer ve omuz omuza saf tutarlar. Bu sebeple camilerimiz gururun ve kibirin olmadığı ulvi mekânlardır. Camilerimiz asırlardır sadece ibadet yerleri olmakla kalmamış, eğitim ve öğretimin yapıldığı, insanlara dini ve ahlaki konuların anlatıldığı ve alçak gönüllülüğün uygulandığı yerler hâline gelmiştir.

Müslümanlar arasında ve Türk-İslam tarihinde önemli bir yeri bulunan camilerin inşası asr-ı saadet döneminde başlamıştır. Allah Resûlü (s.a.s), Mekke'den

\* Hanif BURUN

Medine'ye hicret ederken, daha Medine'ye varmadan Kuba mevkiinde hemen bir mescit yaptırmış; Medine'ye geldikten sonra da kendisi de bizzat kerpiç taşıyarak, Mescid-i Nebevi'yi vücuda getirmiştir. Peygamberimizin inşa ettiği Mescid-i Nebevi, daha sonraki asırlarda yapılan tüm camilere örnek olmuştur. Tarihî seyir içerisinde Müslümanlar yerleşim yerlerine ilk iş olarak hemen bir cami yapmışlar ve camiler de onların Müslüman olduklarına delil ve işaret olmuştur.

İslam'ın ilk günlerinden itibaren Müslümanlar cami yapımına önem vermişler ve yaptıkları hayırın ebedî olması için yarışmışlardır. Cami yapmak, imanın ve dindarlığın göstergesidir. Camiler, Müslümanların Allah'a ibadet ettikleri yerlerdir. Yeryüzünün en şerefli yerleri olan camilere "Allah'ın evi" denilmektedir. Camiye ibadet için giden mümin, Allah'ın ziyaretçisi ve misafiri durumundadır. Ev sahibi, evine gelen misafirlerine ikramda bulunduğu gibi camiye giden müminlere de yüce Allah büyük mükâfatlar verecektir.

Camileri yaşatmanın en iyi yolu, bu mübarek mekânları cemaatsiz bırakmamak, çevresini bir kültür merkezi hâline getirmektir. İslam cemaati kardeşlik, eşitlik, yardımlaşma ve karşılıklı fedakârlık üzerine kurulmuştur. Aralarında sınıflaşma, ırk ve bölge ayırmı yoktur. Aralarındaki birelilik ve beraberliğin temel dayanağı ise Kur'an ve onu açıklayan sünnettir.

Muslimanların en önemli günlerinden biri olan Cuma günlerinde camilerde hem ibadet yapılmakta, hem hutbeler verilmekte ve hem de anlatılan vaazlar ile insanlara gerek dinî ve gerekse toplumsal konularda bilgiler verilmektedir. Bu sebep-LEDİR ki camiler, eğitimim ve ibadetin birleştiği ilk ve tek kutsal mekânlardır. Camiler, hayatı geçirildiği ilk günden itibaren sadece namaz kılmak için kullanılmamıştır. Bazen bir okulu, bazen meşveret yerini, bazen de açların doyurulduğu aş evi olarak görev ifa etmiştir. Ayrıca camilerimizde günde beş defa olmak üzere okunan ve camilerin temsili olan ezanlarımız da, dinî ve millî bütünlüğümüzün ve bağımsızlığımızın numunesi ve teminatıdır.

Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy ezanlarımızın önemi ile ilgili şunları söylüyor:  
 "Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli,  
 Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!"

Kâbe'nin birer Şubesi olarak nitelendirdiğimiz camilerimize olan ilgimiz ve sevgimiz, hiçbir zaman bitmemeli, bütün bir ömrü boyu devam etmeli, camilerimiz birelilik ve beraberliğimizin pekiştiği yerler hâline gelmelidir.

## CEHENNEM AZABINDAN SAKINALIM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرُفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا  
 إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَاماً

“Onlar, şöyle diyenlerdir: Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktır! Şüphesiz, ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası.” (Furkan, 25/65-66)

Cennet, iman edip salih amel işleyenlere vaat edilen sonsuz nimet, mükâfat ve ebedî mutluluk; Cehennem de dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak, iman ettiği halde salih amel işlemeyen kimselerin de günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları pişmanlık, ceza ve azap yurdudur.

Müslümanlar olarak bizlerin Rabbimizin rahmet ve merhametinden ümitvar olmamız gerektiği gibi O'nun azabından da korkmamız, ürpermemiz ve hayatımızı bu ümit ile korku arasında sürdürmemiz gereklidir.

Ümitvar olabilmemiz için kendimize düşen bütün görevleri yapmamız yani, iman edip salih ameller işlememiz, haramlardan, kötü olan söz, fil ve davranışlardan uzak durmamız, günahlarımız için de pişmanlıkla tövbe edip hâlimizi islah etmemiz ve Allah'a yönelmemiz gereklidir.

İnsanın yaratılışında ümitsizliğe düşme duygusu vardır. Kur'an'da “yeis yani Allah'ın rahmet ve mağfiretinden ümit kesilmemesi” istenmiştir (Yûsuf, 12/87; Zûmer, 39/53).

Allah, hiç kimseye suçu olmadan azap etmez. Fakat Allah'ın azabından korkmamız da gereklidir. Çünkü Allah'ın azabı; büyük, alçaltıcı, şiddetli, korkunç, sert ve çok kötü bir azaptır. Cehennem azabı, inkârcılara ve Allah'a kulluğun gereklerini yapmayan günahkârlara verilen bir ceza ve ilâhi adaletin de gereğidir. İşte biz, inkâr, isyan ve zulüm sebebiyle Allah'ın cezalandırmasından korkarız.

\* Mustafa GÜNEY

Fakat bizi ümitsizliğe düşüren korku gibi söz, fiil ve davranışlarımız üzerinde etkisi bulunmayan korku da makbul değildir. Makbul olan korku, sahibini Allah'ın rahmet, mağfiret ve nimetlerinden ümitsizliğe düşürmediği gibi günah ve kötülüklerle dalmasına da engel olan korkudur.

Cehennem ve azabı Kur'an'da ve Peygamberimiz (s.a.s)'in hadislerinde ayrıntılı olarak açıklanmış ve biz müminlerin cehennemi ve azabını hak edecek davranışlardan kaçınmamız için azami çabayı göstermemiz öğütlenmiştir.

Kur'an'da bedeni etkileyen yakıcı ateşler, dondurucu ya da kaynar sular, demir topuzlar, ateş yalaklar, örtüler, zakkum, dikenli ağaçlar, katranlar, kelepçeler vb. cehennem azabının pek çok çeşidi olarak haber verilmiştir. Cehennem azabının ve özellikle ateşinin; büyük, alcáltıcı, acıklı, şiddetli, sürekli ve kötü bir azap olduğu bildirilmiştir. Ruhlara şiddetli istirap ve tasa kaynağı olan bir başka azap ise; suçluların Allah'ı görememeleri, Allah'ın onları azarlaması, onlarla konuşmaması ve yüzlerine bakmamasıdır.

Cehennem hayatıyla alakalı olarak geçen acı, istirap, azap, ateş vb. şeyler bu dünyadakilere benzemez. Bunların içyüzünü bilmemiz de mümkün değildir. Bizim için cennet garanti, cehennemden kurtuluşumuz kesin olmadığına, bunlar inanç ve yaşamışımıza bağlı olduğuna ve ölüm de her an gelebileceğine göre; her animizi müslüمانca geçirmeli, az sonra ölecekmiş gibi ahirete hazır olmalıyız.

Hadislerde bizi cehennem azabından uzaklaştıracağı bildirilen abdest, namaz, oruç, sadaka, tövbe, istigfar ve çokça dua ile cehennem azabından ve özellikle cehennem ateşinden sakınma yollarını aramalıyız.

Bu ayette de Rabbimiz üzerimize düşen farz ve nafile görevleri yapıp, gücümüz yettiğince haramlardan kaçınmakla birlikte en çok yapacağımız duanın "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır" şeklinde olması gerektiğini bize öğretmektedir.

Çeşitli ayet ve hadislerde her türlü zarar, bela, afet, musibet ile şeytanın ve kötü insanların şerrinden Allah'a sığınması emredilmiştir.

Öyleyse ibadet ve gayretlerimize devam etmekle birlikte daima "cehennem azabını bizden uzaklaştırması için" merhameti sonsuz olan Rabbimize dua edelim. Çünkü cehennem çok kötü bir durak ve konak, azabı da sürekli bir helaktır!

Yegâne sığnağımız ve kendisine sığınanları koruyabilecek olan sadece Allah'tır. Peygamberimiz (s.a.s) pek çok şeyin yanında cehennem azabından (Muslim, "Mesâcid", 128) Allah'a sığınmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s)'in en çok ettiği duayı biz de çokça edelim:

"Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru." (Bakara, 2/201)

## CEHENNEM İNSANLAR VE CİNLERLE DOLDURULACAKTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَرَوْنَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذِلِّكَ  
خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْكَنَ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Rabbin dileseydi, insanları (aynı inanca bağlı) tek bir ümmet yapardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir. Zaten onları bunun için yarattı. Rabbinin, 'Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım' sözü kesinleşti." (Hûd, 11/118-119)

Yüce Rabbimiz, insanları en güzel şekilde yaratmış, akıl ve irade gibi üstün özelliklerle de donatmıştır. Bu akıl ve irade sayesinde bizler hak ile batılı, doğru ile yanlışı ayırt ederiz ve ona göre hayatımıza yön veririz. Bunun sonucu olarak bizler ya Rabbimizin rızasını elde ederiz ya da cezaya çarptırılırız. Yüce Rabbimiz; "Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled, 90/8-10; bk. İnsan, 76/3) buyurarak bizlere iki yol gösterdiğini beyan etmektedir. Bu yollar hayır ve şer yollarıdır. Biz de bu iki yoldan birini kendi akıl ve irademizle seçer ve ona göre bir hayat tarzi oluştururuz. Başlangıçta insanlar, tevhit inancına bağlı tek bir ümmet idi (Yunus, 10/19). Ancak insanlar zamanla değişik sebeplere bağlı olarak çeşitli millet ve gruplara ayrılmışlardır. Eğer yüce Allah dileseydi hepsini İslam üzerinde birlik ve beraberlik hâlinde tutardı, ihtilafa, anlaşmazlığa, bölünüp parçalanmaya izin vermezdi. Akıl ve iradenin gereği olarak, kimin nasıl hareket edeceğini sinamak için hepsine tevhid inancını ve doğruluğu emretmekle beraber, kendi tercihlerine dolayısıyla da ihtilaflara imkân bırakmıştır.

\* Medet COŞKUN

Yüce Rabbimiz, cinlerin yaratılış gayelerinin de insanlar gibi: "Allah'a kulluk" ve "ibadet" olduğunu haber vermektedir (Zâriyât, 51/56). Dolayısıyla yüce Allah'ın tekliflerine cinler de insanlar gibi muhataptır.

Şüphesiz yaratılış gayesine uygun davranışan mümin cinler olduğu gibi, Allah'ı inkâr eden, Peygamberlere tabi olmayan inkârcı cinler de vardır. İlahi teklifler karşısında Allahu Teâlâ'ya ilk isyan eden İblis'in de cinlerden olduğu bildirilmektedir.

Bu ve benzeri ayetlerden cinlerin de insanlar gibi hiçbir zaman "kitapsız" ve "peygambersiz" bırakılmadıklarını, Hz. Âdem (a.s)'den beri gönderilen bütün peygamberlerin, aynı zamanda cinlerin de peygamberi oldukları, dinlerinin ise peygamberlerin tebliğ ettikleri tevhid dini olan "İslam" olduğunu anlıyoruz. Zaten yüce Allah, peygamber ve kitap göndermeden hiç kimseyi sorumlu tutmayacağını, azap etmeyeceğini açıkça ifade etmektedir (Isrâ, 17/5).

Cennet ve cehennem var olduğuna göre bu ikisi, ayet-i kerimede de belirtildiği gibi insanlar ve cinlerin günahkârlıyla doldurulacaktır. Bu sebepledir ki kimi insanlar ve cinler hakkı yonelecek ve bunun karşlığını alacak, kimileri de heva ve hevesine uymak suretiyle bunun karşlığını görecektir. İşte ayette bu gerçek vurgulanmıştır.

Allah'ın emirlerine sadece biz insanlar değil, bizim gibi cinler de muhataptır. Onlardan Müslüman ve salih olanlar olduğu gibi hak yoldan sapanlar, salih olmayanlar ve ayrı ayrı yollar tutanlar da vardır (Cin, 72/11). Nasıl ki biz insanlardan haktan sapanların varacağı yer cehennem ise, cinlerden de inanmayanların, haktan sapanların varacağı yer açıklamaya çalıştığımız ayette de belirtildiği gibi cehennem olacaktır. Nitekim başka bir ayette de; "Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır." (Cin, 72/15) buyurulmaktadır.

*"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56) buyuran yüce Rabbimiz, insanları ve cinleri kendisine kulluk konusunda imtihana tabi tutmak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. "*O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sinamak için ölümü ve hayatı yaratandır...*" (Mülk, 67/2) buyurularak imtihana tabi tutulacağımız gerçeği vurgulanmaktadır. İşte bu imtihan neticesinde Rabbimizin emirlerini yerine getirmeyerek başarısız duruma düşenler sonuç itibariyle cezaya çarptırılacaklardır. Bunlar ister insanlardan olsun ister cinlerden olsun fark etmez. Açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında buna işaretle; "*Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım*" sözü kesinleşti." buyurularak cehennemin insanlardan ve cinlerden doldurulacağı belirtilmektedir.

Şu halde bizler kendi hür irademizle doğruya ve hayrı seçmeli ve sonuç olarak da cehenneme girmekten kurtulmaya çalışmalıyız.

## CENNET EHLİ VE ORADA SUNULAN NİMETLER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٌ فَأَكِهِنَ بِمَا أَتَيْهُمْ رَبُّهُمْ وَقَيْهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

“Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur.” (Tur, 52/17-18)

Cennet, bilgimizin ötesinde, hayal dahi edilemeyecek çok çeşitli özellik ve güzelliklere sahip bulunan ebedî kalınacak bir yerdir. Cennette, daha önce hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmeyeceği ve hiçbir kimsenin hatırlına getirmediği sayısız ve sonsuz nimetler Allah tarafından müminlere verilecektir.

Cennet ortamında sunulacak nimetler, dünya şartlarının aksine, insanların gönüllerince yaşayacakları, hiçbir zaman bitme, tükenme endişesi duymayacakları ebedî nimetlerdir. Cennetteki paha biçilemez güzelliğe sahip olan bu nimet ve zenginlik, Allah'ın sonsuz güzellikteki sanatının tecellisidir. Tüm bu güzellikler müminlerin istek ve arzularına en çok hitap eden şekliyle inançlı gönüllere sunulacaktır. Yüce Allah, seçtiği peygamberleri ve gönderdiği kitaplarla müminleri cennetteki sonsuz nimetlerle müjdelemiştir. Bu müjde, cenneti şiddetle arzulayan bir mümin için tarifsiz bir sevinçtir.

Cennetteki bu nimetler, Allah'a, peygamberlere, meleklerle, Ahiret gününe ve ölümden sonra tekrar dirilmeye inanan; imanlı, salih amel ve güzel ahlaka sahip olan müminler içindir. Bunlar, ibadetlerini yerine getiren, sözünde doğru olan, giybey, iftira, hile, aldatma yapmayan, yalan söylemeyen, yalan şahitlik etmeyen, şahitliği dosdoğru yapıp gizlemeyen, tartıda ve ölçüde hile yapmayan, zina etmeyen, yetim malı yemeyen ve cana kıymayan, kibirlenmeyen, zandan sakınan, insanların kusurlarını araştırmayan, anne-babasına kötü davranışmayan, israf ve cimrilik

---

\* Ömer ÖNEN

etmeyen, komşusuna eziyet etmeyen, haset etmeyen, Kur'an ahlakına sahip olan kimseler içindir.

Yine bunlar, Allah'a güvenen, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınan, öfkelerine hâkim olan, kusur işleyenleri bağışlayan, Allah'ın davetine icabet eden, işleri istişare ile yapan, mallarından Allah yolunda infak eden, gecelerini ibadete geçiren, her an günahlarının affı için dua eden, harcadıkları zaman ne israf eden ne de cimrilikte bulunan, kendilerine cahilce sataşıldığı zaman vakar ve hoşgörü ile selam deyip geçip giden, kendilerine Rab'lerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman duymamış ve görmemiş gibi hareket etmeyen, eş ve çocukları için hayır dua edenler içindir.

Mümin, dünya hayatında iken, en çok arzu ettiği ve peşinden koştugu halde tam olarak elde edemediği ve onların daha da ötesinde olan nimetlerin tamamının cennette hazır olduğunu bilir ve buna erişmek için hayat sürdürmeye çalışır. İman edenler dünya hayatından ahiret hayatına geçiklerinde, herhangi bir şaşırmama, yadırgama, uyum zorluğu ile karşılaşmayacaklardır. Bu sonsuz hayat içinde yiyecekler, içecekler, giyecekler, en mükemmel köşklerde kalacak ve sevdikleri eşleri olacaktır. Onlar, dünyada sabretmelerine karşılık olarak ipektan elbiseler içinde, yumuşak koltuklar üzerinde kurularak alabildiğine ve sonsuza kadar huzurlu bir hayat süreceklerdir. Onlar, "Özenle işlenmiş mücevher tahtlar üzerindedirler" (Vakia, 56/32), "Kesilip-eksilmeyen ve yasaklanmayan (meyveler vardır) (Vakia, 56/33). Cennet ağaçlarının gölgesi üzerine düşmüş, meyveleri ise her daim taptaze olmak üzere cennet elinin emirlerine sunulmaktadır. Etraflarında her an isteklerine amade huri ve gilmanlar, gümüş kadehler ve billür sürühilerle dolaşırlar. Cennettekilerin eşleri, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiştirlerdir. Bunlardan önce kendilerine ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur (Rahman, 55/56).

Cennette nereye baksan bir nimet ve büyük bir mülk görürsün. Onlara şöyle de necektir. Bu sizin için makbul görülmüş bir mükâfattır ve gayretiniz boş gitmemiştir. Burada ebedî kalacaksınız. Genişliği göklerle yer arası kadar olan Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış cennete koşun. Mümin, dünyada kuvvetli bir iman, salih bir amel, güzel bir sabır ve iyi bir tevekkül gösterdiği takdirde cennette vaat olunan tüm nimetlere kavuşacaktır.

## CENNETİN BİR BEDELI VARDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاتِكُمْ مَثُلُّ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهُمُ الْبَاسَاءُ  
وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ إِلَّا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

"Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, 'Allah'ın yardımcı ne zaman?' diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardır. İyi bilin ki, Allah'ın yardımcı pek yakındır." (Bakara, 2/214)

İnsanlık tarihine baktığımız zaman en büyük sıkıntıları, başta peygamberler olmak üzere inananların çekiklerini görürüz.

İman, en büyük nimettir. Bu nedenle bu konudaki imtihan da çetin olmaktadır. Hayat imtihani inananlar için her zaman zor olmuştur. Birtakım Müslümanlar sırıf "Rabbimiz Allah" dedikleri için zulümlere maruz kalmışlar, yurtlarından çıkarılmışlar (Hac, 22/40). Peygamberler ve onlara inananlar "Allah'ın yardımcı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardır. Önceki peygamberler ve onların ümmetleri gibi Hz. Muhammed ve onun ashabı da imanlarını ve kutsal değerlerini menfaat ve rahatlarının üzerinde görmüşler; kutsal değerler uğruna dünyalık çıkarlarını feda etmeyi göze almışlar; büyük acı ve sıkıntılarla katlanmışlardır. Allah'ın yardımcı ne zaman gelecek derken de, asla çaresizlik, imanda tereddüt ve acizlik içerisinde düşmemişler, ellerinden geleni yaptıktan sonra "Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder" (Hac, 22/40) ilahi fermanından hareketle, o yardımcı bekleyerek, mücadelelerini sürdürmüştür. Nitekim yüce Allah'ın bu hususta sözü vardır ve şöyle buyurur:

*"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz (emrini tutar, dinini uygularsanız), O da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlambastır."* (Muhammed, 47/7)

Şüphesiz cennetin bir bedeli vardır. Bir nimet ne kadar değerliyse kıymeti de ona

\* Mehmet KAPUKAYA

göre takdir olunur. Ya nimetlerin en güzeli olan Cennet nimeti! Paha biçilemeyecek kadar değerli olan bu nimeti kazanmak elbette o derecede zahmetli olacaktır. Geçmiş kavimlerin bu konuda yaşamış olduğu sahneleri anlatan şu ayetlere bir kulak verelim:

*“Şâhitlik edene ve şahitlik edilene andolsun ki, (müminleri yakmak için) hendek kazıp (içinde) alevli ateş yakanlar lanetlenmiştir. (Rivayete göre İslam öncesinde Necran halkı Hıristiyanlığı kabul edince Himyer Kralı Yahudi Zi Nuvas, onlara savaş açmış, dinlerinden dönmemeyenleri açtığı hendeklerde ateşlere atmıştı.) O vakit, ateşin etrafında oturmuş, müminlere yaptıklarını seyrediyorlardı. Onlar müminlere ancak; göklerin ve yerin hükümrانlığı kendisine ait olan mutlak güç sahibi ve övülmeye layık Allah'a iman ettikleri için kızıyorlardı. Allah her şeye şahittir.”* (Bürûc, 85/3-9)

İlk Müslümanlar da aynı şekilde şiddetli imtihana maruz kalmışlardır. Habbab b. Eret (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.s), Kâbe'nin gölgesinde otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) sıkayette bulunduk: ‘Bize yardım etmiyor musun, bize dua etmiyor musun?’ dedik. Yüzü kırpmızı kesilmiş bir vaziyette oturdu ve şu cevabı verdi: ‘Sizden önce öyleleri vardi ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücutunda sadece et ve kemik kalyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a yemin olsun ki Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindi mi San'a'dan kalkıp Hadramevt'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, sadece koyunu için kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz.’” (Buharî, “Menâkîbu'l-Ensâr” 29; Ebu Dâvud, “Cihâd”, 107)

Unutmayalım ki, büyük hedeflere büyük mücadelelerle, sabır ve sebatla ulaşılabilir.

## CİMRİLİK EDİP VERMEDİĞİMİZ ŞEYLER KIYAMET GÜNÜNDE BOYNUMUZA DOLANACAKTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا يَحْسَبُنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا أَتَيْهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيِطَوْقُونَ  
مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ

"Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayatı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kiyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Âl-i İmrân, 3/180)

Yüce dinimiz İslam, başta zekât olmak üzere bazı malî harcamalarda bulunmamızı emretmiş, çevremizdeki insanlara karşı görev ve sorumluluklarımız olduğunu bizlere hatırlatmıştır. Aile bireylerinin bakımı, akrabaların, fakir ve yetimlerin görürlüp gözetilmesi, çevremizdeki muhtaç insanlara imkânlar ölçüsünde malî yardım larda bulunulması da bu görev ve sorumluluklarımız arasındadır.

Bu bakımından İslam'da israf ve gösteriş tüketimi yasak olduğu gibi, cimrilik de yasaklanmıştır. Cimrilik, imkân olduğu halde mal ve serveti dinî ve hukuki bakımından gerekli olan yerbelerde harcamamak veya hayır yolunda harcama yapmayı sevmemektir. Diğer ifadeyle, "Mal ve serveti yaratılış gayesinin dışında harcamak israf; yaratılış gayesi istikametinde harcamayı elde tutmak cimrilik; yaratılış gayesine uygun bir şekilde harcamak ise cömertliktir." (Bk. D.I.A. Cimrilik Mad. VIII/4) Cimri ise, kendisine verilen onca mal ve mülkün gerçek sahibinin Allah olduğunu unutarak muhtaç kimselere vermekten kaçınan insandır. İmkânları olduğu halde, yüce

\* Dr. Muhlis AKAR

Allah'ın verdiği mal ve serveti harcanması gereken yerlere cimrilik ederek harcama-yan cimrililer, sadece kendilerine değil, başta eş ve çocukları olmak üzere çevrelerindeki diğer insanlara da kötülük etmiş olurlar. Çünkü Allah'ın kendilerine verdiği bu nimetlerde diğer insanların da hakkı vardır (Meâric, 24-25). Bu hakkin hak sahiplerine ödenmesi gereklidir.

İşte yukarıda meâlini verdigimiz âyet-i kerimede bu duruma işaret ediliyor ve insanın cimrilik edip başkalarıyla paylaşmayarak biriktirdiği malının ona hayır getirmeyeceği, bunun kendisi için hem dünyada hem de âhirette acı sonuçlarının olacağı haber veriliyor.

Hız. Peygamber de “*İki haslet vardır ki bir müminde asla beraber olmaz: Cimrilik ve kötü ahlak*” (Tirmizî, “Birr”, 41) buyurarak cimriligin ve kötü ahlakin Müslüman'da bulunmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir diğer hadislerinde ise; “*Her sabah gökten iki melek iner. Birisi: Allah'im! İnfak edene karşılığını ver; diye dua eder. Diğerisi de: Allah'im! Cimrilik edene telef ver (malını yok et), diye beddua eder.*” (Buhârî, “Zekât”, 27; Müslim, “Zekât”, 57) buyurmuşlardır.

Yine sevgili Peygamberimiz, cimri kişilerin, Allah'a uzak, insanlara uzak ve cehennem ateşine yakın olduklarını bildirmişler (Tirmizî, “Birr”, 40); “*Cimrilik etmekten sakının. Çünkü cimrilik sizden önce yaşayan insanları, birbirini boğazlamaya ve dokunulmaz haklarını çiğnemeye götürmek suretiyle helak etmiştir.*” (Müslim, “Birr”, 56) hadisleriyle de cimrilik yüzünden ilerde çıkabilecek muhtemel sosyal bunalımlara dikkat çekmişlerdir. Kendileri de cimrilikten ve dolayısıyla cimriligin getireceği dünyevi ve uhrevi felaketlerden Allah'a siğınmışlardır (Buhârî, “Cihad”, 74). Çünkü toplumda varlıklı insanlar servetlerini infak etmez, muhtaçları görüp gözetmezlerse, fakirlerin öfke ve hasetlerine sebep olurlar. Böylece toplum düzeni bozulur. Hâlbuki nefsinin cimriligidinden kendilerini koruyarak, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirenler için sonuç böyle olmaz. Onlar kurtuluşa ererler (Haşr, 59/9; Teğabûn, 64/16). Servetlerindeki hakkı, hak sahiplerine verdikleri için Allah'ın rızasının yanı sıra, fakir ve yoksulların da sevgi ve sempatilerini kazanırlar.

## CUMA: HAFTALIK İBADETİMİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِي لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ  
خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ  
وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهُوًا انْقَضُوا إِلَيْهَا وَتَرْكُوكُمْ قَائِمًا فَلْ  
مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الْهُوَ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişe bırakın. Eğer bilseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılin ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz. (Durum böyle iken) onlar bir ticaret veya bir oyun eğlence gördükleri zaman hemen dağılip ona koştular ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlence ve ticarettten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayrlısıdır." (Cuma, 62/9-11)

Yüce Allah, Cebrail (a.s) ile Peygamberimiz (s.a.s)'e gönderdiği kitabıımız Kur'an'dan okuduğumuz ayetlerde ve meallerinde Cuma günü ve Cuma namazına dikkatimizi çekmektedir.

Dinimize göre, şartlarını taşıdığımız zaman, Cuma namazını topluca kılmamız Allah'ın bir emridir. Hepimiz bu emre gereken hassasiyeti göstermemeliyiz. Üzerine güneş doğan günlerin en hayırlısı ve içerisinde duaların geri çevrilmeyeceği icabet saati bulunan zaman dilimlerinden biri de Cuma günüdür. Dinimiz açısından büyük önem taşıyan bugün, haftalık bayramımız olduğu için camiye gelirken beden ve elbise temizliğine dikkat edip her türlü kötü kokulardan arınmalıyız.

\* Dr. Hamdi TEKELİ

Beş vakit namazımızı ferdi kılmamız mümkün olmakla birlikte cemaatle kilmamız daha faziletli sayılırken Cuma namazlarını cemaat ile kilmamız ve hatip tarafından okunan hutbeyi dinlememiz gerekir. Bu açıdan düşündüğümüz zaman Cuma namazlarındaki hutbelerimiz âdetâ haftalık bir kongre mahiyetindedir. Hutbeyi dinledikten sonra kıldığımız Cuma namazlarında ibadet için bir araya gelmiş iken aynı zamanda tanışma ve kaynaşmamız da gerekir. Çünkü Cuma namazı, dayanışma ruhuyla yardımlaşmamız, birlik ve beraberlik şuurumuzu kuvvetlendirecek Allah'a birlikte ulaşmamız için önemli bir vesiledir. Cuma günü yapacağımız hayır dualarımızda sadece kendi nefsimizi değil tüm Müslümanları düşünmeliyiz. Camilerimizdeki vaaz ve hutbelerimizi iyi anlayıp hayatımıza yansıtmeye çalışmalıyız. Bunu başardığımız oranda iyiliklerin yaygınlaşması ve kötülüklerin önlenmesi mümkün olur.

Mazeretsiz olarak Cuma namazını terk etmenin günah olduğunu unutmamalı, konuya gereken hassasiyeti göstermeliyiz. Peygamberimizin sağlığındaki uygulamayı örnek alarak imkânlar elverdiği oranda hanımlarımızın ve çocuklarımızın da cuma ve cemaate katılmalarını teşvik etmeliyiz. Geleceğimizin teminatı ve göz bebeğimiz olan yavrularımızı Cuma namazlarına alıştırarak dinî, millî ve ahlakî değerlerle yetiştirmeliyiz. Haftalık ibadetimiz olan Cuma namazı ile yavrularımızın ibadet şuurlarını geliştirmeliyiz.

Mazeretlerimiz sebebiyle Cuma namazına katılmadığımız zaman da Cuma namazı yerine o günün öğle namazını kılmakla sorumlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Yüce dinimiz İslam, dünya ve ahiret dengesini korumak için Cuma vaktinde namazı emrettiği gibi namazdan sonra da çalışmamızı emreder. Bunun için çalışmanın da bir ibadet olduğu bilinciyle hemen işlerimizin başına dönmemeli, samimi ve dürüst olarak çok çalışmalı, üretmeli, ülkemizi ve milletimizi kalkındırmak için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz.

## ÇOCUKLARIMIZLA İMTİHAN EDİLİYORUZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

“Bilin ki mallarınız ve çoluk çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.” (Enfâl, 8/28)

Dinimiz İslam şu beş değerin korunmasına büyük önem vermiş, bu maksatla Kur'an'da ve Sünnet'te birçok hüküm, tâlimat ve tavsiyeye yer verilmiştir. Bu değerler hayat, din, mal, nesil ve akıldır. Mal ve nesil bir yandan korunması dinin hedefleri arasına girmış değerlerdir, diğer yandan da müminler için imtihan araçlarıdır; müminler bu iki değerli varlıklı ilgili ödev ve sorumlulukları, bunlarla olan ilişkilerinin kulluklarına müspet veya menfi etkisi bakımlarından sinanacaklar ve sonunda bu nimetlerin hesabını vereceklerdir. Mal ve servetle ilgili âyetlerde bunların “dünya hayatının süsü” (Kehf, 18/46) olduğu bildirilmiş, “müminleri, mal ve çocukların Allah'ı anmaktan alikoymaması istenmiş” (Münâfîkûn, 63/9), “eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği” gerçeği hatırlatılmış, bunun da bir imtihanı aracı olduğu tekrarlanmıştır (Tegâbûn, 64/14-15).

Bu itibarla müminler Allah sevgisi ile servet ve evlât sevgisi arasında gerekli dengeyi kurmak, bunlara yönelik istek ve menfaatler ile Allah'ın emirleri çatışlığında O'na itaat etmek durumundadırlar. İnsanın servet ve evlâda düşkünlüğü bazen ilâhî emirlere uyma konusunda onu zor duruma düşürebilir ama her şeye rağmen Allah'a itaatte sebat edenler imtihani kazanmış olacaklardır.

Ayet-i kerimedede de görüleceği üzere kişinin sahip olduğu bütün maddî mânevî imkânlar ve bunlara duyulan bağlılık hissi, onun sinanması için var edilmiştir. Dünya hayatı, acı-tatlı birçok yönyle, bizim ebedî âleme geçişimizi sağlayan bir köp-

---

\* Dr. Ömer MENEKŞE

rüdür. Aynı zamanda bu hayat, birçok imtihanlarla doludur. İmtihan unsurlarından birisi sayılan çocukların ise, hayatımızda aynı bir yeri vardır.

Çocuklar, göz aydınlığımız, sevincimiz, ümidişim olup yaratıcımızın bizlere eşsiz bir armağanıdır. Onlar, dünya hayatının süsü, neşesi, yarınlarımızın mimarı ve imtihanımızdır.

Çocuklar, anne için bir imtihandır ki bu imtihan, hamilelik döneminin ilk günlerinden itibaren başlar. Hemen her anne, kendi ruh dünyasında çocuğun aldığı havada bile kendi hissesinin olduğu kanaatini taşır. Çünkü yediği bir lokma, içtiği bir yudum su ikisinin de gıdası olur. Sonraki dönemlerde onu, bazen sırtında, bazen kucağında çoğunlukla yine anne taşır. Uykusuz kalır onun için. Her an, çocuğumun başına bir tehlike gelir, diye bin bir türlü endişe içinde yaşar.

Çocuk, Allah'ın bizlere vermiş olduğu bir emanettir. Şayet ona iyi bakar, terbiyesini iyi verir ve başkalarına faydalı olacak bir insan olarak yetiştirirsek; imtihanı kazanmış oluruz. Çünkü çocuk bugünün küçüğü, yarının büyüğündür. Çocuk bir milletin geleceğidir. Çocuk yarınların teminatıdır, güvencesidir. Annelerin, babaların gelecekleri iyi ve faydalı çocuk yetiştirmeleri ile teminat altına alınır.

Ayrıca yüce dinimiz İslam, çocuklar hakkında anne–babaya güzel bir isim koyma, iyi bir eğitim verme ve vakti geldiğinde onun evlenmesine önderlik etme gibi önemli vazifeler yükler. Bu vazifelerin çok iyi idrak edilmesi gereklidir. Çünkü bu vazifeler, bütün bir hayatı kuşatır. Onun için hekimlerin beşikteki çocuğa gıda takvimi uyguladıkları gibi, ana ve baba da çocukların yaş ve idrak seviyelerine göre hayat boyu eğitimlerine dikkat etmelidir.

Ayrıca çocuk, daima kendine ideal bir model edinme ihtiyacını hisseder. İşte ana–baba çocuğun model olarak seçtiği insanlardır. Zaten ileri yaşlarda kendi ailesinde aradığı ideal modeli bulamayan çocuk, dışa yönelir ki bu da ruh dünyasında çatışmalara sebep olur. Aradığı ideal modeli ailesinde bulan çocuk ise mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar.

Sözlerimizi başka bir âyet meali ile bitirelim:

*“Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocukların size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”* (Teğabûn, 64/14-15)

Demek ki mal ve evlat Allah yolunda değerlendirilebilirse, insan onlar vasıtasyyla hem dünyasını hem de âhiretini mamur edebilir.

## ÇOKLUKLA ÖVÜNMEK FAYDA GETİRMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

“Çoklukla övünmek sizi, kabirlere varınca (ölünceye) kadar oyaladı.”  
(Tekâsür, 102/1-2)

Tekâsür, çokluk ve çoklukla övünme demektir. Biz coğuz; hayır, siz değil biz coğuz diye birbirleriyle çokluk yanışına girmek, çoklukla övünmek, dünyada insanların çoğu kere kapıldığı ve aldandığı bir hâldir. Ancak burada dikkatimizi çeken husus, çokluğun bizzat kendisinin kötü olduğu değildir. Zira çokluğu ile karşılaşacak şeyler de vardır. Hayır, güzel ameller, ilim bunlardan bazıları olup, bu gibi şeyler müminlerin yanışıması tavsiye edilen güzel oglulardır. Fakat bunların çokluğu ile de böbürlenmek ve gururlanmak kötülenmiştir. Amellerde önemli olan miktar değil, samimiyyettir, kemiyet değil keyfiyyettir.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde, insanların mal ve evlat çokluğuna düşkünlüğünün kendilerini felâkete sürüklediğine dikkat çekilir. Bunlarla övünmenin insanı aslı vazifelerinden uzaklaştırdığı, Allah'ı zikre, şükre, O'nu hakkıyla bilmeye, azamet ve kudretini düşünmeye, O'na itaat ve ibadet etmeye engel olduğu anlatılır. Üstelik övünmenin âhirette hiçbir işe yaramayacağı, aksine azabı artıracak bir günah olduğu gerçeği bütün açıklığıyla ortaya konulur. Aslına bakılırsa insanın sahip olduğu zenginlik ve servet, oğullar ve torunlar dünya hayatının birer süsüdür. Şüphesiz mal ve servette güzellikler ve faydalar vardır; oğullar insan için güç ve kuvvet belirtisidir. Fakat nasıl dünyanın bütün güzellikleri geçici ise bunlar da geçicidir. Bunlara kapılıp kalmamak gereklidir. Buna karşın insanın bu kısa dünya hayatında işlediği güzel amellerin sevabı ise sürekli olup âhiret mutluluğuna vesilesidir. Bu yüzden

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

ashab-ı kiram çok mal edinmekten ve çokluk ile övünmekten şiddetle kaçınmış, elindekini infak etmiş ve zaruri olan ile yetinmiştir.

Gerçekten de edinilen mal miktarı arttıkça, insanın sorumluluğu da artmaktadır. Bu sebeple dinimizde, malın, mülkün ve çocukların çokluğuyla öğünmek yerine, iyi ve güzel işleri çoğaltmak, sevabı kalıcı olan işler yapmak tavsiye edilmiştir. Çünkü dünyadaki mal ve servet, insanların elindeki her şey zamanı geldiğinde tükenmeye ve yok olmaya mahkûmdur. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapılan güzel işlerin hayatı ve sevabı ise kalıcıdır. Nitekim bu durum bir ayette şu şekilde tasvir edilmektedir:

*“Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır. Elbette sabredenlere, yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını vereceğiz.”* (Nahl, 16/96)

Öyleyse akl-ı selim sahibi Müslüman geçici olanlara değil, baki ve ebedî olana, dünyada ve ahirette faydası dokunacak şeylere mesaisini sarf etmelidir.

Kitabımız bir taraftan bu gerçeklere dikkat çekerken, diğer taraftan bu kitabı herkesten daha iyi anlayan ve hayat tarzıyla bizlere örnek olan Peygamber Efendimiz de, bir kimse olduğunda onun dünyada bırakacakları ile âhirete götüreceklerinin neler olduğunu bize bildirmiştir, önem vermemiz gereken şeylerin neler olduğunu açıklamıştır. Bu sebeple, Peygamberimiz, konuyu âdetâ canlandırarak ölen kimseyi üç şeyin takip ettiğini, yani kabrine kadar gittiğini, bunların da o kişinin yakınları, mali ve iyi ya da kötü işleri, davranışları olduğunu söylemiş, bunlardan ilk ikisinin kabrin kapısından geri döndüğünü, üçüncüsünün yani âhirette mükâfat veya ceza görmesine sebep olacak iş ve davranışlarının ise ölenle birlikte kaldığını bildirmiştir. Bu kısa hayatı geçici ve boş şeylerle oyalanma yerine, kalıcı, huzur verecek ve Allah'ın hoşnutluğunu kazandıracak şeylerle meşgul olmak daha doğru bir davranış olmalıdır. Akıllı kimse kendisine faydası dokunmayanı değil, faydalı olanı, geçici olanı değil ebedî olanı tercih etmelidir. İslam büyüklerinin güzel hat ile yazıp duvarlarına astıkları ve her baktıklarında ibret alındıkları bir levha vardır. Bu levhada “Hiç” yazmaktadır. Gerçekten iyi düşünüldüğü zaman dünyanın aldatıcı menfaatlerinin bir zaman sonra kocaman bir “hiç” olduğu görülecektir.

## DİN SAMİMİYETTİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالَمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ  
 فَيُنَيِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"De ki: 'Çalışın, yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Resülü de, müminler de göreceklerdir. Sonra gayrı da, görülen âlemi de bilen Allah'ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da size bütün yapmakta olduğunuz şeyleri haber verecektir.' " (Tevbe, 9/105)

Yüce Allah, bu âyet-i kerimede bizleri amellerimiz konusunda samimi olmaya, samimi davranışmaya davet etmektedir. Zira kiyamet gününde amellerimiz, gizliği ve açığı; yaptığımız her şeyi ve niyetimizi her yönüyle bilen Allah'a arz olunacak, o gün her şeyin iç yüzü, hakikati ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bu âyet Allah'ın emrine muhalefet edenler için bir tehdidi içerdiği gibi müminler için de yaptıkları işleri Allah için samimiyetle yapmaları gereğine dair bir ikaz ve uyarıdır. İmanda, amelde ve ahlakî davranışlarımızda samimiyet olmalıdır. İmanımız taklitten, amelimiz gösterişten ve ahlakî davranışlarımız da yapmacılıktan uzak olmalıdır. Allah'ın bizim içimizi, gerçek niyetimizi bilmesi gibi amellerimiz ve davranışlarımız da zamanla toplum nezdinde gerçek yüzümüzü ortaya çıkaracaktır. Bu itibarla samimiyet, insanın içiyle dışının; özüyle sözünün bir olması demektir. Kişinin, kendini farklı göstermeye çalışması, kalbinde hissetmediklerini yapmacık tarzda yaşıyor gibi dışarıya yansımaması, her şeyden önce kendisini kandırmaması demektir.

Allah (c.c) bu ayette bizlere hitaben, "Yapacağınızı yapın, ne işleyecekseniz işleyin, Allah, Peygamber ve müminler amellerinizi görecektir. Yapacağınız hiçbir amel Allah'a gizli kalmaz. Hatalarınızdan mı döneceksiniz, ibadet mi yapacaksınız, fakirlere ve yoksullara harcamada mı bulunacaksınız? Haydi, ne yapacaksınız onu

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

“yapın” buyurmaktadır. Böylece sorumluluğumuzu bilip kendimizi iyi davranışlara yönlendirmemizi istemektedir.

Samimiyetle, güzel bir hayat yolunda yürümeye karar veren bir insan Allah'tan mükâfatını alır. Allah içimizi de dışımızı da en iyi bilendir. Bazen mükâfatını bu dünyada verir bazen de ahirette verir. Konumuzla ilgili olarak Asr-ı Saadette yaşanan şu örnek önemlidir:

“Bedevilerden biri yerini yurdunu terk ederek Peygamberimize gelir ve Müslüman olur. Medine'ye yerleşip geçimini de çobanlık yaparak sağlar. Ganimet zamanı geldiğinde Peygamberimiz bir sahabı vasıtasiyla hissesini de kendisine gönderir. Bedevi, kendisine ganimeti götürmen sahabiyeye ne getirdiğini sorar. Sahabi de Peygamber Efendimizin kendisine ayırdığı hisseyi getirdiğini söyler. O da hissesine düşen ganimeti eline alır ve doğruca Peygamberimize gider ve bu nedir? diye sorar. Resûlullah (s.a.s);

-Bunu senin için ayırdım buyurur. Adam;

-Ben ganimet elde etmek için sana uymadım. Eliyle boğazını göstererek, ben şuramdan ok ile vurulup şehit olmak ve cennete girmek için sana uydum der. Resûlullah (s.a.s);

*-Eğer gerçekten doğru söyleyorsan ve Allah'a verdiği sözü tutarsan Allah da istediğini verir,* buyurdu. Bu kişi yapılan bir savaşta yer aldı. Savaş sonunda bu kişiyi işaret ettiği yerden okla vurulmuş olarak, Peygamberimize getirdiler. Resûlullah; “bu, O adam mı? diye sordu. Evet, dediler. Allah Resûlü; “Allah'a verdiği sözü tutmuş, Allah da dilediğini ona vermiş, buyurdu. Sonra onu kendi cübbesi ile kefenledi ve önüne koyarak namazını kıldı. Ardından ona şöyle dua etti: *Allah'im, bu kulun senin yolunda hicret ederek şahit oldu. Ben de buna şahidim.*” (Nesâî, “Cenaiz,” 61)

Sonuç olarak yaptığımız her şeyin hesap gününde Allah'a arz edileceği bilinciyle, Allah ve resûlünün buyruklarına muhalefet etmekten ve kendimizi kandırmaktan uzak durup işlerimizi samimiyetle Allah için yapmalıyız. Buna rağmen bir hata ve isyana düştüğümüzde ise bilinçli hareket edip, kendimizi kontrol etmek, sorumluluğumuzu bilerek bu günahlardan samimiyetle dönmemiz gereklidir. İşte bu gibi durumlarda samimiyetimizin göstergesi hatalarımızı telafi etmek için daha fazla iyilik, güzellikler işlememizdir. Bu konudaki samimiyetimizi söyle değil pratikte göstermemeliyiz. Çünkü ortada amel olmadan sadece sözün dolaşması tek başına bir şey ifade etmediği gibi vebali de gerektirir. Yüce Allah, şöyle buyurur:

“*Yapmayacağınız şeyler söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir.*” (Saff, 61/3)

## DİNDE AYRILIĞA DÜŞMEYİNİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَآتَاهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُنَّ وَتَقْطَعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ

“Şüphesiz bu (İslam), tek ümmet (din) olarak sizin ümmetiniz (dininiz)dir. Ben de Rabbinizim. Onun için sadece bana kulluk edin. (İnsanlar) işlerini kendi aralarında parça parça ettiler. Hepsi de ancak bize donecekler.”  
(Enbiya, 21/92-93)

Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e varincaya kadar bütün nebi ve resullerin tebliğ ettiği dinin genel adı İslam'dır. “Şüphesiz Allah katında din İslam'dır...” (Âl-i İmran, 3/19) ayeti bu gerçeği bize ifade etmektedir. Allah Teala tarafından gönderilen tüm peygamberlerin temel hedefi, tevhid ilkesini önce gönüllere daha sonra da kardeşlik ve birlik şuurıyla içinde yaşadıkları topluma yerleştirmek olmuştur.

Müfessirlerin bazıları izahımı yaptığımız ayette geçen “ümmet” kelimesinin “din” anlamına geldiğini söyleyken, bir kısmı ise ilâhî dinlerin tamamının İslam olduğu inancından hareketle buradaki “ümmet” kelimesini “tek bir din topluluğu” olarak yorumlamışlardır. Bu ayetlerin de yer aldığı Enbiya süresinde farklı zamanlarda ve farklı bölgelerde Allah'ın dinini tebliğ için gelmiş peygamberlerin bir kısmına denildiştir. Bunların tebliğ ettiği dinin, Allah'ın birliğini, eşsiz ve yüce oluşu/tevhid ilkesine dayanan tek bir din, ibadete layık yegâne varlığın da kendisi olduğu gerçeği bildirilmiştir. Fakat ayetten de anlaşıldığı gibi, zaman içinde insanlar, dinleri hakkında ihtilafa düşmüş, kendilerine gönderilen elçilere karşı gelmiş ve tevhid akidesinden uzaklaşmışlardır.

Yüce Rabbimiz, bu parçalanmış ve bölünmüslükten hoşlanmadığını işaret ettikten sonra ayetin devamında; “Hepsi de ancak bize donecekler” demektedir. İnsanlık başlangıç itibariyle Allah'tan gelmiş, sonuç olarak da O'na doneceğine göre (Bakara,

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

2/156), bu anlayış içinde tevhid inancını yaşayıp,usatmaya çabalaması gerekdir.

Tevhid ilkesi bir taraftan, Allah'ın birliğini içerirken diğer yandan Allah'a inanınların birliğini gerektirir. Yüce Allah biz insanları farklı kavim ve kabileler şeklinde yaratmasının hikmetini, birbirimizle tamışip kaynaşma/teârûf olarak açıklamış, renk, dil, ırk vb. farklılıkların birer ayet olduğunu belirtmiştir. Nitekim bu husus Kur'an'da şu şekilde ifade edilmiştir:

*“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dışiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır...”* (Hucurât, 49/13) Bu ayet, yaratılış itibarıyle tüm insanların bir anne ve babadan meydana geldiği gerçeğini bizlere ilan etmekte ve üstünlük ölçüsünün takva olduğunu belirtmektedir.

Fizikî, sosyal, iktisadî, kültürel vb. açıdan farklılıklara sahip olan insanların bunları birer zenginliğe dönüştürmesi, inanç açısından ise “tevhid” kimliğinde/ilkesinde birleşmesi, Kur'an'ın gerçekleştirilmesini istediği hedeflerdendir. Nitekim yüce Rabbimiz hem;

*“Ey iman edenler! Hepiniz topluca banş ve güvenliğe (İslam'a) girin...”* (Bakara, 2/208) buyurmaktta, hem de Resûlullah Efendimizden diğer din mensuplarına;

*“De ki: ‘Ey Kitap Ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söyle gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.’ Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: ‘Şahit olun, biz Müslümanlanız.’”* (Âl-i İmran, 3/64) çağrısını yapmasını istemektedir.

Tevhid dini olan İslâm, ortaya koyduğu temel prensiplerle daima birleştirici, bütünüleştirici olmayı şiar edinmiş, mensuplarının bir araya gelmesini temin edecek “Kardeşlik” gibi kuvvetli bir vasıtayı ortaya koymustur. Nitekim Kur'an'da; “Müminler ancak kardeşler...” (Hucurât, 49/10) buyurulmuş, “*Hep birlikte Allah'in ipine (Kur'an'a) simsiki sanlin. Parçalanıp bölünmeyin...*” (Âl-i İmran, 3/103) ayetiyle de, toplumda huzur ve barışı bozan her türlü tefrika ve bölüçülükten sakınmamız gereği bildirilmiştir.

Biz, yeryüzü evinin sakinleri, bizden önceki hemcinslerimizin gerçekleştiremediğini hayatı geçirmek ve Rabbimizin bize yüklediği sorumluluğu yerine getirmek zorundayız. Bu ayetler bize, aralarında birlik kurup, sulh ve barışı, hoşgörü içinde insan onuruna yakışır şekilde yaşamayı gerçekleştirememiş olanları anlatırken, zimnen bizim böyle bir parçalanmanın müsebbibi olmamamız uyarısında bulunmaktadır.

## DİNDE ZORLAMA YOKTUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 لَا إِكْرَاهٌ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرُ بِالظَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ  
 اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا أَنْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلَيْهِ

“Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıkta iyice ayrılmıştır. O halde kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapmışmıştır. Allah, hakkıyla iştendir, hakkıyla bilendir.” (Bakara, 2/256)

Yüce Rabbimiz her insana akıl ve irade vermiştir. Peygamberler göndermek ve kitaplar indirmek suretiyle hakkı batıldan, imanı küfürden, hidayeti sapıklıktan ayırmış, her birini açıklamış ve insanlara bildirmiştir. Dileyen iman eder, dileyen inkâr eder. Bu sebeple kimi insan iman etmekte kimi de inkâr etmektedir. Eğer Allah insanları dine, imana ve ibadete zorlasaydı yeryüzüne gelen herkes inanır ve ibadet ederdi. Allah imtihan olmanın gereği olarak dine inanmayı insanların hür iradelerine bırakmıştır. Sevgili Peygamberimiz de insanları dine zorlamak için değil, öğüt vermek ve dini insanlara bildirmek, dinî kuralları insanlara sözlü ve uygulamalı olarak göstermek için görevlendirilmiştir.

İslam dininde tam bir inanç özgürlüğü vardır. Dinimizde insanların kendi hür iradeleriyle dine yönelmeleri ve kabul etmeleri esastır. İslam, iman ve hayat tarzi olarak hiç kimseye zorla kabul ettirilemez. Bizler dine gönülden isteyerek yönelirsek bir anlamı olur. Bizleri dinin emirlerine ve yasaklarına uymaya yönerten şey imanımızdır. Biz bunları dine olan bağlılığımızdan yapmaya çalışırız. Bu nedenle ibadet eder, helale riayet eder, haramdan kaçınırız.

Rabbimiz Bakara suresinin 256. ayet-i kerimesinde açık bir ifadeyle dinde zorlama olmadığını bildirmektedir. Bu ayetteki zorlama ifadesi, iman edip etmeye konusu ile ilgilidir. Allah Teâlâ insanlara doğruya eğriden ayıracak aklı vermiş, ona yar-

\* Dr. Bahattin AKBAS

dımcı olmak üzere kitaplar ve peygamberler gönderilmiştir. Bundan sonra dileyenin iman edebilmesi, inanma ve inancı yaşamاسının önünde bir engelin bulunmaması gerekecektir. İslam din ve iman hürriyeti öngörür. Bu hürriyet içinde isteyen, akıl ve iradesini kullanarak iman eder. Bunları hakkıyla kullanamayıp iman edemeyeni zorlamanın faydası olmadığı gibi bu şekilde bir imanın değeri de yoktur.

Zorlama, bir kimseye hoşlanmadığı, istemediği bir işi zorla, tehdit ve baskı ile yaptmak demektir. İnsanlar dini kabul etsinler diye zorlanamazlar. Böyle bir şey kabul edilemez. Dinin aslı olan iman, kalp ile tasdik etmek ve inanmaktır. İmanın mekâni olan kalbe kimse baskı yapamaz. Kişi istemeden din ona kabul ettirilemez. Kişi baskı ile dini kabul ettiğini söyleyebilir ancak kalp ile tasdik etmiyorsa bu bir anlam ifade etmez. Diğer yandan kendi hür iradesiyle dini kabul eden insanın o dinin kurallarını da kendinin isteyerek uygulaması gereklidir. Kişi içinden gelerek namaz kılmalı ve ibadet etmelidir. Kimseye zorla namaz kıldırmak, oruç tutturmak ve dua ettirmek bir anlam taşımaz. İman konusunda olduğu gibi zorla yapılan ibadetin de Allah nazarında bir değeri olmaz ve makbul bir ibadet sayılmaz. İbadetlerde asıl gaye kişinin gönülden isteyerek Allah'a yönelmesi ve O'nun rızasını aramasıdır. İbadetler Allah için yapılmalıdır. Bizler ibadetlerimizi samimiyetle ve içten bir şekilde yapmalıyız.

Müslüman olmak, Allah'ın iradesine teslim olarak O'nun iradesine göre yaşamayı taahhüt etmek manasına gelir. Hem Müslüman olup, hem de nefsinin arzu ettiği gibi yaşamak doğru bir davranış biçimi olmaz. İslam, kendisine iman etmeyenleri buna zorlamaz; iman ettim diyenlere de birtakım görevler yükler; onları disiplin içine alır, ömrü boyu eğiterek iyi bir kul olmalarını sağlar.

Dinimize gönülden bağlanarak onun gereklerini severek yerine getirmeye çalışalım. Bizim bir kimseyi zorla dine sokmak veya dindar kılmak gibi bir görevimiz bulunmamaktadır. İyi bilinmelidir ki, herkes yapıp ettiğinden ve kendi tercihlerinden sorumludur.

## DİNİ ALAYA ALANLARLA BİRLİKTE OTURULMAZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا

يُسِينَكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

“Âyetlerimiz hakkında dedikoduyla dalanları gördüğün vakit başka bir söyle dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma.” (En'âm, 6/68)

Bazı hikmetlere binaen Mekke devrinde müşriklere karşı savaşa izin verilmemi-di. Dolayısıyla müşrikler Allah'ın âyetleriyle alay edip onları eğlenceye aldıklarında doğrudan müdahale edilemiyordu. Onun için bu gibi durumlarda Sevgili Peygamberimize onları terk etmesi emredildi. Ayet-i kerimedeki muhatap Peygamberimiz olmakla birlikte emir bütün Müslümanları bağlamaktadır. Buna göre; Kur'an-ı Kerim'i alaya alan veya eleştirmeye kalkışanlara -eğer engel olmak mümkün değilse- bu davranışlarına son verinceye kadar onların yanlarından ayrılmak gereklidir. Bu emir daha sonra gelen bir başka âayette de tekrar edilmiş, ayrıca, din ile alay edenlerle birlikte oturanların, onların günahlarına ortak olacakları da beyan buyurulmuştur: “Oysa Allah size Kitapta (Kur'an'da) “Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söyle geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz” diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, müنafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır.” (Nisâ 4/140)

Kur'an aleyhinde konuşanlara “zalimler” denilmesi, onların konuşmalarının iyi niyetli, adaletli, gerçeklere dayalı olmadığını; aksine tahkir, tezyif ve iptal amacı taşıyan asilsiz ve gerçek dışı konuşmalar olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca zalimler olarak vasisflandırılan kişilerle unutarak bir arada bulunmanın bir günahı yoktur.

\* Sabri AKPOLAT

Çünkü unutma meşru bir mazerettir. Ancak, hatırlayınca oturmamak gerekir. Dini alaya alan kişilerin bulunduğu meclisleri terk etmek gerektiği gibi, dimizizin zulüm olarak nitelediği fillerin işlendiği meclisleri ve düşmanlık duygularına dayalı daha başka kötü ve yanlış söz veya davranışta bulunan kimseleri de terk etmek gerekir. Nitekim giybet eden kimselerin meclislerini terk etmeyi emreden hadisler de vardır (Dârimî, "Mukaddime", 23).

Allah'ın âyetlerine dil uzatmadıkları, İslâmî değerlere karşı saygısızca sözler sarf etmedikleri sürece, yanlış inanç ve görüşteki insanlarla bir arada oturulup konuşulabilir. Kuşkusuz her konu gibi din hususunda da ilmî ve fıkî değerlendirmeler önemli olmakla birlikte; insanların bütün hayatlarını çok yakından ilgilendiren, tarihin bütün dönemlerinde insanlığı derinden etkileyen din müessesesini önemsiz gibi telakki ederek oyun ve eğlence hâline getiren insanlar artık kendileriyle konuşup tartışmaya bile dezmeyecek kadar bayağılaşmış olurlar. Bu tür insanlar dünya hayatını yegâne ilgi konusu yaparak dünyanın geçici zevklerine kapıldıkları, onları her şeyin üstünde tuttukları için dini bir tür eğlence gibi düşünerek putları veya buna benzer şeyleri tanrılaştırırlar yahut ferdin ve toplumun mânevî ruhî, zihnî, bedenî ve dünyevî hayatını şekillendirecek olan hak dini, üzerinde ciddiyetle düşünüp bilmeyebilecekleri yerde, alaya alırlar.

Dünya hayatına aldanıp, sonunu ve ahireti hesap etmeyerek hak dini eğlence ve oyuncak yerine koyup alay edenlerle oturmamak veya onlarla bir araya gelmemek, aslında inkârcılar için bir tehdit ve uyarıdır. Yoksa bu insanlar da uyarılmalı ve bunlara da tebliğ yapılmalıdır. Bu hakikat daha sonra gelen başka bir ayet-i kerimede şöyle açıklanır: "Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak. Hiç kimseyin kazandığı yüzünden mahrumiyete sürüklensmesi için Kur'an ile öğüt ver. Yoksa ona Allah'tan başka ne bir dost vardır, ne de bir şefaatçı. (Kurtuluşu için) her türlü fidyeyi verse de bu ondan kabul edilmez. İşte onlar kazandıkları yüzünden helake sürüklendiş kimselerdir. Küfre saplanıp kalmalarından dolayı onlara çilginca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır." (Enâm, 6/70)

## DİNÎ TEBLİĞDE ACELECI DAVRANMANIN YANLIŞLIĞI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوْتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ۝ لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ  
مِّنْ رَبِّهِ لَنِيذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ۝ فَاجْتَبَيْهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

"Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir hâlde Rabbine yakarımıstı. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka kınanmış bir hâlde issız bir yere atılacaktı. (Fakat böyle olmadı.) Rabbi onu (peygamber olarak) seçti ve salih kimselerden kıydı." (Kalem, 68/48-50)

Allah Teala izahını yaptıgımız bu ayetlerde, dinî tebliğde aceleci olmamamız, sabırla ve karşımızdakine anlayışla yaklaşmamız gerektiği bizlere açıkça ifade edilmekte, Yunus (a.s)'un aceleci yaklaşımı örnek verilerek bu tür yaklaşımının yanlışlığı belirtilmektedir.

Bu ayetlerde Hz. Peygamber'e, Allah'ın verdiği görevi sabırla yerine getirmesi emredildikten sonra, Yunus (a.s)'a atif yapılmakta ve Resûlullah'a onun hatalı davranışını tekrar etmemesi telkin edilmektedir. Çünkü Yunus (a.s), tebliğ ettiği dini halkın hemen kabul etmediğini görünce, sabır ve azimle görevine devam edeceği yerde, halkına kızarak ülkeyi (Ninova) terk etmiş, bir gemiye binip denize açılmış, yolda fırtına olmuş, yolcuların bir kısmının denize atılmasına karar verilince çekilen kurada Yunus'un şansına denize atılmak düşmüşt, fakat denizde bir balık (balina) tarafından tutularak boğulmaktan kurtulmuştu. Böylece kendisine burada da Allah'ın rahmeti yetisti; Allah Teâlâ'nın lütfıyla bu balık onu sahile bıraktı ve ölümden kurtuldu. Yunus (a.s) Allah'ın emriyle ülkesine dönüp peygamberlik görevini sürdürmeye, tevhid inancını yaymaya devam etti. Müslüman ve insan olarak yapacağımız bütün faaliyetler şu üç sınıfın içine girmektedir:

\* Tahir TURAL

### 1- Dinî tebliğ faaliyetleri:

Bizler de diğer Müslüman kardeşlerimiz gibi dinimizi bildiğimiz kadariyla anlatmamızı. Bu esnada da sabır olmalıyız. Nitekim Yunus Peygamber'in küssasına değinilerek Hz. Muhammed (s.a.s)'in şahsında biz ümmeti de uyarılmaktayız. Nasıl ki Peygamberimiz (s.a.s)'e Mekke müşriklerinin kendisine gösterdiği muhalefete kızıp da ümitsizliğe kapılmaması ve peygamberlik görevini sürdürmesi telkin edilmekte ise, bugün bizler de dinini yaşamayan bazı din kardeşlerimize kızıp da onları terk etmemeliyiz. Onlarla alakamızı kesmek, kendilerine kızmak yerine sabırla ve anlayışla tebliğ görevimizi sürdürmeliyiz.

### 2- Dinî yaşama faaliyetleri:

Dinimizi yaşamaya çalışırken emredilen ibadetleri zamanında yerine getirmek için aceleci davranışmalı veya onları erteleyerek son vaktine bırakmamalıyız. İbn Mes'ud (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.s)'e; Hangi ameller daha faziletlidir? diye sordum. "Vaktinde kılınan namaz" buyurdu. Sonra hangisi? dedim. "Ana babaya iyilik etmek" cevabını verdi. Daha sonra hangisidir? diye sordum. "Allah yolunda cihâd etmektir" buyurdular. (Buhârî, "Mevâkit", 5; Müslüm, Îmân 137-139. Ayrıca bk. Tirmizî, "Salât", 14; Nesâî, "Mevâkit", 51)

### 3- Dünyevî faaliyetlerimiz:

Dünyevî faaliyetlerimizde acele etmememiz gereklidir. Atacağımız her adımı belki bir plan ve program dâhilinde atmalıyız. Önemli işlerimizde de başta ailemiz, çocuklarımız ve bu sahada ehil olan kişilerle istişare ederek adım atmamalıyız. İşleri aceleye getirip sonradan doğacak yanlış ve zararları kaderimize havale etmemiz yanlıstır. Bu bağlamda Peygamberimiz (s.a.s) "Acele şeytandandır" (Muhtaru'l-Ehadis, No: 26) buyurarak bizleri uyarmıştır.

## DİNÎ TEBLİĞDE SAMİMİ OLUNMALIDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
قُلْ مَا آتَيْنَاكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا آتَيْنَا مِنَ الْمُتَكَبِّلِينَ

"Ey Muhammed! De ki: Bundan (tebliğ görevinden) dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden yükümlülük altına girenlerden değilim." (Sâd, 38/86)

Yüce dinimizde samimiyet, temiz kalp, iyi niyet her zaman tavsiye edilmektedir. Bu nedenle hem ayetlerde hem de hadislerde, hayırlı yolda kullanılmadığı takdirde dünya nimetlerinden hiçbirinin ahirette insana bir fayda sağlamayacağı, ancak temiz bir kalple Allah'ın huzuruna çıkanların kurtuluşa ereceği belirtilir. Nitekim bir ayette şöyle buyurulur:

*"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka."* (Şuara, 26/88-89)

Allah rızası için yaptığımız her türlü kulluk görevimizde, ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürecek bütün kötü düşünceler ve davranışlardan kaçınmalıyız. Mesela ibadetlerimizde gösteriş (riya), maddi ya da manevi menfaat beklenisi mutlak surette ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürür. İhlas ve samimiyyete gölge düştüğü zaman da, o işin tesiri kırılır. Hele bir de o işin içine maddî menfaat girerse, samimiyyet tamamen ortadan kalkar ve artık yapılan bu işe de kulluk/ibadet denemez.

Kur'an-ı Kerim'in, bütün peygamberlerin dilinden naklettiği: "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuarâ, 26/109) mealindeki âyet, sözünü ettigimiz hususa işaret etmektedir.

Bu ifadeler ile peygamberler, toplumlarına şu mesajı vermektedirler: "Biz, sizin için dert ve istirap içinde kıvrıyoruz. Siz ise mecnun diyorsunuz, hakaret ediyorsunuz, taşıyorsunuz ve insanlardan uzaklaştmaya çalışıyorsunuz. Biz peygamberler ise kapı kapı dolaşıp hakkı anlatmaya çalışıyoruz. Siz ise her kapayı suratımıza kapamakla uğrışıyorsunuz. Yaptığınız bunca eza ve cefaya rağmen, biz peygamberler sizden ne dünyada

\* Dr. Zafer KOÇ

*ne de ahirette bir menfaat istemiyoruz. Bize gerçek ücreti verecek olan, bizi bu vazifeyle gönderen yüce Allah'tır."*

İşte Hz. Âdem'den sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'e kadar bütün peygamberlerin Allah'a kullukta ve Peygamberlik görevlerindeki gayeleri bu ulvi makamıdır.

Hepimizin sıkça okuduğu Yasin suresinde Hz. İsa'nın havarileri anlatılır. Rivayete göre üç Havari, İslam'ı anlatmak için bir şehrde (Antakya olduğu söylenir) gelirler. Dönemin devlet adamları derhal onların hapsedilmelerini isterler. Emir yerine getirilir ve Havariler hapsedildiler. O yörede herkesin saygı duyduğu ve görüşlerine itimat ettiği Habib-i Neccar ismindeki mümin insan, bu haberin duyunca hemen koşar gelir ve ilgililere şöyle seslenir:

*"...Ey kavmim! Bu elçilere uyun. Sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere uyun, onlar hidayete erdirilmiş kimselerdir."* (Yasin, 36/20-21)

Görüleceği gibi Habib-i Neccar, halkın elçileri dinlememesi üzerine koşarak gelmiş ve onların dürüst insanlar olduklarını ve asla maddi bir çıkar peşinde bulunmadıklarını dolayısıyla onların sözlerine kulak vermelerini istemiştir. Ne var ki, ikna edici bu sözler de fayda etmemiş, şehir halkı kendisini hunharca katletmiştir (Kur'an Yolu, DİB Yayınları, IV/430-431).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinî konular, kötü niyetli insanlar tarafından çoğu zaman istismar edilmekte ve din, maddi çıkar amaçlı kullanılmaktadır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in Mekke hayatını göz önüne getirirsek son derece ilginç örnekler görürüz. Yüce Allah, resülü Muhammed'i bir müjdeci; bâtil inançlara ve kirli hayatı kendilerini kaptırıp gidenler için de uyancı olarak göndermiştir. Peygamberin biricik görevi budur, bundan başka bir gayesi yoktur. O, davetine karşılık kişisel bir amaç, bir çıkar beklemez ve beklememiştir; tek beklediği şey, insanların özgür kararlarıyla Allah yolunu seçip bu yolda yürümeleridir. Nitekim Mekkeli putperestlerin ileri gelenleri çeşitli vesilelerle, bu davasından vazgeçmesi karşısında kendisine dilediği kadar servet vermek, başlarına lider yapmak, en güzel kadınlarla evlendirmek gibi cazip tekliflerde bulunmuşlardır; fakat o, bu teklifleri kesinlikle reddetmiştir (Kur'an Yolu, IV/146).

Buna göre hepimiz de dinimizin emirlerini imkânlarımız ölçüsünde yaşamak ve insanlara da doğru bildiklerimizi anlatmakla sorumluyuz. Bunları yaparken muhataplarımızdan kişisel bir çıkar, maddî veya manevî bir karşılık beklememeliyiz. Aksi takdirde ne ibadetlerimizden manevî bir zevk alırız, ne de Hz. Peygamber'in ahlakını kendimize örnek almış oluruz. Zira yüce Allah, basit dünya menfaatleri için dini asla kullanmamamızı emretmektedir:

*"...İnsanlardan korkmayın, benden korkun ve benim âyetlerimi az bir paraya satmayın!"* (Maide, 5/44)

## DİNİMİZ HAKKINDA AYRILIĞA DÜŞMEYELİM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّلَى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى  
وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كُبَرٌ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَعْلَمُ  
إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

"Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyein!, diye Nûh'a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim'e, Musa'ya ve İsâ'ya emrettiğini size de din kıldı. Fakat senin kendilerini çağırığın şey (İslam dini), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah, ona dilediğini seçer. İçtenlikle kendine yönelerleri de ona ullaştırır." (Şûrâ, 42/13)

Ayet-i kerimede yüce Allah, biz müminlere dine simsiki sarılmamızı; dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizi ve din konusunda ayrılığa düşmememizi emretmektedir. Ayet-i kerime Nûh, İbrahim, Musa ve İsa peygamberlere emredilen dinî esasların Peygamberimiz (s.a.s)'e de emredildiğini beyan etmektedir. Bu, peygamberlere vahyedilen dinin tek din olduğu, aynı iman esaslarını ve ibadetleri içerdığı anlamına gelir. Her peygamber döneninde muamelatla, yani gündelik hayat ve insanlar arasındaki ilişkilerle ilgili bazı farklılıklara rağmen Allah'ın peygamberleri aralarında din konusunda ihtilaf etmemişlerdir. Onlar dinin aslini, Allah'ı ikrar edip ona hiçbir şeyi ortak koşmamak, hiçbir ayrım gözetmeden peygamberlere, meleklerle, ilahi kitaplara, ahiret gününe inanmak ve yalnız Allah'a ibadet etmek üzere ikame etmişlerdir.

Ancak insanlığın tarihi sürecinde görüldüğü gibi her peygamberden sonra insanlar kendi aralarındaki ihtilaf ve çekişme yüzünden aynılığa düşmüşler, din ko-

\* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

nusunda bölüm pörçük olmuşlardır. Yahudiler, Hz. İsa'yı reddetmiş, onun getirdiği mesajı kabul etmeyerek din konusunda ayrılığa düşmüşlerdir. Hristyanlar ise Hz. Muhammed'i ve getirdiği mesajı kabul etmeyerek hem din konusunda hem de ken- di aralarında çekişmeye düşmüşlerdir. Biz Müslümanlar ise daha önceki peygamberlere vahyedilen ilahî esasların Peygamberimize de vahyedildiğine inanırız. Dinin ve bütün peygamberlere vahyedilen ilahi emir ve yasakların Allah katından olduğuna inanırız. Bu itibarla din konusunda ihtilaf etmeyiz.

Gerek ilahî vahye muhatap olma şekilleri, gerekse her peygamberin uyguladığı yöntem bakımından bir farklılık söz konusu olsa da dinin esasları ve gayesi bakımından peygamberler arasında bir aynılık söz konusu değildir. Bu esaslar üzerine bina edilen ilahi din tektir ve adı da "İslam"dır. Bu bağlamda, Ebu Hureyre'nin riva-yet ettiği, sihhati konusunda ittifak edilen bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

*"Biz peygamberler topluluğunun dini birdir. Ben İbn Meryem'e daha yakınım. Çünkü onunla benim aramda başka bir peygamber yoktur."* (Buharı, "Ehadîsü'l-Enbiya", 60)

Biz Müslümanlar hiçbir ayrım gözetmeden Hz. Âdem (a.s)'den Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere inanırız. Onların Allah'ın seçip insanlığa gönderdiği elçileri ve mümtaz kulları olduğunu kabul ederiz. Onlar, Allah tarafından bildirildiği şekilde hak din üzere yaşamışlardır. Allah'tan aldıkları emirleri uygulayarak insanlığa örnek olmuşlardır. Bu itibarla biz Müslümanlar, peygamberlerin izini takip eden bahtiyar kollar olarak, din konusunda ihtilafa ve çekişmeye düşmeden hak din olan İslam'ın buyruklarına riayet etmeyi ve yasaklardan kaçınmayı dinimizin emri olarak kabul eder, bunu yerine getirmeye çalışırız. Yüce Rabbimiz, Rûm suresinin 31 ve 32. âyetlerinde bizlere şöyle emretmektedir:

*"Allah'a yönelik kimseler olarak yüzünüzü hak dine çevirin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağınık edip grup grup olan kimselerden olmayın. (Ki onlardan) her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir."*

Unutmayalım ki dinimiz bizi birbirimize yaklaştırın, içimizdeki kin ve nefreti söküp atan, kibir ve gururu kıran, bireysel ve toplumsal dayanışmayı ve yardımlaş-mayı temin eden birliğimizin ve dirliğimizin teminatıdır.

## DİNİMİZ KOLAYLIK DİNİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

"Allah, sizden yükümlülükleri hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır." (Nisa, 4/28)

Yüze dinimiz İslam, insanlık için dünya ve ahiret saadetini temin etmek üzere gönderilmiştir. Dimizin evrensel niteliklerinden birisi de onun kolaylık dini olmasıdır. İnsanı gücü nispetinde sorumlu tutan İslam, insanları zora ve sıkıntıya, meşakkat ve nefrete sokmak için gönderilmemiştir. Zira âyette de belirtildiği gibi, insan zayıf yaratıldığı için ancak takati nispetinde sorumluluğu kaldırılabilir. Bu bakımdan hiçbir kimse takatini aşan işleri yerine getirememekten dolayı sorumlu tutulamaz. Ancak aklının erdiği gücünün yetiği nispetle sorumluluklarını yerine getirmekle mukelleftir.

Bu bağlamda kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah uğrunda hakkıyla cihad edin. O sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce hem de bu Kur'an'da Müslüman diye isimlendirdi ki, Peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâti verin ve Allah'a sarılın. O ne güzel sahip, ne güzel yardımçıdır!" (Hac, 22/78)

Bu itibarla Allah'ın emir ve yasaklarından muradin insana güçlük çıkarmak değil, yaşayışını ve hayatı kolay kılmaktır. Nitekim namazın şartlarından biri olan abdest almanın aslında bu ibadeti zorlaştırmak olmadığını Allahu Teala ilgili âyette şöyle ifade etmektedir:

"Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez." (Mâide, 5/6)

Yani ibadetlerin bizi madden ve manen hayatı hazırladığı gibi abdest yoluyla da hem maddi necasetten temizlenerek hayat kolay kılınmış hem de manen daha güçlü olmamız murat edilmiştir.

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bu itibarla dinimiz insanı takatının üstünde, altından kalkamayacağı, zorlanacağı herhangi bir ibadetle yükümlü kilmaz. Yine bazı ibadetlerin zayıflık, hastalık, yaşlılık, acizlik, yolculuk, fakirlik gibi hallerde ruhsata tâbi tutması da bu amaca yönelikir. O halde İslam'da aşırılığın ve zorluğun yeri yoktur. Bir başka ifadeyle, ifrat ve tefrit doğru değildir.

Kur'an-ı Kerim'i bize en iyi açıklayan ve her konuda olduğu gibi kolaylık konusunda da örnek olan Hz. Peygamber de söz ve davranışlarda hep bu ilkeyi gözetmiştir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadis-i şeriflerinde; "Muhakkak ki din kolaylıktır." (Nesâî, "İman", 28) buyurmaktadır. Yine bir başka hadislerinde Efendimiz, "Bu din, kolaylık dinidir. Kimse dini geçmeye çalışmasın, (başaramaz, yine de yapamadığı eksiklikleri kalır ve) üstünlik içinde kalır" (Buhârî, "İman", 29) buyurmuştur.

Şu halde Peygamber Efendimizin daima işlerin kolay olanını tercih ettiğini ve ümmetine de öyle yapması gerekiği konusunda direktiflerde bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Keza hepimizin bildiği kısa ve veciz bir sözlerinde yine onun, kolaylaştırip zorlaştırmamaktan, müjdeleyip nefret ettirmemekten bahsettiğini biliyoruz. O nedenle, kişinin üstesinden gelemeyeceği şeylerle kendini icbar etmesi doğru bir davranış değildir. Hatta yine insanın üstüne elzem olmayan şeyi sormak suretiyle, bir anlamda kendini bağımlı kılması tasvip edilir bir davranış değildir.

## DİRİLİŞ MUTLAKA GERÇEKLEŞECEKTİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ  
قَالَ مَنْ يُحْكِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْكِيَهَا الَّذِي أَنْشَاهَا أَوَلَّ مَرَّةً وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

“İnsan, bizim, kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: ‘Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?’

De ki: Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmış hakkıyla bilendir.” (Yasin, 36/77-79)

Yaşadığımız hayatın vazgeçilmez bir özelliği de sonlu olması, yani belirli bir süre hayatta kalmamız, daha sonra biyolojik varlığımızın son bulmasıdır. Bu ölüm gerçeğine engel olma, onu geciktirme veya durdurma imkânımız yoktur. Çünkü her canlının belirli bir ömrü vardır; o zaman geldiğinde hiçbir gecikme olmayacağı ve her canlı ölümü tadacaktır (Âl-i İmran, 3/185; Arâf, 7/34). Ruhlar âleminde başlayıp anne rahminde devam eden ve nihayet dünyaya gözlerimizi açtığımız bu hayat, ölüdükten sonra son bulmayacak ve yeniden farklı bir boyutta hayatımız devam edecektir. Zira ölüm, bir yok oluş değildir; bu hayatı yaşamışımız iyilik ve kötülüklerin hesabı görülecektir. Nitekim bu gerçekten kaçışın olmayacağı bir ayette şöyle bildirilmektedir:

“De ki, “Sizin kendisinden kaçış durduğunuz ölüm var ya! O mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybi da, insan kavrayışı içine girebilen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.” (Cuma, 62/8)

Ölümle, her an iç içe yaşamaktayız. Ancak hayatımızın ne zaman ve nerede son bulacağını bilmemekteyiz. Kim bilir o an, belki de şu andır. Hatta bu satırları okuyup bitirmeye fırsatımız olmayacağı.

Şu halde ölüm, korkulacak bir durum olmayıp, her canının mutlak ve kaçınılmaz sonudur. Nitekim hiçbir insanın ölüme karşı koyduğunu ve bunu başardığını

\* Dr. Zafer KOÇ

göremeyiz. Hatta Peygamberler için de aynı gerçeğin olacağı ve yeni bir hayatı geçileceği şöyle ifade edilmiştir:

*“Biz senden önce de hiçbir besere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar?”* (Enbiya, 21/34)

Ayette; “*Her canlı ölümü tadacaktır.*” (Âl-i Imran, 3/185) buyurulmaktadır. Ölüm gerçeği ne kadar kesin ise, öldükten sonra tekrar dirilmek de aynı şekilde kesindir. Nitekim bu ayetin devamında bu gerçek şöyle ifade edilmektedir:

*“...Kiyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılmış cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermişit...”*

Kur'an'da, Allah'ın birliği (tevhid) inancından sonra en çok zikredilen konular dan biri de, öldükten sonra dirilmek ve bu dünyada yaşadığımız hayatın hesabını vermektedir. Dolayısıyla ahiret inancı, Kur'an'da imanın temel şartları arasında sayılan son derece önemli bir konudur. Daha ilk sure olan Fatiha'nın ilk ayetlerinde yüce Allah kendisini, “Din gününün maliki” olarak tanıtır. Hatta diyebiliriz ki, Kur'an'da ahiret gününden bahsetmeyen hemen hiçbir süre yoktur. Ölümden sonra dirilme, kiyamet, cennet, cehennem gibi olaylar, kısaca ahiret hep bu “gayb” konusunun içerisinde yer alır. Ahiret hayatının mahiyeti ve ahiretteki durumlar ile ilgili bilgiler, beş duyumuzla kavrayacağımız konular olmayıp, gayba ait konular olduğu için, gözlem ve deneye dayanan pozitif bilimlerle ve akilla açıklanamaz. Bu konuda tek bilgi kaynağımız vahiydir. Kur'an'da ve sahî hadislerde nasıl anlatılmışsa onunla yetiniriz. Bunun ötesinde aklı bir yorumu gitmemiz doğru olmaz.

Sağlıklı düşününebilen bir insan; aklı, kendisinde bulunan adalet, sorumluluk, ebedilik ve sonsuzluk duygusu ile insanın başıboş ve amaçsız yaratılmadığı fikinden hareketle, ahiret hayatının varlığını tabii bir şekilde kabul eder.

Hepimizde sonsuzluk ve ebedilik duygusu vardır. İşte öldükten sonra diriltmemiz ve yeni bir hayat yaşama isteğimiz, ahirete inanmayı gerekli kılmaktadır. Bu sayede, dünya hayatımız daha da bir anlam kazanmakta ve ölüm ile yok olmayacağıımızı daha iyi kavramaktayız. Nitekim Kur'an'da, hayatı sadece bu dünya ile sınırlı görenler şiddetle reddedilmiş, ahirette tekrar diriltileceğimiz ve yaşamaya devam edeceğimiz belirtilmiştir. Ayette; “*De ki: Allah siz diriltir, sonra öldürür. Sonra siz şüphe götürmeye kiyametünde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler...*” (Câsiye, 45/26-27) buyurulmuştur.

Öldükten ve cesedimiz toprak olduktan sonra tekrar bunların nasıl bir araya getirileceği gibi bir soru aklimiza gelebilir. Şunu bilelim ki, bizi yoktan var eden Rabbimiz için, çürümüş bedene yeniden can verip diriltmek daha kolaydır. Çünkü O; “*Bir şeyi yaratmak istediği zaman O'nun emri o şeye ancak ‘ol!’ demektir. O da hemen oluverir.*” (Yasin, 36/82)

## DUANIZ OLMASA RABBİM SİZE NE DİYE DEĞER VERSİN\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبُدُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَاماً

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!  
Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak." (Furkan, 25/77)

Kâinatın tek yaratıcısı olan Rabbimiz, bizleri akıl ve irade başta olmak üzere sayılamayacak nimet ve imkânlarla donatmış, bu nimetlerini ruh ile tamamlamıştır. Bu özelliklerimiz bizi diğer yaratıklardan üstün ve Yaratanimız karşısında sorumlu kılmaktadır.

Bizler boş yere yaratılmadığımız gibi, başıboş da bırakılmış değiliz. Allah'ın yeründeki halifesи ve yaratılmışların en şerefli olan biz insanlar, herhangi bir yaratığa kul, köle olmak için değil, en geniş anlamıyla yeryüzünde O'nun iradesi ve istekleri doğrultusunda yaşamak üzere yaratılmış bulunmaktayız. Nitelik yüce kitabımız Kur'an, bizlerin Allah'a kulluk amacıyla yaratıldığımızı (Zâriyat, 51/56), dünya mutluluğunu elde edebilmemizin ve ebedî imtihamı kazanabilmemizin bu amacı gerçekleştirmemizle mümkün olabileceğini, Allah'ımıza sığınmadan, O'nun yardımını almadan bunu başaramayacağımızı haber vermektedir.

Yeryüzündeki her şey biz insanlar için yaratılmış (Bakara, 2/29) ve hizmetimize (Lokman, 31/20) verilmiştir. Bizlere verilen bu değer/önem karşısında akıl ve irade sahibi insanlar olarak bize düşen görev, yaratılış gayemize uygun davranışmak, yaratınızı tanımak ve O'na ibadet/dua etmektir. Bu ayette, insanın ancak Allah'a bu yönelişle, O'nun katında değer kazanabileceği belirtilmiştir.

"Dua" kelimesi çeşitli âyetlerde; "Allah'a ibadet etme, yakarma, istek ve ihtiyaçlarını O'na arz ederek lütfunu dileme, seslenme ve yardıma çağrıma..." gibi anımlarda kullanılmıştır. Dua, bütün benliğimizle Allah'a yönelik maddî ve manevî

\* Mustafa GÜNEY

istiklerimizi O'na arz etmemiz ve O'na niyazda bulunmamızdır. Bir başka deyişle dua sınırlı, sonlu ve âciz olan bizlerin sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğumuz bir köprüdür.

Dua, aynı zamanda zikir ve ibadettir. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.s), “*Dua ibadetin özüdür*” (Tirmizi, “Da'avât”, 1) buyurmuştur. En önemli ibadet olan namazımız da, “dua” kelimesiyle ifade edilmiştir (Enâm, 6/52; Kehf, 18/28). “Namaz” anlamında kullanılan “salât” kelimesinin asıl manası da “dua”dır.

Başımızdara düştüğünde dua etmemizin yanı sıra özellikle refah ve rahatlık durumlarımıza da ibadet ve dua ederek Rabbimizi hatırlamamız kulluğumuzun bir gereğidir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmaktadır:

*“Allah’ın emir ve yasaklarını gözet ki, O’nu önünde bulasın. Bolluk içindeyken (emirlerine bağlı kalmakla) sen Allah’ı tanı ki O da darlığı düşünce (kurtarmak suretiyle) seni tanısın.”* (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307)

Şunu da unutmayalım ki ibadet/dua etmeye ihtiyacı olanlar biz kollarız. Allah’ımızın hiçbir şeye ve bizim kulluğumuza ihtiyacı yoktur. Bu husus (manası Allah'a, sözleri Peygamberimize ait) kutsi bir hadiste şöyle açıklanmıştır:

*“...Ey kullanım! Bana zarar verme mevkiine ulaşamazsınız ki bana zarar veresiniz! Bana fayda sağlama mertebesine de ulaşamazsınız ki bana menfaat sağlayasınız...”* (Müslüm, “Bîr”, 55; Tirmîzî, “Kiyamet”, 49)

Akıl ve irademizle, inanç ve eylemlerimizi seçme ve gerçekleştirmeye hususunda özgürlük verilen bizlerin, yaratılışımızdaki amaca aykırı bir tavır sergilememiz çikmaz bir yoldur. Biz insanlar için en büyük suç, -ister sözlerimizle ister davranışlarımızla olsun- kendi benliğimizi, gerçek insanlığımızı ve insanlık değerimiz olan izzet ve onurumuzu kazandıracak olan Allah’ın dinine ve O’na kulluğuna önem vermememizdir.

Bizleri yaratan, yaştan ve rızık veren Rabbimize dua/ibadet etmez isek; bizlere yüce Yaraticımız tarafından ihsan edilen üstün değerin kıymetini bilmemiş, O’nu yalanlamış ve O’nun katında “önemsiz /azabı hak etmiş bir varlık” hâline gelmiş oluruz. Zira “*Dua/Kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir.*” (Mümin, 40/60)

Öyleyse böyle bir duruma düşmekten sakinalım. Her zaman Rabbimizle irtibatımızı sürdürelim. Çünkü dua biz müminlerin tüm hayatımızı kapsayan sürekli bir kulluktur.

## DÜNYA HAYATI GEÇİCİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعْبٌ وَلَهُوَ الْأَخْرَجُ خَيْرُ الَّذِينَ يَتَقَوَّنُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

"Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak misiniz?" (En'âm, 6/32)

Bu âyet-i kerime; "Hayat ancak dünya hayatıdır. Biz tekrar diriltilecek değiliz" (En'âm, 6/29) diyen inkârcılara cevap vermektedir ve bu dünya hayatının geçiciliğine dikkati çekmektedir. Yüce Kitabımız bu düşüncede olanlara şu gerçeği hatırlatarak cevap yermektedir: Âhiret kaygısı taşımadan sîrflâ dünya ile meşgul olanlar için "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir." Hayata anlam ve değer katan şeyler, Allah'ın hoşnutluğunu ve O'na yakınlaşmayı umarak yapılan hayır işleridir. Böyle bir düşünce ve niyet taşımadan yaşanan hayat boş, manasız ve faydasız geçirilen bir süreden ibarettir. Buna karşılık muttakiler yani dünyada yaptıkları her işin hesabını Allah'ın huzurunda vereceklerini düşünerek yaşayan; O'nun buyruklarına ası olmaktan, yasaklarını çiğnemekten sakınanlar, kanunlarına tam bir saygı şuuryuyla bağlananlar, bu tutumlarıyla dünyada kendilerine tanınan fırsatı hakkıla değerlendirdikleri için, bunlar hakkında âhiret yurdu dünyadan daha hayır ve daha güzel olacaktır.

Ayet-i kerîmeden, dünya hayatının çok lüzumsuz, gerçek dışı, hiçbir değeri olmayan, hiçbir ciddiyet taşımayan, hiçbir amacı olmayan boş bir hayat olduğu anlaşılmamalıdır. Burada anlatılmak istenen dünya hayatının sonluluğu ve geçiciliğidir. Dünya hayatının hedef değil vasıta oluşudur. Yani dünya hayatının âhiret yurdu yanında çok kısa, geçici bir hayat olduğudur. Tipki çok ciddi bir iş için yolculuğa çıkan bir kişinin yolculuğuna devam ederken kısa bir süre dinlenmek ve sonra tekrar yoluna devam etmek için uğradığı bir ağacın altında dinlenme ve oyalanması

\* Sabri AKPOLAT

gibidir. Hadîd suresi 20. ayet-i kerimede dünya hayatının geçici ve aldatıcı oluşu söyle tasvir edilmektedir:

*“Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yanından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyledir: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve nzası vardır. Dünya hayatı, alda-nış metaandan başka bir şey değildir.”*

İnsanlar “oyun” ve “eğlence”nin ne olduğunu bildiklerinden, yüce Allah insanlara, dünya hayatıyla âhiret yurdunu mukayese edip değerlendирerek yol göstermektedir. Oyun ve eğlencenin en önemli özelliği, geçici olmalıdır. Çoğu zaman insana bir fayda da temin etmemektedirler. Geçici ve faydası yeterli olmayan dünya hayatını kutsallaştırip ona tutkuyla bağlanmak kişiye zarar verir. Daha faydalı ve daha kalıcı olanı araması gereken insan, onu bu dünya hayatında bulamayacak, ancak âhirette bulabilecektir. Unutulmamalıdır ki, o bulma işini ona bu dünyada âhirete yönelik ürettiği ameller kazandıracaktır.

Oyun; faydalı işleri bırakıp faydasız şeylerin peşine takılmaktır. Eğlence, “lehv” ise ciddiyeti bırakıp ciddiyetsizliğe yönelmek demektir. Dünya hayatını temel kabul edenler, onu sonsuz zannedenler, varsa da yoksa da işte yaşadığımız bu hayat vardır, bunun ötesinde başka bir hayat yoktur diyenlerin dünyada yaptıkları oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir.

Oyun ve eğlencelerle genellikle çocuklar ve bilgi derinliği olmayanlar meşgul olırlar. Akıllı insanların bu tür şeylere ayıracak fazla zamanları yoktur. Onun için yüce Rabbimiz, ayet-i kerimenin sonunda “*Hâlâ akıllanmayacak misiniz?*” buyurmuştur.

## DÜNYA HAYATI İSTEYENE VERİLİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءَ إِلَيْنَاهُ جَهَنَّمُ يَصْلِيهَا مَذْمُومًا مَذْحُورًا

"Kim geçici dünyayı isterse orada ona, (evet) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadar hemen veririz. Sonra da cehennemi ona mekân yaparız. O, buraya kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak girer." (İsrâ, 17/18)

Dünya hayatı geçici olduğu gibi nimetleri de geçicidir. Dünya hayatını ve süsünü isteyen kişiye çalışığının karşılığı verileceği bir eksilme olmayacağı ayette (Hûd, 11/15) ifade edilmekte, herkesin yaptığınnı karĢılığını bu dünyada eksiksiz olarak alacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte Allah, kişinin istediği kadar değil, kendi dilediği kadar mükâfat vereceğini bildirmektedir. Burada hiç kimseyin hakkının yenmeyeceğine vurgu yapılrken sadece dünya hayatını isteyen kimseye de cehennemin hazırlandığı belirtilmektedir.

KiĢi sadece dünya nimetlerini elde etmek için amel işlememelidir. Zira Allah her ne kadar dünya hayatını ve süsünü hedef edinen kimseye çalışığının karşılığını eksiksiz olarak vereceğini, mağdur edilmeyeceğini bildirmekte ise de ahirette mağdur olacağı muhakkaktır. Çünkü geçici olan bu dünya hayatının lüksü için çalışan kimseler, bütün maksat ve niyetlerine göre çalışmalarını ve gayretlerini bu dünya hayatında tüketmiş olduklarıdan alacakları karşılık ancak dünya hayatı ile sınırlıdır. Ebedî olan ahiret hayatında ise hiçbir mükâfata sahip olamazlar.

Sadece dünya hayatının nimetlerini elde etmek için gayret edenler, ahirette ateşten başka bir şeyle karşılaşmayacaktır. Dünyada iken yaptıkları bütün ameller ahirette yok olacak, karşılığını alamayacaklardır. Bu dünya hayatında bir iyilik işlemiş olsalar bile ahirette sevap kazanmak gibi bir maksatları olmadığı için hepsinin eli boş kalacaktır. Yani amelleri fani olan dünya hayatı ile yok olup gidecek, ahirete bir şey kalmayacaktır. Çünkü sadece dünyalık kazanmak için yapılan amelin hiçbir değeri yoktur. Dünya hayatı fani olduğu için dünyadaki nimetleri ebedî kilmak ve elde

\* Dr. Ercan ESER

tutmak mümkün değildir. Hayat sona erince her şey biter, yok olur gider. Dünya için yapılan işler de sona erer. Ancak sadece Allah için yapılan ameller ile Allah'ın zati baki kalır (Rahmân, 55/26-27).

Konumuzu teşkil eden ayet-i kerimeye göre insanların dünya hayatındaki durumu iki kısma ayırmaktadır. Bir kısmı sadece dünya için çalışanlar, bir kısmı da ahiret için çalışanlardır. Kim geçici dünya hayatını ister ve bütün gayretlerini ona yöneltir ve ahireti unutursa Allah da ona kendi iradesine uygun olarak arzusunu gerçekleştirmeye imkânı verir. Örneğin rızkını geniş kilar, hayatını rahat içerisinde geçirmesini sağlar. Bununla birlikte dünya nimetlerini isteyen herkes bazen mak-sadına da ulaşamaz. Allah dilediği şekilde, irade ve isteği ile o kişinin ihtiyacını sınırlandırır (Şûrâ, 42/20; Âl-i İmrân, 3/145). Öyle ki nimetler, kulun kendisine, istediği şekilde değil, Allah'ın dilediği şekilde bağış yapması ile ulaşır.

Ayet-i kerimelerde, ahiret nimetlerini isteyen kimseye bu nimetlerden fazlasıyla verileceği belirtilmiş, sadece dünya nimetini isteyenlerin onu elde edeceğinin ifade edilirken, ahirette paylarının olmayacağı bildirilmiştir. Esasen kişinin maksadı ahiret nimetlerini elde etmesi gereklidir, istediği ameli ile Allah'ın rızasının dışında dünya ve onun süsünü elde etmek olursa, onun nasibi dünya hayatından fazla bir şey olmaz. Dünya hayatı ise geçici bir faydalananmadır, oyun ve eğlenceden farklı bir şey değildir (Enâm, 6/32). Ancak ahiret ise karar kılanın, esas heveslenilecek ve elde edilmesi için gayret gösterilecek yerdir. Bu bakımdan Karun, dünya süsü ve ziynetî ile kendi toplumunun karşısına çıkınca bir kısım insanlar ona heveslenirler, kendi-lerinin de o nimetlere sahip olmalarını temenni ederler. Ancak ilim sahibi olanlar onları kınayarak iman eden ve salih amel işleyenlere ahirette Allah'ın vereceği seva-bin daha hayırlı olduğunu hatırlatırlar (Kasas, 28/79).

Sonuç olarak şu hususa da vurgu yapmak gerekmektedir. Ahiret hayatını isteyerek amel işlemek dünyadaki nimetlerden uzak kalmayı gerektirmez. İnsanın, kendisine hâkim olabildiği sürece o nimetlerden yararlanmasında bir mahzur bulunmamaktadır. Ancak mümin kişinin asıl amacı da dünyada bolluk ve nimetler içinde yaşamak olmamalıdır. Bu bakımdan sadece dünyayı tercih eden kimseler bu hâlinde dolayı kınanmış, ahiret hayatını tercih ederek çalışanlar ise övgüye mazhar olmuşlardır.

## DÜNYA VE AHİRET HAYATIMIZI SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE BİNA ETMELİYİZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَفَمَنْ أَسَسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَّا جُرْفٍ

هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"Binasını takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) ve O'nun rızasını kazanmak temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını çökmeye yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez." (Tevbe, 9/109)

Allah Teala, işimizi sağlam temeller üzerine bina etme konusunu güzel bir örnek ile zihnimizde canlandırıyor. Bu örnekte, binasını Allah'a karşı sorumluluk bilinci, kulluk şuuru ve teslimiyet esası üzerine inşa eden bir adam ile heva hevesi peşinde koşan, Allah'a karşı kulluk görevinin hakikatini bilmeyen, binasını sağlam bir yere oturtmayan ikinci bir adam konu edilmektedir. Rabbimiz bizlere bu iki şahistan hangisinin daha hayırlı olduğunu sormaktadır.

Ayette belirtildiği gibi, binasını dere kenarında, suyun altını oyarak dibini aşındırdığı ve üst yüzeyi desteksiz kalan yere inşa eden bir adam akıllı sayılır mı? Bu yer ki her an yıkılmak üzeredir. Allah bu anlamlı benzetme ile O'na inanmayanların, O'na ortak koşanların hayat tarzının bu şekilde anlamsız olduğunu, altının boş ve desteksiz olduğunu belirtmektedir. Altı boşalmış bir araziyi görerek ne güzel bir yer deyip ona sahiplenen kimsenin durumu ile Allah'ı, Kitabını, Resülünü tanımadan yaşayan inançsız kimsenin durumu birbirlerine benzemektedir.

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

Dünya hayatımızı Allah rızası ve hoşnutluğu üzerine bina etmeliyiz. Yoksa kendi kurgularımız, zevklerimiz, basit heveslerimiz ile sürdüreceğimiz bir dünya hayatı temelsiz inşa edilen bir bina gibi olur. Dayanağı olmaz. Böyle bir bina en ufak bir sarsıntıda yıkılmaya mahkûmdur. Takva ve Allah'a kulluk esasına dayalı bina ise yıkılmaz muhkem kaleler gibi dimdik ayakta durur. Hayırlara ve Allah'ın mükâfatını elde etmeye vesile olur. Bu durumda yapacağımız şeylerin Allah rızası için olmasına dikkat edelim. Bu fani dünyada Allah'ın rızasına uygun işler yapalım. Hayatımızı, Allah'ın emirleri ve yasakları doğrultusunda imar edelim. Her şeyimizde Allah'ın rızasını esas alalım. Daha sonra da yaptıklarımızı, hayat tarzımızı Allah ve Resulünün beğenisine sunalım. Kendimizi test edelim. Bunun neticesinde yaptıklarımızın iyi olup olmadığını anlama imkânı elde eder, eksikliklerimizi giderme yoluna gireriz.

Allah rızası dışındaki her şey fanidir, anlamsızdır, yok olmaya mahkûmdur. Hayat ancak Allah'ın rızasını elde etmek ve o yolda uğraşmak ile anlamlı ve kalıcı hâle gelir. Onun dışındaki her şey ayette belirtildiği üzere yok olup gidecektir.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, yaptıklarımızda Allah'a karşı sorumluluk ve O'nu hoşnut etme duygusu yoksa bunların Allah katında bir değeri ve anlamı olmaz. Aynı zamanda hesabını veremeyip ahirette azap çekmemize de neden olur.

Bu ayet ile yüce Allah, ikiyüzlü davranıştan, ayrılık tohumu ekmeğe çalışan kişilere karşı uyanık olmamız gerektiğini de vurgulamaktadır. Çünkü ikiyüzlü insanlar da binalarını sağlam olmayan temeller üzerine, yıkılmaya mahkûm toprak yaralarının üzerine kururlar gibidir. Bunun neticesinde de kuşkunun esiri olurlar. Sükûnetleri yoktur. Evinin ne zaman yıkılacağından endişeli olan biri gibi bocalayıp giderler. Kendi yaptıklarının iyi olmadığını bilirlер. Fakat içlerinde Allah korkusu ve samimiyet olmadığı için bu işlerinden de vazgeçemezler. Kendi binalarını aşındırıa aşındırıa Allah'ın azabına doğru ilerlerler:

*“Kurmuş oldukları binaları, (ölüp de) kalpleri parçalara olmadıkça yüreklerinde sürekli bir kuşku olarak kalmaya devam edecektir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”* (Tevbe, 9/110)

## DÜNYA İLE AHİRET ARASINDA DENGE KURMALIYIZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَلِلَاخِرَةِ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى

"Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır." (Duha, 93/4)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in tasvirine baktığımız zaman dünya hayatının insanı aldatan bir meta (Âl-i İmran, 3/185), faydası ahirete göre daha az (Tevbe, 9/38), oyun, oyalanma ve eğlenceden ibaret olduğunu (Enam, 6/32) görmekteyiz. Bu durumu şu âyet gayet net bir biçimde gözlerimizin önüne sermektedir:

"Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine kanışırlar. Fakat bütün bu canllılık sonunda rüzgânnın savurduğu kuru bir çereze dönerler. Allah, her şey üzerinde kudret sahibidir. Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsürdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır." (Kehf, 18/45-46)

Kur'an-ı Kerim yaklaşık altmış âayette dünya hayatına nötr bir yaklaşım sergilemeyecektir, elli âayette olumsuz, yedi âayette ise olumlu mana yüklemektedir. Ancak şurasını gayet iyi bilmek zorundayız ki çizilen bu olumsuzluk, onun ontolojik (kevnî) oluşumuna değil, âhireti ihmali etmemiye yeğleyen hayat tarzımadır. O halde Kur'an'ın bu şekilde tasvir ettiği dünyanın daha ziyade "ahlaklı" ve "dinî" bir terim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna mukabil coğrafî anlamda yeryüzü için Kur'an da "arz" kavramı geçmektedir. Bu durumda âhiret amellerine engel olmayan dünya hayatının meşrû, mubah, nimet ve mutluluk vesilesi olduğunu dikkate almamız gereklidir.

Bununla birlikte dünya ve âhiret arasında bir tercih mecburiyeti bulunduğuanda, konumuzun başında bulunan âayette belirtildiği gibi bizden âhiret hayatının önce-

---

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

lenmesi istenmiş, aksi davranış ise kınanmıştır (İbrahim, 14/3). Bu durumu bir başka ayet daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre; Hz. Peygamber dünya ziynetlerine meyleden eşlerini bizzat Kur'an'ın emrine uyarak ikaz etmiş, ya dünya hayatının süsünü, ya da onlardan Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu tercih etmelerini istemiştir (Ahzâb, 33/28–29).

Peygamber Efendimiz de dünya hayatında kendisini bir yolcu gibi görmüş, ebedî yurdu unutmayarak ona göre hazırlık yapmış ve ümmetine de bunu tavsiye etmiştir. Ona göre dünya uzun bir yolculuk esnasında gölgelenmek için, geçici olarak altında gölgelenilen bir ağaç gibidir (İbn Mâce, "Zühd", 3).

Netice itibarıyle Müslüman ne dünyası için ahiretini, ne de ahireti için dünyasını ihmâl etmelidir. İkişi arasında bir denge gözetmelidir. Bizler dünya hayatının bir imtihan sahası olduğunun farkında olmalı, bu fırsatı iyi değerlendirmeli ve hesabımızı ona göre yapmalıyız. Zira ahiretteki mevkiiimiz dünyadaki çalışmamızın bir nevi ürünü olacaktır. Unutmayalım ki dünya nimetlerine meylederek ahiret kazancını geri plana itenler hakikatte kendilerine çok yazık etmiş olacaklardır.

## DÜNYA İNSANLIĞIN ORTAK MALİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَاماً

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 25/67)

Dinimiz, israf ve savurganlığı yasaklarken, aynı zamanda şahsi mülkün ve tüm insanlığın ortak varlığı olan doğal zenginliklerin kullanımı ile ilgili belirleyici önemli ilkeleri de getirir. Eşyanın kullanımındaki yanlışlık dinimizde israf olarak isimlendirilmiştir. Israf, sadece sahip olduğumuz özel mülkiyetin bilinçsizce tüketilmesi değil, aynı zamanda doğal kaynakların kötü tüketimini de içermektedir. Bu konudaki kural tanımazlık tüm bu nimetlerin yaratıcısı ve sahibi olan yüce Rabbimize karşı da bir saygısızlıktır.

Dünyamızın sahip olduğu kaynakların sınırlı olduğunu bugün her zamankinden daha iyi biliyoruz. Savurganlık ve aşırı tüketim sadece bizleri değil, dünyayı kendilerine emanet edeceğimiz gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bu nedenle tüketim konusunda bilinçli ve duyarlı olmak zorundayız. Bilimsel bir gerçek olan kâinatın çok hassas dengelere sahip olduğu gerçeği, Kur'an'ın, "Şüphesiz, Biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır" (Kamer, 54/49) buyruğu ile örtüşmektedir. Yeryüzünde bizlere verilmiş olan tasarruf yetkisi göz önüne alındığında, bu ölçüye dikkat etme ve onu koruma görevinin kulluğumuzun bir parçası olduğu açıktır. Ahzâb suresinin, "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler; ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir." (Ahzâb, 33/72) ayetinde ifadesini bulan "emanet"in kapsamı içerisinde, sahibi olduğumuz nimetler yanında doğal kaynakların korunması da girmektedir. Bu nedenle bizzat sahip olduğumuz eşya kadar doğal kaynakların yerinde kullanılması da son derece önemli bir sorumluluk/emanet bilincini gerektirmektedir.

\* Dr. Seyid Ali TOPAL

Dinimiz bize genel olarak eşyadan ve çevreden faydalananmamıza izin verir, ancak bu faydalama insana gereksiz/keyfi kullanım hakkını vermez. Israf ve savurganlık Allah tarafından yasaklanmıştır: "Ey Âdemoğulları her mescide gidişinizde süslü, güzel elbiselerinizi üzerinize alın, yiyecek için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez." (Arâf, 7/31) ayetinde, yemek ve içmek hayatın düzeni için gerekli olan kaynaklardan yararlanmayı ifade etmektedir. Ancak bu yararlanmanın sınırları çizilerek, eşyadan istifadenin sürekli bir şekilde olması için yersiz tüketim yasaklanmıştır. Bu nedenle, dünya nimetlerinden yararlanırken sınırsız ve sorumsuz bir tüketim anlayışıyla hareket edemeyiz. Aksine, bütün hareketlerimizi ve tüketim anlayışımızı Kur'an'ın önerdiği şu orta yol ilkesine dayandırmak zorundayız:

*"Bir de akrabaya, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçılıp savurma. Zira böyle saçılıp savuranlar şeytanın dostlarıdır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."* (İsrâ, 17/26-27)

Sevgili Peygamberimiz de israf hakkındaki örnek tutumunu, abdest alırken bile gerekenden fazla su kullanılmasını mekruh sayarak göstermektedir. Konuya ilgili olarak nakledilen bir hadis şöyledir:

*"Sa'd abdest alırken Hz. Peygamber (s.a.s) çıktı. Onun çok su kullanarak abdest aldığına görünce; 'Bu israf da ne?' diye müdahale etti. Sa'd'ın, 'Abdestte israf olur mu?' diye sorması üzerine Resûlullah (s.a.s) şu açıklamayı yaptı: "Evet, akmakta olan bir nehir kenarında olsanız da."* (İbn Mâce, "Tahâr", 48)

Bu hadis-i şerif, israfın sadece abdest almada fazla su kullanmayla ilgili olmadığını, söz konusu yasağın, kazanılması için emek ve zahmet gerektirmeyen, para harcanmayan bir eşya söz konusu olduğu zaman bile geçerli olduğunu ifade etmektedir.

İslam'ın israf ve savurganlığı bu kadar şiddetle yasaklamasının birçok nedeni vardır. Bunlardan sadece şunu düşünmek bile bu yasağın hikmetini anlatmaya yetер: Dünyada yaşamakta olan yaklaşık 6 milyar civarındaki her bir insanın, sadece bir defaya mahsus olmak üzere eğlence için bir ağaç kestiğini, bir hayvanı öldürdügüünü veya bir ekmeği çöpe attığını vs. var sayacak olursak elde edeceğimiz israfın matematik hesabı korkunç boyutlara ulaşacaktır. Bütün bunların ışığında nehir kenarında abdest alan kişinin suyu dikkatli kullanmasını emreden Hz. Peygamber'in ne kadar anlamlı bir mesaj verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, insanlığın ortak mali olan dünyayı korumak onun içinde yaşayanların ortak görevidir. Bu konuda hepimize görevler düşmektedir. Daha iyi bir dünya, daha iyi bir gelecek ve daha güzel bir çevre için hepimiz üzerimize düşen görevlerin bilincinde olmalıyız. Sahip olduğumuz eşyayı, onları yaratan ve bizlere ikram eden yüce Allah'ın bir emaneti görerek ölçülu ve bir ibadet anlayışı içerisinde kullanmalıyız.

## EHL-İ BEYTİ VE YAKINLARIMIZI SEVMEK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ذُلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادُهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَاَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا  
الْمَوَدَّةُ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدُهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

“İşte bu, Allah’ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: ‘Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.’ Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükryn karşılığını verendir.” (Şûrâ, 42/23)

Hz. Peygamberi, O'nun hane halkını ve yakınlarını sevmek, aramızda birbirimize karşı sevgi ve saygı beslemek imanın, mümin ve Müslüman olmamızın gereklerindendir. Yüce Allah, mealini okuduğumuz bu âyette Hz. Peygamber'den risalet görevinde “yakınlara sevgi”den başka bir şey talep etmemesini istemektedir. Allah, bir önceki (Şûrâ, 42/22) âyette inanıp iyi işler yapanların cennetlik olduklarını haber verirken bu âyette inanıp iyi işler yapmanın karşılığının cennetle müjdelenmek olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den risalet gibi önemli ve ağır bir görevin karşılığında “yakınlara sevgi”den başka bir şey istenmediğini hatırlatılmaktadır. Bu öyle bir istektir ki bunun faydası ve ecri öncelikle insanın kendi nefsine dönmektedir.

Bu itibarla biz müminlerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında esas olan, sevgi ve saygıdır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde ne imanda samimiyet ne de ibadette başarı ve kazanç söz konusu olur. Kul, Allah'a severek inanmalıdır. Zira bize en yakın olan, bizi yaratıp bize şahdamarımızdan daha yakın olan Allah'tır. Nitekim Kâf Süresi 16. âyette şöyle buyurulmaktadır:

“Andolsun, insani biz yarattik ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.”

Bu itibarla yakınlara sevgi beslemekten amaç, öncelikle Allah’ı sevmek olmalıdır.

\* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Allah'ı seven, Allah'ın elçi olarak seçip gönderdiği Peygamberine uymalı ve O'nu da sevmelidir (Al-i İmrân, 3/31). Mümin, Allah'ı ve Peygamberini kendi nefsinden ve dünyadaki her şeyden aziz bilmelidir. Bu itibarla bu ayette risalet görevinin escri, bu görevin ve ona imanın gereği olan sevgi olarak zikredilmiştir. İnsan, sevmediği bir şeye gönülden boyun eğip inanmaz.

Hz. Peygamber'i sevmek aynı zamanda O'nun ailesini ve yakınlarını da sevmeyi gerektirir. Genel anlamda Peygamber Efendimizin yakını olmak, onun peygamberliğini kabul edip yolundan giden her kimseyi kapsar. Bu itibarla bütün Müslümanlar kardeş, akraba ve birbirlerinin yakınlarıdır. Onlar inançlarının gereği olarak birbirlerini severler. Hadis-i şerifte buyurulduğu gibi “Müminler bir binanın yapı taşları gibidirler; birbirlerine destek olurlar” (Buharî, “Salât”, 88). Demek ki genel anlamda “yakınlara sevgi” Allah'ı, peygamberi ve müminleri kapsamaktadır. Peygamber Efendimizin risalet görevine karşılık olarak bizden istediği tek şey “sevgi”dir.

“Yakınlara sevgi” özel anlamda ise Hz. Peygamber'in ehl-i beytine yani hane halkına duyulması gereken sevgidir. Buna, özellikle, Hz. Peygamber'in sevgili kızı Hz. Fatima, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali ve onların yavruları olan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin efendilerimiz dâhildir. Tarihte cereyan eden açıklı hadiseler Müslümanlarınlarında onulmaz derin yararlar açmıştır; bu öyle bir acı ve kederdir ki aynı zamanda Müslümanların ehl-i beyt sevgisini kat kat artırmıştır.

Bu özel ve genel anlamla birlikte Allah'a itaat eden her mümin, Vâki'a suresinin 10 ve 11. âyetlerinde belirtildiği gibi “mukarrebler”den yani, yakınlardan sayılır. Bu itibarla risalet görevine karşılık Peygamberimizin talebi, müminlerin Allah'ı, Peygamberi, Peygamber'in ehlini ve Allah'a yakın olanları sevmekten ibarettir. Bu aynı zamanda sevginin dinimizdeki önemini, yerini ve gücünü göstermektedir.

## EMROLUNDUĞUN GİBİ DOSDOĞRU OL\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغُوْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

“Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür.” (Hûd, 11/112)

Rabbimiz “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol” buyurarak doğruluğun ne kadar önemli olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir. İslam dininin özünü oluşturan doğruluk; insanın içi ile dışının, özü ile sözünün bir olması, söyledikleriyle yaptıklarının (söz ile filinin) birbirine uyması demektir. Bunun ziddi ise yalancılıktır. Yalancılık ise dinimizde yasaklanmış, İslam ahlaki ile bağdaşmayan çok çirkin bir davranıştır.

Hayati boyunca doğruluktan ayrılmayan, düşmanlarının bile emin, güvenilir dediği yüce Peygamberimiz, bu ayet nedeniyle dosdoğru olamazsam düşüncesiyle ihtiyarladığını, saçlarının ağardığını belirtmiştir. Şu halde bizim ne kadar daha fazla dikkatli olmamız gerektiğini bir düşünelim. Düşünelim de kendimize çeki düzen verelim. Acaba biz bu emir karşısında gereken titizliği gösterebiliyor muyuz? Çevremizdeki insanlara, komşularımıza, arkadaşlarımıza bizim hakkımızda bu insan nasıldır? Doğru, dürüst ve güvenilir birisi midir? diye sorsalar acaba, bizim hakkımızda ne derlerdi? Bu insan doğru dürüst biridir mi derler yoksa yalancı biridir mi derlerdi? Her işimizde doğru olmalıyız ki toplum da bizim hakkımızda güzellikle şahadette bulunsun. Biz doğru olmalıyız ama bununla beraber yakınlarımıza ve çevremizdeki insanlara örnek olarak onların da doğru birer insan olmasını sağlamalıyız. Nitekim Peygamberimiz kendisi doğruluktan ayrılmadığı gibi kendisinden nasihat isteyen ashabına da bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Bu konuya ışık tutan bir rivayet söyledir: Abdullah oğlu Süfyân (r.a.) şöyle demiştir: Peygamberimize (s.a.s); “Ey Allah’ın Resülü, İslamiyet hakkında bana öyle bir öğüt ver ki, sizden sonra artık kimseden bir şey sormaya ihtiyacım kalmasın,” dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s); “Allah'a inandım, de, sonra da dosdoğru ol” buyurdu. (Müslim, “İman”, 13)

Hadis-i şerifte dikkati çeken en önemli nokta; İslamiyetin iki ana bölümüne işaret edilmesidir. Bu bölümlerden biri Allah'a iman, diğerinin de doğruluk, dürüstlük-

\* Medet COŞKUN

tür. Bu iki ana nokta gerçekleştirildiği takdirde diğer yanlışlıklardan da korunmak mümkün olabilecektir. Aksi takdirde yalan, bundan kurtulmak için ikinci bir yalanı doğuracak, bu da kin ve düşmanlığın yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Doğruluk ve dürüstliğin olmadığı bir evde veya toplumda huzurdan ve karşılıklı güvenden bahsetmek mümkün müdür? Kimsenin kimseye güvenmediği, herkesin birbirine şüpheyle baktığı böyle bir aile veya toplum, dağılmaya ve yıkılmaya mahkûmdur. Konuyla ilgili olarak Peygamberimiz (s.a.s) kurtuluşun reçetesini vererek şöyle buyurmaktadır: "Daima doğruluğu araştırın. Tehlikeyi doğrulukta görseniz de doğruluktan ayrılmayınız. Zira kurtuluş ancak ondadır." (Kenzül-Ummal, 3/344)

Peygamberlerde bulunması gereklisi sıfatlardan birisi hatta birincisi doğruluk, dürüstlüktür. Peygamberimizin İslamiyete davet ettiğini duyanlar, ilk önce onun doğru, dürüst olup olmadığını sormuşlardır. Peygamberimizin dürüst olduğunu, şimdiye kadar hiç kimseyi aldatmadığını ve yalan konuşmadığını öğrenenler şu değerlendirmeyi yapmışlardır: "İnsanlara karşı dürüst olan bir kimse Allah'a karşı niçin dürüst olmasın." (Buharı, "Bed'ul-Vahy", 6) Hz. Peygamberin terbiyesinden geçmiş olan ashabı da asla doğruluktan ayrılmazlar şayet onlardan biri doğruluktan ayrılacek olursa bu kimse kendini düzeltinceye kadar toplantılarında yer vermezler ve onlara iltifat etmezlerdi.

Şöyledir düşünelim; acaba çevremizde kaç kişi konuştuğumuzda, ticari ilişkilerimizde ve söz verdığımızda sözümüzü tutacağımız konusunda bize tam olarak güvenmekteyiz. Yahut biz karşımızdaki insanlara bu konularda ne kadar güvenmekteyiz? Eğer bu gün kimse kimseye güvenmiyor diyorsak işte bunun sebebi Rabbimizin "dosdoğru ol" emrinin hakkıyla yerine getirmeyişimizdir. Yalandan uzak durmak ve doğruluk üzere bulunmak, hepimizin en başta gelen dinî ve ahlaki görevlerimizdir. Doğruluk şeref, izzet, yücelik; yalancılık ise zillettir.

Yapmayacağımız şeyleri söylememizin doğru olmayıp büyük günah olduğunu (Saff, 61/1-2) belirten Allah (c.c), sosyal ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam edebilmesi için doğruluk ilkesine vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

*"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resülüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."* (Ahzâb, 33/70-71)

*"Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra da doğrulukta devam edenlere gelince, onların üzere melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat edilen cennetle sevinin."* (Fussilet, 41/30)

Bu ayet-i kerimelerde; söz söylemek ve iş yaparken doğru ve dürüst olmamız emredilmiş, böyle olduğumuz takdirde işlerimizin düzeyeceği ve günahlarımızın başıslanacağı, sonuca da bize vaat edilen cennete ulaşacağımız belirtilmiştir.

Hepimiz hayatımıza doğruluktan ayrılmadan devam ettirelim, önce aile fertlerimiz olmak üzere diğer Müslüman kardeşlerimizin de doğru ve dürüst olmaları için dinî sorumluluklarını yerine getirmeye gayret gösterelim.

## EN DEĞERLİ VARLIK İNSANDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tîn, 95/4)

Kur'an'ın ilk inen âyetleri gerek muhatap gerekse konusu itibariyle insandan bahsetmektedir (Alâk, 96/1-5). Yani yüce Allah'ın kendine muhatap olarak gördüğü varlıkların başında, “ahsen-i takvîm” üzere yaratıldığı ve “esref-i mahlukât” (Isrâ, 17/70) diye nitelendirdiği insan gelmektedir. Belki de insan bu özelliğinden dolayı dağların taşlarının kaldırılamadığı “emanet” yükünü üzerine almış ve sorumluluk sahibi olmuştur (Ahzâb, 33/72-73). Allah insanı “başıboş” (Kiyâme, 75/36) ve “boşuna” yaratmamış (Mû'minûn, 23/115) sorumluluğunun tabii sonucu olarak onu yeryüzünün “halife”si kılımıştır (En'âm, 6/165; Bakara, 2/30; Sâd, 38/26; Araf, 7/69; Neml, 27/62). Kendi ellişeriley yarattığı (Sâd, 38/75) insanı belli bir merhaleden sonra “ilâhi nefha” (Hicr, 15/29; Sâd, 38/72) ile de şerefleştirmiştir.

İşte konumuz olan insan böylesine değerli bir varlıktır. Allah tarafından tabiatta bulunan her şey önemli bir varlık olan insanın emrine amâde kılınmış (Lokman, 31/20; Nahl, 16/12) ve onun hizmetine sunulmuştur (Hac, 22/36-37, 65; Câsiye, 45/12; İbrahim, 14/32-33; Lokmân, 31/20). Buna mukabil insan da, bütün bu nimetlerin tabîî sonucu olarak ibadet ve itaatini Allah'a hasredecek, böylece O'nun katında değer bularak (Furkân, 25/77) yaratılmış gayesine uygun davranışacaktır (Zâriyat, 51/16, 56; Hicr, 15/99).

Tasavvuf erbâbî tarafından insan, âlem-i asgar (mikro-kozmos), yani âlemin ruhu, sebebi ve illeti olarak görülmektedir. Yine insan, varlık âleminin bütün unsurlarına sahip olduğu için “âlem-i suğrâ (küçük âlem)” diye adlandırılmıştır. Nitekim Hz. Ali'nin; “sanırsın ki sen küçük bir varlıksın, Hâlbuki sende büyük bir âlem dürülmüştür.” (İ. Hakkı Bursevî, *Lübbü'l-Lübb*, İstanbul 1328, s.13) sözü ile Anadolu'umuzun gönül sultanlarından Şeyh Galib'in (ö. 1214/1799);

---

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen  
Merdüme-i dide-i ekvân olan âdemsin sen!"

sözleri buna işaret etmektedir. (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayımları, İstanbul 1999, s. 270)

O halde önemli bir soruya karşı karşıya bulunuyoruz. O da bu özelliklere sahip kıymetli varlık olan insanın taşıdığı söz konusu nitelikleri nasıl koruyacağıdır? Şüphesiz bunun yolu Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmek, kullarına merhamet ve adaletle davranışla mümkündür. Güzel ahlaka sahip olduğumuzda, nefsimizi dizginleyip şeytana da uymadığımız takdirde başlangıçta var olan bu güzel niteliklerimizin devam etmemesi için hiçbir neden yoktur. Böyle davranışmayıp nefse uyar, Allah'ın emir ve yasaklarını gözetmez ve şeytanın da hilelerine mağlup olacak bir hayat sürersek, bunun akibeti hiç de hayır olmayacağındır. Nitekim bunun örneklerini günümüzde çok sık olarak görmekteyiz. Her tarafta açlık, sefalet, gözyaşı, sömürü âdetâ hayatı içinden çıkmaz hâle sokmaktadır.

Unutmayalım ki hiç kimsenin yaptığı bir eserin bozulmasına ve yok olmasını gönlü razı değildir. İşte başlangıçta en güzel biçimde insanı yaratan Allah da kendi kullarının bozulmasına razı olmaz. Bu yüzden de onu bozacak tehlikeli davranışları gönderdiği kitap ve peygamberler vasıtıyla insanlığa bildirmiştir.

## EN GÜZEL NİMETLER İNANANLAR İÇİNDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَنْ حَرَمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيَّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ فُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي  
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نُفَضِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"De ki: Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızkı kim haram kılmış? De ki: Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kiyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/32)

Yüce Mevlâmîz, tüm temiz, iyi ve güzel olan şeyleri kulları için yarattığını ve bunlardan kullarının istifade etmesini kendi iradesi dışında haram kılabilen başka bir merciin olamayacağını istifham üslubuyla bildirmektedir. Dolayısıyla, haram ve halal kılma yetkisi sadece yüce Allah'a aittir.

Yüce Rabbimiz, bu âyette dünya hayatında kulları için güzellikler, iyi, hoş ve temiz rızıkları nimet olarak bahsettiğini hatırlatmaktadır. Bu itibarla insana düşen görev hakiki mülk ve nimet sahibini bilerek O'na iman etmektedir. Zira dünya hayatı insanoğlu için bir imtihan olduğundan, hayatın güzel nimetlerinden bütün mahlûkat istifade etmektedirler. Bundan dolayıdır ki inanmayan bir kimsenin dünya hayatında müminden daha büyük bir paya ve nimete kavuşmuş olması mümkün değildir. Fakat iyi ve güzel şeylerin iman temeline göre dağıtılaceği ahirette ise, bütün bu güzel ve temiz şeyler sadece müminlerin istifadesine sunulacaktır. Diğer tarafta, Allah'a karşı isyan tavrusu benimsemiş olan inançsız kimseler, bu dünyada O'nun nimetleriyle yaşamalarına rağmen, ahirette bu ikamlardan hiçbir şey alamayacaklardır.

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce yaraticımız, bahsettiği sayısız nimetler mukabilinde bizlerden şükür istemektedir. Nimetlere şükretmek, hem nimetlerin sürekli olmasını sağlar, hem de yüce Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmamıza vesile olur (İbrâhîm, 14/7). Dünya hayatında bizlere bahsedilmiş pek çok güzel nimet içerisinde en güzel olanı, şüphesiz ki; yüce Allah'ı tanıma ve O'na inanma nimetidir. Diğer bir ifadeyle, mümin olma şerefini yakalamış olmak, nimetlerin en güzeli ve en üstünür. Çünkü bizler ancak imanlı olduğumuzda dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebiliriz. Yüce Mevlâmımızın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak, mazhar olduğumuz nimetlere karşı yapacağımız en güzel şükürdür. Bu itibarla sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in ibadete olan düşkünlüğüne taaccüp eden sahabeye "Şükreden bir kul olmayayım mı?" diye cevap verirdi (Buhârî, "Teheccûd", 6). Zira Cenab-ı Hâk, O'nu peygamber seçmekte büyük bir nimette bulunmuştur. O da nimete şükrynü çok fazla ibadet ederek yerine getirmeye çalışırdı.

Bu bakımdan sahip olduğumuz nimetlerin karşılığında şükür ve ibadette devamlı olmak gereklidir. Allah'ın bize bahsettiği nimetler karşısında azip şırmarmamak gereklidir. Nimetlere nankörlükle mukabelede bulunmak, nimetlerin elden çıkışmasına ve yüce Allah'ın gazabına uğramaya sebep olur. En büyük nankörlük, sayısız güzel nimet içerisinde bulunup da bu nimetlerin sahibini tanımadan ve O'na kulluk yapmaktan imtina etmektir. Bu yüzündendir ki, kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de inançsızlıkla nankörlük aynı kelimelerle ifade edilmiştir (İbrâhîm, 14/28; Nâhl, 16/55).

Bizleri yaratan yüce Rabbimiz, ihtiyaçlarımızı meşru çerçevede karşılayabileceğimiz helal ve temiz nimetleri de yaratmıştır. Bunlardan istifade ederken ölçülü olmalı, başkalarının da bu nimetlerden yararlanma haklarına saygı olmalı ve en önemlisi yüce yaraticımıza şükretmeyi unutmamalıyız. Bilmeliyiz ki, nankörlükle mukabele gören nimetler geri gelmemek üzere elden çıkar ve sonunda yüce yaraticının gaza bına uğramak kaçınılmaz olur.

## EŞLER ARASINDA SEVGİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ أَيَّاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لِآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21)

Toplumu oluşturan temel yapı ailedir. Aile; kişinin huzur bulduğu bir ortam, neslin devamı için bir vesile, kişiyi çeşitli kötülüklerden koruyan bir araçtır.

Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranışları ile mümkündür. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecek eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Nitekim okuduğumuz ayet-i kerimede de belirtilen "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için eşler yarattık..." şeklindeki ifade, eşlerin yaratılış amacını açıklamakta, dolayısıyla insanın eşini kendisiyle huzur ve mutluluk bulacağı varlık olarak görmesini telkin etmektedir. Şu halde aile hayatında mutluluğun ön şartı eşlerin böyle bir bakış açısına sahip olmalarıdır.

Yakın zamana kadar birbirlerini tanımayan iki ayrı cinsin çok güçlü bağlarla birbirine bağlanması, temelinde iffet anlayışı bulunan, karşılıklı güven ve sevgi duygularıyla geliştirilen bir aile kurumunun bina edilmesi, yüce Allah'ın insanlığa en büyük lütuflarındandır. Ayette ifade buyurulduğu üzere iyi düşünen kimseler için bundan çıkarılacak önemli dersler vardır.

Kâinatın temeli sevgi üzerine kuruludur. Sevgi, aile mutluluğunu besleyen ana kaynaktır. Bu kaynağı tikanması durumunda aile saadeti de tehlkeye girer. Nite-

\* Dr. Ömer MENEKŞE

kim Rabbimiz de evlilik hayatının gerekli şartlarından olan sevgiyi, kalplerin kaynaşmasına vesile kilmaktadır. Zira Kur'an'da belirtildiği gibi kalplerin kaynaşması ancak Allah'ın dilemesiyle olur. Eşlerin davranışları kalplerin kaynaşması için bir vasıta olmalıdır. Bunu başarabilen eşler, ruh ve beden sağlığı açısından da şanslıdırlar. Sürekli didişme içinde olan eşler ise bu ön şartı yerine getirmediklerinden aralarındaki muhabbet azalmaya, kalp birlikliği kaybolmaya başlar, boşanarak aile hayatını yıkmasalar dahi psikolojik sıkıntılarla maruz kalıp sağlıklarını kaybedebilirler. Bu nedenle eşler birbirlerine verdikleri değer, sevgi ve saygıyla mutluluk ağacını dikmeli, çocuklar da bu mutluluğun meyveleri olmalıdır. Mutlu olmayan eşler, mutlu çocuklar yetiştiremezler.

Aileyi oluşturanlar, iki farklı ailede hayatı yaşamış iki farklı kişilik iken, aile oluşturmanın gereği olarak bir teknede yoğrulmuşlardır. Eşlerin uyumlu olmaları, her konuda aynı fikirde olmaları sonucunu doğurmadığı gibi, her konuda aynı fikirde olmak da uyumlu bir hayatın tek sebebi değildir. Evlilikte de uyum şartı olan "bir ortak görüş, düşünüş, zevk ve değerlendirme alanı" vardır. Genel kabul gören konular dışında yorumu, tercihe ait konularda farklı görüşler hayatı renk katar, değişiklik ve zenginlik getirir. Eşler arasında tartışma olabilir. Tartışmanın amacı üstün çıkmak değil, en doğru ve en makul olanı gerçekleştirmektir. Eşler arasında baskı değil ikna, çatışma değil uzlaşma, nefret değil sevgi, saldin değil iletişim olmalıdır.

Evlilik sevgiye açılan en geniş ve en ağır kapıdır. Sevgi, birbirini seven insanların eksik ve kusurlarını hissetmemesidir. Bu itibarla eşler birbirine hem dost, hem arkadaş, hem de sırdaş olmalıdır. Seven insanlar birbirlerine *seni seviyorum* demekten çekinmemeli, sevgide cömert, nefrette cimri olmalıdır. Sevgi ve saygı ile kurulan bu kutsal ocağın tütmesi için her türlü fedakârlıktan kaçınmamalı, birbirlerinin eksik ve kusurlarını değil iyi ve güzel yanlarını ön plana çıkarmalı, hayatı hürmet ve şefkat ekseninde paylaşmalıdır.

Unutmayalım ki, sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle evliliklerini sağlam temeller üzerine kuramamış veya evliliğin devamlılığı için ön şartları yerine getirememiş eşler arasındaki geçimsizlik, boşanmalara yol açmaktadır, çocuklar üzerinde de onarılmaz vasıta menfi tesirler meydana getirmektedir.

## FAİZ İNSANLARI MUTSUZ EDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبُوَّا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Kat kat arttırlılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân, 3/130)

Faiz dinimizce yasaklanmış olan büyük günahlardandır. Onun azı da çoğu da haram kılınmıştır. Âyet-i kerimede kat kat yenilmesinin yasaklanmış olmasından, kat kat olmayanın yenilebileceği anlaşılmamalıdır. Çünkü bir başka âyet-i kerimede; "Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, 'Alışveriş de faiz gibidir' demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverışı helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır" (Bakara, 2/275) buyurularak miktarı ne olursa olsun faiz mutlak olarak yasaklanmıştır. Öncelikle şunu ifade edelim ki, bu âyet-i kerimede İslam öncesi Araplar arasında var olan bir uygulamaya işaret edilmektedir. Şöyle ki, müşrikler, vadesinde ödenemeyecek borca yüksek faizler tahakkuk ettirerek vadeyi uzatırlar, böylece alınan borç kısa zamanda kat kat artardı.

Türkçemizde "tefecilik" deyimiyle de ifade edilen "kat kat faiz yeme" yasağının, Müslümanların Uhud Savaşı'ndaki yenilgilerinden bahseden ayetlerden sonra zikredilmesi düşündürücüdür ve bunun bir hikmeti olmalıdır. Başlangıçta galip durumda olan Müslümanların Uhud'da yenilgiye uğramalarının en önemli sebebi, bir kısım Müslümanların henüz zafer kesinleşmeden ganimet toplamaya başlamalarıdır. Dolayısıyla, mala olan düşkünlükleri, kazanmak üzere oldukları zaferi yenilgiye çevirmiştir.

Kuşkusuz, mal Allah'ındır. Bize emanet olarak verilmiştir. Bu sebeple mali kazanırken de harcarken de Allah'ın rızasına uygun davranışımız gereklidir. Esasen ki-

\* Dr. Mehmet CANBULAT

yamet gününde hesaba çekileceğimiz şeylerden biri de mali nereden kazandığımız ve nereye harcadığımız hususudur. Müslüman olarak bizlerin hak edilmemiş bir kazanç olan faizden uzak durmamız gereklidir. Bazı günahlar vardır, zararı yalnızca o günahı işleyene olur. Faiz ise, böyle değildir.

Faizin sosyal ve ekonomik hayatı sebep olduğu pek çok zarar ve olumsuz sonuçları vardır. Her şeyden önce faiz, karşılığı olmayan bir kazançtır. İnsanların malları canları gibi dokunulmaz olduğundan bir başkasının malının karşılıksız olarak alınması zulümdür. Yatırımların dengeli ve faydalı dağılımını olumsuz etkileyen faiz enflasyonu körüklemekte, fiyatların artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, faizin yaygın olduğu toplumlarda zenginler daha zengin, fakirler de daha fakir hâle gelmektedir. Diğer bir ifadeyle faiz gelir dağılımında yol açtığı haksızlık sebebiyle fert ve toplum olarak zayıfların güçlü ve zengin olanlar tarafından sömürülmesine, insanların iflasa sürüklenmesine ve sonuç olarak da ocakların sönmesine sebep olmaktadır. Yoksulu daha da yoksullaştırarak insanların var oluş temellerini yıkan faiz, karşılıklı yardım, dayanışma, sevgi, merhamet ve şefkat gibi insanı hasletleri yok ederek, bencil insanların türeyebileceği bir zemin hazırlamaktadır. Faizciliğe müptela olan insanlar, kazanmayı tek hedef hâline getirerek ömürlerini bu yolda tüketmektedirler. Bu gidiş öyle bir hâl almaktadır ki, sonuçta sömürünün had safhaya ulaşmasıyla, hem ülke içinde hem de ülkeler arasında iç ve dış barış da tehlkiye düşebilmektedir.

Kardeşin kardeşe el uzatması, yardımدا bulunması, derdiyle dertlenmesi kardeşliğin gereğidir. Müslüman olarak yalnızca, faiz ve tefecilikten kaçınmakla dinî ve insanı görev ve sorumluluğumuzu yerine getirmiş olamayız. Karz-ı hasen müsesesini işleterek faizci ve tefecilerin eline düşmüş olanları içinde bulundukları zor durumdan kurtarmak da bir o kadar görevdir bizim için.

## FARKLILIKLAR RABBİMİZİN VARLIĞININ DELİLİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمِنْ أَيَّاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ الْسِنَّتِكُمْ وَالْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ

"Göklerin ve yerin yapılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/22)

Yukarıdaki âyet, farklı etnik kökene veya inanca mensup insanların bir arada barış içinde yaşamalarına temel teşkil edecek ayetlerden biridir. İnsanlık artık küreselleşen ve iletişim teknolojisinin getirileri ile adeta "evrensel köy" konumuna gelen dünyada birbirlerinin hak ve hukuklarına riayet ederek bir arada barış, karşılıklı saygı ve hoşgörü içinde yaşamalarının gereğine inanmak durumundadır. Etnik, siyasal ve dinî farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, insanlık için bir lüksten öte zarurettir. İslam dini açısından bakıldığında, yüce Kitabımızın ilgili mesajları ve Rahmet elçisinin (s.a.s) örnek uygulamalarının, farklılıklarla birlikte barış içinde yaşamanın temellendirilmesinde ana zemini teşkil ettiği görülür.

Kur'an-ı Kerim'de "O'nun (Allah'ın) âyetlerinden biri de göklerin ve yerin yapılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır." buyurularak, bir taraftan, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların fitri/ilahi olduğuna işaret edilirken diğer taraftan da bu farklılıkların, Allah'ın yükseliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca, "...Biz her biriniz için bir yol ve bir yöntem kildik; eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı..." (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

---

\* Dr. Yaşaş YİĞİT

İnsanları, bir erkek ve dışiden yaratan yüce Allah, onları farklı “şube”lere ayırmış ve iradesi doğrultusunda gerçekleşen bu farklılığın hikmetini de “*insanî ilişkiler bütünü*” olarak açılımı yapılabilecek “*teâruf*” terimi ile açıklamıştır (Hucurât, 49/13). Aynı âyetin devamında üstünlüğün ölçütünün “takva” olarak belirtilmesi (Hucurât, 49/13), biyolojik ya da etnik eksenli farklılıkların Allah katında bir değerinin bulunmadığına işaret etmektedir. Sorumluluk bilinci, Allah'ın koymuş olduğu ilkelere uymada gösterilen hassasiyet olarak açılımı yapılabilecek takva; insanın eylem ve söylemlerine, tutum ve davranışlarına yön veren önemli bir unsurdur.

Gerçek şu ki dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlerle mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olamayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan farklılıkların birbirlerine saygı göstermesi, birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur. Bu nedenle çağımız insanı, birey ve toplum olarak, karşılıklı saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada çatışmadan, barış içinde yaşamanın gereğine inanmalı ve bir şekilde bunun yolunu bulma gayreti içinde olmalıdır. Şurası da bir gerçek ki, bu inanç, insanlık için lükssten öte bir zorunluluktur.

İnsanlık, artık tarihin derinliklerinde kalması gereken etnik, siyasal ve din ek-senli çatışma kültürlerine iltifat etmemelidir. Zira bu tür çatışmalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlığa hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu tür çatışmanın galibi, düşmanlıktır, kandır, gözyasıdır, şiddetdir, terördür. Tarihsel tecrübe ve birikimler göstermektedir ki, hiçbir çatışma bölgesel düzeyde kalmamaktadır. Sorumluluğunun bilincinde olan insanlar, şiddet ve vahşetin kurbanının kimliğine ve gerçekleştigi coğrafyaya bakmaksızın, hemen erdemini, barışın, hoşgörünün mağlup olduğunu çaresizlik içinde iliklerine kadar hissetmektedir. Hemen her gün yazılı ve görsel basında, yakın ve uzak çevremizde gördüğümüz ve yüzlerce insanın kanının aktığı, masum yavruların vahşete kurban olduğu sahneleri, vicdan sahibi her insan üzüntü ve endişeyle izlemektedir. Müşahede edilen bu tablolardan sonra, ister istemez merhamet ve hoşgörü, saygı ve sevgi, akıl ve vicdan, acaba insanlığın ilgi alanından çıkmıyor mu? sorusu sıkça beyinlerimizde yankı bulmaktadır.

Sonuç olarak farklılıklar, Rabbimizin varlığının bir delilidir. Bu gerçeği değiştirmeye hiç kimsenin gücü yetmez. Bu itibarla özelde Müslümanlar genelde de insanlık inanç, düşünce veya bazı etnik mülahazalarla parçalanmamalıdır. Hangi inanç ve düşünmeye mensup olursa olsun insanlık, tarihsel tecrübe ve birikimlerden de istifade ederek “öteki” olarak nitelendirilen birey ve toplumlarla barış, saygı ve hoşgörü içinde yaşamanın zarureetine inanmalı ve bu uğurda gayret sarf etmelidir.

## FAYDA VE ZARAR VERME\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشْدًا  
فُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِدًا

“De ki: Şüphesiz ben, size ne zarar verebilir ne de fayda sağlayabilirim.  
De ki: Gerçekten beni Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve yine asla  
O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam.” (Cin, 72/21-22)

Cenab-ı Hakk'in “ed-Darru ve'n-Nafiu (zarar ve fayda veren)” anlamına gelen bu iki ismi gönül derinliklerimize kazınmalıdır. Nitekim imanın altı şartını sayarken “hayır ve şerr”in Allah Teâlâ'dan olduğuna inanmanın farz olduğunu öğrenir ve öğretiliriz. Allah dilemeden hiçbir kimse bir diğerine fayda veya zarar veremez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“De ki: Allah'i bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi taptığınızsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır.” (Maide, 5/76)

“De ki: Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güçe sahip değilim. Eğer ben gaybi bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.” (Ârâf, 7/188)

Kâinatta olan her şey sebepler zinciri içinde meydana gelse de Allah Teâlâ'nın izni ve dilemesiyle olmaktadır. O'nun izni olmadan bir yaprak dahi düşmez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Gaybin anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaşı, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın.” (Enâ'm, 6/59)

---

\* Tahir TURAL

Yüce Allah, bütün tabii olaylar gibi, dünya ve ahiret mutluluğunu da birtakım sebep ve şartlara bağlamıştır. Sebebini yerine getirmeden bir işin kendiliğinden olmasını istemek, ilahi kanunlara aykırıdır. Yüce Allah (c.c)'tan bir şey istemenin yolu, o şeyin sebeplerine başvurmaktır. Mesela çocuk edinmenin yolu evlenmek, kazanç sağlamanın yolu çalışmak olduğu gibi, cenneti istemenin yolu da dinin emirlerine uymaktır. Bunların hepsi Allah'ın takdiridir. Biz, önce istediğimiz şeylerin sebeplerini yerine getirmek durumdayız, üzerimize düşeni yaptıktan sonra, gerisini ister hâyır ister şer olsun Allah'ın takdirine bırakırız. Takdire rıza gösteririz. Üzerine düşeni yapmadan; "Allah ne takdir ettiyse o olur" demek tevekkül değildir. Veren ve alan, zarar ve fayda veren, alçaltan ve yücelten Allah Teâlâ'dır. Her kim veren ve alanın, zarar ve fayda verenin, yükselen ve alçaltanın Allah'tan başkası olduğuna inanırsa, Allah'ın Rubûbiyetine şirk koşmuş olur. Resûlullah (s.a.s)'ın İbn Abbas'a söylediği şu söz bunu açıkça belirtmektedir:

*"Bilesin ki ümmetin tamamı sana bir yarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığınıdan başka bir yarar veremezler; yine sana bir zarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığınıdan başka bir zarar veremezler. Artık kalemler kalkmış ve sayfalar kurumuştur"* (Ahmed b. Hanbel, I/303,307).

Ayrıca mezarlardan, türbelerden yardım ummak da şirkir ve büyük günahlardandır. Buralarda yatan zatları, besar üstü niteliklere sahip varlıklar gibi görmek, bu zatların duaları kabul ettiği veya kendilerinin aracılığı olmadan duaların makbul olmayacağı, ya da insanların geleceklerine yön verdikleri, fayda ve zarar verdikleri... gibi ilahî-rabbanî kudretlerinin olduğuna inanmak da aynı şekilde şirkir. Bu gibi inançlarla bir kısım ihtiyaç ve dilekleri onlara arz etmek, türbe ve çevresine çul-çaput bağlamak, mum yakmak, onlar adına adakta bulunmak, huzurlarında kurban kesmek vb. hususlar, tevhid dini olan İslâm'ın ana prensipleriyle kesinlikle bağdaşmayan bidat ve hurafeler cümlesinden olup insanı şirk götürebilecek oldukça tehlikeli düşünce ve davranışlardır.

## FAYDA VERİYORSA ÖĞÜT VER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرُ

"O hâlde, eğer öğüt fayda verirse, öğüt ver." (A'lâ, 87/9)

Peygamberlerin biz insanlara gönderilmelerindeki gaye, yüce Allah'ın mesajını iletmek insanlara öğüt ve nasihat vermektir. Güzelliklerin yaygınlaştırılmasındaki en etkin yollardan biri öğüt vermektir. Öğüt vermekten maksat, insanlara faydalı olmak ise nasihat güzel bir üslup ile olmalıdır. Aksi takdirde insanlara faydalı olalım derken gönül kırınlığına sebebiyet verebiliriz.

Yukarıda zikrettiğimiz âyet-i kerimede yüce Allah'ın öncelikle Peygamberimiz (s.a.s)'e hitabını şöyle açıklayabiliriz: Ey Peygamberim! Allah'ın ilahî vahiy yoluyla sana bildirdiği emir ve yasakları insanlara bildirerek hatırlat, Kur'an'ın içeriği hükümleri ve bilgileri insanlara ulaşırıp öğreterek vaaz ve nasihat et, Kur'an ile öğüt ver ve onları hayır yoluna ilet, dinin hükümlerini göster. Bunu yaparken insanların içinde bulunduğu durum ve hâlleri de gözet ki maksat hâsil olsun, öğüt ve nasihatın fayda versin. Bununla birlikte yapılacak hatırlatma, verilecek öğüt sadece fayda görecekleri değil, Peygamberimizin aslı görevi gereği herkese yöneliktir. Zira öğüt ve nasihatte her halükarda, herkese olmasa bile, mutlaka fayda vardır. Tabii ki, herkesten bu öğüt ve hatırlatmanın gereğini yerine getirmesi beklenemez. Zira Allah'ın insana bahsettiği özgür iradeye göre, herkes kendi tercihini kendisi yapacaktır. Öğütten faydalananmak isteyen yararlanacaktır. Peygamberimizin gönderilen mesajı zorla benimsetme gibi bir sorumluluğu yoktur. Nitekim "Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mümin olsun diye, insanları zorlayacaksın?" (Yunus, 10/99) ayetinde belirtildiği gibi Peygamberimizin görevi insanları zorla ikna etmek değil, sadece en güzel şekilde tebliğ etmektir. Nitekim "Peygambere düşen apaçık tebliğden başka bir şey değildir" (Ankebüt, 29/18) âyeti de bu hususu açıklamaktadır.

Hz. Peygamber tebliğ görevini ve yükümlülüğünü yerine getirerek vazifesini hakkıyla yapmıştır. Ondan sonra insanlar kendi hâlleri ile baş başadır. Bu konudaki

\* Dr. Sabri TÜRKmen

tutumları ve akibetleri farklı olabilir. Yüce Allah, insanların bu öğünde karşı tutumlarını göz önünde bulundurarak dilediği şekilde onları cezalandırır veya ödüllendirir. Hz. Peygamber'in tebliğine kulak verip bu öğütten nasiplenen ve öğünden kendilere fayda verdiği insanlar olduğu gibi bu öğünde kulak tıkayıp bundan nasiplenemeyeen insanlar da vardır. Hz. Peygamberin tebliğinden faydalanan ogüt alabilenler, kalbinde Allah korkusu olup ona varacağını bileyenlerdir. Bu konuda şüphe içinde olanlar da öğütten nasiplenebilirler. Ancak küfür ve inadında ısrarçı olup, inkârda ve nankörlükte direnenler ogütten nasiplenemezler, öğünden onlara faydası olmaz. Demek ki insanın ogütten faydalananemesi için iman ederek kalbini ve zihnini ilahî mesajın muradını anlamaya ve uygulamaya açık ve hazır hâle getirmesi gereklidir. Aksi takdirde Allah ve resûlünün mesajının onlara bir faydası olmaz.

Nitekim söz konusu âyeti, âyetin öncesinde ve sonrasında zikredilen âyetlerle birlikte düşünecek olursak, yüce Allah'ın Peygamberimize emri ve tavsiyesi şu anlama gelmektedir: Peygamberim! Sen tebliğ et, ama dinimi insanlara duyurma konusunda sakin kendi kendine zorluk çikarma. Sorumlu olmadığı şeylerle kendini sorumlu tutarak zora sokma. Sen ölüleri diriltecek değilsin. Senin sağırlara duyurma, körlerle gösterme gibi bir sorumluluğun da yoktur. Biz senin işini kolaylaştırdık. Sen, sana kulak verip dinleyenlere anlatmaya devam et. Kalbinde Allah korkusu olanlar mutlaka ogütten faydalananır. Ama uyarı karşısında duyarsız kalan kötü kimse konusunda kendine bir sorumluluk çıkararak kendini üzme, işini ağırlaştırma. Sen ne kadar çaba sarf etsen de o gibi kimseler ogütten kaçınırlar. Sergiledikleri tavır sebebiyle nasiplenemezler.

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan yapısı itibarıyla hangi durumda olursa olsun ogüt ve nasihate muhtaçtır. Bu itibarla peygamberlerin getirdiği mesaja kulak vermeyen, inkâr eden çoğu insanın, inkârlarının dillerinden ibaret olduğunu düşünüdüğümüzde insanların ekseriyetinin nasihatten etkilendikleri sonucuna varabiliriz. Bu da nasihatın kaçınılmaz olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. O hâlde nasihatte devamlılık ilkesi esas olmakla birlikte, bu nasihat güzel bir üslupla, bireyi biktürmadan, rencide etmeden olmalıdır. Nasihatten önce bireyin maddi ve manevi ihtiyaçlarını ve içinde bulunduğu durumu da göz önüne alarak kendimizi onun yerine koymak suretiyle kendi davranışlarımızı da sorgulamalıyız. Söylediğimiz şeylerin ve tavsiyelerimizin kendi benliğimizde karşılığının olup olmadığını düşünmemiz gereklidir. Bazen bir sözden çok güzel bir davranış ogüt olarak daha etkin bir tesir bırakabilir. Unutmamak gereklidir ki insanlar ne kadar bozulursa bozulsun kalpler ne kadar katılaşırsa katılın, engeller ne kadar artarsa artsin, hiçbir nesil ogütten faydalananma ve yararlanma yeteneğini tamamen yitirmez.

## FEDAKÂRLIK RABBİMİZİN ÖVGÜSÜNÜ CELBEDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُ الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ  
حَاجَةً مِمَّا أُتُوا وَيُؤْتُرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ  
هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 59/9)

Âyetin ana temasını fedakârlık teşkil etmektedir. İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları ge-reği toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Çünkü o, ihtiyaçlarını tek başına karşılama imkânına sahip değildir. İnancı, sosyal ve kültürel yapısı her ne olursa olsun, toplum hâlinde yaşamanın insana yükseliği birtakım sorumluluklar vardır. Her sorumluluk, dolaylı ya da dolayısız bir şekilde yine fertlere hak olarak döner. Sorumluluklarımızın yerine getirilmesi elbette beraberinde belirli fedakârlıkları gerektirmektedir.

Hemen her insanın hayatında fedakârlık yapmak durumunda hatta zorunda kaldığı anlar olabilir. Annenin yavrusuna, babanın ailesine, ülke evlatlarının ülke-lerine karşı fedakârlıkları bunlardan sadece birkaçdır. Fedakârlık, insanın yaptığı anda huzur duyduğu bir olgudur. Bir annenin uykusunun en tatlı yerinde uyanarak yavrusunu emzirmesi, yavrusunun huzuru için bir fedakârlıktır. Yavrunun hafif bir tebessüm veya gülücüğü, bu fedakârlığın belki de arzulanan bedellerinden en güze-lidir. Şefkat, merhamet duygularıyla dolu bu meşakkatli fedakârlık örneğinin sadece

\* Dr. Yaşar YİĞİT

insana özgü olmayışi hemen bütün canlı türlerinde gözlemlenmesi, ilahî iradenin rahmetinin kısmen yansımıası olarak değerlendirilebilir. Öyle ya insan akı, tecrübe ve duygularıyla yavrusuna böyle davranışını, ya akı, duyguları tartışılan diğer canlıların, bu davranış biçimini hangi kaynaktan besleniyor? Tabii ki yüce Mevla, yarattığı her varlığa bir şekilde sahip çıkmakta, birilerini onun korunmasında aracı kılmaktadır. İnsan, yapmış olduğu fedakârlıkla bir taraftan bir anını, bir imkânını belki huzurunu kaybetse de onun getirdiği haz insanı başka dünyalara götürür. Hele hele bu fedakârlık dini anlayışta kaynağını buluyorsa, durum daha da farklı bir mahiyet kazanmakta ve sahibine ayrı bir haz vermektedir. Sevgide, ilimde, mal ve mülkte fedakârlık, uykudan fedakârlık...

Evet, bunların hepsi ilk etapta insan nefsinе zor gelen hâller ve davranış biçimleri olarak değerlendirilebilir. Annenin hamileliği, yabana atılamayacak ölçüde fedakârlıkta bulunmayı beraberinde getirmektedir. Bu zorlu süreç, doğumla zirveye ulaşmaktadır. Çocuğun kucağa alınmasıyla, onun o cilveli bakışlarıyla, çile yüklü fedakârlık, merhamete, sevgiye, huzura dönüşmektedir. Aslında her yönüyle hayat, fedakârlık üzerine kurulmuş gibidir. Fedakârlık, fedakârlığa bağlı... Arının bal yapmasından tutun da bir insanın kutsal değerleri, vatanı, bayrağı için gerektiğinde seve seve ölümü dahi göze alması, kelimelerle anlatılamayacak derecede bir fedakârlığın sonucu değil midir? İlim adamı olmak belli bir fedakârlığın sonucu değil midir? Bu bağlamda cennet, Allah rızası gibi bir mümin için önem arz eden ve hayat boyunca amaçlanan ideallere erişme fedakârlığı gerektirmez mi?

İslam dininde, fedakârlığa büyük önem verilmiştir. Hz. Peygamber ve ona tabi olanların hayatları gipta ile karşılaşacak türden fedakârlık örnekleri ile doludur. Hicret sonrası Ensar ve Muhacir arasındaki destan fedakârlık örneği, ayetlere de konu olmuştur (Haşr, 59/9). Yineecdadımızın gerek vatanımızı gerekse kutsal beldeleri koruma uğrunda sergilemiş olduğu gayretler kelimelere siğmayacak fedakârlık örnekleridir.

Fedakârlık, başkaları için özveride bulunmadır. Kimi insanın malına, kimi insanın ilmine, bilgisine, kimi insanın aklına toplumun bireyleri muhtaçtır. Bu yönüyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamliyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır. Nitekim Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed; “Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerine şefkat hususunda müminler adeta tek bir vücut (beden) gibidirler. Ondan bir uzuv şikâyet ederse, uykusuzluk ve ateşle vücudun diğer uzuvan da ona iştirak ederler.” (Müslim, “Birr”, 67), “Müminin mümine göre konumu, parçaların (bölgeleri) birbirini destekleyen bir tek bina gibidir.” (Buhârî, “Salat”, 88) sözleriyle bu bütünlüğe ve bu bütünlüğün gereğine vurgu yapmıştır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse bir özveri örneği olan fedakârlığı hepimizin hedeflemesi gereklidir. Üzüldükçe ifade edelim ki, nice insanın yavrusu, anne-babası, yakınları, komşuları, kutsal değerleri için fedakârlık göstermesi söz konusu olduğunda bundan uzak durduğumu gözlemeğekteyiz. Unutulmamalıdır ki bugün sahip olduğumuz hemen her değerin temelinde birilerinin fedakârlığı yattıktır. Dinî değerlerimizden vatanımıza, bayrağımıza, özgürlüğümüze, malımıza, mülkümüze kadar sahip olduğumuz değerler bütünü, birilerinin canından, hayatından, gençliğinden, uykusundan, rahatından, fedakârlık ve feragat etmesi ile hayat bulmuştur. Hayat acısı ve tatlısı bir imtihandır, mücadeledir. Acımızı, hüsranımızı, ümitsizliğimizi birilerinin fedakârlığı ile hafifletir, yenebiliriz. Sevgimizi birileriyle paylaşmakla ona aynı bir güzellik katarız.

## FİRAVUN'UN AKİBETİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ وَهَرُونَ إِلَي فِرْعَوْنَ وَمَلَائِكَةِ يَأْيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ

"Sonra bunların ardından Firavun ile ileri gelenlerine de Musa ve Hârûn'u mucizelerimizle gönderdik. Ama büyülüklük tasladılar ve suçu bir toplum oldular." (Yûnus, 10/75)

Firavun, kâhinlerinden aldığı bilgilere dayanarak bir peygamber geleceğini ve sultanatının onun tarafından tehdit edileceğini öğrenince, yeni doğan erkek çocukların öldürülmesini emrediyor, kızları ise sağ bırakıyordu (Kasas, 28/4). Bu durum uzun yıllar devam etti. Gelecek korkusundan binlerce bebek öldürülüyordu. Fakat Allah'ın emrinin önüne hiçbir kimse çıkamazdı. Musa isimli çocuk söz konusu olunca durum değişecekti. Firavun Allah'ın takdiri ile kendi sarayını teslim edeceği küçük Musa'yı sevecek, himaye edecek, evine götürüp büyütmeye başlayacaktı. Ni-hayetinde Musa, Firavun'un sarayında yetişip olgunluk yaşına gelecekti. Hatta halk Firavun'un Musa'nın hamisi, karısını da sütannesi sanıyorlardı.

Hz. Musa'ya Peygamberlik görevi verildikten sonra, yüce Mevla ilahi tebliği Firavun'a tebliğ etmesini istedî: "Firavun'a gidin. Çünkü o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar." (Taha, 20/43-44) Hz. Musa Firavun'un sarayında büyüdügü için onu Hakk'a çağırarak iyilikte bulunmak istiyordu. Allah'ın isteği doğrultusunda, kardeşi Harun ile birlikte Firavun'a gitti ve O'na şu mesajı ilettili: "Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlarla işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik." (Taha, 20/47)

Firavun bu ilahi tebliğ karşısında hiddetlenip büyüğlenir. Çünkü o ilk kez kendisinden başka bir ilahın var olduğunu, besleyip büyütüğü bir insandan duyuyordu. Benden başka Rab olur mu? diye hiddetleniyordu. Sakinleşince, onu incitmeden bu iddiasından vazgeçirebilme umuduyla ikna etmeye çalışıyordu. Fakat Hz. Musa, Allah'ın kendisine verdiği emaneti Firavun'a ve bütün insanlara anlatmaya kararlı

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

olduğunu söyleyince, Firavun böbürlenir, kibirlenir ve Hz. Musa'ya hitaben, "Eğer benden başka bir ilah edinirsen, andolsun seni zindana atılanlardan ederim." (Şuara, 26/29) diyecekti.

Hz. Musa Firavun'a, Hak dini anlatmaya devam eder ve ona Allah'tan bazı mucizeler gösterir: "Musa, asasını atınca, bir de ne görsünler asa açıkça kocaman bir yılan olmuş. Elini koynundan çıkarınca, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş." (Şuara, 26/32-33) Firavun da Musa'ya meydan okumak amacıyla sihirbazlarını çağırır, onlardan, maharetlerini sergilemelerini ister. Fakat onların sihirleri Hz. Musa'nın mucizeleri karşısında çok basit kalınca, gerçeklere dayanamayarak Musa'ya iman ederler. Firavun'un verdiği ödüller, savurduğu tehditler işe yaramaz olur. GÜVENDİĞİ ADAMLAR ARTIK KENDİ SAFINDA DEĞİLDİR.

Firavun ne yapacağını bilemez hâle gelir. Çünkü Musa ona karşı çok güçlenmiş, hatta en yakın adamlarını kendi yanına almayı başarmıştı. Artık bundan sonra Hz. Musa Firavun'un baş düşmanıdır. Dolayısıyla bütün gücüyle ona karşı mücadele edecek ve öldürmek için uğraşacaktır:

*"Firavun dedi ki: Bırakin beni Musa'yı öldürreyim. (Faydası olacaksı) Rabbini yardıma çağırınsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum."* (Mümin, 40/26)

Zalim hükümdar ilahi hakikatleri anlatmak isteyen Hz. Musa'yı bozguncu olarak tanımlıyor, onu öldürmek için uğraşıyordu. Ancak Allah'ın dinine bir zarar veremezdi. Yapabileceği tek şey Allah'a inanan ve Hz. Musa'ya tabi olanlara çeşitli işkenceler yapmak, onları inandıkları dinden çevirmeye çalışmaktı. Fakat onlar Allah'ın kendilerine bu dünyada veya ahirette yardımcı olacağından kuşkuları olmadığı için ilahi vahye bağlı kalmaktan geri durmadılar ve ümitsizlige kapılmadılar.

Firavun ve Hz. Musa arasındaki mücadele bu şekilde yıllarca devam etti. Firavun artık son hamlesini yapıp Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmek için ordusunu hazırladı, seçkin askerlerini görevde çağırıp Hz. Musa'nın üzerine yürüdü. Onlar da muazzam orduyu gördüklerinde korkuya kapılıp kaçmaya başladılar. Firavun ve askerleri de onları takip etmeye devam ettiler. Nihayetinde Kızıldeniz sahillerine kadar kovalamacı devam etti. Artık kaçacak yer kalmamıştı. Musa'ya inananlar, ya denize girip boğulacaklarını ya da Firavun'un askerleri tarafından öldürüleceklerini düşünüyordular: "İki topluluk birbirini görünce Musa'nın arkadaşları, 'Eyvah yakalandık' dediler." (Şuara, 26/61) Çünkü onlara göre artık Hz. Musa'nın yapacağı bir şey kalmamıştı. Fakat Hz. Musa'nın Allah'a olan güveni sonsuzdu. "Hayır!, Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir." (Şuara, 26/62) diyerek arkadaşlarına haykırıyordu. Derken Allah'tan beklenen yardım geldi: "Ey Musa, 'Asan ile denize vur.' Deniz derhal yanıldı. Her parçası koca bir dağ gibi görünmeye başladı." (Şuara, 26/63) Hz. Musâ ve ona

iman edenler hiç vakit kaybetmeden Allah'ın kendilerine açtığı bu yolda ilerlemeye başladılar ve Firavun ve askerlerinden uzaklaşmayı başardılar.

Firavun ve askerleri Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmeyi düşünürlerken, karşılaştıkları bu olağanüstü manzara karşısında şaşırırlar. Fakat ne yapacaklarını fazla düşünmeden aynı yolu takip etmeye başladırlar. "Firavun da, askerleriyle birlikte zulmetmek ve saldırmak üzere, derhal onları takibe koyuldu" (Yûnus, 10/90) Bu ilahi mucizeyi gördükleri halde, onları öldürmekten vazgeçmemişlerdi. Allah'ın onlara yardımcı olduğunu hesaba katmıyor, hatta zihinlerinden bile geçirmiyorlardı. Fakat artık Allah'ın azabı yakındı. Kur'an-ı Kerim bu anı şöyle anlatıyor:

*"O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyülüklük tasladılar ve gerçekten bize döndürmeyeceklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakaladık ve onları denize gömdük (orada boğuldular). Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bak!"* (Kasas, 28/39-41)

Denizin ortasında boğulacağını anlayan Firavun iman ettiğini söylemiş fakat artık vakit çok geçti. Yüce Mevla bunu da yine Kur'an-ı Kerim'de bize ibret olması için şöyle anlatıyor:

*"Nihayet boğulmak üzere iken, 'İsrailoğullarının iman ettiğinden başka hiçbir ilah olmadığına inandım. Ben de Müslümanlardanım' dedi. Şimdi mi?! Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştu. Biz de bugün bedenini, arkandan geleceklerle ibret olman için kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu âyetlerimizden gerçekten habersizdir."* (Yûnus, 10/90-92)

## FİTNENİN ENGELLENMESİ İÇİN ÇABA SARF ETMEK ERDEMİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Sadece sizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır." (Enfâl, 8/25)

Mealini verdiğimiz bu âyette, bütün Müslümanların kötülüklerle karşı cephe almada duyarlı olmaları emredilmektedir. Aksi takdirde, engel olunmayan kötüluğun zararı bütün toplumu kapsayacağı uyarısı yapılmaktadır.

Ayette geçen "fitne" kavramı, İslam kültüründe geniş bir kullanım ve etki alanı kazanmış olup, genellikle "sinama, deneme, maddî ve manevî sıkıntı, üzüntü, belâ ve felâketle imtihan etme" anlamlarında ayrıca, inanç uğruna maruz kalınan ağır işkence için de kullanılmıştır. Fitne insanlar arası ilişkilerde de söz konusu olabilir. Bu kavram, hadislerde de geniş ölçüde geçmekte olup "deccâl fitnesi", "mesih fitnesi" şeklindeki deyimlerle kiyamet alâmetleri diye bilinen gelişmelere fitne denilmesinin yanında hadislerde fitne kelimesi "dînî ve siyâsî sebeplerle ortaya çıkan sosyal kargaşa, anarşı, iç savaş; İslâm ümmetinin birlik ve bütünlüğünü tahrip eden bir komployu veya her türlü yıkıcı faaliyetleri" ifade eder.

Hz. Peygamber, "Birtakım fitnelerin yağmur selleri gibi evlerinizin arasından aktığını görüyorum" (Buhârî, "Fiten", 4) buyurmuştur. Hadis bilginleri burada özellikle Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle başlayıp sonraki dönemlerde devam eden kargaşa ve içavaşlara işaret edildiğini belirtirler (bk. Aynî, 'Umdatü'l-Kâri, XX, 64). Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadiste "Zaman yaklaşacak, ameller azalacak, aç gözlülük yayılacak, fitneler açığa çıkacak ve adam öldürme olayları artacak" denilmiştir (Buhârî, "İlim", 24, "Fiten", 5; İbn Mâce, "Fiten", 25).

\* İdris BOZKURT

Ayrıca Hadis bilginlerinden İmam-ı Buhârî, zamanla insanlar arasında bilgi ve dindarlık farkları kalkıp herkesin cehalette ve dinî konulardaki gevşeklikte birbirine benzemeleri, amellerin azalması, fitnenin çoğalması, öldürme olaylarının artması, can güvenliğinin ortadan kalkması gibi olumsuz gelişmelerin vuku bulacağını haber veren hadisleri “Fitnelerin Zuhuru” başlığını taşıyan bir “bab”da toplamak suretiyle fitne kavramının kapsamını dinî, ahlaklı, ilmî ve sosyal çöküş anımlarını kapsayacak şekilde geniş tutmuştur (bk. Buhârî, “Fiten”, 5).

Fitne her zaman insan için bir sıkıntı veya risk anımı taşır. Ancak fitne olarak değerlendirilen bir durumla karşılaşan insanın bunun bir imtihan olduğu bilincini koruyarak bu tehlikeli sınavi başarıyla sonuçlandırması mümkündür. Bu açıdan bakıldığından fitne, inanma iradesini daha da güçlendirme, ahlaklı bakımdan arınma, insanın imanındaki kararlılığını ve erdemli yaşamışını kanıtlama fırsatı vermesi itibariyle ferdin veya toplumun dinî ve ahlakî gelişmesine katkısı olan bir imtihan ve deneme yolu olarak da değerlendirilmektedir (Kur'an Yolu, 1/295).

Fitne kavramının tarih boyunca bütün Müslümanların ruhunda ürkütücü tesirler uyandırdığı bir gerçekdir. Günümüz dünyasında da Müslümanlar dinleri, inanç ve ahlakları konusunda zaman zaman son derece ağır imtihanlar yaşamakta, çok yönlü ve çok çeşitli yıkıcı faaliyetlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in, söz konusu fitneler karşısında mutlaka tedbirli olmayı ve olabildiğince bu tür gelişmelerle mücadele etmeyi amaçlayan uyarısının önemi hâlâ tazeligiini korumaktadır.

Toplum içinde inanç ve ahlakin bozulması, baskı, düzensizlik, kargaşa, hukukun çiğnenmesi, hakka dayanmayan gücün hâkim olması ve böylece kulluk imtihanının kaybedilmesi tehlikesi, ya el birliği ile engellenenecek ya da bunun zararı sınırlı kalmayacak, hak edenlerin yanında suçsuzlara da dokunacaktır. Çünkü onlar da fitnenin ortadan kalkması için ellerinden geleni yapmadıkları, haksızlığa karşı mücadele etmedikleri için kusurlu ve sorumludurlar. Bunların içinde hiçbir kusuru olmayan çok küçük bir grubun (âcizler) bulunması tabiidir. Allah bunlara, günahları ve kusurları olmadığı halde başlarını yüzünden uğradıkları felaket ve acıların karşılığını âhirette verecek, bu acılara degen, “keşke dünyaya tekrar döensem de buna benzer acılar yaşasam” dedirten ödül ve karşılıklar lütfedecektir, O'nun sünneti (kanunu) böyledir (Kur'an Yolu, 2/536-537).

## GAYB BİLGİSİ YALNIZ ALLAH'A AİTTİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَعِنْهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا  
يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي طُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَأْسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

“Gaybin anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaşı, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın.”  
(Enâm, 6/59)

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı demektedir. Yüce Kitabımızda 60 yerde geçen bu kelime, Allah'a nispet edilen yerlerde sadece Allah tarafından bilinebilen mutlak gaybi ifade eder. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de Rabbimizin bazı kullarını gayb konusunda bilgilendirdiği de haber verilmektedir. Mesela; Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekütü gösterilmiş (Enâm, 6/75), Hz. Yusuf'a da rüyaları yorumlama ilmi ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneği verilmiştir (Yusuf, 12/21,37). Buna göre gaybi, sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb; O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen izâfi (göreceli) gayb şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Kiyametin ne zaman kopacağı mutlak gayba örnektir, bunu Allah'tan başkası, doğal yoldan veya bir araç vasıtasiyla da olsa hiçbir şekilde bilemez. Yağmurun ne zaman yağacağı, rahimde çocuğun varlığı ve cinsiyeti ise göreceli gayba örnektir; bu bilgiler tabii araçlara göre gayb bilgisidir, meteorolojik ve tıbbî araçlara göre insanların elde edebileceği bilgilerdir. Bu çeşit gaybi (göreceli gaybi), araçlar vasıtasiyla bilmek mümkündür; ancak bunu bilmekle insanlar gaybi bilmış olmazlar; çünkü araç icat edilince onunla ilgili bilgi “gayb bilgisi” olmaktan çıkmış olur.

---

\* Sabri AKPOLAT

Sevgili Peygamberimiz de Allah'ın kendisine öğretiklerinin dışında gayb hakkında bilgiye sahip değildi (Müslim, "İmân", 287; Tirmizi, "Tefsir", 7). Lokman süresi 34. ayet-i kerimedede, Allah'ın ilminin ve kudretinin kusursuzluğunu özetleyen ve ilâhî bilgi ile insan bilgisi arasındaki büyük farkı gösteren ifadeler yer almaktadır:

*"Kiyamet saatilarındaki bilgi yalnız Allah'ın katındadır; O, yağmuru yağıtmakta; rahimlerdeki bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez; hiç kimse nerede öleceğini bilemez; ama Allah her şeyi biliyor, her şeyden haberdardır."*

Klasik tefsir kitaplarımızdada bu âyete dayanılarak, kiyametin ne zaman kopacağının, yağmurun ne zaman yağacağı, rahimlerdeki bebeğin cinsiyetinin ve ten renginin ne olduğunu, insanın ilerde neler elde edeceğini, gelecekte ne gibi durumlarla karşılaşacağını ve ne zaman nerede öleceğini Allah'tan başkasının bilmeyeceği ileri sürülmüş, dolayısıyla bunlara "muğayyebât-ı hamse (beş bilinmeyen)" denilmiştir. Hâlbuki âyette kiyametin ne zaman kopacağı bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu, kezâ hiç kimsenin yarın ne elde edeceğini ve nerede öleceğini bilmeyeceği, dolayısıyla bu bilgilerin de sadece Allah'a ait olduğu belirtilmekte; fakat yağmurun yağma zamanı ve rahimdeki bebek hakkında "Bunları da yalnız Allah bilir" gibi bir sınırlama bulunmamakta; sadece yağmuru Allah'ın yağırdığı, dolayısıyla zamanını da bildiği; kezâ O'nun rahimlerdeki de bildiği ifade edilmektedir. Bu da -eski tefsircilerin iddiasının aksine- belirtilen iki konuda insanların önceden bilgi sahibi olabileceklerini gösterir. Nitekim çağımızda bilim, bu noktaya gelmiştir. Ancak, kuşku yok ki bu, insanın belirtilen konularda veya benzerlerinde önceden bildiklerinin mutlaka aynıyla gerçekleşeceği anlamına gelmez; zira olmuş ve olacak tabiat olaylarını bütün yönleriyle eksiksiz bilen yüce Allah, insanların bilgilerini ve tahminlerini alt üst eden yeni durumlar yaratabilir ve böylece insanların olmasını bekledikleri olaylar gerçekleşmeyebilir.

## GAYBIN BİLGİSİ ALLAH KATINDADIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَرَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزَدَّرُى  
أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيهِمُ اللَّهُ خَيْرًا أَلَّا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنفُسِهِمْ إِنَّمَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

“Size ben, ‘Allah’ın hazineleri yanıldır’, demiyorum; gaybi da bilmem.

‘Ben bir meleğim’ de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için,

‘Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez’ de diyemem. Allah onların içlerindekini daha iyi bilir. Böyle bir şey söyleysem, o zaman ben gerçekten zalimlerden olurum.” (Hûd, 11/31)

Ayet-i kerimede, müşriklerin, bir kimseinin peygamber olabilmesi için zengin olması, gaybi bilmesi, melek olması vb. özelliklere sahip olması gerekiği yönündeki yanlış anlayışına işaret edilmektedir. Kur'an, bu anlayışın Nuh (a.s)’un ve diğer birçok peygamberin kavimlerinde aynı şekilde mevcut olduğunu bildirmiştir.

Peygamberimiz döneminde de müşriklerin peygamberler hakkındaki tasavvularının bundan farklı olmadığını görmekteyiz. Müşrikler, Peygamber Efendimizde de benzer özelliklerini aramışlar, onun melek olması ve gaybi bilmesi gerektiğini söylemişlerdi (En'âm, 6/8-9). Ancak yüce Rabbimiz; işte bu ayetiyle peygamber de olsa bir insanın gaybi bilmesinin söz konusu olmadığını belirtmektedir.

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmesi mümkün olmayan varlık alanı demektir. Birçok Kur'an ayetinden ve hadis-i şeriflerden (Müslim, “İmân”, 287) de anlaşıldığı üzere gayb adı verilen bu alanla ilgili bilgiler yüce Rabbimize aittir. Nitelikim yüce Allah; “Göklerin ve yerin gizli bilgileri Allah'a aittir...” (Nahl, 16/77), “O, gaybi da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Teğabûn, 64/18) buyurarak gaybin bilgisinin yalnızca kendine ait olduğunu belirtmektedir.

Gayba ait bilgiler konusunda, ilâhi vahye muhatap olan peygamberlerin özel bir

\* Dr. Seyid Ali TOPAL

konumu olduğunu söyleyebiliriz. Eğer Allah (c.c) bildirirse peygamberler gaybla ilgili bazı bilgilere vakıf olabilirler. Bildirmediği müddetçe peygamberler de gaybi kendiliğinden bilemezler. Nitekim bazı ayetlerde, Allah'ın dileği kullarını gayb hakkında bilgilendirdiği ifade edilmektedir: “*Allah size gaybi bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dileğini seçer (gaybi ona bildirir).*” (Âl-i İmran, 3/179), “*O gaybi bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği ressller başka...*” (Cin, 72/26-27)

Bu bağlamda Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekütunun gösterildiği (Enâm, 6/75), Hz. Yusuf'a rüyaları yorumlama ilminin ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneğinin verildiği (Yusuf, 12/21, 37), Hz. İsa'nın, İsrailoğullarının evlerinde ne yiyp neleri biriktirdiklerine vâkif olup bunları kendilerine haber verdiği (Âl-i İmrân, 3/49) belirtilmektedir. Buna göre gaybi; sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb ve O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen nisbî gayb şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bu konuda özellikle dikkat etmemiz gereken husus şudur ki, Kur'an mutlak gaybin bilinmesinin sadece Allah'a ait olduğunu bildirerek, bu niteliğin diğer yaratıklardan birine tahsis edilmesini tevhid inancına aykırı bulmuş ve gayb kapılarını zorlama anlamına gelen fal, kehanet vb. yollara başvurmayı şiddetle yasaklamıştır.

Günümüzde bazı kimselerin gaybla ilgili bilgiler verdienen iddia ederek yaptığı yanlış yönlendirmelere itibar etmemeliyiz. Zira dinimiz, fala bakmayı ve gayb hakkında söz söylememeyi, tevhid inancına uymadığı için yasaklamıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de fal vb. şeytanın işi pislikler olarak değerlendirilmiştir (Maide, 5/90). Sevgili Peygamberimiz de gayptan haber verdienen iddia edene inanan kimsenin kırk gün namazının kabul olunmayacağı, ayrıca vahyi ve kitabı inkâr etmiş olacağını ve bu gibi kimselere gidip gayba dair bilgiler soranların, Muhammed (s.a.s)'e indirilenleri yalanlamış sayılacaklarını açıkça belirtmiş ve onlara gitmeyi yasaklamıştır (Müslüm, "Mesâcid", 33, "Selâm", 125; Ebû Dâvûd, "Salât", 167).

Dinimize göre insan, geleceği bilemez, gelecektен haber veremez; ancak bilimsel veriler ve olaylardan hareketle gelecek hakkında tahmin yürütülebilir ve bu veriler ışığında tedbir alabilir. Bizler Müslümanlar olarak medyumlara, falcılara ve kâhinlere itibar etmemeliyiz. Dinimiz, yüce Allah'ın bizlere verdiği akıl ve irademizi kullanmayı öğütleyerek olayları sebep sonuç ilişkisine göre değerlendirmemizi en doğru davranış şekli olarak öğretmemiştir.

## GERÇEKLERİ GİZLEMEK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ  
يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ الْلَاعِنُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَئِكَ اتُّوبُ عَلَيْهِمْ وَآتَاهُمْ

الْتَّوَابُ الرَّحِيمُ

“İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap’ta insanlara açıklamamızdan sonra, gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzelteler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar (lanetlenmekten) kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira Ben, tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim.” (Bakara, 2/159-160)

Müfessirlerin çoğu burada eleştirilenlerin, Tevrat’ın hükümlerini insanlardan saklayan veya Tevrat üzerine sahte te’vil ve yorumlarıyla gerçekleri örtbas eden, bilhassa Hz. Muhammed’in peygamberliğini müjdeleyen Tevrat haberlerini saklayan veya haksız tevillerle çarpitanyan Yahudi bilginleri olduğunu belirtmişlerdir (Kur'an Yolu I, 245).

Yüce Allah insanları kendi yoluna davet etmek için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Bu yüce elçiler de aldıkları mesajları, ne pahasına olursa olsun, topluma olduğu gibi iletmışlardır. Peygamberler görevlerini yerine getirirlerken canları pahasına da olsa ilahî mesajlarda en küçük bir saptırma yapmamışlar, insanları doğrudan bilgilendirmişlerdir. Fakat zamanla bu peygamberlerin ileri gelen ümmetlerinden bazıları, çeşitli kayıtlarla ve menfaatlerine uymadığı için, gerçekleri gizleme, ayetleri amacından saptarak yorumlama ve çarpitma yoluna gitmişlerdir.

Bir bilgiyi gizlemek bazen bütün insanlığın hayatında onulmaz yaralar meydana getirir ve insanlığın manevi felaketiyle sonuçlanabilir. Yahudi ve Hristiyan din bilginleri Peygamberimizin son peygamber olduğunu Kur'an’ın ifadesiyle “oğullarını

\* Mehmet KAPUKAYA

tanıdıkları gibi” tanımlarına rağmen (Bakara, 2/146), sırı kışkançlıklarını sebebiyle gizlemişler ve bu sebeple lanete uğramışlardır (Bakara, 2/90). Bu insanlar, menfaat karşılığı Allah’ın ayetlerini gizlemişler, gerçeği ve hidayeti vererek, karşılığında dalaleti (sapıklığı) satın almışlardır:

*“İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve doğru yolu bulamamışlardır.”* (Bakara, 2/16)

Gerçekleri gizleyen bu insanlar alışverişlerinde en değerli sermayelerini satarak acaba ne elde ettiler? Rabbimiz bu durumu şöyle beyan buyuruyor:

*“Allah’ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyip, onu az bir bedelle değiştirenler (var ya); işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kiyamet günü Allah onlarla ne konuşacak, ne de onları antacaktır (temize çıkaracaktır). Onlar için elem dolu bir azap vardır. İşte bunlar hidayeti verip sapıklığı, bağışlanmayı verip azabı satın alanlardır. Onlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdır!”* (Bakara 2/174-175)

Bunlar için ashında en büyük ceza Allah’ın onlarla konuşmamasıdır. Ateşle azap bu cezanın yanında az kalır. Allah’ın bir insanla konuşmamasından daha büyük azap olur mu? Allah kâfirle, müşrikle, münafıkla konuşuyor, onları soruluyor; fakat ayetlerini gizleyip insanları ilahi bilgiden mahrum bırakınlarla ve hakikati ters yüz edip çarpitmak suretiyle insanları sapitanlarla konuşmuyor.

Sevgili Peygamberimiz de bu konuda söyle buyuruyor:

*“Kime bir bilgi sorulur, o da bunu gizleyip söylemezse, kiyamet günü ateşten bir gem ile gemlenir.”* (Ebu Dâvûd, “İlim”, 9; Tirmizi, “İlim”, 3)

Ayet-i kerimeden şunları anlıyoruz:

1. Allah’ın emirlerini ve bildirdiği gerçekleri gizleyenler, O’nun lanetini hak etmektedirler.
2. Yüce Allah kiyamette söz konusu insanlara itibar etmeyecek ve onları muhatap bile kabul etmeyecektir.
3. Günahı ne olursa olsun tövbe edip durumlarını düzelterler, Allah’ın rahmetini elde edebilirler.

## GERÇEK MÜ'MİNLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلَيَّتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdığımız şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçekten müminlerdir. Onlara, Rableri katında yüksek mertebeler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır." (Enfâl, 8/2-4)

Mealini verdigimiz bu ayetlerde; gerçek müminlerin beş vasfi üzerinde durulmuştur. Müminler bu vasıfları kazanmaları hususunda teşvik edilmiş ve bu uğurda çaba gösterenlerin büyük mükâfatlar elde edecekleri beyan edilmiştir:

1. İnanan insanların imanlarıyla duyguları arasında büyük bir etkileşim söz konusudur; mümin Allah'ı öyle bir sevgiyle sever ki O'nun ismi anıldığından heyecanlanıp adeta kalbi yerinden çıkacakmış gibi bir duyguya kapılır. Kendisine Allah'tan söz edildiğinde gönlünde heyecan ve coşku karışımı duygular oluşur. Müminlerin bu duyguları başka ayetlerde şöyle ifade edilmektedir:

“... Rablerinden korkanların onun etkisiyle tüyleri ürperir, sonra da Allah'ı anmakla onların bedenleri ve kalpleri yumuşayıp rahatlar...” (Zümer,39/23)

“Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.” (Ra'd, 13/28)

2. Müminler, Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda veya kendileri bu ayetleri okuyup anladıklarında yeni bilgiler elde edip bunlara iman etmeyeyle

\* İdris BOZKURT

inançlarını kuvvetlendirirler. Ayrıca her bir âyet, ihtiva ettiği incelik, güzellik, hikmet ve bilgiler sebebiyle Kur'an'ın Allah'tan geldiğine delil teşkil ettiği için nitelik yönünden de müminlerin imanlarını güçlendirir. Bu husus başka bir ayette, "O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir..." (Fetih, 48/4) şeklinde ifade edilir.

3. Müminler sadece Allah'a güvenirler. Bütün işlerimizde sadece Allah'a güvenmek, O'na dayanmak, O'nu vekil edinmek imanımızın zirveye ulaşığının nişanesidir. Bizlerin insanlar olarak mal, mülk, evlât, eş ve dost edinmemiz en tabii hakkımızdır. Ancak, bu varlıkların bizler için bir imtihan aracı olduğunu dolayısıyla onlara dayanıp güvenmenin bizlere hayal kırıklığı yaşatacağını dikkate alarak asıl güvenilecek olanın fâni varlıklar değil, her şeyi yaratan ve mülkün gerçek sahibi olan Rabbimiz olduğunu unutmamamız gereklidir.

4. İslam dini ferdin toplum içinde uyumlu, güvenilir ve hoşgörülü olmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler getirdiği gibi onun yaratıcısı ile olan bağlantısını daha derinden hissetmesine, devam ettirmesine ve geliştirmesine hizmet edecek düzenlemeler de getirmiştir. Bu düzenlemelerin bir parçasını da ibadetler oluşturmaktadır. Namaz ibadeti ise bunların başında gelir. Namaz, Allah ile kurulan bağın gerçekleştiği en uygun ve en güzel bir vasıta olduğu için müminler olarak onu büyük bir özenle yerine getirmeye çalışırız. Namaz kılarken, Allah'ın büyülüğünü düşünür, O'nun karşısında acizliğimizi ve zayıflığımızı anlarız. Bunu bu şekilde anlayan kişi, hep iyilik yapmaya gayret eder. Başka insanlara kötülük düşünmez. Böyle fertlerden meydana gelen toplumlarda huzur ve mutluluk olur.

5. Müminler, Allah'ın verdiği niziktan kendileri yararlandıkları gibi yakından uzağa doğru başkalarının da ondan yararlanmasına imkân verirler; nafaka, zekât ve sadaka verme, vakıf kurma, ödünç verme ve kullandırma, ikram etme gibi malî vazife, yardım ve iyilikleri ihmâl etmezler. Âyette "kendilerine nizik olarak verdigimizden" buyrularak nimetin, Allah'tan geldiği vurgusu yapılmakta ve müminlerin, O'nun adına fedakârlıkta bulunarak toplumu veya fakirleri ellерindeki mallardan yararlandırma bilincini kazanmaları öğütlenmektedir.

Yukarıda anlatılan vasıfları taşıyan kimseler gerçek ve kâmil manada müminlerdir. Allah katında, iman ve amelin nicelek ve nitelik yönünden, yeterli olandan kâmil olana, yani daha güzel ve mükemmel olana doğru farklı değerleri ve dereceleri vardır. Bu derecelere ulaşan kullara yüce Allah'ın lütfedeceği çeşitli nimetler de birbirinden üstünür ve benzersizdir. Allah yüksek derecelere ulaşmış olduğu kullarının günahlarını da bağışlayacak ve kendilerini ebedî mutlulukla ödüllendirecektir (Kur'an Yolu, 2/523).

## GİZLİ KONUŞMA\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ  
وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا آذْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَيِّهُمْ  
بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyorken musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altınları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir." (Mücadele, 58/7)

Yüce Allah bizleri insan olarak yaratmış; akıl, irade, hürriyet ve sorumluluk vermiş, peygamberler aracılığıyla mesajlar göndermiştir. Bizlere gönderilen bu mesajları anlayabilmemiz, anlatabilmemiz, O'nun rızasına uygun olarak hayatımızı yönlendirebilmemiz için de başta konuşma olmak üzere bazı kabiliyetler bahsetmiş ve dünya hayatında bizleri sınava tabi tutacağımızı haber vermiştir. Konuşma, insanlara sunulan nimetlerden sadece bir tanesidir. Her nimetin bir şükür olduğu gibi güzel ve anlamlı konuşmanın da riayet edilmesi gereken birtakım kuralları vardır.

Söz konusu ettiğimiz bu ve devamındaki ayetlerde, Peygamberimiz dönemindeki bazı olaylar ışığında dinimizin temel inanç ve ahlak ilkelerinden bir kısmı işlenmekte, bu ilkelere uygun olarak Müslümanların muâşeret kuralları oluşturma-ları için örnekler verilmektedir. Kur'an'ın ilk emri olan "oku" diye başlayan ayetten bu ayetin inişine kadar geçen sürede meydana gelen gelişmeleri incelediğimiz zaman Peygamberimizin tebliğ faaliyetinin ne kadar başarılı olduğu daha iyi anlaşılır. Zira yüce Allah, yukarıda okuduğumuz ayette "Görmedin mi?" hitabıyla dikkatimizi çekmekte, bizleri tevhide davet ederken toplum huzurunun temini ve

\* Dr. Hamdi TEKELİ

bireyler arası sevgi ve saygının gelişmesi için görgü kurallarına riayet etmenin önemini vurgulamaktadır. Burada geçen konulardan ilki, birkaç kişinin bir araya gelip kendi aralarında gizli görüşmeler yapması ve başkalarının bulunduğu ortamlarda fisiltıyla konuşmalarıdır. Fisiltı ile konuşmak anlamına gelen “Necva”, Kur'an'ın 13 ayetinde geçmektedir. Bu ayetlerin bütünü değerlendirildiği zaman necva (gizli konuşma), başlı başına yasak bir davranıştır. Necva'nın hükmü, ne hakkında ve niçin konuşulduğuna bağlıdır. Her ne kadar bazı müfessirler gizli konuşmanın yasak oluşunun, Hz. Peygamber (s.a.s)'in meclisine mahsus olduğunu ifade etseler de bu durum genel olarak Müslümanlar için de geçerlidir. Ayetler bağlamında konuyu ele aldığımızda insana şah damarından daha yakın olan yüce Allah, kâinattaki canlı ve cansız bütün varlıklarca çıkarılan sesleri, konuşmaları ve gizli fisiltileri da aynı anda duyar ve bılır.

Ayrıca bu ayette İslam'ın inanç esaslarından “Allah'ın ilminin sınırlarının bulunmadığına iman etme” ilkesine de vurgu yapılmaktadır. Ayetin devamında ise Allah'ın ilminin sınırları konusunda kuşkusunu olanlara hitaben; “*Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah her şeyi hakkıyla bilir.*” diye buyurmaktadır. (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/201-207)

Konudan anladığımız hususlardan birisi de, yüce Allah'ın her şeyi en iyi işten, gören ve bilen olduğu; gizli veya açıktan işlenen hiçbir şeyin Allah'tan gizli kalamayacağıdır.

Cenab-ı Hakk kendisinde var olan konuşma sıfatının bir tecellisi olarak da kâinattaki tüm varlıklara konuşma, Allah'ı anma kabiliyeti vermiştir. Bizler anlamasak da kâinattaki tüm varlıkların Allah'ı zikretmesi (İsrâ, 17/44) kendi lisaniyadır.

İnsan olarak bizlere bahsedilen işitme, görme, konuşma, bilme vb. kabiliyetlerimiz belirli ölçülerle sınırlıdır. Sorumluluğumuz da gücümüz, kapasitemiz ve kabiliyetimiz nispetindedir. Örneğin insanlara verilen işitme kabiliyetinin belirli bir alt ve üst sınırı bulunmaktadır. Bu sınırların ötesinde konuşamayız ve işitemeyiz. Bu sınırları zorlayacak olursak taşıyamayacağımız bir yükün altında kalarak perişan olabiliriz.

Öyleyse insan olarak Allah'ın bize verdiği görme, işitme, bilme ve konuşma nimetlerimizin sınırlarına hakkıyla riayet edelim. Bu nimetleri nasıl değerlendirdiğimizden hesaba çekileceğimizi de unutmayalım. Bilerek veya bilmeden yaptığımız hata ve günahlardan tövbe ederek kendimize çeki düzen verip Allah'a yonelelim.

Yüce Mevlâ cümlemizi kendisine hakkıyla kulluk edenlerden eylesin.

## GÖKLERDE VE YERDEKİ HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ أَعْزَىٰ الْحَكَمِ

“Göklerde ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O mutlak güç sahibi, huküm ve hikmet sahibidir.” (Hadid, 57/1)

Varlık âleminde bulunan her şey, yüce Yaratıcıyı kendi lisani ile tesbih ediyor, hepsi O'na övgü ve senada bulunuyor. Zira bütün mülk ve sultanat Allah'ındır ve hamd O'na mahsustur. O her şeye hakkıyla gücü yetendir. Kur'an'ın, “*Göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez kendileri de gölgeleri de sabah akşam Allah'a secde ederler (boyun eğerler)*” (Ra'd, 13/15) ifadesi, son derece önemli bir incelik taşımaktadır. Saygı için alnı yere koymak demek olan secde, itaatin, boyun eğmenin ve teslimiyetin son sınırıdır. Yüce Allah'a secde ve tesbihte bulunmak, Allah'ın hükmünün, her zaman ve her yerde geçerli olduğunu; hiçbir şeyin, O'nun buyruğu dışına çıkamayacağıının bilinmesi demektir. Kur'an'da, “*Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tesbih ederler. Ancak, siz onların tesbihini anlamazsınız.*” (İsrâ, 17/44) buyrulmaktadır. Güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve tüm varlıklar, her an Allah'a secde etmekte ve O'nun buyruğuna boyun eğmekteyler.

Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların O'nu tesbih etmesi, yüce Allah'ın üstün iradesinin ve mutlak gücünün doğal bir sonucudur. Her şey yüce Allah'ın bilgisinin kapsamı içindedir. Dolayısıyla Allah yapılanlardan haberdardır ve kullarının bütün hareketlerini bilir. İnsanlar, iradelerini kullanmak suretiyle Allah'ı her türlü kusur ve eksiklikten tenzih etmeli, O'na noksan sıfatları isnat etmekten kaçınmalıdır. Allah öyle bir Melik ki, gökleri, yerleri, bütün kainatı yaratıp düzenleyendir. Selim akıl sahipleri için yüce Allah, “*Onlar ayakta iken, otururken ve yanlan üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz bunu boş yere*

\* Ömer ÖNEN

*yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutanız derler.”* (Âl-i İmran, 3/191) buyurmaktadır. Beden ve ruhu arndırmanın yolu, Allah’ı bilmek ve O’nu yüceltmektir. Demek ki yerde ve göktekilerin hepsi kendi lisanslarıyla her an Allah’ı tesbih etmektedirler.

Varlıkların bu tesbihini insanların bilip anlaması mümkün müdür? İnsanın dışında diğer varlıkların Allah’ı tesbih, insanların gibi sesle ve harflerle olan bir tesbih değildir. Bunların Allah’ı tenzih ve tesbih etmesi, varlıklarının gereği olan işlevlerinin gerçekleşmesi olarak da düşünülebilir. Varlık âleminde her şey bir döngü hareketi ile Allah’ı tesbih etmektedir. Tüm yaratılanlar, bu âleme gelirken Allah’ı bilip O’nu tesbih ettiler. Onların yaratılmaları da Allah’ın varlığına ve yüceligine bir şahadettir. Bu varlıklar yaratılıştan gelen özelliklerle, kendilerine yüklenen görevleri hakkıyla yerine getirmektedirler. Varlık âleminde, insan ve cinler dışında Allah'a isyan eden, Allah'ın emirlerinden dışarı çıkan, kendi başına buyruk başka bir varlık yoktur. Göklerde ve yerde bulunanlar, isteyerek ya da istemeyerek Allah'a secde etmektedirler. Secde etmek Allah’ı tesbih etmenin önemli bir biçimidir. Secde eden insan, ubudiyetin en uç noktasına ulaşmakta, büyük bir makam karşısında yüzünü yerlere sùrmekle, insan benliğini gurur ve kibirden arndırmanın en ileri boyutunu yaşamaktadır. Dolayısıyla, Allah'a secde etmeden O’nu tesbih etmek tam anlamıyla gerçekleşmiş olmayacağı gibi, her türlü hälleriyle Allah’ı tesbih etmeyenlerin de sadece secde etmeleri beklenen faydayı temin etmeyecektir.

Allah’ı tesbih etmek, O’nun, hiçbir eksik sıfat taşımadığının; her şeye gücü yeten, yoktan var eden, hiçbir varlığa benzemeyen, eşi ve benzeri olmayan bir ilah olduğunu kabulü ve ikrandır. “*Göklerde ve yeryüzünde bulunan kimselerle, sıra sıra (kanat çırparak uçan) kuşların Allah’ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri duasını ve tesbihini kesin olarak bilmektedir...*” (Nûr, 24/41) Öyle ise her zaman yüce Yaratıcıyı anmalı, sürekli şükretmeli, O’na sayısız ve sınırsız övgüde bulunmalıyız.

## GÖZLER ONU İDRAK EDEMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 لَا تُدْرِكُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ الْطَّفِيفُ الْخَبِيرُ

“Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.” (En’âm, 6/103)

Yüce Allah’tan başka her varlık sonradan olmuştur. O, sonradan olan varlıklara hiçbir yönden benzemez. Rabbimiz, kendisi hakkında bizim hatırlıktır. Bu sebeple insanın tasavvuru ve tahayyülü O’nu idrakten acizdir.

İdrak; kelime olarak “arzulanan bir şeye ulaşma” anlamına gelmektedir. Mecaz olarak da “duyu organının duyular şeyi algilaması veya akıl soyut bir varlık ya da manayı kavraması” manasında kullanılır. Ayet-i kerimede geçen “idrak” kelimesi bu iki anlAMI da kapsamaktadır; yani “Gözler O’nu idrak edemez” ifadesiyle hem Allah’ın gözle görülür maddî ve cismanî bir varlık olmadığı hem de zatından başka hiçbir varlık tarafından O’nun gerçek varlığının ve mahiyetinin bütünüyle bilinip kuşatılamayacağı ortaya konmuştur.

Allah’ın zatına bu dünya gözüyle ulaşmak, onun hakikatini kavramak mümkün değildir. Çünkü göz O’nu görecek kabiliyette yaratılmamıştır. Ahirette Allah’ın görülecek görülemeyeceği konusunda ise mezhepler arasında ihtilaflar olmakla birlikte, konu ile ilgili ayet ve hadisler Allah’ın ahirette görülebileceğine işaret etmektedir.

Mutezile mezhebine mensup âlimler, daha başka aklî ve naklî deliller yanında, özellikle bu ayete dayanarak Allah’ın, dünyada olduğu gibi ahirette de görülemeyeceğini ileri sürmüştür. Ehl-i sünnet âlimleri ise, bu ayet-i kerimenin bâki olan Allah’ı bu dünyada fâni gözlerle görmemenin imkânsızlığına işaret ettiğini; ahirette ise, insanların ölümsüz hâle getirilecek olan bedenlerindeki sonsuz bir görme imkânına kavuşturulmuş gözleriyle bâki olan Allah’ı görmelerinin mümkün olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre ayette Allah’ı görmemenin tamamen imkânsız olduğundan söz

---

\* Sabri AKPOLAT

edilmemekte, O'nun tam olarak idrak edilmesinin imkânsız olduğu bildirilmektedir. Ayrıca Allah Teâlâ'nın ahirette görüleceğine dair başka deliller de vardır:

a. Kur'an-ı Kerim'de şöyle denilmektedir:

*“Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca, ‘Rabbim! Bana (kendini) göster, seni göreyim!’ dedi. (Rabbi); ‘Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!’ buyurdu...”* (A'râf 7/143)

Ehl-i sünnet bilginleri, bir peygamberin Allah'tan mümkün olmayan bir şeyi istemeyeceğinden hareketle, Allah'ı görmenin mümkün olabileceği kanaatine varmışlardır. Şayet Ru'yet mümkün olmasaydı, Musa (a.s), O'nu görme isteğinde bulunmazdı. Çünkü Allah'in görülemeyeceğini bilir ve muhal olanı istemezdi.

b. Şu ayet-i kerime de Allah'in cennette görülebileceğini teyit etmektedir.

*“O gün birtakım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar.”* (Kiyâme, 75/22-23)

Ayrıca, inkârcıların ahiretteki mahrumiyetleriyle ilgili olarak “*Hayır, şüphesiz onlar, kiyamet günü Rablerini görmekten mahrum bırakılacaklardır.*” (Mutaffîfin, 83/15) buyrulan ayet de ru'yetin mümkün olduğuna delildir. Zira “mahrum olma (perdeLENME)” ifadesi sadece inkârcılar için kullanıldığına göre müminler rablerini görebileceklerdir. Ancak bu görmenin keyfiyeti ahiretteki hâl ve şartlara göre olacaktır.

c. Peygamberimiz ayın on dördüncü rastlayan bir gecede aya bakarak şöyle buyurdu: *“Şu ayı nasıl görüyorsanız, Rabbinizi de öylece göreceksiniz...”* (Buhârî, “Mevâkitü's-Salât”, s.14)

Bu âyet ve hadislerin ışığında, müminler, kiyamet gününde Allah'i, mahiyeti bize bilinmeyen bir biçimde görmeye nail olacaklardır.

Ayette geçen Latîf ve habîr, ifadeleri Allah'in güzel isimlerindendir. Latîf ismi Allah'in sevgi, merhamet, hoşgörü, ihsan ve ikramıyla bütün mahlûkatla birlikte kullarına karşı çok lütufkâr olduğunu ifade eder. Bu kelime özellikle “bütün olup bitenler gibi kullarının hâllerinden de eksiksiz haberdar olan” manasındaki habîr ismiyle birlikte kullanıldığı takdirde “her şeyi en ince ayrıntılarına kadar kusursuz bilen” anlamına gelmektedir. Bu sebeple ayet-i kerimenin sonunun meali şöyle yapılmıştır:

*“O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.”*

## GÖZLERİMİZİ AYDINLATACAK EŞLER VE ÇOCUKLAR!\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَدُرِيَّاتِنَا قُرْةً أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً

“Onlar, ‘Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarınımız bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle’ diyenlerdir.” (Furkân, 25/74)

Yüce kitabımız Kur'an, peygamberlerimizin (Allah'ın selamı onların üzerine olsun); “Müslüman” (Bakara, 2/128), “temiz” (Âl-i İmran, 3/38), “namazı dosdoğru kılan” (İbrahim, 14/40) ve “salih” (Ahkâf, 46/15) bir “nesil/zürriyet” isteklerini ve dualarını bizlere örnek üzere nakletmektedir.

Elbette biz Rahman'ın kulları da “göz aydınlığımız olacak eşlerimizin ve nesillerimizin” olmasını arzu ederiz. Bunun gereği olarak da eş ve çocuklarımızın da kendimiz gibi Rahman'ın yolunda olmasını çok önemseriz. Çünkü “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakuti insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...” (Tahrîm, 6/66) emriyle bunlardan birinci derecede sorumlu olan bizleriz.

Şüphesiz sadece “kavli dua” etmekle yani dilimizle istemekle bunları elde etmemiz mümkün değildir. Bunun için karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı mutlu bir aile yuvasının kurulması ve çocuklarımızın eğitim ve terbiyesi konusunda baştan itibaren uyulması gereken dinî ölçülere yani “filî duaya” da titizlikle uymamız gereklidir.

Erkek olsun kız olsun bir Müslüman evlenmek istediği zaman, anne babalarının da öncülüğünde, öncelikle İslam terbiyesini almış, iffetli biriyle evlenmeye çaba göstermeli, hayat arkadaşını seçerken güzelliğinden, soyundan ve zenginliğinden daha çok, dindarlığına ve iyi ahlak sahibi olmasına dikkat etmelidir. Peygamberimiz (s.a.s)'in özellikle kadınlarda aranmasını tavsiye ettiği (Buhârî, “Nikâh”, 15; Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 2) bu ölçülerin erkekte de aranmasına bir engel yoktur. Hadiste özellikle kadının zikredilmesinin “yuva ve çocuklar üzerindeki temel etkisini vurgulamak” maksadıyla olduğunu düşünmemiz yanlış olmaz.

---

\* Mustafa GÜNEY

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birbirlerini görüp beğenmeleri (Ebu Dâvûd, "Nikah", 18; Tirmîzî, "Nikah", 5) ve kendi istek ve hür iradeleriyle evlenmeye karar vermeleri de dinimizin tavsiye ettiği diğer önemli bir husustur.

Böylece cüzi irademizi İslami ölçülere uygun bir şekilde kullandıktan sonra gerek mutlu bir yuva kurabilmemiz ve gerekse kurulan yuvayı mutlulukla devam ettirebilmemiz için dua edip Allah'tan yardım istememiz de mutlaka gereklidir. Çünkü eşler arasındaki sevgi ve merhameti var eden O'dur (Rum, 30/21).

Dinimize göre dünyaya gelmelerine sebep olduğumuz her çocuk, aile için yeni bir mutluluk ve sevinç kaynağı olduğu kadar bize yeni sorumluluklar da getirir. İslamiyet bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar (Târim, 66/6). Anne de bu sorumluluğa ortaktır.

Çocuklarımızın beslenme, barınma, giyim ve sağlık gibi maddî ve bedensel ihtiyaçlarını helal yollarla ve gücümüzü göre en güzel şekilde karşılamamız başta gelen görevimizdir. Çocuklarımıza sevgi ve şefkat göstermemiz, tahsil terbiye ve meslekî eğitimlerini yaptırmamız da onların "Gözlerimizi aydınlatacak bir nesil" olmaları için çok önemlidir.

Bunları yaparken çocuklarımızın sadece maddî ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmeyerek, ruhi ihtiyaçları olan dinî eğitim ve terbiyelerini de asla ihmal etmeyelim; küçük yaştardan itibaren başlatacağımız iman, ibadet, ahlak ve sosyal terbiyeleriyle birlikte, haram-helal, günah-sevap şuurunu da geliştirelim.

Çocuklarımızın sevgiye, bizlerden geleceği iyi örnekler ve açıklayıcı doğru bilgilere ihtiyaçları vardır. Özellikle dinî terbiye ve eğitimlerinde 12-15 yaşından önceki dönemde, ruh/beden gelişimlerini ve henüz dinen yükümlülük çağında olmadıklarını da göz önünde bulundurarak, eksik ve hatalarını korkutucu, ürkütücü, emredici ve dinimizden soğutucu şekilde değil, özendirici bir yolla gidermeliyiz.

Çocuklarımızın dinî inanç ve değerleri öğrenmesi, ihtiyaç duyduğu bütün ahlaki faziletleri, sosyal davranışları kazanması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, ayrıca sanat ve hüner sahibi olabilmesi; yapılması gerekenleri "zamanında ve doğru şekilde" yapmamıza sıkı sıkıya bağlıdır. Unutmayalım ki "ağaç yaşı iken eğilir".

Bu görevlerimizi yerli yerinde ve zamanında yerine getirdiğimiz takdirde ciğer parelerimiz olan çocuklarımızın eğitim ve terbiyesini başarıya ulaştırabilir ve arkamızda bize göz aydınlığı, vatanımıza ve milletimize de yararlı bir nesil bırakabiliriz.

## GÜNAH GİZLİYKEN DE GÜNAHTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْأَثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَثْمَ سَيْجِرُونَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ

"Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır." (En'âm, 6/120)

Yüce Rabbimiz, temiz bir fitrat üzere yaratıp dünyaya gönderdiği biz insanlardan öncelikli olarak kendisini tanımamızı istemektedir (Zâriyât, 51/56). Rabbini taniyan mümin bir kulun yaraticısıyla olan irtibatını sürdürmesi ise mükellef olduğu ibadetleri yerine getirmesi ve kendisine yasaklanan günahlardan uzak durmasıyla mümkün olur.

Rabbimiz, malin ve evladın kişiye fayda sağlamayacağı ahiret gününde yegâne zenginliğin günahlarla kirlenmemiş temiz bir fitrat olduğunu haber vermektedir (Şuarâ, 26/89). Şu hususa dikkat etmemiz gereklidir ki, günah sayılan tüm fiil, söz ve davranışların yapısında Allah'tan uzaklaştırıcı veya Allah'ı unutturucu bir özellik vardır. Bu özellikleri sebebiyle günahlar, kişide gaflete sebep olurlar. Israrla günah işlemeye devam eden kişinin kalbi katılaşır, dinî sorumluluklara karşı duyarlılığı zayıflatır ve neticede Allah'ı ve ahireti unutacak bir noktaya gelir. Yüce Rabbimiz ve sevgili Peygamberimiz devamlı surette bizlerden Allah'a karşı sorumluluklarımızın bilincinde bir hayat sürdürmemizi istemektedirler. Kur'an-ı Kerim'de bu bilinci taşıyan takva sahibi müminler övülmüş ve kendilerine cennet vaat edilmiştir (Bakara, 2/1-5; Âl-i İmrân, 3/133-136; Mü'minûn, 23/1-11; Furkân, 25/63-69).

Allah'ın kendisini her an görüp gözöttigini düşünen ve yaptığı her şeyin hesabını bir gün vereceğine inanan takva sahibi bir müminin, gizli ve açıkta Allah'ın razi olmayacağı söz ve davranışları sergilemesi düşünülemez. Sevgili Peygamberimiz bizlere her nerede olursak olalım, Allah'a karşı saygılı olmamızı öğütlediği hadis-i şeriflerinde, yaptığımız kötülüklerin ardından bunların günahını silecek iyilikler yapmamızı da tavsiye buyurmaktadır (Tirmîzî, "Bîr", 55). İnsan olarak yaratılmış

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

olmamızın bir sonucu olarak “unutma” ve “hata yapma” gibi birtakım zaaflarımız bulunmaktadır. Zaman zaman her insan gibi unutarak veya hata yaparak bazı yanlışlara düşmemiz mümkünündür. Ancak böyle bir yanlışla düştüğümüzde yapmamız gereken şey öncelikle yaptığımız hatadan dolayı pişman olmak, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine iltica etmek ve bir daha böylesi bir kusuru işlememe azmini göstermektir.

Yüce Mevlâmîz cehaletleri sebebiyle kötülük yapıp sonra hemen tövbe edenlerin tövbelerini kabul edeceğini bildirmektedir (Nisa, 4/17). Aynı şekilde kendi nefsin zulmedip günah işleyen ancak günahının hemen ardından Rabbini hatırlayıp istigfar eden ve bile bile küçük günahlarında ısrar etmeyen kullarından övgüyle bahsetmektedir (Âl-i İmrân, 3/135). Yine Rabbimiz bizlere rahmetinden ümit kesmememizi öğrettiği âyet-i kerimenin devamında bütün günahları bağışlayabileceğinin müjdesini de vermektedir (Zümer, 39/53). Rahmeti geniş Rabbimiz dünya hayatının aldatıcılığına ve şeytanın Allah'ın rahmetiyle aldatmasına karşı dikkatli olmamız gerektiğine (Lokman, 31/33), ayrıca ölünceye dek kötülük işlemeye devam edip ölüm anında tövbe edenlerle inkârcı olarak ölenlerin tövbelerini kabul etmeyeceğine dikkat çekmektedir (Nisa, 4/18).

Sonuç olarak, günah; yüce Allah'ın razı olmadığı, bizi O'ndan uzaklaştıran, yaptığımda vicdanımızı rahatsız eden ve başkalarının bilmesinden hoşlanmayacağımız her türlü söz ve davranıştır (Müslim, “Birr”, 15). Bu söz ve davranışlar ister gizli isterse açıkta cereyan etsin, Allah bunları görür, bilir ve tövbe edilmediği takdirde de hesabını sorar.

## GÜNAHLARDAN ARINMAYI İSTİYOR MUYUZ?\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَيْيَ أَنْ تَرْكُ وَاهْدِيَكَ إِلَيْ رَبِّكَ فَتَخْشَى

"Ona de ki: İster misin (küfür ve isyanından) temizlenesin? Seni Rabbine iletelim de O'na karşı derinden saygı duyup korkasın!" (Nâzi'ât, 79/18-19)

Zikrettiğimiz bu ayetlerde yüce Allah, Hz. Musa'nın Firavun'a yaptığı tebliğden haberdar etmek suretiyle inanmayan müşriklere ihtarda bulunmuştur. Firavun'un azgınlığından haber verilmiş ve Hz. Musa'nın böylesine azmiş, haddi aşmiş birine bile giderek tebliğde bulunması istenmiştir.

Rabbimiz, en azgın insana bile davette bulunurken bir üslup öğretiyor:

"Ona de ki: Arınmaya niyetin var mı? Rabbine giden yolu göstereyim ki O'na saygı duyup korkasın."

Yani ona de ki: Şirk ve ayıplardan temizlenmek istiyor musun? İsyancılarla temizlenmeye niyetin var mı? Ben seni Allah'ı bilip tanımaya, tevhit inancına ve ibadete yöneltmek istiyorum. Rabbini tanıyma kalbinde ona karşı saygı ve korku meydana gelir. Bunu kabullenirsen, Allah'ın emrettiğini yapıp yasaklılarından sakınırsan cezasından kurtulursun. İnsan Rabbinden uzaklaşlığı anda O'na karşı yolunu şaşırır, kalbi katılaşır, inat ve azgınlık baş gösterir.

Azgınlık öyle kötü bir fesat edici hâldir ki Rabbimiz peygamberinden bu fesada engel olmasını istemektedir. Bunu yaparken de dünya ve ahirette azap gelmeden önce, belki vazgeçer, kendisini Allah'ın gazabından ve azabından korur umidiyle en güzel bir üslupla hitapta bulunmasını istemektedir. Firavun'un iyiye sevk edilmesi için her türlü yol denenmiştir. Ancak o azgınlığından vazgeçmiştir. O, nice mucizeler gösterildiği halde itaat etmemiş, yalanlayıp isyan etmiştir. Hz. Musa'yı ve getirdiğini yalanlamıştır. Daha sonra da en büyük kötülüğü yapıp ilah olma iddiasında bulunmuştur. Benim üstümde bir Rab olamaz demiş, ayette belirtildiği gibi bunun üzerine ordusu ile beraber boğulmuştur:

\* Dr. Sabri TÜRKmen

*“Bunun üzerine Allah onu hem ahiret hem dünya azabıyla yakaladı. Elbette bunda, korkan kimseler için büyük bir ibret vardır.”* (Nâzi'ât, 79/25-26)

Allah (c.c), bu tür davranışlara bir ibret vesikası olarak onu dünyada boğulma ile ahirette de ateş azabı ile cezalandırmıştır. Allah'tan korkan, hadiselerden ibret alarak kendine çeki düzen veren kullara, Firavun'un bu kissasında büyük bir ibret vardır. Aklını kullanan insan, geçmişten dersler çıkarıp yaşadığı anı ve geleceği iyi değerlendirdir. İnsan potansiyel olarak iyilik ve kötülük yapabilecek özelliklere sahiptir.

Allah Teâlâ, insanın fitratına doğru ve yanlışı, iyilik ve kötülüğü, günah ve sevabı bilme, tanıma, ayırt etme ve onlardan istedığını seçme gücü ve özgürlüğünü vermiştir. İnsan kendisine verilen aklı yerinde kullanır, Allah'ın gönderdiği elçilerle gelen mesaja kulak verir, nefşini kötülüklerden arındırıp gönderilen elçileri örnek alırsa dünya ve ahirette mutlu olur. Aksine kişi, Firavun'un yaptığı gibi tercihini kötülükten yana kullanırsa hüsranla uğrar. Zira nefis, kişiyi kötülemek, samimiyetini zedelemek için benliğinde var olan her türlü kötü fikir ve düşünceyi destekleyecek şekilde hareket eder. Ancak Allah, insana kötülükten sakınmanın ve nefşini arındırıp temizlenmenin yolunu da ilham etmiştir. Nitekim “*Nefse ve ona birtakım kabiliyetler vere ne, sonra da ona iyilik ve kötülükleri ilham edene yemin ederim ki, nefşini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir, onu kötülüklerde gömen de ziyan etmiştir.*” (Şems, 91/7-10) ayetlerinde de belirtildiği gibi nefsindeki kötülüklerin ardi sıra giden kişi yıkımı uğrayacak, tüm bu kötülüklerden arınıp temizlenen ise kurtuluşa erecektir. O halde Allah'ın salih kullarından olabilmeyi hedefleyen bir kimsenin, seçimi de mutlaka bu yönde olmalıdır. Bunu sağlayabilmek için kişi, nefşine karşı tedbirli olmalıdır. Kötülüğü teşvik ettiğinde ona nasihat etmeli ve vicdanının sesini dinlemelidir.

Netice olarak, nefsin kötülüklerinden kurtulup Rabbin rızası doğrultusunda çalışabilen kimseler gerçek kurtuluşa nail olurlar:

*“Rabbinin makamından korkan ve nefşini kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır.”* (Nâzi'ât, 79/40-41)

## GÜZEL SÖZ VE BAĞIŞLAMA SADAKADIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَبَعُهَا آذِنَّ اللَّهِ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

"Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Bakara, 2/263)

Bizi gerçek manada insan yapan, bizleri güzelleştirip değerli kılan ve öteki canlılardan ayıran özelliklerin başında söz söyleme yeteneğimiz gelir. İnsan olarak çoğu zaman önemini farkında bile olmadığımız bu nimetle ilgili olarak, yüce Rabbimiz; güzel söz ve insanları bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlı olduğunu (Bakara, 2/263) ifade etmektedir.

Dil, nice dostlukları bitiren, yeri geldiğinde de gönülleri fethedip nice düşmanları barıştırın ve gücünü gönülden alan bir emanettir. "Yumuşak sözler taş kalplere bile tesir eder" deyişi bu gerçeğe işaret eder. Allah, bir insana her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi insan ne yapsa fayda etmez. Gönül alan hoş bir söz söylemek, tath dille reddetmek (geri çevirmek), ayıp örtmek, saygısızlığa karşı bağışlama ile davranışın arkasından eziyet gelen veya gönül bulantısı ile birlikte olan bir sadakadan daha hayırlıdır. Güzel bir söz, kalplerin yaralarını sarar, onları hoşnutluk ve güler yüzlülük duygularıyla doldurur. Bağışlama, ruhların kinlerini temizler, yerine kardeşlik ve doğruluğu yerleştirir. Bu durumda güzel bir söz ve bağışlama, sadakanın birinci görevi olan ruhların arındırılması ve kalplerin yakınlaştırılması işlevini yerine getirir. Rabbimiz sadakanın, verenin alana karşı bir üstünlük aracı olmadığını, yalnızca Allah'a verilen bir borç olduğunu belirtir. Onun eziyet veren sadakaya ihtiyacı yoktur.

Eğer kendisine sadaka verilecek kişiye karşı takınılacak tavır bir şekilde onu incitecekse bunu vermek yerine uygun sözler söylemek ve ihtiyacını arz eden kişiyi hoş

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

görmek, durumunu başkalarına duyurmamak manevî sonuç, ecir ve ahlakî davranış olarak tercih edilir.

Allah kimseye muhtaç olmadığı için hiç kimsenin harcamasına da (infak) ihtiyaç duymaz. O, cömert ve geniş yürekli insanları sever, cimri insanları sevmez. Çünkü O cömerttir, bağışlayandır ve eli açık olandır. Allah, hayat için gerekli olan şeyleri insanlara sınır tanımadan veren ve onları hatalarına rağmen tekrar tekrar bağışlayandır. Rabbimiz yaptıkları bağışi sürekli hatırlatarak karşısındaki insanın gururunu inciten ve sadece küçük bir şey vermiş olsa bile bunu başa kakıcı ifadeler kullanan kimseleri sevmez.

İnsan diliyle hem kendini hem de başkalarını yükseltir. Dilden kalbe yol vardır. İnsan, bin bir güçlükle ve zaman harcayarak, emek verip ter akıtarak çıktıgı mevkilerden birkaç söyle düşebilir. Bu nedenle nerede, nasıl konuşacağını düşünüp tasarılayarak konuşmak bizi güç durumlara düşmekten korur.

Güzel konuşan insanlar için “ağzından bal akiyor” denilir. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman, insana bütün kapılar açılır. Büyüklерimiz “Gönüllerin anahtarı yumuşak huy ve yumuşak kelimelerdir” demişlerdir. Gönüller güzel ve hoş sözlerle kazanılır. İslam adabının, gereği olarak tatlı konuşmak ve güler yüzlü olmak durumundayız. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de, “*Güzel söz sadakadır*” (Buharî, “Edeb”, 34) buyurmuştur. Güzel söz, sahibini Allah’ın rızasına kavuşturan, nimet içinde bırakılan, fazilet ve iyiliklerdendir. “*Güzel sözler ancak ona yükselir, Salih ameli de güzel sözler yükseltir*” (Fatır, 35/10). Kur'an emri gereği güzel sözler Rabbimizin katına yükselecek ve zamanı gelince bize ödül olarak geri dönecektir.

İnsan konuştuğunda hayatı konuşarak, dilini güzelliğe alıştırmalıdır. Güzel konuşma Allah’ın tüm semavi dinlerde talep ettiği yüce bir meziyettir. Güzel bir ahlaka sahip olan kimse, herkesle güzel görüşür, onların sevgisini kazanır. Böyleleriyle birlikte olmaktan ve hoş sohbetler yapmaktan memnun kalırız. Güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasına girdiklerinde güneş gibi yüzlerinden ışılı eksik olmaz. Girdikleri yeri aydınlatırlar.

“Tatlı dil yılani deligidinden çıkarır” derler. Tatlı dil ve güler yüze gönüller fethedilir. Önemli olan da gönülleri fethetmektir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da; “*Firavun'a gidin, çünkü o, azdi. Ona yumuşak söz söyleyin, umulur ki öğüt alıp-düşünür veya içi titrer-korkar.*” (Tâ Ha, 20/43-44) buyurmuştur. Buna göre müminlerin birbirlerine daha yumuşak söz söylemeleri gereklidir.

Allah'a gönülden iman eden müminler olarak sözlerimizi güzelleştirmeliyiz. İnsanlara karşı bağışlayıcı olmalıyız. Yüreği kirgin olanları, yaralı gönülleri güzel sözlerle ve bağışlamak suretiyle kazanmaya çalışmalıyız.

## GÜZEL VE ÇIRKİN SÖZÜN MİSALİ...\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْمَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيْبَةً كَشَجَرَةً طَيْبَةً اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ  
تُؤْنِي اُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ يَادِنْ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ  
خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اَجْتَثَتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

“Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göge yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alınlardı diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir.” (İbrahim, 14/24–26)

Bu ayetler, bizlere iyunin kötüye, güzelin çirkine, imanın küfre, tevhidin şirke, hakkın batılı üstünlüğünü etkileyici bir benzetmeyle tasvir ediyor. Buna göre “güzel söz” dalları göklerde, kökleri de yerin derinliklerinde olan hoş bir ağaç; çirkin söz ise, kökleri yerden kopmuş kötü bir ağaç gibidir. Şimdi veciz bir ifadeyle hakkın ve batılın resmini çizen bu “güzel ağaç” ve “çirkin ağaç” benzetmesini biraz açalım:

Hakki temsil eden güzel ağacın iki temel özelliği olduğunu görüyoruz. Birincisi sağlam olması, diğeri de verimli olmasıdır. Sağlamdır; en şiddetli rüzgârlar karşısında bile sarsılmaz ve yıkılmaz, çünkü kökleri yerin derinliklerindedir. Verimlidir; çünkü her yıl meyve verir. Batılı temsil eden çirkin ağaç ise kökleri yerin yüzeyinde olduğundan temeli sağlam değildir. Sabit bir yeri ve dayanağı da yoktur. Tıpkı hakin karşısında batılın sağlam dayanaklardan yoksun olması gibi. Bu yüzden en hafif rüzgârlar karşısında bile savrulmaya müsaittir. Peygamberler “hoş sözü” temsil eden “hoş ağacın” en güzel örneklerini teşkil ederler. Bu durumda “söz”ü sadece ağızdan çıkan bir kelimeye indirmemiz doğru değildir. Buradaki söz aynı zamanda bir tavrı, duruşu, inancı ve öğretiyi ifade etmektedir. Tefsirlerimizde, ayetteki “güzel

\* Mahmut DEMİR

söz”den kastın tevhid inancının özü *lâ ilâhe illallah* olduğu ifade edilmektedir. Gerçekte de en güzel söz kelime-i tevhiddir. Zaten bütün doğru sözler, güzel huylar ve davranışlar bu yüce kelimenin yansımaları değil midir? Tüm peygamberler bu kelimeyi yükseltme uğruna mücadele vermemişler miydi? Bu durumda çırkin ağaç ise, peygamberlere ve onların ilettikleri mesajlara karşı duran, bu mesajları etkisiz kılmaya çalışan her türlü söz, düşünce ve davranışı temsil eder. Kökü toprağın yüzeyinde kaldığı için topraktan da ona hayat veren yağmurdan da faydalananamaz. Meyve vermediği gibi gölgesinden de bir hayır gelmez. İşte bu şekilde batılın da ne kendisine ne de insanlığa sağladığı veya sağlayacağı bir yarar vardır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bir hadisinde Müslüman şahsiyeti tarif ederken ‘yaprakları düşmeyen ve her mevsim meyvesini veren bir ağaç’ benzetmesini yapar ve ashabına bunun hangi ağaç olduğunu sorar. Kimseden ses çekmeyinca “hurma ağacıdır” diyerek kendisi cevap verir (Buhâri, “Tefsîr (İbrahim)”, 1). Burada hurma ağacının veya meyvesinin faydalarını sıralayacak değiliz. Ancak çoğunlukla meyvesini yiyecek karınlarını doyurdukları, serinlemek ve dinlenmek için gölgesinden yararlanıkları göz önüne alımlısa kurak çöl ortamında yaşayan müminler için bu ağaçın ne kadar hayatı bir değeri olduğunu anlamamız zor olmayacağındır. İşte mümin, Allah’ın elçisinin gözünde böyle bir ağaç gibidir. Düşüncesiyle, sözüyle ve davranışıyla çevresine yararlı olur. Yine Resûl’ün ifade buyurduğu gibi “insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir mümin.” (Buhâri, “İman”, 4) Mümin bu kadar yücelten şey şüphesiz ki en yüce olan Allah’ın sözünü (Tevbe, 9/40) vicdanının derinliklerinde ve davranışlarında taşımışından kaynaklanmaktadır. Bu yüzdendir ki, aynı zamanda mümini temsil eden “güzel ağaçın” dalları yükseklerdedir. Çünkü faydalı davranışlarıyla “güzel sözü” göklere, yükselere taşıyan mümindir (Bk. Fâtır, 35/10).

Müminin, Allah ve Resûlü nazarındaki bu itibarı, inananlar olarak bizleri onurlandırmakla beraber aynı zamanda bize ağır bir sorumluluk da yüklemektedir. Zira bu şerefle nail olabilmek onu liyakatla taşıyabilme çabasıyla mümkündür. O halde Allah Resûlü’nün benzetmesinde ifadesini bulan hurma ağacı misali her tarafımızdan fayda dökülen bir karaktere sahip olmak durumundayız. Bizler bu çaba içinde olduğumuz müddetçe şuna kesin olarak inanmalıyız ki Allah hem dünya hem de ahirette sahip olduğumuz bu sağlam inançla ve sözle bizleri ayakta tutar. Ancak bu sayede çeşitli bela ve musibetlere karşı dayanma gücüne sahip oluruz.

## HAC: EVRENSEL BULUŞMA\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذْ بَوَأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهَّرْ بَيْتَيِ للطَّائِفَيْنَ وَالْقَائِمَيْنَ وَالرُّكْعَيْ

السُّجُودُ وَادِنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجَّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ صَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجَّ عَمِيقٍ

“Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini, ‘Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için temizle’ diye belirlemiştik. İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler.” (Hac, 22/26-27)

İslam dininin beş temel esasından biri olan ve senenin belirli günlerinde ibadet niyetiyle Kâbe'yi ziyaret etmek anlamına gelen hac, hicretin dokuzuncu yılinda farz kılınmış olup, mali ve bedenî bir ibadettir. Gerekli şartları taşıyan her bir Müslüman'ın bu ibadeti mutlaka yerine getirmesi gereklidir. Nitekim ayette; “...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır...” (Âl-i İmran, 3/97) ifadesi bu gerçeği bizlere anlatmaktadır.

Hac, maddî ve manevî, dünyevî ve uhrevî, ferdî ve sosyal yami olan bir ibadettir. O, bir yandan kulun Allah'a, peygambere, ahirete, kısaca tüm iman esaslarına gönülden bağlanmanın bir göstergesi olurken, diğer taraftan bizlerin samimiyet, sabır, kardeşlik, sevgi, saygı, fedakârlık, paylaşma vb. ahlakî erdemleri kazandığımız ve tatbik imkânı bulduğumuz bir alandır.

Hac, İslam'dan önce bilinen en eski ibadetlerden biridir. Kâbe de, yeryüzünde Allah'a ibadet için yapılan ilk binadır. Söz konusu ayetlerden anlaşılığına göre, Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail ile Kâbe'nin inşaatını bitirdikten sonra yüce Rabbimiz, ziyaret ve ibadet edecekler için orayı temiz tutmalarını ve insanları haccetmek için Mekke'ye çağırmasını istemiştir. Bu ilahi davete kulak veren ve gönülden teslim olanlar, “Müminler ancak kardeşirler” (Hucurât, 49/10) şeklinde Kur'an'da ifade edilen din kardeşliğini uygulama sahası bulmaktadır. Bu bağlamda Kâbe, tüm inananların, kardeşlik, dostluk ve kaynaşmalarını temin eden bir merkezdir.

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Hac ibadetinin, diğer ibadetler arasında çok özel bir yeri vardır. Çünkü hac, inananların yeryüzünde tek bir cemaat oluşturarak yılda bir kez aynı yer ve zamanda hep beraber ibadet etmesiyle gerçekleşir. Hemen bütün dinlerde mevcut olan kutsal zaman ve mekân telakkisi, İslam dininde hac ibadetinde kendisini gösterir.

Hac ibadeti yerine getirilirken ziyaret edilen her bir mekânın ve yapılan her amelin, sembolik bir anlamı ve ehemmiyeti vardır. Hac, bir yandan inanan insanın kendi iç dünyasında Hakk'a ulaşma yolculuğunu temsil anlamında çokluk/kesret içinde birlîge/vahdete yücelişi içerirken, diğer yandan aynı his ve mana ile kalpleri çarpan milyonları bir araya getirmesiyle de birlikten/vahdetten çokluğa/kesrete dönüşü sembolize etmektedir. Bu itibarla hac, temiz ve saf bir niyetle başlayan, bir bakıma dünyevi farklılaşmaya, nimetleri geride bırakıp bütün inananların eşitliğine işaret eder.

Hz. Âdem ve Havva'nın çocukları olan bizler, hacda kardeşliği pekiştirecek ve daha da güçlendirecek unsurlara sahibiz. Her yıl tekrarlanan bu tablo, bir taraftan tüm inananların birlik ve beraberliğini gösterirken, diğer taraftan evrensel anlamda buluşmayı temsil eder. Çünkü farklı ülke, dil, ırk, renk, kültür, sosyal statü ve ekonomik güçe sahip insanların eşit konumda aynı tip kıyafetler/ihram içinde bir araya gelmesi, topluca namaz, tavaf, sa'y, vakfe, dua gibi ibadetleri gerçekleştirmesi, Mekke'den Arafat'a, Arafat'tan Müzdelife ve Mina'ya akan akan koşturması, bir yönüyle yüce Mevla'nın huzurunda toplantı hatıratır. Böylece hac, müminleri kutsal topraklarda buluşturmakla, ebedî buluşmaya hazırlamış olur.

Ihrama girenler, bu süre zarfında dile getirmiş oldukları telbiyeyle, hep bir ağızdan “buyur Allah’ım buyur” diyerek, Allah’ın emrine itaate geldiklerini, O’nun hiçbir ortağının bulunmadığını, her türlü övgü, nimet, mülk ve hükümlerinin gerçek sahibinin Allah olduğunu hep bir ağızdan ve yürekten ilan ederler.

Mümin bu ibadeti yerine getirirken, bir yandan Müslüman olmanın, Allah'a.GONELDEN YÖNELİP BAĞLANMANIN, Resûlullah'ın doğup yaşadığı, ashabıyla nice sıkıntılarla göğüs gerdiği mekânlarda bulunmanın hazzını tatmaka, diğer yandan dünyanın dört bir yanından gelen mümin kardeşleriyle buluşup tanışarak İslam kardeşliğini yaşamanın şuuruna ermektedir. Böylesine derin hikmetleri bünyesinde barındıran hac ibadeti, İslam'ın farzlarından biri olmanın yanında, Hz. İbrahim'in de çağlar üstü davetidir. Bizler, Hz. İbrahim'in çağrıları aşarak bize kadar uzanan bu davetine icabet etmek ve Hz. Peygamberin;

*“Kim kötü işlerden ve Allah'a karşı gelmekten sakınarak hac yaparsa, günahlardan temizlenerek anasından doğduğu gibi tertemiz hâle gelir”* (Buhârî, “Hac”, 4) müjdesine erişmek için maddi ve manevi gayret içinde olmaliyiz.

## HAK İLE BATIL BİR OLUR MU?\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أُودِيَّةٍ يَقَدِّرُهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًّا وَمِمَّا يُوقَدُونَ عَلَيْهِ  
 فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةً أَوْ مَتَاعً<sup>ا</sup> كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلُ فَإِمَّا الرَّبُّ فَيَذَهَبُ  
 جُفَاءً وَإِمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالُ

"O, gökten su indirdi de dereler kendi ölçülerince dolup aktı ve sel üste çıkan köpüğü aldı götürdü. Süs eşyası veya yararlanılacak bir şey elde etmek için ateşte erittikleri şeylerden de böyle köpük olur. İşte Allah, hak ile batılı böyle misal getirir. Köpüğe gelince sönüp gider. İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır. İşte Allah böyle misaller verir." (Ra'd, 13/17)

Bu ayette sözü edilen misal, aslında çögümüzün yabancı olmadığı bir tabiat manzarasıdır. Yüce Rabbimizin bir lütfu olarak yağan sağanak yağmurun ardından derelerin taşması, su yüzeyinde köpüklerin birikmesi ve bu köpüğün akan suyla birlikte gözlerden kaybolması son derece normal ve bilinen bir doğa olayıdır. Ancak ilâhî kelamda bu olay Hak ile Batılın, doğru ile yanlışın veya aydınılık ile karanlığın her açıdan nasıl aynılığını gösteren bir misal olarak karşımıza çıkıyor. Basit gibi görünen tabiat olaylarının dahi aslında ilâhi kudretin birer işaretti olduğu gerçegine çekiyor dikkatlerimizi. Şimdi bu misal üzerinde biraz düşünelim:

Suyun yüzeyinde biriken köpük bazen o kadar birikir ki, su yüzeyinin tamamını kaplar ve adeta akan su değil de ak köpüktür. Ancak ne kadar çok olursa olsun sonuçta köpük köpüktür değil mi? Altından akan nehrin gücüne ne kadar dayanabilir ki? Çünkü asıl olan sudur ve bize, tabiatı hayat veren rahmettir; diğeri ise biraz sonra yok olmaya mahkûm bir kalıntıdır. Aynı şekilde altın ve gümüş gibi süs eşyası olarak veya demir gibi çeşitli işlerde kullanılmak üzere eritilen madenlerin yüzeyle-rinde biriken tortular da tipki köpük gibi geçicidir; asıl ve faydalı olan ise madendir.

\* Mahmut DEMİR

İşte bu yüzden Hak, can veren suya, faydalı olan madene; batıl ise varlığı geçici olan, yok olması an meselesi su yüzeyindeki köpüğe ve madenin üzerinde birikmiş tortulara benzetilmiştir. Gerçi “Batıl zaten yıkılmaya mahkûmdur” (İsrâ, 17/81) ayeti de bunu ifade etmekte. Dolayısıyla Hakkın gücü gerçekdir, batılınlık ise sahtedir. Bu itibarla Hz. Musa'nın asasının gerçek (hak) yılan olup sahte (batıl) yılanları yok ettiğini bildiren ayet (A'râf, 7/118) son derece anamlıdır.

Bu misaller, Hakk'a inananlar olarak bizlere kuvvet vermelidir. Şöyledi ki; çoğu zaman batıl, gözümüzde yıkılamayacak veya karşı konulamayacak bir güç gibi görünebilir. Buna asla aldanmamalıyız. O, güçlü gibi görünse de Hakk'ın karşısındada son derece zayıftır. Batılın Hakk'a karşı gücü, ne kadar çok da olsa köpüğün suya karşı gücü mesabesindedir. Ancak bunu anlamamız için inancımızla, tutum ve davranışlarımızla Hakk'ın yanında olduğumuzu göstermek durumundayız. Kutsal kitabımızda anlatılan her bir Peygamber kissası bize bu gerçeği vurgulaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Her Peygamber, batıla karşı bir hak mücadelesi vermiştir. Kutsal kitabımızın sık sık yer verdiği bu mücadelelerde göze çarpan ilk husus, bâtilin sayısal ve maddi üstünlüğüne karşı Hakk taraftarlarının gözle görülebilir ciddi bir güçlerinin olmayacağıydı. Sevgili Peygamberimizin bir avuç insanla başlattığı Hakk mücadelesinin hiçbir batıl ve şeytanî güç tarafından durdurulamamış olması da bu gerçeğin önemli bir parçasıdır. Şunu unutmamalıyız ki, Hakk'ın gücü yine Hakk'tan gelmektedir. Nitekim bir ayette Rabbimiz, kendisini “Hakk” olarak nitelerken, kendisi dışında tapınılan, ibadet edilen unsurların ise “bâtil” olduğunu zikretmektedir (Lokman, 31/30).

Yüce Rabbimiz, nankörlük edip ayetlerine sirt çevirenlerin davranışlarını boş ve faydasız ilan ederken (A'râf, 7/139; Muhammed, 47/1), Hz. Muhammed'e “Hakk” olarak indirilen kitaba inanıp bu doğrultuda yararlı işler yapanların ise günahlarını bağışlayacağını müjdelemektedir. Bu durum ise, Allah'ın nimetlerini görmezlikten gelip onun kitabından yüz çevirenlerin “batıl”a, inananların ise, Rablerinden indirilen “Hakk”a uymalarından kaynaklanmaktadır (bk. Muhammed, 47/2-3). Bu ilâhî müjdeyi de dikkate aldığımız zaman her ne şart altında olursa olsun doğrunun, gerçeğin yanında yer almaktan asla çekinmemeli, ancak “el-Hakk” olan Allah'a dayandığımız takdirde tüm şeytanî ve batıl güçlere karşı dik durabileceğimizi bilmeliyiz.

Allah bizleri Hakk'ı Hak bilip ona uyanlardan; batılı batıl bilip ondan kaçınanlardan eylesin!

## HAKK'A GÖTÜREN İLİM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آمَنْ هُوَ قَاتِنُ أَنَاءِ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَاتِنًا يَحْذِرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي  
الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ

"(Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür), yoksa gece vakitlerinde, secede hâlinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi? De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?'

Ancak akıl sahipleri ögüt alırlar." (Zümer, 39/9)

Kısa bir tanımla ilim: "Bir şeyin hakikatini idrak etmek" ve "malûm olanın, olduğu hâl üzere bilinmesidir." Buna göre, yanlış bilgiye ilim denilemez.

Önemine binaen Kur'an-ı Kerim'de ilim kelimesi 105 defa zikredilir. Bu kökten gelen diğer kelimelerle birlikte bu sayı, 859'u bulur. Dolayısıyla "ilim" Kur'an'da en çok kullanılan kelimelerden biridir. Ayrıca "akıl, fikir, zikir" gibi ilim ile doğrudan bağlantılı olan kelimeler de Kur'an'da çokça geçer.

İlim, kesin bilgi demek olduğuna ve İslam da hakiki bilgiden ibaret olduğuna göre Allah'ın bildirdiklerini kabul etmeyen kimse, birçok şeyi biliyor olsa bile yine de cahil demektir. Nitekim Ebu Cehil, hiçbir şeyi bilmeyen biri olduğundan dolayı böyle bir lakapla anılmamış; hakkı ve hakikati kabul etmediği için kendisine bu isim verilmiştir. İlahi bilgiye dayanmayan insanların oluşturduğu topluma "cahiliye toplumu" dememizin sebebi de bu anlama gelmektedir.

Biz bilgilerimizin bir kısmını duyu organları vasıtıyla elde ederiz. Yani gözlenebilen, ölçülebilen, deneye tabi tutulabilen şeyler duyu organlarımızla kavrırız. Ayrıca aklımızla bu bilgileri süzgeçten geçirip belirli bir kural şekline getiririz. Ancak bu iki bilgi kaynağının kavrayamadığı, idrakin alamadığı pek çok şeyler vardır. İşte bu eksikliği "vahiy" bilgisi tamamlar. Onun için vahiyden destek almayan tüm bilgiler eksiktir ve yağı bitmiş bir kandile benzerler. Görünüşte, etrafi aydınlatmaya

\* Dr. Zafer KOÇ

yarayan bir alet iken, yağı olmadığı için sadece bir görüntüden ibarettir. Einstein'in ifadesiyle, "İlimsiz din topal, dinsiz ilim ise kördür."

Yüce kitabımız Kur'an'a göre yaratılış amacımız, Allah'a kulluktur. Bu kulluk, sağlam bir bilgi ile ancak gerçekleşir. Bu bakımından ilim, hedefe varacağımız rehberimiz olmalıdır. Çünkü ilim bir ışktır; karanlıklar onunla aydınlanır. İlim şifadır; bütün hastalıklar onunla tedavi edilir. Yeterli ilimden yoksun olan inançlar, hurafelere bogulur. Sağlıklı ilimle beslenmeyen tutum ve tavırlar bir sarsıntıda yıkılıp giderler. Atasözlerimiz bu gerçekleri ne güzel ifade etmektedir: "Cahilin sofusu, şeytanın maskarasıdır.", "Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder."

Kur'an'ın istediği ilim, sıradan bir anlama/bilme değildir. Biz bilgiyi kendimize mal etmemiyiz, onu hazmedip özümsemeliyiz. Aynen maddî gıdaların hazmedildiği gibi, zihî gıdaların da varsa posalarını atmali, fitratımıza ve bünyemize uygun hâle getirmeliyiz. Mesela arı, her çiçekten bal özü alır ama o hazmedilmiş, artık çiçek olmaktan çıkışmış, kendine has bir bal olmuştur.

Yüce Dinimiz okumaya ve ilim elde etmeye büyük önem vermiştir. Sevgili Peygamberimize inen ilk ayetlerde okumaktan, kalemden, eğitim ve öğretimden bahsedilmiştir:

*"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı 'alak'dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir."* (Alak, 96/1-5)

Bakara suresi 30. ayette belirtildiği üzere, ilk insan yaratılıp meleklerle arz edilince Allah tarafından kendisine isimler öğretilmiştir. Allah'ın, kendisine eşyanın tüm isimlerini öğretmesi sayesinde insan, meleklerden üstün olabilmiş ve bu ilim sıfatından dolayı halife vasfini kazanmıştır. Halifelik özelliğinin gerçekleşmesi için de, mutlaka kullanması gereken araçların başında ilim gelir.

İnsanı hem bu dünyada hem de ahirette kurtaracak olan ilime işaret eden sevgili Peygamberimiz (s.a.s), "*İlim tahsil etmek, her müslüman erkek ve kadına farzdır.*" (İbn Mâce, "Mukaddime", 17) buyurarak ilmin ne kadar önemli bir değer olduğunu bizlere duyurmuştur.

İlimle ilgili sayamayacağımız kadar ayet ve hadislerden örnekler vermemiz mümkün kündür. Ancak bir ayet ve bir hadis meali zikrederek konuyu bitirmek istiyorum. Yüce Allah buyurur ki: "*Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.*" (Fatır, 35/28)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurur: "*Kiyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanı ile tartılır.*" (Aclûnî, Keşfû'l-Hâfâ, II/400)

## HAKK'IN YOLUNDAN BAŞKASINA UYMAK AYRILIK GETİRİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَنْتَبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصِلْكُمْ

بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyın. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırrır. İşte size bunları Allah sakinasınız diye emretti.” (Enâm, 6/153)

Yüce Rabbimiz, bizleri yoktan var edip sayısız nimetlerle donattığı dünyaya göndermiş ve bizden kendisini tanımamızı istemiştir (Zâriyat, 51/56). Yüce Mevlâmiz, kendisini tanıyalıbmemiz, varlığının ve birlliğinin delillerini keşfetmememiz için öncelikle bize akl vermiş, kendi varlığımız ve etrafımızda meydana gelen harikulâde olaylar üzerinde tefekkür etmemizi emretmiştir (Rûm, 30/8; Fussilet, 41/53).

Allah Teâlâ'nın bizlere kendisini tanıma yolunda bahsettiği akıl nimetinden sonra ikinci önemli nimeti ise; Rabbimizi, âhireti, cennet ve cehennemi, dünyadayken yapmamız ve kaçınmamız gereken konuları bizlere anlatan peygamberler göndermesidir (Âl-i İmrân, 3/164).

Yüce Rabbimizin, peygamberleri vasıtasıyla bizlere bildirdiği inanç, ibadet ve muamelat ile ilgili bilgiler bütününen oluşturduğu hayat nizamına “Hak din” denir. Dünya ve ahiret saadetini elde etmemiz, Yaratıcımızın hoşnutluğunu kazanmamız ancak bu “Hak din”的 bizlere sunduğu prensipler doğrultusunda bir hayat yaşamamızla mümkündür.

Yüce Mevlâ'mızın, Hz. Âdem (a.s)'den sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gönderdiği tüm peygamberlerle insanlara ulaştırdığı temel inanç esas-

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

larında ve ahlakî kriterlerde bir değişiklik olmamıştır. Bu yönyle Hakk'ın dini veya Hakk'ın yolu tektir ve değişmemiştir.

Allah'ın varlığına ve birligine, ahirete, meleklerle, peygamberlere ve getirdikleri kitaplara inanmayı gerekli kılan tevhid inancı, ilk peygamberden son peygambere kadar aynı şekilde devam etmiş ve hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Allah'a şirk koşma, haksız yere cana kıyma, zina etme, hırsızlık yapma, yalan söyleme, başkalarına zulmetme ve ana babaya karşı gelme, tevhid inancına sahip tüm semavi dinlerde varlığını koruyan yasaklar arasındadır.

Yüce Rabbimiz, gönderdiği tüm dinlerde varlığını koruduğu esaslara uymamızı bizden istemektedir. Şeytanın ve nefsimizin batıl telkinlerine kulak asmamamızı aksi takdirde hak yoldan sapıp ayrılığa düşebileceğimizi haber vermektedir.

Akıllarını kullanmayan, peygamberlerin getirdiği tevhid inancına tabi olmayıp hevalarının ve şeytanın saptırıcı yönlendirmelerinin peşine takılan insanlar, tarihin her döneminde çok çeşitli yanlışlıklara düşebilmekte, birçok zararlı ve sapık inanç yahut uygulamalara sahip olabilmektedirler.

Nefislerinin ve şeytanın kılavuzluğunda yönlerini tayin edenler, Allah'ın yolundan uzaklaşarak, insanı gerçek anlamda tatminden uzak, çok sayıda batıl yola saptıklarından bir türlü doğruyu bulamamakta, mutluluğu yakalayamamakta ve yaşadıkları çevrelerini de huzursuz kılmaktadırlar.

Yüce Rabbimiz, inanıp yararlı işler yaparak kendi yolunda yürüyenlere dünyada mutluluk, ahirette ise cennet vaat ederken, ilahî hatırlatmalarını dinlemeyip yolundan yüz çevirenlere de dünyada ve ahirette azap hazırladığını haber vermektedir (Secde, 32/19-22).

## HAYÂ FITRAT GEREĞİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنَى آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِى سَوْاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ  
أَيَّاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ

“Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki ögüt alırlar (diye onları insanlara verdik).” (A'râf, 7/26)

Bu âyet bağlamında insanın sahip olduğu hayâ duygusunu ele alacağımız. Hayâ, doğuştan insanlarda var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin duygudur. İlk insan ve eşinin yüce Yaratının emrine muhalefet (zelle) neticesinde karşı karsıya kaldıkları müeyyideler sürecinde de hayâ söz konusu olmuş köklü bir duygudur. İnsanlığın atasının hayatından bir kesiti teşkil eden bu sahne yüce kitabımız Kur'an'da şu şekilde dile getirilmektedir:

“Bunun üzerine onlar (Âdem ve esî Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladilar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolumu şaşırıldı.” (Ta-Hâ, 20/121)

Bu ayette, bir yönyle de insanın sahip olduğu hayâ duygusuna işaret edilmiştir. O günden bugüne deðin en ilkel toplumlarda dahi insanlar, gerek Allah'a gerekse toplumun diğer bireylerine karşı bazı tutum ve davranışlardan hayâ duygusu gereği uzak dururlar. Bu yönyle hayâ, insanlığın ortak değer ve kabullerindendir. Yukarıda metin ve mealini verdiğimiz ayette yer alan “Libâsu't-tâkvâ-  
وَلِبَاسُ التَّقْوَى-Takva elbisesi...” ifadesi, hemen bütün müfessirlerce insanın yaratılıstan sahip olduğu, onun ruhunu bezeyip ahlakını koruyan hayâ şeklinde yorumlanmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s), hayâ ile iman arasında önemli bir ilişkinin bulunduğuna dikkat çekmiş ve hayatı imanın bir şubesi olarak nitelendirmiştir:

\* Dr. Yaðar YÍÇÝT

*“İman yetmiş/altmış kusur şubedir. En üst derecesi ‘lâ ilâhe illallah’ demek, en alt derecesi de geçenlere zarar verecek şeyleri yoldan gidermektir. Hayâ da imandan bir şubedir”* (Müslim, “İman”, 58) hadisi, bu ilişkinin anlamlı bir ifadesidir. Bu hadisi esas alarak, hayâsız bir kişinin imansız olduğunu ifade etmek şüphesiz isabetli değildir. Şu kadar var ki bu tür ifadeleri içeren hadisler genelde bu konumdaki kişilerin “olgun bir mümin” olmadıkları ya da olamayacakları şeklinde yorumlanmaktadır.

İnsan; sağduyusu, inancı ve hayâ duygusu ile nefis ve şeytanın kötü telkinleri arasında mücadele hâlindedir. Allah inancı sağlam ve hayâ duygusunu yitirmeyen insan, iyilik ve güzelliklere yönelir, kötülük ve haramlardan uzak durur. Buna karşılık iman ve inancı zayıf, hayâ perdesi yırtılmış ya da aşınmış, nefrine ve şeytana yenicik düşmüş insan, kötülük ve haramları kolayca işleyebilir. Bu konumdaki insanlardan bazıı, ne Allah'tan ne de insanlardan çekinir. Hz. Peygamberin, “*Utanmadıkten sonra dilediğini yap*” (Buhârî, “Edeb”, 78) buyruğu, hayâ duygusunu yitirmiş kişilerin kötülükleri kolayca yapabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca bu hadis, “yapacağı bir işten ya da bir eyleminden, Allah veya toplumdan utanmayacaksan, rahatsızlık hissetmeyeceksen yapmaya karar ver” mesajıyla da kişinin davranışlarına yön vermektedir. Şöyledir ki, kişi eyleminden önce yapacağı işin sosyal konumu, toplumsal değer yargıları ve inancıyla uygunluk arz edip etmediğine bakacak sonra da o işi yapmaya karar verecektir.

Hayâ ile iman, hayâ ile eylem arasında var olan ilişkiler, temelde insanın Allah'tan hayâ etmesi gerekiği noktasında birleşmektedir. Hayâ duygusunun esası, kısaca Allah'tan hayâ etmektir, denebilir. Allah'tan hayâ etmek, O'nun emirlerine karşı gelmekten, yasaklarını çiğnemekten kaçınmak şeklinde dışa yansır. Bu yansımının temelinde, kulun; Allah'ın istemediği bir iş ve hâl üzere bulunmaktan uzak durması vardır. Allah'a karşı olan hayâsı, Yusuf (a.s)'u fuhuş ve kötülükten korumuştur. Bir defasında Hz. Peygamber, “*Allah Teâla'dan gerekiği gibi hayâ ediniz*” buyurmuş, kendisine, “Ey Allah elçisi! Allah'tan gereği gibi ne şekilde hayâ edebiliriz?” sorusu yönelttilerdi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü; başına ve başında yer alan organları, karnını ve karna bağlı organı koruyan, dünya hayatının süsüne kendini kaptırma-yan, ölümü ve çürüyüp yok olmayı umutmayan kimsenin Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olacağını haber vermiştir (Tirmizi, “Kiyâme”, 24).

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, hayâ duygusu, her şeyden önce bir kişilik zaafi değil, aksine erdemlilik ve fitratın gereği bir duygudur. Bu duyguya, kişinin davranışlarına yön vermede ve kişiliğini ortaya koymada adeta bir mihenk taşı niteliğindedir. Dünyanın değişik coğrafyalarda yaşayan Müslümanların özellikle milletimizin binlerce kilometre ötelerde bulunan Beytullah'a doğru ayak uzatmayı, abdest bozmayı çırınık kabul etmelerinin, Kur'an'ın aslı bulunduğu ortamlarda hareketlerini sınırlamalarının temelinde şüphesiz hayâ duygusu yatomaktadır.

## HAYÂSIZLIĞIN YAYILMASINI İSTEMEK AZABI GEREKTİRİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشْيَعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَاللَّهُ  
يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya;  
onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz  
bilmezsiniz." (Nûr, 24/19)

Toplumda, hayâsızlığın, ahlaksızlığın, olumsuzlukların yayılmasını isteyenler, o topluma karşı en büyük saygısızlığı işlemiş olurlar. Nitekim yukarıdaki ayet bunu gayet açıkça dile getirmektedir.

Kişinin işlemiş olduğu günah, ayıp veya kusurları başkalarının açığa vurmaması dinimiz tarafından önerilirken hatta emredilirken bu tür davranışlarda bulunan kimselerin kendilerinin ya da başkalarının ayıp ve kusurlarını, hayâsızca lakin bir şekilde topluma açıklamaları da uygun görülmemiştir. Zira Peygamberimiz (s.a.s), "İşlediği günahları açığa vuranlar dışında, ümmetimin tamamı affedilmişdir. Bir adamın gece kötü bir iş yapıp Allah onu örtüğü halde sabahleyin kalkıp; Ey falan! Ben dün gece şöyle şöylediğimi yaptım, demesi, aşıkâre işlenmiş günahlardandır. Oysa kişi, Rabbi kendisinin kötülüğünü örtüğü halde geceyi geçirmişi. Fakat o, Allah'ın örtüğünü açarak sabahlıyor." (Buhâri, "Edeb", 60; Mûslîm, "Zûhd", 52) buyuruyor.

Günah işlemek, kusur ve hata yapmak, sevilmeyen, arzu edilmeyen ve sahibine de hiçbir fayda sağlamayan sadece kötü görülmesine ve bayağı sayılmasına sebep olan bir durumdur. Durum böyle iken gizli kapaklı bir yerde işlenen ve Allah'tan başkasının bilmediği, bir anlamda Allah'ın da örtüğü bir günahı faziletmışesine hayâsızca ortaya dökmek ve başkalarına anlatmak, dini açıdan tasvip edilmemiş hatta böyle davranışın kimselerin Allah'ın bağıtlamasının dışında kalacakları ifade bu yurulmuştur. Büylesine ağır bir manevî müeyyidenin öngörülmesi, işlenen günahın toplumda yaygınlaşmasını, onun normal bir davranış olarak algılanmasını önleme

\* Dr. YaşaR YİĞİT

amacına yöneliktedir. Nitekim İslam ahlakçıları da, ayıp sayılan davranış ve tutumları, herkesin gözü önünde işlemenin gizlisine göre daha kötü bir davranış biçimini olduğunu ısrarla belirtmişler, kişinin ayıplarını insanlardan saklamasının ve toplumunda bu tür davranışlar karşısında duyarlı olmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Şu kadar var ki, İslam ahlakına göre, ayıplanma veya başka herhangi bir baskıya maruz kalma endişesiyle kötülükten kaçınmak kişiye fazilet kazandırmaz. Zira hiçbir ayıp, Allah'a gizli kalmaz. "İçinizde olanı gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerdeki her şeyi, yerdeki her şeyi de bilir. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Âl-i İmrân, 3/29) ayeti, bu hususu dile getirmektedir.

Hiçbir ayıp veya günah, Allah'a gizli kalmayacağına göre insan öncelikle yüce Mevla'dan hayâ etmeli ve imkân ölçüsünde kusurlarını düzeltmelidir. Günah ve kusurlarını başkalarına anlatanlar, günah işlemeleri bir yana diğer taraftan Allah'ı, Resûlünü ve müminleri adeta hafife almış, kötülüklerini iyilik, günahlarını sevap, bayağlılıklarını fazilet saymış olurlar. Bu ise, en az işledikleri günah seviyesinde bir pervasızlıktır. Oysa günah işleyen bir kimsenin, hiç olmazsa onu gizli tutması, kendisini aşağılanmaktan kurtarır. Ayıp ve kusurların açıklanması, bu tür davranışlarda bulunanlarda hayâ duygusunun zamanla yok olmasına sebep olmaktadır. Ancak bu tür davranışların örtülmesi, davranış sahiplerinin gördükleri şefkat ve merhamet karşısında kendilerine çeki düzen vermelerini teminde önemli bir etkendir.

Dinimizde, toplumda iffetsizlik ve hayâsızlığın yayılmasına çanak tutacağından kişinin ayıp ve kusurlarını, günah ve isyanlarını açığa vurması nasıl yasaklamışsa, başka kimselerin ayıp ve kusurlarının araştırılması, onların gizli hâl ve özel hayatlarının desifre edilmesi de yasaklamıştır. Şu kadar var ki, başkalarının mağduriyetine sebep olan hata ve kusurların gizlenmesi, dinen caiz değildir. Ayıpların araştırılıp ortaya dökülmesi; insanları birbirine düşürmekten, aralarında kin ve düşmanlık tohumları ekmekten, fenalıkların yayılmasından başka bir şeye yaramaz. İnsanların gizli kalmış kusurlarını açıklamak, herkese duyurmak, onların utanma duygularının yok olmasına, sosyal kontrolün azalmasına ve böylece ahlaksızlığın süratle yayılmasına da sebep olur. Peygamberimiz ve ashabı, kimsenin ayıplarını araştırmamış ve araştıranları da şiddetle kinamıştır. Peygamberimizin; "Din kardeşini bir suçundan dolayı ayıplayan kimse, o suçu (günahı) kendisi de işlemedikçe olmez." (Tirmizi, "Sifatü'l-Kiyâme", 53) uyarısını da hiçbir zaman unutmamak gereklidir.

Sonuç olarak herkesin günah ve kusuru olabilir. İşlenen günahların toplumda açığa vurulması, onların normal bir davranış ya da tutumlu gibi sunumu, insanların dindarlık anlayışlarının zayıflamasına, günahlara karşı tepkisel yaklaşımlarına engel teşkil etmektedir. Bu itibarla toplumda iyilikler, güzellikler, sevaplar, faziletler anlatılmalı ki diğer insanlar da bu tür eylemlere yönelsin. Boş, faydasız, insanların duyarlığını zayıflatacak; günahları, hayâsızlığı hafifletecek söz ve davranışlardan da uzak durulmalıdır.

## HAYAT VE ÖLÜMÜN YARATILIŞ HİKMETİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُو كُمْ  
أَيُّكُمْ أَخْسَنُ عَمَلاً وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ

"Hükümranlık elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (Mülk, 67/1-2)

Okuduğumuz bu ayet-i kerimede yüce Allah, ölümü ve hayatı yarattığını bizlere bildirmektedir. O hayatı ve ölümü, imtihan etmek için, bizlerden hangimizin daha güzel amel ettiğini açığa çıkarmak, kimin de kötü amel işlediğini tespit etmek için yaratmıştır.

O halde bu imtihani kazanmak için bize verilen bu hayatı iyi değerlendirmeliyiz. Çünkü bu dünya hem fani hem de çok kısadır. Yarın! Yarın! diye görevlerimizi ertelesek, bir yarın daha bulamayabiliriz. Dünya bizim ebedî yurdumuz değildir. Belki ebedî mutluluğu kazanma veya kaybetme yeridir.

Bizler adeta bir çiftçi gibiyiz. Tarlamıza hangi tohumu ekersek, onu hasat ederiz. Boş bırakırsak şüphesiz bir şey elde edemez, başkalarına muhtaç kalırız. Dünyada belki yardımcı bulabiliriz ama ahirette yardımımız olmayacağındır. Yüce Rabbimiz söyle buyuruyor:

*"O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalbi selim ile gelen fayda bulur."* (Şuara, 26/88-89)

Diğer ayet-i kerimelerde de, "Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Öyle bir günden çekinin ki, o gün hiçbir baba evladına asla fayda veremez, evlat da babasına fayda sağlayamaz. Allah'ın va'di elbette gerçektir. O halde sizi dünya aldatmasın ve çok hilekâr şeytan da sizi Allah ile aldatmasın, Allah'ın affına güvendirmesin!" (Lokman, 31/33); "Düşünseler şunu da anırlardı ki: Bu dünya hayatı geçici bir oyundan eğlenceden

\* Tahir TURAL

*başka bir şey değildir ve ebedî ahiret diyan ise, hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bir bilselerdi!*" (Ankebüt, 29/64) buyurulmaktadır.

Bu ayetlerde Rabbimiz, bu dünyada ebedî olmadığımızı belki bir yolcu misali buraya uğrayıp sonra da bırakıp gidici olduğumuz hakkında bizleri uyarıyor. O halde yanımıza azık alalım. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

*"Ey akıl sahipleri! Azıklarınız ve biliniz ki azağın en hayırlısı takvadır, haramlardan korunmadır. Öyleyse Bana karşı gelmekten korunun."* (Bakara, 2/197)

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur:

*"Beş şey gelmezden önce, beş nimetin kadrini bil. İhtiyarlık gelmezden önce gençliğinin, hastalık gelmezden önce sağlığının, fakirlilik gelmezden önce zenginliğinin, meşguliyet gelmezden önce boş vaktinin, ölüm gelmezden önce de hayatının kıymetini bil."* (Hakim, Müstedrek, No: 7846)

Kısaca "dünya ve ahiret" işlerimizi veya görevlerimizi dengeli götürmeliyiz. Biri diğerinin aleyhine ihmal edilmemelidir. Ahiret ihmal edilerek dünyayı kazanmak, dünya ihmal edilerek ahireti kazanmaya çalışmak yanlıştır.

Bu nedenle Rabbimiz, "Allah'in sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu gözet, ama dünyadan da nasibini unutma!" (Kasas, 28/77); "Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellikler ve ahirette de güzellikler ver ve bizi Cehennem azabından koru! diyenler vardır" (Bakara, 2/201) buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

*"Sizin hayırlınız; dünyası için ahiretini terk etmeyen, ahireti için de dünyasını terk etmeyendir. Belki her ikisi için çalışan ve başkalarına yük olmayandır."* (Keşfû'l-Hâfa, c.I, s. 393) O halde Müslüman hem dünya, hem de ahiret için çalışacak, her gün daha ileri gidecektir. Dinimizin emri budur. Diğer hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

*"Hiç ölmeyeceğini zanneden biri gibi çalış, yarın ölecek biri gibi de tedbirli ol."* (Câmiu's-Sagîr, 11,12, No:1201)

Böylece de Allah'ın rızasına uygun geçirilen bir ömrün akibeti olan ahiret, iyi ve güzel olacaktır. Müminin hayatı bir bütündür. Yeter ki bünyesinde samimiyeti barındırsın. Ortadan ikiye bölünmüş, tefrik edilmiş, şuraya kadar dünya için şuraya kadar ahiret içindir, düşüncesi biz müminlerde yer etmemelidir.

## HAYAT YALNIZ DÜNYADAN İBARET DEĞİLDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاةُ الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ  
 وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقْفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ الَّذِينَ هُدُوا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلِي وَرَبِّنَا قَالَ فَنَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا  
 كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

"Derler ki: 'Hayat ancak dünya hayatımızdır. Artık biz bir daha diriltilecek de değiliz.' Rab'lerinin huzurunda durduruldukları vakit (hâllerini) bir görsen! (Allah) diyecek ki: 'Nasıl, şu (dirilmek) gerçek değil miymiş?' Onlar, 'Evet, Rabbimize andolsun ki, gerçekmiş' diyecekler. (Allah), 'Öyleyse inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı!' diyecek." (Enâm, 6/29-30)

İnsanların en zor kabul ettikleri inanç ilkesi, öldükten sonra dirilme ve onun getirdiği âhiret hayatıdır. Peygamberler ve ilâhî vahiy en çok bu konuda tepki görmüş ve inkâr cihetine gidilmiştir. Bu sebeple yüce Allah, öldükten sonra dirilme konusunu çeşitli mucize ve delillerle ispat etmektedir. Bu âyet-i kerime Cahiliye dönemi Araplarının genellikle âhirete inanmadıklarını göstermektedir. Ayrıca bu ayet-i kerimede, müşriklerin, genel olarak da inkârcıların özelliklerinden birine işaret edilmektedir. Ahiret hayatını inkâr, inkârcıların şirkten sonraki en büyük günahlarıdır. Zira Kur'an-ı Kerim'de sık sık "Allah ve âhiret gününe iman" birlikte zikredilmek suretiyle bu inancın önemi ve âhireti inkâr etmenin başlıca küfür alâmetlerinden biri olduğu gösterilmiştir.

Müşriklerin önde gelenlerinden biri, sevgili Peygamberimize elinde çürümüş bir kemik parçası ile gelir ve onu ufalayıp "Böyle un ufak olduktan sonra Allah bunu diriltecek öyle mi?" der. Resûl-i Ekrem de, "Evet. Nitekim O seni de öldürerek, sonra diriltip cehenneme atacak!" cevabını verir. Kutsal Kitabımızda bu olay şöyle değerlendirilir:

---

\* Sabri AKPOLAT

*“İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: ‘Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?’ De ki: ‘Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmış hakkıyla bilendir.’ O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan Allah’ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir. Bir şeyi dilediği zaman O'nun emri o şeye ancak ‘Ol!’ demektir. O da hemen olverir. Her şeyin hükümlerinin elinde olan Allah’ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz.” (Yasin, 36/77-83)*

Günümüzde de, “görmediğime inanmam” ve “ahirete giden gelen var mı?” gibi sözlerle ahiret hayatının inkâra kalkışıldığı görülmektedir. Ashında âhiretin varlığına delil olarak içinde yaşadığımız hayat kâfidir. Rabbimiz bizi yokluk karanlıklarından çıkarıp pirl pirl bir âlemde hayat dediğimiz nimeti vermiş olduğuna göre, ölünce aynı işin bir kere daha tekrarlanması nasıl imkânsız olabilir? Üstelik tekrar diriltme birincisine göre daha kolay değil midir? Ayrıca bir yerden veya bir şeyden haber vermek için o yere gitmek veya o şeyi mutlaka gözümüzle görmemiz de gerekmektedir. Astronomi ilmi bize yıldızlardan, samanyolundan ve galaksilerden bahsetmektedir. Uzayda hâlâ ışığı bize ulaşamayan nice yıldızlar vardır. Peki, buralara kim gidip kim gelmiştir?

Asrımızda insan aklı, her ne kadar mahiyet ve ölçüleri başka olan bu âlemi hakkıyla idrakten aciz ise de, varlığı sınırsız delillerle ispatlanan âhireti mümkün görmektedir. Aklen mümkün olan bir şeyin varlığı da haber yoluyla tahakkuk eder. Bütün peygamberler ve kitaplar ahiretin varlığını haber vermiş ve insanın tekrar dirilerek, bu dünya hayatında yaptıklarından hesaba çekileceğini haber vermiştir. Ayrıca, ahiretin olmaması zalimleri zulümeliyle baş başa bırakmak anlamına gelir. Zulme uğrayıp da mağdur olanların hakkını kim ödeyecektir? Hak-hukuk tanımayan, öldürmekten zevk alan ve yaptıklarının cezasını çekmeden ölenlerin yaptıkları, yanlarında mı kalacak? O halde âhiret vardır ve olmalıdır.

Ahireti inkâra kalkışanlar ahirette Allah’ın huzuruna getirilecek, Allah onlarla konuşacak, onlara sorular soracak ve cevaplar alacaktır. Bu dünya hayatından başka hayatın olduğunu kabullenmeyecekler, orada bunun doğruluğunu yaşayarak göreceklерdir. Sonuçta Rabbimiz onlara şöyle diyecek:

*“Öyle ise inkâr ettiğinizden dolayı azabı tadınız.”*

## HAYRA KOŞMAK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُؤْلِيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olsanız Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz, Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/148)

Dünyada insanlar bir yarış içindedirler. Bu yarış bazen hayırda, bazen de şerde olur. Hayırda yarış, sadece para veya malını hayırlı işlere sarf etmek şeklinde anlaşılılmamalıdır. Kişinin kendisine, aile fertlerine, çevresine, ülkesine ve milletine, daha da öteye giderek tüm insanlığa yaptığı iyilik ve güzellikler de hayırda yarış olarak telakki edilir. Bu yarışın çeşitli alanları vardır: Bu alanlardan birkaç örnek sunalım:

- a) İmanda yarış: İmanın güçlü olması, kalbe yerleşmesi ve onun tadına varabilmek için yarışmak.
- b) İbadetlerde yarış: İbadetlerin zamanında, tam ve eksiksiz olarak yapılması; riya ve gösteriştiken, acelecilikten uzak durarak, ibadetin ruhuna uygun olarak ihlâs ve samimiyetle yapılması.
- c) Ahlakta yarış: En güzel ahlaka sahip olmak, tüm kötü huylardan arınmak için çaba göstermek.
- d) İşte yarış: İşini güzel ve mükemmel bir surette yapmak, elinden gelen bütün hüneri göstermek suretiyle işini sağlam ve zamanında yapmak.
- e) İnsanlığa hizmette yarış: İnsanın Allah'ın yarattığı en değerli varlık olduğu çerçevesinden hareketle, ona değer vermek. İnsanı bir velinimet olarak kabul edip, cinayet, ırk, fakirlik-zenginlik, sosyal statü, kılık-kıyafetine bakmadan ona karşı gerekten ilgi ve alakayı göstermek. Ezilmiş, sahipsiz, yetim ve dul kalmış insanların, ilaç parası bulamayan, başını sokacak yuva bulamayan kimselerin ellerinden tutmak.

\* Mehmet KAPUKAYA

f) Vatana hizmette yanış: Güzel vatanımızın kalkınması, hür ve bağımsız olarak yaşaması, milletler içinde hak ettiği dereceye ulaşması, ülkenin birlik ve beraberliğinin, dirlik ve düzeninin korunması için çalışmak. Ülkemizi geri kalmışlıktan kurtarmak, yer altı ve yer üstü zenginliklerini ülke insanının hizmetine sunmak için gayret göstermek, iş ve üretim sahaları açmak.

g) Eğitimde yanış: Sahip olduğumuz yavrularımıza çağın en son imkânlarını kullanarak, gelecek kuşaklara hazırlamak için maddi ve manevi imkânlarını seferber ederek tarihümüzde şerefle yerini alan Biruni, İbn Sina, Gazali, Farabi, İbn Rüşd, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre gibi bilim ve irfan adamlarını, keşif ve icatların öncülerini yetiştirmek için gayret sarf etmek.

h) Üretimde yanış: Azami derecede verimlilik ilkesine riayet ederek arazilerimizi ihya etmek, bilinçli tarım ve besicilik yapmak, üretim alanlarını çoğaltarak üretimi artırmak, hizmette kaliteyi artırmak, ihracatı artırarak memleketin kalkınmasına yardım etmek, bozuk ve kalitesiz mal üretememek suretiyle güven temin etmek.

Bunları daha da çoğaltmak mümkündür. Başta da ifade ettiğim gibi bu “ayet-i kerime”yi sadece fitre, zekât, sadaka vermek olarak algılayıp, hayırda yanı sıra bu kapsamda değerlendirmek bizi yaniltır. Ayet-i kerime hakkında şunu da ilave etmek yerinde olacaktır: Müslüman, lüzumsuz ve gereksiz iş ve tartışmalarla uğraşmayaç, yapması gereken ne ise onu yapacak; sade şekilde değil, o şekil içindeki ruha da bakacaktır.

## HAYIRDA YARIŞMAK\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

”فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ...”

”...Öyle ise hayatı işlerde birbirinizle yarışın...” (Maide, 5/48)

Yüce dinimiz İslam, bütün insanları hayra davet etmekte ve bizlerden faydalı işler yapmamızı, iyilik yolunda başkalarına örnek olmamızı ve hayatıda birbirimizle yarışmamızı istemektedir.

Hayır; aklımıza gelen her türlü iyilik, güzellik, yararlı işler, faydalı tutum ve davranışları içine alan şümüllü bir kavramdır. Hayır, insanlarınraigbet ettiği, sevip arzuladığı güzel olan şeylerdir. Dilimizde karşılık beklenmeden yapılan yardıma da hayır denir. Bir de hayrat tabiri vardır ki, bununla da Allah'ın rızasını kazanmak için insanların yararına sunulmak üzere yapılan/vakfedilen cami, mescit, okul, kütüphane, hastane gibi eserler kastedilir. Din görevlilerine de dine hizmet edenler anlamında hademe-i hayrat denilmiştir.

Hayır, bir anlamda şerrin zittidir. Yüce Allah, bizleri zaman zaman hayır ve şer ile dener, imtihan eder (Enbiya, 22/35). İmtihanda başarılı olmak da, başarısız olmak da bizim elimizdedir. Dünyada hayır ya da şer, ne yaparsak yapalım, yaptıklarımızın karşılığını ahirette mutlaka göreceğiz ve hiçbir şey karşılıksız olmayacaktır (Bk. Bakara, 2/110, 184, 197; Âl-i İmrân, 3/30; Zilzâl, 99/7-8).

Kur'an-ı Kerim, hayatın gayesinin hayır ve iyilik yanında bulunma olduğunu bildirmektedir:

”İşte bunlar hayır işlerine koşuşurlar ve o uğurda öne geçerler.” (Mü'minun, 23/61), “... Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın!...” (Bakara, 2/148)

”...İşte yanışanlar, bunun için yanışınlar.” (Mutaffifîn, 83/26) ayetleri bunun açık göstergesidir.

\* Dr. Yüksel SALMAN

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde “*din hayırhahlıktır.*” (Müslim, “İman”, 95, Ebu Dâvûd, “Edeb”, 67; Nesaî, “Bey’at, 31) buyurmuştur. Yani dinin özü, insanların hayrını, iyiliğini istemektir.

Yine Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimize göre; dünya ve ahirette kurtuluşa eren bilmek için hayır işlemek gereklidir. Yüce Rabbimiz Hac suresinin 77/ayetinde şöyle buyuruyor:

*“Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz.”*

Yüce Allah insanları hayra davet ettiği gibi, bizden insanları hayra davet eden bir toplumun bulunmasını da emretmektedir:

*“Sizden, hayra çağırın, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun.”* (Âl-i İmran, 3/104)

İslam'ın hayat anlayışı, iyilik yaparak başkalarına güzel örnek olmayı önemsemektedir. *“İyilik eskimez, yani iyilik sahibi daima hayırla yâd olunur.”* (en-Nebhâni, *el-Fethu'l-Kebir*, 1, 490) buyuran sevgili Peygamberimizin hayat felsefesi de, hakkı ve hayrı yaymaya dayanır.

Peygamberimizin yetimleri, yoksulları, darda kalanları, maddi ve manevi yardıma muhtaç olanları nasıl başına bastığını, onlarla nasıl candan ve fedakârca ilgilendiğini biliyoruz. O'nun, kendisine ikram edilen yiyeceği bile çevresindekilerle paylaşması, eline geçen hemen her şeyi muhtaçlara dağıtması, kimseyi eli boş çevirmemesi ve cömert davranışları ne kadar düşündürücüdür. O'nun bu fiili örnekliği, Müslümanlar için de kesintisiz hayır işleme bilinci oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak camiler, medreseler, hanlar, köprüler, aşevleri gibi hayır kuruluşları ve vakif müesseseleri ortaya çıkmıştır. Bu anlayış Müslümanlar arasında, *“insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan; malin en hayırlısı, Allah yolunda harcanan; Allah yolunda harcananın en hayırlısı da insanların en çok ihtiyaç duydukları şeylerini karşılayandır.”* şeklinde İslam'ın ruhuna uygun bir ilkenin yerleşmesinde önemli bir etken olmuştur.

Dünyada insanlara iyilik yapmak ahirette insanı mutlu edecek ve cennete girmesine vesile olacak bir hayrı önden göndermek demektir. Sevgili Peygamberimiz, *“Mümin, sonu cennet oluncaya kadar işlemiş olduğu hayra doymaz.”* (Tirmîzî, “İlim”, 19) buyurmuyor mu?

Öyleyse birbirimizle hayırda yarışalım; bu yarış, güzellikleri ve erdemleri artırma yarışıdır. Çünkü olgun müminler, dünyevi çıkar elde etmek ya da insanlar arasında bir üstünlük sağlamak için değil, sadece Allah'ın emirlerini yerine getirmede, sevgili Peygamberimizi örnek almada ve insanlık için faydalı şeyler üretmede birbiriyile yarışırlar. Unutmayalım ki, bu yarışta kaybeden hiçbir kimse yoktur.

## HZ. DAVUD (A.S)'A VERİLEN MÜLK VE SALTANAT\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

**إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَيْخَنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ وَالْطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلُّ لَهُ أَوَابٌ وَشَدَّدْنَا مُلْكَهُ وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَلَ الْخِطَابِ**

"Kendisiyle birlikte sabah akşam etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Dâvûd'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi. Biz Davud'un mülkünü güçlendirdik, ona hikmet ve hakla batılı ayıran söz (hüküm verme) yeteneği verdik." (Sâd, 38/18-20)

Yüce kitabımız Kur'an'da adı çokça zikredilen peygamberlerden biri de Hz. Dâvûd (a.s)'dur. İsmi, Kur'an-ı Kerim'de on altı yerde geçmektedir. İsrailoğullarına gönderilen Hz. Dâvûd, hem peygamber, hem de bir hükümdar idi. Hz. Süleyman'ınbabasıdır. Kudüs'te doğmuş, orada yaşamış ve yine orada vefat etmiştir. Dört büyük kitaptan biri olan Zebur kendisine gönderilmiştir.

Hz. Musa'dan sonra azginlaşan İsrailoğulları, Tevrat'ın hükümlerini değiştirmişler, peygamberlerini dinlememişler ve ahlakları tamamen bozulmuştur. Bunun üzere yüce Allah, Amâlika kavmi hükümdarı Câlût'u, İsrailoğullarına bela olarak gönderdi. Câlût, İsrailoğullarını vatanlarından sürüp çıkardı, büyük katliamlar yaptı.

Bütün peygamberler gibi Hz. Dâvûd da insanları Allah'ın dinine davet etti ve adaletle hükümetti. Kudüs'ü başkent yaptı ve "Mescid-i Aksâ" adıyla Kur'an-ı Kerim'de bildirilen büyük bir mescidin inşasını başlattı. Mescidin yapılip bitirilmesi işini oğlu Süleyman (a.s)'a vasiyet ederek, yüz yaşında vefat etti.

Hz. Davud'a verilen üstünlüklerden bir kısmı Kur'an'da zikredilmiştir. O, her seyden önce bir peygamber idi. Aynı zamanda kendisine sultanat da verilmişti:

"...Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti..." (Ba-

---

\* Dr. Zafer KOÇ

kara, 2/251)

Rivayete göre, Amâlika ordularının başında Câlût bulunuyordu. Tâlût'un ordusunda ise Dâvûd (a.s) vardı. Hz. Dâvûd, daha küçük yaşta bir delikanlı iken, hak davanın amansız düşmanı, zorba ve güçlü ordulara sahip olan Câlût ile yaptığı mücadeleyi kazandı ve bu savaşta Câlût'u sapan taşıyla öldürdü (M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II/184). Zalim hükümdar Câlût'un daha önce gaspettiği bir sandık vardı. İsrailoğulları tarafından kutsal kabul edilen bu sandıkta (Tâbût) Hz. Musa ile Hz. Harun ailesinin mirası bulunmaktaydı. Bu savaşta Hz. Dâvûd, söz konusu sandığı Câlût'un elinden kurtardı ve İsrailoğullarına geri iade etti (Bakara, 2/248). Tâlût'un ölümünden sonra Hz. Dâvûd, İsrailoğullarının hükümdarı oldu.

*“...Dâvûd ile birlikte, Allah’ı tespîh etmeleri için dağları ve kuşları onun emrine verdik. Bunları yapan biz idik. Bir de Davud'a, sizin için, zırh yapma sanatını öğrettik ki, savaşlarınızda siz korusun. Şimdi siz şükrediyor musunuz?”* (Enbiya, 21/79-80)

*“Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir lütuf verdik. ‘Ey dağlar! ‘Kuşların eşliğinde onunla birlikte tespîh edin,’ dedik. Demiri ona yumuşattık ve ‘Boy boy zırhlar yap, işçilikte de ölçüyü tuttur. (Ey müminler!) salih amel işleyin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görüyüm’ diye vahyettik.”* (Sebe, 34/10-11)

Yukarıdaki ayetlerde belirtildiğine göre Allahu Teâlâ, mucize olarak dağları, taşıları, kuşları O'nun emrine vermişti. Sesi çok güzel ve tesirliydi. Yanık sesiyle Zebur'u okumaya başlayınca, kuşlar havadan ağaçlara iner, hep birlikte okunan Zebur'u tekrar ederlerdi. Allah, Hz. Davud'a demiri ateşe sokmadan ve dövmeden istediği şekli verebilme mucizesi verdi. Demirden zırh yapar, elinin emeğiyle geçinir, devlet hazinesinden bir şey almazdı. Yırtıcı hayvanlar, Hz. Davud'un huzuruna gelip, ona tam bir bağlılıkla hizmet ederlerdi (D.İ.A, Dâvûd Mad. IX/22-23).

Konu başında yer verdiğimiz ayette Hz. Davud'a “hikmet” ve “fasle'l-hitap” verildiği belirtilmektedir. “Hikmet”, ilim ve peygamberlik gibi manalara gelir. Böylece o, hikmet ile Allah'a nasıl kul olacağını bilmiş, hayatı nasıl değerlendireceğini öğrenmiş, idareciliği en üst seviyede icra etmiştir.

Ayetin sonunda yer alan “Fasle'l-hitap” ise, bitirici, ayırıcı, halledici, hall-ü fasl edici bir söz özelliği, bir hitap imkânı anıtlarına gelmektedir. Rabbimiz ona büyük bir söz belâğatı ve fesâhatı vermişti. O konuştu mu her şeyi ayan beyan eder, her şeyi çözüme kavuştururdu. Sözü, hükmü çok net ve açıklıtı.

Hz. Dâvûd, çok ağlar, çok ibadet ederdi. Gündüzü oruçla, geceyi namaz kılarak ibadetle geçirirdi. Gecenin ancak üçte bir kısmında uyurdu. Bir gün oruç tutar, öbür gün tutmazdı.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

*“Allah'a en sevimli oruç, Dâvûd (a.s)'un orucudur. O, bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi. Allah'a en sevimli namaz da Dâvûd namazı idi. O, her gecenin yarısında uyur. Üçte birinde (nafile) namaz kıldı. Altıda birinde de yine uydurdu.”* (Müslim, “Siyam”, 183; Nesâî, “Siyam”, 69)

Buraya kadar Hz. Davud'dan bahsedilen ayetlere ve tarihî bilgilere kısaca yer verdik. Elbette Kur'an'da zikredilen peygamberlerin hayatları, sadece geçmişten bahseden tarihî kissalar olmayıp, bizim ders ve ibret almamız içindir.

Buna göre Allah'a gönülden bağlı olmamız ve O'na kulluktan asla vazgeçmemiz gereklidir. Her zaman adalet ve hakkaniyet ölçülerine göre hareket etmeliyiz. Sahip olduğumuz servet ve makamlar bizi asla şımartmamalı, bozgunculuğa ve fesada sevk etmemeli. Öyleyse imanımızın birer yansımıası olan ibadetlerimizi mutlaka yapalım. Allah'a olan hamd ve şükürümüzü daima yerine getirelim.

## HZ. EYYÜB VE SABIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَأَيُوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِي الصُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ  
 فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرًا  
 لِلْعَابِدِينَ

"Eyyûb'u da hatırla. Hani o Rabbine, 'Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin' diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştık. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştık." (Enbiya, 21/83-84)

Eyyûb (a.s), Kur'an'da adı geçen ve Allah'ın kendilerine ilim ve hikmet verdiği bildirilen peygamberlerdendir. Bu ayette, Hz. Eyyûb (a.s)'un başına gelen dert ile buna gösterdiği sabır ve sonunda ulaştığı mükâfattan bahsedilmekte, onun yaşadığı uzun ve acı olaylara kısaca bir hatırlatma yapılmaktadır.

Hz. Eyyûb, önceleri sahip olduğu zenginlik ve bahtiyarlığın sonrasında imtihan ve sıkıntırlara uğramış, varını yoğunu ve bütün çocuklarını kaybetmiş, tüm bunlara ve çektiği ağır hastalığa karşılık gösterdiği sabır nedeniyle Allah tarafından ödüllendirilmiştir. Nitekim Sâd suresinde;

"(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyûb'u da an. Hani o, Rabbine, 'Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu' diye seslenmişti. Biz de ona, 'Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su' dedik. Biz ona tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere ailesini ve onlarla birlikte bir o kadarını bahsettik. Şöylededik: 'Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.' Gerçekten biz Eyyûb'u sabreden bir kimse olarak bulduk. O ne güzel bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." (Sâd, 38/41-44) buyrulmak suretiyle, Hz. Eyyûb'un ilahî yardımına mazhar oluşu anlatılmaktadır.

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Bu âyette ifade edildiği üzere Hz. Eyyûb ağır bir hastalığa yakalanmış ve hastalıktan kurtulmak için Allah'ın merhametine sığınarak O'ndan şifa dilemiştir. Yüce Allah duasını kabul etmiş; ayağını yere vurmasını, çıkacak su ile yıkandığında iyileşeceğini bildirerek ona sağlığını, kaybettığı mal ve mülkünü fazlaşıyla vermiştir. Eyyûb (a.s), başına gelen bütün musibetlere rağmen sıkâyet etmeyen sabır temsali olarak bilinen bir peygamberdir. Bildiğimiz gibi sabır, Kur'an'ın üzerinde önemle durduğu bir meziyet olup, birçok yerde bu konudan bahsedilmektedir. Sabır, zorluklarla, sıkıntılarıla mücadele edebilme yeteneğidir. Hayatın güçlükleri karşısında pes etmemek, yaşama umidini hiç kaybetmemektir. İnanmış bir insan sabrı ile tüm zorlukların üstesinden gelir. "Neden", "niçin" oldu, "niye benim başıma geldi" dierek isyan ve huzursuzluğa düşmek yerine, Allah'a iman etmenin ve sabırla O'nun destegine, yardımına sığınmanın gönül huzurunu yaşırtır.

Yaşadığımız her olayda, karşılaştığımız her musibette mutlaka bir hikmet vardır. Hiçbir şey rastgele ya da boşuna değildir. Bizi üzен, sikan, rahatsız eden bir durumla karşılaşduğumda hemen soğukkanlılığını yitirip, yılgunlık ve telaşa kapılmak yerine, bu olayın hakkımızda bizim bilemediğimiz hayırlar taşıyabileceğini düşünmeli, sabır ve metanetimizi koruyabilmeliyiz. Başlangıçta feveran ve isyan ettiğimiz bir hadise, zaman içinde şükredeceğimiz bir sonuca dönüşebilir.

Nitekim âyette: "...Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah biliyor, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216) buyrularak, bu hakikate dikkatimiz çekilmişdir.

Şunu bilmeliyiz ki, Rabbimizin kahir gibi görünen tecellilerinde lütuf, şer/kötülük gibi görünen tecellilerinde de nur gizli olabilir. Sabır temsali Hz. Eyyûb başta olmak üzere bütün peygamberler, yaşadıkları sürece çok çetin imtihanlardan geçişilmiş, sabrederek sonunda hem dünyada hem de ahirette kazançlı çıkmışlardır. Hz. Yunus'un balığın karnından karaya çıkması, Hz. İbrahim'in ateşten, Hz. İsmail'in kesilmekten kurtulması, Hz. Musa'nın denizleri aşıp çöller geçmesi, Hz. Yusuf'un kuyuda başlayıp, kölelik ve zindanla süren zorlu imtihanının sultanlıkla neticelenmesi ve nihayet sevgili Peygamberimizin, müşriklerden gördüğü muhalefet, hicret, savaşlar gibi olayların ardından Mekke fethi ile zirveye çıkan başarıları, hep ilmek ilmek örülmüş muhteşem sabır örnekleridir.

Eğer Rabbimizin rızasını kazanan, sevdiği bir kul olmak istiyorsak, iman edip salih ameller işlemenin yanı sıra, ahlakî olgunluk sahibi olmaya çalışmalı, özellikle de takva elbisemizi mutlaka sabır ziynetyle süslemeliyiz. Hayat hepimiz için –farklı biçimde tezahür eden- bir imtihandır. Bu imtihani kazanabilenler ancak iman ve sabır sahibi olabilenlerdir. Yüce Mevlamız; "Andolsun ki sizi biraz korku ve açılıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele." (Bakara, 2/155)

buyurmaktadır. Sabırlı kullara Kur'an'ın duyurduğu en büyük müjde; “*Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir.*” (Bakara, 2/153; Enfâl, 8/46); “...*Allah sabredenleri sever.*” (Âl-i İmrân, 3/146); “...*Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir.*” (Zümer, 39/10) ayetleriyle ifade edilmiştir.

İnanmış bir insan için, Rabbinin daima kendisiyle beraber olduğunu hissetmesi, Allah'ın sevgisine mazhar olduğunu bilmesi ve hesapsız mükâfat ile müjdelenmiş olması ne büyük mutluluktur. Böyle bir inanç ile aşılamayacak engel ve üstesinden gelinemeyecek bir zorluk olabilir mi? Sabır, musibetin ilk isabet ettiği anda gösterilen metanettir. Nitekim çocuğunun kabri başında ağlayan bir kadın tavrı sebebiyle yaptıkları bir uyardı Hz. Peygamber; “*Sabır, musibetle karşılaşığın ilk anda tahammül edebilmektir.*” (Buhârî, “Cenâiz”, 32) buyurmuştur.

Hz. Eyyûb (a.s)'dan bahsedene bu ayetlerde sadece onun sabır ve teslimiyetine değil, dua ile Rabbine yakarışına da dikkat çekilmektedir. Hastalığı süresince bu yüce Resul'ün “*Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisin*” (Enbiya, 21/83) virdi ile Rabbine yalvarıp, dua ettiğine işaret edilmektedir. Anlaşılıyor ki, dua ve Allah'ı hatırlamak da (zikir), güçlüklerle mücadele ve zorlukları yenmede bizim için en önemli moral ve manevi güç kaynağımızdır. Ölüm, hastalık, rizik sıkıntısı ve daha ne tür bir imtihan yaşıyor olursak olalım, Allah'ın ismini anarak ve O'na gönülden dua edip yalvararak, derdimize derman, hastalığımıza şifa bulacağımıza dair ümidiizi ve moralimizi kuvvetli tutabiliriz.

Sonuç olarak şunu söylemeliyiz ki, halkımız tarafından adeta sabır, Hz. Eyyûbla özdeş görülmektedir. Böylelikle Kur'an-ı Kerim'de onun yaşadıkları üzerinden, buna benzer olayları yaşayan ve yaşayabilecek olanlara sabır ve dua ile selamete erişebileceğinin somut örneği verilmiştir.

## HZ. HARUN (A.S): KARDEŞ PEYGAMBER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَاغِيٌ  
قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِيٌ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِيٌ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ  
لِسَانِيٍ يَفْقَهُوا قَوْلِيٍ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِيٍ هُرُونَ أَخِيٌ أَشْدُدْ بِهِ أَزْرِيٌ وَأَشْرَكْهُ فِي  
أَمْرِيٍ كَمْ نُسَيْحَلَ كَثِيرًا وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا قَالَ فَدُ اُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا

مُوسَىٰ

"Firavun'a git. Çünkü o iyice azdı. Musa, dedi ki: 'Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden birini yardımcı yap. Kardeşim Harun'u. Onunla gücümü artır. Onu işime ortak et. Seni çok tesbih edelim diye. Seni çok zikredelim diye. Çünkü sen bizi hakkıyla görmektesin.' Allah, şöyle dedi: 'İstediğin sana verildi ey Musa!' (Tâhâ, 20/24-36)

Hz. Yusuf'un vefatından sonra Mısır'da yaşayan İsrailoğulları, bir müddet onun gösterdiği yoldan yürüdüler; ancak daha sonra hakikati unuttular. Bu arada Mısır'ın idaresi yıldızlara ve putlara tapan Kibitilerin eline geçti. Kiptiler, İsrailoğullarını hor görmeye başladilar. Onları ağır, zor işlerde kullandılar.

İsrailoğulları çok kalabalık bir topluluktu. Onların giderek çoğalması, Kiptileri ve onların hükümdarı Firavun'u endişelendirmiş, kâhinlerden birinin Firavun'a İsrailoğullarından bir çocuğun doğacagini ve sultanatına zarar vereceğini bildirmesi üzerine de İsrailoğullarından doğacak tüm erkek çocukların öldürülmesini emretmiştir. Hz. Musa da, bu dönemde doğmuş ve öldürülmesin diye bir sandığın içine bırakılarak nehre atılmıştır. Neticede Allah'ın dilemesiyle Musa Firavun'un sarayında büyümüştür.

\* Dr. Ömer MENEKŞE

Harun Peygamber de İsrailoğullarının erkek çocukların öldürülmeye başlanıldığı dönemden önce dünyaya gelmiştir. Hz. Harun (a.s)'un adı Kur'an-ı Kerim'de 20 yerde geçmekle birlikte, hayatı hakkında fazla bilgi verilmemektedir.

Harun (a.s) tevhid mücadeleinde kardeşi Hz. Musa'nın destekçisiydi.

Hz. Musa, Medyen dönüşü Sina dağında peygamber olarak görevlendirilip tebliğ için Firavun'a gitmesi emredilince, bu ağır görevi yerine getiremeyeceği endişesiyle, dilindeki tutukluğu hatırlattı:

*"Ey Rabbim! Muhakkak ki ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğüm daralır. Akıcı konuşamam. Onun için, Harun'a da peygamberlik ver (ve onu bana yardımcı yap)." (Şuara, 26/12-13)*

Hz. Musa, yüce Allah'tan güzel konuşan ağabeyi Harun'u kendisine yardımcı olarak vermesini ve onu bu görevre ortak kılmaması istemişti. Bunun üzerine Allah, onun bu dileğini kabul etti ve Harun'u da peygamber olarak görevlendirdi Hz. Musa'ya yardımcı tayin etti.

*"Rahmetimiz sonucu kardeşi Harun'u bir nebi olarak kendisine bahsettik." (Meryem, 19/53)*

Hz. Harun (a.s), tebliğ görevi sırasında hep Hz. Musa'nın yanında bulundu. Peygamberlik görevini üslendikten sonra Mısır'a dönen kardeşiyle birlikte tebliğ için Firavun'un huzuruna çıktı, onu hak dine davet etti ve ondan İsrailoğullarını bırakmasını istedi:

*"...Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik. Selâm, doğru yola uyanlara olsun." (Tâhâ, 20/47)*

*"Firavun'a gidin ve deyin: 'Şüphesiz biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, İsrailoğullarını bizimle beraber gönder.'"* (Şuara, 26/16-17)

Daha sonra da bir gece Firavun'un haberi olmadan İsrailoğullarını alıp Hz. Musa ile birlikte Mısır'dan çıkardı ve Tih sahrasına geldi. Hz. Musa Tûr dağına Allah tarafından çağrıldığında yerine onu vekil bırakmış ve şöyle demişti:

*Kavmim arasında benim yerime geç ve yapıçı ol. Sakın bozguncuların yoluna uyma."* (Arâf, 7/142)

Hz. Harun (a.s), bu görevi esnasında büyük zorluklar yaşadı; bütün gayretine rağmen kavminin Sâmirî isimli şahıs tarafından yapılan altın buzağı heykeline tapmasını engelleyemedi.

Hz. Harun;

*"Ey kavmim! Siz bununla yalnızca imtihan edildiniz. Doğrusu sizin Rabbiniz ancak Rahman'dır. Öyleyse bana uyun ve emrime itaat edin."* (Tâhâ, 20/90) diye çırındıysa da

İsrailoğulları, Hz. Harun'u dinlemediler. Musa bize dönünceye kadar buzağıya ibadet etmeye devam edeceğiz, dediler (Tâhâ, 20/91).

Hz. Musa (a.s), Tûr dağından dönünce, kavminin altın buzağıya tapmasını ve bu yüzden şirk düşmesini engelleyemediği gerekçesiyle Hz. Harun (a.s)'u şiddetli bir şekilde azarlamış; saçından ve sakalından çekip şiddetle sarsmıştı. Bunun üzerine Hz. Harun;

*“Ey anam oğlu! Saçımı sakalımı çekme. Şüphesiz ben, ‘İsrailoğullarının arasını açtin, sözüme uymadın demeden korktum’ dedi.”* (Tâhâ, 20/92-94)

“...Ey anam oğlu, dedi. ‘Kavim beni güçsüz buldu. Az kalsın beni öldürülerlərdi. Sen de bana böyle davranışarak düşmanları sevindirme. Beni o zalimler topluluğu ile bir tutma.’” (Âraf, 7/150) diyerek özür diledi. Ve Hz. Musa'ya İsrailoğullarının kendisini dinlemediğini anlattı. Musa peygamber öfkeli ve sonra Rabbe şöyle yalvardı:

*“Ey Rabbim! Beni ve kardeşim bağısla. Bizi kendi rahmetine dâhil et. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin.”* (Âraf, 7/151)

Hz. Harun hikmetler dolu tevhid mücadeleinde Musa peygamberle birlikte kavmine öğütlerde bulundu, kavminin nankörlüklerine göğüs gerdi.

Zaman geldi; Rabbine kavuştu, o da ölümü tattı.

Selam Harun (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. İBRAHİM İLE RABBI HAKKINDA TARTIŞANIN DURUMU\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ أَتِيهِ اللَّهُ الْمُلْكُ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحِبِّي  
وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحِبُّي وَأُمِيتُ فَالَّذِي يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأَتِ بِهَا مِنَ  
الْمَغْرِبِ فَبِهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir, öldürür' demiş; o da, 'Ben de diriltir, öldürürüm' demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, 'Şüphesiz Allah güneşini doğudan getirir, sen de onu batıdan getir' deyince, kâfir şaşırıp kaldı. Zaten Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/258)

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bazı misal ve kıssalarla bizlerin birtakım gerçekleri daha iyi kavrayabilmemizi kolaylaştırır. Bu anlamda peygamberlerin tevhid ve tebliğ mücadeleinden de örnekler verir. Bunlardan biri de Hak peygamber Hz. İbrahim'in insanları Hakk'a davet esnasında karşılaştığı bir durumdur. Bize düşen Rabbimizin anlattığı bu gerçeklerden yola çıkarak verilmek istenen mesajları iyi kavramaktır. Rabbimiz biz insanları değişik şekillerde imtihan etmektedir.

Dünyaya gelen insanlar yokluk ve yoksullukla imtihan edildikleri gibi varlık ve iktidar verilerek de imtihan edilirler. Yüce Allah'ın elçileri ile yaptığı çağrıya karşı direnenler daha çok servet ve kudret sahipleri arasından çıkmıştır. Bunlar ellerindeki imkânların asıl sahibini ve kaynağını unutmuşlardır. Sahip oldukları geçici dünyevi güç, servet ve kudretle böbürlenerek şırmışlardır. Bu gibiler, ellerindeki güç sayesinde her şeyi yapabileceklerini, her derde bulabileceklerini, Allah'a ihtiyaçları bulunmadığını zannederler. Bazları daha da ileri giderek Allah'ın yaptığı şeyleri

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

kendilerinin yaptıklarını, yapabileceklerini iddia ederler, ilahlik iddiasına kalkışır, güçte kendilerine eşit olmayanları kul ve köle yerine koyup onları sömürürler.

Hıza İbrahim zamanında iktidarda olan hükümdar -ki, bazı kaynaklar bunun, Babil şehrini kuran ve kulesini yapan Nemrut olduğunu kaydetmiştir- Allah'ın elçisinin davetini kabul etmediği gibi onunla, Rabbi hakkında da tartışmaya girişmiş, onun sıfatlarının ve gücünün kendisinde de bulunduğuunu iddia etmiştir. Yüce Allah, Nemrut'a servet ve iktidar vermeseydi “Allah'ın yaptıklarını yapabildiği” iddiasında bulunamayacaktı. Bu nimet ve imkânlar, Nemrut gibilerinde inkâra ve zulme, Dâvûd ve Süleyman (a.s) gibilerinde ise şükran ve Allah'ın kullarına hizmet etmeye vesile olmaktadır.

Şüphe yok ki Nemrut, insanları öldürme ve diriltme gücüne sahip bulunmadığını bilmektedir. Buna rağmen sözü hakiki manasından saptırıp hak elçisinin davetine karşı çıkışının gerçek sebebi saltanat tutkusudur. O, bu dini kabul etmesi hâlinde zulme ve sömürüye devam etme imkânını kaybedeceğini bilmektedir. Nemrut, idam mahkûmunu affetmeyi “insanı diriltmek”, suçsuz bir insanı idam ettirmeyi de “diriyi öldürmek” savmıştır. Yüce Allah'ın öldürme ve yeni canlıları hayatı getirme filinin açık şekilde gözle müşahedesini mümkün olmadığı için, Nemrut bunları yaptığı iddia suretiyle Hz. İbrahim'e karşı çıkmış, bunları Allah'ın değil kendisinin yaptığı ileri sürmüştür.

Aslında rabbin hayat vermesi ve öldürmesinin manası başkadır ve bu manada Nemrut da, başkaları da ne diriltmeye ne de öldürmeye kadirdirler. Hatta eceleri geldiğinde kendilerini ölümden kurtarmaya da güçleri yetmez. Ancak tartışmada sonuç almanın güclüğünü gören Hz. İbrahim, herkesin gözleriyle gördüğü bir vâkiadan hareket ederek ikinci bir delil getirmiştir. Güneşin doğudan doğması ve batıda kaybolması açık bir gerçektir. Nemrut'tan önce de bu böyle olduğundan onun, “Bunu ben yapıyorum” demesi de mümkün değildir. Nemrut'un, iddiasında haklı ise yapabileceği şey, güneşin doğuş ve batış yerlerini değiştirmektir. Hz. İbrahim de bunu teklif etmiş, Nemrut söyleyecek söz bulamamış ve iddiasının asilsiz olduğu açıkça ortaya çıkmıştır (Kur'an Yolu, I, 284, 285).

Şuna bütün kalbimizle inanıyoruz ki, Rabbimiz Allah'tır Hayat veren ve alan, güneş, dünyayı, gezegenleri yörüngeinde döndüren ancak O'dur. O'ndan başka ilah yoktur.

## HZ. İBRAHİM: ALLAH'A İMAN VE TESLİMİYET ÖRNEĞİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَالْأُولُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَالْقُوُهُ فِي الْجَحِيمِ فَارَادُوا إِلَيْهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلَيْنَ

"Kavmi, 'Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın.' dedi. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık." (Sâffât, 37/97-98)

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c)'ın "Halil/dost" diye nitelendiği ulu'l-azm (büyük peygamberler) mertebesinde olan Hz. İbrahim (a.s)'in sağlam imanından, eşsiz mücadeleinden, ateşe atılmasından ve insanlık için örnek şahsiyetinden bahsetmek istiyorum.

Yüce kitabımız Kur'an'da ismi en çok zikredilen Hz. Musa (a.s)'dan sonra Hz. İbrahim (a.s) gelir. Yirmi beş surede yetmiş kusur defa Hz. İbrahim'in bizzat adı anılarak kendisinden bahsedilmiştir. Bu sebeple Hz. İbrahim'in hayatında bizim için önemli örnekler zikredilmiştir ve bunlardan ibret almamız istenmiştir.

İbrahim (a.s), putlara tapan Keldânî kavmine/Babil'e peygamber olarak gönderilmiştir. Uzun süren davetinde başta (üvey) babası Azer olmak üzere toplumun birçoğu kendisine inanmamıştır. Hz. İbrahim (a.s), babasının bu durumuna kızmadır, ona darılmamıştır. İslam'a inanmayan biri olsa bile, bir babaya nasıl davranışması gerektiğini en güzel konuşma üslubuyla bizlere göstermiştir. Hatta onun için Allah'tan rahmet dileyerek babasına karşı şöyledemistiştir:

*"Esen kal! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz o, beni nimetleriyle kuşatmıştır."* (Meryem, 19/47)

O dönemde milletin başında bulunan Nemrut, sahip olduğu servet ve saltanatıyla kendini ilâh sanmaktadır. Tek Allah inancı hakkında Hz. İbrahim ile münakaşa girdi. Kendisinin de öldürücü ve diriltici özellikte olduğunu ileri sürdü. Bunun için de yanına çağırıldığı iki adamdan birini öldürdü, birini de serbest bıraktı. Ayette bu konu şöyledile getirilmektedir:

\* Dr. Zafer KOÇ

“Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şimanp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, ‘Benim Rabbim diriltir, öldürür.’ demiş; o da, ‘Ben de diriltir, öldürürüm’ demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, ‘Şüphesiz Allah güneşin doğudan getirir, sen de onu batıdan getir’ deyince, kâfir şaşırıp kaldı...” (Bakara, 2/258)

Bir gün Hz. İbrahim, kavminin tapmakta oldukları puthaneye gizlice girerek bütün putları paramparça etmiş, içlerinden sadece en büyüğünü sağlam bırakmıştı. Bu yaptığı öyle tehlikeli bir durumdu ki, putlara tapan bütün bir toplumu karşısına almak anlamına geliyordu. Nitekim putları bu hâle getirenin İbrahim (a.s) olabileceğini düşünmüşler, Hz. İbrahim (a.s)'i çağırıp yargılamışlardır. Korkusuzca sorulara cevap veren Hz. İbrahim;

“Belki bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalm!...” (Enbiya, 21/63) demiştir. Halk, putların cansız ve konuşamaz olduklarını bildiklerinden, Hz. İbrahim'e fikri bakımdan diyecek bir şey bulamamışlardır. Hz. İbrahim'in davranışındaki samimiyetini, korkusuzluğunu ve üstün cesaretini gören kavmi, bilgi ile onu susturamayacaklarını anlayınca, ölümle hem de ateşe atarak yakmakla hak dini yok edeceklerini sanmışlar ve nitekim öylece yapmışlardır.

Büyük bir ateş hazırlanmış, ateşin alevi en şiddetli ve hararetli duruma geldiğinde Hz. İbrahim (a.s)'i mancınıkla fırlatıp ateşin ortasına atmışlardır. Ancak ateşin ve her şeyin sahibi olan Allah (c.c), ateşe şöyle emir verdi:

“Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet/zararsız ol!” (Enbiyâ, 21/69)

Hz. İbrahim (a.s), ateşe atılmak üzere iken Allah'a tevekkül ederek, “Hasbiyallah ve ni'me'l-vekil” yani “Bana Allah'im yetişir. O ne iyi vekildir/yardımcıdır.” diye dua etti. (Buharı, Tefsir, 13)

Mancınıkla havaya atıldığı sırada, Cebrail;

“Ey İbrahim Bir hacetin var mı?” diye sordu. Hz. İbrahim, Allah'tan başka hiçbir kimseden bir yardım beklemediğini ve her şeyini Rabbinin bildiğini söyleyerek tevekkülün en yüksek derecesinde idi. O anda Rabbine şöyle yalvardı:

“Ey Allâhim! Sen, göklerde Tek'sin! Yerde de, Tek'sin! Ben de, yerde bir tek'îm! Yerde, benden başka, Sana ibâdet edecek kimse yoktur...” (Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, I/157)

Şüphesiz ki, Hz. İbrahim'in hayatından alacağımız çok büyük örnekler ve dersler vardır. Ateşe atılarak yakılınmak gibi bir işkenceye maruz kalan Hz. İbrahim, hiçbir korku duymamış, Allah'a teslim olmuştur. Nihayet böyle bir iman onu ateşten kurtarmış ve kurtuluşa ermiştir.

## HZ. İBRAHİM'İN KONUKLARI VE BEKLENMEDİK BİR MÜJDE\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَنَسْأَلُهُمْ عَنْ صَيْفِ إِبْرَاهِيمَ

"Onlara İbrahim'in misafirlerinden de haber ver." (Hicr, 15/51)

Hz. İbrahim Kur'an-ı Kerim'de ismi bildirilen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in eşi Hz. Sâre'nin çocuğu olmuyordu. Bundan dolayı Hz. İbrahim eşinin muvafakatıyla Hz. Hacer ile evlenmiş ve bu evlilikten Hz. İsmail dünyaya gelmiştir. Hz. Hacer Hz. İsmail'i doğurunca kendisinin çocuğu olmadığından dolayı Sare üzüntü içerisinde girmiştir. Daha sonra Hz. İbrahim ve Hz. Sare çok ileri yaşıldayken yüce Allah'ın bir lütfu olarak çocukları dünyaya gelmiştir. Bu çocuk da daha sonra kendisine peygamberlik görevi verilen Hz. İshak'tır. Hz. İshak'ın dünyaya geleceği Hz. İbrahim ve eşine melekler vasıtasyyla bildirilmiştir. Yaşlı çift böyle bir müjde ile karşılaşınca, çok şaşırılmışlar, bu ihtiyar yaşlarında nasıl çocukların olabileceğini sormaya başlamışlardır. Bu hadise Kur'an-ı Kerim'de yukarıdaki ayetin devamında şu şekilde anlatılmaktadır:

"Hani misafirler İbrahim'in yanına girmiş ve 'Selam' demişlerdi. O da, 'Gerçekten biz sizden korkuyoruz' demişti. Onlar, 'Korkma, biz sana bilgin bir oğul müjdeliyoruz' dediler. İbrahim, 'Bana yaşıllık gelip çatmış iken beni mi müjdeliyorsunuz? Bana neyi müjdeliyorsunuz?' dedi. 'Biz sana gerçeği müjdeledik. Sakın ümitsizlerden olma' dediler. Dedi ki: 'Rabbimin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?' (Hicr, 15/52-56)

Melekler çocuk müjdelemeye gelince Hz. İbrahim'e selam vermişler, Hz. İbrahim onların selamını aldıktan sonra vakit geçirmeden onlara ikramda bulunmak için hazırlık yaparak, kızartılmış bir buzağıyı meleklerle yemeleri için servis yapmıştır. Ancak, Hz. İbrahim meleklerin ellerinin buzağıya uzanmadığını görünce korkuya kapılmış, normal bir insan olmadıklarını hissetmeye başlamıştır. Bunun üzerine

\* Dr. Burhan ERKUS

melekler Hz. İbrahim'e korkmamalarını kendilerinin Lüt kavmini cezalandırmak için geldiğini ifade etmişler; orada bulunan Hz. İbrahim'in hanımına da İshak'ı ve ardından da Yakub'u müjdelemişlerdi (Bk. Hâd, 11/69-75).

Yaşlı bir anne babadan meydana gelen Hz. İshak, babası Hz. İbrahim'in vefatından sonra Şam dolaylarında peygamber olarak görevlendirilmiştir. Meleklerin müjdesine mazhar olan bu hayırli evladı yüce Kitabımız şu şekilde dile getirmektedir:

*“Biz onu salihlerden bir peygamber olarak İshak ile de müjdeledik. Onu da İshak'ı da uğurlu kıldık. Her ikisinin nesillerinden iyilik yapanlar davardı, kendine apaçık zulmedenler de.”* (Sâffât, 37/112-113)

Hz. İbrahim'e yapılan bu beklenmedik müjdeden çıkarabileceğimiz en büyük ders, Allah'ın rahmetinden ümit kesmememiz gerektidir. Çünkü gerçek mümin Allah'ın rahmetinden ümidi kesmez. Birtakım bekleneni ve amaçları gerçekleşmediği zaman ümitsizlik ve hayal kırıklığına kapılmaz. Zira her şey Allah'ın kudreti dâhilindedir (Yâsin, 36/82). Mümin, bir şeyin olmasını istedığında o iş için gerekli olan sebepleri yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül eder. Allah'tan ümidi kesmez.

Hz. İbrahim'e müjde için gelen melekler de yüce Kitabımızın ifadesiyle Hz. İbrahim'e ümitsiz olmamasını söylemişlerdir. Hz. İbrahim de hiçbir zaman Rabbinin rahmetinden ümidi kesmemiştir, kendisine çocuk müjdesi geldikten sonra şöyle dua etmiştir:

*“Hamd, iyice yaşılanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı iştiendir.”* (İbrahim 14/39)

## HZ. İBRAHİM VE ATEŞLE İMTİHANI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا افْتُلُوهُ أَوْ حَرِقُوهُ فَأَنْجَيْهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ

لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"(İbrahim'in) kavminin cevabı, 'Onu öldürün veya yakın' demekten ibaret oldu. Allah da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır." (Ankebüt, 29/24)

Allah Teâlâ, bu ayet-i kerimede bizlere Hz. İbrahim'in başına gelen bir olayı haber vermektedir. O, tebliğle görevlendirilen her peygamber gibi görevini yerine getirmek için canla başla çalışmıştır. Başta babası Âzer olmak üzere kavminin çoğu ona inanmamıştır. Onların bu durumu Hz. İbrahim'i çok üzmüştür, kavmine onları düşündürecek ve Allah'a inanmaya götürecek deliller sunmuştur.

Hz. İbrahim, kavmi bir bayram günü şehir dışına çıkışınca en büyüğü hariç ibadethanelerindeki bütün putları parçalamış, onları düşünmeye sevk etmek için baltayı da en büyüklerinin boynuna asmıştır. Onlar geri gelip putların o hâlini görünce bunu Hz. İbrahim'in yaptığını düşünmüşler ve onu yakalayıp Nemrut'un huzuruna getirmişler ve; 'Bunları tanrılarımıza sen mi yaptın' diye soruya çekmişlerdir. İbrahim (a.s)'de; "Hayır! Bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalım!" (Enbiya, 21/63) demiş, onlar iç dünyalarında biraz düşünmüşler, Hz. İbrahim'i haklı bulmuşlardır, ama biraz sonra eski inatlarına dönerek onu ateşe atarak yakmaya çalışmışlardır. İşte burada Hz. İbrahim büyük bir imtihan vermiştir: Ateşle imtihan!

Bu dünya hayatı hepimiz için bir imtihan dünyasıdır. İnsan olarak hepimiz dünya hayatında çeşitli şeylerle imtihan edilmekteyiz. Zaten Allah Teala, Mülk suresi ikinci ayetinde bizleri imtihan etmek için yarattığını ifade etmektedir. Bu imti-

\* Dr. Mustafa KAHRAMAN

hanın temel noktası da kimin iyi amel işleyip kimin kötü amel işleyeceğini ortaya çıkarmaktır.

İşte bizler dünya hayatımızın en temel hareket noktası olan imtihan edilme gerceği ile karşı karşıya olduğumuzu hiçbir zaman hatırlımızdan çıkarmamalıyız. Ahi-retimizin tarlası ve cenneti hak etmek için bir araç olan bu imtihan dünyasında pek çok şeyle imtihan edilmektedir. Bu imtihan bazen açlık, kıtlık, mal-mülk, makam-mevki, sağlık-sihhat ve bazen de ailemiz, çocuklarımızla olmaktadır. Çocuğumuzun olması da bir imtihadır, olmaması da. Bu imtihanlardan, sıkıntılardan, zorluklarдан peygamberler de hariç tutulmamışlardır. Hatta başta sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed olmak üzere, hayat hikâyeleri Kur'an'da anlatılan peygamberlere baktığımız zaman her birinin dünya hayatında çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldığına şahit olmaktayız. Hz. Muhammed'in 13 senelik Mekke hayatında çektiği sıkıntılar, Uhud'da, Reci ve Bi'r-i Maâne facialarında yaşadığı derin üzüntü, Hz. Eyyûb'un hastalığı, Hz. Yakup ve oğlu Hz. Yusuf'un başına gelen olaylar, Hz. Lüt'un, Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın kavimlerinden çekikleri sıkıntılar ve daha niceleri.

İşte Hz. İbrahim'de dünya hayatında büyük bir imtihandan geçmiş, ateşe imtihan edilmiştir. Bu kolay, basit ve sıradan bir imtihan değildir. Hz. İbrahim, ateşe atılacağını ve ateşe yanacağını bile bile imanından vazgeçmemiştir. O, Allah'a güvenmiş, O'na dayanmış, yardımı ancak O'ndan beklemiştir. Bunun sonucu olarak da Allah ateşe "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" (Enbiya, 21/69) diye emrederek içerisinde huzurla ibadet edilebilecek bir bahçeye dönüştürmüştür. Bu olayı gören başta Nemrut olmak üzere inkârcılar önce hayretler içerisinde kalmışlardır. Allah'a ve Hz. İbrahim'in peygamberliğine inanacakları yerde, diğer örneklerde olduğu gibi inkârlarına devam etmişlerdir. Bizler bu örnekte kalpten inanarak, sadece Allah'a güvenerek, O'na dayanarak, yardımı sadece O'ndan bekleyerek inananların sonunun ve mükâfatının nasıl olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Bizler de her zaman Allah'a güvenmeli, yardımı daima O'ndan beklemeli ve imanımızı Hz. İbrahim'in imanı gibi sağlam tutmalıyız. Bu imtihan dünyasında başımız dara düşüğü zaman, küçük bir sıkıntı ya da zorlukla karşılaşduğumuz zaman hemen Allah'a isyan bayrağını açmamalıyız. Her anımızla, her hâlimizle imtihan içerisinde bulundugumuzu hatırlımızdan çıkarmamalıyız. Dünya hayatında ateşin içerisinde atılarak diri diri yanmaktan daha büyük imtihan ne olabilir ki. Başımıza bir bela, musibet, sıkıntı geldiği zaman sabretmeli, sıkıntımızı gidermesi için yüce Rabbimize el açıp yalvarmalıyız.

## HZ. İLYAS (A.S) VE TEVHİD ÇAĞRISI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ إِذَا قَالَ لِقَوْمَهُ أَلَا تَتَّقُونَ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ اللَّهُ  
رَبُّكُمْ وَرَبُّ أَبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ إِلَّا عِبَادُ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ وَتَرَكُنَا عَلَيْهِ  
فِي الْآخِرِينَ سَلَامٌ عَلَى إِنْ يَأْسِنَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

“Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi. Hani kavmine şöyle demişti: ‘Allah'a karşı gelmekten sakınmaz misiniz? Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak Ba'l'e mi tayıyorsunuz?’ Onu yalanladılar. Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka. Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık. İlyas'a selâm olsun. Şüphesiz biz iylilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o bizim mümin kullarımızdandır.” (Sâffât, 37/123-132)

İlyas (a.s), Kur'an-ı Kerim'de kendisinden kısaca bahsedilen peygamberlerdendir (Enâm, 6/85; Sâffât, 37/123). O, kavmini “Tevhid”e çağrırdı ve milletine şöyle hitap etti: “Allah'a karşı gelmekten sakınmaz misiniz?”

“Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak “Ba'l'e mi tayıyorsunuz?”

İlyas (a.s), tevhid inancından ayrılp puta tapmaya başlayan İsrailoğullarına gönderildi. Ayet-i kerimedede geçen “Ba'l” de Hz. İlyas'in kavminin tapındığı putun ismiydi. Oturduğu şehirlerinin ismi “Bek” olan bu halkın, tapındıkları puttan dolayı şehirlerinin isminin “Ba'lebek” olduğu kaynaklarda rivayet edilmektedir (Suat Yıldırım, “Ba'l”, DİA, IV, 553-554).

Puta tapan bu kavim, İlyas (a.s)'ın uyarmalarına kulak vermedi. İman etmedi. Tıpkı kendilerinden önceki peygamberlerin çağrısına uymayanlar gibi. Nitekim Kur'an-ı Kerim özellikle bu nokta üzerinde durmakta ve İsrailoğullarının zaman zaman nankörlük ettilerine dikkatleri çekmektedir (Bakara, 2/83-85; Câsiye, 45/16-17).

\* Dr. Ömer MENEKŞE

Hâlbuki o kutlu elçiler, ilimle ameli, hayatla ahlaki, hikmetle irfanı, dünya ile ahireti buluşturan ve barıştan insanlık önderleri, hikmet ışığı ve hidayet rehberleriyydi. Onlar, insanları küfrün bataklığından, bir olan Allah'ın tevhit yoluna, bilgi ve inancın aydınlığına çağırılmıştı...

İşte İlyas, onların “En güzel Yaratıcı”yi bırakıp da, Ba'l'e tapmalarını, Tevhîd İnancı'nı temelinden yıkıp putperestliğe dönümlerini çirkin karşılamıştı. Hz. İlyas uzun bir mücadele verdi, ancak onları doğru yola çevirme imkânı elde edemedi; sonunda onu yalanlamak suretiyle hakkı red ve inkâr ettiler. Evet, “Onu yalanladılar” (Sâffât, 37/127).

Dünyada imansızlıklarının cezasını çekmiş olan bu halk âhirette de perişan olacaktı. Nitekim;

*“Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir.”* dendi. Ancak, her millete olduğu gibi onlar içinde de;

*“Ancak Allah'ın ihlâslı kullan başka.”* idi.

İlyas (a.s) kendisinden sonrakiler için de anila gelmişti. Çünkü Allah böyle dilemişti.

*“Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bırakık.”*

*İlyas'a selâm olsun.”*

Göruldüğü üzere ayetlerde; İlyâs (a.s)'ın, Îsrâiloğullarını hakka davetinden bir özet verilmekte, O'nun çağrısından örnekler sunulmaktadır. Öncelikle Hz. İlyas'ın uyandıktan ettiği milletinin Allah'tan korkmadıkları, kötülüklerden sakınmadıkları; aynı zamanda Allah'ı bırakıp putperestlige döndükleri konuya giriş anlamında yer verilmektedir. Sonra da ana tema söyle işlenmektedir:

1. İnsan eliyle yontulup şekillendirilen Ba'l ve benzeri putlar, ilâhî icat ve sanatın karşısında hiçbir anlam ve değer taşımaz. Çünkü kâinatı da, onda yer alan her varlığı da yaratın Allah'tır.

2. Allah gelip geçenlerin de, gelecek olanların da yegâne yaratıcısı ve terbiye edicisidir.

İlyâs (a.s)'ın tebliğ ve irşatta bulunduğu kavmin çoğu inkârda ısrar etmişse de, ona inananlar da olmuştur. Daha sonra hak ile batılın devamlı mücadele hâlinde olduğu gösterilmekte ve kiyamete kadar da bunun devam edeceğini, ancak batılın daima yok olmayı mahkûm olduğuna işaret edilmektedir. Böylece İlyâs Peygamber de görevini lâyıyla yerine getirerek ilâhî iltifata mazhar olmuş ve kendisinden sonra gelenlere şerefli bir isim bırakmıştır.

Sonuç olarak iyi bir ün, iyilere Allah'ın mükâfatıdır. O halde geride iyi bir isim, bu kubbede hoş bir seda bırakmak için çalışılmalıdır. Bunun önde gelen şartı da hiç şüphesiz imandır. İlyâs Peygamber gibi, hemen bütün peygamberler dünyada da, âhirette de Allah'ın selâm sıfatının tecellisine mazhar kılınmışlardır. Onlara dosdoğru uyan müminlerin de bu sıfattan nasiplerini alacaklarında hiç şüphe yoktur.

Selam İlyas (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. İSA VE RUHBANLIK OLAYI\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى أَثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ  
 الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَا هَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا  
 رَعَوْهَا حَقٌّ رِعَايَتِهَا فَاتَّبَعْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"Sonra bunların peşinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu Isa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir." (Hadîd, 57/27)

Müslümanlar olarak Allah'ın seçtiği tüm peygamberlere ve onlara indirilen kitaplara inanırız. Bütün peygamberler, gönderildikleri toplumları tevhîd inancına çağrımış ve kendilerinden sonra gelecek Allah elçilerinin davetine de uymayı tavyise etmişlerdir. Kur'an'da ismi sıkça geçen; gerek yaratılışı ve gerekse ölümü oldukça sırlı olan peygamberlerden birisi de Hz. Isa (a.s)'dır. İslam'a göre, Hz. Isa, Meryem'denbabasız dünyaya gelmiş bir peygamberdir.

"Allah nezdinde Isa'nın durumu, Adem'in durumu gibidir. Allah, onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Oll!' dedi ve oluverdi." (Al-i İmran, 3/59)

O, İsrailoğullarını hak dine ve tevhid inancına davet eden ve son peygamberin gelişini haber veren bir müjdecidir. Kur'an'da, "Hani, Meryem oğlu Isa, Ey İsrail oğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim demişti." (Saff, 61/6) diye belirtilmektedir.

\* Ömer ÖNEN

Hz. İsa'nın ölümü ile ilgili olarak Kur'an'da şu bilgiler verilmektedir:

*“Allah elçisi Meryem oğlu Isa'yı öldürdü’ demeleri yüzünden (onları lânetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astilar; fakat (öldürdükleri) onlara Isa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Bilakis Allah onu (Isa'yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.”* (Nur, 157-158)

Ruhbanlık; insanlardan uzaklaşıp riyazete çekilerek dünya zevklerini terk etmek ve kendini aşırı bir şekilde ibadete vermek demektir. Ruhbanlık, Hristiyanlara özgü bir anlayıştır. Hz. İsa'dan sonra, gördükleri baskı ve zulüm sebebiyle bir kısım Hristiyanlar toplumsal hayattan soyutlanarak, edindikleri özel mekânlara çekilmişler ve kendilerini ibadete adamışlardır. Zamanla, bir yaşayış biçimini olarak, Hristiyanlığın bünyesinde yerleşen bu uygulamaya ruhbanlık, uygulayanlara da ruhban adı verildi.

Ruhbanlar, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek ve hayatın yozlaşdırıcı unsurlarından uzakta kalabilmek için bu geleneği benimsemişlerdi. Bunlar, inzivaya çekilmek, hiç evlenmemek, ruhsal arınma, dünyaya önem vermeme, bir lokma ve bir hırka yeter gibi bir anlayış içerisinde hayatlarını sürdürüyordular. Düşünceleri ve ruhlarını her türlü ihtiastan arındırıp varlıklarını tümü ile Allah'a adayacaklardı. Sonraları bu düşünce uygulamada amacından uzaklaştı, birtakım ruhsuz törenlere ve biçimsel şenliklere dönüştü. Üçüncü asırdan itibaren evlenmeyi bir fitne olarak görmüşler ve evlenmemişlerdi. Bu ve benzeri düşünceler nedeniyle Hristiyanların birçoğu bu ruhban sınıfını kabul etmemektedirler.

Ruhbanlık, İslâmî bir davranış olmadığı gibi, hak dinlere de nispet edilemez. İslâm, dünyayı terk etmeyi değil, dünya ve ahiret dengesini sağlamayı, Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim olması ve Allah'ın isminin yüceltmesini amaçlar. İslâm'ın gayesi, insanları her türlü fitne ve fesattan korumaktır. İslâm'da ruhbanlık olmadığı gibi, ayrıcalıklı din adamı sınıfı, günahları bağıslama, dinden çıkışma (aforoz) ve cennet belgesi verme yetkisi de yoktur.

Kul, rabbine arada hiçbir vasıta olmadan yonelebilmelidir. Peygamberin görevlerinden biri de, din ve dünya işlerini birlikte yürütmek, yüce Allah'ın mesajını bütün insanlara duyurmak, Allah'ın emirlerini yeryüzünde hâkim kılmaktır. Müslüman olarak bizim görevimiz, yüce Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket etmek ve bütün peygamberleri ve getirdiklerini kabul etmektir.

## HZ. İSMAIL (A.S): TESLİMİYET ABİDESİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا  
 وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكُورَةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi. Ailesine namaz ve zekâti emrederdi. Rabbi'nin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı." (Meryem, 19/54-55)

Kur'an-ı Kerim'de adı zikredilen peygamberlerden biri olan Hz. İsmail (a.s), bir teslimiyet abidesidir. Önce bir müjde olarak, ardından babası Hz. İbrahim'in, annesi Hâcer'in ve manevi annesi Sare'nin simandığı bir imtihan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. İsmail, Hz. İbrahim'e saçılı sakalı ağardığı bir zamanda verilen bir müjdeydi, fakat bir son değil yepyeni bir başlangıçtı. Onun ardından "Ishak" gelecekti "Sare" anneden.

Hz. İsmail'in neslinden son peygamber Hz. Muhammed, Hz. İshak'in neslinden Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun ve daha nice peygamberler gelecekti.

Hz. İbrahim (a.s), Allah'a kendine sâlih bir evlat vermesi için dua etmişti. Allah da onun duasını kabul ederek ona İsmail (a.s)'i bahsetmişti. Nitekim Hz. İbrahim de öyle diyordu:

*"Hamd, iyice yaşılanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işittendir."* (İbrahim, 14/39)

Ardından daha adı dahi konulmamış Mekke yolunda çıkar karşımıza. Çölde ağır aksak ilerleyen iki silik iz. Bir yanda nebi İbrahim (a.s), diğer yanda cefâkâr anne Hâcer ve elde bir küçük bebek: İsmail.

\* Dr. Ömer MENEKŞE

Allah'ın emriyle konaklayan, Allah'ın emriyle ilerleyen ve Hicaz'a doğru yol alan bir küçük kafile. Her taraf issız ve susuz.

Hı. İbrahim Allah Teâlâ'nın emriyle hanımı Hâcer ve oğlu İsmail'i Kâbe'nin daha sonra inşa edildiği yere yakın bir yerde büyük bir ağaçın yanına bıraktı. Yanlarına bir dağarcık hurma ve biraz su koydu.

Hı. İbrahim dönüp giderken Hâcer, "Ey İbrahim, bizi bu issız ve kimsesiz vadide bırakıp da nereye gidiyorsun?" dedi. Hâcer tekrar, "Ey İbrahim! Bizi burada bırakmanın sana Allah mı, emretti?" diye seslendi. Hı. İbrahim, "Evet Allah emretti" deyince, Hâcer, "Öyleyse Allah bize yeter, bizi o korur" diyerek Allah'a tevekkül etti. Hı. İbrahim de Beytullah'a dönerek şöyle dua etti:

*"Rabbimiz! Ben çocuklarınmdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmalar için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden niziklerdir, umulur ki şükrederler." (İbrahim, 14/37)*

Aradan günler geçti. Yanlarındaki su ve hurma bitti. Etrafta kimseler yoktu, çocuk susuzluktan ağlıyordu.

İşte, bu çöl ikliminde, susuzluktan kıvranan çocuğunun hayatından endişe duyan ve belki bir su bulurum umuduyla iki tepe (Safa ve Merve) arasında koşuştururan ve dilinde dua Allah'a yalvaran Hâcer; Allah'a güvenin ve sabrın sınavında...

İşte bu sabrın hediyesi zemzem ve sa'y; artık iki direk arasından ibaret kalan o büyük semboller Safa ve Merve...

Ardından yine sınav ve yine o teslimiyet:

İsmail "Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. Allah'ın dilemesiyle beni sabredenlerden bulacaksın." (Sâffât, 37/102) dedi.

Babası, "Yavrucuğum, rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm. Bir düşün, ne dersin" diyordu. O güzel dilde işte bu teslimiyet. Bu teslimiyetin hep birer hediyeleridir: Kurban, Kâbe, Hacc.

"Hani İbrahim ve İsmail evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor ve şöyle dua ediyordu:

*"Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin. Ey rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kil. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kil. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbe-leri çok kabul edensin, çok merhametli olansın." (Bakara, 2/127-128)*

İşte bu duanın bir sonucuyum ben diyordu Hz. Peygamber. Ardından bir çağrı da sevgili Peygamberimize geliyordu:

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebi idi." (Meryem, 19/54)

İşte bir resûlün örnek alınıp hayatı aktarılsın diye Kur'an-ı Kerim'de anlatılan hayatı...

Ayette sözünde durmanın önemine işaret edilmiş, ahde vefa erdemile temayüz eden Hz. İsmail övülmüştür.

Hz. İsmâîl, Allah'ın verdiği nimetlerin kadrini bilerek ruhunu güzelliklerle bezemeye ve rabbinin buyruklarına mutlak bir teslimiyet içinde görevini yerine getirmeyi çalışmış, böylelikle Allah'ın rızâsını kazanmıştır. Halkını dinin direğî olan namazı kılmaya ve toplumsal dayanışmayı sağlayan zekâtî vermeye teşvik etmiştir.

Hz. İsmail'in kurban edilmek üzere boynunu bıçağa uzatması ve başta Rabbine, sonra da babasına itaat etmesi gençlerimiz için iman, itaat ve teslimiyette mükemmel bir örnektir. Bu şekilde teslim olanı Allah yarı yolda koymaz. Onların yâr ve yardımıcısıdır. Zira en büyük ibadet, yaratılış amacımız olan âlemlerin rabbi olan Allah'a teslim olmaktadır.

Selam İsmail (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. LÛT VE KAVMİ\*

﴿سَمِّ اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ  
 قَالُوا إِنَّا أُرْسَلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينٍ﴾

“Şöyle dediler: Şüphesiz biz suçlu bir millete gönderildik.” (Hicr, 15/58)

Hz. Lüt Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in kardeşi Hârân'ın oğludur. Filistin yakınlarında bulunan Lüt gölü civarındaki Sedum (Sodom) halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Buradaki halka Hz. İbrahim'in dinini tebliğ etmekle görevlendirilmiştir.

Hz. Lüt'un peygamber olarak gönderildiği Sedum halkı ahlaken çirkin ve kötü suçu işliyorlardı. Bunlar, cinsî sapıklık içerisindeydi. Eşleri kadınları bırakıp erkeklerle düşüp kalkıyorlardı ki bu gün buna livata-homoseksüellik denmektedir. Hz. Lüt, halkını bu çirkin davranışlarında bulunmamaları konusunda uyarmış, onlara daha önce hiçbir topluluk tarafından yapılmayan, kadınları bırakıp da erkeklerle ilişki kurma davranışını terk etmelerini, bunun bir aşırılık (Arâf, 7/80-81) ve cahillik (Neml, 27/55) olduğunu söylemiş; yine büyük bir azgınlık göstergesi olan yol kesme eylemlerine de son vermelerini istemiştir (Ankebût, 29/29).

Hz. Lüt eşî dâhil hiç kimseye söz geçirememiş, kavmi tarafından yalanlanmıştır. Hatta halkı Hz. Lüt'u, onları eleştirmeye ve ikazalarından vazgeçmediği takdirde sürgün etmekle tehdit etmişler (Şu'ara, 26/167); onun davetiyle alay ederek, peygamberlerini yalanlayan tüm toplulukların söyledişi gibi, şayet söyledikleri gerçekse kendilerine azap getirmesini istemişlerdir (Ankebût, 29/29). Bunun üzerine Hz. Lüt, “Rabbim, beni ve ailemi bunların yaptıklarından kurtar” (Şu'ara, 26/169) diyerek yüce Yaratımızdan yardım istemiştir (Ankebût, 29/30).

Hz. Lüt ve kavmi arasında yaşanan bu olayların ardından yüce Rabbimiz Hz. Lüt'un kavmini cezalandırmak üzere elçi melekler göndermiştir. Melekler önce çocuk müjdesi vermek için Hz. Lüt'un amcası Hz. İbrahim'e uğramışlar, daha sonra Lüt kavmine gitmişlerdir. Hz. İbrahim ile elçi melekler arasındaki konuşma başta okuduğumuz ayet ve devamında yüce Kitabımızda şu şekilde dile getirilmektedir: Bunun üzerine Allahu Teala, Hz. Lüt'un öğütlerine ve davetine uymayan kavmini

\* Dr. Burhan ERKUS

yok etmek üzere “elçiler” (melekler) görevlendirdi. Melekler, önce Hz. İbrahim'e uğradılar ve orada Hz. Lüt'un kavmini cezalandırmak üzere geldiklerini söylediler. Hz. İbrahim'in Hz. Lüt'un da o kavmin içinde bulunduğu söylemesi ve endişe duyması üzerine melekler, karısı hariç Hz. Lüt ve ailesinin bu cezalandırmadan etkilenmeyeceğini söylediler (Ankebüt, 29/31-32).

Melekler Hz. İbrahim'in yanından ayrılp Hz. Lüt'un bulunduğu kasabaya gitdince Hz. Lüt onların kim olduğunu bilemedi ve kavminin bu misafirleri taciz etmesinden endişe ettiği için gerginlik ve sıkıntı yaşamaya başladı (Hüd, 11/77). Daha sonra endişe ettiği durum başına geldi ve misafirlerin geldiğini duyan azgin halk gelerek (Hicr, 15/67) Hz. Lüt'un misafirlerine cinsel tacizde bulunmaya başladilar (Kamer, 54/37). Bunun üzerine Hz. Lüt onlara, kendisini misafirlerinin yanında mahcup etmemelerini, Allah'tan korkmalarını söylemiş (Hicr, 15/68-69); şayet isterlerse kendi kızlarını onlara nikâhlamayı önermiştir (Hüd, 11/78). Gözü dönmüş halk, Hz. Lüt'un bu teklifini geri çevirmiş, azgınlıklarına devam etmişlerdir. Hz. Lüt'un, sığınacak bir yer arayacak kadar darda kalması (Hüd, 11/80) üzerine melekler kendilerinin Allah'ın elçisi olduğunu belirtip bu azgin topluluğun hiçbir zarar veremeyeceğini söylemişler ve onu sakinleştirmeye çalışmışlardır (Hüd, 11/81).

Bütün bu yaşananların ardından artık Allah'ın azabının vakti gelmişti. Elçiler Hz. Lüt'a, eşi hariç aile bireylerini alarak geceleyin bulunduğu şehirden ayrılmalarını istediler. Zira inanmadığı için Hz. Lüt'un eşi de Allah'ın azabına uğrayanlardan olacaktı (Hüd, 11/81). Daha sonra yüce Rabbimizin emri gerçekleşti ve yiğin yiğin yağan sert taşlarla Hz. Lüt'un kavmi helak edildi (Hüd, 11/82-83). Yüce Kitabımız, bu cezalandırmada gerçekleri görebilen insanlar için ibretler olduğunu belirtmekte, helak edilen o şehrin kalıntılarının hâlâ durmakta olduğunu haber vermektedir (Hicr, 15/73, 77).

Hz. Lüt'un bu kissasından almamız gereken önemli dersler vardır. Öncelikle yaşıntımızda Sünnetullah diye ifade eden yüce Allah'ın koyduğu prensiplere uygun hareket etmemiz gereklidir. Zira aynı cinsten insanların cinsel birliktelik yaşaması Allah'ın koyduğu temel kurallara aykırı olup insan haysiyet ve şerefyle bağdaşmayan bir durumdur. Bu durum tarihte bir toplumun toplu olarak cezalandırılmasına vesile oluyorsa bunun ne derece büyük bir günah olduğunu bilmemiz gereklidir. Yapanları da toplum olarak düzeltmek için elimizden geldiğince çaba sarf etmemiz gereklidir. Öte yandan insan her ne kadar mahlükatın en şerefli olarak yaratılmışsa da sınır tanımazlığın onu nerelere götüreceği bu kissada açıkça ortaya çıkmaktadır. Hz. Lüt kissasında olduğu gibi tarihte toplu olarak helak edildiği bize yüce Kitabımızda haber verilen diğer toplumların da suçları farklı olsa bile ortak noktalarının sınır tanımazlık olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden davranışlarımızda aşırıya gitmemeli, haram helal sınırlarının dışına çıkmamalıyız.

## HZ. MERYEM: İFFET ABİDESİ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّيْنِي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلَ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ  
 السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا أَنْثَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ  
 الذَّكْرُ كَالْأُنْثَى وَإِنِّي سَمِّيَتْهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَدُرِّيَّتْهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Hani İmran'ın karısı, 'Rabbim! Karnımdakini sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin' demişti. Onu doğurunca 'Rabbim' dedi, 'Onu kız doğurdum.' -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum." (Al-i İmrân, 3/35-36)

Hz. Meryem, Allah tarafından insanlara rehberlik yapmak üzere gönderilen peygamberlerden birisi olan Hz. Isa'nın annesidir. Hz. Isa Kudüs'e yakın bir beldede Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya geldi. Bu doğum, yüce Rabbimizin bir mucizesidir.

Hz. Meryem Kur'an'da özel olarak adı geçen ve bir sureye ismi verilen, mübarek ve müstesna bir şahsiyettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in on dokuzuncu sûresi Meryem sûresidir. Hz. Meryem, Kur'an'da ismiyle anılan yegâne kadındır. Babasının adı İmran'dır (Al-i İmrân, 3/35; Tahrîm, 66/12). Kur'an'da, annesinin adı verilmeden İmran'ın karısı diye bahsedilir. Yüce Allah Hz. Meryem'i taltif etmiş, onu övmüş ve yetiştirmiştir. Melekler ona, "Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına üstün kıldı. Rabbine ibadet et, secdeye kapan, eğilenlerle beraber sen de eğil" diye tavsiyelerde bulunurlar (Al-i İmrân, 3/37, 42-43).

Yüce Rabbimiz Kur'an'da, Hz. Meryem'i ve oğlu Hz. İsa'yı dünyaya getirişini bizlere özetle şöyle anlatır:

\* Dr. Bahattin AKBAŞ

"(Ey Muhammed!) Kitapta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayınlara doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germişi. Biz, ona Cebrail'i göndermiştık de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, 'Senden, Rahman'a siginirim. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme)', dedi. Cebrail, 'Ben ancak Rabbimin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim,' dedi. Meryem, 'Bana hiçbir insan dokunmadığı ve ifetsiz bir kadın olmadığım halde, benim nasıl çocuğum olabilir?' dedi. Cebrail, 'Evet, öyle.' Rabbim diyor ki, 'O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kilmak için böyle takdir ettik. Bu zaten (ezelde) hukme bağlanmış bir iştir,' dedi. Böylece Meryem çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!' dedi. Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: 'Üzülme, Rabbim senin alt tarafında bir çay akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan, 'Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım' de. Kucağında çocuğu ile halkının yanına geldi. Onlar şöyle dediler: 'Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de ifetsiz değildi.' Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşsun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgin bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir).' Hakkında şüpheye düştükleri hak söyle göre Meryem oğlu İsa işte budur." (Meryem, 19/16-34)

Yüce Rabbimiz, Tahrîm suresi 12 ayetinde de, "İmrân kızı Meryem'e ruhumuzdan üfledik" buyurarak Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya nasıl hamile kaldığını bizlere anlatır.

Hz. Meryem, Kur'an'da ve hadislerde en çok övülen kadınlarım başında gelir. O ifset, ismet ve takva gibi faziletleri kendinde toplamış bir şahsiyettir (Âl-i İmrân, 3/45; Enbiyâ, 21/91; Tahrîm 66/12). Hz. Meryem bedenî ve ruhî saflığı, kendini Allah'a ibadete adaması, ifset ve namusunu koruması sebebiyle "Betül" diye isimlendirilir. Betül ayrıca manevî mükemmellikle birlikte fizikî güzelliği de ifade ettiği için Hz. Meryem, zamanının en güzel ve en mükemmel kadını olarak anıldı (Lisânü'l-Arab, "btl" md.; Hâzin, I, 273). Ayet-i kerimeye göre Meryem tertemiz bir kadındı (Âl-i İmrân, 3/42). Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde Hz. Meryem'in Âsiye, Fâtima ve Hatice ile birlikte cennet kadınlarının önde gelenlerinden olduğunu söylemiştir (Müsned, III, 64,80, 135). Bir başka hadisinde ise "Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı İmrân kızı Meryem, bu ümmetin kadınlarının en hayırlısı da Hatice'dir" buyurulur (Buhâri, "Şehâdât", 30, "Enbiyâ, 3", 32, 45-46, "Menâkibü'l-Ensâr", 20).

## HZ. MERYEM VE OĞLU İSA MESİH\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهَ آيَةً وَأَوْيَنَاهُمَا إِلَى رَبِّوَةٍ دَاتِ فَرَارٍ وَمَعِينٍ

“Meryem oğlu Isa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik.” (Mü'minûn, 23/50)

Hz. Meryem, insanlık tarihinin en önemli sembol şahsiyetlerinden biridir. O, iffetin, dindarlığın, hanımfendiliğin, sabrın, tahammülün ve anneliğin simgesidir. Hz. Meryem'in annesi, Meryem daha doğmadan onu kayıtsız şartsız Allah'a adamıştı (Âl-i İmrân, 3/35). O dönemde Kudüs'teki tapınakta ibadet ile dolu bir hayat yaşamaları için erkek çocukların Allah'a adanması bir âdetti. Fakat Meryem'in annesi Hanna ne bilecekti ki, karnında taşıdığı yavru, bir kız çocuğu idi (Âl-i İmrân, 3/36). Allah bu güzel adağı kabul edip onu teyzesinin kocası Zekeriya'nın himayesinde tipki nadide bir çiçek gibi yetiştirdi (Âl-i İmrân, 3/37).

Zekeriya tapınakta küçük çocuk için, ancak merdivenle ulaşılabilen bir mihrap inşa etmişti (Taberî, *el-Câmî*, III, 246). O, ne zaman Hz. Meryem'in yanına, mihraba girse Meryem'in yanında yiyecek bulurdu. Çünkü Allah'ın hesapsız rızkı Hz. Meryem'e lütuf olarak geliyordu (Âl-i İmrân, 3/37).

Iffet ve dindarlığın, şahsında toplandığı hanımfendi, evli değildi. Fakat bir gün Allah'ın emriyle Melek Cebrail, hiç evlenmemiş olan bu hanıma Allah'ın ruhunu üfledi (Meryem, 19/18-22). İmran'ın kızı Meryem, artık Allah'ın kelimesine, mucize çocuğa hamileydi. Bu çocuk, tipki atası Âdem gibi harikulade olarakbabasız dünyaya gelecekti (Âl-i İmrân, 3/59). Artık Isa Peygamber, dünyayı aydınlatmaya geliyordu. Kral Agustus'tan sonraki kırk ikinci yılda, Julius Sezar'ın Roma imparatoru olduğu dönemde, Isa Mesih, Filistin'de Beytullahim (Bethlehem)'de dünyaya geldi (Nesaî, "Salat", 1).

Bazları Hz. Meryem'i iffetsizlikle suçladı (Nisâ, 4/156). Nasıl olur da, babasız bir çocuk dünyaya gelirdi ki? Ağaç tohumsuz olur muydu? Bulut olmadan yağmur ya-

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ğar mıydı? Olmazdı işte! Allah'ın yeryüzünde kılı kırk yaran tabiat kanunları vardır, elbette! Fakat Allah bazen tabiat kanunlarının dışında iş yapar. Buna da mucize denir. İsa Mesih'in doğumda, Salih Peygamber'in kayadan çıkan devesi gibi, Musa Peygamber'in yilana dönüşen asası gibi, Efendimiz Muhammed aleyhisselâmin İsrâsi gibi bir mucizeydi. Ne yazık ki, maddeci düşüncenin etkisi altında olan çoğu insan mucizeleri kavrayamaz.

Tüm kadınların örnek almaları gereken ifset timsali, adanmış kadın, iftirala-  
ra karşı sabretti. İftiracılara kundaktaki çocuğu gösterdi. İsa Peygamber, daha  
bebekken onlarla konuştu, peygamberliğini yüzlerine haykırdı (Âl-i İmrân, 3/46;  
Mâide, 5/110).

Roma, o dönemde putperestti. İsa Peygamber, Allah'ın birliğini insanlara anlat-  
mak üzere gönderilmişti ve bu görevi yerine getirirken, her peygamber gibi eziyet ve  
işkenceye maruz kaldı. Bir avuç insan O'na inandı (Âl-i İmrân, 3/52-53). İnançsızlara  
göre, O'nu susturmanın en iyi yolu öldürmekti. Denediler de bunu. Fakat Allah  
onları şaşırttı ve İsa Peygamber diye çarmıha bir başkasını astılar (Nisâ, 4/157). Allah,  
bir mucizeyle bu dünyaya gönderdiği Peygamberini yine bir mucizeyle çekip al-  
mıştı, katına (Nisâ, 4/158). Başı mucize, sonu mucize Resul, insanlığa İncil'i, Müjdeyi  
armağan ederek çekilmişti, Allah katına. Fakat insanlar rahat durmadılar. Kutsal  
kitaplar hidayet bulmak için değil de, birilerinin maddî çıkarlarına hizmet etmek  
için gönderilmiş gibi, tahrife koyuldukları İncil'i! Oysa İncil, kendi gibi bir müjde olan  
iki kitabı tasdik ediyordu. Kendinden önceki Tevrat'ı ve kendinden sonraki Kur'an'ı  
(Âl-i İmrân, 3/50). Üstelik İncil, Adı Ahmed olan bir Peygamberin geleceği haberini  
vererek, insanlığa verilebilecek en büyük müjdeyi veriyordu (Sâff, 61/6).

Pek çok kişi ya İsa Mesih'e hiç inanmadı ya da onun tebliğ etiği Allah'ın birliği  
inancını çarpıtarak, 'Allah üctür' iddiasında bulundu. İsa Peygamber'inbabasız do-  
ğuşunu anlayamadılar ve 'İsa, Allah'ın ogludur' dediler (Nisâ, 4/171; Mâide, 5/72; Tevbe,  
9/31). Oysa Hz. İsa, Allah'ın kulu ve peygamberidir ve Allah her şeyden yücedir. İsa  
Peygamber insanlardan Allah'a inanmalarını, O'na kulluk etmelerini istemişti (Zuh-  
rûf, 43/63-64). Ve İsa Peygamber, (Allah) bana, anneme iyi davranışmamı emretti. Beni  
bedbaht ve zorba kılmadı' demişti (Meryem, 19/32).

Hiçbir peygamber Allah'ın emirlerini bildirme bakımından diğerinden farklı de-  
ğildir. Fark sadece uygulamadaki bazı ayrıntılarda olabilir. İsa Peygamber de kutlu  
peygamberlik zincirinin en güzide halkalarından biridir. O, dünyaya adalet, barış,  
huzur ve imanı armağan etmek istedi. Ona reva görülen, ateşe atıldığından atası İb-  
rahim Peygambere reva görülenle ya da son peygamber Muhammed (s.a.s)'e karşı  
yapılan eziyetlerle aynıdır. Annesi Hz. Meryem'e yapılan iftiranın Hz. Aişe'ye yapı-  
lan iftirayla aynı olduğu gibi.

Yollarına gül sermek gereken bu kutlu peygamberlerin yollarına diken serpildi. Karşılılarında saygıyla eğilip hayırla anılması gereken anneler incitildi. İnsanlık tarihi bu tür zorbalıklarla doludur. İnsan suretinde olan, fakat ruhî melekelerini yitirmiş insanlar, peygamberlere, Peygamber eşlerine, Peygamber hanımlarına iftira ederken, aslında kendilerine verilen müjdeyi, başlarına gelecek azapla değiştirdiklerinin farkında olsalardı, aynı şeyi yaparlar mıydı?

İnsanlık, İsa Peygamber'den Allah'ın birliğini, anneye nezaketi, vefayı ve sabrı öğrendi. Dünyanın en büyük imparatorluğu size karşı da olsa, Allah'a siğğınıldığından en güçlünün siz olduğunu öğretti. Ve Allah istemedikçe kimsenin canının alınamayacağını!

İsa Peygamber beşikte konuştuğu gibi, bir ibret vesikası olarak, sanki hâlâ bizimle konuşuyor. Çünkü o, Allah'ın kelimesi! (Enbiyâ, 21/91).

Kur'an'ın tüm insanlığa verdiği mesajı bir daha hatırlayalım:

*“De ki ‘Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.’ Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: ‘Şahit olun, biz Müslümanlanız.’”* (Âl-i İmrân, 3/64)

O halde, selam olsun İsa Peygamber'e!

Selam olsun Musa Peygamber'e!

Ve selam olsun sevgililer sevgilisi Muhammed'e!

## HZ. MERYEM VE BEŞİKTE KONUŞAN BEBEK İSA\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ فَقَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَيِّبَا قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ أَتَانِي الْكِتَابَ  
وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

"Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşsun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.'"

(Meryem, 19/29-30)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, gerek peygamberlikten öncesinde ve gerekse peygamberlikten itibaren yüce Yaraticının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Yerine göre bunların aileleri de harikulade bir tarzda Allah (c.c) tarafından desteklenmiştir. Kur'an'da anlatılan Hz. Isa (a.s)'nın doğumu ve annesi Hz. Meryem'in buna karşı tutumu bu hadiselerin tipik bir örneğidir. Hz. Meryem, Allah'ın güç ve kudretinin eseri olarak, oğlu Isa'ya babasız bir şekilde hamile kalmış ve bebek Isa babasız olarak dünyaya gelmiştir. Yüce Yaraticının hazırladığı bir senaryo olarak, Hz. Isa'nın henüz doğduğu günlerde beşikte iken konuşması olayı, hem o günlerde kavmine karşı zor durumda kalan annesi Meryem'i töhmetten kurtaran, hem de ilerde "Isa Allah'ın oğlu" iddiasıyla (Bakara, 2/116; Mâide, 5/72-73) tevhid çizgisinden sapan Hristiyanların bu batıl iddialarını yıllar öncesinde çürütmeyi amaçlamıştır.

Kur'an'da anlatıldığına göre Hz. Meryem, İmrân'ın kızıdır. İmrân ailesi, dünyada Allah tarafından seçilmiş olarak Hz. Âdem, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'in soyundan gelmektedir. Meryem'in annesi olan İmran'ın karısı, kızı Meryem'e hamile olduğunda, karnındaki yavrusunu Allah'a hizmet için adadığını ilan etmiştir. Meryem

\* Dr. Ahmet GELİŞGEN

dünyaya geldiğinde Zekeriya (a.s), Allah Teâlâ tarafından onun bakım ve gözetimi ile görevlendirilmiştir. Buna rağmen Meryem, harikulade bir şekilde kendisine temel ihtiyaç maddeleri göndererek Allah tarafından rızıklandırılmıştır (Âl-i İmrân, 33-37; bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 305). Küçüklüğünden itibaren Zekeriya (a.s)'nın mescidinde kendini ibadete veren Hz. Meryem, Allah'ın özel olarak seçtiği, ruhunu temizlediği ve kulluğuna davet ettiği has kollarındandır (Âl-i İmrân, 42-43).

İnsanlardan uzak bir şekilde mescitte hususi bir odaya kapanan Hz. Meryem'e Allah Teâlâ bir gün, Cebrail (a.s)'ı gönderir. Hz. Meryem, kendisine insan suretinde görünen Cebrail'den korkar ve bir kötülük etmesinden Allah'a sığınır. Cebrail (a.s), olayın iç yüzünü açıklayarak, Allah'ın elçisi olduğunu ve bir çocuk müjdelemek için gönderildiğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Meryem şaşkınlık içerisinde “bana hiçbir insan dokunmadığı ve ifetsiz bir kadın olmadığı halde benim nasıl çocuğum olabilir?” diye haykırır. Cebrail (a.s) de bu seslenișe şöyle cevap verir:

*“Evet öyle. Rabbim diyor ki: o benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hüküme bağlanmış bir iştir.”* (Meryem, 19/16-21; Âli-İmrân, 3/45-47)

Böylece Hz. Meryem, Hz. İsa'ya hâmile kalır. Asıl korku da bundan sonra başlar. Çevresi tarafından töhmetle karşılaşacak olan durumu nasıl izah edecek? Elbette izahi mümkün olmayan bir durum. Bunun için, artık mescitten de ayrılp, herkesden uzak bir yere çekilmeyi tercih eder (Meryem, 19/22). Malumdur ki, o şayet evli bir kadın olsaydı bu sıkıntıyı hiç duymayacaktı. Çünkü evli bir kadın için hamile kalmak doğal bir hadiseydi. Ama kaderin cilvesi, kocasız da olsa olan oldu. Ortada oynayan, ilâhî bir senaryo vardı.

Artık toplumdan uzak bir yerde yaşayan Hz. Meryem, hamilelik günlerini sürdürürken doğum sancıları başlayınca, oracıkta bir hurma ağacının altına sığınır. Doğum sancılarıyla birlikte töhmet korkuları da o kadar artmıştır ki, bu endişe ona, “keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım” dedirtmiştir. Bu noktada Cebrail (a.s), Allah'ın emriyle imdadına koşar ve seslenir:

*“Üzülme, Rabbin senin hemen altında bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru salla ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. Şayet insanlardan birini görecek olursan, ‘ben Rahman'a susmayı adadım. Bu gün hiçbir kimseyle konuşmayacağım’ de!”* (Meryem, 19/23-26)

Bu ifadeler, olayın Allah tarafından tertiplendiğine, kutlu bir hadise olduğuna, ayrıca Hz. Meryem'in yalnız olmadığına ve Allah tarafından korunup gözetildiğine işaret ediyordu. Bir bakıma Hz. Meryem'e, “çocukla ilgili çevrene bir şey söylemen gerekmez. Bu konuda eleştirlere cevap verme sorumluluğu bize aittir” denmiş oluyordu. Böylelikle Meryem'in içine az da olsa soğuk su dökülmüş oluyordu.

Hz. Meryem, artık bu manevi destekle, kucağına çocuğunu alıp kavminin yanına gidebilirdi. Öyle yaptı. Ne var ki korktuğu başına geldi ve toplum onu en kötü şekilde ayıpladı. Dediler ki: "Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi, senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi." (Meryem, 19/27-28)

Bunun üzerine Hz. Meryem, bebeğe işaret etti. Neler olup bittiğini ona sorun, demek istiyordu. Etrafindaki insanlar, "beşikteki bebekle nasıl konuşuruz?" deyince, bebek İsa lisana geldi ve dedi ki:

"Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. (Rabbim) bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni peygamber kıldı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Yaşadığım sürece bana, namazı ve zekâti emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)."

Görülüdüğü gibi Bebek İsa, bu sözleriyle annesinden töhmeti uzaklaştırdığı gibi, kendinin Allah tarafından peygamber olarak gönderileceğini de ilan etmiş oluyordu. Bunu yaparken de peygamberlerin esenlik içinde olduklarını, dolayısıyla selama lâyik olduklarını belirterek namaz, zekât ve ana-babaya saygının önemine vurguda bulunuyordu.

Beşikte konuşutulan yavrunun sözlerinden sonra, Cenâb-ı Hakk söyle girerek asıl temayı bizlere şöyle vurguluyor:

"Hakkında şüpheye düştükleri Meryem oğlu Isa işte budur. Allah'ın çocuk edinmesi düşünülemez. Allah yücedir, bu (iddia)dan uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'ol' der; o da oluverir." (Meryem, 19/34-35)

Allah Teâlâ, bu ayetlerle, Hz. İsa'nınbabasız olarak dünyaya geldiğini, toplumun gözü önünde kimsenin inkâr edemeyeceği bir şekilde ortaya koydu. Bu olay, ileride "İsa Allah'ın oğludur" iddiasıyla inkârcılığa sapacak olan Hristiyanların, gökleri bile çatlatan bu iftiraya yeltenmemeleri için, daha İsa'nın doğduğu günlerde, Allah'ın güç ve kudretini ortaya koyan bir tarzda, tarihî bir gerçek, bir mucize ve belge olarak insanlığa sunulmuştur.

## HZ. MUHAMMED (S.A.S): RAHMET PEYGAMBERİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلنَّاسِ

"(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya,  
21/107)

Allah Teala'nın, insanlara kendi içlerinden peygamberler göndermesi, O'nun kullarına büyük bir lütuf ve rahmetidir. Çünkü ilâhî mesajı insanlara ulaştıran, onlara yaratılış ve var oluş sebebini anlatan, iyiye, doğruya, yanlışı, helali, haramı öğreten, kısaca dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını gösteren, bu kutsal elçilerdir. Nitekim bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir:

*"Andolsun, Allah, müminlere kendi içlerinden, onlara ayetlerini okuyan, onları tertelez yapan, onlara kitab ve hikmeti öğretten bir Peygamber göndermekle büyük bir lütufa bulunmuştur..."* (Âl-i İmran, 3/164)

Yüce Rabbimizin tüm insanlığa gönderdiği son rahmet elçisi, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s)'dır. O belli bir topluluğa değil, bütün insanlığa gelmiş Allah'ın elçisi'dir. "Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyancı olarak gönderdik..." (Sebe, 34/28) ayeti de bunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s), peygamberler zincirini tamamlayan son davetçi, dini açıklayıp öğretken, bütün ahlaki güzellikleri kendisinde barındıran ve yaşayarak bizlere öğüt veren örnek bir şahsiyettir. Onun varlığı izahımı yaptığımız ayette de ifade edildiği gibi tüm âlemlere rahmettir. Çünkü o, bütün insanlığın kurtuluşu için gönderilmiş model bir şahsiyettir. Bu özelliği ile o, insanların acılarını sıkıntularını içinde hissederek duyan biridir. Müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir. Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de peygamberimiz için *raûf* (çok şefkatlı) ve *rahîm* (çok merhametli) tabirlerini kullanarak (Tevbe, 9/128),

---

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

onun insanlara ne kadar düşkün olduğunu bizlere haber vermektedir. Yüce Allah, kendisine ait olan bu iki güzel ismi, resullerinden sadece Peygamberimiz için kullanmıştır. Onun sevgisi insanları aşip, diğer canlıları, dağı, taşı, bitkileri, ağaçları kaplamıştır. O, dağı seven ve dağ tarafından sevildiğini ifade eden bir peygamberdir.

“Âlemlere rahmet” vasfi, sevgili Peygamberimizin örnekliğinin evrensel olduğunu, yani tüm insanlığı ve varlık âlemini ilgilendirdiğini göstermektedir. Onun rahmeti, iman edenlerden başlayarak tüm insanlara, hayvanlara, bitkilere ve bilip bilmemişimiz bütün varlıklara kadar uzanır. Dolayısıyla peygamberimizin gönderilişi, Allah'ın bizlere olan rahmet, şefkat ve lütfunun bir sonucudur. Çünkü o gelmeden önce insanlık her türlü değer ölçülerini yitirmiş, yollarını şaşırılmış, toplum hayatı bozulmuş, ahlak tamamen kaybolmuştu. Kadın toplumun dışına itilmiş, esir muamelesi görerek eşya gibi alınıp satılır olmuş, kız çocukları ise uğursuzluk işaretini sayılıp diri diri toprağa gömülmeye başlamıştı. Can ve mal güvenliği kalmamış, şiddet, kavga, savaş alabildiğine yaygınlaşmıştı. Adalet, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, hoşgörü, müsamaha, acıma vb. kavramlar toplum hayatından yok olmaya yüz tutmuş, sapıklık ve küfür alabildiğine yaygınlaşmıştı.

İşte böyle bir durumda iken Allah Teala, insanlığı içinde bulunduğu insanlık dışı düşünce ve davranışlardan kurtarmak için sevgili peygamberimizi göndermiştir. O, getirmiş olduğu evrensel prensipler sebebiyle tüm insanlık için bir rahmet ve kurtuluş vesilesi olmuştur. Hz. Peygamber bize, Allah'a gönülden iman etmeyi, O'nu sevmeyi, O'na bağlanarak iç barışı ve doğru yolu bulmayı, ibadetlerle hayatımızı anlamlı kılmayı, dürüstlüğü öğütlendi.

O, haksızlığın yerine adaleti; nefretin yerine sevgiyi; düşmanlığın yerine kardeşliği; sürütsmenin yerine dayanışmayı; cimriliğin yerine cömertliği; savaşın yerine barışı; şiddetin yerine müsamaha ve hoşgörüyü; kabalığın yerine yumuşak huyluluğu ve nezaketi getirdi. Bunun yanında yalan, hile, fitne, giybet, iftira, kin v.b. toplum huzurunu bozan davranışları söz ve uygulamalarıyla önlemeye çalışarak gerekli tedbirleri aldı. Yetimin ve kimsesiz çocukların elinden tutmayı, açı doyurmayı, düşeni kaldırmayı, çalışmayı, emeğin hakkını vermeyi, calmamayı, insanlara yararlı olmayı, kimseyi incitmeyi, emaneti korumayı, gülmeyi, tebessümü, yardımlaşmayı, komşularla iyi geçinmeyi, akrabalık bağlarına riayet etmeyi, irkından cinsinden ve sosyal statüsünden dolayı insanları dışlamamayı o öğretti. Bizler bağıtlama ve hoşgörünün en mükemmelörneğini, insana saygının en yücesini, şefkat ve merhametin en güzel tezahürlerini, en zor durumda iken bile insanı kazanmayı, beddua etmemeyi, en güçlü durumda iken bile affetmeyi sevgili Peygamberimizden öğrendik.

Kur'an-ı Kerim, sevgili Peygamberimizin yüce bir ahlak üzere olduğunu vurguladıktan sonra (Kalem, 68/4), onun bizler için ideal bir örnek olduğunu, Allah'a ve

ahiret gününe inanan her bir kişinin onun ahlakını örnek alması gerektiğini belirtmektedir (Ahzâb, 33/21). Bu nedenle küçüğünden büyüğüne, gencinden yaşlısına, kadınlardan erkeğine, kısaca toplumdaki tüm fertlerin, onun getirmiş olduğu ilahî mesaja ve bunun hayatı geçirilmiş olan örnekliğine her zaman ve her mekânda ihtiyacı vardır. Bu da ancak Hz. Peygamber'i çok iyi tanııp anlamak ve sünnetini yaşantımıza geçirmekle mümkün olacaktır. Çünkü Allah Teala, kendisini sevenlere şu mesajı duyurmasını istiyor Resulümüzden:

*“De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağılaşın...”* (Âl-i İmran, 3/31)

Netice olarak bugün insanlığın içinde bulunduğu sıkıntı, kavga, şiddet, aile arasındaki geçimsizlik, beşerî ilişkilerdeki olumsuzluklar, onu yeterince anlayamamak ve hayatımızın içinde yeterince yer vermemekten kaynaklanmaktadır. Toplumun ve tüm insanlığın huzuru, onun bize öğrettiği yüksek ahlaki ilkeleri hayatımıza geçirmeye bağlıdır. Bu nedenle tüm âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber'i ve onun tebliğ etmiş olduğu evrensel mesaj olan Kur'an'ı doğru anlamaya ve anlatmaya, onun sevgisinde birleşmeye bu gün çok daha muhtacız...

## HZ. MUHAMMED (S.A.S)'İN MESAJI EVRENSELDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا  
هُوَ يُحْكِمُ وَيُمْكِنُ فَامْتُنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ  
تَهْتَدُونَ

“(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümlerinin kendisine ait olan Allah’ın hepинize gönderdiği peygamberiyim. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, diriltir ve öldürür. O halde Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Resûlüne, o ümmî peygambere iman edin ve ona uygun ki doğru yolu bulasınız.” (A'râf, 7/158)

Meâlini verdigimiz bu âyet, Hz. Muhammed (s.a.s)’in yalnız Araplara değil, diğer bütün insanlara da peygamber olarak gönderildiğinin kesin delillerindendir. Bu hûs, Sebe’ sûresinin 28. âyetinde de “Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyanıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler.” buyruymak suretiyle Hz. Peygamberin mesajının ve peygamberliğinin evrenselliği vurgulanmaktadır. Bu âyetler aynı zamanda, “Muhammed gerçekten peygamberdir, ama sadece Arapların peygamberidir; Yahudilere gönderilmemiştir” diyen Yahudilerin bu iddialarını da reddederek onlara cevap vermektedir. Bu itibarla Kur'an'da Ehl-i kitap diye ifade edilen Hıristiyan ve Yahudiler de dâhil olmak üzere bütün insanlar Hz. Muhammed'in peygamberliğine iman edip; hidayete erebilmeleri için Hz. Muhammed'e tâbi olmaya çağırılmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, II/607-608).

Meâlini verdigimiz âayette ayrıca göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğu, öldüren ve diriltenin ancak Allah olduğu hatırlatılarak O'nun kudretine ve mutlak

\* İdris BOZKURT

hükümranlığına vurgu yapılmıştır. Böylece İslam dininin tevhîd inancı ve şirkten uzak durmak konusunda gösterdiği hassasiyet ortaya konulmuştur. Zaten ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'le başlayıp son peygamber Hz. Muhammed'le son bulan hak dinin inanç esasları, ibadetin kime yapılacağı ve temel ahlakî prensipleri hususlarında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Fakat zaman ve mekânın, sosyal şartların değişmesine ve gelişmesine bağlı olarak bazı hükümlerde değişiklikler olmuştur. Fikirler gelişikçe, medeniyet ilerledikçe Allâh (c.c) gönderdiği peygamberleriyle ortaya koyduğu dinlerini de tekamûl ettirmiştir. Bu tekamûl süreci, sahifeler hâlinde başlayan ilahî kitaplar, Tevrat ve İncil'den sonra, kiyamete kadar sürecek olan sonsuz mucize Kur'an-ı Kerim'le noktalanmıştır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed gibi kitabımız Kur'an-ı Kerim'i de diğer kitaplardan farklı kılan en önemli özellik, onun belirli bir topluma değil bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahî mesaj oluşudur. Çünkü kitabımız Kur'an, diğer kitapların da ihtiya ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. Bütün insanlığa hitab eden ve evrensel bir mesaj getiren tevhid dini İslam, mutlak irade sahibi Allah Teâlâ tarafından en mükemmel düzeye ulaştırılmıştır:

*“Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’ı seçtim”* (Mâide 5/3); *“Allah katında din İslam’dır”* (Âl-i İmrân 3/19); *“Kim İslam’dan başka bir din ararsa, (bilsin ki O din) ondan kabul edilmeyecek ve ahirette kaybedenlerden olacaktır”* (Âl-i İmrân 3/85).

Bu âyetlere bağlı olarak biz Müslümanlar, bütün peygamberlere ve gönderilen kitapların hepsine gönderildiği şekliyle inanız. Kur'an-ı Kerim'in son ilahî kitap olduğunu, ondan sonra başka bir ilahî kitabın gelmeyeceğini, onun hükümlerinin kiyamete kadar geçerli olup değişmeyeceğini, onun dinî anlamda her asırın ihtiyaçlarını karşılayacak hakikat ve hikmetlerle dolu olduğunu kabul ederiz.

## HZ. MUHAMMED'İN VERDİĞİ ÖĞÜTLER TÜM İNSANLIĞADIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَذَكْرُ فَانَ الدِّكْرِي تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir." (Zâriyat, 51/55)

Yüce Allah, insanlara, Allah'a karşı olan görevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için çeşitli zamanlarda ilahî mesajlarını iletecek elçiler göndermiştir. Bu elçiler, her zaman Allah'ın tüm emir ve yasaklarını insanlara bildirmiştir.

Hz. Muhammed de her zaman kavmini bir olan Allah'a iman etmeye davet etmiş, aksi takdirde azapla karşılık görecekleri yönünde uyarıda bulunmuş ve Kur'an ayetlerinden şu misalleri vermiştir:

"Şüphesiz Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise Ona ibadet edin. İşte bu doğru yoldur." (Âl-i İmran, 3/51)

"Eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana uyun; Allah da sizi sevsin ve günahlannızı bağışlasın." (Âl-i İmran, 3/31)

Hz. Peygamber, Safa tepesine çıkıp Mekkelileri Allah'a inanmaya çağırarak: "Size şu dağın arkasında düşman ordusu var desem bana inanır mısınız" dediğinde oradakiler, 'elbette inanızır, çünkü biz senin yalan söylediğini hiç duymadık.' Dediklerinde; "Ben Allah'ın size ve bütün insanlığa gönderdiği son peygamberiyim. Öyle ise sizi, bir olan, eşî ve benzeri bulunmayan Allah'a ve öldükten sonra geri dirilmeye inanmaya davet ediyorum." demiştir. Ancak, geçmiş peygamberlerde olduğu gibi, kavminden birçok kimse Hz. Peygambere inanmadı, ona kâhin, deli veya büyüğündediler. Buna karşılık yüce Allah, "(Ey Muhammed) O hâlde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin, ne de bir delisin." (Tur, 52/29) diye onu teselli eti.

Hz. Muhammed'in daveti dün olduğu gibi, bugün de yaşayan tüm insanlar için geçerlidir. Kur'an da peygambere itaatin Allah'a itaat olduğunu belirtmiştir. Pey-

\* Ömer ÖNEN

gamberimiz, insanları dikkatle dinler, karşılaşlığında selam verir ve onların hâl ve hatırlarını sorardı. İnsanların da böyle yapmalarını isterdi:

*“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağıslama dile.”* (Âl-i İmran, 3/159)

O, insanlara daima Allah’ın tek ilah olduğunu söylemiş ve inkârcılığa karşı onları uyarmıştır:

*“De ki: İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağınız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim.”* (Yûsuf, 12/108)

*“De ki: Şüphesiz ben ancak Rabbime ibadet ederim ve O'na hiçbir kimseyi ortak koşmam.”* (Cin, 72/20)

O, müminlere öğüt verip dua ederken, Allah’ın en güzel isim ve sıfatlarını anar; O’nun gücünü, üstünliğini ve büyülüüğünü zikrederdi. Müslüman'a öğüt verirken önce Allah'a hamd ve senada bulunur, O'nun bir olduğunu belirtirdi.

O, Müslümanlara güvenilir olmayı, emanetlere ihanet etmemelerini öğüt vermiştir. O'nun öğütlerini tutmak, davranış ve hareketlerini örnek almak, dine hizmet etmek bizim görevimizdir. Peygamberimizin öğüt ve tavsiyeleri; makam ve mevkisi, zenginlik ve fakirlikleri, dili, dini, rengi,ırkı veya cinsiyeti ne olursa olsun Allah’ın yarattığı bütün insanlara yönelikti. O, insanlar arasında hoşgörülü olmayı tavsiye etmiş ve kendisi de buna uymuştur. Hoşgörü, bir şeyi anlayışla karşılaşmak, insanın, kendisine yapılan kusur ve kabahatleri, kabalık ve görgüsüzlükleri affedebilmesi demektir.

Hız. Muhammed, işlerini danışarak yapar, çevresindeki insanların görüşlerine değer verir ve onları dinlerdi. O, hakkında vahiy bulunmayan konularda daima arkadaşlarına danışmış, kendisinin bir öğretici ve bir nasihatçı olarak gönderildiğini söylemiştir. O, Rabbinde ilâhî mesajları öğreniyor; öğretendiklerini öğretiyor; öğretiklerini bizzat uygulayarak gösteriyordu. Onun öğretikleri Kur'an'dı. Peygamber, insanlara sevgi ile yaklaşmış, hoşgörü ile davranışmış, kul hakkı konusunda birçok uyanılarda bulunmuş ve bunu bizzat hayatında da uygulamıştır.

Yüce Allah, insanlara güçlerinin ve akıllarının yettiğince hitap edilmesini istemiş ve onları, tüm insanları gönderdiği elçilere uymak ve onlara itaat etmekle sorumlu tutmuştur. Kendisine düşman olan insanlara öğüt vermek, hatalarını açıkça söyleyerek onları doğru yola çağrımak elbette ki güç bir sorumluluktur. Peygamberin yolunda gidenlerin, onun verdiği her öğüt ve davetine uymaları gereklidir. Peygamberin davet ve öğütlerini kabul etmeyen kimselerin inancı makbul değildir.

## HZ. MUSA'NIN KURTULUŞ MUCİZESİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَنِ اقْدِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْدِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلَيُلْقِيَ الْيَمُ بِالسَّاحِلِ يَا خُذْهُ عَدُوُّكِ وَعَدُوُّكِ  
وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَلَتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي

"Onu (bebek Musa'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alınsın. Sana da, ey Musa, sevilesin ve gözetimizde yetişirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." (Tâ-hâ, 20/39)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, peygamberlik öncesinde ve peygamberlik dönemlerinde yüce Yaratıcının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Bu konudaki ilginç örneklerden birisi, Kur'an'da kavmiyle olan ilişkilerinden sıkça söz edilen Hz. Musa'ya aittir. Şöyleden ki:

Rivayetlere göre, Firavun Hz. Musa'nın doğumuna tesadüf eden yilda korkunç bir rüya görür. Yorumcular tarafından bu rüya, "o sene doğacak bebeklerden birinin, ileride Firavun'un saltanatına son vereceği" şeklinde yorumlanır. Bunun üzere Firavun, saltanatına son verecek bebeğin hangisi olduğunu bilemediği için, o sene içerisinde doğan bütün bebeklerin toplatılıp öldürülmesini emreder. Böyle de uygulanır. Ancak Allah Teâlâ, Hz. Musa'nın annesine, bebek Musa'yı bir sandık içeresine koyarak Nil nehrine atmasını ilham eder (Tâ-hâ, 20/38).

Yukarıda verilen ayetlerde açıkça belirtildiği gibi, Hz. Musa'nın annesi, ciğerpare yavrusunu Allah'a havale ederek bir sandığın içerisinde yerleştirip nehre bırakır. Allah Teâlâ tarafından çizilen senaryo gereği, nehre atulan sandık kıyıya vurur. Firavun'un adamları bu sandığı bulup saraya götürürler. Sarayda açılan sandığın içerisinde bir de ne görsünler, sevimli mi sevimli bir bebek... Allah Teâlâ bu bebeğe, Firavun ailesinin, onu sevip alıkoyacakları, sonra da büyütüp besleyecekleri bir sevgi ve güzellik bahsetmiştir (Tâ-hâ, 20/39). Bu sevgiyle Firavun ve es'i, bebek Musa'yı sarayda

\* Dr. Ahmet GELİŞGEN

büyütüp yetiştirmeye karar verirler. Öte yanda ise bebek Musa'nın annesi, yavrusunun hasretiyle yanıp tutuşmaktadır. Her şeye kâdir olan yüce Mevlâ, anne ile bebeği bir araya getirecek senaryoyu da hazırlamıştır. Zira bebek Musa, hiçbir sütannenin memesini kabul etmemiştir ve bu olay çevreye yayılmıştır. O noktada Musa'nın kız kardeşi devreye girer ve doğruca Firavun ailesine koşar, der ki: "Size onun bakımını üstlenecek birini göstereyim mi?" (Tâ-hâ, 20/40). Bebeğin sevgisiyle vurulan Firavun ailesi, çaresizlik içerisinde bu teklifi kabul eder. İşaret edilen hanım, Musa'yı dünyaya getiren ve öz yavrusunu Allah'ın emriyle nehre atan "anne"dir. Anne saraya çağrılr. Bebek Musa, bu kez öz annesinin memesine hasretle sarılıp kana kana emer. Artık, bebek de anne de, Firavun sarayının en kıymetli süresiz misafiri, daha doğrusu Firavun ailesinin birer ferdi olurlar.

Konu ile ilgili olarak Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya hitapla, "gözü aydın olsun ve üzülmесin diye seni annene döndürdük" (Tâ-hâ, 20/40) buyurmaktadır. Bundan sonra Cenâb-ı Mevlâ, yeryüzünde bir sünnetini uygulamaya koyacaktır. Bu "sünnetullah"; "Firavunların sarayında ve onların bakımında "Musa"lar yetiştirmek, onlar aracılığı ile de Firavunların batıla dayanan sultanatlarını yok etmek." Kaynaklarda bu husus darbî mesel olarak anlatılmaktadır.

Cenâb-ı Hakk, Hz. Musa'nın bebekliğinde başına gelen bu tehlikeli macera ile ilgili olarak "Andolsun, biz sana bir kere daha iyilikte bulunmuşuk" buyurarak, bu olayı "lütuf ve iyilik" (Tâ-hâ, 20/37) olarak nitelemektedir.

Göründüğü gibi, Allah Teâlâ, ileride risalet görevini yüklenenek olan Hz. Musa'yi daha bebekken, Allah'a ve onun yolundakilere amansız düşman olan Firavun'un uyguladığı nesil katliamından, akıllara durgunluk verecek bir yöntemle korumuştur. Bu olay Kur'an'da, bize ibret olması için anlatılmıştır. Cenâb-ı Hakk, kendi yolunda yürüyen müminleri de mutlak güç ve kudretiyle, çeşitli vesilelerle korumaya ve gözetmeye muktedirdir. Nitekim Kur'an'da belirtildiği gibi, "Allah bir kimseye zarar dokundurmak isterse o zarar hiç kimse gideremez. Birisine de fayda murad ederse, onu da hiç kimse engelleyemez." (Bk. Yûnus, 11/107).

Bu hadisenin bir çağrışımı olarak, Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in şu hadisini de kulağımıza küpe etmeliyiz:

"Allah'ı (n koyduğu hükümlerini) gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, O'nu karşısında bulasın! (...) Şunu bil ki, bütün mahlûkat, sana bir fayda vermek için bir araya gelseler, Allah'ın yazdığını başka bir fayda bahsedemezler. Aynı şekilde, bütün mahlûkat, sana bir zarar vermek için bir araya gelseler, Allah'ın takdir ettiğinden başka bir zarar veremezler." (Tirmizî, Kiyâme, 59; Ahmed b. Hanbel, I/292, 303, 307)

## HZ. MUSA'NIN ASASI YILANA DÖNÜŞÜYOR, FİRAVUN DENİZDE BOĞULUYOR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ الْقِهَا يَا مُوسَى فَالْقِيَهَا فِإِذَا هِيَ حَيَةٌ تَسْعَى

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَأَضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَسِّاً لَا تَخَافُ دَرَكًا  
وَلَا تَخْشِي فَانْبَعَثُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ

"Allah, 'onu (asası) yere at ey Musa!' dedi. Musâ da onu (asasını) attı. Bir de ne görsün o, hızla akan bir yılan olmuş!" (Tâ-hâ, 20/19-20)

"(Firavun'un imana yanaşmaması üzerine) Musa'ya, 'Kullarımı (İsrailoğullarını) geceleyin (Mısır'dan) yürütüp çıkar. Yakalanmaktan korkmaksızın, endişe etmeksiz onlara denizde kuru bir yol aç' diye vahyettik. Bunun üzerine Firavun askerleriyle birlikte onların peşine düştü de, deniz onları görülmek bir şekilde kuşatıp yuttu." (Tâ-hâ, 20/77-78)

Kur'an-ı Kerim'in en büyük özelliklerinden birisi, geçmiş kavim ve peygamberlerin ibretli olaylarından haber vermesidir. Allah Teâlâ, insanlara seçilmiş örnekler olarak gönderdiği peygamberlerini hiçbir zaman kendi başlarına bırakmamıştır. Onları daima kontrol altında tutarak bedenî tehlikelerden koruduğu gibi, yaymakla görevli bulundukları ilahi mesajın anlatılması konusunda da sonsuz kudretiyle daima desteklemiştir. Bu bağlamda peygamberlere bahsedilen ilahi desteklerden biri de mucizelerdir.

Hz. Musa (a.s)'nın, sihirbazlar karşısında asasının yılan şekline dönüşmesi ve iman edenlerle birlikte denizde açılan yoldan geçerek Firavun'dan kurtarılması,

\* Dr. Ahmet GELİŞGEN

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan ilginç hadiselerden biridir. Bu olay Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

Hz. Musa (a.s)'nin tevhid dinini anlatmaya başlamasıyla birlikte sultanatına zarar geleceğini düşünen Firavun, Hz. Musa (a.s)'ya verilen mucizeleri sihir olduğu iddiasıyla inkâr eder. Firavun daha da ileri giderek Hz. Musa (a.s)'ya, "sîhrin ile bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin? Biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız" der ve bunun için bir buluşma vakti belirlemesini ister (Tâ-hâ, 20/56-58). Hz. Musa, halkın en kalabalık olduğu zaman olan bayram gününün kuşluk vaktine randevu verir. Hz. Musa ile sihirbazlar o vakitte kozlarını paylaşmak üzere buluşurlar. Sihirbazlar gururla ortaya çıktıklarında Hz. Musa, önce onların maharetlerini ortaya koymalarına müsaade eder. Bunun üzerine onlar sihirlerini ortaya koyarlar. Sîhrin etkisi ile ipleri ve değnekleri, Hz. Musa'ya doğru hızla sürünen birer yılan gibi görünür (Tâ-hâ, 20/59, 65-66; ayrıca bk. Yûnus, 10/79-92). Musa, oracıkta endişelenince Cenâb-ı Hak imdadına yetişir ve şöyle buyurur:

*"Korkma (ey Musa!). Çünkü sensin en üstün olan. Sağ elindekini (değneğini) at ki, onların yaptıklarını yutsun. Şüphesiz yaptıkları bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye varsa kurtuluşa eremez."* (Tâ-hâ, 20/68-69)

Hz. Musa (a.s) değneğini bırakınca, onların sihirlerini yutan bir yılan hâline dönüşüverir. Bu mucize karşısında sihirbazlar imana gelirler (Tâ-hâ, 20/70). Sihirbazların iman edip Hz. Musa'nın safına geçiklerini gören Firavun ise kızgınlıktan küplere biner ve şöyle der:

*"Demek, ben size izin vermeden önce ona (Musa'ya) inandınız ha! Şüphe yok, o size sihri öğreten büyüğünüzüdür. Şimdi andolsun sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabı daha şiddetli ve daha kalıcımiş, mutlaka iyice göreceksiniz."* (Tâ-hâ, 20/71)

Firavun bu sözleri ile etrafına ne kadar dehşet salmak istese de, Musa'nın Rabbi'ne iman eden sihirbazlar bu korkuya aldırmış etmeksızın, "Şüphesiz ki biz, günahlarımıuzu ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlı, azabı ise daha kalıcıdır" diyerek imandaki kararlılıklarını ortaya koyarlar (Tâ-hâ, 20/72-73).

Firavun'un imana yanaşmaması üzerine Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya, İsrailoğullarından kendisine iman eden kullarını geceleyin korkusuzca Mısır'dan çıkarmasını ve onlara denizde kuru bir yol açmasını bildirdi. Hz. Musa da öyle yaptı. Sonuçta Cenâb-ı Hak, denizde açılan kupkuru yoldan inananları karşılığa geçirip Firavun'dan kurtardı. Firavun ise müminlere saldırarak için askerleriyle birlikte onları takibe koyuldu. Tabi ki hep birlikte boğulup gittiler (Tâ-hâ, 20/77-78; Yûnus, 10/90). Firavun boğulma anında, "İsrailoğullarının iman etmiş olduğu Allah'tan başka hiçbir

ilah olmadığına inandım. Ben de müslümanlardanım” diyerek Allah'a teslimiyetini ifade etti. Ne var ki Allah, ümitsizlik hâlinde zuhur eden ve manevi cebir altındaki iradeden kaynaklanan bu imanı kabul etmediğini haber verdi. Şöyledi ki:

*“Şimdi mi (iman ettin)? Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuşsun. Biz de bugün arkandan geleceklerle ibret olması için senin bedenini koruyacağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir.”* (Yûnus, 10/91-92)

Göründüğü gibi yüce Allah, yolunda yürüyen ve kendi uğrunda çalışanları, çeşitli sıkıntılarla imtihan etse de, sadece ebedî mükâfata aday etmekle kalmaz, onları en sonunda sıkıntılarından ve düşmanlarından da kurtarır. Düşmanlarını ise, önce mühlet verse de en sonunda amansız şekilde cezalandırır. Ümitsizlik hâlinde ortaya konan imanı da kabul etmez. Çünkü ümitsizlik hâlinde irade manevi bir zorlama altına girmiştir durumdadır. Hâlbuki iman serbest irade işidir. Kişi, ancak hür iradesiyle Allah'a iman ettiği takdirde imanı kabul edilecektir.

## HZ. NUH (A.S) İLE KAVMİ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمَهُ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيهِمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي  
 لَكُمْ تَذِيرٌ مُّبِينٌ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأطِيعُونِي يَغْفِرُ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيَوْمَ حِزْكُمْ إِلَى أَجَلٍ  
 مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخِّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لِيَلَّا وَنَهَارًا  
 فَلَمْ يَرِدْهُمْ دُعَاءِي إِلَّا فِرَارًا وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي أَذَانِهِمْ  
 وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرَرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا

"Şüphesiz biz Nûh'u, kavmine, 'Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar' diye peygamber olarak gönderdik. Nûh, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Şüphesiz, ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a ibadet edin. O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki sizin günahlarınızı bağılaşın ve sizi belli bir vakte kadar ertelesin. Şüphesiz, Allah'ın belirlediği vakit gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz.' Nûh, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Gerçekte ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı. Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.'" (Nuh, 71/1-7)

Bu ayeti kerimelerde Hz. Nûh'un, kendisinden önce gelen birçok peygamber gibi halkın ileri gelenlerini İslam'a davet ettiği, ancak onların inanmadığı anlatılmaktadır. Ayrıca halkın kendilerini felakete sürükleyen kimselere tabi olduklarını ifade buyurarak onların servet ve evlatlarıyla övünen kimselere tabi olmalarını Cenab-ı Hakk'a şikayet etmektedir. Ayetlerde sadece dünyevî nimet ve ikballere önem ver-

\* Tahir TURAL

menin uzun vadede mutlaka manevî değerleri yok edip toplumun temel dokusunu tahrip edeceği gerçekine de ayrıca vurgu yapmaktadır.

Peygamberlerin ve onların varisi olan âlimlerin görevi, üzerlerine düşen davet görevini eksiksiz yapmaktadır. Nitekim Hz. Nûh'un gece gündüz demeden bütün gücüyle halkın kurtuluşu için çalıştığı, böylece sorumluluğunu yerine getirdiği bildirilmektedir. İnsanların bu daveti kabule yönelmesi ise Allah'ın hidayet etmesine bağlıdır. Hz. Nuh'un, oğlu ve hanımının iman etmelerini sağlayamaması, Peygamberimizin amcası Ebu Talib'e iman ettirmede muvaffak olamaması bunun en güzel delilidir. Hidayet ve dalalet, Allah Teâlâ'nın elindedir. İmanı olmayan veya imanının gereklerini yerine getirmeyeni Peygamber dâhil kimse kurtaramaz. Zira Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Kimi ameli geri bırakırsa, nesibi onu (ahirette) öne geçirmez." Bu nedenle halkımız arasında yaygın olan "ben hoca ogluyum, ben hacı ogluyum" gibi sözler yersiz laflardır. Peygamberimiz (s.a.s) kızı Fatima'ya söyle seslenmiştir:

*"Ey Muhammed'in kızı Fatima! Kendini ateşten koru. Ben Allah katında sizin için hiçbir şey yapamam."* (Müslim, "İman", 384)

Ayeti kerimelerde, insanlar iman ederlerse; mutlu ve huzurlu olarak yaşayıp ölecekleri, ama iman etmezlerse mutsuz ve huzursuz yaşayacakları, nihayet hayatlarının da felaketlerle son bulacağı anlatılmaktadır. İman ne kadar toplumun huzur ve esenliğinin kaynağı ise işlenen günahlar da o kadar huzur ortamının gerilemesine sebeptir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

*"(O) ülkelerin halkı inanıp (Allah'ın azabından) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık; fakat yalanladılar, biz de onları kazandıklarıyla yakalandık."* (Arâf, 7/96)

Hz. Nûh'un, şartlara ve kişilerin özelliklerine göre tebliğlerini açıktan veya gizli olarak sürdürdüğü bildirilmekte, böylece de irşat ve tebliğde bulunan Müslümanların bu farklı davet ve tebliğ metotlarını kullanabileceklerine işaret edilmektedir.

Ayrıca tebliğde muhatabı ikna ve ilzam için çeşitli deliller getirilmesi de öğretilmektedir. Nitekim Hz. Nûh, Allah'ın insanı aşama aşama yaratarak mükemmel bir varlık hâline getirdiğini hatırlatıp insanın O'na minnettar olması, varlığını ve birlliğini tanıüp kulluk etmek suretiyle minnet ve şükrynü göstermesi gerektiğini ifade etmiştir.

## HZ. PEYGAMBER, AZİZ DOSTU İLE MAĞARADA\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِلَّا تَتَصْرُّوْهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذَا خَرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ  
 لِصَاحِبِهِ لَا تَحْرِنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرُوهَا وَجَعَلَ كَلِمَةً  
 الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadasına, 'üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediginiz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/40)

Müşriklerin, Müslümanlara verdiği sıkıntıların bitmek tükenmek bilmemesi üzerine Allah'ın izniyle Peygamberimiz, müminlere onlar için en uygun yer olan Medine'ye hicreti emretti. Bunun üzerine Müslümanlar, gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmeye başladılar. Fakat Kureşîliler bu durumdan çok rahatsız oldu. Çünkü Medine'de Müslümanların güçlü bir birliktelik oluşturacağını biliyorlardı. Medine, Mekke ile Şam yolu üzerindeydi ve Mekke'nin ileride ticari yönden zayıflamasına neden olabildi. Bu sebeple bütün kabilelerden kuvvetli gençler seçilerek bir çete oluşturuldu ve Hz. Peygamber'i öldürmeye, Allah Resulü'nün evde olduğu bir gece saldıryla geçmeye karar verdiler. Ancak Hz. Allah, müşriklerin bu kararını Resulüne bildirdi ve hicret etmesi emrini verdi. Ayeti kerimedede bu olay şöyle anlatılmaktadır:

"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak

\* Hanif BURUN

*kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır.*" (Enfâl, 8/30)

Efendimiz, Hz. Ebubekir'e uğrayıp hicret için hazırlık yapmasını söyledi. Kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine vermesi için Hz. Ali'ye bıraktı ve geceleyin kendi yatağına onu yatarak evinden çıktı. Hz. Ebubekir ile buluşup beraber Mekke'yi terk edip Sevr dağına doğru yola koyuldular.

Sevr dağı, Mekke'nin güneyinde beş km. uzaklıktadır. Sevr dağı birçok tepeden oluşmakta ve burada irili ufaklı pek çok mağara bulunmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, 3. cilt, s. 11). Bu sebeple işte bu ayette, bu mağarada Resûlullah'ın saklandığı ve bu esnada yanında sadece bir arkadaşının bulunduğu onun da düşmanın takibinden büyük endişe duyduğu, ama Hz. Peygamber'in Allah'ın yardım edeceğine güvenerek metanetini koruduğu hatırlatılmaktadır. Ayette adı geçmemekle beraber tarihi bilgiler bu kişinin Hz. Ebûbekir olduğunu kesin biçimde ortaya koymaktadır. Konuya ilgili güvenilir rivayetler, Hz. Ebûbekir'in bu yolculukta ve özellikle sığindıkları mağarada geçirdikleri üç gün boyunca Resûlullah'ın üzerine titreyen davranışlarıyla ona olan bağlılığının ne kadar içten olduğunu göstermektedir. İşte Kur'an'ın Hz. Ebubekir'in Hz. Peygamber'e olan bu eşsiz sadakatini dolaylı olarak övmesi onun İslâmî literatürde "yâr-ı gâr (Resûlullah'ın mağaradaki can yoldaşı)" diye anılmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte ayette, Hz. Ebûbekir gibi mutlak teslimiyet sahibi ve yüce Allah'ın her şeye kadir olduğuna yürekten inanmış bir kişinin bile ümitsizliğe veya endişeye kapıldığı fevkalâde kritik bir durumda resulüne güven duygusu veren ve ona umulmadık destekler sağlayan Cenâb-ı Allah'ın bu defa da yine başarı nasip edeceğini kimseňin kuşku duymaması gerekiňi hatırlatılmaktadır. Aynı ayette, bir taraftan Allah'ın sözünün yani İslâm mesajının hep en yüce kalacağı ve inkârcıların iddialarının eninde sonunda boşça çökacağı müjdesi verilerek İslâm meşalesinin söndürülebileceği endişesine mahal bulunmadığının altı çizilmiş, diğer taraftan da iman mücadeleinde asla gevşek davranışmaksızın sorumluluk bilincinin daima zinde tutulması için çağrıda bulunulmuştur. Bu iki husus, İslamiyet'te Allah'a dayanıp güvenme ruhunu hiç kaybetmeksızın kul planında herkesin üzerine düşeni yapması ve bu dengenin daima korunması gerekiňine dikkat çekme açısından oldukça manidardır. "Allah'ın sözü" diye çevirdiğimiz "kelimetullah" tamlamasına, "Allah'ın dini, birliği, kelime-i tevhîd" (Taberî, X, 137), "O'nun İslâm'a çağrı�ı" (Zemahşeri, II, 152-153) gibi manalar da verilmiştir.

Sevr mağarasında üç gün geçtikten, Mekkelilerin arama ve kontrol çabaları boş çıktıktan sonra Hz. Peygamber ve aziz dostu, dördüncü günün sabahı Medine topraklarına doğru yola koyuldu. Hicret olayında en zor anlar Sevr mağarasında yaşanmıştır. Hz. Peygamber'in Mekke'den çıkışken yatağına Hz. Ali'yi yatarası, Hz.

Ebubekirle önce Medine yönüne değil güney istikametine gitmeleri ve hemen yola düşmeyip bir mağarada geçici olarak saklanmaları, gerektiğinde düşmanı şaşırtma taktiklerine başvurma ve can güvenliği için mümkün olan önlemleri alma açısından dikkate şayan birer çabadır.

Allah'ın Peygamberi sıfatıyla O'nun himayesinde olduğunu bilen Resûlullah'ın dahi insan olarak elinden gelen tedbirleri eksiksiz alması, zafere ve başarıya ulaşmak isteyen müminler için önemli bir örnektir. Âyet bu hususların tasvirine girmeksizin sadece mağaraya sığınma figürüne değinmiş, böylece tarihî araştırmalardan yararlanarak konunun bu yönü üzerinde düşünmeye dolaylı bir çağrıda bulunmuş, buna karşılık Hz. Peygamber'in beşerî tedbirlerin tükendiği yerde Allah'a olan güvenin yitirilmemesi gerektiğini gösteren örnek tutumuna açık bir biçimde yer verip imanlı bir insan için Allah'ın yardımından ümit kesmenin söz konusu olmayacağı ve Allah dilerse umulmadık yollarla başarı ve zaferin gerçekleşeceğini hatırlatmıştır (Kur'an Yolu, III, 11-14).

## HZ. SALİH (A.S) VE SEMUD KAVMİNİN AKIBETİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثُمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا إِنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ

"Andolsun biz, 'Allah'a kulluk edin' diye (uyarması için) Semûd kavmine, kardeşleri Salih'i peygamber olarak göndermiştık. Bir de ne görsün, onlar birbirile çekişen iki grup olmuşlar." (Neml, 27/45)

Hz. Salih, Şam ile Hicaz arasında bir yurt olan Hicr ashabına gönderilmiştir. Burada yaşayan milletin adı Semud diğer adı ise "Ashabu'l-Hicr" (Hicr Halkı) idi.

Semûd milleti, kayaları oymuş, tepelere saraylar kurmuştu. Ovalara inmiş, köşkler dizmişti. Taş oymacılığının en şaheser örneklerini sunmuştu. Ayrıca bol servetlere, parlak ve göz alıcı bahçelere ve akarsulara da sahiptiler. Ancak tevhid inancını unutup Allah'a ortak koşmuşlar, kendi elleriyle yaptıkları putlara tapar hâle gelmişlerdi (Arâf, 7/74; Şuara, 26/146-152).

Salih (a.s) onlara Allah'ın nimetlerini hatırlatarak kurtuluş ve saadet yolunu gösterdi. Putlara tapmayı engellemeye çalıştı.

"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

"Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuara, 26/143-145)

"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yok. O, sizi üzerinden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kırdı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir." (Hûd, 11/64) diyordu.

Ancak insanların çoğu Hz. Salih'in kendilerine verdiği tüm öğütlere yüz çevirerek onu yalanladılar, onu sihirbaz olmakla itham ettiler. Babalarının dinini terk

---

\* Dr. Ömer MENEKŞE

etmek istemediklerini belirterek, kiyamet ve hesap günü olacağının düşüncesini de reddederek onunla alay etmeye, yurtlarından kovmaya çalışılar (Hüd, 11/62; Şuara, 26/153-154; Kamer, 54/24-25).

Bunun üzerine Hz. Salih şöyle dedi:

*“Andolsun, ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size nasihatte bulundum. Fakat siz nasihat edenleri sevmiyorsunuz.”* (Arâf, 7/79)

Hz. Salih kavmini hak yola yöneltebilmek için ciddi bir mücadele verdi. Ancak Hz. Salih'in uyarlarına aldırış etmeyen Semûd milleti sapıklıklar içinde yüzmeye devam etti. Üstelik bir de, Hz. Salih (a.s)'ten, kendisinin doğruluğuna tanıklık edecek bir mucize getirmesini istediler. O da, onlara “deve mucizesini” getirdi. Mucize olarak getirilen deve, Hz. Salih (a.s)'in doğruluğunu gösteren birçok büyük alametler vardı. Çünkü deve, sert bir kayanın içinden çıkmıştı. Kayanın nasıl yarıldığını ve içinden hamile bir devenin çıktığını gözleriyle görmüşlerdi. İstedikleri mucize gelmişti. Şaşılık. Salih'i aciz bırakmak istemişlerdi, kendileri aciz kaldılar. Ancak bu mucize inanmalarına yetmedi. Salih (a.s), milletinden devenin serbestçe otlamasının teminini ve kendi sularından ona su vermelerini de istedi. Aksi halde Allah'ın azabının kendilerine geleceğini söyledi (Hüd, 11/64; Şuara, 26/155-156; Şems, 91/11-15).

Bütün bunlara rağmen nasihat kabul etmeyen, isyan ile taşkınlığın gözlerini kör ettiği, Allah'ın davetini kabul etmekten kaçın kulaklarını sağır kıldığı zorbalar, devyi öldürmekten başka bir şey düşünmüyorkarlar ve çabucak onu boğazlamak istiyorlardı. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır:

*“Nihayet deveyi kestiler, Rablerinin emrine karşı geldiler ve ‘Ey Salih! Sen eğer (dediğin gibi) peygamberlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin azabı getir’ dediler. Derken, onları o kuvvetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yüzüstü hareketsiz çöke kaldılar.”* (Arâf, 7/77-78)

*“Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.”* (Hüd, 11/67-68)

Evet, Semûd milletini bir çığlık alıp götürdü. Fakat Salih'e inananlar kurtulmuştu.

*“(Helâk) emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâkten ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, huküm ve hikmet sahibidir.”* (Hüd, 11/66; ayrıca bk. Fussilet, 41/16-17)

Semûd milletinden geriye kalan ise harabe bir şehir, çökmüş evler, alınacak ders ve ibretler...

Selam Salih (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. YAKUP (A.S): TEVEKKÜL ÖRNEĞİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَجَاءُ عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٌ قَالَ بَلْ سَوْلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبَرْ جَمِيلٌ وَاللَّهُ  
 الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ

“Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürüklendi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımcı istenilecek de ancak Allah'tır.” (Yûsuf, 12/18)

Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu olan Hz. Yakup, Kur'an'da birçok ayette zikredilen kutlu bir peygamberdir. Lakabı İsrail'dir. İsrail Allah'ın kulu demekti. Doğumu ve peygamberliği önceden müjdelenendi.

“... Ona (Sâre'ye) İshak'ı müjdeledik; İshak'ın arkasından da Yakûb'u.” (Hûd, 11/71)

Bu müjdede bir teselli anlamı vardı. Çünkü İbrahim (a.s) ve Sâre Babil'den çıkalmışlardı.

“İbrahim, onları da onların taptıklarını da terk edince, ona İshak ile Yakup'u bağışladık ve her birini peygamber yaptık. Onlara rahmetimizden bağısta bulunduk. Onlar için yüce bir doğruluk dili var ettik (güzel bir söz ile anımlarını temin ettik).” (Meryem, 19/49-50)

Yakup kendisine vahiy indirilenlerdendi (Nisa, 4/163).

Hz. Yusuf'un da babası olan Hz. Yakup, ömrü boyunca ihlas sahibi, güçlü, bâsiretli ve seçkin kişiliği, bitmeyen sabrı ile (Yûsuf, 12/83; Sâd, 38/45-46) müminlerin şevkle örnek almaları gereken bir ahlak sergilemiştir.

Yüce Rabbimiz, her ayeti hikmetlerle dolu olan Kur'an'da geçmiş peygamberlerimizin hayatlarından bölümler bildirerek, tüm kullarına büyük bir lütufta bulunmuştur. Peygamberlerimizin içinde bulundukları ortamları derin şekilde tefekkür etmeye ve sergiledikleri üstün ahlaklı örnek almaya vesile olan peygamber kissaları, bizlere bu kutlu şahısları tanıtan, Rabbimizden indirilmiş birer rahmettir. Peygamberlerimizin müminler için güzel örneklerle dolu olan bu kissalarından biri de Hz. Yakup kissasıdır.

---

\* Dr. Ömer MENEKŞE

Üstün ahlaklı, aklı, ihlası ile birçok ayette zikredilen Hz. Yakup, gösterdiği tevekkül ile müminlere rehber olan bir hidayet önderi olmuştur.

Yakup (a.s) da diğer peygamberler gibi insanları Allah'a inanmaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Kendisi bu yolda fevkalade örnek bir hayat yaşadı.

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre, Yakup (a.s), İbrahim (a.s)'in yaptığı gibi, ruhunu teslim etmeden önce, çocuklarına vasiyyetle bulundu:

*"O zaman (Yakup), oğullarına; 'Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?' demişti. (Onlar da); 'Senin ilâhîne ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhi olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz; bizler O'na boyun eğmiş müslümanızız,' dediler." (Bakara, 2/133)*

Hz. Yakup'un 12 oğlundan biri olan Hz. Yusuf, yaşadığı her olayın hayır olduğunu bilerek, olaylar sırasında güzel bir ahlak göstermiş olan peygamberlerimizden biridir. Ancak kendisine yakın olan küçük kardeşi hariç, diğer kardeşleri imanı kavrayamamış oldukları için Hz. Yusuf'a karşı zalim bir tuzak kurmuşlardır. Bu tuzak neticesinde ise Hz. Yakup da Hz. Yusuf gibi son derece tevekküllü bir ahlak sergilemiştir. Yusuf'un hasretiyle yıllarca sessiz sessiz inleyen, sonunda gözlerine ak inen, hüzünü içinde gizleyen, şıkayıyetini sadece Allah'a iletken, ancak bir an bile ümidiyiitirmeyen Hz. Yakup, güzel bir örnek sergilemiş, son derece itidalli ve sabırlı davranışarak Allah'a dönüp yönelmiş ve sabırla Allah'tan yardım istemiş, yakın bir gelecekte Hz. Yusuf'un kendisine kavuşacağı umudunu asla kaybetmemiştir.

*"... Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımcı istenilecek de ancak Allah'tır."* (Yusuf, 12/18)

Ümit etmek, müminlerin önemli bir vasfi, kişinin imanının da bir göstergesidir.

Samimi iman sahibi bir mümin; her olayın yalnızca Allah'ın dilemesi ile gerçekleştigi için hiçbir konuda üzüntüye, karamsarlığa ve ümitsizliğe düşmez. Allah'ın müminlerin dualarına icabet ettiğinin şuurunda olduğu için, en kötü görünen bir olayın bile imtihan ortamının bir parçası olduğundan ve müminler için mutlaka hayra dönüşeceğini kuşku duymaz.

Hz. Yakup da, bu sırrın, yani her şeyin Allah tarafından yaratıldığıının ve müminler için hayırlı olduğunun bilincinde olduğu için üstün bir ahlak sergilemiştir. Nitekim bu durum Kur'an'da şöyle haber verilmiştir:

*"Ey oğullarım! Gidin Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidiğini kesmez."* (Yusuf, 12/87)

Hz. Yakup, oğullarının Hz. Yusuf'u bulacaklarına dair umudunu hiç yitirmemiş ve onlara Allah'ın rahmetinden umut kesmemelerini öğütlemiştir. Çünkü Allah'ın rahmetinden umut kesmek, Müslümanlara değil, inkâr edenlere ait bir ruh hâlidir. Hz. Yakup'un bu öğündü de göstermektedir ki, şartlar ne kadar imkânsız gibi görünse görünsün Allah'tan ümit asla kesilmemelidir.

Selam Yakup (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. YUNUS (A.S): BALIĞIN KARNINDAKİ PEYGAMBER \*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ إِذَا أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَسْحُونِ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْخَضِينَ  
 فَالْتَّقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَيِّحِينَ لَلَّبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبَعَثُونَ  
 فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ وَأَنْبَثْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ الْفِ أَوْ  
 يَزِيدُونَ قَامُونَا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ

“Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi. Hani o kaçip yüklü gemiye binmişti. Gemidekilerle kur'a çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu. Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu. Eğer o, Allah'ı tespih edip yükseltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı. Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. Biz onu yüz bin, yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik. Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.” (Sâffât, 37/139-148)

Konumuz olan âyetlerde; Kur'an-ı Kerim'de altı yerde (Nisâ, 4/163; Enâm, 6/86; Yûnus, 10/98; Enbiyâ, 21/87-88; Kalem, 68/48-50) anılan Yunus (a.s)'un; tebliğinin başlangıcında halkın kendisine inanmamasına kızarak ülkesinden ayrıldıktan sonra başına gelenler hakkında kısa bilgiler yer almaktadır.

Yüce Allah, Hz. Yûnus'u, Irak'taki Musul toprağında bulunan zalim, puta tapan ve nüfusu yüz bini aşkın "Ninova" halkına Peygamber olarak gönderdi. Hz. Yûnus (a.s), halkını Allah'a inanmaya davet etti. Bu davete otuz üç yıl devam etti. Halktan kendisine yalnızca iki kişi iman etti. Halkının inanmayışı Hz. Yunus'un zoruna gitti.

\* Dr. Ömer MENEKŞE

Bir gemiye binerek kızgınlıkla Ninova'yı terk etti. Allah'ın emri gelmeden Ninova'yı terk etmesi bir peygamber için acelecilik ve sabırsızlıktı.

Yunus (a.s)'un bindiği gemide bulunan yolcularla kendi arasında Kur'an-ı Kerim'de açıklanmayan bir sebepten dolayı denize atılmak üzere kur'a çekildi. Bazı rivayetlere göre Yunus (a.s) kura çekilmenden gönüllü olarak denize atılmayı istediler. Fakat gemidekiler kabul etmedi. Sonuçta çekilen kura Yunus (a.s)'a çıktı ve kendisi denize atladi.

Yunus (a.s) bu arada hatasını anlamıştı. Fakat işi daha da çetinleştirdi. Bir balık onu yutuverdi. Artık Yunus, balığın karnında, karanlıklar içinde, pek üzgün olarak Rabbine hâlini söyle arz etti:

*"Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nef-sine) zulmedenlerden oldum."* (Enbiya, 21/87)

Yunus (a.s)'un bu duasında içtenlik vardı. Cevabını Allah'tan aldı:

*"Biz de duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarıyoruz."* (Enbiya, 21/88)

İnsanın sıkıntından kurtulması ve umduğuna kavuşması için gerekenler; iman ve Allah'a sığınma, iman ve gereğini yapmadır.

İşte okuduğumuz ayetlerde Kur'an bize bunu örnek ve ibret olarak söyle bildirmektedir:

*"Eğer o, Allah'ı tesbih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırıdı."* (Sâffât, 37/143-144)

Yunus (a.s), Allah'ı aması, hatasını anlayışı ve Allah'a dayanışı sayesinde balığın karnından kurtuluverdi. Bu, kendisi için büyük bir nimet ve rahmetti.

Göründüğü üzere Allah Teâlâ, peygamberlerini başlarına gelen olağan dışı olaylarla eğitmiş, zorlu geçecek bir tevhid mücadeleşine hazırlamıştı. Hz. Yûnus'un büyük bir balık, muhtemelen bir balina aracılığıyla boğulmaktan kurtulması da mûcîzevî bir olaydı.

*"Derken onu hasta bir hâlde sahile attık."* (Sâffât, 37/145)

Yunus, balığın karnından sahile çıktıığında hâlsizdi. Vücudu pelteleşmişti. Sıcak bir bölgedeydi. Derken Allah O'na bir başka nimetini ikram etti.

*"Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik."* (Sâffât, 37/146)

Yunus (a.s) kısa zamanda sağlığına kavuştu. Bundan sonra da halkını iman etmeye davete devam etti. Sonunda ona iman ettiler.

*"Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik."* (Sâffât, 37/148)

Yunus (a.s)'un milleti, ümitsizlik hâlinde tövbe ve imanı Allah katında kabul

edilen tek milletti. Bu gerçekten büyük bir nimetti. Allah, bu hususu Kur'an'da şöyle anlatmaktadır:

*“Yunus'un kavminden başka, keşke (azabı görmeden) iman edip, imanı kendisine fayda veren bir tek memleket halkı olsaydı! (Yunus'un kavmi) iman edince, dünya hayatında (sürüklenebilecekleri) rezillik azabını onlardan uzaklaştırmış ve onları belli bir zamana kadar yararlandırmıştı.”* (Yunus, 10/98)

Yunus (a.s)'un milleti, inanmayanların başına gelen helâkin emarelerini görür görmez, tövbe edip peygamberlerine inanmaları neticesinde yeis hâlindeki imanları kabul görmüştü. Onlara da bu, ün kalmıştı.

Selam Yunus (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun...

## HZ. YUSUF (A.S) KISSASI VE ALINACAK DERSLER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِّسَائِلِينَ

"Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır." (Yûsuf, 12/7)

Yusuf suresında Yusuf (a.s)'un hayatı karşılaştığı çeşitli sıkıntılardan, bunlara karşı göstermiş olduğu sabirdan ve sonuçta ulaştığı başarıdan bahsedilmektedir. Okuduğumuz ayette "Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır" buyurularak "kissaların en güzel" (Yûsuf, 12/3) olan Yusuf (a.s) ve kardeşlerinin kissasında biz inananlar için faydalı öğretüler ve önemli mesajlar verilmektedir. Öncelikle Yusuf (a.s)'un kissasını kısaca hatırlayalım ve daha sonra da alınacak derslere temas etmeye çalışalım.

Yusuf (a.s), babasına rüyada on bir yıldız, güneş ve ayı gördüğünü, bunların kendisine boyun eğdığını söylemişti. Babası da; "Yavrucugum! Rüyani kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar..." (Yûsuf, 12/4-5) diye Yusuf (a.s)'u uyarmıştı. Bu uyarandan sonra olaylar şöyle gelişti: Yusuf (a.s)'un kardeşleri babalarının Yusuf ve kardeşini (Bünyamin) kendilerinden daha fazla sevdiği gereklisiyle Yusuf (a.s)'u öldürmeyi veya bir kuyuya atmayı planlamışlar, babalarına Yusuf'u bizimle gönder gezin, bize güven biz onu koruruz demişlerdi. Tertiplerikleri gezide, kardeşler yapmış oldukları plan gereği Yusuf (a.s)'u kuyuya attılar. Akşamleyin de ağlayarak Yusuf'un sahte kan bulaştırılmış gömleğini babalarına getirdiler ve onu kurdun yediğini söylediler ancak Yakub (a.s) buna inanmadı... (Yûsuf, 12/8- 18)

Bir kervan, kuyudan su alırken Yusuf'u bulup "Müjde! Müjde, İşte bir oğlan!" diye sevindiler ve bir ticaret malı olarak sakladılar. Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme satırlar... Onu satın alan Mısırlı kişi hanımına dedi ki: "Ona iyi bak. Belki bize yaran dokunur veya onu evlat ediniriz." İşte böylece biz Yusuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık... Olgunluk çağına erişince ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davranışları böyle mükâfatlandırmız." (Yûsuf, 12/19-22)

Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sigınırim,

\* Medet COŞKUN

çünkü o (kocan)... bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler” dedi. İki-si de kapıya koştular. Kadın Yusuf'un gömleğini arkadan yırttı. Yusuf, “O benden arzusunu elde etmek istedî” diye kendini savundu. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: “Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, “Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yusuf) ise, doğru söyleyenlerdendir. Kadının kocası Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: “Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyütür. Şehirde bu dedikodu yayılınca kadın, mahallenin kadınlarını çağrırip ellerine birer bıçak verdi ve Yusuf'u karşılısına çıkardı. Kadınlar, onu görünce şaşkınlıkla ellerini kestiler, “Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir” dediler. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: “İşte bu, beni hakkında kinadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o ifteten dolayı bundan kaçındı... Neticede Yusuf (a.s) suçsuz olmasına rağmen yine de zindana atıldı ve orada sıkıntılı olaylar yaşadı..”

Bu sureden alınması gereken dersleri özetle şöyle sıralayabiliriz:

-Bu surede öncelikle sabretmenin ne denli önemli olduğuna işaret edilmektedir. Yusuf (a.s), yaşadığı sıkıntılar karşısında nasıl sabredip tüm iftira ve olumsuzluklardan kurtulduysa, Hz. Muhammed ve biz ümmetine, sabrettiğimiz takdirde Hz. Yusuf'a verilmiş olan mükâfatin bir benzerinin verileceğini hatırlatılmaktadır.

-Yusuf (a.s)'un kardeşlerinin sahte delil getirmeleri ve babaları Yakub (a.s)'un araştırmadan buna inanmaması bizler için örnek olmalıdır. Hucurât suresında de belirtildiği gibi gelen haberleri hemen kabul etmek yerine doğruluğunu araştırmalı ve ona göre karar vermemeliyiz (Hucurât, 49/6).

-Bir mümin her nerede olursa olsun her zaman inanan insana yakışır şekilde davranışmalı ve İslam ahlaki üzere bulunmalıdır. Nasıl Yusuf (a.s) inancının gereği olarak doğru dürüst davranış ve Rabbinin yasaklarından kaçındıysa, bizlerde her nerede olursak olalım ve şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun aynı şekilde haramlardan kaçınmalıyız. Kimse görmese de yüce Allah'ımızın bizi her an gözetlediğini düşünerek ona göre hareket etmeliyiz. Bu şururla hareket ettigimiz takdirde Rabbi-mız bizi başarıya ulaştıracaktır.

-Hiçbir olay karşısında kin ve nefret duymamalı ve müsamahalı davranışmalıyız. Yusuf (a.s)'a çeşitli sıkıntılar, eziyetler vermelerine rağmen Hz. Yusuf'un kardeşlerine karşı kin ve düşmanlık beslememesi bize örnek olmalıdır. En yakınımızdan gelse bile sıkıntılarla sabretmemiz ve onlara kin ve düşmanlık beslemememiz, hoşgörü ile muamele etmemiz Yusuf kıssasından alacağımız ibretlerden biridir. Çünkü sonuçta Yusuf (a.s) nasıl bu sabri ve hoşgörüsüyle otuz yaşında Mısır'a sultan olduysa ve sonsuz saadete kavuştuysa bizler de kin ve nefretten uzak kalarak hoşgörüyle hem dünya hem de ahirette mutluluğa ulaşabiliriz.

## HEDEFİMİZ ALLAH RIZASINI KAZANMAK OLMALI\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ أَبْتَغِيَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَوِيفٌ بِالْعِبَادِ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir." (Bakara, 2/207)

Allah'a iman edip, yalnızca O'nun rızasını, sevgisini kazanmak için çalışmak ve ibadetlerimizi sadece O'na özgü kilmak asli kulluk görevimizdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur:

"(Allahum!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5)

Allah rızası gözetilmeden yapılan bütün amellerin boşা gideceği Kur'an'da şöyle belirtilir:

"O gün birtakım yüzler vardır ki zillette bürünmüşlerdir. Çalışmış, (boşa) yorulmuşlardır." (Gaşîye, 88/2-3)

Allah insanların amellerini kalplerinde taşımış oldukları niyetlere göre değerlendirir. Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalplerinize bakar." (Müslim, "Birr" 33)

Tıpkı şu hadiste olduğu gibi... Abdullah İbn Ömer (r.a), Resûlullah (s.a.s)'ı şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

"Sizden önce yaşayanlardan üç kişi bir yolculuğa çıktılar. Akşam olunca, yatıp uyumak üzere bir mağaraya girdiler. Fakat dağdan kopan bir kaya mağaranın ağzını kapattı. Bunun üzerine birbirlerine;

- Yaptığınız iyilikleri anlatarak Allah'a dua etmekten başka sizi bu kayadan hiçbir şey kurtaramaz, dediler. İçlerinden biri söze başlayarak;

- Allahım! Benim çok yaşlı bir annemle babamvardı. Onlar yemeklerini yemen den çoluk çocuğuma ve hizmetçilerime bir şey yedirip içirmezdim. Bir gün hayvanlara yem bulmak üzere evden ayrıldım; onlar uyumadan önce de dönemedim. Eve

\* Mehmet KAPUKAYA

gelir gelmez hayvanları sağıp sütlerini annemle babama götürdüğümde, baktım ki ikisi de uyumuş. Onları uyandırmak istemediğim gibi, onlardan önce ev halkının ve hizmetkârların bir şey yiye içmesini de uygun görmedim. Süt kabı elimde şafak atana kadar uyanmalarını bekledim. Çocuklar etrafında açlıktan sızlanıp duruyorlardı. Nihayet uyanıp sütlerini içtiler.

Rabbim! Şayet ben bunu senin rızanı kazanmak için yapmışsam, şu kayayı başımızdan al! diye yalvardı. Kaya biraz aralandı; fakat çıkışacak gibi değildi.

Bir diğeri;

- Allahım! Amcamın bir kızı vardı. Onu herkesten çok seviyordum. Ona sahip olmak istedim. Fakat o arzu etmedi. Bir yıl kılık olmuştu. Amcamın kızı çıkışip geldi. Kendisini bana teslim etmek şartıyla ona 120 altın verdim. Kabul etti. Ona sahip olacağım zaman dedi ki: Allah'tan kork! Dinin uygun görümediği bir yolla beni elde etme! En çok sevip arzu ettiğim o olduğu halde kendisinden uzaklaşım, verdiğim altınları da geri almadım.

Allahım! Eğer ben bu işi senin rızanı kazanmak için yapmışsam, başımızdaki sıkıntımı uzaklaştırmak, diye yalvardı. Kaya biraz daha açıldı; fakat yine çıkışacak gibi değildi.

Üçüncü adam da;

- Allahım! Vaktiyle ben birçok işçi tuttum. Parasını almadan giden biri dışında hepsinin ücretini verdim. Ücretini almadan giden adamın parasını çalıştırıldım. Bu paradan büyük bir servet türedi. Bir gün bu adam çıkışındı. Bana;

- Ey Allah kulu! Ücretimi ver, dedi. Ben de ona;

- Şu gördüğün develer, siğırlar, koyunlar ve köleler senin ücretinden türedi, dedim. Adamcağız;

- Ey Allah kulu! Benimle alay etme, deyince, seninle alay etmiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine o, geride bir tek şey bırakmadan hepsini önüne katıp götürdü.

Rabbim! Eğer bu işi sifir senin rızanı kazanmak için yapmışsam, içinde bulunduğumuz sıkıntından bizi kurtar, diye yalvardı. Mağaranın ağını tikayan kaya iyice açıldı; onlar da çıkışip gittiler." (Buhârî, "Büyük" 98; Müslim, "Zikir" 100)

İşte aynen bunun gibi başımız sıkıştığında bile Allah'ımızın yüzümüze bakmasını sağlayacak gönülden amellerimiz olmalı. Hedefimiz daima Allah'ın rızasını kazanmak olmalı.

## HELAL KAZANÇ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَبَعُوا أَخْطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

"Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyn!  
Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır."  
(Bakara, 2/168)

Yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığı sürece eşyada asıl olan mubah ve helal olmaktadır. Helalin ziddi ise haramdır. Haram, kesin olarak yasaklanan şeydir. Dünyada hiçbir devlet ve o devleti oluşturan fertler sınırsız özgürlüğü kabul etmezler. Zira sınırsız özgürlük kargaşa ve anarşî doğurur. Kamu düzenini sağlamak, insan hak ve hürriyetlerini teminat altına almak için, birtakım yasaklamaların olması doğaldır.

Dinimiz bu amaca yönelik olarak birtakım yasaklamalar koymuştur. Bu yasaklamalara baktığımız zaman bunların, insanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almaya, aldatılmalarının önüne geçmeye yönelik tedbirler olduğunu görürüz. Bu yasaklara birkaç örnek verelim:

Müşteriyi aldatmak, malin ayibini ve kusurunu gizlemek, çalışanı mağdur etmek, çalışanın emeğinin karşılığını vermemek veya zamanında vermemek; çalışanın emeğini sarf etmeden ücret alması, işini zamanında yapmaması, aldığı ücretin yetersizliğini bahane ederek verimli çalışmaması, usta ve sanatkârların işini zamanında ve doğru yapmaması, kamu hakkını yemek, devletin malını zimmetine geçirmek; devlete ait borcunu ödemeyerek bu borcu vatandaşşa ödetmek, vatandaşsı haraç ve rüşvet vermeye zorlamak için işini zorlaştırmak ve sonucunda haraç ve rüşvet almak, esrar ve eroin satmak, fuhuş tacirliği yapmak, karaborsacılık yapmak; fırsatları ganimeet bilip fiyatları artırmak, umut tacirliği yapmak ve bu yolla insanlara kısa yoldan zengin olma hayalleri aşılayarak çeşit çeşit kumar mekanizmaları kurmak suretiyle onları sömürmek, ödünç borç verme ve mağdura yardım etme hasletlerinin kaybolmasını fırsat bilerek darda kalan insanlara faizle borç para vermek ve te-

\* Mehmet KAPUKAYA

fecilik yapmak, hırsızlık, gasp, kapkaçılık, dolandırıcılık, hileli iflas, sahte boşanma suretiyle ve sahte evrakla maaş almak, yetim mali yemek vb.

Bütün bu yasakların halal kazançla da alakası vardır. Her konuda olduğu gibi dinimiz halal kazancın yolunu da bize gösteriyor:

*“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı nza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.”* (Nisa, 4/29)

Sevgili Efendimiz de alın teriyle kazanmaya dikkat çekmiştir:

*“Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rzık yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (a.s) da kendi el emeğinden yerdi.”* (Buhâri, “Büyük”, 15)

Haram kazancın ne hayrı olur ne de bereketi. Kişiye, ailesine, çoluk çocuğuna huzur getirmez. Atalarımız “Ağlayanın malı, gülene hayır getirmez” demişlerdir.

Öte yandan dua ve ibadetlerin kabul edilmesi için boğazdan geçen lokmanın halal olması şarttır. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyuruyorlar:

*“Bir kimse (Allah yolunda) uzun sefere çıkar. Saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış vaziyette Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! diyerek ellerini gökyüzüne açar. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gidası haramdır. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir!”* (Müslüm, “Zekât” 65)

Unutulmaması gereken bir hususa işaret etmek istiyoruz. Haramların sayısı sınırlıdır. Kimilerinin, cehaletin eseri olarak “o haram bu haram, her şey haram” sözleriyle iddia ettikleri gibi her şey haram değildir.

“Nu'mân b. Beşîr (r.anhumâ)’den rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.s)’ı söyle bı-yururken dinledim:

*“Şüphesiz helâl de belli, haram da. Bu ikisinin arasında, halkın birçoğunun helâl mi, haram mı olduğunu bilmemiş şüpeli şeyler vardır. Şüpeli şeylerden sakınan kimse, dinini ve ırzını korumuş olur. Şüpeli şeylere dalan kimse ise, harama dalar. Típkı sürüsünü başkasına ait bir arazinin etrafında otlatan çoban gibi ki, onun bu araziye girme tehlikesi vardır. Dikkat edin! Her padişahın girilmesi yasak bir arazisi vardır. Unutmayın ki, Allah'ın yasak arazisi de haram kıldığı şeylerdir. Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçükçük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir.”* (Buhâri, “Büyük”, 2; “Îmân”, 39; Müslüm, “Müsâkat”, 107-108)

## HEM MÜJDECİ HEM DE UYARICI PEYGAMBER\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

"Biz seni ancak bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik." (Furkan, 25/56)

Bildiğimiz gibi peygamberler, ebediyet sınavını kazanmamız için gerekli mesajlarını yani emir ve yasaklarını biz insanlara ulaştırmak üzere Rabbimizin kulları arasından seçip görevlendirdiği elçilerdir. En mükemmel şekilde yaratılan, bütün nimetler hizmetine sunulan ve ebediyet yolcusu olarak sınav için dünyaya gelen biz insanların belli işlerle sorumlu tutulabilmemiz; davranışlarımıza göre cennet veya cehennem ile karşılık görebilmemiz için bilgilendirilmemize ve bunun için de peygamber gönderilmesine ihtiyaç vardır. Böylece âhirette "bilmiyorduk, peygamber gönderilmemi" diye Allah'a karşı mazeret ileri süremizin peşinen önüne de geçilmiş olmaktadır:

"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın..." (Nisâ, 4/165)

Peygamberimiz (s.a.s) de hem Kur'an âyetlerini tebliğ etmekle hem de bunları açıklayan ifadeleriyle yeteri kadar müjdeci ve uyarıcı olmuştur. Onun tebliği ve açıklamaları itaat edenler için ebedî mutlulukların müjdesi, inkâr ve isyan edenler için ise korkunç felâketlerin uyanısıdır. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Peygamberimiz (s.a.s)'in görevinin Allah'ın son dini olan İslam'ı tebliğ etmekten ibaret olduğu vurgulanmakta ve yine pek çok âayette bu görevinin iki yönlü olduğuna işaret edilmektedir. Peygamberimiz (s.a.s), İslam'ın kurtarıcı ilkelerini benimseyen, yaşayışını bu ilkeler çerçevesinde düzenleyen biz müminler için bir beşîr/müjdeci; batıl inançlara ve kırli bir hayatı kendilerini kaptırıp gidenler için de apaçık bir nezîr/uyarıcıdır. Allah'ın resûlü (s.a.s) de görevi boyunca inkârcı ve isyancı insanlara Allah'ın azabını haber vererek onları sürekli uyarmış; iman ve itaat eden insanlara da Allah'ın rahmetini ve vereceği ödülleri hep müjdelemiştir.

---

\* Mustafa GÜNEY

Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) teselli amacı taşıyan bu âyette O'na düşen görevin yalnızca müjdeleme ve uyarma olduğu ve bunun ötesinde bir sorumluluğunu bulunmadığı özellikle belirtilmiştir. Bu ayette ve aynı manadaki pek çok ayette vurgulandığı gibi Peygamberimiz (s.a.s) sadece uyarmak için değil, aynı zamanda ve öncelikle müjdelemek için gönderilmiştir. Kendisi bizzat bunu uyguladığı gibi toplumu uyarma görevini yapacak diğer Müslümanları da öncelikle “mujdeleyici olmaları” konusunda; “*Kolaylaştırınız, güçleştirinize, mujdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.*” (Buhârî, “İlim”, 12) ifadeleriyle uyarmıştır.

Peygamber Efendimizin öncelikli görevi müjdelemektir. Kur'an'da ve hadislerde Allah'a iman, ibadet ve itaat edenlerin alacakları ödüller açıklanmış ve müjdeler verilmiştir: Bunlar cennet ehli için hazırlanmış olan, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmeyeceği ve hiçbir kimseyin hayalinden geçmeyen (Müslim, “Cennet”, 5) çeşitli nimetler, sonsuzluk müjdesi, ilâhî cemalin görülmesi ve “ridvân”, yani Allah'ın biz kullarından razı olmasıdır. Bir diğer görevi de uyarmaktır. Biz insanları cehennemden ve inkâr, şirk, nifâk, isyan gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz ve davranışlardan sakındırması, gelecek tehlikeyi önceden bildirmesi ve böylece bizleri îmân, ibadet ve itaate yöneltmesidir.

Öyleyse biz de Peygamberimiz (s.a.s)'in bu müjde ve uyarlarını dikkate alarak hayatımıza Rabbimizin isteklerine, emir ve yasaklarına göre düzenleyelim. Böylece tekrarı olmayan ebediyet sınavını kazanarak, vaat edilen ilâhî ve ebedî müjdeleri elde eden bahtiyar kullardan olalım.

## HER EVİN KAPISI ÖZEL BİR DÜNYAYA AÇILIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَذْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوهُ وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ  
خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor." (Nûr, 24/27)

Evlerimiz, sadece dört duvarı, pencere ve kapısı olan mekânlar olarak tanımlanamaz. Evler, içindeki insanların ruhlarına bürünmüş hayat alanlarıdır. Bu nedenledir ki, eşimiz, çocuklarımız, anne-babalarımız ve kardeşlerimizle birlikte yaşadığımız evlerimizi belki de 'yuva' kelimesi daha iyi tanımlar.

Yuvalarımız bizim bazen mutluluklarımıza bazen üzünlere tanık olurlar; hatta tanık olmakla kalmaz, bu duygularımıza ortak olurlar. Evimizin her köşesinde sevdiğimiz insanlarla bir animiz vardır. Bu bakımdan ister, adına 'ev', ister 'yuva', ister 'hane', isterse de 'mesken' diyelim, bu mekân bizim özel hayatımızın içinde geçtiği mahrem ve kutsal bir alandır.

Bazen yuvamız komşularımızla, dostlarımıza şenlenir. Bir dostun, evimize ayak basması, bizim evimize karşı duyduğumuz sıcak duygularımıza bir kat daha artırır. Evimiz ve biz aynı şeyizdir sanki. Evimizin kapısından birinin girmesi, bir bakıma onun bizim iç dünyamıza süzülüp gönlümüzde yer etmesidir. Peygamber Efendimiz, müminin dünyada yaşadığı mutluluklardan birinin iyi komşu ve geniş bir ev olduğunu söylemiştir ya! Ne kadar da ruhumuzu okumuş diye düşünmeden edemeyiz (İbn Hanbel, Müsned, I, 168).

Her evin bir kapısı vardır. Kapıyı çalmak, aynı zamanda içeridekilere, 'özel ve sımsıcak olan yuvanıza, beni de konuk olarak dâhil eder misiniz?' diye sormaktır. Peki ya! Açık bulduğumuzda, kapıyı çalmadan içeri dalmak, ya da gerektiği gibi nezaket göstermeden bir kapıya dayanmak, 'ben sizin özel ve sımsıcak yuvanıza saygı duymuyorum' demek olmaz mı?

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Bütün davranışlarıyla bizlere örnek olan sevgili Peygamberimiz, bir evin kapısına vardığında evin kapısından birkaç adım geride durarak, ev sahibinden izin ister, izin verildikten sonra içeri girerdi. Efendimiz, aynı şeyi ashabından da beklerdi (Ebû Dâvûd, "Edeb", 127). Zaten yukarıda mealini verdiğimiz ayette de kendimize ait olmayan evlere girerken, izin alıp ev sahiplerine selam vermemiz emredilmekte ve bunun bizim için çok daha iyi olduğu söylemekteydi.

Peygamberimizin sahabelerinden Enes, bize, Peygamber Efendimizin, Zeynep ile evlendiği gün bir düğün yemeği verdigini anlatır. Bu yemek Efendimizin evinin bahçesinde verildi. İnsanlar evde bir miktar oturup sohbet ettikten sonra bahçede kendilerine ikram edilen yemeği yiip dağıldılar. Fakat bazı kişiler sohbete dalıp evden dışarı çıkmak bilmediler. Efendimiz bu misafirlerine, onları kırmamak için bir şey diyemedi (Müslüm, "Nikâh", 15). İşte yüce Allah, bu olaydan ötürü, yukarıda mealini verdiğimiz ayette de konu birligi içinde olan Ahzâb suresinin 53/ayetini indirdi. Bu ayette mealeen şöyle buyrulmaktadır:

*"Ey iman edenler! Yemek için çagnlımsızın ve yemeğin pişmesini beklemeksiz (vakıtlı vakitsiz) Peygamberin evlerine girmeyin, çağrıdığınız zaman girin. Yemeği yiince de hemen dağılin. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamberi rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranışlarınız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir..."* (Ahzâb, 33/53)

Evlerimiz çelik kapılarla ve kapı arkalarına yerleştirdiğimiz sürgü ve kilitlerle bizleri yapay bir şekilde korumaktadır. Elbette modern hayat, şehirleşme bu uygulamaları beraberinde getirmiştir ve mahrem olan şey korunmalıdır. İslam'ın da arzusu budur. Fakat özel hayatın kutsallığını korumak için maddî önlemler tek başına yeterli olamaz. Davranışlarımızla, nezaket ve saygıyla buna ayrıca riyet etmemiz gerekmektedir.

Kapı çalmak, bir kültürdür, bir adaptir. Ecdadımıza bakın. Onlar kamu alanlarını, hanları, kervansarayı, cami ve medreseleri büyük ve ardına kadar açılan kapılarla donattılar. Çünkü oralarda gizlilik, saklılık yoktur. Bu yerler herkesindir. Fakat Taç kapıya aşip içerisindeki hücrelere girmek istediginizde, sizi mütevazi kapılar bekler. Biraz basiktir bu kapılar. İçeri girmek için hafifçe biraz eğilmeniz gereklidir. O an bilirisiniz ki, orada bir özel hayat başlamaktadır. Ve siz içeri girmek için eğilirken, aynı zamanda o özel hayatın sahibinin önünde saygıyla eğilmektesinizdir. Kapının eşliğini adımladığımızda artık orada birinin hayatına usulca girmişsinizdir. Eskiler 'her vusulün bir usulü' vardır derken, hayatımızda ölçülü ve saygılı olmayı vurgulamak ister gibidirler. O halde kapıyı çalalım, selam verelim, izin verildiğinde güler yüzle ve nezaketle içeri girelim. Eşiği aşalım, haddi aşmayalım. Unutmayalım her evin bir kapısı vardır ve kapılar özel dünyalara açılır.

## HER FIRAVUN'UN BİR MUSA'SI VARDIR!\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 ثُمَّ ارْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هُرُونَ بِاِيَّاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ  
 إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِيًّا

"Sonra ayetlerimizle ve apaçık bir fermanla Musa ve kardeşi Harun'u Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik. Onlar ise kibre kapıldılar ve ululuk taslayan bir kavim oldular." (Mü'minûn, 23/45-46)

Musa Peygamberin hikâyesi, Nil'de başlayan, Kızıl Denize uzanan, iki denizin kıyısında öte dünyaya açılan bir hikâyedir. Kur'an'da Musa Peygamberi, kâh Nil nehrinde bir sandukada, kâh Hızır'la beraber bir gemide, kâh elindeki asa ile yaradığı Kızıldeniz'in ortasında buluruz. Musa Peygamber, Kur'an'da en çok adı geçen peygamberdir. 34 sure, 131 ayet ve 136 yerde ondan doğrudan bahsedilir. Dolaylı ayetlerin de dikkate alınmasıyla onunla ilgili ayet sayısı 502'ye ulaşır.

Yukarıdaki ayette yüce Allah bize Musa ve Harun Peygamberleri Firavun'a gönderdiğinden bahseder. Firavun Mısır'ı zorbalıkla idare eden bir kraldır. Üstelik kendisinin ilah olduğunu iddia etmektedir (Nâzi'ât, 79/24). Bu Firavun'un tarihsel olarak kimliği konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, Mısır'ın 19. Hanedanının 3. Firavun'u II. Ramses (M.Ö. 1279-1212) veya Merneptah (M.Ö. 1212-1202) olduğu sanılmaktadır (Maurice Bucaile, *Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim*, s.343; Fatoohi, *Musa & Firavun Çıkış*, s.122).

Firavun, Mısır'daki İsrailoğullarından bir peygamberin gelerek, bir gün krallığını yıkmasından korktuğu için, İsrailoğullarının dünyaya gelen erkek çocuklarını öldürmektedir. Annesi, Firavun'un askerlerinden korumak için, bebek Musa'yı bir sanduka içine koyar ve Allah'ın ilham etmesiyle yavrusunu Nil'in sularına bırakır (Kasas, 28/7). Mısırlılar Nil'e deniz derler, o kadar büyük bir yatağa sahiptir ki, insanı

\* Doç Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

korkutur. Fakat Musa'nın annesi yavrusunu hırçın dalgalara bırakacak kadar Allah'a bağlıdır işte.

Sanduka Firavun'un Nil'in kenarındaki sarayının kıyısında bir ağacın dibine taktılır. Firavun bebeği öldürmek istese de gizli bir mümin olan hanımı, bebeği evlat edinmek konusunda Firavun'u ikna eder. Musa Peygamberin annesine korkmaması ve bebeğin tekrar kendisine döndürüleceği şeklindeki müjde gerçek olur. Bebek Musa hiçbir sütanneyi kabul etmez. Öz annesi sütanne olarak saraya alınır (Kasas, 28/12). Musa Peygamber Allah'ın düşmanı Firavun'un sarayında büyür. Bir olay nedeniyle gençken Mısır'ı terk etmek zorunda kalır (Kasas, 28/20-21). Medyen'e gelir (Kasas, 28/22). Orada Şuayb Peygamberle tanışır. Şuayb Peygamber ihtiyarlamıştır. Hz. Musa ona yardım eder. Şuayb Peygamber Musa Peygamber'i kızıyla evlendirir (Kasas, 28/27-29).

10 sene Medyen'de kalan Musa Peygamber vatanı Mısır'a dönmeye karar verir. Mevsim kısıstır, Hz. Musa ve ailesi Mısır'a giderken yollarını kaybetmiştir. İleride bir ateş gören Hz. Musa ailesine ısınacak bir ateş götürmek ve ateşin başında bir kılavuz bulmak için ateşin yanına varır (Tâ-hâ, 20/10; Neml, 27/8-9). Ona mübarek bir bölgedeki ağaçtan seslenilir (Kasas, 28/30). 'Ayakkabiarını çıkar, sen kutsal Tuva Vadisindesin' diye (Tâ-hâ, 20/12). Allah orada Hz. Musa'ya peygamberlik verir. Basit bir değneği ilahî mucize eseri bir yılan olabilen mucizevî bir asaya dönüştürür (Tâ-hâ, 20/19-20). Bu mucize Hz. Musa'ya verilen "beyaz el" mucizesiyle beraber iki büyük mucizeden biridir (Kasas, 28/32). Bunlar dışında, Rabbi, O'na yedi mucize daha bahşeder (Neml, 27/22). Kardeşi Harun da Musa Peygambere yardımcı olarak verilir (Kasas, 28/34). Artık Hz. Musa'nın, Mısır'a olan yolculuğu basit bir yolculuk değildir. Musa Peygamber, Firavun'u büyük bir topluluk önünde Allah'ın birligine davet eder. Firavun, sihirbazlarını onunla yarıştırır; fakat Musa Peygamberin mucizeleri karşısında aciz kalan sihirbazlar, onun sihirbaz değil, gerçek bir Peygamber olduğuna iman ederler. Firavun onların ellerini ve ayaklarını çaprazlama kestirir ve astırır, fakat onlar yine de imanlarından dönmezler (A'râf, /106).

Firavun her şeyi maddi planda değerlendirdiği için yardımcısı Hâman'dan tuğla pişirterek kendisi için yüksek bir kule yapmasını ister. Amacı bu kuleye çıkarak Hz. Musa'nın Rabbini görmektir (Mü'min, 40/36). Bilmez ki, Allah her şeyden yücedir.

Firavun ve halkı Mısır'da inançsızlıklarında ısrar etmeleri üzerine gökten gelen birtakım afetlerle cezalandırırlar. Fakat yine de imana gelmezler (A'râf, 7/103). Sonunda inananlarla beraber Mısır'ı terk eden Musa Peygamber'in peşine Firavun, ordusuyla takılır. Firavun, inananlara Kızıldeniz kıyısında yetişir (Şuarâ, 26-61-63). Hz. Musa, Allah'ın emriyle asasını yere vurur, deniz açılır, inananlar buradan geçer; fakat Kızıldeniz, peşlerinden gelen Firavun ve askerlerine mezar olur (Bakara, 2/50).

Firavun öleceğini anlayınca Allah'a iman ettiğini söylese de (Yunus, 10/90), adı üstünde imanı, Firavun imanıdır, kabul edilmez. Çünkü inanmak samimiyet demektir.

Bu kissa Müslümanlara Allah'a teslimiyet ve bağlılığın önemini anlatmaktadır. Ümitlerin bittiği bir anda Allah'ın ne kapılar açacağını anlatır insanlığa. Allah, bebek Musa'yı azgin dalgalar arasında düşmanına gönderip, düşmanın sarayında büyütür. Arkada kana susamış donanımlı bir ordu, onde derya, 'artık kurtuluş yok!' denildiği bir anda denizi yararak rahmetini gönderir. Yeter ki, Allah'a tevekkül edelim, O'na güvenelim. Allah Hz. Musa'nın koyunlarına ağaçlardan yaprak indirdiği, bazen yaslanarak yorgunluğunu giderdiği bir değneği, insanlık tarihinin en büyük mucizelerinden biri hâline getirmede mi? Yüce Allah'tan ümit kesmeyelim. Zalimlerin zulmü varsa, her Firavun'un da bir Musa'sı vardır.

## HER ŞEY ALLAH'IN BÜYÜKLÜĞÜNÜN DELİLİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقْتُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz." (Rûm, 30/20)

Bu ayet-i kerime, insanın topraktan yaratılışını, hayat bulduktan sonra da yer yüzünde yayılışını dile getirmektedir.

Yüce Allah, yoktan var ettiği, biz insan neslini topraktan yaratmış ve hayat vermiştir. Yaratılış gibi çok önemli bir konunun vurgulanması Allah'ın büyülüğünün delillerindendir. Cansız toprak insanın mayası, çekirdeği olmuş, o cisim toprak olmaktan çok mahlûkatın en şereflisi özelliğini taşırla hâle gelmiştir. Bu nedenle yaratılış büyük bir ibret tablosudur. İnsanın topraktan yaratılışı Hicr süresinin 26. ayetinde "Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıkta yarattık." şeklinde özetlenmiştir.

Ayetlerde görüldüğü gibi Allahu Teala'nın insanı yoktan var etmesi, toprağı canlı varlığa dönüştürmesi O'nun sonsuz kudretinin delillerindendir. Tabii ki insan hareketsiz varlıklar gibi bir yerde sabit kalmamış, Allah'ın verdiği duygular ve hareket kabiliyeti ile de yeryüzüne yayılmıştır. Bu durum düşünün insanı, hem Allah'ın kudretini anlamaya yönlendirmekte hem de yeryüzüne yayılan insan neslinin nasıl yaratıldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda dikkate almamız gereken bir başka hulus ise, "Sizi topraktan yarattı" buyrulmasıdır ki; insan neslinin ilki olan Hz. Âdem (a.s) topraktan yaratıldı ve biz de onun nesli olarak çoğaldık. Dolayısıyla özümüz, aslımız topraktır.

Tabii ki Allah'ın kudretinin idrak edilmesi yalnızca bu ayeti izah etmekle bitmez. Konuya ilgili olması noktasında müteakip ayetleri de gözden geçirmemiz gerekir.

\* Davut KAYA

Rum sûresinin 21/ayetinde, "Kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir." buyurulmuştur. Bu ayette evlilikten, aile hayatından ve mutluluğa sebep olan şeyden bahsedilmektedir.

Ailenin temel taşları olan eşler arasında sevgi ve bağlılık olmazsa bir ömür boyu aynı ortamı huzurlu bir şekilde paylaşmaları da mümkün olamaz. İşte hem ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi hem de bedenen ve ruhen huzur bulabilmesi için yüce Allah, eşler arasında önemli bir bağ olan sevgiyi gönüllere nakşetmiştir. Bu duygular kendiliğinden oluşmamış, insanın hücresına, zihnine, beynine Allah (c.c) tarafından yerleştirilmiştir. Bu da Allah'ın yüceliğinin delillerindendir.

Daha sonra yer alan 22. ayette ise "Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir." buyrulmuştur. O muazzam gökyüzü ve onda bulunan gezegenler, güneş, ay ve yıldızların yaratılması ne muhteşem bir olaydır. Bütün bunları yaratan yüce Allah'ın gücü kudreti ne kadar büyüktür. Yine yeryüzü ve yeryüzünde yetişen nebatat ve üzerinde barınan canlıların yaratılması da bir başka ibret tablosudur.

Bunların yanında mahlûkatın en şereflişi olan insanın farklı renklerde yaratılması ve değişik lisanlarla konuşmaları da ibret vericidir. Çünkü aynı öz olan topraktan yaratılan insanlardan bazıları siyah, bazıları beyaz, bazıları ise daha farklı ten renkle riyle yaratılmışlardır. Hatta göz renginde, saç renginde, beden şekillerinde farklılıklar; bir başka yönyle de konuşmadaki farklılıklar yüce Allah'ın büyülüğünü ispat etmektedir. Aynı dili konuşan insanların ses tonunun farklı olması bile yaratılışındaki zenginliği ifade etmektedir. Bütün bunlarda, bilen ve yaratılış sırlarını idrak edenler için ibretler vardır.

Yaratılışındaki bu farklılık öncelikle biz insanların birbirimizi kolayca tanımadımızı temin etmektedir. Bu durum Hucurât sûresinin 13. ayetinde "Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dışiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık..." şeklinde dile getirilmiştir.

Rum sûresinde daha sonra yer alan 23. ve 24. ayette gecenin ve gündüzün yaratılmasından, gecenin istirahat için gündüzün de çalışıp kazanmak için en uygun zamanlar olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca 24/ayette şimşek çakması, yağmurun yağarak ölü toprağı diriltmesi gibi insanlık için büyük önem taşıyan durumlar dile getirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın kudretinin delillerini ortaya koyan pek çok ayet vardır.

Bize düşen görev, bu muazzam yaratılışı ve varlıklarını dikkate alarak Allah'ı iyi anlamak, onu tanımak ve O'na kullukta kusur etmemeye çalışmaktır.

## HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI BULACAKTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığında bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığında bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl,  
 99/7-8)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ahiretle ilgili olarak öne çıkardığı konuların başında herkesin iyi veya kötü yaptıklarından sorumlu olacağı ve bunların karşılığını tam alacağı üzerinedir. Rabbimiz bir bütün olarak hem Mekke hem de Medine'de nazil olan ayetlerde sürekli olarak bu konuyu işlemiştir. Aslına bakılırsa bunun sürekli işlenmesi biz insanların sonradan pişman olmayacağı işlere yönlendirilmesi mak-sadına yöneliktedir. Örneğin insanlar birçok defalar haksızlık, adaletsizlik yapmasın-lar diye uyarılmıştır. Çünkü her kim zerre miktarı hayır işlerse, karşılığını "hayır"/ cennet mükâfatı olarak, her kim zerre miktarı şer işlerse, karşılığını "şer"/cehennem azabı olarak görecektir. Bu durumda insanoğlunun Allah'tan herhangi bir şeyi kaçır-ması söz konusu olamayacaktır.

Bu anlayış üzerine oturmuş bir yaşam biçiminin yeryüzündeki barış ve huzuru sağlayacağı, en önemlisi de, ancak bu anlayışın insanın onurunu koruyacağı, kim-liğini ve kişiliğini yükselteceğini bilmek gereklidir. Düşünün ki herkesin yaptığı yanına kár kalacak, güçlü zayıfı ezecek, elindeki ekmeğini haksızca gasp edecektir. Böyle bir dünyadan yaşanabilir olması mümkün müdür? Üstelik bu anlayış sadece bizim dinimizle de sınırlı değildir. Bu konu bütün dinlerin ortak olan yönlerinden bir tanesidir. Çünkü hakikati aramak, haksızlığa karşı durmak, kötülük yapanın cezasını bulmasını istemek insanoğlunun yapısında vardır. İnsan dünyada kendisine yapılan haksızlığın bir tür karşılığını alacağına inanmakta ve öylece teselli bulmaktadır. Eğer

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

insanlar herkesin yaptığı ile kalacağı inancına kapılırlarsa, bu defa insanın bütün olumlu şeyleri ortaya koyması, üretmesi, yardımlaşması, iyilik yapması gibi değer yargıları alt-üst olacaktır.

O halde dinimizin temel inanç esaslarından biri olan ahiret hayatında insanlar yaptıklarının karşılığını şöyle veya böyle mutlaka alacaklardır. Buna samimiyetle inandığımız takdirde kötülük yapmak yerine iyilik yapmanın yollarını aramış olacağız. Bu anlayış aynı zamanda bizlere, hem bu dünyada yaptıklarımızı anlamlı kılmakta, hem de ölümden sonraki hayatı karşılaşacağımız konum hakkında bilgi vermektedir. Yaptığının karşılığı tastamam kendine verilecek olan kişi bu durumda çevresini sevmeye çalışacak, etrafındakilerle beraber huzur ve barış dolu bir hayat yaşamanın gayreti içinde olacaktır. İnsana yaptığıın karşılığının eksiksiz verileceğine dair Kitabımızda oldukça fazla sayıda ayet bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

*“Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır. Kötü işler yapmış olanlara gelince, bir kötüluğun cezası misliyedir ve onları bir zillet kaplayacaktır. Onları Allah (in azabin)dan koruyacak hiçbir kimse de yoktur. Sanki yüzleri, karanlık geceden parçalarla örtülmüştür. İşte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”* (Yunus, 10/26-27)

*“Kim bir iyilik getirirse ona on katı vardır. Kim de bir kötülük getirirse o da sadece o kötüluğun misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez.”* (Enam, 6/160)

*“Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirler. Kimler de kötü amel getirirse, yüzüstü ateşe atılırlar. (Onlara), ‘Ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz,’ (denir.)”* (Neml, 27/89-90)

*“Kim bir iyilik getirirse ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta oldukları cezasına çarptırılırlar.”* (Kasas, 28/84)

## HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI GÖRECEKTİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
وَنَصَّعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ  
أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

"Kiyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığında da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz." (Enbiya, 21/47)

Kur'an-ı Kerim'de ahirete iman üzerinde önemle durulmuştur. Konuya ilgili ayetlerde, hayatın sadece dünyadan ibaret olmadığı, asıl ve ebedî olanın ahiret hayatı olduğu, bu hayata da ölüm ve kiyamet kapısından geçileceği hakikatini görmemiz istenmiştir.

İnsanın bu inanç içinde yaşayarak hayatını anlamlı kilmaya çalışması, herkes için iyilik düşünüp iyilik yapması, hayırda yarışması, her türlü kötü ve zararlı düşünceler ve davranışlardan uzak durması, kendine, ailesine, topluma ve tüm insanlığa faydalı olmak için çabalaması beklenirken, bu her zaman böyle olmamaktadır. Yaptıklarından sorumlu olan ve sınırları belli bir hayat yaşaması gereklidir, sınırsızlık özentisi ve arzusıyla yaşayan insan, kendisine ya da karşısındakilere zarar verebilecek şekilde davranışabilmektedir.

İnsanlar genellikle dünya hayatında adaletin her zaman işlemediğini, kimi zaman haksızların haklı, haklı olanların da haksız konuma düştüğünü görerek yaşamaktadır. Bu ayet bize, bu adaletsizliğin ahirette mutlaka giderileceğini ifade etmektedir. Kiyamet günü kurulacağı bildirilen hassas teraziler bize iyiliğin ya da kötüluğun küçümsememesi gerektiğini açıkça hatırlatmaktadır. İzahını yaptığımız ayette "bir

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

*hardal tanesi ağırlığınca da olsa*" vurgusuyla öne çıkan bu gerçek, Zilzâl süresinde; "O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkışacaktır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/6-8) şeklinde ilan edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, "Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret, daha hayırlı ve sürekli dir." (Alâ, 87/16, 17) diyerek insanı nefsi arzularının esiri olduğu zaman nasıl da ebedî olanı fâni olana değiştirebildiğini ve kendi hüsranını yine kendisinin hazırladığını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yaptıklarından sorgulanma ve ahirette hesaba çekilme anlayışı ile kuşatılmamış bir hayat, sahibine de, çevresindekilere de hüsran sebebi olabilecektir. Oysa bu değerleri hayatında içselleştirmiş olan mümin için zerre miktarı günahın ağırlığını ya da kul hakkı sorumluluğunu ahirete taşımak, dünyanın yükünü sırtında taşımaktan daha ağır ve zor gelecektir.

Daha hayırlı ve kalıcı olan ahiret mutluluğunu yakalayabilmemiz için, dünyanın geçici zevklerine ve aldatmalarına kanmamalıyız. Bu nedenle hepimizin, Kur'an'ın bu uyarılarını anlayıp hayatımıza aktarmaya şiddetle ihtiyacı vardır.

## HESAP GÜNÜ: KİMSENİN KİMSEYE FAYDASININ OLMAYACAĞI GÜN\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا

هُمْ يُنْصَرُونَ

“Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez.” (Bakara, 2/48)

Bu ayette yüce Rabbimiz, bizi gelmesinde şüphe olmayan hesap gününe karşı uyarmaktadır. Bu ayette, hesap gününün dehşet verici bir özelliğine vurgu yapmaktadır: O da o gün yaptıklarımızla baş başa kalışımızdır. Sevgili Peygamberimizin şu sözü bu durumu çok iyi ifade etmiyor mu?

“Kişiyi örürken üç şey uğurlar: Sevdikleri, malı ve yaptıkları. İlk ikisi geri döner ve o yaptıkları ile baş başa kalır.” (Buharî, “Rikâk”, 42; Müslim, “Zühd”, 5)

Bu yüzden Rabbimiz hesap gününe karşı tedbirli olmamız için çağrı yapıyor ve bize “Ey Kullarım! Gelmesinde hiç şüphe olmayan hesap gününe karşı hazırlıklı olun!” diye sesleniyor.

Ayette de ifade edildiği gibi, o gün kimse adına bir şey yapmaya gücümüz yetmeyecek. Bu dünyada nice fedakârlıklarla yetiştirdiğimiz ve kılina zarar gelmesine dahi tahammül edemediğimiz yavrularımıza ne verebileyisek o kalacak yanlarında. Yoksa orada bir baba ve bir anne olarak yavrularımıza yardımcı olamayacağız. Aynı şekilde yavrularımıza ne kadar yalvarsak da bize yardıma gelemeyecekler. Öyleyse Rabbimizin uyarısına dikkat edelim ve dünyadan bizi aldatmasına izin vermeyelim. “Nasıl olsa Allah affeder” sözlerine ise hiç kulak asmayalım. Bu dünyada iken pek çok işimizi yeri geldiğinde sözü geçen bir dostumuzun araya girmesi ile halledebili-

\* Dr. Fatih YÜCEL

yorduk. Ama o gün hiçbir dostumuz ve yakınımız bizim için aracılık yapamayacak. Ayette Rabbimiz bu durumu çok açık bir şekilde örneklendiriyor:

*“Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır.”* (Abese, 80/33-37)

Ayet ne kadar açık değil mi? Bu dünyada dertlerimizi arz ettiğimiz, yeri geldiğinde sırdaşımız, yoldaşımız ve hayat arkadaşımız olan en yakınlarımızın o gün bizden kaçacak ve bizi yalnız bırakacak olması gerçekten çok acı bir gerçektir. Mademki o gün yaptıklarımızla karşılaşacağız ve onlardan hesaba çekileceğiz, o zaman bize orada katkısı olan güzel amelleri işlemeliyiz. O gün mademki, evlat ve mal fayda vermiyor, o zaman neyin fayda sağladığını bularak ona göre hazırlık yapmalıyız. Rabbimizin ifade ettiği gibi, hesap gününde, günahlardan arınarak, güzel ahlak özellikleri ile donanmış bir kalp fayda verecektir. Hesap günü, insanlarla ilişkilerinde dürüst, adil, yumuşak huylu olan, kalbinden her türlü kötü duyguya atan, nefsinı günahlardan arındıran ve ibadetlerine devam eden, yaşıntısı ve güzel ahlaklı ile çevresine örnek olan mü'minler kurtuluşa ereceklerdir.

O gün öyle bir duruma düşeceğiz ki, bu dünyada yaptıklarımızdan dolayı hak ettiğimiz azaptan kurtulmak için her şeyimizi feda etmek isteyeceğiz. Bu durum o kadar ileri gidecek ki, sevdiklerimizi hatta yavrularımızı dahi kendimizi kurtarmak için fedaya yelteneceğiz. Bu durumumuz ne kadar da içler acısı değil mi? Yavrumuzu kendimiz için feda edebilecek bir duruma düşeceksek durumun çetinliğini tahmin etmemiz hiç de zor olmayacağıktır.

O gün araya bizim için girebilecek tek şey Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmak için yaptığımız güzel amellerimiz ve ibadetlerimizdir. Öyleyse Rabbimizin çağrısına kulak vererek ona kavuşmayı uman bir fert olarak, sadece onun rızasını kazanmak için salih ameller işleyelim (Kehf, 18/110). Çünkü oradaki tek sermayemiz burada yaptıklarımızdan başkası değildir.

Öyleyse “*Ya Rabbi beni biraz gectiktisen de senin yolunda harcasam ve salihlerden olsam*” (Münâfiķûn, 63/9-11) diyeceğimiz gün gelmeden önce Rabbimizin şu çağrısına kulak verelim:

*“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”* (Haşr, 59/18)

## HESAP GÜNÜNE HAZIR MIYIZ?\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
إِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفَلَةٍ مُعْرِضُونَ

“İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Hâlbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmektedeler.” (Enbiya, 21/1)

Hepimizin bildiği gibi, dünyaya gelmek ve yaşamak ne kadar gerçekse, ölüm ve ahiret de o kadar gerçekktir. Bizler dünyaya ebedî kalmak için gelmedik. Yaratılmışımızın bir gayesi vardır. Allah Teala ölümü ve hayatı hangimizin daha güzel ve hayırlı işler yapıp yapmayacağımızı denemek için yaratmış ve dünyada bize sayılamayacak kadar çok nimet vermiştir. Bu nimetlerin karşılığında kendisine şükretmemizi, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmamızı istemektedir. Ancak bizler zaman zaman bundan hiç haberimiz yokmuş gibi yaşayıp, varlık nedenimizi unutabilemekte, dünyanın çekiciliğine kapılıp Allah'ın emirlerinden yüz çevirebilmektedir. Oysa kâinattaki düzenin bozulması, her şeyin altüst edilerek yok olması, yok olan ve ölen şeylerin yeniden diriltilerek ayağa kalkması ve mahşere doğru yönelmesi anlamına gelen kiyamet ve hesap günü, elbette bir gün gelecektir. İnsanın ölümü de bir açıdan onun kiyametidir. Allah Teala bu ayette, verdiği nimetlerden dolayı bizi hesaba çekençesini, bununla birlikte insanların bu gerçekten habersiz ve gaflet içinde yaşadıklarını haber vermekte ve hesap günü için hazırlıklı olmamız konusunda hepimizin dikkatini çekmektedir. İşte bizler bunu düşünerek yaşamalıyız.

Gaflet dediğimizin şeyin, hem inanan hem de inanmayan insanla ilgisi vardır. İnanan insanın gaflette bulunması, âhiret/hesap gününe iman ettiği halde orası için gereken hazırlığı yapmaması, hesap düşüncesinden habersiz bir şekilde yaşaması, Allah'ın yasaklarından sakınmaması, tövbe edip Allah'a olan kulluk görevlerini yerine getirmede gereken özeni göstermemesi, ayrıca iyi işler yapmamasıdır. Yani inandığımız halde yapmamız gereken şeyleri hayatımızın dışına çıkarmak, unutmak, yok saymak, terk etmek gibi. Allah'ı inkâr edenlerin gaflette bulunması ise,

\* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

kendini yaratani kabul etmemesi, hayatı sadece bu dünyadan ibaret sayması ve buna göre yaşaması, dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerden de sorumlu olduğunu düşünmemesi, peygamber ve ilâhî vahiy tarafından uyarıldığında da bunlara sırt çevirmesi ve kulak tikamasıdır.

Dünya meşguliyeti, zaman zaman asil var oluş nedenimiz olan kulluk görevimizi unutturabiliyor, hiç ölüm/hesap gelmeyecekmiş gibi büyük bir hırsla dünyaya bağlanabiliyoruz. İşte Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de bu ve buna benzer ayetlerle, bizlere kiyameti, ahiret/hesap gününü, mızanı, cennet ve cehennemi hatırlatarak, dikkatlerimizi çekmekte ve bizi gafletten kurtulmaya çağrımaktadır. Bizler her an Allah'ın gözetimi altında olduğumuzun farkında olup, yaptığımız şeylerden dolayı ahirette hesap vereceğimizi unutmadığımızda, hayatımıza daha bir çekidüzen verecek, daima dikkatli ve kontrollü yaşamaya, elimizden geldiğince iyilik yapıp, kötülüklerden uzaklaşmaya gayret edeceğiz. Bu durumda hem kendi nefsimize hem de diğer varlıklara karşı kötülük yapmaktan uzak duracağız. İbadetlerimizi yerine getirecek, görev ve sorumluluğumuzu bilincinde olacağız. Hayırlı insan olma yolunda yanışacağız. O zaman ailemize, akrabalarımıza, komşularımıza, çevremize ve hatta tüm insanlığa daha başka bir gözle bakacağız. Ayrıca ölüm ve ahiret kaygısıyla yaşadığımızda üzərimizdeki gaflet ve unutkanlık perdesinden sıyrılarak Rabbimize yöneleceğiz. Kisaca sorumluluk sahibi birisi olacağız.

Her şeyi bu dünyadan ibaret görme anlayışı bize, Allah'ı, ölümü, hesabı kısaca sorumluluğumuzu unutturacak ve gerçek görevimizi yapmaktan alıkoyacaktır. Oysaki Allah'ı unutan, yaratılış ve varlık amacından sapabilir. Bu nedenle ölümü, hesabı sıkça düşünerek, ahiret hazırlığımızı ihmal etmemeliyiz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de; "Lezzetleri yok eden ölümü çokça anın" (Tirmizî, Zühd, 4) derken bunu bize hatırlatıyor. Bu anlayışla yaşadığımızda hem dünyamız, hem de ahiretimiz güzel olacaktır. Hayatımızı anlamlı kılan, yaraticımızla olan bağımımız kopartmakta yatkınlıkta yattırır.

Allah'ın çok büyük bir armağan ve lütuf olarak ihsan ettiği hayatımız, bizler için son derece anlamlı ve değerlidir. Ancak bunu anlamlı kılan şey, dünyanın ötesine taşan bir amaç ve gayeye sahip olmak, yani ahirete inanmak ve bunun için hazırlık yapmak, gaflette bulunmamaktır. Çünkü Allah'ın verdiği nimetlerle hayatımızı devam ettiriyoruz. O'na kulluk borcumuzu yerine getirip şükür içinde bir hayat yaşamalıyız. Hesaba çekilmeden, davranışlarımızın muhasebesini kendi iç dünyamızda yapabilmeliyiz. Dünya ve ahiret birbirini izleyen iki gerektir. Birini diğerine feda etmek yerine, ikisini birlikte düşünmeli ve ona göre dengeli bir hayat yaşamalıyız. Çünkü bunlar birbirini tamamlayan unsurlardır. Burada ne ekersek, ahirette onu biçeceğiz. Buna göre ahiret, insanın sonsuz hayatı, dünya ise ahirete açılan kapı

ve ahiretin ekim yeri/yani tarlası, hangimizin daha güzel ve ahlaki davranışlarda bulunacağımız bir sınav meydanıdır.

Netice olarak bu dünyada, zaman zaman karşılaştığımız ve çevremizde ortaya çıkan olumsuz şartlar, bazen de insanın kötü arzu ve ihtirasları, insanın basiretini bağlayabilmekte, iyilik ve kötülükleri görmesini önleyebilmektedir. Dolayısıyla bu ayette, dünyanın geçici nimetlerine aldanmayıp ebedî olan ahiret hayatına yönelik memiz istenmektedir. Amacımız, kendimizi dünyadan uzaklaştırmak değil, bilakis yaşarken Allah'a olan sorumluluğumuzun bilincinde bir hayat yaşamak ve hesap verme şuurıyla, imtihan meydanında olduğumuzu unutmamaktır. Zira yaşadığımız hayat, dinî ve ahlaki değerlerimize kayıtsız, ahirete, hesaba duyarsız bir şekilde harcandığında sıradan hâle gelir ve anlamsızlaşır. Kisaca hesap vermenin kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade eden bu ayet, bize, gaflet içinde olmamamız, ölüme ve hesaba daima hazırlıklı bulunmamız gerektiğini ifade ediyor. Çünkü dünya hayatı, ahiret hayatının yanında çok kısa bir zaman dilimidir.

## HESAP GÜNÜNDE HERKES YAPTIĞINDAN SORUMLUDUR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
الَاَتَرُ وَازْرَهُ وَزْرُ اخْرَىٰ

"Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez." (Necm, 53/38)

İnsan, sadece kendi yaptıklarından sorumludur. Bu durum, gönderilen kitap ve peygamberler ile kullara bildirmiştir. Ayrıca Allah insana, doğruyla yanlış kendisine gösteren bir de vicdan vermiştir. Selim akıl sahipleri vicdanlarının sesine de kulak vermelidir.

İnsanlar, hür iradeleri ile doğru ve yanlışı seçmekte serbest bırakılmıştır. Öyle ise herkes kendi yaptıklarından sorulacaktır. Kimse, kimsenin günahını yüklemeyecektir. Bir cani, bir hırsız ve bir dolandırıcı yüzünden onun kardeşi, akrabası, çocuk çocuğu sorumlu olamaz. Dolayısıyla hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez. Fakat kötülüğe teşvik eden kimse de cezasını alacaktır. Mesela: Bir kimse diğerinin ibadet yapmasını engellemeye çalışarak "bu gün ibadet yapma, günahı bana ait" dese, ibadetini engellediği kimsenin günahı o kişiye yüklenemez, ancak o ibadeti engel olmanın cezasını çeker. İbadet yapmayan kimse de kendi cezasını çeker.

Aynı şekilde bir kişi hırsızlık yapsa, bu cezasını başka kişiler çekmez. Herkes yalnızca kendi yaptıklarından sorumludur. Buna karşılık, eğer bir insan başka bir insanı saptırır, onu suça teşvik eder veya o suçu işletirse, o zaman bu suç aynı zamanda yaptıranın da suçu olmaktadır. Bir kimse bir başka kimseye hırsızlık yaptıır veya yapmasına vesile olursa, bu durumda bu suç sadece yapan kişinin değil, aynı şekilde yaptıran kişinin de olur.

---

\* Ömer ÖNEN

Hesap gününde herkes yalnızca kendi yaptığından sorumlu tutulacaktır. Kimse-ye başkalarının günahları sorulmayacak, kimse de kimsenin günahını yüklenmeye-cektir. Bu durum Kur'an'da, "Herkes günahını kendi aleyhine kazanır. Hiçbir günahkâra başka bir günahkârin günah yükü yüklenmez." (Enam,6/164) diye bildirilmektedir.

Mekke müşrikleri, Hz. Peygambere; Gel bizim dinimize dön, dünya ve ahiret ne istersem biz kefil oluruz. Eğer bu durumda bir günahınız olursa günahlarınız bizim boynuma olsun, demişlerdi. Hâlbuki herkesin yaptığı iş kendisinedir. Bundan dolayı da kazandığı sorumluluk kendi boyunlarına olacaktır. Akılselim sahibi bir kimse başkasının zorlaması ve isteğiyle Allah'ın yasak ettiği hiçbir günahı işleme-yeceğine göre, Allah'ın emrettiği bir işi de yapmaktan kaçınamaz. Çünkü her işten sadece kendisi sorumludur. Bir başkası değil... Bir başkasının günahını yüklenen kimse, diğerinin günahını niçin çexsin. Herkesin işlediği günah kendisinedir ve ce-zasını da kendi çekecektir.

Şu halde, birinin diğerine, sen şunu söyle yap da günahı veya cezası yalnız benim boynuma olsun, demesi yalandır. Günah işleyen kimseler cezasını çeke-cektir. Öyle deyip yalan söyleyen, günaha teşvik eden de, bu yalanının, bu teş-vik ve aldatmasının, bu kötü taahhüdünun cezasını elbette çekecektir. Başkasının günahını yüklenmeyi üzerine alan kimseler, kendi günahının cezasını çekmekle diğerini kurtaramaz. Şurası açıktır ki, böyle demek, günahın failinden başka kim-seye zararı olmaz demek değildir. Ancak her fiil, onu yapana nispet olunur ve her günah, ilgili olanlara ilgisi oranında yüklenir demektir. Hiç kimse günah işleyen ve ası olan bir kişinin günahını üstlenmez. Her kişinin kazandığı kendinedir ve ameli boynuna asılmıştır. Başkasının yaptıklarından dolayı o kimse suçlanamaz ve ceza göremez. Aynı şekilde dostluk ve arkadaşlık adına susmayı tercih etmenin, o işi yapmak kadar vebali vardır.

Günahı ağır gelen kimse onu taşımak için başkasını çağırırsa, bu çağrıdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey eksiltilmez. Kimse kimsenin günahını yüklenerek cehenneme, sevabıyla da cennete girmeyecektir. Herkes kendi işledikleriyle Allah'ın huzuruna çıkacaktır.

## HİÇBİR KİMSE BAŞKASININ GÜNAHINI YÜKLENMEZ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرًا أُخْرَى وَإِنْ تَدْعُ مُتْقَلَّةً إِلَى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَاءِ  
إِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَرَكَ كِتْمَةً فَإِنَّمَا يَتَرَكُ لِنَفْسِهِ وَالَّذِي

اللهُ أَمْصِيرُ

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenmez, çağrırdığı kimse yakını da olsa. Sen ancak, görmedikleri hâlde Rablerinden için için korkanları ve namaz kıلانları uyarırsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır." (Fâtır, 35/18)

İnsanlar hem hayırlı işleri, hem de hayırsız davranışları yapabilecek şekildearatılmıştır. Allah insanlara akıl vermiş ve akıllı insanlara; doğru ile yanlışı, hak ile batılı, sevap ile günahı birbirinden ayırt etsinler diye, peygamberler ve dinler göndermiştir. Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s), son din de İslam dinidir. Hz. Peygamberi sevip, onun getirdiği dinin esaslarına tamamen bağlı kalarak hayatlarını sürdürden insanlar, sevapları bol bol kazanırlar ve günahlardan uzak dururlar. Onun getirdiği dinin esaslarını kabul etmeyenler ise hiçbir sevaba erişemezler.

Mümin olan insanlar da zaman zaman hata ederler, yanlış yaparlar ve haram olan işleri işleyerek günah kazanırlar. Kazandıkları günahlar kul hakkı ile ilgili ise, kulla- rı haklarını ödeyerek helalleşirler. Kullara karşı haklarını bu dünyada ödemelerlerse, öbür dünyada ödemek zorunda kalırlar. Yani öbür dünyada, borçlunun vereceği borcuna denk bir sevap, borçludan alınıp alacaklıya ödenir.

\* Mustafa KILIÇ

Kazandıkları günahlar Allah hakkı ile ilgili ise, tövbe edip af dilerler. Allah dilerse tövbelerini kabul edip onları affeder, dilerse de işledikleri suça uygun cezalarla cezalandırır. Ama sonuç itibariyle herkes kendi günahının sonucuna katlanır, kimse başkasının günahından dolayı cezalandırılmaz.

Metnini ve mealini verdiğimiz yukarıdaki ayet-i kerimede de öncelikle bu hususa vurgu yapılmıştır. Kişinin sorumluluğunun sınırı belirlenmiştir. Kişinin dinî sorumluluğunu ve ahirette vereceği hesabın temel ölçüsünü belirten bu ayet aynı zamanda dünyadaki sorumlulukları ve dünya hukukundaki sınırları da belirtmektedir.

İnsanlar; hukukun yerleşmediği dönemlerde, cezaları haksız ve yersiz yerlerde uyguladılar. Bir kabileden herhangi bir kişi suç işlediği zaman, o kabiledeki başka insanlar da sanki suç işlemiş gibi cezalandırıldılar. Bu insanların suçu yok, gerçek suçluyu araştıralım demediler. İslam dini on beş asır önce sorumluluklarının ve cezaların bireyselliği esasını getirmiştir. Bu esas bugün, bütün modern hukuk sistemleri tarafından da kabul edilmektedir.

Hıristiyanlık dinine göre; Hz. Âdem'in, cennette kendisine yasak edilen yiyeceği yediği için kazandığı günah ile bütün insanlık günahlanmıştır. Buna "aslı günah" demektedirler. Onlara göre; Hz. İsa, bütün insanlığı bu aslı günahтан kurtarmak için hayatını feda etmiştir. Bu ayet ile Hıristiyanların sahip oldukları yanlış itikadın yanlılığı da açıklanmış olmaktadır.

Ayet-i kerimenin ikinci bölümünde Peygamberimiz (s.a.s)'in uyarlarının kimeye fayda vereceği belirtilmekte ve samimi müminlerin iki temel özelliğine değililmektedir. Birincisi, görmediği hâlde Allah'tan korkmak yani O'na içtenlikle ve tam teslimiyetle iman etmek, O'na karşı gelmekten kaçınmaktır. İkincisi ise; namazı özenle kilmak, yani imanını davranışlarına yansitmaktır. Bunları yapan, günahlarından uzak duran, günah işleyince tövbe edip bağışlanması hak eden insan, kötülüklerden arınmış olur. Elbette dönüşümüz bizleri yaratan Rabbimize olacaktır. O güne göre, kendimizi hazırlamalıyız.

Başkalarının günahlarını üstlenmek mümkün olmadığı gibi kendi günahımızı başkalarının üzerine atmak da mümkün değildir. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla bilendir. Herkese kendi günahının karşılığını vermeye muktedirdir (Nisâ, 4/111-112).

Rabbimiz bizlere, günahlardan uzak bir hayat yaşamayı nasip eylesin. Şayet beşer olarak günaha bulaşırsak, günahlarımıza affetsin. O'nun her şeye gücü yeter. O, bizim günahlarımıza bağışlamaya da muktedirdir.

# HUZUR MEKÂNları CAMİLERİMİZİN İHYA VE İMARI MÜMINLERİN VAZİFESİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا يَعْمَرُ مَسَاجِدُ اللَّهِ مَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَاتَّى الزَّكُوَةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا  
اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâti veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

Dünya milletlerine şöyle bir göz atıldığında, gerek Allah'a inanan semavi din mensuplarının gerekse batıl din mensuplarının hemen hepsinin kutsal kabul ettikleri mekânlarının mevcut olduğu görülür. Mabet geleneğinin kökeni ilk insana kadar dayandırılmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de insanlar için inşa edilen ilk mabedin, Kâbe olduğu bildirilmektedir (Âl-i İmrân, 3/96). Onun ilk banisinin Hz. Âdem olduğu rivayeti esas alınırsa, mabet geleneğinin ilk insanla başlamış olduğu ifade edilebilir (D.İ.A. "Cami" Mad.).

Yüce dinimiz İslam, mensupları arasında sevgi ve şefkat temin, toplumsal birlilikliği, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak amacıyla değişik kurumlar vücuda getirmiştir. Bu kurumların başında da şüphesiz camilerimiz gelmektedir.

Cami, Asr-ı Saâdetten başlayarak on dört asır boyunca İslam diyarında Müslümanların ibadet, ilim ve meşveret durağı olmuştur. İbadet için toplanan cemaat, din ilmini de orada öğrenir, dünya işlerini de orada görüşür, halledeceği. Ancak dünya işleri çoğalıp çeşitlendikçe, cami sadece ibadet ve ilim merkezi olarak kalmış ve bu durum günümüz'e kadar böylece devam ede gelmiştir.

Allah'ın zikredildiği mescitlerin, manevî bir atmosfere sahip olduğu da bir gerçektir. Müminler, huşu' içinde "Allah'ın evi" olarak nitelendirilen bu mekânlarında, dünyanın aldatıcı ve insanı bunaltan ortamından kendilerini azıcık da olsa uzak tutarak, Rableriy-

\* Dr. Yaşar YİĞİT

le baş başa kalma, O'nun huzurunda durma imkânı bulurlar. Orada dertlilerin dertleri dinlenir, hastaların şifa bulması, borçluların borçlarının edası temenni edilir, gözyaşı dökenlerin gözyaşına ortak olunur, günahkârların, isyankârların pişmanlık dilekçelerine hep beraber "Âmin" diyerek ortak imza atılır, sevinçler paylaşılr, doğanlar orada karşılaşır, ölenler oradan uğurlanır. Dostlukların temeli, bir sevgi ve barış sözcüğü olan "Selam" ile orada atılır. Hâsılı orası bütün Müslümanların adeta ortak kalbi gibidir. O kalpte hayat varsa, Müslümanlarda da hayat vardır. Malum, kalbe toplardamar kırkı kan taşırl. Kalpte temizlenen kan, atardamarlar vasıtasyyla tekrar vücuda aktarılır. İşte camiye gelen insan, dış dünyada her ne kadar kötü davranış veya duygulara sahip olursa olsun, bu kutsal mekânlardan temizlenerek topluma döner/dönmelidir. Oradan çıkan cemaat, kalpten vücuda pompalanan temiz ve taze kan misali, topluma kazandırılmış yeni bir güçtür, güzelliktir, erdemdir, değerdir.

Camilerimizde kin yerine sevgi, ayıp ve kusurların açığa çıkarılması yerine örtülmemesi, kötü ve çirkin sözlerin yerine güzel sözün hâkim olması, bâlîcülük yerine bîrlikte-liğin, riya ve gösteriş yerine ihlas ve samimiyetin hedeflenmesi oraların ihyâ ve imarı için vazgeçmeyeceğimiz temel esaslardır. Zira camilerimizin "Allah'ın evi" olarak nitelendirilmesi, bu ölçütlerle sahip olmaları ile ilintili bir durumdur. Oralar, bunaldığımız değil huzur duyduğumuz mekânlar olmalıdır. Oraların manevi havasını bozacak, ibadet edenleri rahatsız edecek hususlardan kaçınmak gerekdir. Mabetlerin huzurunu bozmak, oraları mabet hüviyetinden çıkarmak zulümdür. Nitekim yüce Mevla, "*Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir...*" (Bakara, 2/114) ifadeleriyle bu hususu dile getirmektedir.

Camiler, mikro planda müminlerin dünyasını temsil etmektedir. Onlar orada ibadetlerinin sıhhât ve fazileti için nasıl İslâm'a aykırı hususlardan kaçınmak zorunda ise-ler, dış âleme (toplumsal hayatı) çıktıklarında da bu davranışlarını sürdürmeleri gerekdir. Camide, nasıl dünya ve ahirete faydası olmayacak davranışlardan uzak kalmak gerekiyorsa, büyük mescit konumunda olan dünya hayatında da bu tür davranışlardan uzak kalınmalıdır.

Camilerde saf düzeniyle zengin, fakir, köle, efendi arasındaki fark ortadan kalkar. Herkes bir safta Allah'ın huzurunda rükua varır, secdeye kapanır. Bütün bu hareketler tek bir komutla gerçekleşir. Bu komutun cemaat üzerindeki yansımı soyolojik açıdan birçok yorumu tâbi tutulabilir. İnsanlarda birlikte hareket etme duygusu, toplumdan kopmama, toplumun uyum ve düzenini bozmama, idareciyi dinleme, bütün insanları eşit görme gibi birçok mesajlar çıkarılabilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, camiler, huzur mekânlarıdır. Oraların ihyâ ve imarı, güler yüz, tatlı söz, hayırlı amel, Rabbimize yönelik, ilim ve ahlakla olur. Bu ve benzeri güzel hasletler orada hâkimse, orası Beyullah'tır, mescittir, camidir.

## PEYGAMBERİMİZ İNSANLARI SEVERDİ\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنفُسِكُمْ عَرِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوِيفٌ رَحِيمٌ

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 9/128)

Bu ayette yüce Allah çok güzel bir ifade ile Peygamber Efendimiz hakkında "kendinizden bir peygamber" tabirini kullanmıştır. Hz. Peygamber bir insan olması açısından içimizden biridir. Fakat yüce Mevla onu bazı özellikler ile onurlandırmıştır. Onu 'vahiy alma', 'Peygamberlerin sonucusu olma', 'değişik mucizelerle desteklenme' gibi mertebelerle şerefleştirmiştir. Onu, 'aziz', 'şerefli', 'izzet sahibi', 'merhametli' bir Peygamber kılmuştur.

Hz. Peygamber, beşerî özellikler açısından insanlar gibi yaşamıştır. O da bütün insanlar gibi doğmuş ve yine onlar gibi bu dünyadan irtihal etmiştir. Fakat Allah, ona lütufta bulunarak farklı görevler vermiş, ağır yükümlülüklerle sorumlu kılmış. Onu ve diğer bütün peygamberleri elçileri olmaları hasebiyle önder, rehber ve yol göstericiler kılmuştur. Öyle ki Müslümanlara ağır gelenler ona ağır gelmiş, hatta Müslümanlara gelen sıkıntıları yüreğinde hissetmiştir. Yemesi, içmesi, hayat standartları sade bir insanın şartları gibidir. Bütün inananların önderi olmasına rağmen, dünyevi yaşam şartlarını onların üstüne çıkarmamıştır. Bu yönüyle onlardan biri olmuştur. Değişik münasebetlerle kendisinin insanlardan biri olduğunu ifade buyurmuştur. Ebû Mes'ûd (r.a)'un rivayet ettiğine göre, "Bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s) yanına geldi ve Onunla konuşmaya başladı. Konuşması esnasında adam korkudan titremeye başladı. Bunun üzerine yüce Resul adama; 'Korkma, sakın ol. Çünkü ben bir kral değilim. Şüphesiz ben, tuzlanıp güneşe kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum' buyurdu." (İbn Mâce, "Et'ime", 30)

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

Söz konusu âyet, Peygamber Efendimizin, insani yönünü vurgulayarak onun besar olduğunu, tabiat üstü güçlerle donatılmadığını, fakat Allah'ın ilahî mesajını bizlere ulaştırmak için seçilmiş mükemmel bir insan olduğunu ortaya koymaktadır. Allah Teala, Peygamberin, kendine inanan insanlara çok düşkün olduğunu ve inanınların çektilikleri sıkıntıların ona çok ağır geldiğini anlatarak, Peygamber Efendimizin şefkat ve merhametine dikkat çekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in "size çok düşkündür", "sıkıntıya düşmeniz ağırna gider" ifadelerinden, Peygamberimizin bizleri tehlikelere atmayacağını, boş hayallere sürüklemeyeceğini anlıyoruz. O bize bir sorumluluk yükleyip, bazı görevler vererek bazı şeylerden uzaklaşmamızı istemişse, bu onun bize düşkün olmadığı anlamına gelmez. Gerçekte merhamet budur. Çünkü bunlar, onun bizleri günahlardan, hatalardan korumak ve İslam'ın güzelliklerinden nasipdar kılmak istediğini göstermektedir.

Peygamberimiz (s.a.s), müminlerin dünyada sıkıntıya düşmelerini, ahirette de azap görmelerini istemediği gibi bütün insanların da hidayete ermeleri için çok istekli ve bu konuda birçok sıkıntıya katılan fedakârlık örneğidir. Yüce Mevla, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberin insanlara olan şefkatini ve onun bütün insanlara ilahî vahyi ulaştırma konusunda gösterdiği gayreti başka bir ayet-i kerimede şöyle vurgulamaktadır:

*"Sen, bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, arkalarından üzülerek âdetâ kendini tüket-ceksin." (Kehf, 18/6)*

Bu ayette de yüce Allah, Hz. Peygamberin, inanmayan insanlardan dolayı çok üzüldüğünü beyan etmektedir. Onun hayatı, insanların kurtuluşa ermeleri ve doğru yola gelmeleri yönünde uğraşmakla geçmiştir. O, bu yolda birçok sıkıntı ve eziyetlerde karşılaşmış olmasına rağmen elçilik görevinin gereğini yerine getirmiştir.

## İBADETLER NEZİH VE ZARİF KIYAFETLERLE EDA EDİLMELİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا بَنَى آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُّوَا وَأَشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“Ey Âdemogulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.” (A'râf, 7/31)

Bu âyet-i kerîme, kutsal mekânları çiplak olarak ziyâret eden ve ziyâret dönerlerinde et, yağ ve süt gibi değerli gıda maddelerini yemeyen ve tüm bunları dinî birer vecibe oldukları gereklisiyle yapan cahiliye dönemi müşriklerinin (bk. Taberî, VIII, 159-163) bu inanç ve uygulamalarının bâtil olduğunu ifade etmek üzere indirilmiştir. Ayet, aynı şekilde bizlere ibadet esnasında ve sair zamanlarda güzel ve temiz kiyafetlerle örtünmemizin gerekli olduğunu bildirirken, haram olduğu hususunda özel hüküm bulunmayan maddeleri israfa kaçaksızın yiyp içmemizde bir sakınca bulunmadığını da haber vermektedir.

Yüce dinimiz İslam, temizlige büyük önem vermiştir. Özü itibariyle manevî kırlerden arınma, Allah'ı tanıma, O'na itaat ve ibadet etme olan dinimiz, ruhumuzun yüceliği ve Allah ile manevî bağlantı ortamına geçebilmemiz için, bizleri çevreleyen fizik şartların da buna uygun hâle getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de, ibadet hayatıla temizlik ve zarafet arasında sıkı bir bağ kurulmuştur. Nitekim yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

“Orada, (Mescid-i Kuba'da) temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da böyle çok temizlenenleri sever.” (Tevbe, 9/108)

Peygamber Efendimiz (s.a.s) de “Temizlik imanın yanısıdır” (Müslim, “Tahare”, 1), “Namazın anahtarın temizlidir” (Ebû Dâvûd, “Salât”, 73) gibi beyanlarıyla temizlik olmaksızın dinî hayatın ve dindarlığın yeterli düzeyde olamayacağını bizlerin gönlüne yerleştirmeye çalışmıştır.

\* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de mescitlerin zatına ait olduğunu ifade etmektedir (Cin, 72/18). İbadetlerimizi eda etmek üzere evine misafir olduğumuz Zât'ın yücelğini düşünerek beden ve elbiselerimizin temizliğine ve düzgünlüğüne dikkat etmeliyiz. Allah'ın evleri diyebileceğimiz mukaddes mekânlara, ibadet etmek üzere gelen insanların gönül huzuru içerisinde bu görevlerini yerine getirmelerine engel olabilecek her türlü ses, koku ve görüntü kirliliği oluşturacak durumlardan uzak durmalıyız. Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s), cemaate gelen kimselerin sarımsak, soğan gibi başkalarını rahatsız edici kerih kokulardan kaçınmalarını emretmiş ve insanları rahatsız eden her şeyin, melekleri de rahatsız ettiğini belirtmiştir (Buhârî, "Et'ime", 49, "Salât" 160; Müslim, "Mesâcid", 73).

Yüce Mevlâmız, yaşadığımız dünyayı, meşru dairede her türlü ihtiyacımıza cevap verebilecek nitelikte nimetlerle donatmış ve bu nimetlerden öncelikli olarak faydalananma hakkını da biz inananlara vermiştir (Arâf, 7/31-32). Bizlere düşen ise, israfa ve gösterişe kaçaksızın temiz ve güzel yiyeceklerden istifade etmek ve bu nimetlere karşılık küçük bir teşekkür anlamındaki ibadetlerimizi ifa ederken nezahet ve zrafet ölçülerine azami derecede dikkat etmektir. Peygamber Efendimiz (s.a.s), şöyle buyurmuştur:

*"Bineklerinize özen gösteriniz, kiyafet ve elbiselerinizi temiz ve düzgün tutunuz, tâ ki insanlar arasında parmakla gösterilecek gibi olunuz. Zira Allah, çırkinliği sevmez."* (Ebû Dâvûd, "Libas", 25)

Ayrıca, yüce Allah'ın, verdiği nimetleri kulunun üzerinde görmekten ötürü hoşnut olacağını (Tirmîzî, "Edeb", 54) ifade eden Peygamber Efendimiz (s.a.s), bu sözle söyleYLE, inanan bir insan için güzel ve temiz giyinmenin ne derece önemli olduğunu ortaya koymuştur.

## İBADETTE İHLÂS ÇOK ÖNEMLİDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ  
 يُؤْتَ إِلَهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

"Ancak tövbe edenler, durumlarını düzelttenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah'a has kılanlar müstesnadır. Bunlar müminlerle beraberdirler. Allah, müminlere büyük bir mükâfat verecektir." (Nisa, 4/146)

Sözlükte saf ve halis olmak, istilahta ise, iman, ibadet, itaat, ahlak ve amel gibi her türlü eylemde halkın övme ve yermesini düşünmeksizin sîrf Allah için iyi niyetle iş yapmak, şirk, nifak, riya gibi şâibeli durumlardan uzak kalmak anlamına gelen ihlâs, ibadetlerimizde önemli bir olgudur. Bilindiği gibi insanın yaratılış gayesi Allah'ı bilmek ve O'na ibadet etmektir. Bir diğer ifadesiyle, ibadet ve itaat, yaratılışın gayesi, yüce Allah'a saygı ve bağlılığın açık bir göstergesidir. İslâm'da ibadetlerin makbul olması ise belirli şartlara bağlanmıştır. Bunların başında, bu ibadetin usulüne uygun olarak, sîrf Allah'ın rızası gözetilerek, ihsan ve samimiyetle edâ edilmesi gelmektedir. Nitekim ibadetin kabul olması, onun sadece Allah rızası için yapılmasınayla, "Temizlenmek için malını hayra veren en muttaki (Allah'a karşı gelmekten en çok sakınan) kimse o ateşten uzak tutulacaktır. Onun katında, hiçbir kimseye karşılığının ödenecek hiçbir iyilik yoktur. Yaptığı iyiliği ancak yüce Rabbinin hoşnuttuluğunu istediği için yapar. Elbette kendisi de hoşnut olacaktır." (Leyl, 92/18-21)

Buradan ibadetin sîrf Allah rızası için yapılması gerektiğini, aksi takdirde bunun kabul edilmeyeceğini anlıyoruz. Yine bu bağlamda, istisnasız tüm peygamberlerin tebliğ görevlerini derin bir ihlâs ve samimiyet içerisinde yerine getirdikleri ve insanlardan bunun karşılığında hiçbir şey beklemediklerini, ümmetlerine söyledikleri şu ortak sözlerle dile getirdiklerini görmekteyiz:

---

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

*“Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı verecek olan, ancak alemlerin Rabbi olan Allah'tır.”* (Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180)

Dinimizde âdeti ibadet hâline çeviren özellik niyettir. Bu yüzden tüm ibadetlerde niyet şart koşulmaktadır. Örneğin oruç niyet edilmezse, perhiz; namaz, niyet edilmezse beden eğitimi mesabesinde kalmaktadır. Diğer ibadetlerde de aynı şey söz konusudur. O halde niyet neredeyse ibadetlerin olmazsa olmaz şartlarından biridir. İşte burada söz konusu edilen niyette ise asıl olan onun sîrf Allah rızası için yapılmasıdır. Yani yapılan ibadete ihlas ve samimiyetin egemen olmasıdır. Kişi gösteriş için herhangi bir şeyi ibadet maksadıyla yaparlarsa bu riya ve iki yüzlülük gibi büyük bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Bu hâliyle gösteriş, amelleri boş çikaran, manevî bir hastalık şeklinde belirmektedir. Nitekim yüce Allah bu gerçeği söyle dile getirmektedir:

*“Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşça çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. (Böyleleri, iyiliklerinin karşılığını göremezler). Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.”* (Bakara, 2/264)

Bütün buraya kadar anlatılanlardan çıkarılan sonuç, bir Müslümanın yaptığı her ibadette ihlas ve samimiyeti gözetmesinin, o ibadetin kabulü için büyük bir önemi haiz olduğunu düşündürmektedir. O halde, ibadetler ancak, ihlâs ve samimiyetle değer kazanmakta ve yapılan her meşru iş, iyi niyetle ibadete dönüşmektedir. Aile hayatımızda, iş çevremizde, yanında-pazarda, komşuluk ilişkilerimizde, hâlasa her yerde ve her zaman daima iyi niyetli olmaya ve yaptığımız her işte Allah'ın rızasını gözetmeye çalışalım. Unutmayalım ki bunun dışındakiler boş emek harcamak ve beyhude gayretten ileri gidemeyecektir. Bu durum hem dünyada, hem de ahirette böyle olacaktır. Kiyamet gününde, yaptığımız ibadetten teraziye konulacak iyi amel beklerken, Allah korusun bu beklenimiz hûsrana ve hayal kırıklığına dönüşmesin.

## İFTİRA, İNSAN ONURUNA KARŞI SAYGISIZLIKTIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذْ تَأَقَّرُونَ بِالْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ يَا فُوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسِبُونَهُ هَيْنَا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ

عَظِيمٌ

"Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeylerin ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir günahır." (Nûr, 24/15)

Yüce dinimiz bizim mutlu olmamızı hedefleyerek bu doğrultuda birçok düsturlar koymuş ve birtakım değerlere önem atfetmiştir. Yüzyıllar boyu insanlığın da kabul ettiği insanı insan yapan ve büyük çoğunluğu dinlerden kaynaklanan bazı değerler vardır. Sevgi, saygı, yardımlaşma, dürüstlük, insanî hak ve hürriyetleri v.b. kavramlar insanlığın temel ahlak anlayışına şekil veren ve aynı zamanda dinden beslenen belli başlı değerlerdir.

Bu değerlerden bir tanesi olan "İftira etmemek" de insanlığın temel ahlakî kâdîelerinden bir tanesidir. Hepimizin bildiği gibi iftira; hangi türden olursa olsun, kişinin bir başka insana gerçekte olmayan bir suçu veya yapmadığı bir işi yüklemesi demektir. Toplumumuzda "kara çalmak", "çamur atmak" gibi ifadelerle dile getirilen kötü davranış da iftiradan başka bir şey değildir. İftiraya konu olan veya yüklenmek istenen suç uydurma, asilsiz ve mesnetsiz bir suç ise ya da iftiranın hedefi olan kimse masum, günahsız ve bunun sonucunda mağdur ise, yüce Yaratıcının katında bu kişi mazlum; "müfteri" dediğimiz bu işi yapan kimse de zâlim ve melundur, lanetlenmiştir. Nitekim tarih boyunca bütün ilâhî dinlerin ve düşünce sistemlerinin ortak noktalarından birisi "iftira etmemek" üzere mensuplarına kesin uyarılarında bulunmasıdır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim de bu konuda ciddi uyarılarla bulunmuş,

\* Dr. Seyid Ali TOPAL

müfterilerin lanetlendiklerini ve en büyük azaba maruz kalacaklarını, “*Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İplerinden o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır*” (Nur, 24/11) ayetiyle bildirmiştir.

Eğer bir toplumda müfteriler çoğunlukta ise veya bu konuda toplumun kendi kendini denetleme yetisi yoksa o toplumda öncelikle insanların birbirine karşı olan sevgi, saygı ve güvenleri yok olacaktır. Çok önemli olan bu değerlerin yok olduğu bir toplumda sağlıklı bir cemiyet hayatının olması imkâni ise ortadan kalkacaktır. Sonuçta da, öyle toplumların meydana getirdiği bir milletin, sağlıklı ve güçlü bir bütünlük arz etmesi, milli birlik ve beraberlik sergilemesi mümkün olmayacaktır. Hangi konuda olursa olsun dinin ve genel ahlakin birlikte yasakladığı iftira etmeyi ve kara çalmayı adet edinenlere bir toplumda ne kadar az rastlanıyor ve toplum onların bu hareketlerini ayıplayıp cezalandırarak ne kadar önleyebiliyorsa, o toplum kendini ölçüde savunuyor ve koruyor demektir.

Ancak, acı bir gerçek olarak, her dönemde ve her toplumda müfterileri de masumları da görmek mümkündür. Masumlar hep azap çekmekte ve haklılıklarını belki uzun bir zaman sonunda, ama iş işten geçtikten sonra ispat edebilmektedirler. Bu yüzden o masumların çektığı istirap, müfterinin aldığı ceza ile telâfi edilemeyecek kadar büyük olmakta, sonuçta insanlığın vicdanında onmaz yaralar olarak derin izler bırakmaktadır. O sebeple içinde yaşadığımız toplumu ve mensuplarını iftiraya karşı korumak hepimiz için hem dinî ve hem insanî bir zorunluluktur.

Iftiranın kötülüğü öteden beri biline gelmiş olup toplumumuzda bunun üzerine cümlelere dökülmüş birçok deyiş ve atasözlerimiz mevcuttur. “Kurunun yanında yaşı da yanar.” “Alma mazlumun ahını, çıkar ahreste ahreste.” gibi sözler de geleneklerimizin bugüne kadar getirdiği iftiranın kötülüğünü ve müfterinin lanetlendliğini ifade eden sözlerdir.

Bu duyarlılık dualarımıza da; “Allah kuru iftiradan saklasın”, “Allah müfterinin iftirasından saklasın” şeklinde yansımıştır.

Sonuç olarak, toplumumuzun hem dinî kaygılar hem de ahlaki endişeler sebebiyle iftiradan korktuğu ve sakındığı da bir gerçekir. Fakat her konuda olduğu gibi bu konuda da istisna durumlarla karşılaşmamız mümkün olabilmektedir. İnsanlığın ayıbı olarak görmemiz gereken iftira dünvardı, günümüzde varlığını sürdürmektedir ve yarın da olacaktır.

Temennimiz, insanlığımızın ve toplumumuzun iftiradan korunmuş, huzurlu ve güven dolu bir hayat yaşaması ve bu türden davranışların sayılarının mümkün olduğunca az olmasıdır.

## İLAHÎ HAKİKAT NASIL ANLATILIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ  
فَإِنَّمَا يَضْلُلُ عَلَيْهَا وَمَا آتَا إِلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

"De ki: Ey insanlar, size Rabbinizden gerçek (Kur'an) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizden sorumlu değilim." (Yûnus, 10/108)

Ayet-i kerimede Rabbimizden bizlere bir hakikatin indirildiği anlatılmaktadır. Bu hakikat de Kur'an'ı ve hak dini anlatan, öğreten Peygamberimizin getirdiği ilkelerdir. Öyleyse dinî inanç ve yaşam tarzı bakımından yüce Allah tarafından gönderilen öğretiler ve Peygamberimizin getirdiği ilkeler haktır, doğrudur. Ancak âlemlerin Rabbinden gelen doğru yola uyma konusunda insanlar serbestirler. Dileyen bu doğru yola uyar ve kendi lehinde bir iş yapmış olur. Kendi yararını gözetmiş olur. Bunun yanında yaptıklarının karşılığını Allah katında görür. Bu ilahî kaynaktan gelen hakikate uymayan, ondan istifade etmeyenler ise kendi aleyhlerine bir iş yapmış olurlar. Yaptıklarının cezasını da görürler. Dolayısıyla hidayeti tercih eden de, dalaleti tercih eden de kendisi ile ilgili bir iş yapmış olur.

Allah, yukarıda zikredilen ayette Peygamber Efendimizden şunu anlatmasını istemiştir: "Ben size doğru yolu gösteriyorum. İyi ve kötü olanı anlatıyorum. Sizi zorla Müslüman yapacak değilim. Bana böyle bir yetki de verilmemiştir. Benim yegâne görevim insanları hakikate çağrımaktadır. Tercih hakkı da sizindir. Dileyen kabul eder. Dileyen de inkâr eder. Ben size Hak dini ulaştırdım, sizi tanıstırdım. Sizi aynı zamanda dinin faydalı, yararlı öğretilerine davet ediyorum. Kabul etmenin sizin yararınıza olduğunu da söylüyorum. Kabul etmemeniz durumunda mahşer gününde zarar edeceğinizi ve azapla karşılaşacağınızı da söylüyorum. Bundan sonra sizden

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

dileyen benim çağrıma evet deyip, hakikat yolunu seçer, isteyen de batıl yolu tercih eder. Fakat şunu iyi biliniz ki insan her yaptığından sorumludur. Allah, herkese yaplıklarından dolayı hesap soracaktır.” Bu durum Kur'an-ı Kerim'in başka bir ayetinde şöyle ifade buyrulmuştur:

*“De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çeveçevre kuşatmıştır.”* (Kehf, 18/29)

İslam'ın hakikatlerini insanlara anlatmak isteyenlerin de aynı tavır içinde olmaları gereklidir. Çünkü Müslümanın yapması gereken şey, ilahî kaynaklı bilgiyi muhataba ulaştırmaktır. En güzel şekilde, en uygun şekilde anlatmaktadır. Bunun ötesinde bir yetkisi ve sorumluluğu yoktur. İnsanların farklı bir yöntemle doğru yola götüreceğini iddia etmek ise sorumsuz işler yapmaya götürebilir. Çünkü insanları güzelliklerle tanıştırıymak derken onları büsbütün uzaklaştırabilir. Hakikati anlattıktan sonra kişilerin tercihlerine, kanaatlerine saygı göstermek gereklidir. Bu konuda bize yol gösteren yine Kur'an-ı Kerim'dir. Yüce Mevla Hz. Peygambere şöyle demesini emretmiştir:

*“De ki: ‘Bana, Müslümanlardan olmam ve Kur'an'ı okumam emredildi.’ Artık kim doğru yola girerse yalnız kendisi için girer. Kim de doğru yoldan saparsa de ki: Ben ancak uyancılardanım.”* (Neml, 27/92)

Dolayısıyla bu emir bütün inananları bağlar. Bir kısım insanlar bu hakikatlere uyarlarken, bunlara uymayanlar da olacaktır. Sonuçta kabul edip etmemek kişinin kendisine kalan bir durumdur. Her zaman iman üzerine sabretmek, Allah ve Resûlünün belirlediği ölçülerden vazgeçmemek inanan insanın şiarı olmalıdır. Ta ki ilahî aydınlık, ilahî rahmet, ilahî güzellikler insanları kuşatsın. Çünkü nihayetinde herkesin teslim olacağı tek hakikat İslam'ın getirdiği güzelliklerdir. Yeter ki bu uygun bir şekilde anlatılsın, insanların onunla güzel bir şekilde tanışması sağlanın.

## İLAHÎ RAHMET, HER ŞEYİ KUŞATMAKTADIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا مُهْدُنَا إِلَيْكُ فَالْعَذَابَ أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءَ  
وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَقَوَّنَ وَيُؤْتُونَ الرَّزْكَوَةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِإِيمَانِنَا يُؤْمِنُونَ

“Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik. Allah şöyle dedi: ‘Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâti verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.’” (A'râf, 7/156)

“Rahmet” ve “Merhamet” kelimeleri; acımak, esirgemek, korumak, affetmek, bağışlamak ve nimet vermek gibi anımlara gelen “r-h-m” kökünden gelmektedir. Mealini verdigimiz ayette geçen rahmeti ise, “acınan kimseye iyilik etme sonucunu doğuran acıma hissi” şeklinde tanımlayabiliriz. Buna göre rahmet kavramının kapsamında hem acıma hem de iyilik ve ikramda bulunma olduğunu öğreniyoruz. Esasen rahmet ve merhamet, temelde Allah’ın sıfatı olup insan ve diğer canlılardaki merhamet duygusu da Allah’ın onlara rahmet veya merhametinin bir sonucudur. Allah’ın rahman ve rahîm isimleri de rahmet kelimesinden türetilmiş olup dünya ve ahirette bütün varlıklara olan lütüflarını ifade etmektedir.

Konumuz olan âyetteki “...rahmetim ise her şeyi kapsamıştır; onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâti verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.” şeklindeki ifadeyi İsfahani, “...rahmetin dünyada herkesi kuşattığını, âhirette ise yalnızca müminleri kapsayacağı” (Müfredat, “rhm” md.) şeklinde yorumlamaktadır.

Bununla birlikte, Allah (c.c)’in zalimler için elbette gazap ve cezasının da olacağını unutmamamız gereklidir. Çünkü dünyada akla hayale gelmedik zulümler işleyen

\* İdris BOZKURT

insanlara, diğer canlılara ve Allah (c.c)'in evrene koyduğu doğal dengeye zarar verenler için de Allah'ın azabı müstahaktır. Böyle olmasa zulümler karşılıksız kalır.

Bu sebeple Allah (c.c) ayette, kullarından ancak dileklerinin azaba maruz kalanlarını; buna karşılık bütün mevcudatın, dünyada varlık sahnesine çıkışlarından itibaren kendi rahmetinden pay aldıklarını ve liyakatlerine göre de alacaklarını bildirmiştir. Şu halde başlangıçta rahmetten pay almayan hiçbir varlık yoktur. Ancak azabı hak edenlere, rahmetin ardından azap isabet edecektir. Sonuç olarak rahmet asıl, azap talıdır. Nitekim En'am süresinde (6/12) "*O, kendi üzerine (kullan için) rahmeti yazmıştır*" buyurularak bu hususa işaret edilmiştir.

İnsan da dahil olmak üzere her varlık, var olmakla rahmete mazhar olmaktadır. Fakat insan, özgür ve ahlaklı varlık olarak, inanç ve eylemlerinin değerine göre azabı da rahmeti de hak edebilir. Böylece ilgili ayette Hz. Musa'nın, "Bize bu dünyada da âhirette de iyilik yaz. Şüphesiz biz tövbe etmiş olarak sana geldik" şeklindeki duasına karşılık Allah (c.c), "Azabımı dileğimi uğratırım; rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır" buyurmak suretiyle, bir yandan ona, onun ümmetinden sâlih kişilere geniş bir rahmet ümidi vermekle birlikte, bunun kendisi için bir zorunluluk olmadığını hatırlatma mahiyetinde, azabının da dikkate alınmasını istemiş; ardından da azaptan koruyup rahmete mazhariyet kazandıracak iyi hâllere birkaç örnek olmak üzere, takva ehlinden olmak, zekâtı vermek ve âyetlere inanmayı sürdürmek gerekligine işaret buyurmuştur (Kur'an Yolu, 11,600, Ankara 2006).

Yüce Allah (c.c)'in rahmeti ve sevgisi daima ön planda olup biz kullarına şefkatle ve merhametle muamele etmekte, azap etmemeyi asla istememektedir. Besmelede Allah'ın Rahman, Rahîm; çok esirgeyen, çok bağışlayan, çok merhamet eden oluşunun yer alması boşuna değildir. Allah'ın güzel isimlerini (Esma-i Hüsnâ) gözden geçirdiğimiz zaman bunlardan çögünün sevgi, merhamet, bağışlama, koruma, kollama, af ve mağfiret gibi unsurlar içerdığını görürüz. Bunun içindir ki bir hadis-i kutside, "*rahmetim gazabımı geride bırakmıştır*" (Buhârî, "Tevhid", 15) buyurularak Allah'ın af, bağışlama, rahmet ve mağfiretinin gazap ve cezalandırmamasından daha ileride olduğu ifade edilmektedir. Ancak kollar, O'na isyan ederek azabı kendileri hak etmektedirler.

Rabbimizin merhametini anlamak akıllı ve feraset sahibi insanlar için hiç de zor olmasa gerek. Zira Rabbimiz biz aciz kullarına rahmet ve merhametle muamele etmeyip yapmış olduğumuz amellerin karşılığını anında vererek, hata ve günahlarımızdan dolayı bizleri hemen cezalandıracak olsa perişan ve helak olur, azaba duşar oluruz.

O halde, Allah (c.c)'ın rahmet ve merhametine layık kullar olma konusunda azami gayret göstermeli, nankörlük yapıp inat ve isyanla beyhude işler peşinde koşarak gazabına müstahak olmamalıyız. Allah (c.c) cümlemizi, rahmetine nail olan kullarından eylesin.

## İMAN KÜFÜR MÜCADELESİ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَخِذُوا أَبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أُولَئِءَ إِنْ اسْتَحْبُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ  
 وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ قُلْ إِنْ كَانَ أَبَاؤُكُمْ وَآبَانَوْكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ  
 وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٍ افْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةً تَخْسُنُ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا  
 أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي  
 الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi bile dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir. De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşıretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve onun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah fasık topluluğu doğru yola erdirmez.” (Tevbe, 9/23-24)

Peygamberler, tüm mesailerini insanlık âleminin kurtuluşu, tevhit akidesinin惬意üzüne hâkim olması ve ilahî mesajların kalplerde ve gönüllerde yer alması için harcamışlardır. Ancak inkârcılar ve müşrikler, her dönemde Cenab-ı Hak tarafından gönderilen peygamberlerin bu ortak ve ilahî mücadelelerine karşı koyarak küfür cenahında yer almışlardır. İşte, iman-küfür veya hak-batıl mücadelesi bu şekilde Hz. Âdemle başlar, Peygamber Efendimiz (s.a.s) ile doruk noktasına ulaşır.

Tevhid dini İslam, bütün insanlığa hitab eden evrensel bir mesajla mükemmel bir şekilde gönderilmiştir:

\* Hanif BURUN

*“Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’ı seçtim.” (Maide, 5/3)*

Dolayısıyla kendi devirlerindeki toplumların ihtiyaçlarını karşılayan önceki semavi dinlerin ve ilahî vahye dayandığı halde insanların eliyle tahrif edilen ilahî kitapların yerini İslam ve Kur'an-ı Kerim almıştır. Küfre, putperestlige ve şirkeye karşı mücadelede tevhid sancaktarlığını ve nübüvvet bayraktarlığını Allah (c.c), Hz. Muhammed (s.a.s)'e ve onun ashabına tevdî etmiştir.

İşte o kutlu insanlar bu ağır ve meşakkatli görevi severek ve içtenlikle üstlenmişlerdir. İmanı küfre, İslam’ı şirkeye, hicreti Mekke'deki servetlerine, uhuvvet ve meveddeti kabile ve aşiretlerine, Medineli Ensar'ı da öz yurtlarında bırakıkları sevgili ve dostlarına tercih etmişlerdir, dolayısı ile Kur'an-ı Kerim'in övgüsüne ve Hz. Peygamber'in meth ü senâsına layık olmuşlardır. Öyle ki bu kutlu insanlar, iman etmeyen çocuklarını, eşlerini ve ana-babalarını terk etmişler, onlarla ilişkiye kesmişlerdir. Yukarıdaki her iki ayet-i kerimede de iman ve İslam için özverinin, Kur'an ve Nübüvvet için de fedakârlığın zorunlu bir vecibe olduğuna, Allah ve Peygamber sevgisinin tüm sevgilere tercih edilmesinin gerekli olduğuna işaret edilmektedir. Ancak bu ayetlerden mümin olmayan akraba, dost ve yakınlarla her türlü ilişkiye kesme manasının çıkarılması doğru değildir. Ayrıca bu âyetlerde, kâfir ve müşrik de olsalar, İslam dinine ve Müslümanlara zarar vermeyen ve onları sevgiyle, saygıyla karşılayan, akraba, komşu ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmayı ve onlara güzel davranışmayı engelleyen bir anlamda çıkarılmamalıdır.

Her ne olursa olsun âyetlerin ifade ettiği mana ve gösterdiği hedef geneldir. Esas itibarı ile verilen mesaj, bir Müslüman için, hiçbir gayenin Allah ve Resûlüne “iman”dan daha önemli ve değerli olmayacağı hususudur.

Aslında Kur'an âyetlerine ve ilahî mesajlara baktığımızda Allah (c.c)'in iman edip etmemeye konusunda insanları serbest bıraktığı görülmektedir. İnsanlar kendi iradeleri ile özgürce iman ettikleri takdirde imanlarının geçerli olacağı ifade edilmiştir. Nitekim “De ki: “Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.” (Kehf, 18/29) ayeti bu gerçeği dile getirmektedir. Herkes, dilediği gibi inanabilir, iman, küfür çatışmasında veya hak, batıl mücadelede dilediği tarafı tercih edebilir. Cenab-ı Hak da her zaman iman edeni övmüş, inkârcıyi ise yermiştir. Ancak insanların iradelerine bu noktada müdahale edilmemiştir. İnsanlar, kendi iradeleri doğrultusunda inanma ya da inanmama özgürlüğüne sahiptir.

Küfre saplanmış, batıl inanca sahip kimselere veya diğer dinlere mensup olan insanlara güzellikle bu inançlarının bozuk ve hatalı olduğunu anlatılması bir görevdir. Ancak, dinde zorlamanın söz konusu olmadığı da bilinen bir gerçekdir. Tüm ilahî ve semavi dinlerde olduğu gibi Peygamber Efendimiz (s.a.s) ve ashabının yap-

tiği tebliğ, irşat ve inzar görevinin din ve inanç özgürlüğüne müdafahale şeklinde algılanmaması gereklidir. Çünkü tebliğde zor kullanma söz konusu değildir, güzellikle ikna, tatlı anlatım ve müjdeleme vardır.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır, onlarla en güzel şekilde mücadele et, doğrusu Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir." (Nahl, 16/125) ayet-i kerimesi bu hususu çok güzel bir şekilde ifade etmek suretiyle tüm ilahî dinlerin ortak tebliğ ve anlatım metodunun esasını bizlere öğretmektedir.

## İMAN AKIL İLİŞKİSİ\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبْثُ مِنْ ذَابَةٍ إِلَيْتُ لِقَوْمٍ  
 يُوْقُنُونُ بِاِخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاحْسِنِ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ  
 مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ إِلَيْتُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“Şüphesiz, göklerde ve yerde, inananlar için (Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren) nice deliller vardır. Sizin yaratılışınızda ve Allah'ın (iveryüzüne) yaydığı her bir canlıda da kesin olarak inanan bir toplum için elbette nice deliller vardır. Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmur) indirip, onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde aklını kullanan bir toplum için deliller vardır.” (Câsiye, 45/3-5)

Akil, kâinatta cereyan eden olaylar arasında mantıklı bir örgü kurmaya, hadiselerin niçin ve nasıl meydana geldiğini kavramaya ve bir sonuca ulaşmaya çalışır. Meselâ, insan, akıl ve tecrübe yoluyla bir filizin yeşermesi veya bir tohumun mahsul vermesi için toprağa atılması gerektiğini bilir ve bu amelin bir sonucunun olacağına; yani mahsul vereceğine inanır. Elde edilen mahsulun kendiliğinden olmadığına, onu işleyen ve toprağa atan birinin olması gerektiğine akıyla hükmeder ve böyle olduğuna inanır. Evrendeki düzenin sebep sonuç ilişkisine bağlı olarak cereyan ettiğini kavrayan akıl, tefekkürünü derinleştirdiği zaman evrenin ve evrendeki mükemmel nizamın da sebepsiz olmadığını, bu düzeni ve işleyiş ahengini yaratan bir kudretin olması gerektiğine hükmeder.

Kur'an-ı Kerim'de insan, aklını kullanmaya, düşünmeye ve ibret almaya davet edilmektedir. Bunun güzel bir örneği olarak Hz. İbrahim verilir. O, aklını kullanmak suretiyle evrendeki harika nizamın bir yüce Yaratıcı'ı olması gerektiğine hükmetmiş ve O'na iman etmiştir (Bk. En'am, 6/74-79; Mümtehine, 60/4). Demek ki inanmak, Hz.

\* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

İbrahim örneğinde olduğu gibi, akıl ve tecrübe dayanan mantıklı bir muhakemeyle erişilen bilinçli bir olgudur. İnsan akıl ve ibret gözüyle kâinatı ve içerisindeki hadiseleri tefekkür ettiğinde imanındaki bilinç hâlini yakalar. Böylece insan Allah'a iman etmiş olmanın itminanını/doyum hâlini yaşar ve huzur duyar.

Genel olarak insan, özel olarak da müminler aklı kullanmakla sorumlu tutulduğu için akıl ve imanın birbirinden ayrılması düşünülemez. Bunun için dini tek-liflerde akıl esas alınmıştır. Meálini zikrettigimiz âyet-i kerimeler, bu itibarla, aynı zamanda, iman ile akıl arasındaki doğru ilişkiye işaret etmektedirler. Buna bağlı olarak iman etmiş olmak, alelade bir hadise olmayıp mantıkî ve ilmî veriler sonucunda ulaşılan bir bilinç hâlidir; bu bilinç düzeyi müminin Allah ile olan ilişkisini belirler. Dolayısıyla iman etmiş olmak akıl dışı değil, bizatîhi aklı kullanmış olmanın bir sonucudur. Kâinatta işleyen harikulade nizam aklî ve ilmî veriler çerçevesinde değerlendirildiğinde bu sanat eserinin bir sanatkâra dayandığı o sanatkârin da ancak yüce Allah olduğu idrak edilmiş olur.

Yüce Allah'ın mahiyeti ise insan idrakını aştıından; O'nun nasıl olduğu, ilahî vahyi nasıl indirdiği ve buna bağlı olarak öteki âlemin ne olduğu hususları da gayr-i makûl/akledilemez değildir; ancak bunlar insan aklının, idrakinin ötesine taşan hakikatlerdir. Yani akıl onların mahiyetini tam anlamıyla kavrayıp izah edebilecek yeterlikte ve göz de insana gayb olan bu hususları görebilecek nitelikte değildir. Bu itibarla Kur'an'da iman konuları, "gayb"a iman olarak nitelendirilmektedir. Ancak insanların görünenden hareketle bu görünmeyenlerin hakikat olduğuna hükmedebilir ve bunların akledilebilir hadiseler olduğunu idrak edebilir.

Yüce Allah, mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerde gerek bizim, gerekse diğer canlıların yaratılışında, kâinatın işleyişinde; gece ve gündüzün birbiri ardınca bir seyir izlemesinde, yağmurla birlikte yeryüzünün canlanması ve rüzgârin esmesinde akıl sahipleri için birçok deliller olduğunu belirtir. Bu deliller, kâinatta işleyen kusursuz mükemmel düzenin bir tesadüfün değil, güç ve kudret sahibi yüce Yaratıcının eseri olduğunu ispat eder; bizi, O'na iman etmeye çağırır. Nahl suresinin 12. âyetinde şöyle buyrular:

*"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır."*

Bu itibarla Allah'ın yüce yaratıcı olduğuna inanan biz müminler, kâinata ve içerisindeki her şeye akıl ve ibret gözüyle bakmalıyız. Ibret gözüyle bakabilmek, aklimızı

ve tefekkür gücünü kullanmaya bağlıdır. Kâinatın işleyişindeki ulvi ahengi tefekkür edip kavradıkça Allah'a olan imanımız tahkîk mertebesine erişir. Böyle bir iman, bilinçsiz/taklidî bir iman değil, aklî delillere ve akli kullanmaya dayanan bilinçli/tahkîkî bir imandır.

## İMAN: EN BÜYÜK NİMET\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ مَرَأَكُمْ رَسُولِنَا وَالْكِتَابَ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابَ الَّذِي أَنْزَلَ  
مِنْ قَبْلٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." (Nisa, 4/136)

İman, Hz. Peygamberin Allah'tan getirdiklerini tasdik etmek, haber verdiklerini tereddütsüz kabul ederek, bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmaktır.

Her vesileyle sıkça söylenildiği üzere İslam üç ana bölümünden meydana gelmektedir. Bunların ilk ve en önemli kısmı imandır. Diğer ise bu imanın hayatı yansıyan şekli dediğimiz ibadet, üçüncüsü de daha ziyade insani ilişkilerde kendisini gösteren ahlaktır. Bunların hayatı en güzel şekilde yansısmasına da "ihsan" adı verilmektedir. Bu bölgülerden her birinin şüphesiz diğerleri ile yakın ilgisi vardır. Ancak kendileri arasında önemine binaen bir sıralamaya tabi tutulacak olsa, her şeyden önce iman gelir. Zira iman ile müşerref olmayan kimselerin ibadete mukellef olması düşünülemez. İman olmadan cennete girilemez. İman olmadan İslam olmaz. O halde insan veya bir başka tabirle Müslüman'ın ilk görevi, Allah'ın varlığını ve birligini bilip tasdik etmesidir. Şüphesiz bu tasdikin makamı ise kalptir. Dil ile ikrar edilmesi aynı bir önem taşımaktadır.

Konumuz olan ayette, daha çok "amentü esasları" diye bildiğimiz imanın şartlarına deñinmiş, bir Müslüman'ın bunlara tereddütsüz inanması gerekiği üzerinde durulmuştur. Bunlardan birini inkâr etmek imana zarar verecektir. O nedenle bir Müslüman burada sayılan bütün esaslara inanmalı, inancının gereğini yerine getirerek bu imanını muhafaza etmelidir. Bu hâliyle iman büyük bir nimettir, bölünme

\* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

kabul etmeyen bir bütündür, ebedî bir saadettir ve kurtuluş vesilesidir. O nedenle bizi, mümin bir aileden ve Müslüman bir ülkede dünyaya getiren ve kendini tanımakla şerefrendiren Allah'a şükretmeli, böyle bir nimete rağmen nankörlükte bulunmamalıdır.

Aslina bakırsa iman fitridir. Yani kişinin doğuştan beraberinde getirdiği duygulardan biridir. Ne bireysel ne de toplumsal bazda iman ve inanç olmadan yaşamak mümkün değildir. Tarihte kütüphanesiz, hapishanesiz, hastanesiz şehirleri görmek muhtemel iken, mabetsiz bir şehrin ve toplumun düşünülmESİ ihtimal dâhilinde değildir. Neticede insan doğal olarak bir büyük güçe sığınma, korunma ve ondan yardım dilemeye muhtaçtır. Zorluk, sıkıntı, felaket anında, kendini teselli edecek birini aramak durumunda kalmaktadır. Bu güç belki farklı toplum ve kültürlerde, farklı mekân ve zamanlarda, farklı varlıklar olabilir. Zira inanç ve iman olmaksızın uzun süre bir toplumun varlığını sürdürmesi duyulan ve görülen hadiselerden olmamıştır. Üstelik imandan tecrit edilmiş bir hayat tarzının, ebedî âlemi dikkate almayan bir anlayışın doğuracağı sonuçları düşünmek bile kişiye korku vermektedir. Bu dünyaya niçin geldiğinin, yaratılış maksadının ne olduğunun farkında olmayan, istediği gibi kayıtsız, kuralsız, dileği gibi yaşayanların hem kendilerine, hem de etrafına oldukça zarar vermesi tabiidir. İşte iman ve ahlak kişiye bunu düzene koyma, belli bir amaca göre yaşama azmi vermekte ve ona göre davranışması gerektiğini hatırlatmaktadır.

O halde, bir Müslüman olarak bu nimeti korumanın azami gayreti içinde olmalıyız. Kişinin imanla dünyaya gelmesi nasıl mümkün ise, bu imanını korumayı zayı etmesi de o denli mümkün değildir. O nedenle iman, ibadet ve güzel ahlakla korunmalı ve takviye edilmelidir. Nitekim Hz. Aişe validemizin naklettiği şu hadis-i şerif imanın korunması gereği, bunun ibadetlerle güçlendirilmesi yönünde bize önemli ipuçları vermektedir. O şöyle buyurmuştur:

“Nebiyyi muhterem (s.a.s) efendimiz mübarek ayakları şişinceye kadar geceleyin ibadet ederdi. Bunun üzerine: Ya Resûlallah! Geçmişte ve gelecekteki günahların bağışlandığı halde niçin böyle yapıyorsun? dedim. ‘Rabbime şükreden bir kul olmayıam mı?’ buyurdu.” (Buhârî, “Teheccûd”, 6 Mûslîm, “Münâfîkûn”, 78-81)

Ayrıca imanımızı muhafaza edebilmek için kalbimize, özellikle de dilimizden çıkacak sözlere dikkat etmek zorundayız. Bu sebeple olsa gerek sık sık son nefeste Allah'tan bize iman ve Kur'an nasip etmesi, kelime-i şahadeti söylememi kolaylaştırması niyazında bulunmaktayız.

## İMAN ETMEK İNSANIN HAYRINADIR\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

**يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَامْتُوْا خَيْرًا لَّكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا**

"Ey insanlar! Peygamber size Rabbinizden hakkı (gerceği) getirdi. O hâlde kendi iyiliğiniz için iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki, göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Allah hâkıyla bilendir, hâküm ve hikmet sahibidir." (Nisa, 4/170)

İnanma ve ibadet ihtiyacı, insanın havaya ve suya olan ihtiyacı kadar önem arz etmektedir. İnsanın tabiatı gereği iman ve ibadet konusunda yönlendirilmeye ihtiyaç duyması nedeniyle bütün dinler, onları Allah'tan başka ilah olmadığını kabul etmeye ve sadece Allah'a ibadet etmeye çağrırmıştır. Bu çağrı, tarih boyunca peyder-pey peygamberler gönderilerek gerçekleştirılmıştır. Son olarak da, Hz. Muhammed (s.a.s) gönderilmiş ve Allah'ın insanlığa olan din nimeti tamamlanmıştır.

Yukarıda zikri geçen ayet-i kerimede yüce Rabbimiz bizleri Resûlullah'ın getirdiği gerçegé (Kur'an'a) inanmaya çağrırmakta ve bunun bizim hayrimiza olduğunu vurgulamaktadır. Allah'ın bizleri imana ve iyi davranışlarda bulunmaya (amel-i sâlih) çağrıması, kendisinin buna ihtiyacı olduğu için değildir. Çünkü biz insanlar da dâhil olmak üzere bütün yaratılmışlar O'na aittir, O'nun mülküne dâhildir. İman ve sâlih ameller biz insanlara lazımdır, buna muhtaç olan bizleriz, dünya ve âhiret mutluluğumuz imana ve güzel davranışlar sergilememize bağlıdır. Bu sebeple bizler için hayırlı olan davranış, dini inkâr ve ilâhî emirlere isyan etmek veya bunlara karşı ilgisizlik değil, iman ve salih amellerdir.

İslam dininin ortaya koymuş olduğu inanç sistemini kabul eden, Allah'a inanan ve güvenen her insan manevi açıdan büyük bir güç elde etmiş olur. Çünkü bizler bazı özelliklerimiz sebebiyle çok güçlü gibi gözüksek de, her zaman Allah'ın yardımına muhtacız. Muhtaç olduğumuz o yüce varlığa inanıp bağlanmak bizlere hu-

\* Yunus AKKAYA

zur verir ve hayatımıza güven içinde sürdürmemize vesile olur. Allah'a iman, bizleri yalnızlıkta, boşlukta kalmaktan kurtarır. Hepimiz günlük hayatımızda hastalık, fakirlik ve bir yakınımızın vefatı gibi çeşitli sorunlarla karşılaşabiliriz. Böyle durumlarda kalplerimizde bulunan Allah inancı ümitsizliğe kapılmamıza engel olur. Yüce Rabbimize sığınır, O'na güvenir ve O'nun yardımıyla bütün sıkıntılarımızın üstesinden gelebiliriz. Buna karşılık sağlam bir inanç ve sâlih amellerden mahrum olanlar ise, huzursuzluk içinde kıvrırlar. Belki de sıkıntılarından kurtulmak düşüncesi ile huzuru içkide, uyuşturucu madde kullanmakta ararlar ve daha büyük felaketlere sürüklendirler. Böylece hem dünya hem de ahiret mutluluğunu kaybetmiş olurlar.

Ayrıca iman ve ibadetler bizi birbirimize bağlar, toplumsal barışa ve kardeşliğe katkıda bulunur. Nitekim kâinatın efendisi Hz. Muhammed (s.a.s); "İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek manada iman etmiş olamazsınız." (Müslim, "Îmân", 93; Tirmîzî, "Sifâtu'l-Kiyâme", 56) buyurarak imanı toplumsal barışın temel taşı yapmıştır. İbadetler ise dikey boyutıyla bizim Allah ile ilişkilerimizi düzenlerken yatay boyutıyla da insanlarla ilişkilerimizi en güzel kıvama getirmeyi hedeflemektedir. İnsanî değerlerin alt-üst edildiği, ilişkilerin menfaate, maddeye ve beklenilere dayalı olarak yürütüldüğü bir zaman diliminde yaşamı paylaşıyoruz. Bize düşen inancımızın ve ibadetlerimizin sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma boyutunu hayatı yansıtımak ve yaşadığımız toplumda barışın ve huzurun hâkim olması için gayret sarf etmektir. Bununla birlikte insanlarla olan ilişkilerimizden doğan görev ve sorumlulukları ilahî ölçülerini gözeterek yerine getirmektedir. Bu bağlamda herkese adaletle davranışmak, kimseyi aldatmamak, komşusu açken tok olarak yattırmamak, yalancılık ve dolandırıcılık yapmamak, kimseye iftira etmemek gibi dinimizin Allah'a imanla irtibatlandığı ahlaki davranışlarımıza çok dikkat etmeliyiz. Bu anlayışla hareket etmemiz hâlinde dinin rahmet ikliminde hep birlikte huzuru yakalamamız daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Hakiki mutluluk ve huzur, yalnız sağlam bir imana sahip olmak ve sâlih ameller yapmakla elde edilebilir. Hayatlarını Allah'ın emirleri doğrultusunda geçirenler, hem ailelerine hem de içinde yaşadıkları topluma faydalı birer kişi olurlar ve böylece dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşabilirler.

## İMAN GÖNÜL FERAHLIĞI, İMANSIZLIK İSE STRES VE SIKINTIDIR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَمَنْ يُرِدُ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدُ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَاجًا  
كَانَمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

"Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göge çıkıormuşçasına daraltır, sıkar.

Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir." (Enâm, 6/125)

İman, insanın Allah ile kendisi ve kâinat arasındaki ilişkiyi görebilmek ve Allah ile irtibat kurabilmektir. Mümin bir insan, etrafına baktığında gördüğü her şeyin ona Allah'ı hatırlatması gibi meydana gelen her olayın da Allah'ın bilgisi ve yaratması dışında olamayacağını bilir. Dolayısıyla mümin başına gelen sıkıcı veya sevindirici bir olayı bu bakış açısından değerlendirdir. Her iki durumda da Allah'ın kendisini imtihan ettiğini bilir. Bunun için kötü olaylar karşısında karamsarlığa ve endişeye düşmeden, iyi olaylar karşısında da şimararak azip sapmadan mümine yakışan olgun tavır ve davranışları sergiler. Gerçekte bu durum her halükarda mümin için gönül ferahlığı, inanmayan için ise karamsarlık, telaş, endişe, şimarıklık veya azgınlığın sebebi oluverir.

Yaratılışımız itibariyle zayıf ve aciz olduğumuzdan hayatımızın her anında bir takım problemlerle karşılaşmamız kaçınılmazdır. İnanan insanlar olarak bu problemler karşısında Allah'tan yardım diler, O'na sigınır ve O'na güveniriz. Her şeyin ancak kendi izin ve iradesiyle meydana geldiğine inanırız. Şüphesiz, kudret sahibi yüce bir varlığı dayanmamız bizi güclü ve huzurlu kılar. Bu gerçeğe işaret eden yüce rabbimiz kendisinin bize yardım etmesi durumunda hiçbir gücün bize galip gelmeyeceğini, bizi yardımsız bırakması durumunda ise kimsenin bize yardım edemeyeceğini ifade ettikten sonra inananların kendisine tevekkül etmesinin

\* Y.Seracettin BAYTAR

gerektiğini bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/160). Bu itibarla her türlü darlık ya da genişlik her an Rabbimizi hatırlımızda tutmamız, her şeyin O'nun bilgisi ve yaratmasıyla meydana geldiğini bilmemiz (Ra'd, 13/28; Hadîd, 57/22-23) mutluluğumuz ve gönül huzurumuzun temel kaynağıdır.

Bu itibarla gündelik hayatında yüce Allah ile irtibatını koparıp, O'nu hatırlına getirmeyenler, nefş ü hevâ ve arzularının peşinden sürüklənən gidenler, gönüл ferahlığı değil, sıkıntı, darlık ve stresli bir ruh hâline mahkûm olurlar. Bu insanların her türlü çabasına rağmen mutluluk ve gönüл huzuru sanki onlardan kaçmaktadır. İnsan bazen bu huzur arayışının peşine düşerek onu şeytan işi işlerde bulabileceği gafletine düşer, böylece, nefis ve şeytanın esiri olabilir. Oysa nefis ve şeytanın peşinden gitmek, huzuru içki, uyuşturucu, yapay eğlencelerde aramak vicdanlarındaki derin istirabı dindirmeye çare olmaz; bu istirabı daha da artırır. Mümin bir kimsenin sahip olduğu iman kaynaklı basiretten yoksun insanlar, kâinattaki her türlü varlık ve olay ile Allah arasındaki münasebeti kavrayamadıklarından Allah'ın rahmet ve yardımından mahrum olurlar. Kendilerini yalnızlığa ve huzursuzluğa mahkûm ederek strese düşerler. Yüce Rabbimiz kendisini tanımak ve hatırlamaktan yüz çevirenleri sıkıntılı bir yaşamın beklediğini bildirmektedir (Tâ hâ, 20/124). Ayrıca, yüce kitabımdızda, inançsızlığı tercih ederek şeytanın peşine takılan ve hevesine uyan bir kişinin iç dünyasında yaşadığı kararsızlıklar, gelgitler ve tatminsizlikler, dilini çıkararak devamlı şekilde heyecanla soluyan bir köpeğin manzarasıyla tasvir edilmektedir (Ârâf, 7/175-176).

Sonuç olarak diyebiliriz ki iman etmiş olmak insan için kararlılık ve gönüл huzuruna, inançsızlık ise gönüл darlığı, stres ve sıkıntıya giden yoldur.

## İMAN KABİLİYETİMİZ FITRİDİR\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

وَإِذَا حَدَّ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذِيَّتَهُمْ وَأَشَهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ إِنَّمَا سَنُّ بِرَبِّكُمْ قَالُوا  
 بَلِّي شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا آتَشَرَكَ أَبَاوْنَا مِنْ قَبْلِ  
 وَكُنَّا فِرَّارِيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَهُنْ كُنَّا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kiyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir. Yahut 'Bizden önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlar. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz. Şimdi batılcıların işlediği yüzünden bizi helak mı edeceksem?' dememeniz içindir. Hakka dönsünler diye işte âyetleri böylece ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/172-174)

Mealini verdigimiz bu ayetlerde; yaratılısta insanoğlunun sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olduğu veya bu bilgiye ulaşma konusunda gerekli donanıma sahip olarak yaratıldığı ifade edilmektedir. Bu nedenle biz insanların mükellefiyetlerimizi yerine getirmekte herhangi bir mazeret veya bahane ileri sürmeye hakkımızın olmadığı açık şekilde görülmektedir.

Müfessirler bu ayetleri iki farklı anlam vererek açıklamışlardır:

Birincisinde; Allah Teâlâ dünyayı yaratmadan önce dünyaya gelecek olan bütün insanların ruhlarını kendi varlığına tanık kılmış; kendisinin onların rabbi olduğunu yine onlara onaylatmış; bu gerçeği tasdik ettikleri yönünde onlardan söz almış ve böylece kendisi ile dünyaya gelecek bütün kulları arasında bir tür sözleşme akdetmiştir. Ayrıca bu sözleşmeye onların bizzat kendilerini veya bir kısmını diğerleri hakkında şahit tutmuş ya da bizzat kendisinin ve meleklerin bu sözleşmeye şahit olduklarını onlara bildirmiştir. Böylece insanların, "Bizim böyle bir sorumluluğumuz

\* İdris BOZKURT

olduğunu bilmiyorduk” diyerek yahut inkârcılık veya putperestliği kendilerinin icat etmediğini, bunu atalarından miras aldıklarını, başka türlü bir bilgiye sahip olmadıkları için kendilerinin de bu inancı sürdürdüklerini, dolayısıyla bu hususta kendilerinin bir günahı ve sorumluluğu olmaması gerektiğini belirterek sorumluluktan kurtulmalrı da önlennmiştir.

İkincisinde ise; bu ayetlerde belirtilen sözleşmenin mecazi anlamda olduğu ve bu olay, dünya yaratılmadan önce değil, her insanın kendi bedeninin yaratılması sırasında gerçekleştiği; zürriyetlerin anne rahmine yerleşip organik oluşumunu tamamlaması sürecinde Allah Teâlâ'nın insanoğlunun doğasına ya da fitratına kendisinin varlık ve birliğini tanıma, kavrama ve dolayısıyla kendisine inanma yeteneğini yerleştirdiği ifade edilmiştir. Buna göre Allah (c.c) her insanı, iman etmesi için yeterli zihni ve psikolojik donanıma sahip kılmakta; iç ve dış âlemde kendi varlığına ve birliğine kılavuzluk edecek birçok kanıtlar yaratmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in, “*Her doğan çocuk fitrat üzere doğar*” anlamındaki hadisi de (Buhârî, “Cenâiz”, 93; Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 18) bu gerçeği anlatmaktadır. Böylece Allah (c.c) sanki insanlara, “Ben sizin rabbiniz değil miyim?” diye sormakta, onlar da “evet” diyerek bunu tasdik etmektedirler. İnsanın doğasındaki iman kabiliyeti bu âyetlerde temsilî bir dille anlatılmış bulunmaktadır. Nitekim başka âyetlerde de buna benzer anlatımlar söz konusudur (Kur'an Yolu, 2/489-490).

Farklı iki şekilde açıklanan bu ayetlerin konusu insanoğlunun bilgi alanını aştiği ve gayb alanına girdiği için âyetlerde bildirileni aynıyle tasdik ederek insanlardan bir şekilde iman sözü alındığına inanmamız gerekmektedir. Bizler bunun mahiyetinin ne olduğu hususunda kesin bir bilgiye sahip olamayabiliriz. Ancak, konumuz olan son ayette işaret买的 buyurulduğu üzere biz insanlara düşen görev, Allah'ın rab olduğu gerçekini kavrayabilecek güçte yaratıldığımıza ve bu hususta bizlerden söz alındığına iman edip, verdigimiz bu söze sadık kalmaktır.

## İMAM VE SALİH AMEL\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا  
 خَالِدُونَ مَثْلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصْمَمِ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هُلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاً أَفَلَا  
 تَذَكَّرُونَ

“iman edip, salih ameller işleyen ve Rablerine gönülden bağlananlara gelince, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu iki zümrənin durumu, kör ve sağır ile gören ve işten kimseler gibidir. Bunların durumları hiç birbirlerine denk olur mu? Hâlâ düşünmez misiniz?” (Hûd, 11/23-24)

Mealini verdigimiz ayeti kerimenin ilk bölümünde yüce Rabbimiz, iman edip salih amel işleyen ve gönülden Rablerine bağlananların cennetlik olduklarına dikkatlerimizi çekmekte ve onların ahiretteki konumlarına işaret etmektedir. Dinimizde öncelikli olan imandır. Bundan sonra ise imanın gereklisi olan namaz, oruç, hac, zekât ve insanlık için faydalı olan diğer güzel işler gelmektedir. İman, kavram olarak inanılması gereklisi esasların tümünün kalp ile tasdik ve dil ile ikrarından ibarettir. Küfrün ziddi olan iman, âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yöneliktedir.

Bizler, inandıktan sonra “nasıl olsa iman ettim öyleyse bundan sonra hiçbir şey yapmama gerek yok, bütün mesele halolmuştur mu?” diyeceğiz; yoksa iman ve İslam dairesine girdik deyip yüce Rabbimizin emirlerini yerine getirmeye mi çalışacağız? Elbette iman etmek her şeyin başıdır. İnanmakla çok büyük bir mesafe kat etmiş oluruz. Ancak bunu yeterli görüp ayetin devamındaki salih amel işleyenler ve O'na gönülden bağlı olanlar kısmını dikkate almamak, ayeti bir bütün olarak ele almayıp yanlış anlamak olur. Çünkü iman sadece kuru bir sözden ibaret olmayıp amel yapmayı gerektirir. İman ağacının meyvesidir amellerimiz. Öyleyse imanımızı

\* Medet COŞKUN

salih amellerle meyveli hâle getirmeliyiz. İman, zihinlerde hapsolan soyut bir düşünce değildir. Bilakis iman, inandığımız şeylerin hayatı geçirilmesi, salih amelete dönüşmesi ve gerektiğinde bu uğurda birtakım sıkıntılarla katlanılmasıdır. Bu konuya işaretle Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

*“İnsanlar, ‘Inandık’ demekle imtihan edilmenden bırakılacaklarını mı zannedelerler. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmişik. Allah doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir.”* (Ankebüt, 29/2-3)

Kutsal kitabımız Kur'an'ın, imandan bahsedene ayetlerine dikkat edecek olursak, hemen tamamında imanla amelin yan yana zikredildiğini görürüz. Özellikle de iman ve salih amelin birlikte kullanıldığına şahit oluruz. Yüce Kitabımız, amelin imandan bağımsız olmadığından delilleriyle doludur. Coğumuzun da ezberinde olan Asr suresi başta olmak üzere birçok ayette iman ile amel bir arada zikredilerek şöyle buyurulmaktadır:

*“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir).”* (Asr, 103/1-3)

*“İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır.”* (Ra'd, 13/29)

*“İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedî kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri ‘selam’dır.”* (İbrahim, 14/23)

*“İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan, cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.”* (Büruc, 85/11)

Bu ayet-i kerimelerde hep iman ile salih amelin peş peşe zikredildiğini görüyoruz. Bu da iman ile amel arasında ayrılmaz bir bağın varlığına işaret etmektedir. İman ile amel arasındaki bu münasebetin Peygamberimizin hadislerinde de sıkça vurgulandığına şahit olmaktayız. Kısa bir örnek vermek gerekirse günlük hayatımızda coğumuzun, karşılaştığı bir hayâsızlık karşısında söyledişi (Buhârî, “İman”, 24) hadisinde hayâ kavramının imanla birlikte ifade edildiğini açıkça görmekteyiz.

Salih amel sadece ibadetlerle sınırlı olmayıp hayatın her alanını kaplayan bütün güzel davranışları içine almaktadır. *“İman yetmiş küsür şubedir. En üst derecesi la ilah illallah, en alt derecesi, çevreyi rahatsız edici bir engeli yoldan kaldırmaktır.”* (Buhârî, “Îmân”, 3; Müslim, “Îmân”, 58) hadisinde görüldüğü gibi iman ile inancın gereği olan salih amel “halka eziyet veren şeyi ortadan kaldırmak” şeklinde sosyal hayatı yönelik bir ilke olarak birlikte zikredilmektedir.

O hâlde; Müslümanlar olarak, salih amellerle hayatımıza donatmalı ve böylece Rabbimize gerçek anlamda bir kul olmalıyız.

## İNANANLARIN AHİRETTEKİ MÜKÂFATI\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقُوا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتُحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا  
 سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ  
 نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ  
 يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler.

Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin.' Onlar şöyle derler: 'Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda varis kılan Allah'a mahsustur. Salih amel işleyenlerin mükâfati ne güzelmiş!' Melekleri de, Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını kuşatmış hâlde görürsun. Artık kulların arasında adaletle hüküm verilmiş ve 'Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur' denilmiştir." (Zümer, 39/73-75)

Dünya hayatının bin bir çeşit zorluğunu aşarak, nefsinе ve şeytana karşı verdiği mücadelenin mükâfati mümin için cennet olarak belirlenmiştir. Allah (c.c)'a karşı verilen hesap yüz akiyla tamamlandıktan sonra, cenneti hak edenler grup grup cennete sevk edilecekler, cennet ve görevlileri onları karşılaşacak. Kendilerine "hoş geldiniz" denerek iltifat edilecek.

Artık bundan sonra imtihan yok. Bela, musibet yok. Hastalık, ölüm yok. Horlanma, dışlanması yok. Açlık, sefalet, zulüm yok. Geçim derdi yok. Düşmanlık, yok. Barış ve güven var, huzur ve mutluluk var. Bolluk var. "Öte git" diyen yok. Haset, kin, intikam, kan davası, yalan, iftira, dedikodu, laf taşıma, hakaret, dolandırıcılık, adam kayırma, onun bunun hakkını yeme gibi insan huzurunun baş düşmanı şeyler

\* Rüstem BEŞLER

yok artık. Her türlü kötülükten soyutlanmış, huzur, güven ve mutluluktan ibaret yeni bir hayat başlıyor artık.

Hazinesi sonsuz olan yüce Allah'ın takdiri ile nimetleri sergilenen cennet, kitabımız Kur'an'da geniş şekilde tanıtılmıştır. Bu nimete nail olan insanlar, dünyada özlemini çektiğleri şeylere burada ulaşacaklardır. İnancını ve insanlığını yitirerek heva ve heveslerinin peşine takılıp, şeytanın teşviklerine aldanınanlar bu nimetlerden yoksun kalacaklardır. Dünyada iken hayatlarında, barış, saygı, itaat, sevgi ve türlü güzellikler olanlar, inanmanın ve güzel işler yapmanın tatlı sonuna ermiş olacaklardır. Bu, Allah'ın vaadidir ve artık bu söz yerini bulmuştur. Rabbimiz, şöyle buyurmaktadır:

*“Cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaşırlıacak. Onlara söyle denir:) ‘İşte bu, size (dünyada) vaat edilmekte olan şeydir. O, her tövbe eden, onun emrini gözeten için, görmediği halde sırfla saygından dolayı Rahmân'dan korkan ve O'na yönelsmiş bir kalp ile gelen kimseler içindir.”* (Kâf, 50/31-33)

*“Ancak tövbe edip inanan ve salih amel işleyenler başka. Onlar cennete, Rahman'ın, kullarına giyaben vaat ettiği ‘Adn’ cennetlerine girecekler ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklardır. Şüphesiz onun vaadi kesinlikle gerçekleşir. Orada boş söz işitmeyiz. Yalnızca (meleklerin) ‘selam!’ (deyişini) işittirler. Orada sabah akşam nızıkları da vardır. İşte bu,ullarımızdan Allah'a karşı gelmekten sakınanlara miras kılacağımız cennettir.”* (Meryem, 19/60-63)

*“Her kim de O'na salih ameller işlemiş bir mümin olarak varrsa, işte onlar için en yüksek dereceler, içinden irmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu günahlardan temizlenenlerin mükafatıdır.”* (Tâ-Hâ, 20/75-76)

*“Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız. İşte, bu yapmakta oldukçanniza karşılık size miras verilen cennettir.”* (Zuhurf, 43/71-73)

## İNANÇSIZIN SONU\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

“Dediler ki: ‘Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yiğini hâline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?’” (Mü'minûn, 23/82)

‘Inanmıyorum’ demek kolaydır, ama bir o kadar zor. Kolaydır, çünkü ‘inanmıyorum’ kelimesi ağızdan bir çırپıda çıkar nihayetinde. Tíkla diğer söylemenesi kolay kelimeler gibi: ‘Uykum geldi’, ‘karnım acıktı’, ‘üşüdüm’, ‘inanmıyorum’. Aslında diğerleri gibi değildir, o kelime. Doğal değildir, çünkü. İnsan soğuuk olunca üzür, sıcaktan terler, ama doğa, toprağın derinliklerinden göğün yükseklerine kadar hayatı civil civil haykırırken, inanmamak hiç de doğal ve kolay değildir. İnanmayan insan, düşünmemiştir yeterince, göz gezdirmemiştir doğadaki oylara. Zihinleri karışıkta, inanmayanların, bazen her şeyin sahibinin Allah olduğunu düşünseler de, ‘Yedi Göğün Rabbi, Arşın Rabbi; Allah'tır’ deseler de, öldükten sonra çürümüş bedenlerinin tekrar hayat bulacağını bir türlü akılları almaz (Mü'minûn, 23/85-86).

Bazen inançsızlara, uyarılan yapanlar sıradan insanlar da değildir. Bir Peygamber çıkar karşılara, anlatır onlara, bıkmadan, usanmadan. Karşılığında düşünür ya da düşünür gibi yapar inanmamakta direnen insan; “Bunlar, peygamberlik iddiasında bulunan adamin uydurduğu sözler”, der, ya da “başkalarından almiş olmasın?” diyerek kendini avutur (Mü'minûn, 23/4-5). Oysa bilse “O kitabı, göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir.” (Mü'minûn, 23/6) Bu öğütleri veren Allah'tır. Akı almaz, bir türlü direnen insanın, “Bu ne biçim peygamber ki, yemek yiyor, yanında, pazarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilseydi de, bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!” diye mirıldanır (Mü'minûn, 23/8). “O'nun benden ne üstünlüğü var ki?” der. “Hadi, hazinesi olsa, ürününden besleneceği bir bahçesi olsa” takılıyım peşine ama... Yok, işte, yok! (Mü'minûn, 23/8)

\* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Aslında bilse ki, “bütün peygamberler yemek yerler, yanında pazarda gezerlerdi.” (Mü'minûn, 23/20) Allah, inanmamak için direnen insanı “bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlığıyla baş başa bırakır” (Mü'minûn, 23/54), onu paraya boğar, inançsızın çocukları olur, boy boy... Bu dünyadan hiç ayrılmayacağını sanır (Mü'minûn, 23/55-56). Din duygusundan yoksun, zamanla kendi nefsinin arzusunu tanrılaştırır (Mü'minûn, 23/43). Aslında böyle yapmakla farkında olmadan insanlıktan çıkar, hatta hayvan- dan daha aşağı duruma düşer (Furkân, 25/44). Acımacak haldedir artık, dünyada yapıp ettikleri, “ıssız bir çöldeki serap gibidir. Susamış kimse serabı su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz ya! İşte öyle. Veya inançsızın dünyada yaptığı işler derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. Hırçın dalgalar her yanımı sarmıştır, üstüne karanlık bulutlar çökmüştür, karanlık içinde yeni bir karanlığın başladığını, göz gözü görmez bir deniz üzerine gelmektedir.” (Nûr, 24/39-40) “Allah onun amelini dağılmış zerreceklerle çevirmiştir” (Furkân, 25/23).

Derken hayat biter, o zaman anlar her şeyin boş olduğunu. “Rabbim! Beni dünyaya geri gönder, ne olur geri gönder, güzel şeyler yapayım” diye yalvarır. Hayır! Bu arzu, boş hayaldir. Onun arkaya, dünyaya, sevdiklerine, çocuklarına, parasına ve itibarına dönmesine engel bir perde çoktan çekilmişdir (Mü'minûn, 23/99). Beklemekten başka çaresi yoktur artık.

Hesap günü, şaşkınlığı ve pişmanlığı daha da artar, “(çaresizlik içinde) ellerini isırıp, homurdanır: ‘Ne olurdu, ben de peygamberin yolundan gitseydim. Yazıklar olsun bana, keşke beni yoldan çıkanları dost edinmemeseydim! Kur'an da hazır bana kadar gelmişti! Beni, dost bildiklerim saptırdı.’” (Furkân, 25/27-29)

Mizan, soru derken, tutarlar onu, yüz üstü, yaka paça cehenneme sürüklüler (Furkân, 25/34). Artık kimden yardım istesin? Çok güvendiği çocuklarından, akrabalarından, adamlarından da yardım isteyemez ki! “Sûr'a üfürüldüğü zaman, ne aralarında soy-sop yakınlığı kalmıştır, ne de birbirlerini arayıp soracak durumdaırlar” (Mü'minûn, 23/101). Tartısı da pek hafif gelmiştir hani, (Mü'minûn, 23/102) bir savunma yapabilsin.

Ateş yüzünü yalamaya başlamıştır bile. Cehennem çok yakınlarda bir yerlerde olmalıdır. Yüzü kavruluverir, sıritiyormuş gibi, dişleri öne çıkıvermiştir (Mü'minûn, 23/104). Çektiği acıya mı yanmalı, çırın suratının haline mi?! Derken Allah seslenir, bir umut doğmuştur, içine. Acaba affedilecek midir? “Ayetlerim sana okunuyordu ve sen onları yalanlıyordun, değil mi?” der Rabbi. Titrek bir sesle cevaplar, Rabbini: “Ey Rabbim! Ben azgınlığımı yenik düştüm, sapittim. Ey Rabbim! Beni buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersem yine at,” ama şimdî çıkar, ne olursun!”

Allah seslenir, son kez: “Aşağılık içinde kal orada, artık benimle konuşma” diye (Mü'minûn, 23/105-108). ‘Aman Allah’ım ses kesildi, Allah bana bir şans daha vermi-

yor. Mahvoldum, ben!...' diye hayıflanır. Çok geçmez, "görevliler ellerini boynuna bağlarlar, tepesi üstü cehennemin daracık bir yerine ativerirler, onu. Ümitleri tamamen tükenmiştir, artık. Yok olmak ister, unutulmak, hiç olmamış olmak. Bir ses kulaklarında yankılanır, uzaklardan, o an: "Bugün bir kere yok olmayı isteme, birçok kere yok olmayı iste!" diye (Furkân, 25/13-14) ...

Orada onu yeni bir hayat beklemektedir, hiç kolay olmayan bir hayat. Öyleyse öte dünyada benzer durumlara düşmemek için, hazır elimizde fırsat varken, inancımızın gereğini yapalım, dinimizi yaşayalım.

## İNANDIĞIMIZ GİBİ YAŞAYALIM\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا  
مَا لَا تَفْعَلُونَ

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?  
Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren  
bir iştir." (Saff, 61/2-3)

Surenin ilk ayetinde kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hâlliyle yüce Allah'ın her türlü noksancıktan münezzeх olusunun tesbihi ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılmaktadır.

Bilindiği üzere insanlar inanç bakımından inanan, inanmayan ve inanmış gibi görünenler olmak üzere üç gruptur. Okuduğumuz ayetlerde ise genelden özele gidilerek şuurlu varlıklar arasında müstesna bir yere sahip olan insanlara yüce Allah, "Ey iman edenler" nidasıyla seslenmektedir. Bu hitapta inananlar arasında kadın erkek cinsiyet ayrimı olmadığı gibi dil, ırk, renk, sınıf, ruhbanlık v.b. faktörler de bulunmamaktadır.

Bu âyet hakkında İslâm âlimlerinin yorumlarına baktığımız zaman "Ey iman edenler" cümlesindeki hitabın muhatabının kim olduğuna ilişkin tercihe göre iki gruba ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan bir gruba göre Kur'an'ın geneli doğrultusunda ayette müminlere hitap edilmiş olmakla beraber söz ve eylemleri arasında uyumsuzluk olan Müslümanlara bu konuda uyar yapılmakta yahut Müslümanların sözünde ve amelinde tutarlı olması istenilmektedir. Diğer gruba göre ise, "Ey iman etmiş görünenler" tarzında bir anlam taşımakta ve söylediğisi ile yaptığı bir olmayan ikiyüzlü kimseler kınanmaktadır.

Bu yorumlarda çelişkili söz ve davranışlardan kaçınmanın önemine ilişkin kalıcı bir mesaj verilmesi amaçlanmaktadır (Kur'an Yolu, V/258).

\* Dr. Hamdi TEKELİ

Diğer bir ifadeyle yüce dinimizin evrensel oluşunun bir tezahürü olarak imanımızdan sonra inandığımız gibi yaşamamız bizlere hatırlatılmakta, Allah'ı unuttukları için kötü akibete düşenlerin durumuna düşmememiz için uyarılmaktayız. Bu uyarı hayatımıza yansıtımız ancak samimiyet ve içtenlikle dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizle mümkün olur. Bu nedenle tutum ve davranışlarımızda sadece Allah'ın rızasını gözetmeli, özümüz sözümüz, sözümüz özümüze uygun olmalı, riyakâr ve iki yüzlülükten kaçınmalı, yaptığımız iş ve eylemlerimizde hulûs-i kalple ve iyi niyetle davranışmalı, içten pazarlıklı olmamalıyız.

Tüm yaşamımızda yapabileceklerimizi söylemeli, yapamayacağımızı söylememeliyiz. İşte bu bağlamda yüce Allah, Kur'an'da; "Ey iman edenler niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur." (Saff, 61/3-4) buyurmaktadır. Zira İslam'da itikadî konuların ruhu tevhid, ibadetlerimizin ruhu ihlas, dünyevi işlerimizin ruhu da adalet ilkesine uygun olmalıdır (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İst. 1991, s.240).

Nitekim Hz. Peygamberin bütün yaştısına baktığımızda onun hiçbir zaman yapamayacağı hiçbir şeyi söylemediğini, ancak yapacağı şeyleri söylediğini görüyoruz. Çünkü o bizim için yegâne örnektir. Onun her yönüyle örnek hayatı ve tevhit mücadeleindeki başarısı, Mekke'nin fethine muvaffak olması ve tebliğ ettiği mesajın kıyamete kadar baki kalması da bunun bir göstergesidir.

Bu hususta Kur'an'da yüce Allah, Hz. Peygamber hakkında inananlara seslenerek; "Andolsun, Allah'ın Resülünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb, 33/21) diye belirtilmektedir.

İşte bu nedenlerden dolayı bizler, Cenâb-ı Mevlâ'yı tanıma ve sevme mutluluğuna, yalnız O'na yönelme, yalnız O'na ibadet etme özgürlüğünə ulaşamazsa hayatımdan lezzet alamayız. Dünüevi ve uhrevi haz ve lezzetler ise kâl (söz) ile değil, hâl (öz) ile idrak edilir. Balın tadını cam kavanozun dışından tatmak mümkün olmadığı gibi dinimizin güzelliklerini de yaşamadan idrak edebilmemiz mümkün değildir. İçimizin ve dışımızın birbirini tutmaması da dinen nifak alameti sayıldığı için böyle hâllere düşmekten de sakınmamız gereklidir. Bunun için dünya hayatı önemli bir fırsattır. Çünkü dünya hayatında marifete ulaşmamız için yüce Rabbimizi tanımayı, bilmeyi ve sevmeyi bütün hücrelerimize nakşetmeliyiz. Rabbimize verdiğimiz sözü hatırlama, bu tanımlaya ve söze uygun davranışma taahhüdümüzdür.

Cenâb-ı Hak cümlemize yapabileceğimiz şeyleri söylemeyi nasip eylesin, yapamayacağımız şeyleri söylemekten de bizleri muhafaza eylesin.

## İNANMAYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMU\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 وَيَسْتَبِينُكُمْ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِنَّ رَبِّيَ إِنَّهُ لَحَقٌ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ  
 وَلَوْ أَنِّي كُلُّ نَفْسٍ طَلَمْتُ مَا فِي الْأَرْضِ لَفَتَدْتُ بِهِ وَأَسْرَوْا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ  
 وَقُصْصَى بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"O (azap) gerçek midir? diye senden haber soruyorlar. De ki: Evet, Rabbime andolsun ki o elbette gerçektir. Siz (bu konuda Allah'ı) âciz kılacak değilsiniz.(O gün) zulmetmiş olan herkes, eğer yeryüzündeki her şeye sahip olsa, kendini kurtarmak için onu fidye verir. Azabı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar. Onlara zulmedilmeksizin aralarında adaletle hükmedilir." (Yûnus, 10/53-54)

Peygamber Efendimize risalet görevi verildikten sonra, ona inanmak istemeyenler ısrarla, ölüm sonrası hayatın, dirilişin, azabin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini soruyorlardı. Kuthlu Resul de bu konuların hak olduğunu ve mutlaka gerçekleşeceğini anlatıyordu. Fakat onlar inkârlarında ısrar ediyor, hatta bazen ahiret inancını kendi aralarında alay konusu da yapıyorlardı. Okuduğumuz ayetler, bu şekilde inkâr eden insanları konu edinmekte ve onların ahiret gününde karşılaşacakları durumu tasvir etmektedir.

Ahiret gününde bütün insanlar yeniden dirilecek ve Allah'a hesap verecekler. Allah'a iman edenler güzel ve rahat bir hayat ile karşılaşacak ve kendilerine verilen nimetlerden istifade edeceklerdir. İnkâr edenler ise, karşılaşmak istemedikleri gerçeklerle yüz yüze gelecekler. Ahiret hayatında göreceleri manzara karşısında şaşıracak, dünya hayatında sergiledikleri isyan ve inkârlarından dolayı pişmanlık duyacak, derin bir üzüntü ve istirap hâline bürünecekler. Kur'an-ı Kerim onların bulunacakları manzarayı şöyle tasvir etmektedir:

---

\* Dr. Abdurrahman CANDAN

"Onlar şöyle derler: Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik. Yine şöyle derler: Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık." (Mulk, 67/9-10)

Dünya hayatında ilahî vahye uymayıp isyan eden ve kendilerine doğru yolu gösteren peygamberlere hakaret edenler, büyük hesap gününde, şaşkınlık içinde çırpinip bir şeyler yapmaya çalışacak, iyi niyet gösterisinde bulunmaya çalışacak, dünyada çok sevdiği malını feda etmeyi deneyecektir. Okuduğumuz ayetlerde Allah Teâlâ, inanmayan insanların bütün malları yanlarında olsa ve hepsini vermek istediklerini söyleseler de, onlardan kabul edilmeyeceğini ve azapla yüzleşeceklerini anlatmaktadır. Allah'ın azabı onları yakalayacağı vakit, pişmanlıktan ve üzüntüden dolayı donakalacaklardır. Ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini bilemeyecekler. Çünkü bunu yapmaları gereken yer dünya hayatı idi. Ahiret ise hesap, karşılaşma ve sonuç günü olacaktır.

Allah'ı ve Resûlünü inkâr edenler, dünyada iken, makam ve mallarını kaybetme endişesi ile bu yola başvurmuşlardır. Dünya hayatımız, rahatımız iyi olsun, malımız, mülkümüz çok olsun da ondan sonra ne olursa olsun diyerek inkâr yolunu seçmişlerdi. Fakat Allah'ın Resûlü aracılığıyla bildirdiği gerçeklerle yüz yüze kalınca, dünya miktarınca malî feda etmeye hazır olduklarını ifade edecekler. Fakat bu ayetten anlıyoruz ki dünyada ilahî risaleti kabul etmeyenlerin ahiretteki yersiz gerekçeleri bir şey ifade etmeyecek, onları azaptan kurtarmayacaktır.

Sağlıklı iken uğruna birçok fedakârlıkta bulunulan dünya malının Allah katında bir değeri olmayacağı. Fakat O'nun uğrunda harcanılan mallar bunun dışındadır. Bu dünyada iken Allah yolunda harcanan mal değerlidir. O zor günde sahibinin yanında hayır ve hasenat olarak yer alacaktır. Bundan dolayı şu hukuk zihnimizden çıkmamalıdır. Aklımızı, fikrimizi, gecemizi, gündüzümüzü meşgul eden dünya nimetleri dünyada kalacaktır. Yanımızda götürüceklerimiz ise sadece Allah'a ve Resûlüne iman ve bu yolda sergilediğimiz güzel davranışlardır. Dünya nimetlerini elbette elde edeceğiz, kullanacağız, fakat bunlar bizi Allah'tan uzaklaştmaya götürmemeli. Bilakis Allah'ın rızasını kazanmaya götürecek araçlar olmalı.

Ayetin sonu bize ilahî bir hukuki bilgiyi sunmaktadır. Bu insanlar günahlarını hatırlamaları ve vaat edilen azabı duymalarından ötürü suçluluk psikolojisi altında ezilecek ve kendilerini sahipsiz, kimsesiz, yاردımsız hissedeleceklerdir. Onlar bütün malını mülküne kaybeden bir müflis tüccarın durumunda olacaklardır. Ancak bu durumdan ötürü hiçbir kimseyi suçlayamazlar. Kendileri yaptılar ve sadece yaptıklarının karşılığını göreceklерdir. Allah onlara sadece adaletle karar verecek ve hiçbir haksızlık etmeyecektir.

## İNKÂRCILAR AHİRETTE YALNIZ VE ÇARESİZDİR\*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادِيٍّ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَلْنَاكُمْ وَرَأَءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ  
مَعَكُمْ شُفَعَاءَ كُمْ الَّذِينَ رَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيْكُمْ شُرَكٌ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ  
تَرْعُمُونَ

"Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdigimiz duýyalık nimetleri de arkanızda bırakın. Hani hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduğunu) iddia ettikleriniz, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır."

(En'âm, 6/94)

Yaratıklar arasında en saygın varlık insandır. Her şey onun emrine verilmiştir. Hiçbir varlığa nasip olmayan akı sayesinde varlıklar üzerinde tasarruf yapabilmektedir. İradesini doğru istikamette kullanabilmesi için de yüce Allah, kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Peygamberler onlara yaratılış gayelerini ve Allah'ın emirlerini tebliğ etmiştir. Bazı insanlar peygamberlere kulak vermiş, Allah'a kul olmanın gereklilerini yerine getirmeye çalışmış ise de, bazları sahip oldukları makam ve mala aldanmış ve bunların kalıcı olduğunu zannederek Allah'a ve peygamberlere karşı çıkmıştır.

Yüce Kitabımız bu konuda bazı kişileri örnek vermiştir. Mesela Kârûn bunlardan biridir. Kârûn'a hazineler verilmiş, o, bunları hayır yolda kullanmadığı gibi, böbürlenmiş, nasihat dinlememiş ve sahip olduğu malın gerçek sahibinin kendisi olduğunu zannetmiş ve "Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir" (Kasas, 28/78) demiş, bu anlayışı ve davranışları sebebiyle helak olmuştur. Firavun ise sihhat ve

\* Sabri AKPOLAT

saltanatına aldanmış ve helakine sebep olan şu sözleri söylemiştir:

*“Ey kavmim! Misir hükümdarlığı benim değil mi? Şu nehirler de benim altımdan akıyor (değil mi?) Hâlâ görmüyor musunuz?”* (Zuhurf, 43/51)

Kur'an-ı Kerim'de ders almamız için hayatları anlatılan bu insanlar sahip oldukları mal ve makamlarının devamlı olacağını ve bunların kendilerini kurtaracağını zannetmişlerdir. Fakat durum hiç de böyle olmamıştır. Kendileri ölüp gitmiş, sahip oldukları her şey geride kalmıştır. Üstelik mal ve makamın vebalini de sırtlarında götürmüşlerdir. Yüce Kitabımızda, kişinin kendisine en yakın ve en yararlı olan kimseler olan kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden bile kaçacağı belirtilmiştir:

*“Kişinin kardeşinden, annesinden,babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini mesgul edecek bir işi vardır.”* (Abese, 80/33-37)

Peygamberimiz; “İnsanlar kiyamet günü yalnız ayak, çırılıçiplak ve sünnetsiz olarak haşr olunacaklar” buyurmuştu. Bunun üzerine Hz. Aîşe;

- Ya Resûlallah! Kadın ve erkekler bir arada olup birbirlerine bakacaklar mı? dedi. Sevgili Peygamberimiz;

- Ya Aîşe! Durum birbirlerine bakamayacakları kadar kötüdür” buyurdular (Müslim, “Cennet” 56).

Hz. İbrahim'in şu duası bizim için ibret vericidir:

*“(Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a anımsı bir kalp ile gelen başka.”* (Şuara, 26/87-89)

Dostlar ve dostluklar sadece dünyada değil ahirette de insanın mutluluğuna veya mutsuzluğuna sebep olacaktır. Peygamberlerin mesajlarına uymayıp mal ve makamına güvenip şeytana ve din düşmanlarına dost olanlar kiyamet gününde pişmanlıklarını dile getirecekler ancak; iş işten geçmiş olacaktır:

*“O gün zalim kimse, (çaresizlik içinde) ellsini isırıp şöyle diyecektir: Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım! Yazıklar olsun bana, keşke falanı dost edinmemseydim! Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan insanı yardımıcız bırakıverir.”* (Furkan, 25/27-29)

Ayet-i kerimedede verilen mesajı söylece özetleyebiliriz: İnkârcılar ahirette, mutlak güç ve hakkîmiyet sahibi olan Allah karşısında yalnız ve çaresiz kalacaklar ve onların dünyadaki akraba ve dostları, kendilerini şımartıp azgınlAŞtıran mal ve mülkler, makam ve mevkiler, Allah'tan başka tapmış oldukları şeyler Allah karşısında onlara zerre kadar fayda sağlayamayacak, yardımını umdukları şeyler kaybolup gidecektir.

## İNKÂRCILARIN ÂHİRETTEKİ PERİŞANLIĞI\*

**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا فُتُحْتَ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ  
 خَرَّنَتْهَا الَّمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَتَلَوُنَ عَلَيْكُمْ آيَاتٍ رَّبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمَكُمْ هَذَا قَالُوا  
 بَلِّي وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ قَبْلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا  
**فَإِنَّمَا مَوْيَى الْمُتَكَبِّرِينَ**

“İnkar edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara söyle derler: ‘Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüzü kavuştığınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?’ Onlar da, ‘Evet geldi’ derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir. Onlara söyle denir: ‘İçinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!’” (Zümer, 39/71-72)

İnsanoğlunun “iman” ile “küfür” arasındaki tercihi, ahiretteki durumu açısından kendini iki farklı sonuca götürmektedir. Cenab-ı Allah dünya hayatında her şeyi çift yarattığı gibi ahirette de Cennet-Cehennem, ceza ve mükâfat gibi çift unsurlar yaratmıştır. Dünyada fitratı üzere hareket ederek, Yaratınrı ve rızık vereni tanıyan ve itaat edenle; küfrü, isyanı ve her türlü kötülüğü hüner sayan, nefsini putlaştıran, kibirlenip Hakkı terk eden ve Allah’ın gönderdiği emir ve yasaklara uymayanı, elbette ki yüce Allah eşit görmeyecektir.

Bilenle bilmeyen, çalışınla çalışmayan, iyilikle kötülük, doğru ile yalan, adaletle zulüm, açılıkla tokluk, aydnlılıkla karanlık, savaşla barış, nasıl farklıysa imanla küfür

\* Rüstem BEŞLER

de öyle farklıdır. Sonucu da farklı olacaktır. İnananlar ve inkâr edenler fiillerinin karşılığını görmeseydi, imtihanın anlamı kalır mıydı? Çevremizdeki her varlık ve olay, bize ilahî güç ve kuvveti, ilim, irade ve kudreti, kısacası bir yaratıcının varlığını haykırrken; sîrf inadı ve kibri yüzünden inkârı tercih ederek nankörlük yapan bir kimse için cehennem; iman edip teslim olan, nefsin ve şeytanı yenmeyi başaran, iyilikler yapan, kötülüklerden kaçınan, haddini bilen bir kul için de cennetin verilmesinden daha güzel ve daha tabii ne olabilir?

Din gününün sahibi Allah Teâlâ insanlık tarihi boyunca peygamberler göndererek kullarını uyarmış ve aydınlatmıştır. Bütün bu uyarılara rağmen küfürde ısrar edenlere de cehennemin hazırlandığı, adeta cehennemin onları tanııp karşısına kaplarının açıldığı ve cehennem bekçilerinin bu kimselere, hangi nedenle bu kötü duruma geldiklerini bildirdiği zikrettiğimiz âyetlerinde anlatılmaktadır. O gün artık ehli kufrün tutacak dalı kalmamıştır. Vardıkları yerin geri dönüşü de yoktur. Rablerine yakaracak yüzleri de kalmamıştır. Gerçeği anlamışlardır. İş işten geçmiştir. Muhatapları cehennem bekçilerinden ibarettir. Onlara yakarma ihtiyacı duyarlar. Ve şöyle derler:

*“Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, ‘Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bidden azabı hafifletsin’ derler.”* (Mümin, 40/49)

*“(Cehennem bekçileri) derler ki: ‘Size peygamberleriniz açık mucizeler getirmemiş miydi?’ Onlar, ‘Evet, getirmiştir’ derler. (Bekçiler), ‘Öyleyse kendiniz yalvarın’ derler. Şüphesiz kâfirlerin duası boşanadır.”* (Mümin, 40/50)

Çünkü yalvarıp yakarmaya, af ve mağfiret dilemeye ne hakları ne de yüzleri vardır. Müminlere gelince;

*“Şüphesiz ki, peygamberlerimize ve iman edenlere dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.”* (Mümin 40/51)

O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlaradır, kötü yurt da onlaradır (Mümin 40/52).





